PŘÍRODA

ČÍSLO 33

PRAHA ● 2015

Jan Hora, Kamil Čihák & Zdeněk Kučera [eds]

MONITORING DRUHŮ PŘÍLOHY I SMĚRNICE O PTÁCÍCH A PTAČÍCH OBLASTÍ V LETECH 2008–2010

Autoři textů druhů přílohy I a ptačích oblastí

V závorce je uveden počet textů.

T. Bělka (5), P. Benda (1), V. Beran (4), Jiří Bureš (1), O. Bušek (1), J. Cepák (4), G. Čamlík (2), P. Čech (1), K. Čihák (37), T. Diviš (3), J. Flousek (4), V. Holáň (1), M. Honců (1), J. Hora (68), D. Horal (11), M. Hromádko (1), B. Chutný (1), J. Chytil (4), M. Jelínek (1), B. Kloubec (9), M. Krupa (2), D. Křenek (6), Z. Kučera (54 map), I. Kunstmüller (1), T. Lorenc (4), P. Lumpe (1), P. Macháček (3), V. Mrlík (2), I. Němečková (1), Z. Neudertová (Venkrbcová) – (1), M. Paclík (1), K. Pavelka (1), R. Petro (1), F. Pojer (1), Z. Polášek (1), K. Poprach (3), M. Pudil (1), J. Pykal (7), P. Šaj (1), J. Šebestian (3), J. Ševčík (3), K. Šimeček (3), L. Šimek (1), V. Škorpíková (3), V. Šoltys (1), V. Tejrovský (4), M. Tichai (1), L. Urbánek (4), M. Valášek (1), E. Vojtěchovská (1), O. Volf (3), Josef Vrána (1), M. Vymazal (1), J. Zaňát (1), P. Zasadil (1).

Vážení ptačí monitorovatelé, vážení čtenáři!

Ptáci jsou bezesporu jednou z nejprobádanějších, ne-li vůbec nejlépe prozkoumanou skupinou živočichů v České republice. Svědčí o tom četné celostátní a regionální atlasy hnízdního rozšíření, stoletá tradice kroužkování, dlouhodobé projekty sledující populační trendy hnízdících a zimujících ptáků i výsledky pracovních skupin specializovaných na vybrané druhy či taxonomické skupiny. A přesto jsou naše znalosti stále nedostatečné.

K ochraně vzácných, ohrožených či ubývajících druhů jsou nezbytné informace o stavu a vývoji jejich populací. Bez těchto informací nejsme schopni zodpovědně hodnotit, jak úspěšné je naše úsilí věnované jejich ochraně.

Je proto pochopitelné, že evropská směrnice o ochraně volně žijících ptáků nezapomíná na dlouhodobá sledování evropsky významných druhů – především v ptačích oblastech vyhlašovaných v rámci soustavy Natura 2000, ale i na nechráněném území členských států Evropské unie.

Monitoring druhů z přílohy I ptačí směrnice byl u nás oficiálně zahájen sice až v roce 2005, ale většina z našich 41 ptačích oblastí má k dispozici mnohem starší data o vývoji hodnocených ptáků. Vděčí za to úsilí patronátních skupin České společnosti ornitologické, které se téměř dvě desítky let před vyhlášením ptačích oblastí věnovaly sledování a ochraně ptáků ve významných ptačích územích (*Important Bird Areas*, IBA), vymezených v rámci programu mezinárodní organizace BirdLife International. Území IBA sloužila jako výchozí podklad při přípravě ptačích oblastí u nás, jejich patronátní skupiny pak jako vzorový model péče o cenné ptačí lokality, přebíraný v řadě zemí celého světa.

Dlouhodobé výsledky sledování ptáků ve významných ptačích územích a ptačích oblastech České republiky, mnohem delší než první tříletá perioda „naturového“ monitoringu z let 2005–2007, byly už prezentovány ve společné knize České společnosti ornitologické a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR z roku 2010. Nyní se do vašich rukou dostává „druhý díl“ této publikace. Je to další příklad užitečné, oboustranně vstřícné a povzbuzující spolupráce mezi státní institucí a nevládní organizací. A samozřejmě i další důležitý příspěvek k ochraně skupiny živočichů, na kterou je především zaměřena – našich ptáků!

Jiří Flousek
předseda České společnosti ornitologické

Organizace a zajištění monitoringu

Podle navrženého schématu (podrobně HORA et al. 2010a) pokračoval monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí soustavy Natura 2000 v České republice další tříletou periodou v letech 2008–2010.

Koordinaci monitoringu zajišťovala ČSO společně s AOPK ČR, jejímž prostřednictvím byly veškeré práce po celé tříleté období také financovány, v roce 2010 došlo k částečnému snížení objemu finančních prostředků. Na zajištění monitoringu se podíleli členové ČSO, pracovníci AOPK ČR a správ národních parků a další spolupracovníci. Jmenný seznam všech spolupracovníků je uveden v samostatné kapitole „Seznam spolupracovníků v letech 2008–2010."

Druhy přílohy I byly primárně monitorovány v ptačích oblastech, v nichž jsou předmětem ochrany, dále pak v územích, která rovněž hostí významnou populaci daného druhu, jak v ptačích oblastech, v nichž tyto druhy nejsou předmětem ochrany, tak mimo ptačí oblasti. V rámci tříletého cyklu byly jednotlivé druhy monitorovány každoročně nebo jednou za 3 roky. Každoročně byly druhy monitorovány (1) pouze v ptačích oblastech – (i) druhy, u nichž nařízení vlády vyžaduje hlásit vlastníkům pozemků lokalizaci hnízd (čáp černý, včelojed lesní, luňák hnědý, luňák červený, výr velký), (ii) chřástal polní ve vybraných PO, (iii) zimní shromaždiště, resp. podzimní nocoviště (kalous pustovka, moták pilich, luňák červený) a (iv) shromažďující se vodní ptáci nebo (2) celostátně – druhy hnízdící v koloniích (kvakoš noční, volavka stříbřitá, kolpík bílý, racek černohlavý, rybák obecný) a dále orel mořský, raroh velký, sokol stěhovavý (patří mezi druhy, u nichž nařízení vlády vyžaduje hlásit lokalizace hnízd) a jeřáb popelavý. Každoročně také byla sčítána hnízda čápa bílého v jihomoravských lužních lesích a na posledních tradičních lokalitách na jižní Moravě se pátralo po dropovi velkém a dytíkovi úhorním. Celkem bylo monitorováno 52 druhů přílohy I (u slavíka modráčka samostatně dva poddruhy, oproti předcházejícímu tříletému období byla nově zpracována linduška úhorní), z toho 41 druhů je sledováno jakožto předměty ochrany ptačích oblastí.

Základními metodami monitoringu druhů přílohy I směrnice o ptácích byly (stejně jako v letech 2005–2007):

1. Bodový a liniový transekt, pěší či s použitím dopravního prostředku, se dvěma či jediným sčítáním v sezoně (podrobně HORA et al. l. c.).
2. Na vymezeném území kontroly známých hnízd, dohledávání hnízd nových a identifikace teritorií (čáp černý, dravci, výr velký), přičemž přímá kontrola hnízd není povolenou metodikou monitoringu.
3. Sčítání hnízd v koloniích, a to buď po opuštění kolonie a opadu listí (kvakoš noční) nebo v době hnízdění stativovým dalekohledem (kolpík bílý, volavka stříbřitá) či sečtení hnízd přímo v kolonii (rybák obecný, racek černohlavý).
4. Sčítání na tokaništích (tetřev hlušec, tetřívek obecný).
5. Sčítání jedinců na shromaždištích vodních ptáků, zimních shromaždištích motáků pilichů a kalousů pustovek a podzimních či zimních nocovištích luňáků červených.
6. Další specifické metody, např. registrace teritorií a nor ledňáčka říčního pochůzkou podél vodního toku nebo při jeho splouvání, koordinované sčítání zimujících orlů mořských apod.

Výsledky monitoringu, jejichž výstupy jsou předepsány metodikami a plány monitoringu, byly odevzdávány formou závěrečných textových zpráv, doplněných mapovými zákresy monitorovaných území, lokalit či transektů a pozitivních registrací jedinců daného druhu.

Závěrečné zprávy obsahovaly informace o použité metodě, termínech a počtu kontrol, počtu zjištěných jedinců během kontroly, stavu biotopu či negativních vlivech ohrožujících místní populace daných druhů.

Získaná data byla průběžně zadávána do nově vytvořené aplikace „Monitoring druhů“ (MOD) dovolující zadávání negativních kontrol, které se nezadávají do aplikace „Nálezová databáze ochrany přírody“ (NDOP). Data uložená v MOD budou postupně převedena do aplikace NDOP, která umožňuje jejich další využití pro ochranu ptáků především státními institucemi a rovněž k plnění povinností vyplývajících z našeho členství v Evropské unii (zpracovávání hodnotících zpráv o stavu populací druhů pro Evropskou komisi).

Výsledky druhého tříletého monitorovacího cyklu druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí jsou souhrnně zpracovány v této publikaci.

Struktura hodnocení druhů přílohy I směrnice o ptácích

Struktura hodnocení výsledků monitoringu druhů přílohy I směrnice o ptácích doznala několika změn oproti předcházejícímu zpracování z let 2005–2007 (HORA et al. 2010a). Záměrně byly vynechány kapitoly textu, ve kterých nedošlo k žádným změnám. Tímto způsobem bylo postupováno u 51 druhů (u slavíka modráčka 2 poddruhy), tzn. všech uvedených v předcházející publikaci. Nově byla připojena linduška úhorní (*Anthus campestris*), proto struktura textu tohoto druhu je shodná se strukturou textů druhů hodnotících výsledky z let 2005–2007.

Název druhu

Český, vědecký a anglický název druhu zůstávají beze změny. Byly převzaty z publikací HUDEC et al. (2003) a BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a).

Stupeň ohrožení a ochrana v ČR, Evropě a EU

Z této části zůstaly jen seznamy ptačích oblastí, v nichž je druh předmětem ochrany, a seznamy dalších ptačích oblastí, v nichž druh v letech 2008–2010 hnízdil nebo se shromažďoval; obojí v abecedním pořadí. Ostatní informace se oproti období 2005–2007 nezměnily, proto byly vypuštěny, stejně jako nadpis. U dropa velkého a dytíka úhorního seznamy uvedeny nejsou, protože tyto druhy jako hnízdící z území ČR vymizely.

Nové poznatky

Tato část nahradila části „Rozšíření a početnost v Evropě a EU“, „Rozšíření a početnost v ČR“ a „Ekologie“. Představuje významné aktuální publikace vztahující se k období 2008–2010, uveřejněné u nás, případně i v okolních státech. Dále informuje o plánech péče, mezinárodních konferencích apod.

Metodika a rozsah monitoringu

Nově vzniklá část spojila dříve samostatné části „Metodika monitoringu“ a „Rozsah monitoringu“. Kompletní metodiky monitoringu jednotlivých druhů přílohy I směrnice o ptácích jsou k dispozici na www.biomonitoring.cz. Rozsah monitoringu je charakterizován roky, počtem oblastí či lokalit, počtem sčítání, v závislosti na použité metodě počtem linií a jejich celkovou délkou nebo počtem transektů a počtem bodů či počtem ploch a jejich rozlohou, případně počtem čtverců, ve kterých monitoring proběhl.

Výsledky monitoringu

Výsledky monitoringu jsou uváděny ve dvou základních variantách podle rozsahu monitoringu:

1. Sečtení celostátní populace. Jedná se o druhy hnízdící v koloniích (kvakoš noční, volavka stříbřitá, kolpík bílý, racek černohlavý, rybák obecný), dále o orla mořského, raroha velkého, sokola stěhovavého, tetřívka obecného, jeřába popelavého, tenkozobce opačného a slavíka modráčka tundrového.
2. Monitoring modelových lokalit. Výsledkem je velikost místní populace a podle použité metodiky i příslušné kvantitativní charakteristiky (např. počet párů/♂♂ na jednotku plochy, frekvence apod.).

U většiny druhů jsou výsledky uvedeny v tabulce a stručně okomentovány. Oblasti či lokality v tabulce jsou řazeny v pořadí (1) ptačí oblasti, v nichž je druh předmětem ochrany, (2) ostatní ptačí oblasti, (3) oblasti a lokality mimo ptačí oblasti; v každé skupině v abecedním pořadí.

U každého druhu je připojena mapa ČR s čtvercovou sítí 10´ × 6´, obrysy ptačích oblastí a s vyznačením výsledků monitoringu v konkrétním roce či v celém období 2008–2010, a to ve variantách v závislosti na rozsahu a metodě monitoringu:

1. Rozlišení čtverců s pozitivním a negativním monitoringem. Protože monitoringem může být pokryta jen část čtverce, vyznačení negativního monitoringu nemusí znamenat, že se daný druh v celém čtverci nevyskytuje. U některých druhů mohou být všechny čtverce, v kterých monitoring proběhl, s pozitivním výsledkem, nebo naopak s výsledkem negativním.
2. Kombinace čtverců s monitoringem v hnízdní době a v zimě: moták pilich a drop velký, u kterého jsou doplněna všechna pozorování v letech 2008–2010.
3. Vyznačena všechna známá hnízdiště v ČR. Jde o druhy hnízdící v koloniích či jen na několika málo lokalitách: kvakoš noční, volavka stříbřitá, kolpík bílý, tenkozobec opačný, racek černohlavý, rybák obecný, slavík modráček tundrový.
4. Znázorněno rozšíření druhu v ČR s rozlišením 2 kategorií – prokázané hnízdění a pravděpodobné hnízdění: orel mořský, raroh velký, sokol stěhovavý a ledňáček říční, u posledních dvou druhů doplněny čtverce s negativním monitoringem.
5. Znázorněno rozšíření druhu v ČR s rozlišením 3 kategorií – prokázané hnízdění, pravděpodobné hnízdění a možné hnízdění: jeřáb popelavý.
6. Kombinace čtverců s pravděpodobným hnízděním, hnízdními výskyty a negativním monitoringem: rybák černý.
7. Vyznačeny všechny čtverce s výskytem druhu v ČR: orel královský.

Pro označení pohlaví jsou v textu i tabulkách použity symboly ♂ a ♀, v množném čísle ♂♂ a ♀♀.

Vývoj populace v ČR

Shodně s částí „Výsledky monitoringu“ je vývoj populace hodnocen ve dvou stejných variantách. V tabulkách a grafech už nejsou, s výjimkou několika druhů (např. tetřívek obecný, jeřáb popelavý), zahrnuta data před rokem 2005 (začátek pravidelného monitoringu). Konkrétnější závěry lze formulovat jen u druhů monitorovaných v období 2005–2010 každým rokem nebo u druhů, ke kterým jsou k dispozici srovnatelné výsledky z doby před zahájením monitoringu. U druhů monitorovaných jednou za 3 roky lze rozdíly mezi výsledky z pouhých 2 let jen obtížně vysvětlovat, protože tyto výsledky mohou být ovlivněny celou řadou faktorů.

Stav z hlediska ochrany přírody

Hodnotí se vývoj populace, zda je stav druhu příznivý či nepříznivý, uvádějí se nové nebo přetrvávající problémy a návrhy opatření, hodnotí se efektivita již přijatých opatření apod. Uvedeny jsou oblasti, v kterých druh nově splňuje kritéria PO.

Autoři textu a monitoringu

Uvedeni jsou zpracovatelé textu a grafických příloh a všichni spolupracovníci, kteří monitoring zajistili, podle jednotlivých oblastí a v abecedním pořadí. Oblasti a lokality jsou řazeny v pořadí (1) ptačí oblasti, v nichž je druh předmětem ochrany, (2) ostatní ptačí oblasti a (3) oblasti a lokality mimo ptačí oblasti, v každé skupině řazené podle abecedy.

Struktura zpracování výsledků monitoringu ptačích oblastí

Ve struktuře výsledků monitoringu ptačích oblastí došlo oproti předcházejícímu zpracování z let 2005–2007 (HORA et al. 2010a) k několika změnám. Odlišné zpracování je motivováno tím, že není nutné opakovat části, v nichž nedošlo k žádným změnám, nebo ty, které se týkají informací před rokem 2005.

Základní údaje o ptačí oblasti

„Název", „kód", „rozloha" a „seznam předmětů ochrany" zůstaly zachovány beze změny, vynechán byl „statut ochrany", ve kterém nedošlo ke změnám. Zpracováno bylo všech 41 ptačích oblastí řazených v abecedním pořádku.

Změny v ptačí oblasti

Tato část nahradila „Popis ptačích oblastí" a zahrnuje významné změny v prostředí předmětů ochrany, včetně realizovaných rozvojových záměrů, nové plány péče, soubory doporučených opatření apod. Všechny uvedené údaje se týkají výlučně období 2008–2010.

Metodiky a rozsah monitoringu

Stručný popis použité metodiky monitoringu je uveden pro každý předmět ochrany odděleně, podrobné informace o metodice je možné zjistit na webových stránkách AOPK ČR (www.biomonitoring.cz). Rozsah monitoringu je charakterizován roky a termíny a v závislosti na použité metodě počtem a celkovou délkou linií, počtem bodových transektů a bodů, rozlohou, počtem rybníků apod.

Výsledky monitoringu

Zpracování výsledků monitoringu zachovává stejnou strukturu, včetně použití tabulek a ve vhodných případech i sloupcového nebo spojitého grafu. K představení výsledků jsou použity následující varianty, případně jejich kombinace:

1. Absolutní početnost druhu v PO (např. druhy hnízdící v koloniích).
2. Počet obsazených hnízd + počet teritorií bez dohledaného hnízda (např. čáp černý a někteří dravci).
3. Počet kontrolovaných a obsazených lokalit (např. moták pochop, výr velký).
4. Maximální počet zjištěný v průběhu roku, případně sezonní změny početnosti (shromažďující se druhy).
5. Počet párů/teritorií/♂♂ na 10 km nebo 1 km linie (v závislosti na velikosti, případně početnosti druhu).
6. Počet párů/teritorií/♂♂ na 10 ha nebo 100 km² (v závislosti na velikosti druhu).
7. Frekvence (F) = procento druhem obsazených bodů z celkového počtu bodů; případně počet párů/teritorií/♂♂ na 1 bod.

Vývoj populací předmětů ochrany

Tato část zahrnuje stručné hodnocení rozdílů ve výskytu a početnosti předmětů ochrany mezi oběma tříletými obdobími monitoringu. Konkrétnější závěry lze většinou formulovat jen u druhů monitorovaných v období 2005–2010 každým rokem nebo u druhů, ke kterým jsou k dispozici srovnatelné výsledky z doby před zahájením monitoringu. U druhů monitorovaných jednou za 3 roky výsledky mohou být ovlivněny celou řadou faktorů, proto je hodnocení rozdílů vyplývající z jejich porovnání velmi obtížené či dokonce nemožné. Po-

kud to výsledky dovolují, jsou aktualizovány odhady početnosti druhů pro PO. V případě, že se monitoring v daném roce neuskutečnil, je v příslušné kolonce tabulky napsáno „X“, „0“ znamená negativní výsledek. Ve sloupcových grafech je rok, z kterého nejsou k dispozici údaje, odlišen otazníkem od roku s negativním výskytem. Přerušení křivky ve spojitém grafu znamená, že z dotčeného časového období nejsou k dispozici konkrétní údaje.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vyjmenovány jsou hnízdící nebo pravděpodobně hnízdící druhy s odhady či konkrétními početnostmi pro období 2008–2010, případně druhy, u kterých hnízdění není vyloučeno, a významné nehnízdící druhy. Na závěr jsou uvedeny druhy monitorované v rámci celostátního monitoringu.

Stav z hlediska ochrany přírody

Stručně je zhodnocen stav PO a druhů, které jsou předmětem ochrany. Uvedeny jsou významné změny v početnosti či odhadech, případné problémy v dodržování ochranných podmínek stanovených vládním nařízením, ohrožující faktory, návrhy na opatření, efektivita přijatých opatření atd. Vyjmenovány jsou i druhy, které nově splňují kritéria a mohou být tedy kandidáty na zařazení mezi předměty ochrany.

Autoři textu, koordinátor a autoři monitoringu

Seznam zahrnuje zpracovatele textu a grafických příloh, jméno koordinátora monitoringu v PO a seznamy spolupracovníků, kteří zajistili monitoring jednotlivých druhů. Druhy jsou řazeny podle systému v pořadí (1) předměty ochrany v PO, (2) další druhy přílohy I a (3) druhy dle článku 4 odst. 2 směrnice o ptácích. Jména spolupracovníků jsou řazena podle abecedy.

Vysvětlivky

Seznam použitých zkratek

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CES – kroužkování ptáků za konstantního úsilí na stejných lokalitách (*Constant Effort Sites*), celoevropský monitorovací projekt
ČSO – Česká společnost ornitologická
EU – Evropská unie
EVL – evropsky významná lokalita
F – frekvence (např. procento druhem obsazených bodů z celkového počtu bodů)
CHKO – chráněná krajinná oblast
CHVÚ – chránené vtáčie územie
IBA – Important Bird Area (významné ptačí území)
JOK – Jihočeský ornitologický klub (pobočka ČSO)
JPSP – Jednotný program sčítání ptáků
KRNAP – Krkonošský národní park
LEČ – letní čas
LHP – lesní hospodářský plán
LS – lesní správa
MOD – aplikace Portálu AOPK ČR „Monitoring druhů“
MOS – Moravský ornitologický spolek, Moravské ornitologické sdružení (1959–1991)
MZCHÚ – maloplošné zvláště chráněné území
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NDOP – aplikace Portálu AOPK ČR „Nálezová databáze ochrany přírody“
NNO – nestátní nezisková organizace
NP – národní park
NPP – národní přírodní památka
NPR – národní přírodní rezervace
OPŽP – Operační program Životní prostředí
PECBMS – Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (Celoevropský monitoring běžných druhů ptáků)
PO – ptačí oblast
PP – přírodní památka
PR – přírodní rezervace
SOVDS – Skupina pro ochranu a výzkum dravců a sov ČSO
SPA – Special Protection Area (ptačí oblast)
VD – vodní dílo
VDNM – Vodní dílo Nové Mlýny
VLS – Vojenské lesy a statky
VN – vodní nádrž
VÚ – vojenský újezd

Okresy
BO – Brno-venkov, CL – Česká Lípa, BV – Břeclav, HO – Hodonín, KM – Kroměříž, KO – Kolín, KT – Klatovy, OL – Olomouc, PJ – Plzeň-jih, PR – Přerov, ST – Strakonice, SU – Šumperk, TA – Tábor, TC – Tachov, UH – Uherské Hradiště, ZN – Znojmo

Pohlaví a věkové kategorie
♂, ♂♂ – samec, samci
♀, ♀♀ – samice, více samic
ad. – adultní, tj. dospělý
pull. – pullus, tj. mládě v prachovém peří
juv. – juvenilní, tj. v šatu mláďat

Zdroje dat, jejich citace a seznam literatury

Odlišnosti od předcházející publikace z let 2005–2007 (HORA et al. 2010a), např. ve způsobu zápisu jednotlivých literárních zdrojů v části Literatura apod., se řídí redakčními pravidly časopisu Příroda.

Autoři publikací jsou v textu odlišeni kapitálkami. Zpravodajové a spolupracovníci jsou psáni obyčejným písmem a k příjmení je připojena zkratka křestního jména. V případě shodného příjmení a počátečního písmene jména spolupracovníka je v textu uvedeno celé jméno. Pokud je shodné jméno i příjmení, jsou osoby rozlišeny buď uvedením místa bydliště nebo označením pracoviště v závorce za příjmením.

Neuveřejněná data, která pocházejí od některého z autorů textu: citována jménem se zkratkou unpubl. = nepublikováno (Z. Polášek unpubl.).

Data pocházející od zpravodajů a spolupracovníků při monitoringu (s výjimkou autorů textů): k jménu připojen způsob komunikace (K. Pavelka in litt., L. Bufka in verb.).

Krátké poznámky, jednotlivé údaje z faunistických článků apod. jsou citovány přímo v textu tzv. zkrácenou citací se jménem autora psaným kapitálkami: MANDÁK, Acrocephalus 2009, 25: 74.

Údaje převzaté z publikovaných faunistických pozorování: L. Doupal in DOUPAL & ŠÍREK, Vanellus 2011, 6: 46.

Údaje z nepublikovaných seznamů faunistických pozorování (deníky terénních stanic, zápisy ze schůzí poboček ČSO, údaje převzaté z webu): M. Frencl, deník terénní stanice ČSO V. Tisý; P. Jakeš, Faunistická pozorování členů JOK č. 1/2010; V. Mikule, avif.birds.cz.

Zpravodajové citovaní autory uveřejněných prací: J. Cepák (in HORA et al. 2010a).

Citace prací uvedených v seznamu literatury: uvedeno jméno kapitálkami a rok (NĚMEČKOVÁ 2011).

Citace prací dvou autorů: NOER & MADSEN 1996.

Citace prací tří a více autorů: BUREŠ et al. 2002.

Několik prací téhož autora (týchž autorů) z jednoho roku: odlišeny připojením malého písmena k letopočtu (HORA et al. 2010a), písmena jsou přidávána v abecedním pořadí.

Opakování citace v textu: použita zkratka l. c. = loco citato (MACHÁČEK l. c.). Nepoužívá se, pokud se v textu vyskytují citace téhož autora (týchž autorů, stejného jména prvního autora v citaci s použitím et al.) z různých roků. Dále se zkratka l. c. nepoužívá pro zdroj(e) dat v popiscích tabulek či grafů.

Seznam literatury: citované publikace (vč. nepublikovaných studií, závěrečných zpráv, diplomových prací aj. – odlišeny zkratkou Ms.) jsou zařazeny v abecedním pořádku na konci knihy v kapitole Literatura; pro připravované práce je místo letopočtu použita zkratka „in prep.“ (KRAMER in prep.).

Poděkování

Další etapa monitoringu v letech 2008–2010 probíhala za účasti 438 spolupracovníků, ať již členů ČSO nebo pracovníků AOPK ČR a národních parků i pracovníků Lesů ČR, s. p. a VLS, s. p. Všichni níže jmenovaní vynaložili značné úsilí při získávání dat v terénu či při následném zpracování jednotlivých kapitol a především jejich zásluhou bylo možné navázat na předcházející publikaci z let 2005–2007. Neocenitelnou prací se tak podařilo získat velké množství dat, které umožňuje hodnocení rozšíření a početnosti druhů přílohy I směrnice o ptácích na území ptačích oblastí i mimo ně.

Za pomoc při zpracování a použití dat z Jednotného programu sčítání ptáků patří dík Mgr. Tomáši Telenskému a Mgr. Zdeňkovi Vermouzkovi. Na organizaci monitoringu se velkou měrou podíleli odborní pracovníci AOPK ČR, především Mgr. Eva Vojtěchovská a RNDr. František Pojer, oběma jmenovaným a Mgr. Michalu Němcovi patří také díky za podnětné připomínky k jednotlivým textům. Neustálým zájmem o průběh prací a radami přispěl i Mgr. Tomáš Brinke.

Seznam spolupracovníků v letech 2008–2010

M. Aulický, P. Baláž, F. Bárta, J. Bartoníček, J. Bartoš, V. Bartuška, V. Baštýř, H. Bednářová, V. Bejček, P. Benda, H. Beneš, L. Beneš, V. Beran, P. Berka, M. Besta, T. Bělka, P. Bílek, J. Blovský, D. Boucný, V. Bouček, M. Bouše, M. Boušová, T. Brinke, J. Brlka, M. Bronclík, K. Broulík, K. Brož, J. Brožek, L. Bufka, M. Bulla, F. Bumba, Jan Bureš, Jiří Bureš, E. Burešová, P. Bürger, O. Bušek, P. Cehlárikova, J. Cepák, J. Círl, T. Cýrus, P. Czyž, G. Čamlík, J. Čapek, M. Čapek, P. Čech, Jakub Čejka, Jaromír Čejka, Jan Černý, Jiří Černý, M. Černý, V. Čeřovský, K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), I. Čílová, D. Číp, T. Diviš, F. Divoký, L. Dostál, L. Doupal, K. Drábek, J. Dubský, D. Duhonský, M. Dusík, L. Dvořáčková, V. Dvořák, F. Eidelpes, J. Feřtová (Thelenová), M. Fiala, M. Fikejs, K. Filip, M. Fejfar, J. Fišer, J. Fišera, V. Fišr, V. Fliegelová, J. Flousek, M. Frencl, A. Fuchsová, D. Fuka, V. Gahura, M. Glacner, J. Grúz, M. Gutzer, M. Haifler, L. Hajný, M. Haluzík, A. Hampl, J. Harčarik, J. Hartl, M. Hátle, J. Havlíček, J. Hlásek, L. Hlásek, M. Hlaváč, V. Hlaváč, J. Hlaváček, K. Hlávka, P. Hnyk, P. Hobza, M. Holáň, M. Holub, Pavel Homolka†, Petr Homolka, M. Honců, J. Hora, M. Hora, V. Horáková, D. Horal, A. Horová, J. Hotový, L. Hrbková, K. Hromádko, M. Hromádko, V. Hromádková, P. Hrota, M. Hrouzek, J. Hruška, H. Hubáčková, P. Hůlka†, A. Hýlová, R. Chaloupek, M. Chaloupka, J. Chalupa, H. Chobotská, B. Chutný, E. Chvojková, J. Chytil, D. Jäger, J. Jahelka, M. Jakoubek, L. Janásek, P. Janda, M. Janoušek, L. Jasso, M. Jelínek, J. Jeniš, L. Jeřábková, F. Jetmar, M. Ježek, L. Jiřiště, P. Jiskra, B. Jůzová, L. Kadava, P. Kafka, V. Kajerová, M. Káľavský, J. Kalenský, I. Karhánková, L. Katryčová, M. Kepl, I. Klán, J. Klejdus, T. Klevar, T. Klimovič, J. Kloubcová, B. Kloubec, M. Kocábek, K. Kočí, R. Kočvara, M. Kodera, V. Kodet, V. Kopecký, M. Kopečková, M. Korda, J. Košťál, J. Kotrba, M. Kouba, V. Koutecká, T. Koutný, L. Kovár, V. Kovář, P. Kovařík, V. Koza, T. Kozák, P. Krása, F. Krause, P. Krečmer, J. Krejz, F. Kroupa, M. Krupa, J. Krupička, K. Kryštof, T. Křehlík, D. Křenek, B. Křenková, Z. Křenová, P. Křivan, V. Křivan, P. Kříž, Vít Kubelka, Vojtěch Kubelka, J. Kubenka, A. Kučera, K. Kučera, F. Kuda, V. Kuchař, J. Kult, P. Kuna, V. Kural, P. Kurka, I. Kunstmüller, F. Lagarde†, B. Landsfeld, P. Lang, F. Laštovic, M. Lazarovič, V. Lemberk, S. Lepič, L. Lešák, D. Lindenberg, T. Lorenc, P. Louda, M. Lubas, P. Lumpe, J. Mach, K. Machač, P. Macháček, I. Machar, K. Makoň, P. Malčák, J. Malík, K. Malík, M. Mandák, Z. Mára, E. Martinová, J. Matějů, V. Melichar, P. Menclová (Slámová), Z. Mičánová, C. Mika, J. Mikšíček, E. Mikolášková, E. Mikulášková,

J. Mokrý, F. Možný, P. Molitor, P. Mráček, J. Mráz, L. Mráz, Z. Mrkáček, V. Mrlík, V. Nedbal, P. Nechvátal, E. Netušilová, J. Neudert, Z. Neudertová (Venkrbcová), L. Němeček, I. Němečková, J. Nimický, L. Novotný, P. Nový, M. Paclík, N. Pagon, M. Pakandl, V. Pavel, P. Pavelčík, Jan Pavelka†, Jiří Pavelka, K. Pavelka, J. Pavlásek, P. Pavlík, K. Pecl, L. Peške, J. Petáková, L. Petrilák, R. Petro, V. Pinta, V. Piskáčková, V. Plná, A. Podávková, V. Podpěra, C. Podrábský, F. Pojer, J. Pokorný, D. Poláček, Z. Polášek, A. Poprach, K. Poprach, J. Porkert, L. Pospíšil, T. Pospíšil, L. Prašivková, Jan Procházka (AOPK ČR), Jan Procházka (Bechyně), L. Procházka, Václav Procházka, Vojtěch Procházka, M. Prokopová, J. Příhoda, O. Ptáčková, M. Pudil, H. Pumprová, J. Pykal, J. Reif, A. Reiter, L. Rektoris, R. Remar, D. Rešl, J. Riegert, H. Robejšková, O. Roztočil, K. Rusek, P. Růžek, R. Růžek, M. Růžička, V. Rypl, O. Ryška, M. Řeháčková, P. Řehánek, P. Řepa, J. Schlossar, J. Schmidová, J. Schovánek, A. Schröpfer, L. Schröpfer, M. Skalka, T. Skříček, J. Sládeček, V. Sládeček, J. Smiešková, Z. Smolík, L. Soška, O. Spannbauer, J. Spíšek, H. Staňková, P. Steinbach, F. Stránský, Martin Strnad, Michael Strnad, K. Stručková, M. Suk, P. Suvorov, K. Svádová, P. Světlík, J. Sviečka, I. Svoboda, J. Sychra, O. Sychra, J. Šafránek, P. Šaj, D. Šanc, Z. Šanc, J. Šebestian, S. Šedivý, M. Šemnická, F. Šemnický, V. Šena, J. Šerek, M. Šerek, J. Ševčík, J. Šifta, K. Šimeček, J. Šimek, L. Šimek, M. Šimek, S. Šimek, P. Šímová, J. Šimurda, J. Šírek, V. Škorpíková, M. Škrott, V. Šoltys, R. Špilák, O. Šreibr, K. Šrubař, F. Štancl, P. Šťastná, J. Šťastný, K. Šťastný, J. Švanterová, P. Tájek, V. Tejrovský, J. Teska, M. Tichai, M. Ticháčková, I. Tláskal, V. Tláskal, O. Tomášek, V. Tomášek, A. Trublová, R. Tuček, L. Turčoková, L. Urbánek, J. Vačkař, M. Valášek, S. Valda, J. Vaněk, M. Váňová, A. Vašát, M. Vavřík, D. Velehradský, T. Venturová, Z. Vermouzek, L. Veselá, Jan Veselý, Jaroslav Veselý, Jiří Veselý (Čeperka), Jiří Veselý (Mělník), Josef Veselý, Z. Veselý, L. Viktora, B. Viltová, J. Vitovský, Jakub Vlček, Jiří Vlček, R. Vlček, Z. Voborník, D. Vodnárek, L. Vogeltanz, O. Vojtěch, M. Vojtěch, E. Vojtěchovská, M. Volek, O. Volf, P. Volf, R. Voneš, J. Vondráček, V. Vostřel, L. Vozábal, Jakub Vrána, Josef Vrána, I. Vránová, R. Všetečka, S. Vyhnal, V. Vyhnálek, M. Vymazal, J. Vyskočil, Z. Wudyová, J. Zajíc, M. Zajícová, V. Zámečník, J. Zaňát, P. Zasadil, J. Závora, R. Zeman, J. Zollpriester, K. Žáček, P. Žďárek†.

Druhy přílohy I směrnice o ptácích

Bukač velký ▪ *Botaurus stellaris* ▪ Great Bittern

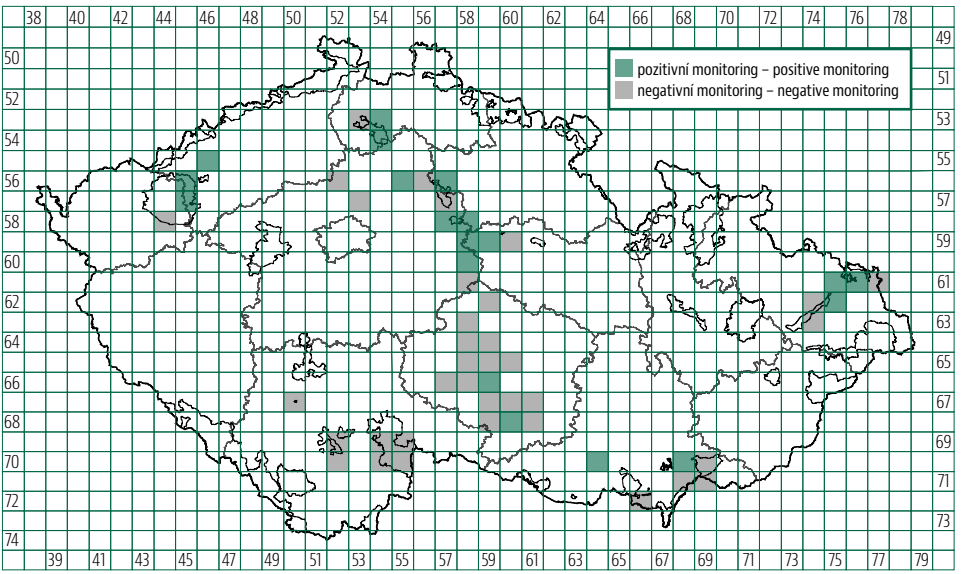
Ptačí oblasti, v nichž je bukač velký předmětem ochrany: Poodří.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Třeboňsko, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

KLEJDUS (2009a, 2010a) publikoval příspěvky k hnízdní biologii a chování bukače velkého a rozšířil tak své dříve publikované poznatky o tomto druhu ze Znojemska (KLEJDUS 2004, 2007). Dále se KLEJDUS (2010b) věnoval problematice zimování druhu. KUNSTMÜLLER (2008) popsal změny početnosti a rozšíření bukače velkého na Českomoravské vrchovině a v přilehlých regionech.

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace volajících samců (1) z jednoho či více stanovišť dle rozlohy lokality nebo (2) na bodovém transektu pokrývajícím více lokalit, s využitím dopravního prostředku. Tři až pět kontrol od poloviny IV. do poloviny VI., především v době nejvyšší hlasové aktivity, tj. mezi 3:00 až 5:00 (1:00–7:00) LEČ, případně v podvečer. V roce 2008 probíhal monitoring ve 24 oblastech a zahrnoval celkem 164 rybníků, tůní a dalších mokřadů nacházejících se v 55 čtvercích. To představovalo většinu významnějších oblastí výskytu bukače velkého v ČR. Oproti roku 2005 byl monitoring rozšířen o Čejkovické rybníky na Českobudějovicku, o Mladoboleslavsko, Polabí na Mělnicku, Strašovský rybník na Pardubicku a na Vysočině o Havlíčko-

Výsledky monitoringu bukače velkého v roce 2008.
Pozn.: Ve čtvercích 6175, 6176, 6275 výskyt druhu zjištěn mimo termíny monitoringu.
Results of the Great Bittern monitoring in 2008.
Note: The species was recorded in squares 6175, 6176, 6275 outside the regular period of monitoring.

brodsko, Jihlavsko a Želetavsko. Ze 114 lokalit z roku 2005 jich v roce 2008 nebylo kontrolováno 12 (na žádné z nich nebyl bukač v roce 2005 zjištěn) a naopak přibylo 62 nových lokalit.

Výsledky monitoringu bukače velkého v roce 2008.
Pozn.: V závorkách jsou uvedeny celkové počty zahrnující i zjištění mimo termíny monitoringu.
Results of the Great Bittern monitoring in 2008.
Note: Totals in parentheses also include numbers recorded outside the regular monitoring period.

Oblast Area	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Počet ♂♂ No. of ♂♂
PO Poodří	23	0 (1)	0 (1)
PO Bohdanečský rybník	1	0	0
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	8	1	1
PO Českobudějovické rybníky: Vrbenské a Čejkovické rybníky	14	0	0
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	7	2	2
PO Doupovské hory	7	2	2
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	4	0 (3)	0 (3)
PO Lednické rybníky	4	0	0
PO Rožďalovické rybníky	10	2	2
PO Řežabinec	1	1	1 (2)
PO Třeboňsko	11	0	0
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	2	1	1
Čáslavsko	5	1	1
Mladoboleslavsko	6	1	1
Mutěnické a Hodonínské rybníky	18	1	1–2
Pardubicko: Strašovský rybník	1	1	1
Polabí: Mělnicko	9	0	0
Polabí: PR Týnecké mokřiny	1	1	1
Pražské pole, Chomutov	2	1	2
Vysočina 1: Havlíčkobrodsko	5	0	0
Vysočina 2: Jihlavsko	8	0	0
Vysočina 3: Třebíčsko	10	2	2
Vysočina 4: Želetavsko	5	0	0
Znojemsko	2	2	2
Celkem – Total	164	19 (23)	20–21 (25–26)

Výsledky monitoringu

Ze 164 monitorovaných lokalit bylo obsazeno 19 (11,6 %), při započítání údajů zaznamenaných mimo termíny monitoringu 23 lokalit (14,0 %) v 19 čtvercích, přičemž při monitoringu bylo zaznamenáno 20–21 ♂♂ a celkem 25–26 ♂♂. Z 13 obsazených lokalit v roce 2005 bylo v roce 2008 obsazeno 8. Naopak na 10 lokalitách obsazených v roce 2008 nebyl bukač v roce 2005 zjištěn.

Vývoj populace v ČR

Všechny hodnoty, tj. podíl obsazených lokalit i počet ♂♂, jsou v roce 2008 vyšší než v roce 2005. Na základě těchto výsledků lze odhad 20–30 párů z roku 2005, kdy panovaly nepříznivé klimatické podmínky v době příletu bukače (HORA et al. 2010a), zvýšit na 40–50 párů. Toto kolísání početnosti je pro bukače typické.

Porovnání výsledků monitoringu bukače velkého v letech 2005 a 2008.
Pozn.: Společné lokality = lokality kontrolované v letech 2005 i 2008.
Comparison of the results of the Great Bittern monitoring in 2005 and 2008.
Note: Common localities = localities checked in both 2005 and 2008.

Rok Year	Počet lokalit No. of localities	Počet a % obsazených lokalit No. and % of occupied localities				Počet ♂♂ No. of ♂♂	
		Při monitoringu During monitoring	%	Celkem Total	%	Při monitoringu During monitoring	Celkem Total
2005	114	11	9,6	13	11,4	12	15
2008	164	19	11,6	23	14,0	20–21	25–26
Společné lokality v roce 2005 Common localities in 2005	102	11	10,8	13	12,7	12	15
Společné lokality v roce 2008 Common localities in 2008	102	14	13,7	18	17,6	15–16	20–21

Stav z hlediska ochrany přírody

Výsledky monitoringu v roce 2008, i když vykázaly nárůst početnosti oproti roku 2005, dokládají, že populace bukače velkého v ČR je stále velmi malá, dlouhodobě kolísající kolem 30 párů. V PO Poodří, jediné PO, v níž je bukač předmětem ochrany, je situace druhu stále nepříznivá a podobně je tomu v hlavních rybničních oblastech v ČR. Bez zavedení konkrétních opatření na vybraných lokalitách (viz případové studie in WHITE et al. 2006) nelze významnější nárůst početnosti očekávat.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Poodří: K. Pavelka • PO Bohdanečský rybník: M. Růžička • PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, K. Šimeček, T. Venturová • PO Českobudějovické rybníky (Vrbenské a Čejkovické rybníky): J. Šebestian • PO Českolipsko –

Dokeské pískovce a mokřady: K. Filip, M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR), O. Roztočil ● PO Doupovské hory: V. Tejrovský ● PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek ● PO Lednické rybníky: P. Macháček ● PO Rožďalovické rybníky: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys ● PO Řežabinec: J. Šebestian ● PO Třeboňsko: V. Bartuška, J. Cepák, J. Hora ● PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil ● Čáslavsko: I. Kunstmüller ● Mladoboleslavsko: J. Šifta ● Mutěnické a Hodonínské rybníky: K. Šimeček ● Pardubicko (Strašovský rybník): F. Štancl ● Polabí – Mělnicko: P. Lumpe ● Polabí – PR Týnecké mokřiny: M. Jelínek ● Pražské pole, Chomutov: V. Tejrovský ● Vysočina 1–4: I. Kunstmüller ● Znojemsko: J. Klejdus.

Bukáček malý ▪ *Ixobrychus minutus* ▪ Little Bittern

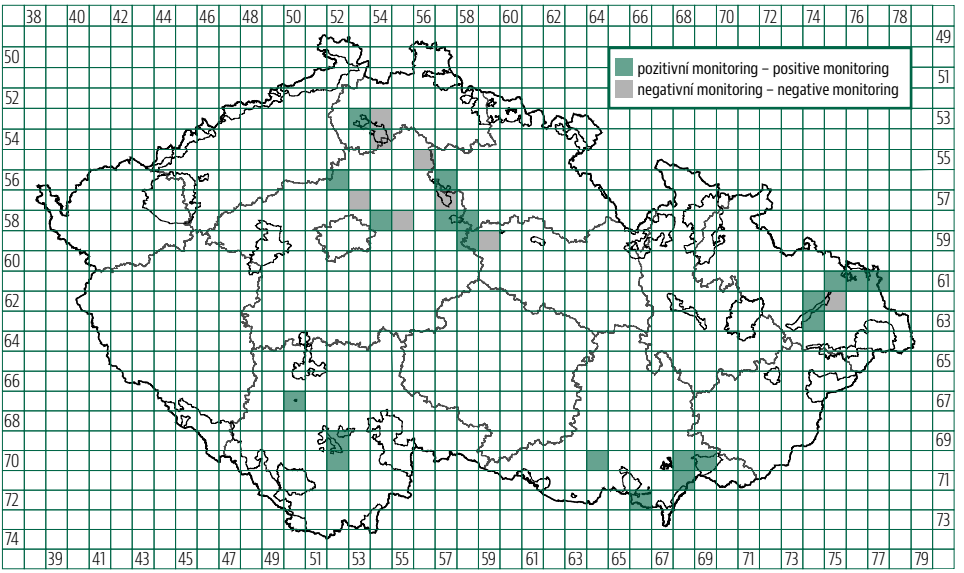
Ptačí oblasti, v nichž je bukáček malý předmětem ochrany: Heřmanský stav – Odra – Poolší, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Jaroslavické rybníky, Lednické rybníky, Litovelské Pomoraví, Poodří, Rožďalovické rybníky, Třeboňsko.

Nové poznatky

García (2009) porovnává dvě metodiky zjišťování početnosti bukáčka malého: sčítání na linii a metodu mapování hnízdních okrsků spočívající ve dvou až třech 30 minut trvajících kontrolách na bodech 250 m od sebe vzdálených. Druhá metoda umožňuje zjistit 2–3× více teritorií, než metoda liniová. Tento výsledek potvrzuje vhodnost námi použité metodiky, která se liší jen nevýznamnými detaily (např. vzdálenost bodů 300 m, použití provokace hlasovou nahrávkou). Podle našeho názoru by rovněž postačovaly 3 kontroly, protože první kontrola v 1. polovině V. nezachytí později přiletující jedince a pátá, červencová kontrola již většinou jen ověřuje dříve obeznaná teritoria.

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace všech hlasových projevů a pozorování na vymezených břehových partiích rybníků či jiných mokřadů při 3–5 kontrolách v V. až 1. polovině VII., krátce před soumrakem (cca 30–60 minut) do 2:00 LEČ a asi 30 minut před rozedněním a hodinu následně.

Výsledky monitoringu bukáčka malého v roce 2008.
Pozn.: Ve čtvercích 5353, 5657, 6374 a 7069 výskyt druhu zjištěn jen mimo termíny monitoringu.
Results of the Little Bittern monitoring in 2008.
Note: The species was only recorded in squares 5353, 5657, 6374 and 7069 outside the regular periods of monitoring.

V roce 2008 probíhal monitoring v 16 oblastech a zahrnoval celkem 126 tůní, rybníků a dalších mokřadů nacházejících se ve 28 čtvercích. Monitorována byla většina významnějších oblastí a lokalit v ČR s výjimkou Královéhradecka a Pardubicka, kde byl kontrolován jen Strašovský rybník. Oproti roku 2005 proběhl monitoring na větším počtu lokalit a ve všech oblastech v souladu s metodikou.

Výsledky monitoringu

Ze 126 monitorovaných lokalit bylo obsazeno 30 (23,8 %), při započítání údajů zaznamenaných mimo termíny monitoringu 34 lokalit (27,0 %) ve 20 čtvercích. Celkem bylo registrováno 55 párů, při započítání dalších údajů 59 párů, z toho zhruba polovina na jižní Moravě a čtvrtina v Polabí s jádrovou lokalitou Žehuňským rybníkem s 8 páry. Výsledky z PO Heřmanský stav – Odra – Poolší a PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky jsou komentovány v textech těchto oblastí.

Výsledky monitoringu bukače velkého v roce 2008.
Pozn.: V závorkách jsou uvedeny celkové počty zahrnující i zjištění mimo termíny monitoringu.
Results of the Great Bittern monitoring in 2008.
Note: Totals in parentheses also include numbers recorded outside the regular monitoring period.

Oblast / lokalita Area / locality	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Počet ♂♂ No. of ♂♂
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	8	4	4
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	2	1	8
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	8	1 (2)	3 (4)
PO Českobudějovické rybníky: Vrbenské a Čejkovické rybníky	14	2	2
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	8	1 (2)	1 (2)
PO Lednické rybníky	4	2	10
PO Rožďalovické rybníky	10	0 (1)	0 (1)
PO Poodří	23	2 (3)	3 (4)
PO Řežabinec	1	1	2
Mladoboleslavsko: Červenský rybník	1	0	0
Mutěnické a Hodonínské rybníky	19	9	9
Parbubicko: Strašovský rybník	1	0	0
Polabí: Čelákovicko	11	2	2
Polabí: Mělnicko	10	1	1
Polabí: PR Týnecké mokřiny	1	1	3
Znojemsko	5	3	7
Celkem – Total	126	30 (34)	55 (59)

Vývoj populace v ČR

Monitoring v roce 2008 potvrdil další zvyšování početnosti bukáčka malého v ČR. Dokládá to vyšší podíl obsazených lokalit i vyšší počet teritorií než v roce 2005. Částečně se však může na tomto nárůstu podílet zkvalitnění monitoringu. Započítají-li se i výskyty druhu v lokalitách mimo monitorované oblasti, lze odhad 80–100 párů z roku 2005 (HORA et al. 2010a) zvýšit na 100–120 párů. Vzestup početnosti je v souladu s mírným nárůstem i v dalších státech, např. v Německu (SUDFELDT et al. 2009).

Porovnání výsledků monitoringu bukáčka malého v letech 2005 a 2008.
Pozn.: Společné lokality = lokality kontrolované v letech 2005 i 2008.
Comparison of the results of the Little Bittern monitoring in 2005 and 2008.
Note: Common localities = localities checked in both 2005 and 2008.

Rok Year	Počet lokalit No. of localities	Počet a % obsazených lokalit No. and % of occupied localities				Počet teritorií No. of territories	
		Při monitoringu During monitoring	%	Celkem Total	%	Při monitoringu During monitoring	Celkem Total
2005	102	16–18	15,7–17,6	22–24	21,6–23,5	30–32	39–44
2008	126	30	23,8	34	27,0	55	59
Společné lokality v roce 2005 Common localities in 2005	88	16–18	18,2–20,5	20–22	22,7–25,0	30–32	37–42
Společné lokality v roce 2008 Common localities in 2008	88	26	29,5	30	34,1	47	51

Stav z hlediska ochrany přírody

Pomalé územní šíření a nárůst celostátní populace bukáčka malého pokračuje, druh však i nadále zůstává kriticky ohroženým. V obou PO, ve kterých je bukáček předmětem ochrany, jsou populace stabilizované – v příznivém stavu. Hlavními problémy ochrany druhu jsou vysoké obsádky ryb, které se podílejí na postupném rozpadu litorálních porostů zejména rycí činností. To pak následně omezuje hnízdní možnosti bukáčků a ubývají i potravní zdroje jako jsou žáby, vodní hmyz a měkkýši. Nepříznivé je i zazemňování slepých říčních ramen a tůní.

K hnízdění bukáčci upřednostňují porosty vodních rostlin s vtroušenými dřevinami (zejména vrby, méně topoly a olše). Ukazuje se, že jsou schopni hnízdit i v čistě rákosových porostech, pokud naleznou volné tůňky mimo hlavní rybniční prostředí nebo pokud je litorál větších nádrží dostatečně členěný. Podmínkou však zůstává blízkost ploch, na nichž je možné lovit větší hmyz.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, L. Urbánek • Monitoring zajistili: PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • PO Žehunský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil • PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, K. Šimeček,

T. Venturová ● PO Českobudějovické rybníky (Vrbenské a Čejkovické rybníky): J. Šebestian ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: K. Filip, M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR), O. Roztočil ● PO Lednické rybníky: P. Macháček ● PO Poodří: K. Pavelka ● PO Rožďalovické rybníky: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys ● PO Řežabinec: J. Šebestian ● Mladoboleslavsko (Červenský rybník): J. Šifta ● Mutěnické a Hodonínské rybníky: K. Šimeček ● Pardubicko (Strašovský rybník): F. Štancl ● Polabí – Čelákovicko: M. Jelínek ● Polabí – Mělnicko: P. Lumpe ● Polabí – PR Týnecké mokřiny: M. Jelínek ● Znojemsko: J. Klejdus.

Kvakoš noční ▪ *Nycticorax nycticorax* ▪ Black-crowned Night-heron

Ptačí oblasti, v nichž je kvakoš noční předmětem ochrany: Českobudějovické rybníky, Jaroslavické rybníky, Lednické rybníky, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Poodří.

Nové poznatky

Během 39 let trvajícího monitoringu kolonií volavkovitých ptáků v severozápadní Itálii narostl počet kolonií ze 40 v roce 1972 na 175 v roce 2010. Zatímco 6 druhů volavek (popelavá, červená, bílá, stříbřitá, vlasatá a rusohlavá) svou početnost po celou dobu zvyšovalo, početnost kvakoše nočního narůstala jen do roku 1989, poté klesala, aby se po roce 2004 stabilizovala (FASOLA et al. 2011). Při celostátní inventarizaci všech kolonií volavek a kormoránů v Bulharsku v roce 2006 bylo napočítáno 896–976 párů kvakošů (SHURULINKOV et al. 2007), tj. podstatně méně než odhad 1 800–2 500 párů uvedený v publikaci BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a). Tento rozdíl však není vzhledem k různým metodickým přístupům reálným vyjádřením populačního trendu. V 10 z 15 kolonií, o nichž byly v roce 2006 k dispozici údaje z období 1990–2001, počty kvakošů narostly nebo byly stabilní. Pouze v 5 koloniích byl zaznamenán úbytek. Zároveň však od roku 1990 pět hnízdišť kvakošů v Bulharsku zaniklo (SHURULINKOV et al. l. c.).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 zimní sčítání hnízd ve všech známých koloniích v ČR. V hnízdní době 5 kontrol kolonie stativovým dalekohledem ze břehu s cílem zjistit zejména stav kolonie z hlediska ochrany přírody v období od příletu kvakošů na hnízdiště do jeho opuštění.

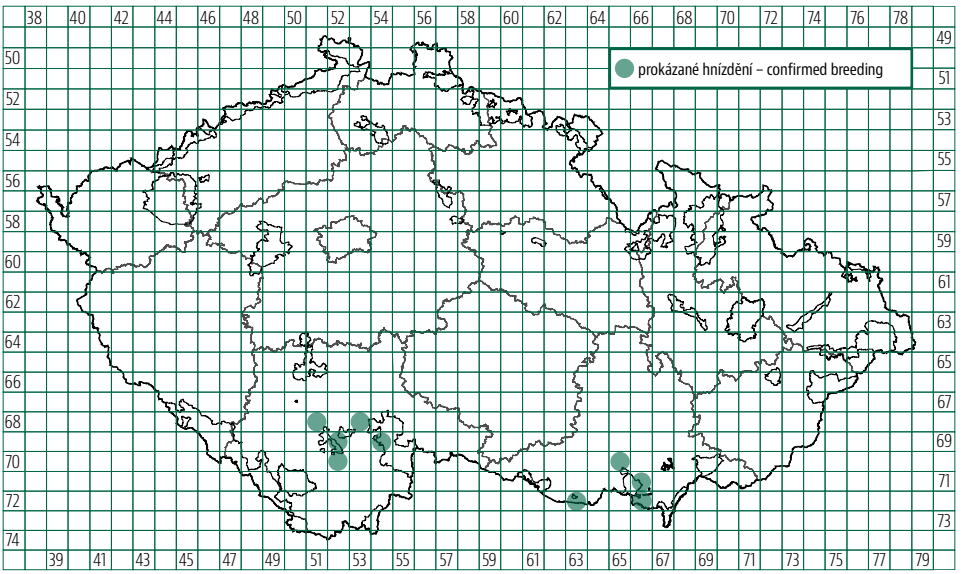
Výsledky monitoringu

V roce 2008 kvakoši noční hnízdili v 11 koloniích a počínaje rokem 2009 v 9 koloniích, neboť byla opuštěna 2 hnízdiště – rybník Blatec u Dívčic v PO Českobudějovické rybníky a Prostřední rybník v PO Lednické rybníky. Celkový počet hnízd v kontrolovaných koloniích v letech 2008–2010 stoupl téměř o 23 % (o 164 hnízd). Na jižní Moravě byl zaznamenán nárůst o 19 % (o 74 hnízd) a v jižních Čechách o 26 % (o 90 hnízd). Další informace k výsledkům monitoringu kvakoše nočního a údaje o vývoji jednotlivých kolonií jsou uvedeny v textech příslušných ptačích oblastí.

Mimo monitorované lokality bylo v roce 2008 prokázáno hnízdění jednoho páru na rybníku Kotvice v PO Poodří (J. Košťál in litt.). Také pozorování v dalších letech naznačují na možné hnízdění 1–2 párů (K. Pavelka in litt.).

Vývoj populace v ČR

V tříletém období populace kvakoše nočního v ČR dále rostla. Ve srovnání s rokem 2005 vzrostla 1,6×, přibližně o 330 hnízd. Na jižní Moravě to bylo 1,7× a v jižních Čechách 1,5×. Od roku 2007 se již nárůst, zejména na jižní Moravě, zpomalil. Snížil se sice počet kolonií z 11 v letech 2007 a 2008 na 9 v roce 2009, v jednom případě (rybník Blatec) šlo však jen o několik párů a ani ve druhém případě (Mlýnský rybník) nebyla kolonie, existující jen 3 roky, nijak početná (v letech 2006–2008 postupně 39, 32 a 28 hnízd).

Hnízdní rozšíření kvakoše nočního (kolonie) na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution (colonies) of Black-crowned Night-heron in the Czech Rep. in 2008–2010.

Výsledky monitoringu kvakoše nočního na území ČR v letech 2008–2010.
Results of the Black-crowned Night-heron monitoring in the Czech Rep. in 2008–2010.

Oblast Area	Rybník Pond	Počet hnízd – No. of nests		
		2008	2009	2010
PO Českobudějovické rybníky	Zlivský	83	105	36
	Starohlaklovský	54	52	67
	Nový Vrbenský	112	110	150–160
	Domin	13	55	70
	Blatec (Dívčice)	4	0	0
PO Jaroslavické rybníky	Horní	82	86	95
PO Lednické rybníky	Zámecký	179	212	233
	Mlýnský	28	0	0
PO Třeboňsko	Bošilecký	64	82	107
Třeboňsko mimo PO	Dvořiště	15–20	10	5
Pohořelické rybníky	Starý	92	121	127
Celkem – Total		726–731	833	890–900

Stav z hlediska ochrany přírody

V období 2008–2010 pokračoval nárůst početnosti kvakoše nočního. Zanikla dvě malá hnízdiště. V ptačích oblastech se v roce 2010 nacházelo 7 z 9 kolonií a 85 % celostátní populace kvakoše. Kolonie na rybníku Starý u Pohořelic k roku 2010 již 8 let plní kritéria pro PO. I nadále trvá ohrožení kolonií na Horním rybníku v PO Jaroslavické rybníky a na Zlivském rybníku v PO Českobudějovické rybníky rozplavováním hnízdních ostrůvků. Dosavadní snahy o zajištění stability ostrůvků však nebyly úspěšné. Na podzim roku 2010 byl na bývalém hnízdišti na ostrůvku rybníka Volešek v PO Českobudějovické rybníky v rámci Programu péče o krajinu vykácen porost osik s cílem umožnit rozvoj porostu bezu černého, klíčového keře pro hnízdění kvakošů.

Vývoj početnosti kvakoše nočního na jižní Moravě, v jižních Čechách a ČR v letech 2005 a 2007–2010.
Development of the numbers of Black-crowned Night-herons in Southern Moravia, Southern Bohemia and the Czech Rep. in 2005 and 2007–2010.

Region	2005	2007	2008	2009	2010
jižní Morava – Southern Moravia	272	435	381	419	455
jižní Čechy – Southern Bohemia	293	374	345–350	414	435–445
ČR celkem – Czech Rep. total	565	809	726–731	833	890–900

Zpracovali: J. Hora, D. Horal, Z. Kučera, J. Pykal • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky: Jiří Bureš, J. Pykal, J. Šebestian • PO Lednické rybníky: P. Macháček • PO Jaroslavické rybníky: V. Škorpíková • PO Třeboňsko a rybník Dvořiště mimo PO: Jiří Bureš, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Mráz, J. Ševčík • Pohořelické rybníky: V. Škorpíková.

Volavka stříbřitá ▪ *Egretta garzetta* ▪ Little Egret

Ptačí oblasti, v nichž je volavka stříbřitá předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti s významným výskytem volavky stříbřité v letech 2008–2010: Českobudějovické rybníky (hnízdění), Lednické rybníky (nehnízdící jedinci).

Nové poznatky

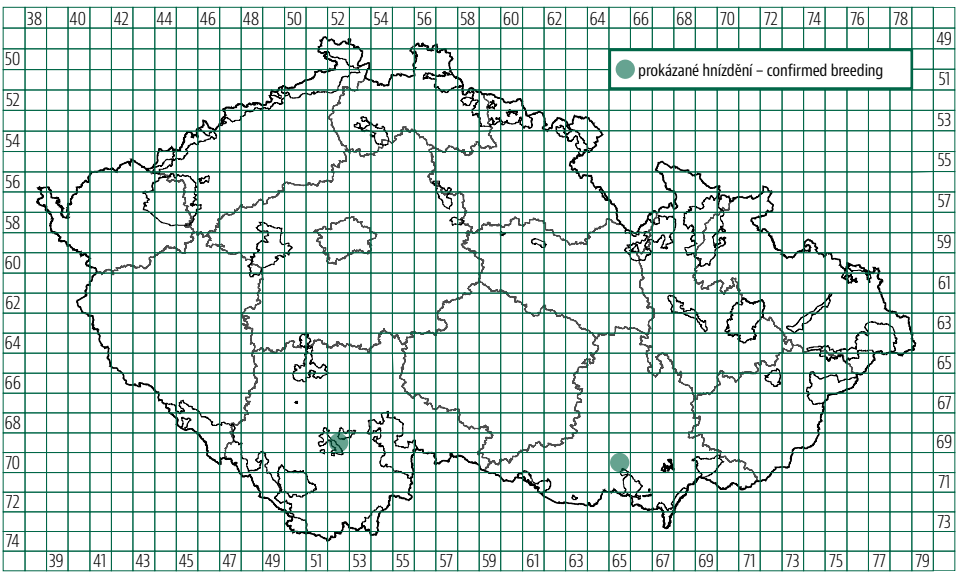
V severozápadní Itálii v období monitoringu 1972–2010 výrazně stoupl počet kolonií 7 druhů volavkovitých ptáků ze 40 na 175, přičemž stavy volavky stříbřité vzrostly zhruba 4× (FASOLA et al. 2011). Na Neziderském jezeru, kde (i v celém Rakousku) bylo hnízdění volavky stříbřité poprvé doloženo v roce 1998 (SCHUSTER et al. 1998), hnízdily v roce 2009 3 páry (DVORAK et al. 2009).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně kontroly hnízdišť stativovým dalekohledem 1× za měsíc po dobu přítomnosti ptáků a registrace pohnízdních hejnek na Českobudějovicku. Dále byly evidovány zprávy o výskytu z celé ČR.

Výsledky monitoringu

Po celé monitorovací období hnízdila volavka stříbřitá na Českobudějovicku, stejně jako v předchozích letech, v koloniích kvakoše nočního. V roce 2008 se jednalo asi o 3 páry (1 hnízdo s mláďaty) na Zlivském rybníku, v roce 2009 o 2 páry (min. po 2 vyvedených mláďatech) na Novém Vrbenském rybníku, dále pravděpodobně o 1 pár na Zlivském rybníku a v roce 2010 o 3 páry na Novém Vrbenském rybníku. Dne 13. 7. 2010 bylo na Novém Vrbenském rybníku zaznamenáno 5 dospělých a 8 mladých ptáků, z toho 3 ještě nevzletní, šplhající po křovinách na ostrově.

Hnízdní rozšíření volavky stříbřité na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Little Egret in the Czech Rep. in 2008–2010.

V roce 2010 pár volavek stříbřitých vyhnízdil v kolonii kvakošů nočních a volavek popelavých na rybníku Starý v soustavě Pohořelických rybníků a vyvedl 5 mláďat (V. Mikule, avif.birds.cz, ONDRA 2012).

Výjimečným rokem co do počtu pozorování na Lednických rybnících byl rok 2008, kdy zde P. Macháček (in litt.) při pravidelných sčítáních vodních ptáků volavky stříbřité zastihl mezi 26. 6. a 12. 9. 13× v celkovém počtu 40 ex. – nejvíce 6 ex. 2. 9. na Prostředním rybníku a poté 5. 9. tamtéž 5 ex. a 1 ex. na Hlohoveckém rybníku (dalších 11 pozorování 1–3 ex. mezi 26. 7. až 31. 8. je zaznamenáno na avif.birds.cz). Těmto pozorováním předcházel výskyt 7 ex. 31. 5. na Prostředním rybníku (Z. Abrahámek, avif.birds.cz). V roce 2009 P. Macháček (in litt.) zaznamenal jen 3 výskyty jednotlivých volavek stříbřitých a v roce 2010 druh nezastihl ani jednou.

Vývoj populace v ČR

Na Českobudějovicku volavky stříbřité od prvního zahnízdění v roce 1997 (RAJCHARD & NOVÁK 1998) trvale hnízdí v malém počtu, který je jen výjimečně vyšší než 3 páry.

Hnízdění na Pohořelických rybnících v roce 2010 je druhým doloženým hnízděním druhu na jižní Moravě. Poprvé hnízdil 1 pár v roce 1988 na Zámeckém rybníku v Lednici (MARTIŠKO & REJMANOVÁ 1990).

MACHÁČEK (2009) zastihl v období 1973–2007 nehnízdící volavky stříbřité na Lednických rybnících (bez Zámeckého rybníka) 23× v celkovém počtu 37 ex. a v letech 2008–2010 přibylo dalších 16 údajů o celkem 43 ex., tj. v období 1973–2010 celkem 39 údajů o 80 ex.

Výsledky monitoringu volavky stříbřité na Českobudějovicku v letech 2005–2010.
Results of the Little Egret monitoring in the České Budějovice area in 2005–2010.

Rok Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet párů No. of pairs	2	2–3	až 6	3	2–3	3
Max. počet ex. po hnízdění Max. number of individuals after breeding season	?	4	19	10	5	13

Stav z hlediska ochrany přírody

Volavka stříbřitá hnízdí v ČR pravidelně jen v PO Českobudějovické rybníky, a to od roku 1997 v počtu kolísajícím mezi 1–6 páry. Vzhledem k vazbě na kolonie kvakoše nočního však může mít prospěch z ochrany tohoto druhu, který je předmětem ochrany PO. Teprve další období monitoringu ukáže, zda druhé hnízdění volavky stříbřité (po více než 20 letech) na jižní Moravě v roce 2010 bylo opětovně ojedinělým či předzvěstí pravidelného hnízdění.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Pykal • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky: J. Pykal, J. Šimek a další členové JOK – pobočky ČSO.

Volavka bílá ▪ *Egretta alba* ▪ Great Egret

Ptačí oblasti, v nichž je volavka bílá předmětem ochrany: Třeboňsko (shromaždiště). **Další ptačí oblasti s výskytem hejn ≥ 120 ex. v letech 2008–2010:** Bohdanečský rybník, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Dehtář, Lednické rybníky, Řežabinec.

Nové poznatky

Populace volavky bílé na Neziderském jezeru dosáhla v roce 2009 rekordního počtu 766 párů (dosud 745 párů v roce 2003), přičemž v největší kolonii bylo 259 hnízd (DVORAK et al. 2009).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně sčítání při pravidelných hladinových sčítáních vodních ptáků v ptačích oblastech Třeboňsko, Českobudějovické rybníky, Dehtář, Lednické rybníky a Střední nádrž VDNM (celkem 14 čtverců). Cílené kontroly velkých rybníků v PO Třeboňsko v době jejich výlovů. Shromažďování údajů o hejnech o 120 a více jedincích z celého území ČR.

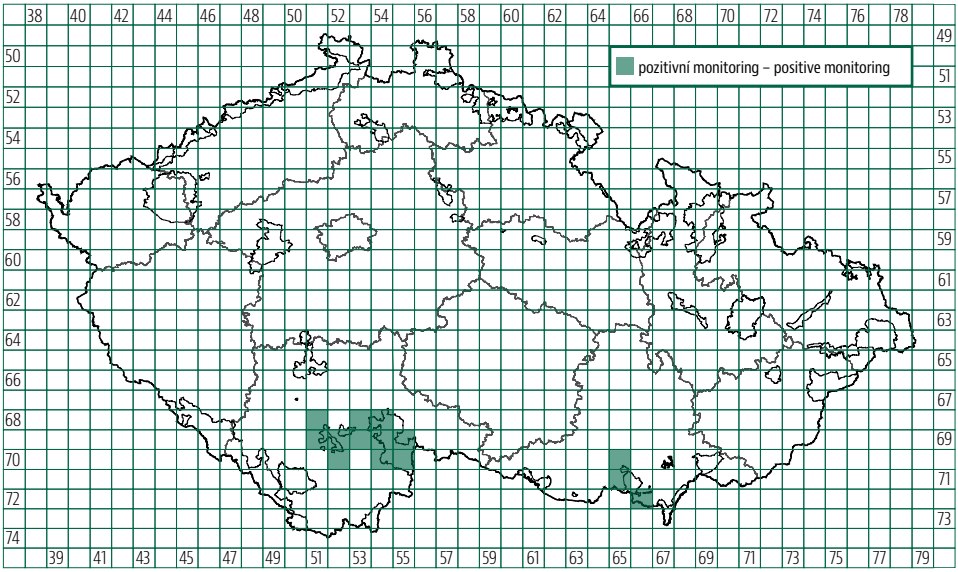
Výsledky monitoringu

V PO Třeboňsko byl v říjnu 2009 napočítán dosud nejvyšší počet volavek bílých v historii pravidelných sčítání vodních ptáků (od roku 1986) – 20. 10. 522 ex., z toho téměř polovina na Horusickém rybníku. Další rekord byl zaznamenán v roce 2008 – nejvyšší počet jedinců na jaře: při sčítání vodních ptáků celkem 271 ex., mimo termíny sčítání 5. 3. cca 400 ex., z toho 300 ex. na Ponědražském rybníku. Hejna o 120 a více jedincích byla každoročně zaznamenána nejen v PO Třeboňsko, ale i v PO Českobudějovické rybníky a PO Lednické rybníky, ve 2 letech v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví a PO Řežabinec a v 1 roce v PO Bohdanečský rybník a PO Dehtář. Ve všech případech byla největší hejna zastižena na podzim. Hejna čítající více než 120 volavek bílých se rovněž vyskytla jak mimo ptačí oblasti v jižních Čechách (Strakonicko) a na jižní Moravě (Hodonínsko), tak v západních Čechách na Klatovsku a Tachovsku a na střední Moravě na Tovačovsku.

Vývoj nehnízdící populace volavky bílé v ČR

Nehnízdící volavky bílé se již vyskytují prakticky na celém území ČR, a to i v nadmořských výškách nad 700 m (např. Lipenské jezero). V době podzimních výlovů rybníků se hejna o desítkách jedinců vyskytují na zvyšujícím se počtu rybníků, a to i mimo tradiční rybniční soustavy. Zvyšuje se rovněž početnost v době jarních výlovů. Koncem léta i na podzim se velké skupiny zdržují také na strništích a loukách, kde loví hraboše.

Zimující volavky bílé jsou zjišťovány na desítkách míst: v lednovém termínu mezinárodního sčítání v roce 2008 na 56 lokalitách v celkovém počtu 171 ex., v roce 2009 na 50 lokalitách 263 ex. a v roce 2010 na 68 lokalitách 183 ex. (MUSIL et al. 2009, MUSILOVÁ et al. 2009 a 2010). Nejvyšší stav byl napočítán v lednu 2007 – 372 ex. na 63 lokalitách (MUSIL et al. 2008 a 2009). Početnost a distribuce zimujících volavek bílých kolísá v závislosti na průběhu zimy. Nejvíce ptáků zimuje na jižní Moravě – v roce 2008 36,3 %, 2009 70 % a 2010 48,6 % z lednových stavů (MUSILOVÁ et al. 2009 a 2010).

Výsledky monitoringu volavky bílé v letech 2008–2010.
Pozn.: Čtverce s negativními výsledky monitoringu nebyly zjištěny.
Results of the Great Egret monitoring in 2008–2010.
Note: No squares with negative records were registered.

Výsledky monitoringu volavky bílé v letech 2008–2010.
Results of the Great Egret monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Největší shromaždiště – Largest congregation						Maxima celkových počtů (n = 69 rybníků) Maximal totals (n = 69 ponds)	
	v termínech sčítání vodních ptáků at the time of water bird census			v roce in year				
	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date	Rybník Pond	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date	Lokalita Locality	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date
2008	205	18. 11.	Naděje	300	5. 3.	Ponědražský rybník	271	18.–19. 11.
2009	241	20. 10.	Horusický	241	20. 10.	Horusický ryb.	522	20. 10.
2010	66	11. 11.	Horusický	160	20. 10.	pole u Bošilce	197	11.–12. 11.

Zdroje dat pro největší shromaždiště v roce – Data sources for largest congregations in year: 2008: I. Průša, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2008; 2009: P. Jakeš, Faunistická pozorování členů JOK č. 1/2010; 2010: Z. Vondráček, avif.birds.cz.

Nejvyšší počty volavky bílé v PO Českobudějovické rybníky v letech 2008–2010.
The highest numbers of the Great Egret in the Českobudějovické rybníky SPA in 2008–2010.

Rok Year	Největší shromaždiště – Largest congregation						Maxima celkových počtů (n = 22 rybníků) Maximal totals (n = 22 ponds)	
	v termínech sčítání vodních ptáků at the time of water bird census			v roce in year				
	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date	Rybník Pond	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date	Rybník Pond	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date
2008	83	14. 11.	Volešek	170	23. 10.	Volešek	94	14. 11.
2009	88	13. 11.	Bezdrev	234	17. 11.	Vlhavský	163	13. 11.
2010	119	15. 10.	Blatec	270	17. 10.	Blatec	121	15. 10.

Zdroje dat pro největší shromaždiště v roce – Data sources for largest congregations in year: 2008: I. Průša, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2008; 2009: P. Jakeš, Faunistická pozorování členů JOK č. 1/2010; 2010: Z. Vondráček, avif.birds.cz.

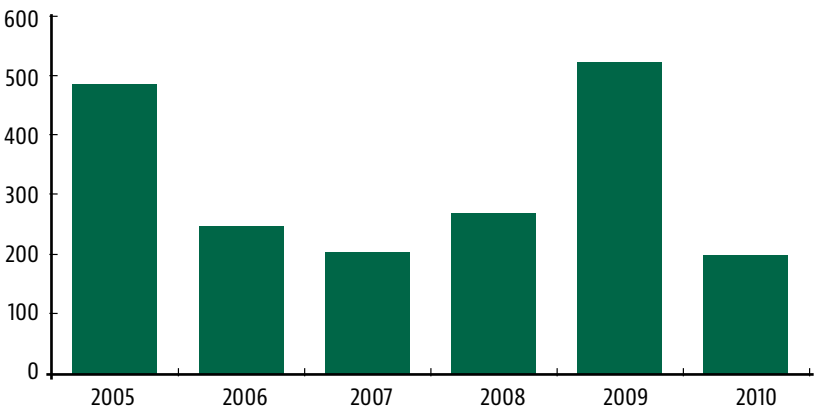
Nejvyšší počty volavky bílé v dalších ptačích oblastech (alespoň v jednom roce ≥ 120 exemplářů).
The highest numbers of the Great Egret in other SPAs (at least 120 individuals in a given year).

PO – SPA	Datum Date	Počet exemplářů No. of individuals	Rybník Pond	Zdroj Data source
Bohdanečský rybník	28. 10. 2009	147	Bohdanečský	1
Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	6. 11. 2009	250–260	Stolářka	2
	2. 11. 2010	288	Stolářka	3
Dehtář	22. 10. 2008	178	Dehtář	4
Lednické rybníky	5. 11. 2008	173	Nesyt	5
	10. 11. 2009	305	Nesyt	6
	16. 10. 2010	202	Prostřední	7
Řežabinec	2. 11. 2008	121	Řežabinec	8
	22. 10. 2010	170	Řežabinec	9

Zdroje dat – Data sources: 1 – M. Paclík in Vrána & Žďárek, Panurus 2010, 19: 107; 2 – K. Šimeček in Doležal, Crex 2010, 30: 196; 3 – K. Šimeček in Škorpíková & Doležal, Crex 2013, 32: 160; 4 – J. Závora, avif.birds.cz; 5 – Macháček (2009); 6–7 – P. Macháček in litt.; 8 – J. Šebestian in litt.; 9 – M. Frencl, avif.birds.cz.

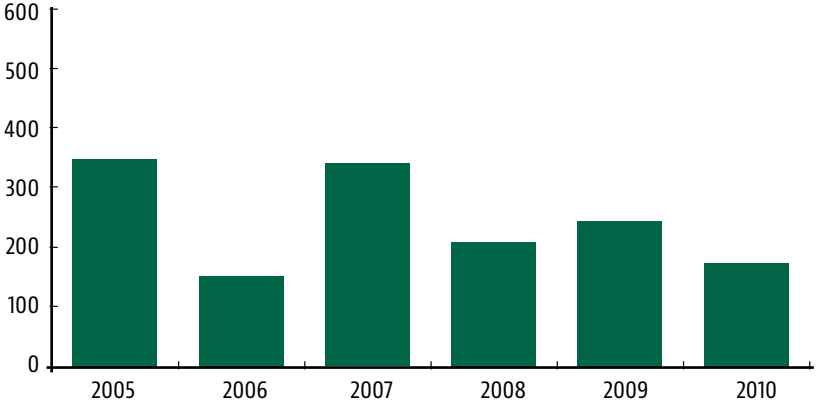
Hejna volavek bílých o ≥ 120 ex. na rybnících mimo ptačí oblasti v letech 2008–2010.
Great Egret flocks numbering more than 120 individuals on ponds outside SPAs in 2008–2010.

Lokalita Locality	Počet exemplářů No. of individuals	Datum Date	Zdroj Source (vše avif.birds.cz)
Mutěnické rybníky (HO)	292	22. 11. 2008	K. Šimeček
rybník Dvořiště, Smržov, Třeboňsko mimo PO	135	28. 10. 2009	F. Marec & P. Nguyen
rybník Modrý, Staré Sedliště (TC)	150	10. 11. 2009	Z. Mára
rybník Homolský, Třebín, Českobudějovicko mimo PO	130	17. 11. 2009	V. Štorek
Sedlišťské rybníky, Staré Sedliště (TC)	120	8. 10. 2010	Z. Mára
rybník Labuť, Myštice (ST)	127	30. 10. 2010	R. Muláček
rybník Labuť, Myštice (ST)	132	30. 10. 2010	P. Pavlík
rybník Kozčínský, Olšany (KT)	168	11. 11. 2010	L. Lešák
rybník Hradecký, Tovačov (PR)	123	23. 10. 2010	L. Doupal

Zdroj dat – Data source: J. Ševčík a kol., Správa CHKO Třeboňsko.

Nejvyšší počty volavky bílé při sčítání vodních ptáků na 69 rybnících na Třeboňsku v říjnu a listopadu v letech 2005–2010.
The highest Great Egret numbers recorded during the waterbird census at 69 ponds in the Třeboňsko area in October and November of 2005–2010.

Zdroje dat – Data sources: 2005 a 2007 J. Hora & A. Horová, deník terénní stanice ČSO V. Tisý; 2006 J. Ševčík & H. Chobotská (vše in Hora et al. 2010a); 2008 J. Ševčík & J. Kotrba; 2009 J. Ševčík & H. Chobotská; 2010 J. Závora, avif.birds.cz.

Největší podzimní shromaždiště volavky bílé na Třeboňsku v letech 2005–2010.
The largest Great Egret autumn congregations in the Třeboňsko area in 2005–2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

Volavky bílé se na území ČR vyskytují celoročně, ale nehnízdí zde. V hnízdní době jsou na Třeboňsku pravidelně pozorováni jednotliví ptáci ve svatebním šatu, ale hnízdění dosud prokázáno nebylo. Velká hejna se již nevyskytují jen v tradičních jihočeských a jihomoravských rybničních oblastech, ale byla zastižena i na jiných místech ČR (např. západní Čechy, střední Morava). Po celé šestileté období monitoringu bylo výrazně překračováno kritérium „shromaždiště 120 jedinců“ nejen v PO Třeboňsko, v níž je volavka bílá předmětem ochrany, ale také v PO Českobudějovické rybníky a PO Lednické rybníky. Z hlediska ochrany druhu nejsou známy závažnější problémy.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Ševčík • Monitoring zajistili: PO Třeboňsko: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • PO Českobudějovické rybníky a PO Dehtář: Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal a další členové JOK – pobočky ČSO • PO Lednické rybníky: P. Macháček • PO Střední nádrž VDNM: J. Chytil, P. Macháček.

Čáp černý ▪ *Ciconia nigra* ▪ Black Stork

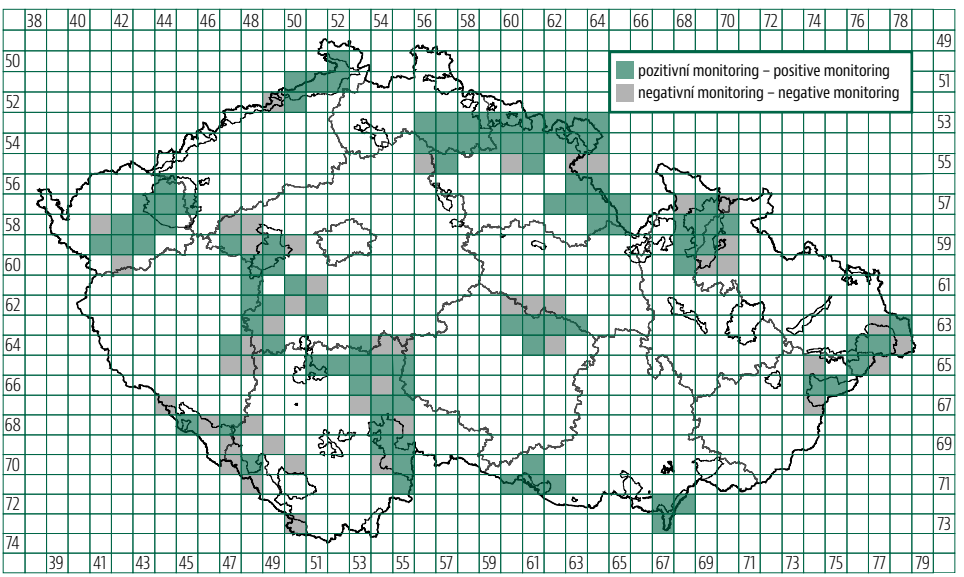
Ptačí oblasti, v nichž je čáp černý předmětem ochrany: Beskydy, Doupovské hory, Horní Vsacko, Krkonoše, Šumava, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Hostýnské vrchy, Jeseníky, Králický Sněžník, Křivoklátsko, Labské pískovce, Libavá, Litovelské Pomoraví, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Pálava, Podyjí, Rožďalovické rybníky, Soutok – Tvrdonicko, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

POJER (2009) publikoval poznatky z hnízdní biologie – usazování čápů na základě údajů získaných kroužkováním a značením barevnými plastovými kroužky. Za nejdůležitější zjištění lze považovat skutečnost, že asi 75 % čápů černých se po dosažení dospělosti ve třech letech věku usazuje a hnízdí do 70 km od místa narození a přibližně 25 % jen do vzdálenosti 20 km. To je důležitá znalost pro plánování a prosazování ochranářských opatření v oblastech aktuálně i v minulosti obsazených čápem. BENDA (2008a, 2009a, b, 2010a) každoročně uveřejňuje zprávu o sledovaných hnízdech a kroužkovací výsledky získané pro čápy černé označené v Labských pískovcích a Českém Švýcarsku. RŮŽEK (2009a, 2010, 2012) publikoval zprávy o hnízdění a kroužkování v západních a jihozápadních Čechách. Josef Vrána provozuje webovou stránku, kde shromažďuje data o čápech černých z východních Čech (http://www.capiweb.cz/).

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2009 byl zajištěn monitoring v 5 ptačích oblastech, kde je čáp černý předmětem ochrany (v rozsáhlé PO Šumava se stále nepodařilo dostatečně pokrýt celé území a exi-

Výsledky monitoringu čápa černého v roce 2009.
Results of the Black Stork monitoring in 2009.

stují jen zlomkovité údaje), a ve 12 dalších oblastech a územích stejnou metodikou jako v roce 2006, tj. pozorováním toku, kontrolou všech známých i neobsazených hnízd a dohledáváním nových hnízd. Celková monitorovaná plocha v roce 2009 byla 7 781 km². Monitoring (vč. PO Šumava) se uskutečnil ve 144 čtvercích. Sledované oblasti se v letech 2006 a 2009 mírně lišily jak v rozmístění, tak v rozloze. V roce 2009 nebylo z různých důvodů sledováno území o celkové rozloze 1 166 km² (zejména v CHKO Beskydy mimo PO, CHKO Český les, PO Hostýnské vrchy a na Havlíčkobrodsku) a naopak bylo v roce 2009 nově monitorováno území CHKO Český ráj a okolí o rozloze 500 km².
Celková plocha území, která byla monitorována v obou letech, je 6 252 km².

Výsledky monitoringu

V roce 2009 bylo v 5 PO, kde je čáp černý předmětem ochrany, celkem zdokumentováno 37 párů a hnízdní hustota byla 1,71 páru/100 km². V ostatních sledovaných oblastech a územích bylo zaregistrováno 94 párů (1,67 páru/100 km²) a celkem ve všech sledova-

Výsledky monitoringu čápa černého v roce 2009.
Results of the Black Stork monitoring in 2009.

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
PO Beskydy (část)	388	6	0	1,5
PO Doupovské hory	631	6	8	2,2
PO Horní Vsacko	270	4	0	1,5
PO Krkonoše	520	4	2	1,2
PO Třeboňsko (část)	350	2	5	2,0
PO Křivoklátsko	320	3	2	1,6
PO Labské pískovce	355	4	3	2,0
PO Podyjí	77	1	3	5,2
PO Soutok – Tvrdonicko	96	2	2	4,2
CHKO Broumovsko (vč. PO)	430	8	3	2,6
CHKO Český ráj a okolí	500	6	3	1,8
CHKO Jeseníky (vč. PO)	740	6	7	1,8
CHKO Orlické hory	234	7	3	4,3
CHKO Slavkovský les (část)	298	5	0	1,7
CHKO Žďárské vrchy	709	2	5	1,0
Brdy	670	5	2	1,0
Táborsko	1 193	7	5	1,0
Celkem – Total	7 781	78	53	1,68
PO pro čápa černého SPAs with Black Stork as a target species	2 159	22	15	1,71
Ostatní území – Other areas	5 622	56	38	1,67

ných územích to bylo 131 párů (1,68 páru/100 km^2). Výsledky získané v 5 PO se tedy nijak neliší od ostatních území. V roce 2009 se výrazně zvýšil podíl dohledaných hnízd na 59 % z celkového počtu zaregistrovaných párů (v roce 2006 činil tento podíl 44 %), což naznačuje vyšší intenzitu monitoringu a hlavně zájem mapovatelů o doložení hnízdění nálezem hnízda v roce 2009.

Vývoj populace v ČR

Z porovnání výsledků let 2006 a 2009 vyplývá, že se celkové stavy čápů černých v ČR zřejmě udržují na poměrně velmi stabilní úrovni, protože byl na stejně velkém území 5 PO, kde je čáp černý předmětem ochrany, zdokumentován obdobný počet hnízdních párů – 39 v roce 2006 a 37 v roce 2009 (hnízdní hustota 1,8 a 1,7 páru/100 km^2). Rozdíl v hnízdní hustotě mezi roky 2006 a 2009 ve všech monitorovaných územích je ještě menší (1,74, resp. 1,68/100 km^2) a při porovnání stejných oblastí, kde probíhal monitoring v obou letech je rozdíl také minimální, ale byla zjištěna vyšší hustota v roce 2009 než v roce 2006 (1,84 oproti 1,73/100 km^2).

Tato stabilita naší populace platí podle Pojera (POJER 2011) již přibližně 10 let. JINDROVÁ (2009) vyhodnotila výsledky sčítání hnízdících čápů černých v roce 1994 a v roce 2004 a vypracovala modelový odhad početnosti pro území ČR. Podle tohoto odhadu je kapacita ČR asi 524 hnízdních párů, přičemž celková početnost byla v letech 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. 2006) odhadována na 300–400 párů. Při porovnání celkových výsledků monitoringu z roku 2006 (HORA et al. 2010a) a velmi podobných i v roce 2009, kdy přibližně na 10 % území ČR bylo zjištěno téměř 150 párů, tedy téměř polovina z nižšího čísla odhadované početnosti pro ČR (event. 37 % z vyšší hodnoty odhadované početnosti), je možné, že celková početnost naší populace může být částečně podhodnocena.

Nejvyšší hnízdní hustoty jsou zaznamenávány v PO Podyjí a PO Soutok – Tvrdonicko, kde je potřeba hledat vysvětlení ve skutečnosti, že plošně menší lesnaté oblasti v rozsáhlé okolní zemědělské krajině jsou jediné vhodné pro hnízdění čápů a dochází tam ke koncentraci hnízd. V PO Soutok – Tvrdonicko byla navíc přehodnocena početnost uváděná v roce 2006 a snížena přibližně na polovinu (4 páry). Příčinou je výskyt nehnízdících ptáků, kteří byli v minulosti zahrnováni do odhadů, pravděpodobně se zčásti jedná i o nedospělé ptáky ve 3. roce života (tedy v hnízdní době právě dvouleté), kteří jsou při pozorování v terénu obtížně odlišitelní od dospělých jedinců v reprodukčním věku. Čápi se stahují do této oblasti (Břeclavsko) i v souvislosti se záplavami a nabídkou poměrně dostupné kořisti – ryb, které uvíznou v tůních a zaplavených prohlubních po opadnutí vody (vše D. Horal in litt.). Vyšší početnost zjištěná v Orlických horách oproti roku 2006 je vysvětlitelná intenzivnějším sledováním, větší aktivitou pozorovatelů a dobrou spoluprací s místními lesníky, započatou při průzkumech v předcházejícím období (ZÁLIŠ 2008).

Ve většině oblastí je obsazenost hnízd a teritorií vyrovnaná a stabilní. Pokud je hlášeno výraznější kolísání z roku na rok (většinou lokální, na menším území), lze takovou situaci přisoudit rozdílnosti klimatických podmínek a hlavně průběhu počasí v jednotlivých oblastech. Příkladem je rok 2010, kdy velmi nepříznivý průběh počasí v době hnízdění (chladno a deštivo) plošně ovlivnil úspěšnost hnízdění čápů černých (ještě mnohem horší situace byla ve stejném roce u čápů bílých). Konkrétně v CHKO Beskydy a obou tamních PO byla vyvedena mláďata jen z jednoho hnízda, ostatní byla neobsazena nebo bylo hnízdění neúspěšné (D. Křenek in litt.). Nepřízeň počasí v roce 2010 se výrazně projevila i v celkovém počtu okroužkovaných mláďat v celé ČR – byl téměř o třetinu nižší oproti příznivým rokům (CEPÁK & KLVAŇA 2009, KLVAŇA & CEPÁK 2010, 2011).

Porovnání výsledků monitoringu čápa černého v letech 2006 a 2009.
Comparison of the Black Stork monitoring results in 2006 and 2009.

	Rozloha (km²) Area (km²)		Počet párů No. of pairs		Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	
Rok – Year	2006	2009	2006	2009	2006	2009
PO pro čápa černého SPAs with Black Stork as a target species	2 157	2 159	39	37	1,81	1,71
Ostatní území Other areas	6 290	5 622	108	94	1,72	1,67
Celkem všechna území Total all areas	8 447	7 781	147	131	1,74	1,68
Shodná plocha v obou letech (překryv) 2006 a 2009 Identical area in 2006 and 2009	6 252		108	115	1,73	1,84

Stav z hlediska ochrany přírody

V ptačích oblastech, kde je čáp černý předmětem ochrany, hnízdil v roce 2009 prakticky stejný počet párů jako v roce 2006. To platí celkově i pro další monitorovaná území, kde však byly zaznamenány rozdíly mezi jednotlivými oblastmi a meziroční výkyvy ve sledovaném tříletém období. Lze konstatovat, že populace na celém území ČR je stabilní. Na úspěšnost hnízdění a zcela jistě i na počet vyvedených mláďat může mít nepříznivý vliv špatné počasí (chladno a déšť) v hnízdním období. Pro tento dlouhověký druh s výrazným přežíváním dospělých jedinců se však pravděpodobně nejedná o fatální problém, případné ztráty se vyrovnají v dalších hnízdních sezónách. Čápi patrně mohou reagovat na nepříznivé počasí posunem či odkladem začátku hnízdění, k prokázání tohoto předpokladu je však potřeba vyhodnotit delší časovou řadu.

Na průběh jednotlivých hnízdění mají významný vliv nejrůznější práce v lese, ať už plánované či neplánované. Jedná se zejména o zpracování následků kalamit (pokud nepostihnou přímo hnízdo), kdy může docházet k rušení hnízdících ptáků a ovlivnění hnízdění. Problémy nastávají a přetrvávají v lokalitách nedostatečné spolupráce mezi lesními hospodáři a ochranáři. Špatná vzájemná informovanost o existenci hnízd vede k provádění lesnických zásahů v době hnízdění. Nejproblematičtější je období počátku hnízdění (III. a IV.), kdy jsou hnízdící páry nejcitlivější na vyrušování a ještě se v této době dokončují mýtní těžby nebo probírky v lesních porostech. Základem účinných preventivních opatření je mapování hnízd, jeho aktualizace, označování hnízdních stromů v porostech a předávání těchto údajů majitelům a správcům lesů. Ve spolupráci s nimi se také poměrně úspěšně daří nahrazovat spadlá a zničená hnízda umělými podložkami či opravovat poškozená hnízda. Čápi podložky i upravená hnízda většinou bez problémů znovu obsazují (K. Makoň, P. Kafka, J. Procházka, všichni unpubl.). Dlouhodobým a přetrvávajícím problémem u nás i v zahraničí (cesty do zimovišť a zpět) jsou nezabezpečená elektrická vedení.

Zpracoval: F. Pojer • Monitoring zajistili: PO Beskydy: D. Křenek • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Melichar, V. Tejrovský • PO Horní Vsacko: D. Křenek, M. Škrott • PO Krkonoše: J. Fišera, J. Flousek, J. Grúz, P. Kafka, J. Kalenský, L. Petrilák • PO Šumava: T. Lorenc, J. Procházka (AOPK ČR) • PO Třeboňsko: J. Cepák, J. Mráz • PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, H. Hubáčková, F. Pojer, M. Tichai • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Kopecký, V. Šena • PO Podyjí: V. Škorpíková •

PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • CHKO Broumovsko (vč. PO): P. Kafka, P. Kuna, Josef Vrána • CHKO Český ráj: K. Broulík, Z. Mrkáček • CHKO Jeseníky (vč. PO): P. Baláž, T. Pospíšil, P. Šaj • CHKO Orlické hory: Josef Vrána • CHKO Slavkovský les: S. Šedivý, M. Vojtěch • CHKO Žďárské vrchy: Jaromír Čejka, M. Fiala • Brdy: F. Pojer • Táborsko: J. Jahelka.

Čáp bílý ▪ *Ciconia ciconia* ▪ White Stork

Ptačí oblasti, v nichž je čáp bílý předmětem ochrany (hnízdiště v lužních lesích): Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (v roce 2010 hnízdiště opuštěna), Pálava (poslední hnízdění v roce 2005), Soutok – Tvrdonicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Lednické rybníky.

Nové poznatky

Také v oblasti lužních lesů na rakouské straně v údolní nivě řek Dyje a Moravy (oblast March-Thaya Auen) významná část populace čápa bílého hnízdí na stromech. Populace je dlouhodobě monitorována, v období 1992–2010 tam bylo každoročně obsazeno 57–98 hnízd, přičemž trend velikosti populace je dlouhodobě stabilní nebo velmi mírně klesající, zatímco trend počtu vyvedených mláďat je zcela stabilní. Podíl stromové populace dosahoval v 90. letech 20. stol. k 80 %, v posledních 15 letech poklesl pod 70 %. Dalším významným typem hnízdišť, u nás téměř neznámým, jsou ploché střechy mysliveckých posedů (v naší terminologii kazatelen), na nichž je v průměru umístěno mezi 10 a 20 % všech hnízd (T. Zuna-Kratky in litt.). V přilehlé části údolní nivy Moravy na slovenské straně (po soutok s Dunajem) hnízdilo v letech 2008–2010 18–19 párů čápa bílého, přičemž počet stromových hnízd se pohyboval mezi 4 a 5 (D. Vongrej in litt.).

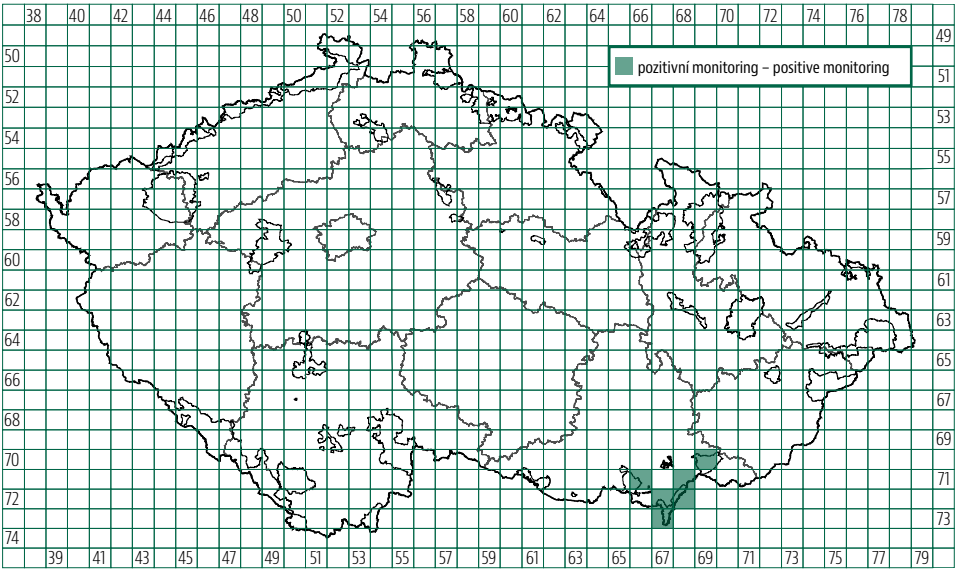
Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně kontrola všech známých obsazených i neobsazených hnízd a dohledávání nových hnízd v jihomoravských lužních lesích v ptačích oblastech i mimo ně. Byly provedeny nejméně tři kontroly: (1) 10.–31. 5. obsazenost hnízd a registrace nových hnízd, (2) 10.–30. 6. obsazenost hnízd a přítomnost mláďat, (3) 1.–31. 7. počty vzrostlých mláďat na hnízdech.

Výsledky monitoringu

V období 2008–2010 početnost párů čápa bílého hnízdících v lužních lesích klesla z 63 obsazených hnízd v roce 2008 na 51 hnízd v roce 2010. V roce 2008 byl také nejvyšší počet vyvedených hnízd (50), nejnižší byl v roce 2009 (28). V ptačích oblastech, v nichž je čáp bílý předmětem ochrany, hnízdilo v jednotlivých letech 86, 87 a 76 % populace v lužních lesích, při započítání hnízd v PO Lednické rybníky byla hodnota roku 2010 naopak nejvyšší – 89, 90 a 96 %. Po celé tříleté období zůstalo neobsazeno hnízdiště v NPR Křivé jezero v PO Pálava. V roce 2010 čápi na počátku hnízdního období zcela opustili kolonii PR Oskovec I a II v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, když tam poměrně pozdě zahnízdil pár orlů mořských. Podobně, zřejmě v reakci na zahnízdění orlů královských, zanikla kolonie Obelisk (Květné jezero) u Lednice a z tradiční kolonie Sekulská Morava zbylo od roku 2008 jen jedno obsazené hnízdo. Naopak vznikla kolonie na ostrovech Zámeckého rybníka v PO Lednické rybníky, kde stoupl počet hnízd ze dvou na deset.

Za pozornost stojí vznik stromové kolonie čápa bílého v roce 2010 na topolech podél břehu Moravy mezi obcemi Libivá a Lukavice severovýchodně od Mohelnice (SU, čtverec 6167). V. John a R. Studený (avif.birds.cz) tam 6. 6. napočítali 7 obsazených hnízd a 1 rozestavěné hnízdo. V zimě 2010/2011 však byla část stromů s hnízdy vykácena, takže zbyla jen 3 hnízda (J. Vrána in litt.).

Výsledky monitoringu čápa bílého v lužních lesích v letech 2008–2010.
Pozn.: Čtverce s negativním výsledkem nebyly zjištěny.
Results of the White Stork monitoring in floodplain forests in 2008–2010.
Note: No squares with negative records were registered.

Početnost čápa bílého v jihomoravských lužních lesích v letech 2008–2010.
HPa: hnízda obsazená párem, HPm: páry s vyvedenými mláďaty.
Numbers of the White Stork in the floodplain forests of Southern Moravia in 2008–2010.
HPa: nests occupied by a pair, HPm: pairs with fledged young.

Území – Area	2008		2009		2010	
	HPa	HPm	HPa	HPm	HPa	HPm
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: PR Oskovec I a II	16	12	13	2	0	0
PO Soutok – Tvrdonicko	38	32	32	21	39	27
PO Pálava: Křivé jezero	0	0	0	0	0	0
Celkem v PO, v nichž je čáp bílý předmětem ochrany Total for SPAs where the White Stork is the subject of the protection	54	44	45	23	39	27
PO Lednické rybníky: Zámecký rybník	2	2	2	2	10	8
Lednice a okolí: Obelisk (Květné jezero) + solitérní hnízda – solitary nests	7	4	5	3	2	2
Lužní lesy celkem – Floodplain forests total	63	50	52	28	51	37

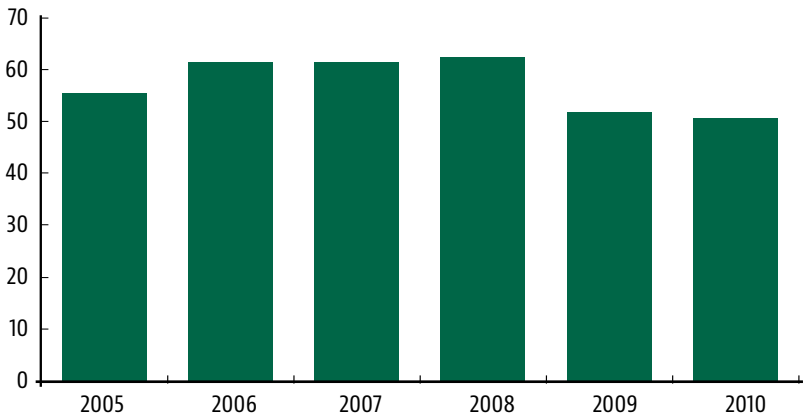
Vývoj populace v lužních lesích

Za posledních 10 let stavy čápů bílých v jihomoravských lužních lesích poklesly na polovinu – ze 104 párů v roce 2001 na 51 párů v roce 2010. Tříletý průměr 2008–2010 klesl oproti stejnému průměru let 2005–2007 z 60 na 53 obsazených hnízd, tj. o 12 %.

Opuštění dvou dlouholetých kolonií lze přisoudit přítomnosti orlů, a to buď zahnízdění orlů mořských (PR Oskovec I a II) nebo orlů královských (Obelisk). Také dřívější opuštění hnízdiště v NPR Křivé jezero (PO Pálava) předcházelo hnízdění orlů mořských. Za zaniklou lze rovněž považovat tradiční kolonii Sekulská Morava, z které od roku 2008 zbylo jediné obsazené hnízdo. I v tomto případě lze hledat příčinu v přítomnosti orlů (blízké nocoviště orlů mořských a hnízdo orlů královských). Významnými hnízdišti i nadále zůstávají Skařiny a prostor Pohansko – Lány. V prvním případě kolonie sice v roce 2009 klesla na desetileté minimum (10 obsazených hnízd), avšak následující rok počet hnízdících párů

Vývoj početnosti čápa bílého (vyjádřený počtem hnízd obsazených párem) v jihomoravských lužních lesích a na hlavních hnízdištích v letech 2005–2010.
Numbers of the White Stork (expressed as the number of nests occupied by a pair) in the main nesting sites of the floodplain forests of Southern Moravia in 2005–2010.

Lokalita – Locality	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lužní lesy celkem – Floodplain forests total	56	62	62	63	52	51
Skařiny	11	11	12	15	10	17
PR Oskovec I a II	16	18	15	16	13	0
Pohansko – Lány	9	9	12	11	10	12
Sekulská Morava	2	4	3	1	1	1
Obelisk	6	6	6	6	4	0
Zámecký rybník	1	2	2	2	2	10

Vývoj početnosti čápa bílého (vyjádřený počtem hnízd obsazených párem) v jihomoravských lužních lesích v letech 2005–2010.
Development of White Stork numbers (expressed as the number of nests occupied by a pair) in the South Moravian floodplain forests in 2005–2010.

výrazně vzrostl (zřejmě v souvislosti se zánikem kolonie PR Oskovec I a II) na 17, tj. téměř na úroveň maxima 18 párů v roce 2001. Ve druhém případě počty obsazených hnízd byly po celé tříleté období vyrovnané, avšak ve srovnání s rokem 2001 zhruba o 40 % nižší. Nárůst počtu hnízd na Zámeckém rybníku v Lednici v roce 2010 souvisí s opuštěním hnízdiště Obelisk.

Stav z hlediska ochrany přírody

V jihomoravských lužních lesích hnízdilo v tříleté periodě 2008–2010 průměrně 59 párů čápa bílého, tj. oproti předchozím třem letům přibližně o čtvrtinu méně. Ve srovnání s rokem 2000 (99 párů) klesl stav v roce 2010 na polovinu. I nadále čáp bílý jako předmět ochrany chybí v PO Pálava (NPR Křivé jezero). V roce 2010 byly opuštěny 3 dlouholeté kolonie, přičemž ve všech případech (i v případě NPR Křivé jezero), lze příčinu opuštění hledat v přítomnosti hnízdících či nocujících orlů mořských nebo hnízdících orlů královských. Doporučuje se proto vlivu orlů na hnízdění čápa bílého věnovat zvýšenou pozornost. I nadále platí doporučení zabezpečit rizikové úseky elektrického vedení 22 kV v oblasti dolního Pomoraví a Podyjí.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, P. Macháček, J. Zaňát • Monitoring zajistili: PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: J. Zaňát • PO Pálava: J. Chytil, P. Macháček • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal, P. Macháček, J. Zaňát • PO Lednické rybníky, okolí Lednice mimo PO: P. Macháček.

Kolpík bílý ▪ *Platalea leucorodia* ▪ Eurasian Spoonbill

Ptačí oblasti, v nichž je kolpík bílý předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Českobudějovické rybníky (pravidelné hnízdění od roku 1991).

Nové poznatky

V roce 2009 hnízdilo na Neziderském jezeru 92 párů kolpíků v jediné kolonii, což je nejvyšší počet od 70. let 20. století (DVORAK et al. 2009).

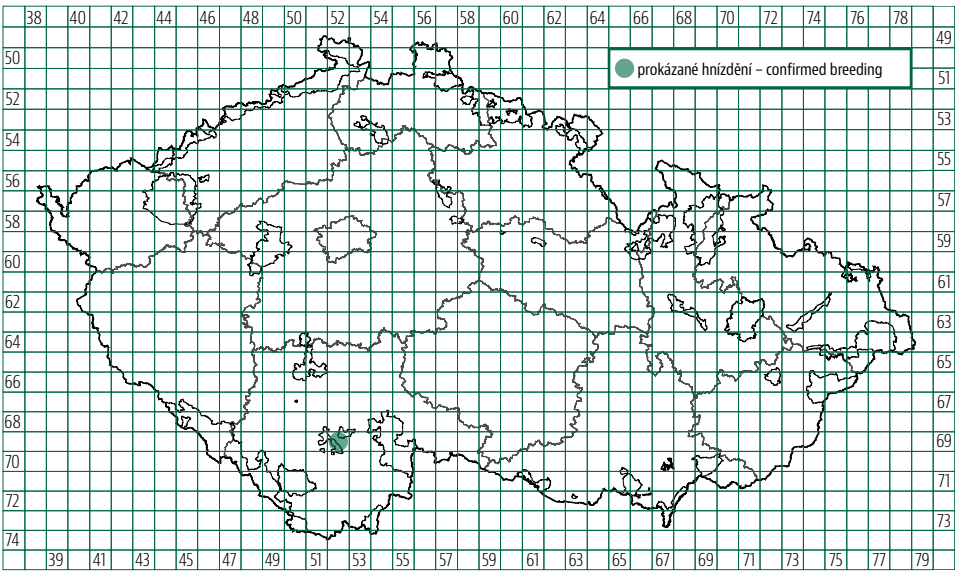
Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně nejméně 4 kontroly známých či potenciálních hnízdišť stativovým dalekohledem ze břehu v termínech IV. (přílet), V., VI., VII., zimní sečtení hnízd (mezi XI. až II.), pokud hnízda nebyla sečtena při kroužkování. Dále byla registrována pohnízdní hejnka v PO Českobudějovické rybníky. Po celou dobu probíhala evidence zpráv o výskytu z celé ČR.

Výsledky monitoringu

V letech 2008–2010 kolpíci každoročně hnízdili v PO Českobudějovické rybníky v počtu 3–7 párů. V prvních dvou letech hnízdili na tradičním hnízdišti na Zlivském rybníku, poté se v roce 2010 přesunuli do kolonie kvakošů na ostrůvku Nového Vrbenského rybníka. Již v roce 2009 se na této lokalitě od konce IV. do VI. pravidelně zdržovali 1–3 kolpíci. Při zimní kontrole ostrůvku však hnízdo nalezeno nebylo.

Největší skupina po vyhnízdění byla pozorována v roce 2008, a to 38 ex. 4. 8. a 5. 8. na Horním Novosedelském rybníku (J. Závora & M. Špírek, avif.birds.cz, P. Albert, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2008), v roce 2009 to bylo jen 14 ex. (J. Vondrka, avif.

Hnízdní rozšíření kolpíka bílého na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Eurasian Spoonbill in the Czech Rep. in 2008–2010.

birds.cz; J. Závora & M. Chaloupka, avif.birds.cz). Z roku 2010 žádný údaj o výskytu větší skupiny není k dispozici.

Kolpíci byli vícekrát zastiženi také v širším okolí PO včetně PO Dehtář a ojediněle v PO Třeboňsko. Každoročně (nejvíce v roce 2008) byli pozorováni v počtu 1–5 ex. v PO Lednické rybníky a vzácně se (většinou jednotliví ptáci, příp. dvojice) objevili také na Soutoku, Hodonínsku, střední Moravě a ve východních Čechách (DOLEŽAL 2010, P. Macháček in litt., avif.birds.cz).

Výsledky monitoringu kolpíka bílého v letech 2008–2010.
Results of the Eurasian Spoonbill monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Rybník Pond	Počet hnízd No. of nests	Poznámka Note
2008	Zlivský	7	na 4 hnízdech celkem 10 mláďat (okroužkována), 2 hnízda s malými mláďaty, 1 hnízdo s vejci, asi opuštěné (J. Šimek in litt.) a total of 10 chicks (ringed) at 4 nests; 2 nests with small chicks; 1 nest with eggs, possibly abandoned (J. Šimek in litt.)
2009	Zlivský	4–6	na 4 hnízdech celkem 15 mláďat (11 okroužkováno), 2 hnízda prázdná (J. Šimek in litt.) a total of 15 chicks (11 ringed) at 4 nests; 2 nests empty (J. Šimek in litt.)
2010	Nový Vrbenský	3–5	10. 4. min. 5 párů dostavuje hnízda (P. Pavlík, avif.birds.cz), 15. 5. 4–5 párů na hnízdech (P. Bürger, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2010), při zimní kontrole kolonie 29. 12. nalezena jen 3 hnízda kolpíků (J. Pykal) 10/4: at least 5 pairs finishing nest construction (P. Pavlík, avif.birds.cz); 15/5: 4–5 pairs at nests (P. Bürger, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2010); winter survey on 29/12 found only 3 Spoonbill nests (J. Pykal)

Změny početnosti kolpíka bílého v PO Českobudějovické rybníky v letech 2005–2010.
Changes in the Eurasian Spoonbill population in the Českobudějovické rybníky SPA in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet párů – No. of pairs	4	4	3	7	4–6	3–5
Počet mláďat – No. of young	15	11–12	3	>10	15	?
Max. počet ex. po vyhnízdění Max. number of individuals after breeding season	20	15	12	38	14	?

Vývoj populace v ČR

Českobudějovicko i v letech 2008–2010 zůstalo jediným hnízdištěm kolpíka bílého v ČR. Sedm párů, které v roce 2008 hnízdily na Zlivském rybníku, je v historii hnízdění kolpíka bílého v této oblasti (v roce 1987 a pravidelně od roku 1991) dosud druhým nejvyšším počtem po 11 párech v roce 2003. Totéž platí i pro největší skupiny kolpíků po vyhnízdění: v roce 2003 41 ex., v roce 2008 38 ex. Oproti období 2005–2007 se počet hnízdících párů v letech 2008–2010 zvýšil – tříletý průměr stoupnul z 3,7 na 4,7 (6,0) páru.

Stav z hlediska ochrany přírody

PO Českobudějovické rybníky byla i v letech 2008–2010 jediným hnízdištěm kolpíka bílého v České republice. Přestože druh v oblasti pravidelně hnízdí již od roku 1991, jeho početnost je stále nízká a kolísá (s výjimkou roku 2003 s 11 páry) kolem 5 párů. Ochrana druhu je zajištěna jak jeho statusem zvláště chráněného druhu v kategorii kriticky ohrožený, tak vazbou na kolonie kvakoše nočního, které jsou předmětem ochrany PO.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Pykal • Monitoring zajistili: J. Pykal, J. Šimek a další členové JOK – pobočky ČSO.

Včelojed lesní ▪ *Pernis apivorus* ▪ European Honey-buzzard

Ptačí oblasti, v nichž je včelojed lesní předmětem ochrany: Doupovské hory, Křivoklátsko, Pálava, Soutok – Tvrdonicko, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hlubocké obory, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Jeseníky, Jizerské hory, Králický Sněžník, Krkonoše, Labské pískovce, Libavá, Litovelské Pomoraví, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Mrlík & Chobot (2011) zpracovali výsledky monitoringu včelojeda lesního v Milovickém lese v PO Pálava v letech 2007–2010. Hustota populace tam dosahovala vysokých hodnot až 40,5 páru/100 km^2 lesa. Výsledky faunistických záznamů včelojeda lesního z území bývalého Západočeského kraje za roky 1989–2004 shrnul Růžek (2008): prokázané hnízdění bylo zjištěno ve 13 čtvercích, pravděpodobné v dalších 7 z celkového počtu 108 čtverců.

Metodika a rozsah monitoringu

Kontrola známých hnízd a dohledávání nových hnízd. Pokud to podmínky umožňují, využití registrace tokajících nebo krmících ptáků ze stabilních pozorovacích stanovišť. Počet kontrol se řídí rozlohou monitorované oblasti, velikostí populace, úrovní znalosti hnízd (i starších).

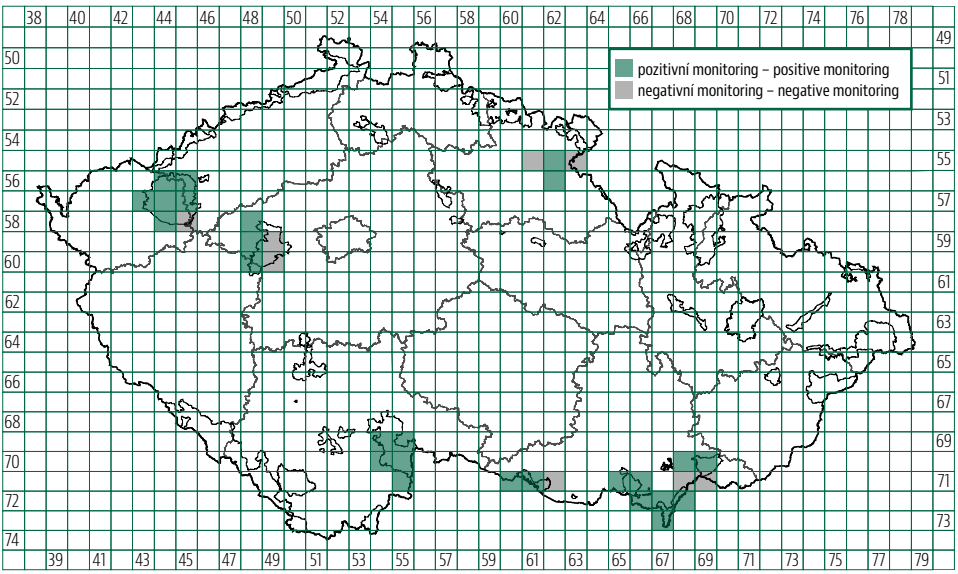
V roce 2009 se monitoring uskutečnil v 7 oblastech o celkové ploše 1 638 km^2 a v nedostatečném rozsahu v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, celkem v 34 čtvercích. V ptačích oblastech Doupovské hory, Křivoklátsko, Pálava, Soutok – Tvrdonicko a Třeboňsko, v nichž je včelojed lesní předmětem ochrany, monitoring proběhl i v letech 2008 a 2010 a výsledky jsou vyhodnoceny v textech těchto PO.

Výsledky monitoringu

V roce 2009 bylo na celkové ploše 1 638 km^2 zaznamenáno celkem 66 párů včelojedů, což představuje 4,0 páru/100 km^2. Nejvyšší hustoty byly zjištěny v PO Pálava a PO Podyjí – 11,8, resp. 11,7 párů/100 km^2. Na rozdílech mezi jednotlivými oblastmi se projevuje vliv celé řady faktorů, včetně rozlohy území, lesnatosti, znalosti území, intenzity průzkumu, metodických problémů aj. Zejména ve větších oblastech lze spíše počítat s podhodnocením stavů. Nápadný rozdíl mezi hodnotami hustot jihomoravských a českých oblastí lze však alespoň zčásti přisoudit příhodnější potravní nabídce v teplejších nižších polohách jižní Moravy. V PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví bylo identifikováno jen 5 teritorií a ve 4 z nich byla pozorována vyvedená mláďata. Skutečné stavy včelojeda jsou bezpochyby vyšší, protože tento druh v PO nachází vhodné prostředí.

Vývoj populace v ČR

Výsledky monitoringu včelojeda lesního ze dvou let (2006 a 2009) neumožňují objektivní závěry o vývoji celostátní populace. Nicméně na základě porovnání 6 lokalit, na kterých byl monitoring v roce 2006 (Hora et al. 2010a) a 2009 proveden na stejné ploše (celkem 1 355, resp. 1 363 km^2), lze pozorovat výrazné kolísání počtu párů na jednotlivých lokalitách od poklesu o cca 50 % (PO Křivoklátsko) po nárůst o 50 % (Náchodsko). Celkově však

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v roce 2009.
Results of the European Honey-buzzard monitoring in 2009.

vychází v obou letech téměř shodné hustoty 4,2–4,4, resp. 4,0 páru/100 km². T. Diviš (in litt.) hodnotí dvojnásobný nárůst počtu párů v oblasti Náchodska jako odpovídající skutečnosti, neboť se projevil v této sezóně i na okolních lokalitách. Meziroční kolísání početnosti dokumentují i výsledky každoročního monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je včelojed lesní předmětem ochrany. Zároveň naznačují stabilitu populace v ČR.

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v roce 2009.
Results of the European Honey-buzzard monitoring in 2009.

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
PO Doupovské hory	631	11	1,7
PO Křivoklátsko (část)	220	6	2,7
PO Pálava	85	10	11,8
PO Soutok – Tvrdonicko	96	9	9,4
PO Třeboňsko (část)	275	11	4,0
PO Podyjí	77	9	11,7
Náchodsko	254	10	3,9
Celkem – Total	1 638	66	4,0

Porovnání výsledků monitoringu včelojeda lesního prováděného na shodné ploše v letech 2006 a 2009.
Pozn.: V roce 2007 PO Křivoklátsko 212 km² a všechny oblasti celkem 1 355 km².
Comparison of the results of the European Honey-buzzard monitoring carried out in the same area in 2006 and 2009.
Note: In 2007, Křivoklátsko SPA 212 km², all areas 1 355 km².

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů No. of pairs		Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	
		2006	2009	2006	2009
PO Doupovské hory	631	15	11	2,4	1,7
PO Křivoklátsko	220	10–12	6	4,7–5,7	2,7
PO Pálava	85	8	10	9,4	11,8
PO Soutok – Tvrdonicko	96	14–15	9	14,6–15,6	9,4
PO Podyjí	77	5	9	6,5	11,7
Náchodsko	254	5	10	2,0	3,9
Celkem – Total	1 363	57–60	55	4,2–4,4	4,0

Porovnání výsledků každoročního monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je včelojed lesní předmětem ochrany.
Comparison of annual monitoring results from the SPAs, where the European Honey-buzzard is the subject of the protection in 2005–2010.

PO – SPA	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Doupovské hory	1,4	2,4	1,6	1,4	1,7	1,6
Křivoklátsko	3,1–4,4	4,7–5,7	2,2	3,6	2,7	4,1
Pálava	X	9,4	5,9	9,4	11,8	10,6
Soutok – Trdonicko	18,8	14,6–15,6	14,6	9,4–12,5	9,4	8,3
Třeboňsko	X	3,8	2,3	3,6	4,0	2,9

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav populace včelojeda lesního v ČR lze hodnotit jako příznivý. Tento druh je značně tolerantní ke změnám prostředí na hnízdišti i k běžnému rušení. Negativně ovšem působí těžba dřeva, případně lesní probírky v hnízdní době (polovina IV. – polovina VIII.) a kultivování poměrně zachovalých luk, úhorů apod. Vývoj početnosti druhu a hnízdní úspěšnost jsou do značné míry závislé na dominantní potravě (blanokřídlý hmyz, hlavně zemní vosy) a tím také na počasí. Chladné a deštivé počasí může ovlivnit potravní nabídku a sekundárně pak i hnízdní populaci včelojedů. Při nepříznivém počasí v V. mnohé páry nepřistoupí k hnízdění a v VI. může být nepříznivé počasí důvodem snížení reprodukční úspěšnosti (prochlazení vajec, vyhladovění mláďat). V dů-

sledku nepříznivého počasí tak může v populacích včelojedů docházet ke značnému kolísání počtu hnízdících párů a hnízdní úspěšnosti jak v jednotlivých oblastech, tak v sezónách.

V ptačích oblastech, v nichž je včelojed lesní předmětem ochrany, lze podle nařízení vlády jen se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody provádět veškeré mýtní a předmýtní těžby a mechanizované práce v pěstební činnosti v době od 1. května do 15. srpna ve vzdálenosti menší než 200 m od známých obsazených hnízd. Ochranu hnízd komplikuje skutečnost, že včelojedi často mění svá hnízdiště.

Zpracovali: K. Čihák, T. Diviš, Z. Kučera, V. Mrlík ● Monitoring zajistili: PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai ● PO Pálava: V. Mrlík ● PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal ● PO Třeboňsko: J. Cepák, J. Mráz ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, K. Šimeček ● PO Podyjí: G. Čamlík, V. Křivan, V. Škorpíková, J. Vačkař, M. Valášek ● Náchodsko: T. Diviš.

Luňák hnědý ▪ *Milvus migrans* ▪ Black Kite

Ptačí oblasti, v nichž je luňák hnědý předmětem ochrany: Soutok – Tvrdonicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Doupovské hory, Krkonoše, Křivoklátsko, Pálava, Rožďalovické rybníky, Třeboňsko.

Nové poznatky

Pozoruhodné poznatky z etologie druhu ve Španělsku přinesla práce SERGIO et al. (2011). Zabývala se funkcí typického „zdobení" hnízd luňáků hnědých různými odpady (plasty atd.), které je dobře známé i od nás. Autoři na základě dlouholetého studia značených ptáků zjistili, že svá hnízda tak zdobí především dominantní jedinci s nejkvalitnějšími teritorii, kteří jsou nejúspěšnější při jejich obraně a mají zřejmě i nejvyšší hnízdní úspěšnost. Stručný výtah z této práce v češtině uveřejnil KOLEČEK (2011).

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2009 kontrola známých hnízd a lokalizace nových hnízd na základě vyhodnocení cílené registrace tokajících párů či krmících ptáků při procházení územím či z pozorovacích stanovišť. Monitoring se uskutečnil ve 3 oblastech monitorovaných v roce 2006, tj. v PO Soutok – Tvrdonicko a PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví na jižní Moravě a v Tachovské brázdě v západních Čechách, a nově v PO Pálava (pouze v NPR Křivé jezero), PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a přilehlém území, PO Křivoklátsko a části území CHKO mimo PO, na Frýdlantsku v severních Čechách a na Neratovicku ve středních Čechách, odkud byla využita i závěrečná zpráva K. Popracha pro Městský úřad Neratovice (POPRACH 2009). Monitoringem bylo pokryto celkem 1 009 km^2 – 26 čtverců.

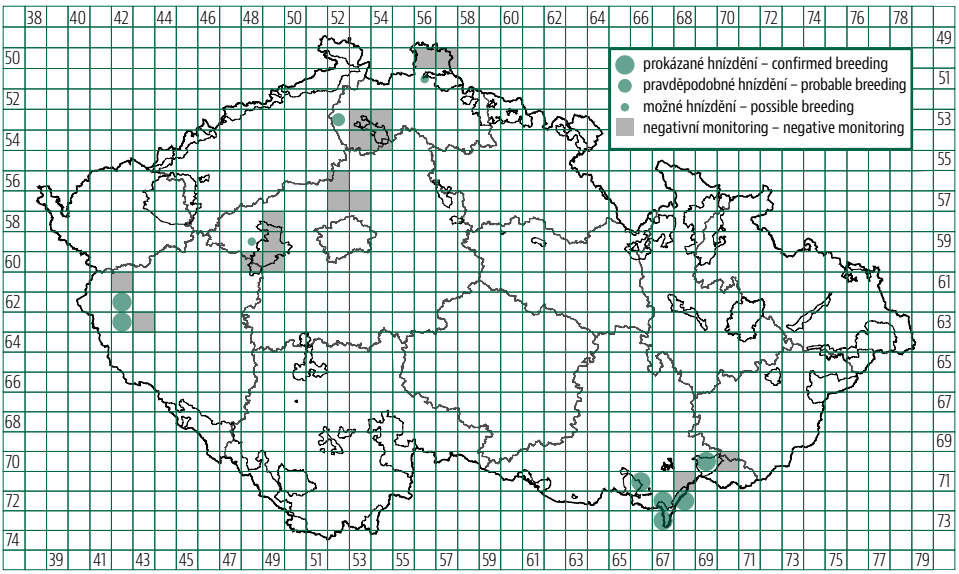
V rámci obnovené činnosti Skupiny pro ochranu a výzkum dravců a sov při ČSO byl v letech 2009–2010 druh monitorován ještě v některých dalších oblastech, např. na Královéhradecku, Pardubicku, Orlickoústecku, Jindřichohradecku, Domažlicku a Ústecku a v několika oblastech jižní a střední Moravy (HORAL et al. 2010a, GAHURA et al. 2011).

Výsledky monitoringu

Při monitoringu v roce 2009 bylo zaznamenáno celkem 20 párů. Na jižní Moravě byly mimo PO Soutok – Tvrdonicko (12 párů), PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (2 páry) a PO Pálava (2 páry v NPR Křivé jezero) registrovány (nad rámec monitoringu) zprávy o dalších 4–5 hnízděních (okres BV 0–1 pár, ZN 2 páry, HO 1 pár možné hnízdění a UH 1 pár možné hnízdění). Z celkového počtu 20–21 jihomoravských hnízdišť se 19 hnízdišť nacházelo v lužních lesích. Členové SOVDS (HORAL et al. l. c.) zjistili navíc dalších 9–10 párů (Třeboňsko 2 prokázaná + 2–3 pravděpodobná hnízdění, Domažlicko 1 + 0, Pardubicko 1 + 0, Královéhradecko 0 + 1, Kroměřížsko 1 + 0, Přerovsko 1 + 0).

V tabulce není zahrnuta PO Pálava, protože kromě NPR Křivé jezero nebyla zbylá část PO detailně zkoumána (luňáci v ní zřejmě nehnízdí). Do hodnocení výsledků monitoringu (vč. tabulky) nejsou zahrnuty výsledky z PO Křivoklátsko (320 km^2) a Frýdlantska (72,4 km^2), kde bylo na základě monitoringu usuzováno v obou případech na 1 možné hnízdění, a z Neratovicka (104 km^2), kde v roce 2009 luňák hnědý nebyl vůbec zjištěn.

V rámci monitoringu pravidelných podzimních a zimních společných nocovišť luňáka červeného v PO Soutok – Tvrdonicko a okolí byla věnována pozornost i přítomnosti luňáka

Výsledky monitoringu luňáka hnědého v roce 2009.
Results of the Black Kite monitoring in 2009.

hnědého. Během sledovaných tří sezón zde bylo zimování 1 ex. tohoto jinak přísně tažného druhu zjištěno v zimě 2009/2010. V srpnu 2008 se zde navíc zdržovalo ojedinělé „čisté" hejno 30–40 luňáků hnědých.

Vývoj populace v ČR

Srovnání výsledků z obou period monitoringu naznačují, že populace luňáka hnědého v ČR je stabilní, popř. mírně klesající. Je nutno vzít v úvahu i skutečnost, že množství hnízdících

Velikost hnízdních populací a hustota luňáka hnědého v monitorovaných oblastech v roce 2009.
Pozn.: V případě Tachovské brázdy byla při zpracování výsledků první periody monitoringu (HORA et al. 2010a) použita nesprávná rozloha monitorované oblasti – namísto uvedených 28 km² má být správně 194 km².
The Black Kite breeding population size and density in areas monitored in 2009.
Note: In the case of Tachovská brázda, an incorrect size of the monitored area was used for the calculations in the first period of monitoring (HORA et al. 2010a) – 28 km² instead of the correct 194 km².

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Hnízdění – Breeding			Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
		prokázaná confirmed	pravděpodobná probable	celkem total	
PO Soutok – Tvrdonicko	96	9	3	12	12,5
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	117	2	0	2	1,7
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a okolí	106	0	1	1	0,9
Tachovská brázda	194	2	1	3	1,5
Celkem – Total	513	13	5	18	3,5

párů i hnízdní úspěšnost může být silně ovlivněna fází gradačního cyklu drobných hlodavců (hlavní potravy) a počasím v daném roce. To je zjevné např. v případě PO Soutok – Tvrdonicko, kde je druh jako předmět ochrany monitorován každoročně a kde hnízdily téměř dvě třetiny ze všech párů monitorovaných v roce 2009.

Od vydání publikace HORA et al. (2010a) bylo publikováno několik faunistických prací, které novými poznatky doplňují zde uvedené informace o vývoji populace luňáka hnědého. KADAVA & VOSÁHLOVÁ (2009) informovali o prokázaném hnízdění v roce 2008 na Novobydžovsku a připojili i údaje o hnízdění v dalších regionech východních Čech, a to recentně z Broumovska (dle J. Vrány) a oblasti Rožďalovických rybníků (1 pár dle V. Šoltyse). Výskyt a hnízdění na Domažlicku od 80. let do roku 2010 shrnul RŮŽEK (2009b): během druhé periody monitoringu prokázal hnízdění jednoho páru u obce Křakov (čtverec 6443) v letech 2009–2010, zřejmě tam hnízdil i v roce 2008. Výskyt a hnízdění na Tachovsku od 70. let 20. století do roku 2002 shrnul ŘEPA (2010): v letech 2001–2002 odhadoval na území západní poloviny okresu Tachov hnízdění až 5 párů luňáka hnědého. Po ojedinělém hnízdním pokusu v roce 1975 zde tento druh hnízdí pravidelně až od roku 1998.

Porovnání výsledků v oblastech monitorovaných v roce 2006 i 2009 prostřednictvím hodnoty počtu párů na 100 km².
Pozn.: Výsledky roku 2006 přepočítány s ohledem na opravu rozlohy území v Tachovské brázdě.
Comparison of results from areas monitored in 2006 and 2009, expressed as number of pairs per 100 km².
Note: Results from 2006 recalculated to take into account the correction of the size of the locality in the Tachovská brázda area.

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	
		2006	2009
PO Soutok – Tvrdonicko	96	15,6	12,5
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	117	0,9	1,7
Tachovská brázda	194	1,0	1,5
Celkem – Total	407	4,4	4,2

Stav z hlediska ochrany přírody

V PO Soutok – Tvrdonicko, která je u nás jedinou ptačí oblastí vyhlášenou pro luňáka hnědého, jsou ochranné podmínky dodržovány a díky spolupráci mezi ornitology a lesním personálem je zajišťována účinná ochrana jednotlivých hnízdišť; přetrvávajícím problémem (vzhledem k vazbě druhu významnější než u luňáka červeného) je zde však úbytek starých porostů. Na populaci luňáka hnědého u nás nadále působí několik ohrožujících faktorů. Na prvém místě je nutno zmínit nebezpečí otrávených návnad: v roce 2009 byla zřejmě otrávena samice z hnízda v PO Soutok – Tvrdonicko při sběru potravy na slovenské straně řeky Moravy a následně došlo k zastuzení snůšky. Riziko představují i další způsoby záměrného pronásledování dravců (především odstřel), nezabezpečená vedení vysokého napětí 22 a 35 kV a vyrušování i ztráta biotopu při lesních pracích (např. postupný zánik tradičních hnízdišť v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví nebo na Uherskohradišťsku).

Zpracovali: J. Hora, D. Horal, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a okolí: J. Procházka (AOPK ČR) ● PO Křivoklátsko a část CHKO mimo PO: A. Fuchsová, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská ● PO Pálava: D. Horal, V. Mrlík ● Frýdlantsko: Jakub Čejka, J. Mikšíček ● Neratovicko: M. Kodera, P. Lumpe, A. Poprach, K. Poprach ● Tachovská brázda: K. Machač, V. Pinta.

Luňák červený ▪ *Milvus milvus* ▪ Red Kite

Ptačí oblasti, v nichž je luňák červený předmětem ochrany: Soutok – Tvrdonicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Krkonoše, Křivoklátsko, Labské pískovce, Pálava, Rožďalovické rybníky, Třeboňsko, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

V roce 2009 se ve Francii (Montbéliard) konala mezinárodní konference, na níž byly prezentovány nové poznatky z většiny areálových států; sborník (DAVID 2009) je volně ke stažení na internetu. Byl zde prezentován mimo jiné pokračující pokles hnízdní populace ve Francii (2 656 párů v roce 2008 oproti 3 400 v období 2000–2002, tj. pokles o 22 %) a diskutovány různé ohrožující faktory, včetně větrných elektráren a otrav olovem. Výsledky obsáhlého výzkumu zimující populace v Německu (Harz), včetně barevného značení, telemetrie a potravy, shrnul RESETARITZ (2006). Hlavním zdrojem informací zůstává Carterova monografie (CARTER 2001). V letech 2011 a 2012 byl výrazně navýšen odhad velikosti hnízdící populace na slovenské straně řeky Moravy v oblasti Záhorie (která přiléhá k PO Soutok – Tvrdonicko), a to nejméně na 6 párů (např. MADERIČ, Dravce a sovy 2012, 8(1): 11 a 2013, 9(1): 11).

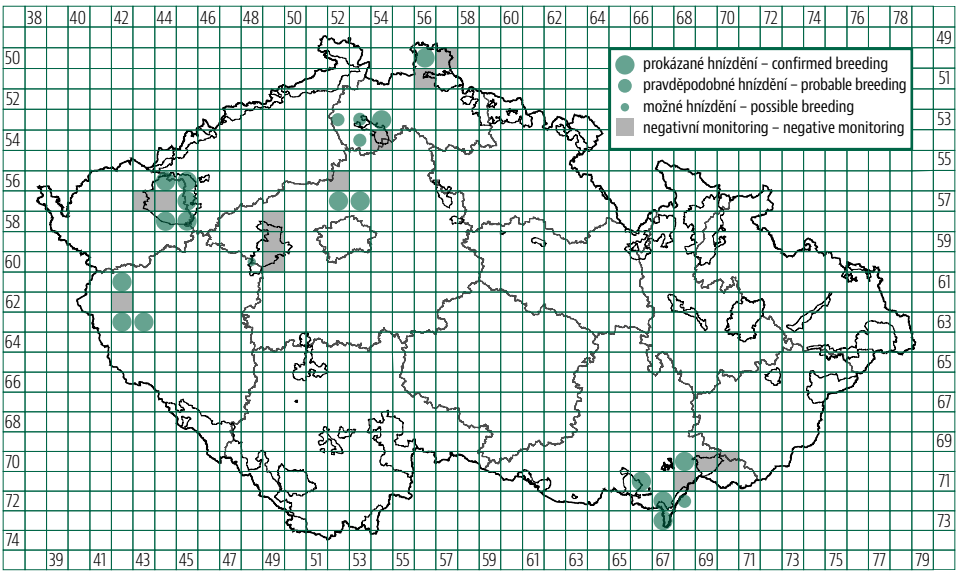
Metodika a rozsah monitoringu

Kontrola známých hnízd a dohledávání nových hnízd, zjišťování úspěšnosti hnízdění. Pokud to podmínky umožňují, využití registrace tokajících nebo krmících ptáků ze stabilních pozorovacích stanovišť. Monitoring se uskutečnil ve 3 oblastech sledovaných v roce 2006, tj. v PO Soutok – Tvrdonicko a PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví na jižní Moravě a v Tachovské brázdě v západních Čechách, a nově v PO Pálava (pouze v NPR Křivé jezero), PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a okolí, PO Křivoklátsko a části území CHKO mimo PO, na Frýdlantsku v severních Čechách a na Neratovicku ve středních Čechách, odkud byla využita i závěrečná zpráva K. Popracha pro Městský úřad Neratovice (POPRACH 2009). Monitoringem bylo pokryto celkem 1 642 km^2 a 34 čtverců. V období 2008/2009–2010/2011 proběhlo také sčítání na společném podzimním a zimním nocovišti v PO Soutok – Tvrdonicko. V rámci obnovené činnosti SOVDS při ČSO byl v letech 2009–2010 druh monitorován ještě v některých dalších oblastech, např. na Královéhradecku, Jindřichohradecku, Domažlicku a Ústecku (HORAL et al. 2010b, SCHRÖPFER 2011).

Výsledky monitoringu

Při monitoringu v roce 2009 bylo zaznamenáno celkem 47 párů. Na jižní Moravě byly mimo PO Soutok – Tvrdonicko (15 párů), PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (1 pár) a PO Pálava (1 pár v NPR Křivé jezero) registrována (nad rámec monitoringu) zpráva o jednom dalším hnízdění (okres BV). Z celkového počtu 18 jihomoravských hnízdišť se 16 hnízdišť nacházelo v lužních lesích a 2 v borových porostech. Členové SOVDS (HORAL et al. l. c.) zjistili navíc dalších 3–5 párů (Třeboňsko 2 prokázaná + 3 pravděpodobná hnízdění a Domažlicko 1 + 2).

V tabulce není zahrnuta PO Pálava, protože vyjma NPR Křivé jezero zbylá část PO nebyla detailně zkoumána (luňáci v ní zřejmě nehnízdí). Do tabulky nejsou rovněž zahrnuty

Výsledky monitoringu luňáka červeného v roce 2009.
Results of the Red Kite monitoring in 2009.

Velikost hnízdních populací a hustoty luňáka červeného v monitorovaných oblastech v roce 2009.
Pozn.: V případě Tachovské brázdy byla při zpracování výsledků první periody monitoringu (HORA et al. 2010a) použita nesprávná rozloha monitorované oblasti – namísto uvedených 28 km² má být správně 194 km².
The Red Kite breeding population size and density in areas monitored in 2009.
Note: In the case of Tachovská brázda, an incorrect size of the monitored area was used for the calculations in the first period of monitoring (HORA et al. 2010a) – 28 km² instead of the correct 194 km².

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Hnízdění – Breeding			Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
		prokázaná confirmed	pravděpodobná probable	celkem total	
PO Soutok – Tvrdonicko	96	8	7	15	15,6
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	117	1	0	1	0,9
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a okolí	106	1	6	7	6,6
PO Doupovské hory	631	7	2	9	1,4
Tachovská brázda	194	4	1	5	2,6
Frýdlantský výběžek	72	2	3	5	6,9
Neratovicko	104	3	1	4	3,8
Celkem – Total	1 322	26	20	46	3,5

výsledky z PO Křivoklátsko (320 km^2), kde bylo na základě monitoringu usuzováno jen na možné hnízdění, tj. na nejnižší stupeň průkaznosti hnízdění, na 2–3 lokalitách.

Stejně jako v minulých letech, i během sledovaného období bylo každoročně obsazeno společné nocoviště v oblasti soutoku Moravy a Dyje, přičemž v jednotlivých letech i během konkrétních zim se jeho lokalizace měnila v závislosti na několika faktorech (průběh zemědělských prací, stavy drobných hlodavců, rušení lovem či jinými aktivitami, počasí atd.). Vzhledem k tomu, že území je hranicí tří států (ČR, Slovensko, Rakousko), i nocoviště se přesouvají mezi těmito státy. Pokud se v tabulce uváděné počty vztahují k nocovišti, situovanému v danou dobu mimo území ČR, je na to upozorněno v poznámce. Vzhledem k bezprostřední blízkosti všech lokalit však považujeme za metodicky správné uvádět maxima pro daný podzim či zimu vždy z celé oblasti, nikoli pouze pro její českou část. Všechny údaje z české strany se týkají území PO Soutok – Tvrdonicko.

Nejvyšší počty luňáka červeného na společném nocovišti v PO Soutok – Tvrdonicko na podzim (VIII.–XI.) v letech 2008–2010.
Pozn.: V roce 2010 nocoviště na slovenské straně řeky Moravy.
The highest numbers of the Red Kite at the common night roost in the Soutok – Tvrdonicko SPA in the autumns (August to November) of 2008–2010.
Note: The night roost in 2010 was situated on the Slovak side of the Morava river.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet exemplářů No. of individuals	122	78	90

Nejvyšší počty luňáka červeného na společném nocovišti v PO Soutok – Tvrdonicko v zimách (XII. – II.) 2008/2009–2010/2011.
Pozn.: V zimě 2008/2009 nocoviště na rakouské straně řeky Dyje, v zimě 2009/2010 na slovenské straně řeky Moravy.
The highest numbers of the Red Kite at the common night roost in the Soutok – Tvrdonicko SPA in the winters (December to February) of 2008/2009–2010/2011.
Note: The night roost in the winter of 2008/2009 was situated on the Austrian side of the Dyje river, the one in the winter of 2009/2010 was found on the Slovak side of the Morava river.

Zima – Winter	2008/09	2009/10	2010/11
Počet exemplářů No. of individuals	46	66	44

Vývoj populace v ČR

Srovnání výsledků z obou period monitoringu naznačují, že populace luňáka červeného v ČR je stabilní, popř. mírně rostoucí. Je nutno vzít v úvahu i skutečnost, že množství hnízdících párů i hnízdní úspěšnost může být silně ovlivněna fází gradačního cyklu drobných hlodavců (hlavní potravy) a počasím v daném roce. To je zjevné např. v případě PO Soutok – Tvrdonicko, kde je druh jako předmět ochrany monitorován každoročně.

V celém tříletém období 2008–2010 byly nejvyšší počty luňáků hnědých na společném podzimním nocovišti nad průměrem 61 ex. v předchozích 14 letech a v roce 2008 byl napočítán druhý nejvyšší stav (122 ex., v roce 2000 132 ex.). Obdobně i nejvyšší počty na společných nocovištích v zimách 2008/2009–2010/2011 byly nad průměrem 42 ex. v zimách 1999/2000–2007/2008 a počet v zimě 2009/2010 je od zimy 1999/2000,

kdy luňáci červení začali zimovat ve větším počtu, druhým nejvyšším (66 ex., v zimě 2007/2008 73 ex.).

Od vydání publikace HORA et al. (2010a) bylo publikováno několik faunistických prací, které novými poznatky doplňují zde uvedené informace o vývoji populace luňáka červeného. Poznatky o výskytu a hnízdění luňáka červeného v kraji Vysočina v letech 1991–2008 shrnul KUNSTMÜLLER (2009a); v období druhé periody monitoringu prokázal hnízdění v roce 2008 na Třebíčsku ve čtverci 6861. KADAVA & VOSÁHLOVÁ (2009) zaznamenali v roce 2008 na Novobydžovsku pouze možné hnízdění a uvedli i údaje o hnízdění v dalších regionech východních Čech – Náchodsko, Český Ráj, Broumovsko (1 pár dle J. Vrány) a Rožďalovické rybníky (2–3 páry dle V. Šoltyse). Údaje o výskytu a hnízdění na Domažlicku od 80. let do roku 2010 shromáždil RŮŽEK (2009b): během druhé periody monitoringu prokázal každoročně hnízdění páru u Bělé nad Radbuzou (čtverec 6442). Výskyt a hnízdění na Tachovsku od 70. let 20. století do roku 2001 shrnul ŘEPA (2010): luňák červený na území okresu Tachov poprvé zahnízdil koncem 80. let, v roce 2001 tam hnízdilo přes 10 párů.

Stav z hlediska ochrany přírody

Porovnání výsledků v oblastech monitorovaných v roce 2006 i 2009 prostřednictvím hodnoty počtu párů na 100 km².

Pozn.: Výsledky roku 2006 přepočítány s ohledem na opravu rozlohy území v Tachovské brázdě.

Comparison of the results from areas monitored in 2006 and 2009, expressed as number of pairs/100 km².

Note: Results from 2006 recalculated to take into account the correction of the size of the locality in the Tachovská brázda area.

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	
		2006	2009
PO Soutok – Tvrdonicko	96	15,6	15,6
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	117	1,7	0,9
PO Doupovské hory	631	1,0	1,4
Tachovská brázda	194	3,1	2,6
Celkem – Total	1 038	2,8	2,9

V PO Soutok – Tvrdonicko, která je u nás jedinou PO vyhlášenou pro luňáka červeného, jsou ochranné podmínky dodržovány a díky spolupráci mezi ornitology a lesním personálem je zajišťována účinná ochrana jednotlivých hnízdišť; přetrvávajícím problémem je zde však úbytek starých porostů. Na populaci luňáka červeného u nás nadále působí několik ohrožujících faktorů. Na prvém místě je nutno zmínit nebezpečí otrávených návnad: v roce 2009 byla potvrzena otrava dospělého ptáka karbofuranem u hnízda v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, v němž následně uhynula hladem 2 mláďata. Další případ podezření otravy luňáka červeného karbofuranem byl zaznamenán v roce 2009 na Pelhřimovsku. Riziko představují i další způsoby záměrného pronásledování dravců (především odstřel), nezabezpečená vedení vysokého napětí 22 a 35 kV a vyrušování i ztráta biotopu při lesních pracích (např. zánik tradičního hnízdiště na Plzeňsku v roce 2009).

Zpracovali: J. Hora, D. Horal, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal •

PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík • PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a okolí: J. Procházka (AOPK ČR) • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Křivoklátsko a část CHKO mimo PO: A. Fuchsová, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • PO Pálava: D. Horal, V. Mrlík • Frýdlantsko: Jakub Čejka, J. Mikšíček • Neratovicko: L. Kadava, P. Lumpe, A. Poprach, K. Poprach • Tachovská brázda: K. Machač, V. Pinta.

Orel mořský ▪ *Haliaeetus albicilla* ▪ White-tailed Eagle

Ptačí oblasti, v nichž je orel mořský předmětem ochrany: Pálava a Třeboňsko – hnízdění a zimování, Střední nádrž VDNM – zimování.
Další ptačí oblasti s hnízděním a/nebo zimováním: Bohdanečský rybník, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Dehtář, Doupovské hory, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hlubocké obory, Křivoklátsko, Labské pískovce, Lednické rybníky, Libavá, Nádrž vodního díla Nechranice, Poodří, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Soutok – Tvrdonicko, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

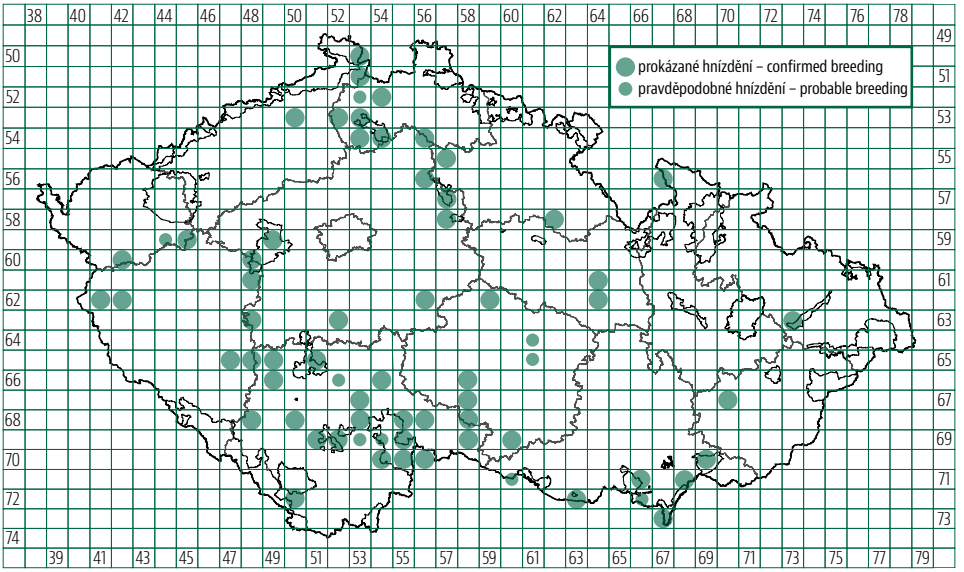
Početnost populace orla mořského v okolních státech stále roste. Ačkoliv byl na počátku 20. století v sousedním Polsku na pokraji vyhubení, na začátku druhé dekády 21. století zde byla jeho početnost odhadnuta na 1 000–1 400 párů (http://www.koo.org.pl). Podobně také stále roste početnost v Německu, kde na začátku 90. let minulého století hnízdilo 185 párů, v letech 2005–2009 se početnost populace pohybovala již mezi 628–643 páry (GEDEON et al. 2014). Výrazně nižší je u našich jižních a východních sousedů, ale i zde se počet hnízdících párů pozvolna zvyšuje. V Rakousku za poslední tři roky posílila populace z 5 na 13 párů (PROBST 2011). Na Slovensku, kde poprvé od posledního zaznamenaného hnízdění v roce 1964 orel mořský znovu zahnízdil v roce 1997, se počet nalezených hnízd v roce 2010 zvýšil na 6 (CHAVKO 2011). Hlavní vliv na zvyšování početnosti má bezpochyby přísná ochrana, ačkoliv nelegální pronásledování je ve střední Evropě každoročně stále zjišťováno. V německém Meklenbursku – Předním Pomořansku tvořily otravy olovem 28 % všech 293 zjištěných příčin úmrtí v období 1999–2010. Překvapivě vysokou část úhynů (15 %) způsobily kolize s vlaky (kolize s auty jen 0,7 %) a 11 % pak vnitrodruhové konflikty (HERMANN et al. 2011). Ve dnech 18.–19. října 2011 se v maďarském Szekszárdu konala konference „*Protection of White-Tailed Eagle in the Danube-valley*", kde se diskutovalo zvláště o koordinaci ochranářských opatření ve střední Evropě. Na této konferenci byl přednesen příspěvek o populaci orla mořského v ČR, ve kterém bylo kromě jiného konstatováno, že i naše populace je stále na vzestupu (BĚLKA & HORAL 2011).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 byla pravidelně kontrolována všechna známá hnízdiště a dohledávána nová. Kontroly hnízd byly prováděny v období hnízdění z bezpečné vzdálenosti za použití silné optiky tak, aby nebyl ohrožen průběh hnízdění. Byla zjišťována úspěšnost hnízdění. Ve dnech 15.–17. 1. a 13.–14. 2. 2010 se uskutečnil monitoring zimující populace, přičemž na jižní Moravě v lednovém termínu proběhlo koordinované sčítání, jehož výsledky byly publikovány (MRLÍK 2010). Každoroční výsledky z ptačích oblastí, v nichž je orel mořský předmětem ochrany, jsou uvedeny v textech těchto PO. K doplnění výsledků byly využity údaje o pozorování orlů mořských ve faunistické databázi ČSO (avif.birds.cz). V rámci kampaně ČSO „Volná křídla" jsou evidovány zjištěné případy otrav a zástřelů (www.karbofuran.cz).

Výsledky monitoringu hnízdící populace

Mezi roky 2008–2010 stoupl počet evidovaných hnízdících a pravděpodobně hnízdících párů z 55 na 87 párů, tj. nárůst na 158 %. V uvedeném období bylo obsazeno 58 čtverců.

Hnízdní rozšíření orla mořského na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the White-tailed Eagle in the Czech Rep. in 2008–2010.

Vzestup početnosti je spojen s územním šířením. Největší populace v PO Třeboňsko byla po celé tři roky stabilní (2008 14 párů, 2009 a 2010 13 párů), podobně se ustálil stav i na Českolipsku (2009 na okrese CL 6–7 teritorií). Na jižní Moravě bylo v roce 2008 evidováno minimálně 10 hnízdních teritorií a 6 hnízdění bylo prokázáno, přičemž od roku 2006 se početnost zdvojnásobila (HORAL 2009). První hnízdění v kraji Vysočina bylo zaznamenáno v roce 2008, ačkoliv je reálný předpoklad, že zde orli mořští hnízdili již dříve (KUNSTMÜLLER 2009b, c). Od té doby zde dochází k nárůstu počtu nových párů.

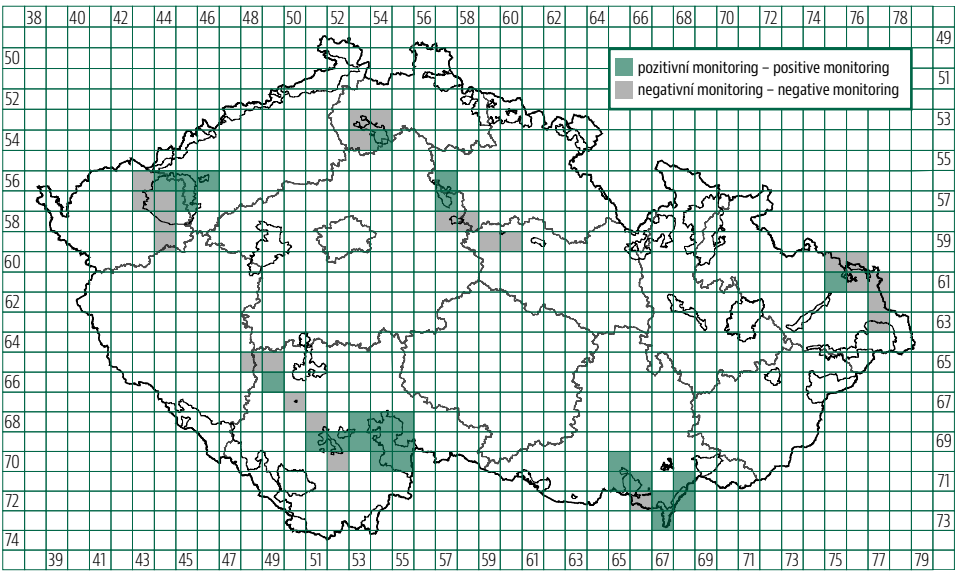
Výsledky monitoringu orla mořského v letech 2008–2010.
Results of the White-tailed Eagle monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
Doložená hnízdění Confirmed breeding	42	38	66
Pravděpodobná hnízdění Probable breeding	13	23	21
Celkem Total	55	61	87

Zdroj dat – Data source: BĚLKA & HORAL 2011.

Výsledky monitoringu zimující populace

V polovině I. 2010 bylo ve stejných oblastech jako v I. 2007 napočítáno 124 zimujících exemplářů, v polovině II. při menším rozsahu než při lednovém sčítání 95 ex. Při započítání výsledků z dalších lokalit z koordinovaného sčítání na jižní Moravě a na Vysočině v lednovém termínu (MRLÍK l. c.) to bylo 140–142 ex. Protože v obou termínech sčítání byly

Výsledky sčítání orla mořského v lednu a únoru 2010.
Results of the winter census of White-tailed Eagles in January and February of 2010.

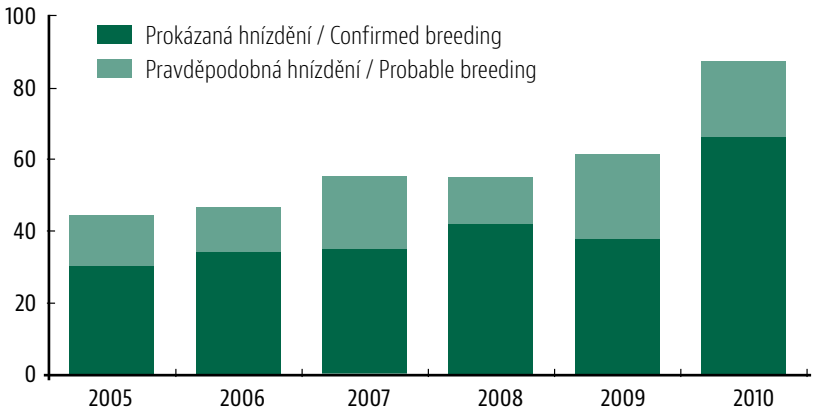
Výsledky sčítání orla mořského v lednu a únoru 2010 ve stejných oblastech jako v lednu 2007.
Results of the winter census of White-tailed Eagles in January and February of 2010 in the identical areas as in January of 2007.

Oblast – Area	I.	II.
PO Pálava	4–5	X
PO Střední nádrž VDNM + Dolní a Horní nádrž VDNM	16	20
PO Třeboňsko	70	70
PO Bohdanečský rybník	0	0
PO Českobudějovické rybníky + PO Dehtář	3	2
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	3	0
PO Doupovské hory + PO Nádrž VD Nechranice	4	2
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	1	X
PO Rožďalovické rybníky	1	1
PO Řežabinec	0	0
PO Soutok – Tvrdonicko	21	X
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky + Proudnický rybník	0	0
Blatensko (rybníky Rojický, Labuť a Hořejší)	1	0
Celkem – Total	124–125	95+

rybníky zamrzlé a led pokrytý sněhem, orli opustili řadu lokalit, kde se před zamrznutím hladiny zdržovali. Např. na Žehuňském rybníku se v XII. 2009 zdržovalo až 8 ex., v termínech sčítání však ani jeden. Zatímco na zamrzlých rybnících na Českobudějovicku zůstalo jen několik orlů, na Třeboňsku se počty nezměnily, zřejmě v souvislosti s pravidelným přikrmováním. Při lednovém mezinárodním sčítání vodních ptáků roku 2010 bylo na 38 z 617 kontrolovaných lokalit napočítáno 91 orlů (MUSILOVÁ et al. 2010).

Vývoj hnízdící populace v ČR

Orel mořský začal po více než sto letech v ČR opět pravidelně hnízdit od roku 1984. Vývoj celostátní populace do r. 2007 popsali BĚLKA & HORAL (2009) a HORA et al. (2010a). Od té doby početnost populace postupně narůstala až na nejméně 87 párů v roce 2010 (BĚLKA & HORAL 2011). V současné době již prakticky neexistuje na území našeho státu oblast, krom vyšších poloh, která by nebyla kolonizována. Hlavními hnízdními oblastmi stále zůstávají největší rybniční oblasti: Třeboňsko, Českobudějovicko, Českolipsko a jižní Morava. Oproti minulému období nebylo zaznamenáno zatím další výrazné šíření do vyšších poloh. Nejvýše položenými hnízdišti jsou stále okolí Lipna na Šumavě (750 m n. m.) a Brdy (720 m n. m.).

Zdroje dat – Data sources: HORA et al. 2010a., BĚLKA & HORAL 2011.

Vývoj hnízdní populace orla mořského v ČR v letech 2005–2010.
Development of the White-tailed Eagle breeding population in the Czech Rep. in 2005–2010.

Vývoj zimující populace v ČR

Lednové výsledky roku 2010 v oblastech sčítaných i v I. 2007 byly v obou letech totožné, stejně jako celkové počty po zahrnutí dalších oblastí a lokalit kontrolovaných při koordinovaných sčítáních na jižní Moravě a Vysočině (MRLÍK l. c.). Odhad populace orla mořského zimující v ČR, i s přihlédnutím k výsledkům mezinárodního sčítání vodních ptáků (MUSILOVÁ et al. l. c.) zůstává tudíž na úrovni odhadu z I. 2007 – nejméně 180 ex. (HORA et al. l. c.).

Stav z hlediska ochrany přírody

Vzrůstající početnost v ČR, ale i ve všech okolních státech střední Evropy je úspěchem cílené ochrany orla mořského. Nadále je však nutné provádět důsledný monitoring a věnovat pozornost také mortalitě během hnízdění i v mimohnízdním období a jejím příčinám. Je potřeba bezpodmínečně zajišťovat klid na hnízdištích, zvláště sledovat provádění těžby dřeva v blízkém okolí hnízd a včas dohodnout přerušení a odložení na pozdější dobu. Vel-

Výsledky sčítání orla mořského v lednu 2007 a 2010 po zahrnutí všech oblastí a lokalit.
Results of the censuses of the White-tailed Eagles in January of 2007 and 2010 when all areas and localities are included.

Oblast – Area	2007	2010
Čechy	100–102	82
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	3–4	1
jižní Morava (MRLÍK 2010)	32–35	53–55
Vysočina (MRLÍK 2010)	2	4
Celkem – Total	137–143	140–142

Počty zimujících orlů mořských na jižní Moravě a Vysočině v zimách 2006/2007–2009/2010.
Numbers of wintering White-tailed Eagles in Southern Moravia and Vysočina in winters of 2006/2007–2009/2010.

Zima – Winter	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet exemplářů No. of individuals	34–37	59–61	64	57–59

Zdroj dat – Data source: MRLÍK 2010.

mi pozitivní zkušenosti s ochrannými plochami okolo hnízd, tj. úplný celoroční zákaz těžby v okolí 200 m od hnízda, resp. 500 m od hnízda v hnízdní době, mají v sousedním Polsku (MIKUSEK 2012). U nás je podobné opatření (300 m v době od 1. 1. do 15. 7.) zavedeno jen u ptačích oblastí, v nichž je orel mořský předmětem ochrany, a jeho rozšíření na všechna hnízda by určitě zvýšilo úspěšnost hnízdění. Stejné omezení by mělo platit i pro zřizování mysliveckých zařízení. Neméně důležité je také snižování rušení usměrňováním dalších lidských aktivit na hnízdištích. Zvláště rušivě mohou působit různé sportovní akce a fotografování orlů u hnízd.

Dále přetrvávají problémy s trávením zvířat, přičemž orel mořský patří mezi nejčastěji otrávené ptáky. V letech 2008–2010 bylo zjištěno 9 otrav karbofuranem u orlů mořských, v jednom případě se dokonce jednalo o celý dospělý pár (www.karbofuran.cz). Potenciálně velké nebezpečí představují větrné elektrárny, především provozované na místech větších koncentrací v zimě a na hnízdištích. O tomto nebezpečí zatím chybějí z našeho území přesnější data. Podobně stále postrádáme konkrétní údaje o otravách olovem z nedohledané postřelené a uhynulé lovné zvěře.

Vzhledem k dalšímu šíření a zvyšování početnosti je třeba věnovat patřičnou pozornost osvětě.

Zpracovali: T. Bělka, K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring hnízdící populace zajistili: PO Pálava: V. Beran, D. Horal, V. Mrlík • PO Třeboňsko: J. Kotrba, J. Mráz, J. Ševčík • PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: P. Kurka • Informace o hnízdění v dalších PO poskytli: PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík • PO Českobudějovické rybníky a PO Hlubocké rybníky: J. Pykal • PO Doupovské hory: V. Tejrovský • PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: Z. Polášek • PO Křivoklátsko: M. Tichai • Poodří: K. Pavelka • PO Rožďalovické rybníky: V. Šoltys • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • PO Šumava: T. Lorenc • PO Údolí Otavy a Vltavy:

J. Šebestian ● PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: L. Urbánek ● Zpravodajové z území mimo PO: T. Bělka, P. Benda, V. Beran, D. Boucný, K. Broulík, P. Cehlárikóvá, J. Hruška, J. Chytil, F. Jetmar, I. Kunstmüller, P. Kurka, B. Landsfeld, P. Lumpe, P. Malčák, Z. Mára, P. Pavelčík, F. Pojer, P. Řepa, L. Schröpfer, Josef Veselý ● Monitoring zimující populace zajistili: PO Třeboňsko: V. Bartuška, F. Bumba, Jiří Bureš, F. Divoký, L. Dvořáčková, M. Hátle, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Mráz, L. Rektoris, J. Ševčík, L. Šimek ● PO Bohdanečský rybník: M. Paclík ● PO Českobudějovické rybníky + PO Dehtář: D. Fuka, J. Havlíček, M. Chaloupka, B. Kloubec, M. Kocábek, K. Kryštof, Vít Kubelka, Vojtěch Kubelka, K. Kučera, M. Pakandl, J. Procházka (Bechyně), J. Šebestian, V. Vostřel, J. Závora ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: M. Honců, P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR), K. Šrubař ● PO Doupovské hory + PO VN Nechranice + Ohře: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Bronclík, M. Haluzík, J. Hartl, D. Křenek, M. Mandák, Z. Polášek ● PO Rožďalovické rybníky: V. Šoltys ● PO Řežabinec: M. Frencl ● PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil ● Blatensko: Jan Černý, P. Pavlík, Z. Voborník ● Jižní Morava (vč. PO Bzenecká Doubrava, PO Jaroslavické rybníky, PO Lednické rybníky, PO Pálava, PO Podyjí, PO Střední nádrž VDNM, PO Soutok – Tvrdonicko) + Vysočina + Tovačov + Záhlinice: seznam spolupracovníků uveden in MRLÍK (2010).

Moták pochop ▪ *Circus aeruginosus* ▪ Western Marsh-harrier

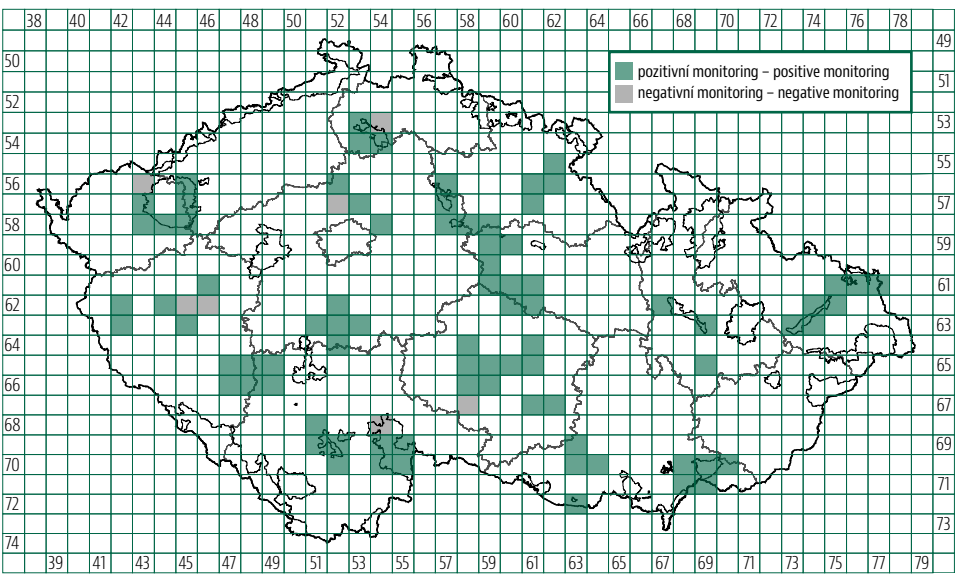
Ptačí oblasti, v nichž je moták pochop předmětem ochrany: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Poodří, Rožďalovické rybníky, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Boletice, Českobudějovické rybníky, Dehtář, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Jaroslavické rybníky, Komárov, Křivoklátsko, Labské pískovce, Lednické rybníky, Litovelské Pomoraví, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Pálava, Podyjí, Řežabinec, Střední nádrž VDNM, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Výsledky monitoringu hnízdění motáka pochopa na části území dvou krajů (Moravskoslezský a Vysočina) a na 10 lokalitách a soustavách rybníků v roce 2010 vyhodnotili NĚMEČKOVÁ et al. (2011). Jako hlavní příčiny nízké úspěšnosti uvedli průběh počasí v době obsazování lokalit a vyvádění mláďat. Výsledky monitoringu z let 2002–2011 ukázaly na dlouhodobě stabilní populaci pochopa v sousedním Polsku (CHODKIEWICZ et al. 2012). Odlišná situace je v ČR, kde je z výsledků Jednotného programu sčítání ptáků patrný dlouhodobý mírný vzestup početnosti (jpsp.birds.cz).

Metodika a rozsah monitoringu

Lokalizace hnízdišť v době toku a stavby hnízda (IV. a počátek V.) a při krmení mláďat (konec V. a VI.). Ověření přítomnosti a počtu vzletných mláďat na lokalitě (2. polovina VII.). Celkem 3 kontroly. V roce 2009 bylo kontrolováno celkem 673 lokalit v 26 oblastech a 89 čtvercích. V PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a PO Rožďalovické rybníky proběhl monitoring ve všech třech letech 2008–2010 a tyto výsledky jsou uvedeny v textech těchto PO.

Výsledky monitoringu motáka pochopa v roce 2009.
Results of the Western Marsh-harrier monitoring in 2009.

Výsledky monitoringu

V roce 2009 bylo hnízdícími páry obsazeno 268 lokalit, tj. 39,8 % z 673 sledovaných lokalit a na nich zaregistrováno celkem 361 párů, tj. přibližně 28 % minimální hodnoty odhadu celostátní populace.

Výsledky monitoringu motáka pochopa v roce 2009.
Results of the Western Marsh-harrier monitoring in 2009.

Oblast – Area	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	% obsazených lokalit % of occupied localities	Počet párů No. of pairs
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	22	13	59,1	19–22
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	7	4	57,1	11
PO Doupovské hory	44	18	40,9	26
PO Poodří	30	15	50,0	19
PO Rožďalovické rybníky	16	11	68,8	14
PO Třeboňsko	127	13	10,2	15
PO Českobudějovické rybníky	47	9	19,1	9
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	47	7	14,9	9
PO Jaroslavické rybníky	3	3	100,0	4
PO Litovelské Pomoraví	5	2	40,0	4
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	3	2	66,7	4
Blatensko	31	17	54,8	18
Bohdanečsko	12	6	50,0	10
Hodonínské rybníky	28	7	25,0	11
Horažďovicko	16	12	75,0	16
Náchodsko	20	12	60,0	20
Náměšťsko	48	10	20,8	10
Plzeňsko	19	5	26,3	9
Polabí	14	8	57,1	8
Sedlčansko	46	31	67,4	39
Tachovská brázda	20	6	30,0	9
Tovačovské rybníky	6	2	33,3	6
Vysočina – Jihlavsko	21	11	52,4	16
Vysočina – Žďársko	15	10	66,7	11
Znojemsko	15	11	73,3	29
Železné hory	11	10	90,9	12
Celkem – Total	673	255	37,9	358–361

Vývoj populace v ČR

Porovnání obou let monitoringu 2006 a 2009 ukazuje mírný pokles počtu pochopů i obsazenosti sledovaných lokalit. Pokles počtu párů byl místy zároveň doprovázen výrazným poklesem počtu úspěšně vyvedených hnízd. Hlavní příčinou bylo velmi chladné a deštivé počasí ve druhé polovině VI., kdy velká část mláďat na hnízdech uhynula (V. Kovář in litt.). V PO Poodří se výrazně projevily bleskové povodně v závěru VI., takže tam byla zjištěna celkem jen 2 vyvedená mláďata u 2 párů z celkového počtu 18 hnízdících párů, tj. 11,1 %. Ubyla tam i hnízda v terestrických rákosových porostech a na nich byla nulová úspěšnost (I. Němečková & K. Pavelka in litt.). Povodně byly příčinou nízké úspěšnosti i v PO Heřmanský stav – Odra – Poolší, kde jen jediný z 9 párů vyvedl mláďata. Naopak některé lokality vykazovaly poměrně vysokou hnízdní úspěšnost, např. v PO Jaroslavické rybníky vyvedly mláďata všechny 4 hnízdící páry, v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví bylo úspěšných 13, tj. 81 % z 16 prokazatelně hnízdících párů, na Znojemsku 16, tj. 70 % z 23 prokazatelně hnízdících párů. Tato situace se projevila i v počtu okroužkovaných mláďat v roce 2009, který byl v tříleté periodě monitoringu nejnižší – 652 oproti 797 a 835 mláďatům v roce 2008, resp. 2010 (Cepák & Klvaňa 2009, Klvaňa & Cepák 2010, 2011).

Porovnání výsledků monitoringu motáka pochopa v roce 2006 a 2009.
Comparison of results of the Western Marsh-harrier monitoring in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	% obsazených lokalit % of occupied localities	Počet párů No. of pairs
2006	668	269–270	40,3–40,4	407–412
2009	673	255	37,9	358–361

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace motáka pochopa v ČR je v příznivém stavu, přesto na ní negativně působí celá řada vlivů. Důvodem nízké úspěšnosti hnízdění na některých lokalitách je kolísání vodní hladiny v hnízdní době a při vyschnutí snadná přístupnost porostů pro predátory. Navíc predační tlak narůstá vysokým stavem divokých prasat a zvyšujícími se stavy nových nepůvodních druhů predátorů, jako jsou psík mývalovitý, mýval severní a norek americký, výrazný vliv posledně jmenovaného dokumentoval K. Makoň (in litt.) na Plzeňsku, kde bylo 5 z 9 zjištěných hnízd predováno norkem. V PO Litovelské Pomoraví se kromě zmíněných nepůvodních druhů může projevovat i přítomnost bobra evropského. Jeho prošlapané cesty a hrad se nacházejí např. v rákosině PR Plané loučky, kde dříve hnízdily 2 páry pochopů (K. Poprach in litt.). Na některých lokalitách, např. na Hodonínsku (J. Zaňát in litt.), má na hnízdění vliv i likvidace rákosových porostů. Místy se stále vyskytují případy nezákonného odstřelu a ničení hnízd a objevují se i první požadavky na povolení regulace stavu pochopů lovem.

Zpracovali: J. Cepák, K. Čihák, T. Diviš, Z. Kučera, V. Mrlík • Monitoring zajistili: PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, O. Ryška • PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: M. Honců, P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR), K. Šrubař • PO Dou-

povské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • PO Poodří: I. Němečková, K. Pavelka • PO Rožďalovické rybníky: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys • PO Třeboňsko: V. Bartuška, J. Cepák, J. Mráz • PO Českobudějovické rybníky: P. Bürger, J. Šebestian, J. Závora • PO Jaroslavické rybníky: V. Škorpíková • PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil • Blatensko: Jan Černý, P. Louda, P. Pavlík, Z. Voborník • Bohdanečsko: F. Štancl • Hodonínské rybníky: J. Zaňát • Horažďovicko: V. Kovář • Náchodsko: T. Diviš • Námešťsko: V. Mrlík • Plzeňsko: J. Blovský, K. Makoň, H. Robejšková, R. Zeman • Polabí: P. Lumpe, Jiří Veselý (Mělník) • Sedlčansko: Josef Veselý • Tachovsko: K. Machač • Tovačov: L. Doupal • Vysočina: J. Krejz, I. Kunstmüller • Znojemsko: J. Klejdus • Železné hory: F. Bárta.

Moták pilich ▪ *Circus cyaneus* ▪ Northern Harrier

Ptačí oblasti, v nichž je moták pilich předmětem ochrany: Komárov (společné zimní nocoviště).
Další ptačí oblasti se společnými zimními nocovišti v letech 2008–2010: –.
Ptačí oblasti s (možnými) hnízdišti: Boletice, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Šumava, Třeboňsko, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

Početnost motáka pilicha v Evropě rychle klesá. Např. v Polsku byla začátkem 90. let minulého století odhadován na 20–25 párů, koncem desetiletí do 5 párů, poslední hnízdění doloženo v roce 1999 a v letech 2000–2011 bylo zaregistrováno jen 7 pravděpodobných hnízdění (ŁAWICKI et al. 2013). Ve Finsku poklesla početnost hnízdní populace za posledních 20 let zhruba o 50 % (http://atlas3.lintuatlas.fi/results/species/hen%20harrier). Ptáci z obou států u nás zimují, jak ukazují výsledky kroužkování (CEPÁK et al. 2008). Výsledky monitoringu nocovišť motáka pilicha v oblasti slovenského Záhoří v sousedství PO Soutok – Tvrdonicko zpracoval NOGA (2013). Průměrný počet na nocovištích se pohyboval mezi 3 a 9 ex., nejvíce bylo napočítáno 27 ex., z toho 9 vybarvených ♂♂ .

Metodika a rozsah monitoringu

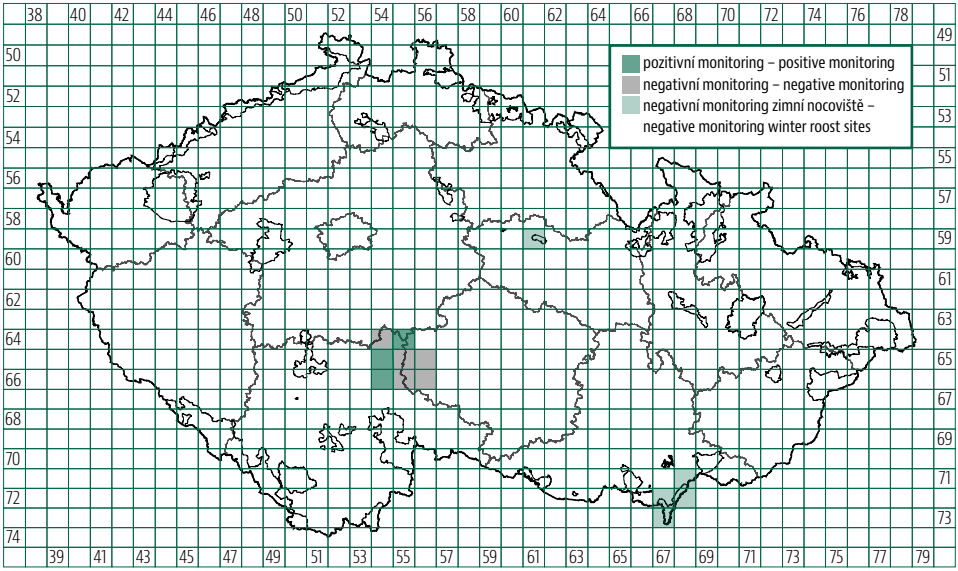
Hnízdní období: Lokalizace hnízdišť ve 3 termínech (IV.–VI.), tj. zaznamenávání tokajících a lovících ♂♂ , obcházení nebo objíždění lesních okrajů, pozorování z vyvýšených míst s dobrým rozhledem. V roce 2009 monitoring ve 3 oblastech na Táborsku – na Mladovožicku (mezi Mladou Vožicí a Pacovem) a Chýnovsku (mezi Chýnovem, Kámenem a Kamenicí nad Lipou).
Společná zimní nocoviště: Sčítání ptáků buď při večerním příletu na společná nocoviště nebo při ranním rozletu v sedmi termínech – 1× v každém měsíci od X. do IV. V zimách 2008/2009–2010/2011 monitoring v PO Komárov a PO Soutok – Tvrdonicko.

Výsledky monitoringu v hnízdním období

Mladovožicko: Obsazena byla jen jedna ze tří lokalit zjištěných v roce 2006. Od poloviny III. 2009 byli opakovaně pozorováni lovící ptáci, buď ♂ či ♀ a jednou (18. 5.) oba partneři. Nakonec 28. 6. byla zastižena lovící ♀ s mládětem. Jde o hnízdiště, které je aktivní již nejméně po dobu 4 let. Od X. 2008 do III. 2009 tam rovněž zimovala ♀.
Chýnovsko: Všechny 3 kontroly oblasti v rámci monitoringu v roce 2009 byly negativní, mimo ně ale byl nejdříve (koncem III. a začátkem IV.) opakovaně pozorován v okolí Chýnova ♂ a poté v VI. a VII. ♀ poblíž Turovce. Na základě těchto pozorování lze usoudit, že tam mohlo dojít k hnízdění. V roce 2008 hnízdění hlásili s věrohodným popisem myslivci.

Výsledky monitoringu zimních nocovišť

Ve všech třech zimách 2008/2009–2010/2011 početnost zimujících motáků pilichů v PO Komárov meziročně kolísala od 0 do 4 exemplářů a nocování bylo zjištěno jen jednou – 8. 10. 2010 nocoviště 2 ex., které však nebylo následně používáno. V PO Soutok – Tvrdonicko byli každou zimu pozorováni jen jednotliví lovící ptáci. Nocoviště pilichů nebylo hlášeno ani z jiných oblastí (avif.birds.cz).

Výsledky monitoringu motáka pilicha v roce 2009 na hnízdištích a společných nocovištích v zimách 2008/2009–2010/2011.

Pozn.: Nocování 2 ex. 8. 10. 2010 ve čtverci 5961 není v mapě zaznamenáno.

Results of the monitoring of the Northern Harrier at breeding sites in 2009 and at night roosts in the winters of 2008/2009–2010/2011.

Note: Night roost of two individuals on October 8, 2010 in square 5961 not recorded in the map.

Od počátku XI. 2010 byli pravidelně pozorováni lovící piliši u nedaleké obce Drahoš 2,5 km severně od PO Komárov (7. 11. – 1 ♂ + 1 ex.; 10. 11. – 1 ex.; 24. 1. – 1 ex.) a 1. 3. 2011 zde bylo zjištěno malé nocoviště 2 ptáků.

Vývoj hnízdící populace v ČR

Moták pilich je jedním z nejvzácnějších hnízdících dravců. Podle výsledků mapování hnízdního rozšíření ptáků v letech 1973–1977, 1985–1989 a 2001–2003 odhad velikosti populace tohoto druhu v ČR postupně klesl z 60–100 párů, přes 50–80 párů na 30–50 párů (ŠŤASTNÝ et al. 1987, 1996, 2006). Stav v r. 2009 zřejmě nebyl vyšší než 10 párů, přičemž údaj z monitoringu na Mladovožicku byl jediným potvrzujícím hnízdění v celé ČR. V r. 2010 piliši neúspěšně hnízdili na Šumavě na Stožci v 850 m n. m. (R. Muláček, avif. birds.cz, T. Lorenc in litt.).

Vývoj zimující populace v ČR

Od zahájení monitoringu v roce 2005 v PO Komárov nebylo nocoviště z předešlých let obsazeno větší počtem pilichů. V PO Soutok – Tvrdonicko nocoval větší počet pilichů naposledy v zimě 2007/2008 (maximum 19–21 ex. v polovině I.); od té doby zde nocující piliši nebyli zjištěni. To může mít několik důvodů – jedním z nich je fáze gradačního cyklu drobných hlodavců a výška sněhové pokrývky v dané zimě, dalším stav vhodných porostů pro nocování (v dalších zimách byla většina vhodných porostů na loukách posečená) a také blízkost tradičně (prakticky každoročně) obsazovaných nocovišť na protilehlé slovenské straně údolní nivy řeky Moravy (NOGA l. c.).

Stav z hlediska ochrany přírody

Početnost motáka pilicha v ČR se velice rychle snižuje. Jde o jev, který je v posledních desetiletích znám z řady evropských států, jeho příčiny ale nejsou jednoznačně vysvětleny. Piliši hnízdí na zemi, proto jsou jejich hnízda více ohrožena predátory než hnízda jiných dravců v korunách stromů. Protože v našich podmínkách hnízdí hlavně v lesích, dalším ohrožujícím faktorem je rušení lesními pracemi. Hnízda jsou většinou nalézána lesníky a pracovníky při lesních pracích (probírky, sázení stromků, likvidace buřeně) nebo myslivci, proto ochrana hnízd je nemožná bez aktivního zapojení těchto osob. Ke společnému nocování si piliši zpravidla vyhledávají zamokřená místa s vyšším bylinným porostem, proto by na tradičních lokalitách na obhospodařovaných pozemcích neměla být prováděna druhá seč. V podvečer by se tam neměli pohybovat lidé a volně pobíhat psi.

Zpracovali: T. Bělka, K. Čihák, D. Horal, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Komárov: T. Bělka, M. Černý, V. Koza • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • Táborsko: J. Fišer, F. Vališ, J. Vitovský, S. Vyhnal.

Moták lužní ▪ *Circus pygargus* ▪ Montagu's Harrier

Ptačí oblasti, v nichž je moták lužní předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Doupovské hory.

Nové poznatky

Výsledky sledování početnosti hnízdících párů a hnízdní nároky motáka lužního na střední Moravě od roku 1974 shrnuli POPRACH et al. (2013). Nejvyšší hustota tam byla zaznamenána v roce 2010 – v širším území (299,3 km²) 8,69 páru/100 km², v jádrovém území (203,1 km²) 12,8 páru/100 km². V největších semikoloniích hnízdilo 10 a 12 párů. Všechny páry hnízdily v polích, nejvíce – 78 % v ozimé pšenici. Naopak na Vysočině bylo nejvíce hnízd umístěno na vlhkých loukách a pšenice byla až na 2. místě (KUNSTMÜLLER & KODET 2011). Početnost motáka lužního v ČR je odhadována na 170–200 párů (K. Poprach, I. Kunstmüller & J. Veselý in POPRACH et al. l. c.). V sousedním Polsku hnízdí daleko početnější populace, pro období 2007–2008 odhadnutá na 3 300–3 550 párů. Jen v oblasti Jižního Podlesí ve východním Polsku v letech 2007–2009 hnízdilo 240–270 párů a v roce 2009 tam byla zaznamenána největší polská semikolonie – 14 párů v řepkovém poli (KRUPIŃSKI et al. 2010).

Metodika a rozsah monitoringu

Lokalizace hnízdišť v období toku a stavby hnízda (2. dekáda V.) a při krmení mláďat (3. dekáda VI., 1. dekáda VII.). V roce 2009 monitoring v 7 oblastech o celkové rozloze 1 909 km² a ve 40 čtvercích.

Výsledky monitoringu

Na celkové rozloze 1 909 km² bylo zjištěno 108 párů, což představuje hustotu 5,7 páru/100 km². Bezkonkurenčně nejvyšší hustota byla zaznamenána na Vysočině v oblasti Moravskobudějovicka a Jemnicka, a to 11,4 páru/100 km². V největších semikoloniích hnízdilo na Znojemsku i na Vysočině 6 párů a na Olomoucku 5 párů.

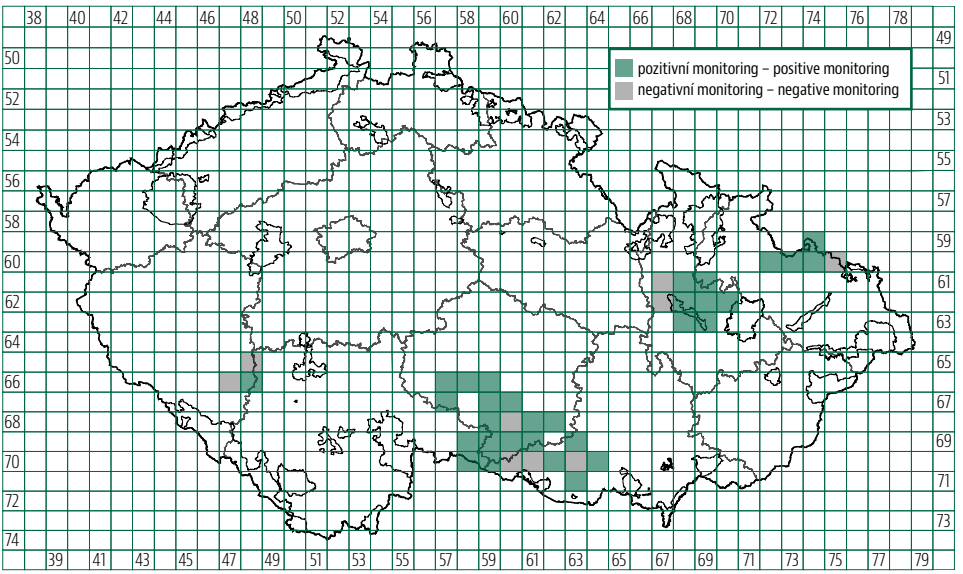
Na Vysočině bylo v roce 2009 nalezeno celkem 38 hnízd a jen 17 hnízdění bylo úspěšných (45 %), průměrně bylo vyvedeno 2,4 mláděte/úspěšné hnízdění. Většina neúspěšných hnízdění byla následkem častých a silných dešťů v období líhnutí mláďat, 11 z 21 neúspěšných hnízd bylo opuštěno vlivem klimatických podmínek, 8 predováno a 2 vysečena (KUNSTMÜLLER et al. 2010a). Podobný vliv počasí v roce 2009 hlásil J. Vlček (in litt.) z Horažďovicka – musel pod hnízdo instalovat umělou podložku, aby uchránil mláďata před promáčením vlivem silných dešťů. Z 11 párů zjištěných během V. a 1. poloviny VI. na Opavsku zůstalo po prudkých bouřích na přelomu VI. a VII. jen 6 párů (MOLITOR 2009).

Členové SOVDS v roce 2009 zjistili v 9 oblastech ČR 95 hnízdících párů a nalezli 86 hnízd, o rok později to bylo v 8 oblastech 108 hnízdících párů a 95 nalezených hnízd (KUNSTMÜLLER et al. 2010a, 2011a).

Vývoj populace v ČR

Šíření i nárůst početnosti motáka lužního v ČR ve sledovaném období pokračovaly. Hnízdění bylo nově hlášeno např. v roce 2008 z Hořicka a v roce 2009 z Novobydžovska (KADAVA et al. 2010).

Početnost kolísá v závislosti na gradačních cyklech hraboše polního, hlavní potravy motáka lužního (např. BUTET & LEROUX 1993, KOKS et al. 2007, MILLON & BRETAGNOLLE

Výsledky monitoringu motáka lužního v roce 2009.
Results of the Montagu's Harrier monitoring in 2009.

Výsledky monitoringu motáka lužního v roce 2009.
Results of the Montagu's Harrier monitoring in 2009.

Oblast – Name of area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
Dačicko	190	8	4,2
Horažďovicko	54	1	1,9
Olomoucko	300	25	8,3
Opavsko	312	11	3,5
Vysočina 1: Moravskobudějovicko a Jemnicko	264	30	11,4
Vysočina 2: Jihlavsko a Třebíčsko	337	16	4,7
Znojemsko	452	17	3,8
Celkem – Total	1 909	108	5,7

2008). Na Vysočině po dosažení vrcholu početnosti se 76 hnízdícími páry a 71 nalezenými hnízdy v roce 2007 (KUNSTMÜLLER & KODET 2008), v následujícím roce stav v reakci na nízký výskyt hrabošů poklesl na 28 párů, ale v letech 2009 a 2010 opět postupně vzrostl na 38 a 43 párů (I. Kunstmüller in litt.). Při nízkém stavu hrabošů klesá i úspěšnost hnízdění (KUNSTMÜLLER et al. 2007).

Porovnání výsledků monitoringu motáka lužního v letech 2006 a 2009.
Comparison of the results of the Montagu's Harrier monitoring in 2006 and 2009.

Rok – Year	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²
2006	1 329	73	5,5
2009	1 909	108	5,7

Vývoj populace motáka lužního na Olomoucku (299 km²) a v oblasti Vysočina 1 (264 km²) v letech 2005–2010.
Development of the Montagu's Harrier population in the Olomoucko area (299 km²) and in the Vysočina 1 area (264 km²) in 2005–2010.

Oblast – Area	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Olomoucko	9	11	17	12	25	26
Vysočina 1	33	33	53	20	30	22

Zdroje dat – Data sources: Poprach et al. 2013, I. Kunstmüller in Hora et al. 2010a a unpubl.

Příčiny ztracených hnízd motáka lužního na Vysočině v letech 2008–2010.
Causes of failed Montagu's Harrier nests in the Vysočina area in 2008–2010.

Příčina – Cause	2008	2009	2010	Celkem – Total	%
Prase divoké – Wild Boar	2	9	2	13	29,5
Pes – Dog			2	2	4,5
Liška – Fox	2	1		3	6,8
Čáp černý – Black Stork		1		1	2,3
Krkavec velký – Common Raven		1		1	2,3
Moták pochop – Western Marsh-harrier			1	1	2,3
Člověk – Man			1	1	2,3
Déšť – Rain		2	1	3	6,8
Vysečení – Harvest	1		2	3	6,8
Úhyn mláďat – Death of young			4	4	9,1
Příčina neznámá – Unknown		5	7	12	27,3
Celkem – Total	5	19	20	44	100,0

Zdroj dat – Data source: I. Kunstmüller unpubl.

Způsob ochrany a úspěšnost chráněných hnízd motáka lužního na Vysočině v letech 2008–2010.
Protection measures and the success of protected of the Montagu's Harrier nests in the Vysočina area in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
Ohrožená hnízda (%) – Endangered nests	25,0 (n = 28)	31,5 (n = 38)	20,9 (n = 43)
Úspěšnost ochrany (%) – Protection success	85,7 (n = 7)	66,7 (n = 12)	55,6 (n = 9)
Způsob ochrany – Protection method	5× oplocení – fence, 2× přenos – transfer	7× obsečení – mowing round 3× oplocení – fence, 2× přenos – transfer	5× obsečení – mowing round 4× oplocení – fence
Počet vyvedených mláďat z chráněných hnízd No. of fledged young from protected nest	20 (33,9 %)	20 (48,8 %)	14 (19,4 %)
Počet vyvedených mláďat ze všech hnízd No. of fledged young from all nests	59	41	72

Zdroj dat – Data source: I. Kunstmüller unpubl.

Stav z hlediska ochrany přírody

Moták lužní využívá ke hnízdění hlavně obiloviny a pícniny (např. KUNSTMÜLLER et al. 2011a), kde hrozí vysoké ztráty na mláďatech vysečením hnízd. Nízkou hnízdní úspěšnost ovlivňují i predátoři, především vysoké stavy divokých prasat. Na Vysočině bylo v letech 2003–2007 v období sklizně zemědělských plodin ohroženo v průměru 58 % ještě nevzletných mláďat na hnízdech v porostech obilovin a pícnin (KUNSTMÜLLER & KODET 2008). Obdobné výsledky byly zaznamenány v jiných oblastech Evropy, např. ve Francii bylo ohroženo na hnízdech 48 %, resp. 59 % nevzletných mláďat (MILLON et al. 2002, ARROYO & BRETAGNOLLE 2000). Ještě vyšší (72 %) ohrožení vysečením nevzletných mláďat zjistil CASTAÑO (1995) ve Španělsku.

Velice účinnými metodami aktivní ochrany hnízd motáka lužního jsou obsekání hnízda, oplocení hnízda a případně transfer mláďat do vhodnějšího porostu v nejbližším okolí hnízda. Na Olomoucku, Znojemsku a Uherskohradišťsku se oplocení hnízda (ohrádka 2 × 2 m) osvědčilo jako velmi efektivní ochrana hnízda před vysečením i predátory. Použito bylo „králičí“ pletivo s úhlopříčkou oka 15 mm. U pletiva s většími oky hrozí, že mládě prostrčí okem běhák a může dojít k jeho zlomení (K. Poprach unpubl.).

Na Vysočině se díky propracovanému systému ochrany ohrožených hnízd daří dohledaná hnízda před vysečením zachránit. Při seči vojtěšky jsou kolem hnízd ponechány plochy 50 × 50 m, při přítomnosti 2 a více hnízd 100 × 100 m, při žních byl vícekrát použit transfer mláďat. V roce 2007 byla poskytnuta ochrana 23 hnízdům, 18 (78,3 %) jich bylo úspěšných a vyvedeno z nich bylo 56 mláďat (KUNSTMÜLLER & KODET 2008). Výsledky ochrany hnízd v období 2008–2010 jsou uvedeny v tabulce.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera, I. Kunstmüller, K. Poprach • Monitoring zajistili: Dačicko: Josef Veselý • Horažďovicko: Jiří Vlček • Olomoucko a Šumpersko, Znojemsko: K. Poprach • Opavsko: P. Molitor • Vysočina 1 a 2: P. Hobza, V. Kodet, I. Kunstmüller, T. Skříček.

Orel královský ▪ *Aquila heliaca* ▪ Imperial Eagle

Ptačí oblasti, v nichž je orel královský předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Soutok – Tvrdonicko.

Nové poznatky

Početnost maďarské populace, která je z celoevropského hlediska klíčová, nadále roste. V roce 2010 bylo zjištěno 119 hnízdících párů a celkový odhad činil 120–130 párů, v roce 2011 již bylo zjištěno 142 párů a odhad činil 145–155 párů (M. Horváth in litt.). Podobně je tomu i v dalších zemích, např. v Rakousku – první novodobé hnízdění 1 páru v roce 1999 (BIERBAUMER et al. 2011), v roce 2011 již 10 hnízdících párů a několik dalších obsazených teritorií (K. Edelbacher in litt.). V jiných zemích je velikost populace stabilní – např. v Bulharsku v roce 2011 hnízdilo 21 párů (http://www.saveraptors.org), na Slovensku hnízdilo v roce 2010 asi 41 párů a odhad velikosti populace činil 44–46 párů (CHAVKO, Dravce a sovy 2011, 7(1): 4). V září 2008 se v bulharském Topolovgradu konala 6. celosvětová konference o orlu královském, na které zazněly příspěvky z celého areálu tohoto druhu. Většina příspěvků byla publikována v roce 2011 v Supplementu 3 časopisu Acta Zoologica Bulgarica, mezi nimi i příspěvek o české populaci s údaji do roku 2009 (HORAL 2011a). V tomtéž roce BIERBAUMER et al. (l. c.) shrnuli poznatky z rakouské, české i slovenské strany údolní nivy řek Moravy a Dyje, a to rovněž do roku 2009.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoroční kontroly známých hnízd, určování hnízdních teritorií podle tokajících párů a dohledávání nových hnízd v PO Soutok – Tvrdonicko. Sběr veškerých údajů o hnízdění mimo uvedenou PO a o výskytu z potenciálních hnízdních oblastí na jižní Moravě, především na Břeclavsku, Hodonínsku, Uherskohradišťsku a Znojemsku.

Výsledky monitoringu

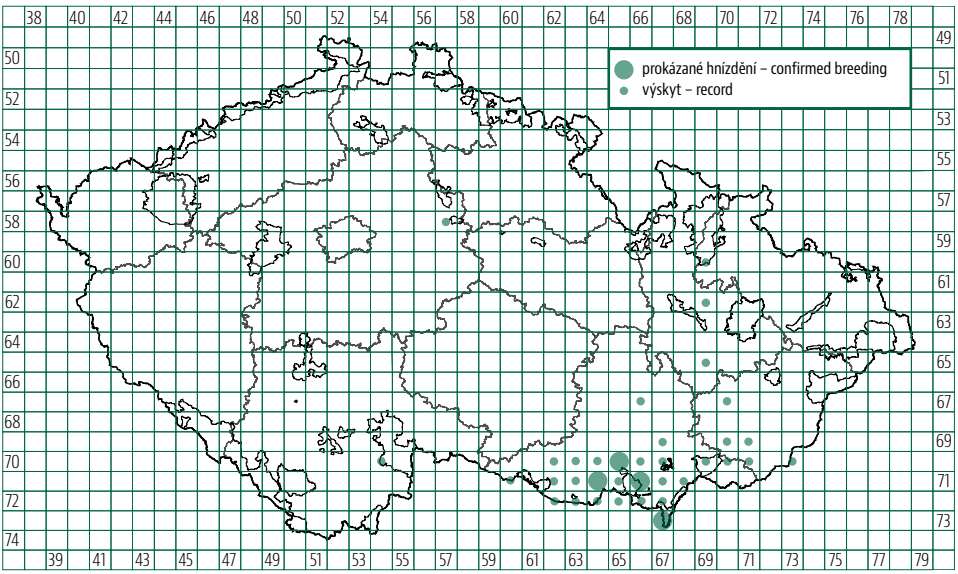
V roce 2008 v PO Soutok – Tvrdonicko 1 úspěšně hnízdící pár, vyvedena 2 mláďata; druhý pár se přesunul na rakouské území a vyvedl rovněž 2 mláďata. Neúspěšný pokus o zahnízdění dalšího, nedospělého páru na Lednicku, tj. rovněž na okrese Břeclav, avšak poprvé mimo PO Soutok – Tvrdonicko (vejce zřejmě neoplozená).

V roce 2009 na Soutoku 1 pár úspěšně vyvedl 3 mláďata (teprve druhý případ od počátku hnízdění v roce 1998), nový nedospělý pár si postavil „zásnubní hnízdo“ a jeden pár opět úspěšně vyhnízdil na rakouské straně (vyvedena 2 mláďata). Hnízdění na Lednicku bylo opět neúspěšné (předpokládaná příčina – úhyn malého mláděte či mláďat za deštivého počasí na přelomu V. a VI.).

V roce 2010 nárůst početnosti na 5 párů: na Soutoku 2 páry (jeden úspěšný, vyvedl jedno mládě, druhý neúspěšný – opustil snůšku po vyrušování rybáři), na Lednicku bylo při zřejmě náhradním hnízdění vyvedeno jedno mládě, dvě nová hnízdiště (obě hnízdění neúspěšná) – na Brněnsku (předpoklad úhynu malého mláděte či mláďat při nepříznivém počasí) a na Znojemsku (úhyn 1 mláděte při zlomení hnízdního stromu ve vichřici). Pár hnízdící na rakouské straně Soutoku byl neúspěšný, jeho 2 mláďata uhynula při bouřce.

Vývoj populace v ČR

Orel královský hnízdí v ČR pravidelně od roku 1998 (HORÁK 1998). V období monitoringu vznikla 3 nová hnízdiště a velikost populace vzrostla ze 2 na 5 párů. Tento nárůst ilustruje

Hnízdění a výskyty orla královského na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution and other records of Imperial Eagles in the Czech Rep. in 2008–2010.

i distribuce nehnízdních výskytů: zatímco v období 2005–2007 byl druh pozorován ve 24 kvadrátech síťového mapování (a v jednom dalším hnízdil), v období 2008–2010 to již bylo 31 kvadrátů (a ve 4 kvadrátech hnízdil).

Stav z hlediska ochrany přírody

Ani po 14 letech pravidelného hnízdění v ČR se nepodařilo prosadit zařazení světově ohroženého orla královského mezi zvláště chráněné druhy živočichů. Reálné či potenciální ohrožující faktory pro tento druh představují vyrušování na hnízdištích, úbytek vhodných stanovišť těžbou (ať už v lužních lesích nebo ve větrolamech), přetrvávající problémy s trávením či jinými způsoby přímého pronásledování, a to na českém, rakouském i slovenském území (HORAL 2011b), úhyny na sloupech a vedeních vysokého napětí, popř. kolize s větrnými elektrárnami. Nejčastější přirozenou příčinou hnízdních ztrát pak zůstává pád nestabilního hnízda nebo celého hnízdního stromu při vichřicích a úhyn malých mláďat v případě dlouhodobého chladného a deštivého počasí. Nedoporučuje se povolovat záměry posilovat populaci introdukcemi ani výzkumy využívající invazivní metody. Vzhledem k tomu, že orel královský se u nás vyskytuje na samém severozápadním okraji svého areálu, je jeho další osud u nás závislý především na zdrojové panonské populaci, zejména maďarské. Ta je v současné době stále na vzestupu, a proto i navzdory výše uvedeným problémům roste početnost a zvětšuje se areál orla královského i v ČR. V budoucích letech lze očekávat jeho další šíření.

Zpracovali: D. Horal, Z. Kučera • Monitoring zajistil: D. Horal.

Raroh velký ▪ *Falco cherrug* ▪ Saker Falcon

Ptačí oblasti, v nichž je raroh velký předmětem ochrany: Soutok – Tvrdonicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Jaroslavické rybníky, Podyjí.

Nové poznatky

Velikost evropské populace raroha velkého byla k roku 2009 odhadnuta na 720–808 párů, u asijské populace to bylo 9 139–16 327 párů (J. Bagyura in litt.). Pokračoval nárůst maďarské populace, v roce 2009 tam hnízdilo již 216–230 párů (J. Bagyura in litt.). Z dalších evropských zemí byly zveřejněny aktualizované velikosti či odhady populací mimo jiné pro evropskou část Ruska – 45 párů v letech 2007–2008 (KARYAKIN, Raptors Conservation 2008, 12: 28–47), Srbsko – 55 párů v roce 2007 (PUZOVIČ, Falco 2007, 30: 5) nebo Slovensko – odhad 44–46 párů v roce 2010 (CHAVKO, Dravce a sovy 2011, 7, 1: 9). Vyčerpávající přehled o populaci na západním Slovensku v letech 1976–2010, včetně poznatků o postupné změně hnízdních biotopů i změně typu vlastních hnízdišť, publikoval CHAVKO (2010).

V rámci maďarsko-slovenského projektu LIFE bylo v letech 2006–2010 celkem 47 rarohů (37 mláďat a 4 dospělí ptáci v Maďarsku a 6 mláďat na Slovensku) vybaveno satelitními vysílačkami (např. FIDLÓCZKY et al. 2010, PROMMER & BAGYURA 2010, http://www.sakerlife.mme.hu). Několik z těchto ptáků bylo lokalizováno i v České republice (především na jižní a střední Moravě) a získané poznatky významně přispěly k poznání pohnízdní disperze, migračního chování, využívání biotopů i ohrožujících faktorů tohoto druhu.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 kontrola všech známých a dohledávání nových hnízd, včetně kontrol starých hnízd dravců, určování teritorií v době jarního i podzimního toku a v době vyvádění mláďat, celoroční evidence všech pozorování, cílené kontroly významných potravních zdrojů na jižní Moravě a kontrola tradičního severomoravského hnízdiště. V roce 2010 bylo do monitoringu zahrnuto nově zjištěné východočeské hnízdiště. Monitoringem bylo pokryto v roce 2008 32 čtverců, v roce 2009 a 2010 25 čtverců.

Výsledky monitoringu

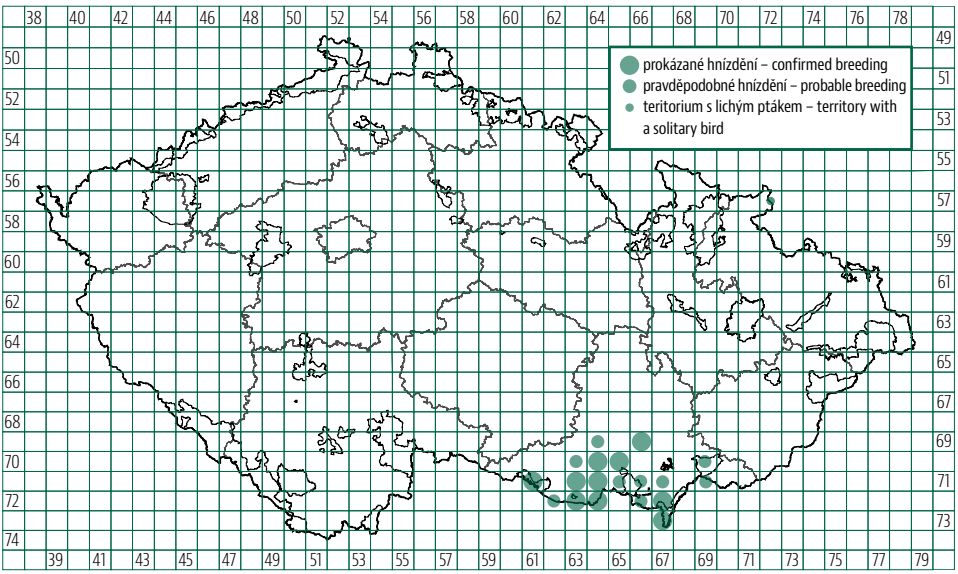
V celém tříletém období byla početnost raroha velkého velice vyrovnaná, 15–17 párů, až na 1 pár v roce 2010 ve východních Čechách, všechny na jižní Moravě. Na tradičním izolovaném hnízdišti na Osoblažsku se zdržoval v roce 2008 lichý ♂, v roce 2009 naopak lichá ♀ a v roce 2010 byla lokalita již opuštěná.

Příčiny neúspěšných hnízdění:

2008: 1× úhyn mláděte (jediné mládě z náhradního hnízdění) ve stáří 30 dnů, příčina není známá, 1× (již druhým rokem) rozbitá snůška (min. 2 vejce) a 1× zastuzená snůška 4 vajec ve vysokém stupni nasezení, možná v důsledku rušení dopravou na 10 m vzdálené rušné silnici,

2009: 2 páry (oba v PO Soutok – Tvrdonicko) obsadily svá teritoria, ale z neznámých příčin nezahnízdily, 1× neúspěšné hnízdění z neznámé příčiny a 1× zastuzená snůška 3 vajec, přičemž příčinou mohla být nedospělost samice,

2010: V PO Soutok – Tvrdonicko 3 sourozenci ve věku asi 3 týdnů uhynuli vlivem dlouhodobého mimořádně chladného a deštivého počasí. V PO Jaroslavické rybníky byl pár pozorovaný u hnízda, ale zřejmě kvůli rušení lesními pracemi nepřistoupil k hnízdění.

Hnízdní rozšíření raroha velkého v České republice v letech 2008–2010.
Pozn.: Nejsou zahrnuty čtverce s pozorováními bez vazby k hnízdištím a záměrně není lokalizováno východočeské hnízdiště.
Breeding distribution of the Saker Falcon in the Czech Rep. in 2008–2010.
Note: Squares with records not linked to breeding sites are not included and the breeding site in Eastern Bohemia is intentionally not localized.

Na Znojemsku byl zaznamenán neúspěšný pokus o vystřelení hnízda, které bylo nakonec úspěšně vyvedeno.

Díky vzrůstajícímu používání faunistických databází (web ČSO, web SOVDS, NDOP), použití telemetrie v Maďarsku a na Slovensku a následnému sledování značených ptáků i na území ČR a intenzivnějšímu monitoringu především v roce 2008, kdy byl podpořen i grantem MŽP ČR pro nevládní organizace, je počet pozorování (i počet čtverců, v nichž byl raroh zastižen) výrazně vyšší, než v první periodě. Proto jsou v mapě zobrazeny pouze čtverce s prokázaným a pravděpodobným hnízděním.

Výsledky monitoringu raroha velkého v letech 2008–2010.
Results of the Saker Falcon monitoring in 2008–2010.

	2008	2009	2010
Prokázané hnízdění / Confirmed breeding	9*	7	7
Pravděpodobné hnízdění / Probable breeding	7	10**	8
Počet vyvedených mláďat / No. of fledged young	14	min. 13	17–18

* z toho v 1 případě pár již na rakouském území (NP Thayatal, 110 m od státní hranice)
of which one pair nested on the territory of Austria (Thayatal NP, 110 m from the state border)

** z toho 2 páry přítomny na tradičních hnízdištích, ale nehnízdily, další 2 páry zřejmě na rakouském území
of which two pairs were present at traditional nesting sites, but did not nest, another two pairs were apparently on the territory of Austria

Vývoj populace v ČR

Početnost v obou periodách monitoringu byla poměrně stabilní, s výjimkou obtížně vysvětlitelného poklesu v letech 2006 a hlavně 2007. Mezi možné příčiny lze počítat meziroční přesuny některých tradičních párů na větší vzdálenosti (jejich hnízda pak mohla zůstat nedohledána), kolísající intenzitu monitoringu i určitý podíl nedohledaných párů v populaci. Potěšující skutečností je vznik nového hnízdiště ve východních Čechách, zatímco tradiční izolované hnízdiště na Osoblažsku rarozi zcela opustili. Vývoj hnízdní populace v ČR v letech 1999–2010, včetně typů hnízdišť, hnízdní úspěšnosti, fenologie, zajímavostí z hnízdní biologie i ochranářské problematiky, popsali BERAN et al. (2010).

Vývoj populace raroha velkého v ČR v letech 2005–2010.
Development of the Saker Falcon population in the Czech Rep. in 2005–2010.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Prokázané hnízdění Confirmed breeding	10	7	6	9	7	7
Pravděpodobné hnízdění Probable breeding	4	3	2	7	10	8
Celkem párů Pairs total	14	10	8	16	17	15
Počet mláďat No. of young	28	18	16	14	min. 13	17–18

Stav z hlediska ochrany přírody

Raroh velký u nás hnízdí na severozápadním okraji areálu a velikost naší populace tak podléhá přirozené fluktuaci (čehož důkazem je mimo jiné i zahnízdění páru ve východních Čechách v roce 2010) a je závislá především na velikosti populace maďarské, popř. slovenské a rakouské.

V PO Soutok – Tvrdonicko je početnost raroha dlouhodobě stabilní a nízká hnízdní úspěšnost v době druhé periody monitoringu byla způsobena především nepříznivým počasím. Ochranné podmínky ptačí oblasti jsou dodržovány a představují účinnější nástroj ochrany raroha v tomto území, než je „pouhá“ druhová ochrana. Na ostatních hnízdištích je situace komplikovanější. Vzhledem k tomu, že agrocenózy v oblasti východního Znojemska splňují kritéria ptačí oblasti, je na zvážení vyhlášení druhé ptačí oblasti pro tento druh. Z hlediska ochrany raroha velkého je klíčový intenzivní monitoring a následná ochrana nalezených hnízdišť, která jsou situována do intenzívně zemědělsky a lesnicky využívané krajiny. V letech 2008–2010 se tak opakovaně podařilo zabránit rušivým zásahům na hnízdištích. Ne vždy se ale podařilo včas zasáhnout a hnízdění pak bylo neúspěšné (např. hnízdění v PO Jaroslavické rybníky v roce 2010). V hodnoceném období byl také dále řešen další rizikový faktor – zabezpečování tras elektrických vedení vysokého napětí 22 a 35 kV. Členové Jihomoravské pobočky ČSO mapují pro firmu E. ON vedení vysokého napětí podle stupně nebezpečnosti pro ptáky. Linky, které byly vyhodnoceny jako nejrizikovější, by měly být rekonstruovány a zabezpečovány přednostně. Bohužel ještě mnoho klíčových linek stále zabezpečeno není.

V období druhé periody monitoringu nadále docházelo k vypouštění ptáků z umělých odchovů, přestože jde o nefunkční, neefektivní a nežádoucí formu podpory populace, která

by měla být zcela ukončena. Nadále trvá také ohrožení populace raroha záměrným pronásledováním: v roce 2010 byl na Znojemsku zjištěn případ střelby do obsazeného hnízda, naštěstí bez následků. Pozornost je stále třeba věnovat i možné kontaminaci potravních řetězců cizorodými látkami: v letech 2007 a 2008 byla na tomtéž hnízdě opakovaně nalezena rozbitá vejce, v roce 2009 byla na jiném hnízdě nalezena tři zastuzená vejce s drobnými vápnitými výrůstky; rozbor vajec však bohužel nebyl proveden (blíže viz BERAN et al. l. c.).

Zpracovali: V. Beran, J. Hora, D. Horal, Z. Kučera • Koordinace: V. Beran (2008–2010), V. Hlaváč (2008–2009) • Monitoring zajistili: PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • Brněnsko, Břeclavsko (vč. PO Pálava, mimo PO Soutok – Tvrdonicko), Hodonínsko (vč. PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví): V. Beran, G. Čamlík • severní a střední Morava: D. Boucný, V. Gahura, T. Koutný • Znojemsko (vč. PO Podyjí a PO Jaroslavické rybníky): V. Křivan, V. Škorpíková, M. Valášek.

Sokol stěhovavý ▪ *Falco peregrinus* ▪ Peregrine Falcon

Ptačí oblasti, v nichž je sokol předmětem ochrany: Broumovsko, Labské pískovce.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Jeseníky, Jizerské hory, Králický Sněžník, Krkonoše, Křivoklátsko, Šumava.

Nové poznatky

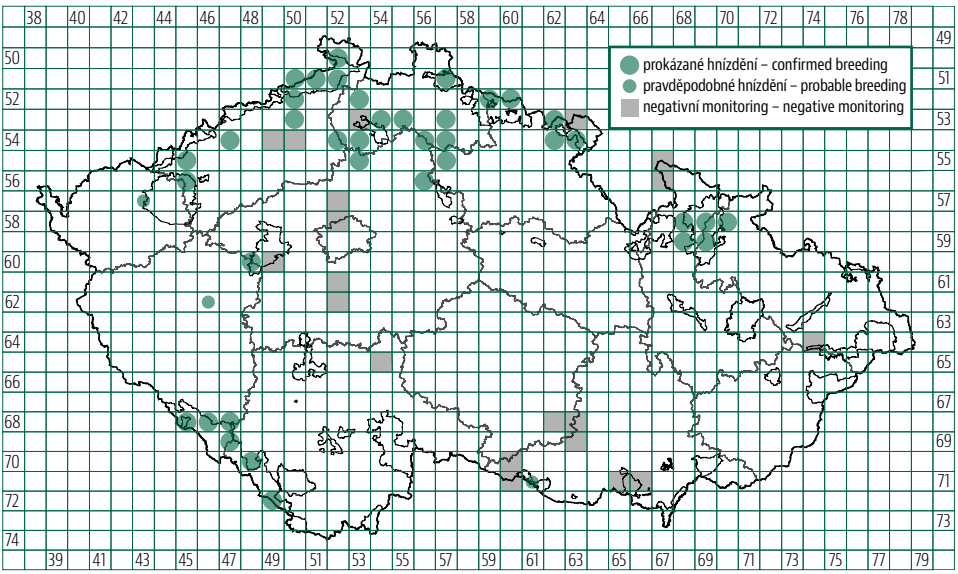
Evropský populační trend sokola stěhovavého byl i v tomto období pozitivní. Dochází k nárůstu populací v mnoha zemích napříč celou Evropou. Například v Německu již hnízdí téměř 1 000 párů a populace stále narůstá. Navíc došlo ke změně hnízdních nároků, takže dnes více než 35 % párů (min. 350 párů) hnízdí na lidských stavbách (KRAMER in prep.). V Německu a v Polsku probíhá také rozsáhlý projekt na obnovu populace sokola stěhovavého hnízdícího na stromových hnízdech. První samostatné úspěšné vyhnízdění na stromovém hnízdě v Německu bylo prokázáno v roce 1996 (LANGGEMACH et al. 1997). KLEINSTÄUBER et al. (2009) v příspěvku na konferenci v Polsku v roce 2007 informovali o vzniku subpopulace hnízdící na stromech, která v roce 2007 čítala 19 párů. V roce 2009 v Německu tímto způsobem hnízdilo asi 25–30 párů a několik stromových hnízd možná bylo v Rusku u Uralu (SIELICKI 2010). Je proto velmi pravděpodobné, že se i nadále bude stromová populace rozrůstat. Nové poznatky byly získány o potravě sokolů hnízdících ve městech (DIXON & DREWITT 2012) a postupně jsou také rozšiřovány poznatky o nočním lovu sokolů ve městech. Takové chování umožňuje sokolům městské osvětlení. S pomocí videozáznamů byly časté noční lovy prokázány ve Velké Británii, v USA, Polsku i v Německu (např. REIT 2004, CANDIDO & ALLEN 2006). I když i v ČR jsou na hnízdištích sokolů nacházeni ulovení netopýři, např. netopýři rezaví na hnízdišti v areálu chemičky Unipetrol u Litvínova (V. Beran & M. Porteš unpubl.), bez doložení pozorováním či videozáznamem nelze tyto nálezy pokládat za doklad nočního lovu, protože netopýři aktivují i za denního světla.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně kontroly známých a historických hnízdišť a dalších vhodných lokalit, zjišťování hnízdišť v době toku, sezení na snůšce a výchovy mláďat (předávání potravy), v době vyvádění mláďat a při podzimním toku, zjišťování úspěšnosti hnízdění (podrobněji HLAVÁČ & BERAN 2006).
Monitoring zahrnoval:

1. Celoplošné systematické sledování ptačích oblastí, v kterých je sokol předmětem ochrany (Broumovsko, Labské pískovce).
2. Kontroly tradičních a dalších vhodných lokalit v ptačích oblastech, kde sokol hnízdí, ale není předmětem ochrany (Jizerské hory, Krkonoše, Jeseníky, Šumava).
3. Na zbylém území ČR kontroly historických hnízdišť a dalších potenciálně vhodných lokalit (CHKO Lužické hory, NP Podyjí, CHKO Český ráj, CHKO Kokořínsko a Českolipsko, CHKO České středohoří, CHKO Pálava, Podkrušnohorská pánev, kaňon Berounky, dolní část kaňonu Sázavy a Vltavy a kaňon Jihlavy, Chvojnice a Oslavy), ověřování údajů o pozorováních naznačujících možné hnízdění.

V roce 2008 monitoring pokryl 46 čtverců, cca 5 000 km^2, v roce 2009 48 čtverců, cca 5 200 km^2 a v roce 2010 52 čtverců, cca 5 500 km^2. Během 3 let celkem 61 čtverců.

Hnízdní rozšíření sokola stěhovavého na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Peregrine Falcon in the Czech Rep. in 2008–2010.

Výsledky monitoringu

V období 2008–2010 došlo k výraznému nárůstu počtu párů z počátečních 42 na 54 párů, tj. zhruba o 30 %. K nárůstu nedocházelo rovnoměrně v celé ČR. V PO Labské pískovce byla populace stabilní, naopak zejména v PO Jeseníky a PO Šumava a v menším rozsahu v PO Broumovsko, PO Krkonoše a CHKO Český ráj se početnost zvýšila. Nově bylo hnízdění prokázáno v roce 2009 v Podkrušnohorské pánvi (BERAN 2009a) a teritoriální pár byl zjištěn v letech 2009 a 2010 v NP Podyjí (BERAN 2009a, 2010).

Úspěšnost hnízdění však zůstává stále poměrně nízká. Obzvláště nově utvořené páry mají nízkou úspěšnost a je proto pravděpodobné, že při nárůstu populace bude hnízdní úspěšnost postupně stoupat.

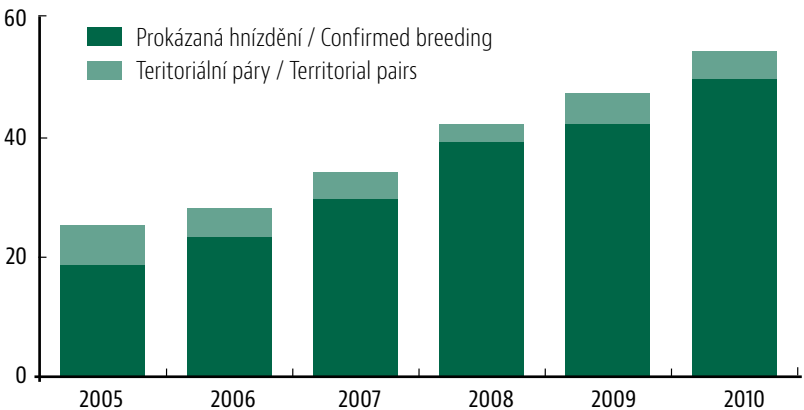
Vývoj populace v ČR

Od roku 2005 došlo k více než zdvojnásobení velikosti populace sokola stěhovavého, neboť v roce 2005 hnízdilo pouhých 25 párů (HORA et al. 2010a). Počet čtverců s pro-

Výsledky monitoringu sokola stěhovavého v letech 2008–2010.
Results of the Peregrine Falcon monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Hnízdění Breeding		Teritoriální páry Territorial pairs	Počet vyvedených mláďat No. of fledged young
	prokázané confirmed	úspěšné successful		
2008	39	29	3	64
2009	42	19	5	44
2010	49	28	5	71+

kázaným a pravděpodobným hnízděním vzrostl z 29 čtverců v letech 2005–2007 na 41 čtverců v období 2008–2010. Dochází jak k zahušťování populace ve stávajících hnízdních oblastech, tak i k rozšiřování do nových oblastí – tradičních historických hnízdišť i zcela nových lokalit. Vzhledem k nedostatku vhodných skal došlo od roku 2009 také k obsazování lidských staveb, zatím především v severních Čechách (v minulosti hnízdili sokoli také na kostelích v Praze a Plzni, tato hnízdiště již ale zanikla), což evidentně souvisí s prudkým nárůstem hnízdění na lidských stavbách v sousedním Německu (již stovky párů v tomto typu prostředí). V roce 2010 se o hnízdění na výškových stavbách (elektrárny) v ústeckém kraji neúspěšně pokoušely již tři páry. Stromové hnízdění nebylo novodobě prokázáno (BERAN 2008, 2009a, 2010) a dříve publikované případy nelze považovat za spolehlivě doložené (HORAL & BĚLKA 2013). Vývoj populace sokola stěhovavého do roku 2009 hodnotí HLAVÁČ & BERAN (2011) a snaží se nalézt odpovědi na otázku, jaké příčiny přispěly k návratu a nárůstu početnosti tohoto druhu na území ČR.

Vývoj populace sokola stěhovavého na území ČR v letech 2005–2010.
Peregrine Falcon population development in the Czech Rep. in 2005–2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

Celková početnost je limitována dostatkem vhodných hnízdních příležitostí (skály, výškové budovy). Postupně dochází ke změně nároků na hnízdní prostředí, předpokládaný maximální počet párů v ČR (60 párů) již byl překročen a horní hranici je nyní těžké odhadnout. Sokol patří stále ke kriticky ohroženým druhům a tento statut ve Vyhlášce č. 395/1992 Sb. a Červeném seznamu ptáků ČR (ŠŤASTNÝ & BEJČEK 2003) mu náleží i nadále. Ochrana by měla být založena především na intenzivním monitoringu, důsledné individuální ochraně jednotlivých hnízdišť před veškerými možnými rušivými zásahy a osazení nejrizikovějších tras elektrických vedení 22 kV funkčními zábranami. Všechna tato opatření jsou průběžně plněna. Do praxe byly zavedeny nové typy bezpečnějších či bezpečných sloupů vysokého napětí, každoročně dochází na mnoha hnízdech k přijímání technických opatření na ochranu hnízdišť (uzavírání turistických tras, zákazy horolezení v době hnízdění, stabilizace ohrožených hnízd). Za hlavní ohrožující faktory lze považovat: vyrušování (turismus, horolezectví, lesní práce atd.), přímé pronásledování (především na lezecky a turisticky atraktivních místech), nelegální vykrádání hnízd (i v tomto období opakovaně potvrzeno) a nezodpovědné reintrodukční experimenty. Negativní vliv na populaci mají zřejmě i nadále úhyny na sloupech vysokého napětí a větrné elektrárny, ale k posouzení těchto rizikovým

Vývoj populace sokola stěhovavého v ptačích oblastech Labské pískovce, Broumovsko, Jeseníky a Šumava v letech 2005–2010.
Development of the Peregrine Falcon populations in Labské pískovce, Broumovsko, Jeseníky and Šumava SPAs in 2005–2010.

PO – SPA	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Labské pískovce	8	9	10	11	10	10
Broumovsko	3	4	3	3	5	4
Jeseníky	3	4	5	7	5	7
Šumava	2	2	2	5	5	6

faktorům nemáme dostatek údajů. I vypouštění uměle odchovaných ptáků považujeme za rizikové, neboť stále nebylo prokázáno zapojování se vypuštěných ptáků do reprodukce. Další vypouštění považujeme za zbytečné až škodlivé a důrazně ho nedoporučujeme (HLAVÁČ & BERAN l. c.).

PO Jeseníky a PO Šumava splňují kritéria pro zařazení sokola stěhovavého mezi předměty ochrany těchto ptačích oblastí. Doporučujeme tento krok učinit.

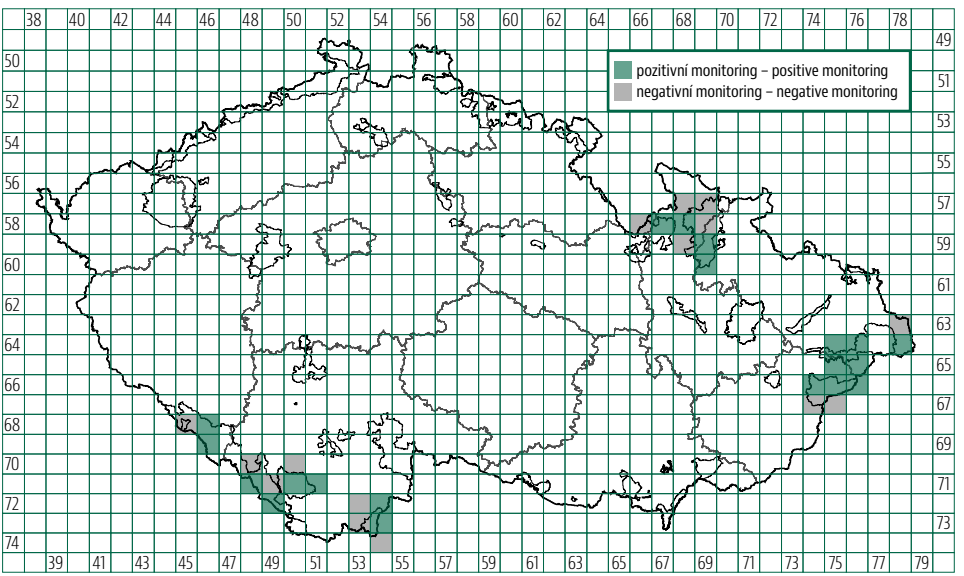
Zpracovali: V. Beran, J. Hora, Z. Kučera ● Koordinace: V. Beran ● Monitoring zajistili: PO Broumovsko: Josef Vrána ● PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena ● PO Jeseníky: L. Hajný, T. Pospíšil, P. Šaj ● PO Jizerské hory: Jakub Čejka, J. Feřtová (Thelenová), P. Menclová (Slámová), M. Pudil ● PO Krkonoše: Josef Vrána ● PO Pálava: V. Beran ● PO Podyjí: M. Valášek ● PO Šumava: J. Hruška, T. Lorenc ● Berounka (horní část kaňonu): J. Hruška ● CHKO České středohoří (část): V. Beran ● CHKO Český ráj: K. Broulík, Z. Mrkáček ● Chomutovsko: J. Círl ● Jižní Morava: G. Čamlík, D. Horal ● Kaňony řek Jihlavy, Chvojnice a Oslavy: V. Hlaváč ● Mostecko – stavby: V. Beran ● Okres Česká Lípa (vč. PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a zasahujících částí CHKO České středohoří, CHKO Kokořínsko a CHKO Lužické hory): P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR) ● Štramberk: V. Gahura ● Vltava a Sázava: Martin Strnad (část kaňonu obou řek), J. Procházka (AOPK ČR, spodní část kaňonu Vltavy) ● Želetavka – dolní část údolí: P. Křivan.

Jeřábek lesní ▪ *Bonasa bonasia* ▪ Hazel Grouse

Ptačí oblasti, v nichž je jeřábek lesní předmětem ochrany: Beskydy, Boletice, Horní Vsacko, Jeseníky, Novohradské hory, Šumava.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Hostýnské vrchy, Králický Sněžník, Krkonoše, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Třeboňsko.

Nové poznatky

MÜLLER et al. (2009b) v NP Bavorský les vypracovali na základě srovnání 49 ploch o rozloze 25 ha s výskytem jeřábka lesního se stejným počtem lokalit o stejné rozloze bez výskytu tohoto druhu 2 modely, umožňující předvídat vhodnost stanoviště. Jeden model byl založen na terénním průzkumu a druhý model na použití infračervených leteckých snímků. První model byl sice mírně lepší, nicméně vysokou přesnost měly oba modely. Jako důležité parametry pro předvídání výskytu jeřábka byly vyhodnoceny heterogenita stanovišť, struktura porostu, přítomnost jeřábu ptačího (*Sorbus aucuparia*) a vrb (*Salix* sp.), kořenových koláčů, ostrůvků lesa a mladých listnatých porostů. SCHÄUBLIN & BOLLMANN (2011) studovali zimní nároky jeřábka na stanoviště v horském lese ve Švýcarských Alpách a zjistili, že v maloplošném měřítku (25 × 25 m) jeřábci dávali přednost stanovištím s přítomností jeřábů ptačích vyšších než 5 m a v průměrné hustotě 23 jedinců/ha, s ekotony a dobře vyvinutým keřovým podrostem. Ve velkoplošném měřítku (125 × 125 m) byly vyhledávány lesy s velkým podílem olše (*Alnus* sp.) a s pestrou mozaikou korunového zápoje a strukturovaným porostem. MONTADERT & KLAUS (2011) shromáždili data o výskytu jeřábka v neobvyklých biotopech mimo les ve Francii, Švýcarsku a Německu a vyhodnotili údaje o využívání lesních okrajů a koridorů ve dvou modelových plochách ve Francouzských Alpách a na Šumavě. V druhém území bylo v období 2005–2010 zaznamenáno 11 výskytů jeřábka v lineárních strukturách (pásy stromů a keřů, kamenné snosy porostlé stromy a keři) ve vzdálenosti 20–250 m (prům. 82 m) od lesa.

Výsledky monitoringu jeřábka lesního v roce 2010.
Results of the Hazel Grouse monitoring in 2010.

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 probíhal monitoring v 6 PO, v kterých je jeřábek lesní předmětem ochrany, dále v NPR Králický Sněžník a ve Slezských Beskydech. Sčítání (přímá pozorování, registrace hlasových projevů a pobytových stop) se uskutečnilo na 78 liniích o celkové délce 691 km a procházejících 35 čtverci; při započítání opakovaných sčítání na 107 liniích o celkové délce 979,7 km: I.–III. – 19 linií, 159,2 km; IV.–VI. – 37 linií, 335,7 km; VII.–VIII. – 5 linií, 44,8 km; IX.–X. – 32 linií, 273,9 km; XI.–XII. – 14 linií, 166,1 km. Sčítání na automobilových liniích bylo opuštěno.

Výsledky monitoringu

Ve všech ročních obdobích bylo napočítáno 74 jeřábků a 61 teritorií, tj. 0,6 teritoria/10 km. Výsledky sčítání jsou roztříděny podle měsíců. Nejvhodnějším obdobím pro monitoring je konec zimy, kdy jsou ve sněhu snáze zjišťovány pobytové stopy. V I.–III. byl doložen pobytovými stopami výskyt 25 z 26 jedinců. Další informace lze nalézt v textech 6 PO, v nichž je jeřábek lesní předmětem ochrany.

Výsledky sčítání jeřábka lesního v měsících lednu až březnu 2010.
Results of the Hazel Grouse census in January to March of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Beskydy	4	38,7	17	13	3,4
PO Boletice	4	32,9	0	0	0
PO Horní Vsacko	5	47,9	6	4	0,8
PO Novohradské hory	3	25,6	1	1	0,4
Slezské Beskydy	3	14,1	2	2	1,4
Celkem – Total	19	159,2	26	20	1,3

Výsledky sčítání jeřábka lesního v měsících dubnu až červnu 2010.
Results of the Hazel Grouse census in April to June of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Beskydy	2	15,4	8	7	4,5
PO Boletice	3	16,7	0	0	0
PO Jeseníky	7	95,1	6	5	0,5
PO Novohradské hory	7	63,0	1	1	0,2
PO Šumava	14	110,6	3	3	0,3
Králický Sněžník	4	34,9	0	0	0
Celkem – Total	37	335,7	18	16	0,5

Výsledky sčítání jeřábka lesního v měsících červenci a srpnu 2010.
Results of the Hazel Grouse census in July and August of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Horní Vsacko	1	6,7	4	2	3,0
PO Novohradské hory	3	25,2	0	0	0
PO Šumava	1	12,9	0	0	0
Celkem – Total	5	44,8	4	2	0,4

Výsledky sčítání jeřábka lesního v měsících září a říjnu 2010.
Results of the Hazel Grouse census in September and October of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Boletice	5	44,2	8	6	1,4
PO Horní Vsacko	1	6,7	1	1	1,5
PO Jeseníky	5	69,4	3	2	0,3
PO Novohradské hory	7	63,4	2	2	0,3
PO Šumava	8	44,2	5	5	1,1
Králický Sněžník	4	34,9	1	1	0,3
Slezské Beskydy	2	11,1	0	0	0
Celkem – Total	32	273,9	20	17	0,6

Výsledky sčítání jeřábka lesního v měsících listopadu a prosinci 2010.
Results of the Hazel Grouse census in November and December of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Boletice	8	99,0	6	6	0,6
PO Horní Vsacko	1	15,1	0	0	0
PO Jeseníky	2	25,6	0	0	0
PO Novohradské hory	3	26,4	0	0	0
Celkem – Total	14	166,1	6	6	0,4

Vývoj populace v ČR

Dva roky monitoringu (2007 a 2010) nejsou pro stanovení trendu vývoje populace jeřábka na území ČR dostatečné. Tím spíše, že efektivita monitoringu je i při značném počtu prochozených kilometrů nízká. Rozdíly mezi hlavními oblastmi výskytu jeřábka v ČR vyplývají spíše z rozdílného načasování i rozsahu monitoringu. V beskydské oblasti sčítání probíhá hlavně koncem zimy, kdy se snadno nacházejí pobytové stopy. Informace k vývoji populací v ptačích oblastech, v nichž je jeřábek lesní předmětem ochrany, jsou uvedeny v textech dotčených PO.

Porovnání výsledků sčítání v hlavních oblastech výskytu jeřábka lesního v roce 2007 a 2010 (počet teritorií/10 km).
Comparison of Hazel Grouse censuses in the main distribution areas in 2007 and 2010 (number of territories per 10 km).

Oblast Name of Area	I.–III.		IV.–VI.		IX.–X.	
	2007	2010	2007	2010	2007	2010
Beskydská	3,5	1,9	3,7	4,5	X	0,6
Jesenická	X	X	0,9	0,4	0,9	0,3
Šumavská	0,8	0,2	0,4	0,2	0,7	0,9

Stav z hlediska ochrany přírody

Výsledky monitoringu a nedostatek aktuálních informací o výskytu i početních stavech jeřábka lesního mimo monitorované oblasti neumožňují aktualizaci celostátního odhadu ani stanovení trendu vývoje početnosti. V hlavních českých oblastech, na Šumavě a v Novohradských horách, jsou populace stabilizované a lze předpokládat pozitivní reakci na změny v porostech po orkánu Kyrill a gradaci kůrovce i po odstraňování následků těchto disturbancí. V karpatských pohořích považujeme populaci také za stabilizovanou, byť v posledních letech zaznamenáváme spíše pokles početnosti. Dat o výskytu ale není mnoho, takže jestli jde o pouhé kolísání početnosti nebo o trend např. v reakci na odrůstání mladých porostů vysázených v letech 1979–1985 po imisní kalamitě, ukáže až čas.

Müller et al. (l. c.) na základě analýzy nároků jeřábka na biotop v NP Bavorský les doporučili (1) zajistit ve vzrostlých kmenovinách přítomnost hustého podrostu, a to selektivním skupinovým kácením, které vede k mnohovrstevné struktuře lesa, (2) podporovat jeřáb ptačí a dřeviny s jehnědami (bříza, olše, vrba, topol a líska), protože poskytují jeřábkům zimní potravu, (3) přítomnost světlinek o průměru 30 m, kde jeřábci najdou potravu v létě a (4) opatření zajišťovat v dostatečně velkém území, protože okrsek jeřábka má rozlohu asi 20 ha.

Rozšiřování tradičních turistických činnosti (pěší turistika, cykloturistika a v zimě běžecké lyžování) pro jeřábka nepředstavuje významné ohrožení. Naopak je tomu v případě stále narůstajících moderních, avšak většinou nezákonně provozovaných sportů (motocykly, čtyřkolky, skútry, downhill cyklistů, skialpinismus, snowboardy, sněžnice). Cílené akce policie, lesníků a ochránců přírody, které by těmto činnostem zabránily, jsou zatím jen ojedinělé. Další vážnou hrozbou jsou vysoké stavy prasat divokých jako predátora hnízd.

Zpracovali: J. Hora, M. Krupa, Z. Kučera, T. Lorenc ● Monitoring zajistili: PO Beskydy: B. Jůzová, M. Krupa ● PO Boletice: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček ● PO Horní Vsacko: M. Škrott ● PO Jeseníky: M. Glacner, T. Pospíšil, P. Šaj, M. Vavřík ● PO Novohradské hory: L. Šimek, M. Šimek ● PO Šumava: J. Hora, A. Horová, T. Lorenc ● Králický Sněžník: T. Bělka, T. Diviš, M. Fejfar, V. Koza, P. Žďárek† ● Slezské Beskydy: D. Křenek.

Tetřívek obecný ▪ *Tetrao tetrix* ▪ Black Grouse

Ptačí oblasti, v nichž je tetřívek obecný předmětem ochrany: Jizerské hory, Krkonoše, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Šumava, Východní Krušné hory.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Doupovské hory, Labské pískovce, Libavá, Novohradské hory.

Nové poznatky

Shrnutí vývoje a současného stavu populací tetřívka v ČR včetně popisu negativních vlivů a možností jejich řešení komentují např. FLOUSEK & VOLF (2012). Podrobněji se situaci v Krušných horách věnovali SVOBODOVÁ et al. (2011a). Ti pomocí telemetrického sledování kohoutů zjistili, že zdejší populaci tetřívka doprovází velmi nízká míra přežívání, přičemž nejčastější přímou příčinou smrti byla predace savcem. Velikost okrsků byla značná ve srovnání s okrsky v jiných územích. Tetřívci preferovali mladé řídké porosty, což ovšem odpovídalo nabídce biotopů ve studované oblasti.

Zajímavá je další studie Svobodové (SVOBODOVÁ et al. 2011b) zaměřená na genetickou diverzitu populací tetřívka v ČR v závislosti na způsobu toku. Bylo zjištěno, že genetickou různorodost jednotlivých populací ovlivňuje způsob toku (individuální vs. hromadný) více než jejich regionální vymezení. Posun od hromadného toku k individuálnímu tak indikuje pokles efektivní velikosti populace a její celkové ohrožení. Dále byla geneticky potvrzena existence tří mírně oddělených oblastí – Šumavy, Krušných hor a Krkonoš spolu s Jizerskými horami.

Byly publikovány též výsledky studie zaměřené na ovlivnění populace tetřívka v území, kde byl realizován projekt výstavby farmy větrných elektráren (ZEILER & GRÜNSCHACHNER-BERGER 2009). Ačkoliv se jednalo o populaci tetřívka v rakouských Alpách, výsledky průzkumu z let 1999–2007 lze do značné míry aplikovat i na obdobné projekty v ČR. Tetřívci reagovali s mírným zpožděním, ale v delším časovém horizontu oblast ovlivněnou větrnými elektrárnami opustili nebo došlo k výraznému snížení jejich početnosti.

Pro různé oblasti s výskytem tetřívka byly zpracovány návrhy opatření s cílem zlepšit stav jeho populace (např. BEJČEK et al. 2009, BREJŠKOVÁ et al. 2009, FLOUSEK 2010b).

Metodika a rozsah monitoringu

Jarní sčítání tokajících ♂♂ na tokaništích.
V roce 2008 proběhlo sčítání v době toku ve 12 oblastech nacházejících se v 70 čtvercích. V letech 2009–2010 se uskutečnilo sčítání v době toku v Krušných horách (vč. PO Novodomské rašeliniště – Kovářská a PO Východní Krušné hory), na Šumavě (vč. PO Šumava, v PO Boletice se nesčítalo), v PO Doupovské hory a na modelové ploše v PO Jizerské hory. V tomto textu je hodnocen pouze monitoring z roku 2008, výsledky z dalších 2 let jsou vyhodnoceny v textech dotčených PO.

Výsledky monitoringu

V roce 2008 bylo kontrolou 12 oblastí zaznamenáno 568–571 ♂♂, přičemž nejvyšší stavy vykazují opět Krušné hory s 214 kohoutky, tj. téměř 38 % celé populace v ČR. Maximum zjištěných ♂♂ je soustředěno do ptačích oblastí, kde je tetřívek předmětem ochrany, celkem 447–450 jedinců, tj. zhruba 79 % celostátní populace.

V PO Novohradské hory byli v době monitoringu (2008) zastiženi 3 ♂♂, ale v letech 2009–2010 už nebyli zjištěni (J. Pykal in litt.). Podobná situace byla i v Českém lese, kde

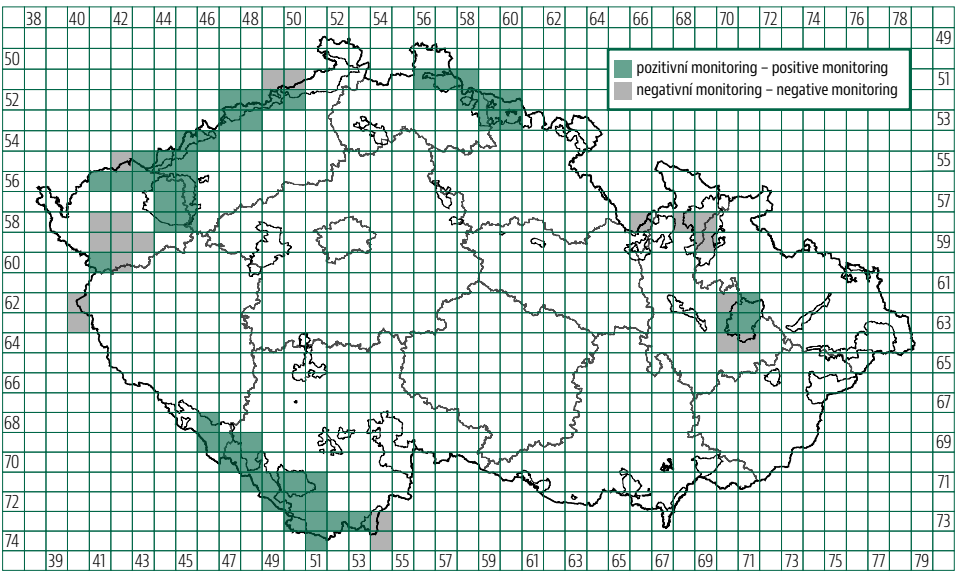
byli v roce 2008 zjištěni 2 ♂♂ při toku (J. Matějů in litt.), později již nikoliv. Tetřívci téměř vymizeli i z PO Labské pískovce, kde po ojedinělém pozorování tokajícího ♂ 16. 9. 2007 (BENDA 2008b) byli jednotliví ptáci zaznamenáni i v pozdějších letech, např. ♂ 24. 4. 2010 (V. Šutera in BENDA 2010b). Bez záznamů zůstávají PO Jeseníky, PO Králický Sněžník, Slavkovský les a Žďárské vrchy. Naopak k mírnému nárůstu o téměř pětinu (18,8 %) došlo na území vojenských újezdů Doupovské hory a Libavá. Ve vojenském újezdu Boletice se situace příliš nemění, populace tetřívka je zde trvale na nízké úrovni.

Vývoj populace v ČR

Z výsledků monitoringu je jasné, že pokles stavu tetřívků i nadále pokračuje, a to i v oblastech s nejvyššími stavy, kterými jsou Krušné hory, Jizerské hory a Krkonoše, celkový počet 568–571 tokajících ♂♂ představuje úbytek okolo 4 % oproti roku 2005 (HORA et al. 2010a). Vývoj tak odpovídá situaci v okolních zemích, zejména tam, kde dosud přežívají populace v nižších nadmořských výškách nebo zeměpisných šířkách (např. KAMIENIARZ 2007, LUDWIG et al. 2008, CIACH 2015).

V Krušných horách došlo k nejvýraznějšímu úbytku na imisních holinách, které jsou plošně zalesňovány a prostředí zde pro tetřívky přestává být vhodné. Stálejší jsou počty tetřívků v mozaikovitých územích s loukami, podmáčenými plochami, pasekami a rozptýlenou zelení. Nejstabilnější se zdá být situace v nejvýchodnější a nejzápadnější části Krušných hor. Krajina na východním okraji je dosti otevřená a dominují zde louky a pastviny. Hlavním problémem je tam značná predace ze strany prasat divokých a neustávající tlak investorů na výstavbu větrných elektráren, z nichž některé jsou již v provozu. Naopak nejzápadnější cíp pohoří charakterizují rozsáhlá rašeliniště, nejméně poškozená odvodněním.

Výrazný pokles se ukazuje na pravidelně sledované modelové ploše v PO Jizerské hory, v roce 2010 dosáhl dlouhodobého minima a meziročního poklesu o 28 %. Je zajímavé, že v roce 2008 ovšem početnost celé populace tetřívka v Jizerských horách dosáhla svého maxima.

Výsledky monitoringu tetřívka obecného v roce 2008.
Results of the Black Grouse monitoring in 2008.

Výsledky monitoringu tetřívka obecného v roce 2008 a jejich porovnání s výsledky z let 2000 a 2005.
Results of the Black Grouse monitoring in 2008 and a comparison with the results of 2000 and 2005.

Oblast – Region	Počet ♂♂ – No of. ♂♂		
	2000	2005	2008
Jizerské hory (vč. PO Jizerské hory)	83–89	68	104–107
PO Krkonoše	103	128	112
Krušné hory (vč. PO Novodomské rašeliniště – Kovářská a PO Východní Krušné hory)	316	253	214
Šumava (vč. PO Šumava a PO Boletice)	116	81	63
PO Doupovské hory	19	20	36
PO Jeseníky	4	0	0
PO Králický Sněžník	0	0	0
PO Labské pískovce	18	4	0
PO Libavá	21	29	34
PO Novohradské hory	19	5	3
Český les	4	0	2
Jindřichohradecko	0	0	X
Orlické hory	0	0	X
Slavkovský les	1	0	0
Žďárské vrchy	0	1	X
Celkem – Total	704–710	589	568–571

Největší plochy primárních biotopů tetřívka – rašeliniště a alpínské hole – se zachovaly v Krkonoších, kde jsou počty tohoto druhu víceméně stabilní, a lze předpokládat, že při zachování vhodného režimu na těchto plochách by tomu tak mohlo být i do budoucna. Nejvýznamnějším ohrožujícím faktorem jsou tu však turistické a rekreační aktivity ovlivňující téměř celou plochu PO (výstavba nových či rekonstrukce stávajících lyžařských areálů v jádrových územích tetřívka, pohyb letních i zimních návštěvníků ve volném terénu apod.). Kritická situace přetrvává na Šumavě, i když drastický pokles z nedávné minulosti se pravděpodobně zpomalil. Tetřívci téměř zcela opustili západočeskou část pohoří, poněkud lépe přežívají v oblasti Vltavského luhu a pravého břehu Lipna. V některých lokalitách přitom nejsou zřejmé změny v biotopu a i rozloha a stav rašelinišť je zde na dobré úrovni. Otázkou zůstává, jestli na tak velkém území již početnost populace neklesla pod kritickou mez a v důsledku predace a dalších, hlavně antropogenních faktorů, nemíří k zániku.

V kontrastu s celkovým poklesem zůstává vývoj na území vojenských újezdů Doupovské hory a Libavá, kde je stav na základě odhadovaných počtů v posledních letech sice pořád velmi nízký (řádově několik desítek samců), nicméně je stálý a v tříleté periodě monitoringu dokonce narostl o třetinu. Tento pozitivní vývoj je pravděpodobně způsoben opětovným zvýšením vojenských aktivit, které v mnoha ohledech tetřívkovi vyhovují.

V Doupovských horách jsou ptáci zjišťováni i na plochách, které v minulosti opustili, mírný nárůst je i na tradičních tokaništích (O. Bušek in verb.). V PO Libavá byly zaznamenány změny v distribuci po území PO, které do jisté míry souvisí s aktivitami VLS, především

s odlišným využíváním jednotlivých výcvikových ploch. To dobře ukazuje vymizení tetřívků z oblasti Strážiska po zahájení intenzivního vojenského výcviku a naopak zvýšení stavu po ukončení aktivit v oblasti Čermné, Milovan a Rudoltic, kde po výcviku došlo i ke vzniku nových vhodných tokanišť, např. střelnice u Milovan (R. Petro in litt.).

Stav z hlediska ochrany přírody

Změny biotopu jsou zcela jistě nejzásadnějším faktorem ovlivňujícím příznivý stav populací tetřívka ve většině současných oblastí výskytu. Dochází zde ke ztrátě dosud obývaných, v řadě případů však již náhradních stanovišť. Jedná se zejména o rozvoj lesa na imisních holinách, likvidaci náhradních dřevin a jejich přeměnu na hospodářské porosty.

V Krušných horách je lepší imisní situace doprovázena plošným úbytkem porostů náhradních dřevin, jako jsou bříza, jeřáb nebo olše. Lesní hospodařící subjekty je postupně likvidují a přeměňují na převážně smrkové hospodářské lesy, jejichž hlavní funkcí je produkce dřevní hmoty. Tento faktor působí v obou PO v Krušných horách, v Labských pískovcích a v Jizerských horách, částečně i v Krkonoších (zarůstání imisních holin).

V roce 2009 byly MŽP ČR přijaty 2 koncepční materiály, řešící aktivní ochranu tetřívka obecného v ptačích oblastech, konkrétně v PO Východní Krušné hory a PO Novodomské rašeliniště – Kovářská. Jako pilotní návrhy plánů péče o ptačí oblasti, tzv. souhrny doporučených opatření, je vypracovala AOPK ČR ve spolupráci s ornitology působícími v obou územích (BEJČEK et al. 2009, BREJŠKOVÁ et al. l. c.). Návrhy opatření byly před schválením MŽP široce diskutovány s hlavními hospodařícími subjekty, v tomto případě zejména se státním podnikem Lesy ČR. Oba materiály řeší obdobnou problematiku a jsou i shodně členěny. Opatření na lesní půdě jsou zaměřena na úpravu struktury a druhového složení lesních porostů, nejdůležitější součástí je výběr ploch, kde by mělo dojít k revitalizaci odvodněných a degradovaných rašelinišť. Na nelesní půdě se počítá s managementem tokanišť na loukách a také s obnovou přirozeného vodního režimu na odvodněných plochách. Ze stejných východisek vychází i Plán péče o vojenský prostor Tisá (VOLF 2008), který se nachází v nejvýchodnější části PO Východní Krušné hory. Pro VLS, s. p. ho nechalo v roce 2008 vypracovat MŽP a má za cíl zlepšit stav populace tetřívka v této lokalitě, kde došlo k jeho vymizení.

Také v Krkonoších je v rámci schváleného Plánu péče o Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo 2010–2020 (FLOUSEK l. c.) navržena řada opatření na podporu a udržení populace tetřívka obecného. Vymezeno je 12 jádrových území s dlouhodobě početným výskytem tokajících samců (pokrývajících asi 70 % krkonošské populace), ve kterých se na vybraných plochách provádějí cílené lesnické zásahy směřující k zachování či obnově struktury vhodných biotopů (zejména prořezávky dřevin na zarůstajících tokaništích). Další navržená opatření zahrnují ochranu a obnovu přirozených typů prostředí, revitalizaci v minulosti narušených rašelinišť, zvýšení potravní nabídky podporou nebo výsadbou preferovaných původních druhů dřevin, ochranu mravenišť, usměrňování lesních prací a turistických a rekreačních aktivit v oblastech výskytu tetřívka či kontrolu a regulaci predátorů (liška obecná, prase divoké).

Správa CHKO Labské pískovce nechala již v roce 2005 zpracovat návrh lesnických zásahů umožňujících existenci životaschopné populace tetřívků v oblasti Děčínského Sněžníku (BEJČEK et al. 2005), který byl předán Lesům ČR, s. p.; zatím však nebylo podniknuto nic, co by současný vývoj zastavilo.

Také v PO Jizerské hory je nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím početnost tetřívka zarůstání imisních holin zapojenými porosty smrku. Bývalé imisní holiny se lesníkům již po-

dařilo zalesnit a odrůstající porosty se zapojují, čímž zcela mizí biotop vhodný pro tetřívka. Tetřívci jsou nuceni využívat buď tradiční bezlesé lokality, tj. rašeliniště nebo jiné plochy bezlesí (většinou cesty, manipulační plochy lesníků apod.). Na nich však dochází k častému rušení a tetřívci tak mají minimum míst, kde může nerušeně probíhat tok. Stejně tak se zhoršují podmínky pro hnízdění a sběr potravy.

Možným řešením by byla plošná revitalizace dříve odvodněných a lesním hospodařením poškozených rašelinišť. Toto opatření se objevuje v koncepčních materiálech pro většinu ptačích oblastí, kde je tetřívek předmětem ochrany. Přes proklamovanou vůli lesních závodů k ochraně tetřívka panuje v praxi z jejich strany k tomuto opatření velká nelibost a revitalizace se daří realizovat pouze velmi omezeně.

Velmi významným faktorem, který negativně ovlivňuje populace tetřívků zejména v posledních letech, jsou rekreační a sportovní aktivity – především výstavba a následný provoz rekreačních objektů a lyžařských zařízení na tetřívčích lokalitách (vč. střetů s dráty lanovek a vleků) a volný pohyb pěších návštěvníků, cyklistů a lyžařů na tokaništích či v místech zimního výskytu tetřívků (kritické je zvláště opakované rušení ptáků během zimy).

Samozřejmostí musí být zachování klidového režimu na tokaništích a v místech zimního výskytu, ale i na dalších lokalitách významných z hlediska životního cyklu tetřívka. To se týká všech PO, kde je tetřívek předmětem ochrany, v největší míře však PO Krkonoše.

Dalším vhodným opatřením je kontrola predátorů, především prasat divokých, a to hlavně v níže položených oblastech, a zákaz zakládání krmelišť ve výše položených oblastech. Mohlo by se jednat i o oblasti chovu tetřívka, kde by mohla být navázána bližší spolupráce s mysliveckými sdruženími.

Zpracovali: K. Čihák, J. Flousek, Z. Kučera, O. Volf • Monitoring zajistili: Jizerské hory (vč. PO Jizerské hory): M. Aulický, T. Cýrus, Jakub Čejka, Jiří Černý, L. Dostál, J. Feřtová (Thelenová), P. Janda J. Mikšíček, C. Podrábský, M. Pudil, O. Tomášek, Jan Veselý, Z. Wudyová • PO Krkonoše: J. Flousek a pracovníci lesních správ a terénní služby Správy KRNAP • Krušné hory (vč. PO Novodomské rašeliniště – Kovářská a PO Východní Krušné hory): V. Bejček, P. Benda, H. Beneš, O. Bušek, V. Čeřovský, V. Dvořák, P. Hrota, M. Chaloupka, E. Chvojková, M. Ježek, M. Kopečková, P. Kříž, J. Matějů, V. Melichar, E. Mikolášková, H. Pumprová, J. Reif, P. Suvorov, P. Šímová, K. Šťastný, P. Tájek, V. Tejrovský, R. Vlček, O. Volf, J. Závora • Šumava (vč. PO Šumava a PO Boletice): T. Lorenc, J. Procházka (AOPK ČR), J. Šťastný, Jakub Vlček, J. Závora • PO Doupovské hory: O. Bušek, M. Gutzer, P. Jiskra, J. Matějů, V. Melichar, J. Petáková, V. Tejrovský • PO Jeseníky: D. Duhonský, L. Hajný, K. Kočí, L. Novotný • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena • PO Libavá: L. Beneš, J. Brlka, K. Drábek, L. Janásek, J. Jeniš, T. Klevar, L. Kovár, V. Kuchař, C. Míka, J. Teska • PO Novohradské hory: H. Bednářová, Jiří Bureš, E. Burešová, P. Bürger, J. Hlásek, Z. Mičánová, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal • Český les: M. Korda, M. Prokopová, J. Matějů • Slavkovský les: J. Bartoš, J. Hruška, D. Lindenberg, J. Nimický, Václav Procházka, P. Řepa, J. Schlossar, L. Soška, S. Šedivý, M. Vojtěch.

Tetřev hlušec ▪ *Tetrao urogallus* ▪ Western Capercaillie

Ptačí oblasti, v nichž je tetřev hlušec předmětem ochrany: Beskydy, Šumava.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice.

Nové poznatky

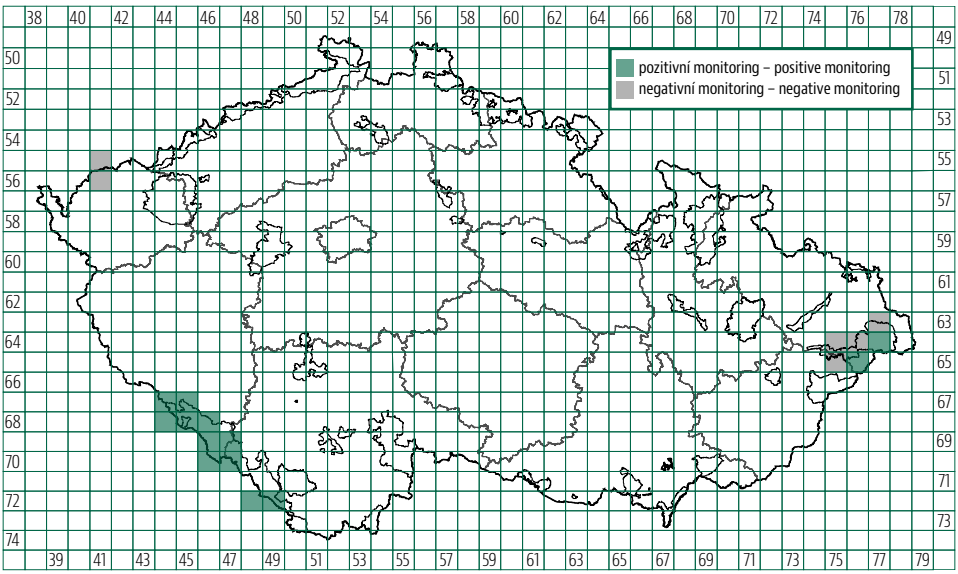
TEUSCHER et al. (2011) analyzovali biotopové nároky tetřeva hlušce v NP Bavorský les a NP Šumava s cílem získat informace k usměrňování pohybu návštěvníků a dalších volnočasových aktivit v obou národních parcích tak, aby byl vyloučen negativní vliv na populaci druhu. Zjistili, že jen na 17 % území obou NP se nacházejí vhodné biotopy, a to převážně ve vrcholových partiích hraničního pásma. Důležitou informací pro management lesních porostů je potvrzení skutečnosti, že usychající a uschlé porosty nejenže tetřevovi nevadí, ale patří dokonce mezi jím preferované biotopy. Moderní metodou zjišťování vlivu rušení na citlivé živočichy je určování jejich stresového zatížení analýzou stresových hormonů z metabolitů obsažených v trusu. Např. THIEL et al. (2011) prokázali touto metodou zvýšenou hormonální stresovou reakci tetřevů do vzdálenosti 500 m od míst se zvýšenou zimní rekreací. Stejná metoda byla použita i při výzkumu zahájeném v roce 2010 na území NP Bavorský les i NP Šumava, přičemž kromě zjišťování stresového zatížení byla prováděna také genetická analýza s cílem upřesnit velikost populace tetřeva (J. Müller & S. Rösner in litt., RÖSNER 2011). Výsledky výzkumu jsou, mimo jiné, určeny také k posuzování návrhů nových turistických cest. Množství informací zaměřených hlavně na ochranu tetřeva přináší sborník vydaný Přírodním parkem Horní Bavorský les (STAUTNER & BRAUN 2011), ve kterém jsou i příspěvky českých autorů (BUFKA 2011, FIŠR & BENDA 2011).

Metodika a rozsah monitoringu

Každoroční sčítání tetřevů a registrace pobytových stop na liniích od poloviny III. do 2. dekády IV. v PO Beskydy a sčítání kohoutů a slepic v době toku (polovina III. až polovina V.) na modelových plochách v PO Šumava. Rozsah sčítání v obou PO je uveden v tabulkách, monitoring se uskutečnil v 19 čtvercích. Doplňkově celoroční registrace všech pozorování včetně záznamů pobytových známek (stopy, peří, trus, oštipy, skořápky vajec, zbytky hnízda). V roce 2008 (3. dekáda III. až 1. dekáda V. 9 kontrol, celkem 6 km^2) a 2009 (3. dekáda IV. a 1. polovina V. 3 kontroly, celkem 18,5 km^2) proběhl monitoring také na Rolavsku v západní části Krušných hor. V PO Šumava se během tříletého monitorovacího cyklu sčítá každým rokem v jiné části území (podrobněji v textu PO Šumava).

Výsledky monitoringu

Monitoringem byla přítomnost tetřeva v PO Beskydy potvrzena jen v letech 2009 a 2010 (v obou případech trus), mimo monitoring bylo v roce 2008 shromážděno 30, v roce 2009 25 a 2010 20 pozorování, přičemž každý rok bylo evidováno rozmnožování.
V PO Šumava bylo při monitoringu v letech 2008–2010 zjištěno celkem 66 ♂♂ a 31 ♀♀. Mimo monitoring bylo v celém území PO zaznamenáno celkem 51 ♂♂, 37 ♀♀ a 12 juv. ze 3 hnízdění a nalezeno bylo 1 hnízdo s 4 vejci.
Na Rolavsku byly všechny kontroly v roce 2008 i 2009 negativní.
Výskyt tetřeva byl zjištěn v 13 z 19 čtverců.

Výsledky monitoringu tetřeva hlušce v letech 2008–2010.
Results of the Western Capercaillie monitoring in 2008–2010.

Výsledky sčítání tetřeva hlušce na liniích v PO Beskydy v letech 2008–2010.
Results of the Western Capercaillie line counts in the Beskydy SPA in 2008–2010.

Rok Year	Lokalita Locality	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet registrací No. of records	Počet registrací/10 km No. of record/10 km
2008	Ropice – Smrčina – Kalužný – Slavíč	3	29,7	0	0
2009	Velký a Malý Travný a Lysá hora	6	56,9	1 trus – droppings	0,18
2010	Kněhyně-Čertův mlýn a Smrk	6	54,1	1 trus– droppings	0,19
Celkem – Total		15	140,7	2	0,14

Výsledky sčítání tetřeva hlušce na tokaništích v modelových plochách v PO Šumava v letech 2008–2010.
Results of the Western Capercaillie censuses at lekking sites in the model areas of the Šumava SPA in 2008–2010.

Rok Year	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet♀♀ No. of ♀♀	Celkem Total	Počet ex./1 km² No. of individuals/1 km²
2008	6,1	12	7	19	3,1
2009	10,5	36	11	47	4,5
2010	6,4	18	13	31	4,8
Celkem Total	23,0	66	31	97	4,2

Údaje o výskytu tetřeva hlušce v PO Šumava mimo monitoring v letech 2008–2010.
Data on the presence of the Western Capercaillie in the Šumava SPA outside the monitoring scheme in 2008–2010.

Rok Year	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♀♀ No. of ♀♀	Počet mláďat No. of young	Počet hnízd No. of nests
2008	5	5	0	0
2009	28	17	6	1
2010	18	15	6	0
Celkem Total	51	37	12	1

Vývoj populace v ČR

Šumava zůstává jedinou oblastí s životaschopnou populací tetřeva hlušce v ČR. Početnost této populace se, na rozdíl od početnosti populace beskydské, v tříleté periodě 2008–2010 zvýšila a k roku 2010 byla odhadnuta na 250–300 kusů, z nichž většina je soustředěna v území NP Šumava. Velikost zbytkové populace v Beskydech se těžko přesněji určuje pro nedostatek dat. S ohledem na klesající tendenci počtu evidovaných pozorování v jednotlivých letech předpokládáme pokles na 12–22 kusů, nicméně každým rokem bylo potvrzeno rozmnožování (slepice s kuřaty). Na trojmezí Česko – Slovensko – Polsko jsou vypouštěni odchovaní jedinci a tito jedinci migrují i do Beskyd, nicméně dopad nelze vyhodnotit. Přežívání telemetricky sledovaných jedinců dosahuje po 1. roce 50 % (Rzońca 2011).

Výsledky monitoringu na Šumavě již umožňují také vyhodnotit vývoj početnosti tetřeva v některých významných lokalitách. V jihočeské části Šumavy od počátku tohoto století

Vývoj početnosti tokajících kohoutů tetřeva hlušce v prostoru Trojmezné v PO Šumava (4 km²).
Development of the numbers of Western Capercaillie lekking males in the Trojmezná area of the Šumava SPA (4 km²).

Rok Year	2005	2008	2009
Počet ♂♂ No. of ♂♂	5	8 (8–10)	9 (9–12)
Počet ♂♂/1 km² No. of ♂♂/1 km²	1,25	2,0	2,25

Vývoj početnosti tokajících kohoutů tetřeva hlušce v prostoru Jezerní hory a Svarohu v PO Šumava (1 km²).
Development of the numbers of Western Capercaillie lekking males in the Jezerní hora and Svaroh areas of the Šumava SPA (1 km²).

Rok Year	2005	2008	2009
Počet ♂♂ No. of ♂♂	8 (10)	13 (15)	13 (15)
Počet ♂♂/1 km² No. of ♂♂/1 km²	8,0	13,0	13,0

vznikla dvě významná centra výskytu, a to v prostoru Trojmezné a v komplexu Smrčiny a Hraničníku. V centrální části Šumavy je početnost víceméně stabilizovaná, přičemž místy, např. na Plesné či Jelením skoku, dochází k úbytku v reakci na asanaci polomů po orkánu Kyrill v roce 2007 a následné kůrovcové gradace. V okrajových částech rozšíření, např. v oblasti Křemelné, se druh naopak šíří. V západní části Šumavy jsou stavy stabilní, přičemž nejvýznamnější oblastí je komplex Jezerní hory a Svarohu.

Na podzim roku 2008 bylo v Brdech vypuštěno posledních 15 tetřevů (od roku 1996 celkem 385 kusů), avšak od následující zimy již nebyl v území zaznamenán ani jeden výskyt tetřeva (PERNEGR 2011).

Stav z hlediska ochrany přírody

Početnost tetřeva v ČR se sice zvýšila, avšak toto zvýšení připadá jen na jedinou životaschopnou populaci žijící na Šumavě. Tetřev tu má prospěch z diferenciace porostů způsobené větrnými a kůrovcovými disturbancemi a neopouští ani porosty v pokročilém stádiu rozpadu. Dosavadní pozvolný nárůst početnosti je však ohrožen realizací opatření proti kůrovci, zejména v hnízdním období, a nekoncepčním přístupem při plánování nových turistických tras. Výzkum bavorských i českých zoologů dokumentoval, že narůstající turismus omezuje již tak malou plochu vhodného prostředí pro tetřeva na Šumavě (pouze 17 % území obou NP – TEUSCHER et al. l. c.). Výsledky výzkumu tetřeva spolu s analýzou vlivu stávající fragmentace území NP Šumava komunikacemi, turistickými stezkami, cyklostezkami, běžeckými trasami apod., by umožnily objektivní posuzování záměrů na další zpřístupňování Šumavy pro turisty a určitě by přispěly k poklesu současných konfliktních situací. V lokalitách tetřeva jsou v NP Šumava používány při ochraně výsadeb oplocenky z drátěného pletiva, přestože zahraniční zkušenosti dokládají, že drátěná oplocení jsou významnou příčinou mortality tetřeva (odkazy viz text PO). V beskydské oblasti oproti období 2005–2007 početnost tetřeva zřejmě poklesla. Hlavními problémy ochrany tohoto druhu jsou i nadále nárůst rušení a změny v biotopech způsobené lesnickým hospodařením.

Zpracovali: J. Hora, M. Krupa, Z. Kučera, T. Lorenc • Monitoring zajistili: PO Beskydy: B. Jůzová, M. Krupa • PO Šumava: V. Baštýř, V. Fišr, E. Chvojková, T. Lorenc, K. Malík, J. Mokrý, N. Pagon, L. Pospíšil, J. Procházka (AOPK ČR), M. Suk, J. Šťastný, J. Zollpriester • Západní Krušné hory (Rolavsko): O. Bušek, P. Cehlárikova, J. Matějů, V. Melichar, P. Tájek, V. Tejrovský.

Chřástal kropenatý ▪ *Porzana porzana* ▪ Spotted Crake

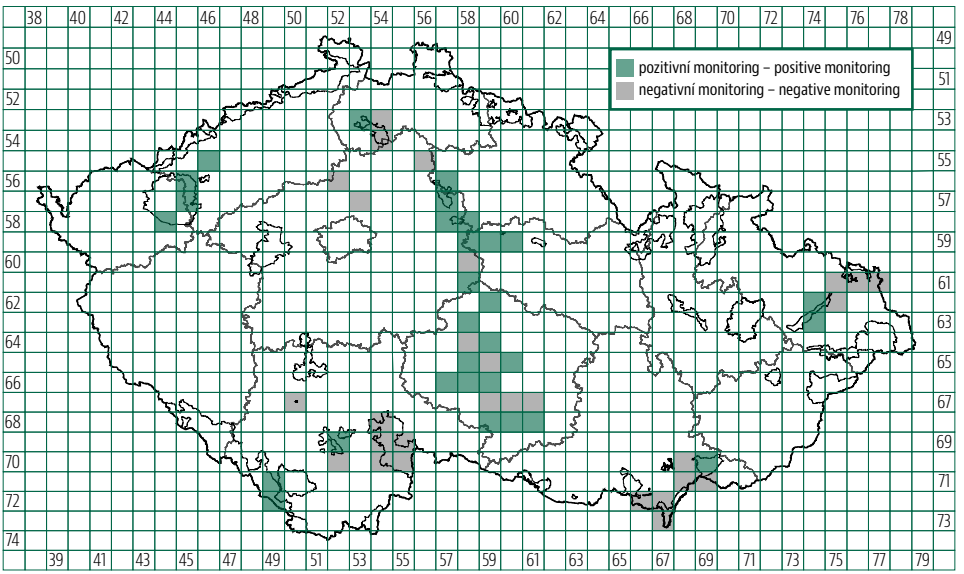
Ptačí oblasti, v nichž je chřástal kropenatý předmětem ochrany: Bohdanečský rybník, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Poodří, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Soutok – Tvrdonicko, Šumava, Třeboňsko.

Nové poznatky

Pro chřástala kropenatého je charakteristická rychlá reakce na vznik příhodných podmínek (např. SCHÄFFER 1999). To bylo rovněž potvrzeno v roce 2010 na středním toku západopolské řeky Noteć, kdy před povodní, v době prvního hnízdění (IV.–V.), byl stav místní populace odhadnut na 12–14 ♂♂, avšak v červenci bylo napočítáno již 145 ♂♂ a stav odhadnut na 160–170 ♂♂ (WYLEGAŁA & ROSIN 2010). Podobně po provedené seči terestrických rákosin a obnově podmáčených ploch na Žehuňském rybníku na podzim roku 2011 byly následujícího roku chřástaly obsazeny 2 ze 3 upravených ploch.

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace volajících ♂♂ (1) při procházení vhodných biotopů se zastávkami 10–20 minut na bodech vzdálených od sebe 100–300 m podle charakteru lokality nebo (2) na bodovém transektu pokrývajícím více lokalit, s využitím dopravního prostředku k přesunu. Od 1. poloviny V. do konce VI., případně až do poloviny VII., 3–5 kontrol od soumraku do rozbřesku, nejlépe mezi 21.00 až 3.00 LEČ. Pokud se pták neozývá spontánně, doporučuje se použít

Výsledky monitoringu chřástala kropenatého v roce 2008.
Pozn.: Ve čtverci 6374 výskyt druhu zjištěn mimo termíny monitoringu.
Results of the Spotted Crake monitoring in 2008.
Note: The species was recorded in square 6374 outside the regular period of monitoring.

Výsledky monitoringu chřástala kropenatého v roce 2008.
Pozn.: V závorkách jsou uvedeny celkové počty zahrnující i zjištění mimo termíny monitoringu.
Results of the Spotted Crake monitoring in 2008.
Note: Totals in parentheses include also birds recorded outside the regular monitoring period.

Oblast/lokalita Area/locality	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Počet ♂♂ No. of ♂♂
PO Bohdanečský rybník	1	1	2
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	2	1	2
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	8	1	1
PO Českobudějovické rybníky: Vrbenské a Čejkovické rybníky	14	2	3
Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	8	0	0
PO Doupovské hory	7	4	4
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	5	0	0
PO Lednické rybníky	4	0	0
PO Poodří	24	1 (3)	1 (3)
PO Rožďalovické rybníky	10	7	15
PO Řežabinec	1	0	0
PO Soutok – Tvrdonicko	11	0	0
PO Šumava: Želnavské tůně a rozlitiny Lipna	1	1	2
PO Třeboňsko	21	0	0
Čáslavsko	5	2	2
Mladoboleslavsko: Červenský rybník	1	0	0
Mutěnické a Hodonínské rybníky	19	0	0
Pardubicko: Strašovský rybník	1	1	2
Polabí: Mělnicko	9	0	0
Polabí: PR Týnecké mokřiny	1	1	2
Pražské pole, Chomutov	2	1	1
Vysočina 1: Havlíčkobrodsko	5	3	3
Vysočina 2: Jihlavsko	8	3	3
Vysočina 3: Třebíčsko	10	3	3
Vysočina 4: Želetavsko	5	2	2
Celkem – Total	183	34 (36)	48 (50)

k provokaci nahrávku hlasu. V roce 2008 probíhal monitoring v 25 oblastech a zahrnoval celkem 183 rybníků, tůní a dalších mokřadů, nacházejících se v 58 čtvercích.

Výsledky monitoringu

Ze 183 lokalit bylo obsazeno 34 (18,6 %) v 29 (50,0 %) čtvercích, při započítání údajů zaznamenaných mimo termíny monitoringu 36 lokalit (19,7 %) v 30 (51,7 %) čtvercích. Registrováno bylo 48 stanovišť a při započítání výskytů zjištěných mimo monitoring 50 stanovišť. V některých případech však mohlo jít o protahující jedince. Většina volajících ♂♂ jsou samci nespárovaní. Nemusí jim tedy odpovídat počet hnízdících párů.

Vývoj populace v ČR

Porovnání výsledků monitoringu na 127 lokalitách, které byly kontrolovány v roce 2005 i 2008, dokládá, že v populaci chřástala kropenatého v ČR nedošlo k zásadním změnám. Zvýšení počtu monitorovaných lokalit v roce 2008 však umožnilo upřesnění spodní hranice odhadu početnosti druhu z 50 párů v roce 2005 (HORA et al. 2010a) na nejméně 60 párů. V ptačích oblastech, v nichž je chřástal kropenatý předmětem ochrany (Bohdanečský rybník, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky) nebylo ani v roce 2008 splněno kritérium pro PO, klíčovými oblastmi naopak zůstaly PO Rožďalovické rybníky a Českomoravská vrchovina. Zvýšený stav v PO Rožďalovické rybníky v roce 2008 oproti roku 2005 lze spíše přisoudit ke zkvalitnění monitoringu.

Porovnání výsledků monitoringu chřástala kropenatého v roce 2005 a 2008.
Pozn.: Společné lokality = lokality kontrolované v roce 2005 i 2008.
Comparison of the results of the Spotted Crake monitoring in 2005 and 2008.
Note: Common localities = localities checked in both 2005 and 2008.

Rok Year	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities				Počet ♂♂ No. of ♂♂	
		při monitoringu during monitoring	%	celkem total	%	při monitoringu during monitoring	%
2005	138	32	23,2	34	24,6	39	44
2008	183	34	18,6	36	19,7	48	50
Společné lokality v roce 2005 Common localities in 2005	127	32	25,2	34	26,8	39	44
Společné lokality v roce 2008 Common localities in 2008	127	26	20,5	28	22,0	39	41

Stav z hlediska ochrany přírody

Výsledky monitoringu i v roce 2008 potvrdily, že chřástal kropenatý je oprávněně zvláště chráněným druhem v kategorii silně ohrožený. Jeho početnost je limitována nedostatkem vhodných stanovišť, tj. podmáčených porostů ostřic, zblochanů, sítin a dalších bahenních rostlin. V obou PO (Bohdanečský rybník, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky), v kterých je

tento druh předmětem ochrany, v roce 2008 nesplnil kritérium (6 párů) stejně, jako tomu bylo v roce 2005. Kritérium naopak splnila PO Rožďalovické rybníky.

Možností, jak zvýšit počty hnízdících ptáků, je řízený management na vhodných lokalitách respektující schopnosti chřástalů využít obnovená stanoviště.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, L. Urbánek • Monitoring zajistili: PO Bohdanečský rybník: Jiří Veselý (Čeperka) • PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil • PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, K. Šimeček, T. Venturová • PO Českobudějovické rybníky (Vrbenské a Čejkovické rybníky): J. Šebestian • PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR), O. Roztočil, K. Šrubař • PO Doupovské hory: V. Tejrovský • PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • PO Lednické rybníky: P. Macháček • PO Poodří: K. Pavelka • PO Rožďalovické rybníky: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys • PO Řežabinec: J. Šebestian • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • PO Šumava (Želnavské tůně): L. Vozábal • PO Třeboňsko: V. Bartuška, J. Cepák, J. Hora • Čáslavsko: I. Kunstmüller • Mladoboleslavsko (Červenský rybník): J. Šifta • Mutěnické a Hodonínské rybníky: K. Šimeček • Pardubicko (Strašovský rybník): F. Štancl • Polabí – Mělnicko: P. Lumpe • Polabí – PR Týnecké mokřiny: M. Jelínek • Pražské pole, Chomutov: V. Tejrovský • Vysočina 1–4: I. Kunstmüller.

Chřástal malý ▪ *Porzana parva* ▪ Little Crake

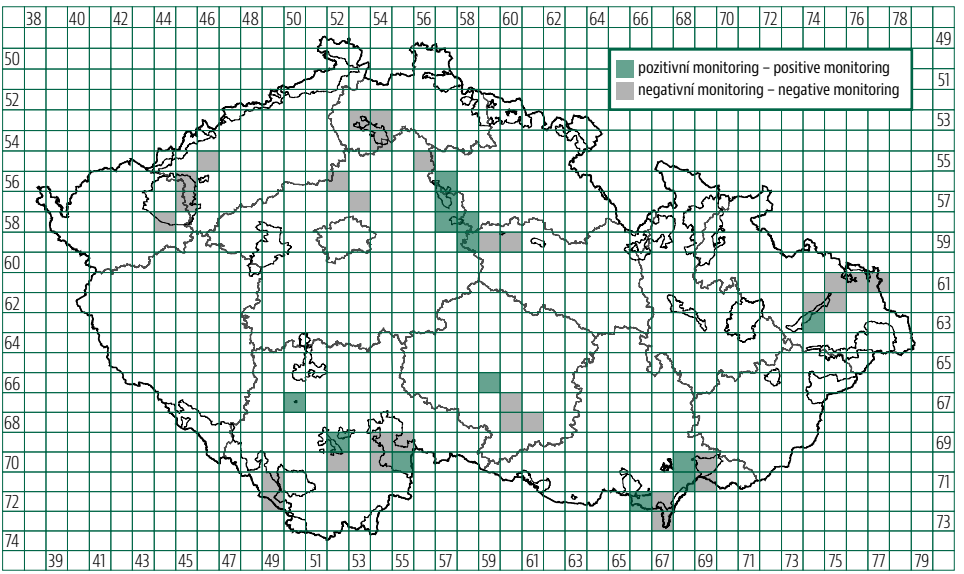
Ptačí oblasti, v nichž je chřástal malý předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Českobudějovické rybníky, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Lednické rybníky, Poodří, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Třeboňsko, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

STERMIN et al. (2011) zkoumali biotop chřástala malého v Rumunsku a zjistili v okolí hnízd hloubku vody 40–91 cm a hustotu vegetace tvořené výhradně orobincem 321–467 stonků/m^2. Jako hlavní ohrožení pro druh identifikovali ztrátu prostředí způsobenou zejména vytlačováním orobince rákosem v důsledku zazemňování mokřadů. Více než třicetileté zkušenosti z PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky, zejména z Žehuňského rybníka však naznačují, že chřástal malý se dokáže adaptovat i na porosty, kde došlo k potlačení růstu rákosu (vysekávání pro zpracování na rohože nebo obnova průseků pro odchyt rákosinových druhů ptáků, udržování poměrně vysoké výšky vodní hladiny v důsledku opakovaného sešlapávání). Nemalou pozitivní roli v obnově vhodného prostředí pro tento druh hraje i vysoký stav prasat divokých. V „čistých" rákosinách vznikají dosti hluboké cesty i volná místa sloužící k odpočinku černé zvěře v době, kdy v rákosinách hledá úkryt. Tato místa jsou využívána periodicky, zůstává zachována vyšší hloubka vody a polámané sešlapané porosty slouží mimo jiné i jako vhodné prostředí pro potravu chřástala malého (larvy i imaga dvoukřídlého hmyzu).

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace volajících ♂♂ (1) při procházení vhodných biotopů se zastávkami 10–20 minut na bodech vzdálených od sebe 100–300 m podle charakteru lokality nebo (2) na bodovém

Výsledky monitoringu chřástala malého v ČR v roce 2008.
Pozn.: Ve čtverci 6374 výskyt druhu zjištěn mimo termíny monitoringu.
Results of the Little Crake monitoring in 2008.
Note: The species was recorded in square 6374 outside the regular period of monitoring.

transektu pokrývajícím více lokalit, s využitím dopravního prostředku k přesunu. Tři až pět kontrol od poloviny IV. do konce VI., od soumraku do rozbřesku, nejlépe mezi 21:00 až 3:00 LEČ. Pokud se pták neozývá spontánně, je vhodné použít k provokaci nahrávku hlasu. V roce 2008 probíhal monitoring ve 21 oblastech a zahrnoval celkem 151 rybníků, tůní a dalších mokřadů, nacházejících se v 43 čtvercích. Oproti roku 2005 bylo do moni-

Výsledky monitoringu chřástala malého v roce 2008.
Pozn.: V závorkách jsou uvedeny celkové počty zahrnující i zjištění mimo termíny monitoringu.
Results of the Little Crake monitoring in 2008.
Note: Totals in parentheses include also numbers recorded outside the regular monitoring period.

Oblast/lokalita Area/locality	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Počet ♂♂ No. of ♂♂
PO Bohdanečský rybník	1	0	0
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	8	0	0
PO Českobudějovické rybníky: Vrbenské a Čejkovické rybníky	14	1	1
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	8	0	0
PO Doupovské hory	7	0	0
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	4	0	0
PO Lednické rybníky	4	2	2
PO Poodří	24	0 (1)	0 (1)
PO Rožďalovické rybníky	8	3	3
PO Řežabinec	1	1	2
PO Soutok – Tvrdonicko	11	0	0
PO Šumava: Želnavské tůně a rozlitiny Lipna	1	0	0
PO Třeboňsko	20	1	1
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	2	2	6
Mladoboleslavsko: Červenský rybník	1	0	0
Mutěnické a Hodonínské rybníky	19	2	2
Pardubicko: Strašovský rybník	1	0	0
Polabí: Mělnicko	9	0	0
Polabí: Týnecké mokřiny	1	1	2
Pražské pole, Chomutov	2	0	0
Třebíčsko	5	1	1
Celkem – Total	151	14 (15)	20 (21)

toringu nově zařazeno několik území (PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, PO Lednické rybníky, Polabí – Mělnicko) či jednotlivých lokalit (Červenský rybník na Mladoboleslavsku, Strašovský rybník na Pardubicku a Želnavské tůně na Šumavě) a naopak vyřazeny byly 2 lokality v PO Pálava.

Výsledky monitoringu

V roce 2008 byl výskyt chřástala malého zaznamenán alespoň při 1 kontrole na 14 (9,3 %) ze 151 lokalit, při započítání údajů zaznamenaných mimo termíny monitoringu na 15 lokalitách (9,9 %). Obsazeno bylo 12 (27,9 %) čtverců, při započítání údaje mimo monitoring 13 (30,2 %) čtverců.

Vývoj populace v ČR

Na základě výsledků monitoringu a s přihlédnutím k dalším údajům o hnízdním výskytu na jiných místech ČR (1 lokalita s 2 ♂♂), lze odhad 20–30 párů z roku 2005 (HORA et al. 2010a) zvýšit pro rok 2008 na 25–35 párů. Klíčovou oblastí je střední Polabí, kde ve 3 monitorovaných územích (PO Rožďalovické rybníky, PO Žehuňský rybník a PR Týnecké mokřiny) bylo registrováno 11 (55 %) ze 20 ♂♂ zaznamenaných při monitoringu. Do této oblasti patří také Proudnický rybník u Hradištka II (KO), kde L. Kadava & S. Vosáhlová (avif.birds.cz) dne 11. 4. 2008 slyšeli volat 2 ♂♂. Na Žehuňském rybníku, nejvýznamnější lokalitě chřástala malého v ČR, se od roku 2003 početnost udržuje na stabilní úrovni kolem 5 párů (2005 5–6, 2007 4–5, 2008 5 párů).

Porovnání výsledků monitoringu chřástala malého v letech 2005 a 2008.
Pozn.: Společné lokality = lokality kontrolované v roce 2005 i 2008.
Comparison of the results of the Spotted Crake monitoring in 2005 and 2008.
Note: Common localities = localities checked in both 2005 and 2008.

Rok Year	Počet lokalit No. of localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities				Počet ♂♂ No. of ♂♂	
		Při monitoringu During monitoring	%	Celkem Total	%	Při monitoringu During monitoring	%
2005	138	5	3,6	7	5,1	11	14–15
2008	151	14	9,3	15	9,9	20	21
Společné lokality v roce 2005 Common localities in 2005	105	5	3,6	7	5,1	11	14–15
Společné lokality v roce 2008 Common localities in 2008	105	12	11,4	13	12,4	18	19

Stav z hlediska ochrany přírody

Sčítání v roce 2008 dokumentovalo mírný nárůst početnosti chřástala malého v ČR oproti roku 2005 z 20–30 párů na 25–35 párů. Klíčovou oblastí je střední Polabí s nejvýznamnější lokalitou Žehuňským rybníkem. Doporučujeme proto provést podrobnou analýzu stanovišť

chřástala malého v této oblasti, příp. i na dalších lokalitách, která by upřesnila poznatky o nárocích tohoto druhu na prostředí v podmínkách ČR a stala se podkladem pro plán péče.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, L. Urbánek ● Monitoring zajistili: PO Bohdanečský rybník: Jiří Veselý (Čeperka) ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, K. Šimeček, T. Venturová ● PO Českobudějovické rybníky (Vrbenské a Čejkovické rybníky): J. Šebestian ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR) ● PO Doupovské hory: V. Tejrovský ● PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek ● PO Lednické rybníky: P. Macháček ● PO Poodří: K. Pavelka ● PO Rožďalovické rybníky: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys ● PO Řežabinec: J. Šebestian ● PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal ● PO Šumava (Želnavské tůně): L. Vozábal ● PO Třeboňsko: V. Bartuška, J. Cepák, J. Hora ● PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil ● Mladoboleslavsko (Červenský rybník): J. Šifta ● Mutěnické a Hodonínské rybníky: K. Šimeček ● Pardubicko (Strašovský rybník): F. Štancl ● Polabí – Mělnicko: P. Lumpe ● Polabí – PR Týnecké mokřiny: M. Jelínek ● Pražské pole, Chomutov: V. Tejrovský ● Třebíčsko: I. Kunstmüller.

Chřástal polní ▪ *Crex crex* ▪ Corncrake

Ptačí oblasti, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany: Boletice, Doupovské hory, Horní Vsacko, Jeseníky, Králický Sněžník, Krkonoše, Labské pískovce, Libavá, Orlické Záhoří, Šumava.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Bohdanečský rybník, Broumovsko, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hostýnské vrchy, Jizerské hory, Křivoklátsko, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Podyjí, Poodří, Soutok – Tvrdonicko, Třeboňsko, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Chřástalovi polnímu je v Evropě věnována trvale velká pozornost, která je zaměřena jak na monitoring početnosti na celostátních či regionálních úrovních a výzkum ekologie s častým použitím telemetrie, tak zejména na ochranu. Jako příklad lze uvést Nizozemsko s každoročním celostátním sčítáním (např. KOFFIJBERG & SCHOPPERS 2009) a analýzou stanovišť v nivách přítoků Rýna, včetně využití výsledků telemetrie (VAN WEPEREN 2008). Z řady programů na ochranu chřástala polního je třeba zmínit program v Horním Rakousku, a to jak kvůli přeshraniční spolupráci s členy Skupiny pro výzkum chřástala polního při ČSO pracujícími na Šumavě a v Novohradských horách, tak také proto, že rakouští ornitologové při sčítání registrují i volající ♂♂ na české straně podél společné hranice (UHL & ENGLEDER 2008, 2009, 2010).

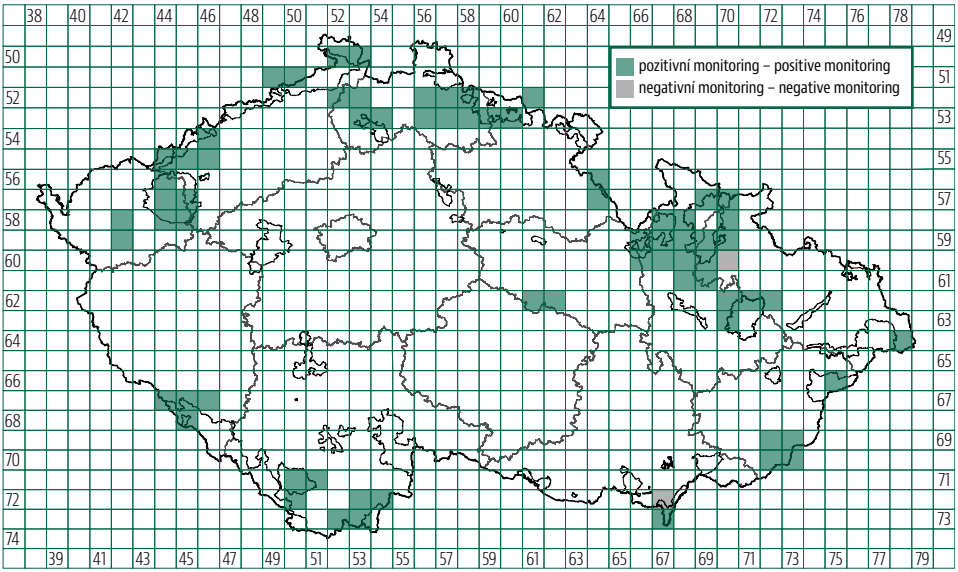
Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání volajících ♂♂ v nočních hodinách (23:00–4:00 LEČ) na linii pěšky nebo s použitím automobilu (motocyklu, kola), se zastávkami na vhodných bodech. Nevolá-li žádný chřástal, použije se k provokaci nahrávka teritoriálního hlasu. Před, nebo po 2. sčítání také denní kontrola stavu pozemků v okolí linie. V roce 2008 ve 24 oblastech celkem 37 linií o celkové délce 955,8 km procházejících 91 čtverci, z toho 21 linií o celkové délce 573,5 km v 10 PO, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany. Na každé linii, s výjimkou 4 linií o délce 66,1 km v PO Krkonoše (kde je dlouhodobě využívána jiná metodika) a 1 linie se 7,8 km v PO Horní Vsacko, se uskutečnila 2 sčítání (poslední dekáda V. a poslední dekáda VI.). Délky linií jsou měřeny bez úseků oboustranně lemovaných lesem a procházejících souvislou zástavbou. V ptačích oblastech Králický Sněžník, Krkonoše, Libavá a Orlické Záhoří monitoring proběhl rovněž v letech 2009 a 2010 (výsledky z tříletého období jsou hodnoceny v textech těchto PO).

Výsledky monitoringu

V roce 2008 bylo v 1. termínu v 23 oblastech na 889,7 km linií sečteno 695 ♂♂ a v 2. termínu na 881,9 km 748 ♂♂. V ptačích oblastech, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany, bylo zjištěno 8,4, resp. 9,9 ♂/10 km, zatímco v ostatních oblastech jen 7,0, resp. 6,6 ♂/10 km. V Krkonoších (nejsou uvedeny v tabulce) bylo na 66,1 km linií zaznamenáno 50 stanovišť volajících ♂♂, tj. 7,6 ♂/10 km a v celém NP a jeho ochranném pásmu 112 ♂♂. Výskyt chřástalů nebyl zaznamenán pouze ve 2 z 91 čtverců. V některých oblastech se počty ♂♂ mezi oběma sčítáními výrazně lišily, a to jak ve prospěch 1. termínu, tak ve prospěch 2. termínu. Vysvětlení těchto rozdílů by vyžadovalo podrobnou analýzu stavu biotopů (např. výška porostů v květnovém termínu, podíl posečených ploch v VI.,

rozsah pastvy). Výsledky monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany, jsou komentovány v textech dotčených oblastí.

Výsledky monitoringu chřástala polního v roce 2008.
Results of the Corncrake monitoring in 2008.

Výsledky monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany (bez PO Krkonoše) v roce 2008.
Results of monitoring in SPAs where the Corncrake is the subject of the protection (without Krkonoše SPA) in 2008.

Oblast Area	Počet linií No. of lines	Celková délka (km) Total length (km)	Počet♂♂ No. of ♂♂		Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km	
			Termín – Term			
			1.	2.	1.	2.
PO Boletice	2	35,9	49	37	13,6	10,3
PO Doupovské hory	2	58,6	65	48	11,1	8,2
PO Horní Vsacko	1	7,8	3	X	3,8	X
PO Jeseníky	2	38,7	21	50	5,4	12,9
PO Králický Sněžník	2	49,9	67	68	13,4	13,6
PO Labské pískovce	5	135,2	58	67	4,3	5,0
PO Libavá	2	47,8	56	92	11,7	19,2
PO Orlické Záhoří	1	7,6	9	18	11,8	23,7
PO Šumava	4	125,9	99	116	7,9	9,2
Celkem – Total	21*	507,4*	427	496	8,4	9,9

* v 2. termínu 20 linií a 499,6 km – 20 lines and 499,6 km in the 2nd term

Výsledky monitoringu chřástala polního v dalších oblastech v roce 2008.
Results of the Corncrake monitoring in other areas in 2008.

Oblast Area	Počet linií No. of lines	Celková délka (km) Total Length (km)	Počet ♂♂ No. of ♂♂		Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km	
			Termín – Term			
			1.	2.	1.	2.
PO Beskydy + mimo PO	1	20,7	11	7	5,3	3,4
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	1	19,7	18	15	9,1	7,6
PO Novohradské hory + mimo PO	2	26,7	41	50	15,4	18,7
PO Soutok – Tvrdonicko	1	10,6	8	1	7,5	0,9
Bílé Karpaty	1	36,4	38	31	10,4	8,5
Českolipsko	1	31,4	17	11	5,4	3,5
Krušné hory: Jirkov	1	11,8	15	13	12,7	11,0
Orlické hory: Říčky	1	8,2	1	6	1,2	7,3
Podještědí	1	35,3	29	10	8,2	2,8
Rýmařovsko	1	39,4	19	22	4,8	5,6
Slavkovský les	1	16,0	23	42	14,4	26,2
Šumpersko	2	81,9	21	25	2,6	3,1
Žďárské vrchy	1	13,7	4	4	2,9	2,9
Železnobrodsko	1	30,6	23	15	7,5	4,9
Celkem – Total	16	382,4	268	252	7,0	6,6

Vývoj populace v ČR

Ve srovnání s rokem 2005 byla v roce 2008 početnost chřástala polního vyšší zhruba o třetinu, a to v jak v ptačích oblastech pro tento druh, tak v ostatních monitorovaných oblastech, což dokumentují hodnoty počtu ♂♂ na 10 km linie při 1. a 2. sčítání.

V dlouhodobě sledovaných oblastech bylo postavení roku 2008 rozdílné, jak dokládají následující příklady:

Krkonoše: Na celém území NP a jeho ochranného pásma bylo při plošném mapování chřástala polního v roce 2008 zjištěno 112 volajících ♂♂, což je nejvyšší stav od roku 2005, vyšší než průměr 102 ♂♂ z předchozích 10 let a o téměř 20 % nižší než maximum 136 ♂♂ v roce 2002.

PO Šumava: Na modelové ploše monitorované od roku 1993 lze červnový stav roku 2008 (39 ♂♂) hodnotit jako lehce nadprůměrný (průměr 1993–2008 35,6 ♂), oproti maximu 59 ♂♂ v roce 2000 a 2003 jako dvoutřetinový.

PO Orlické Záhoří: Celkový počet stanovišť 48 ♂♂ byl nadprůměrný (průměr předchozích 6 let 38 ♂♂) a druhý nejvyšší od roku 2002 (max. 54 ♂♂ v roce 2003).

PO Soutok – Tvrdonicko**:** Rok 2008 byl třetím nejnižším od opětovného osídlení území v roce 1994, oproti průměru 16 ♂♂ v předchozích 14 letech jen poloviční a 30 % oproti maximu 27 ♂♂ v roce 2003.

Českolipsko: Stav 17 ♂♂ v roce 2008 (spolu s rokem 2006) byl podprůměrný (průměr 2001–2007 26 ♂♂), od roku 2001 druhý nejnižší a méně než poloviční oproti maximu 38 ♂♂ v roce 2002.
Celková početnost v 10 PO, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany, byla k roku 2008 odhadnuta na 900–1 200 ♂♂ a v dalších 14 PO na 130–200 ♂♂, tj. celkem 1 030–1 400 ♂♂. Připočtou-li se významné oblasti mimo PO, ať už monitorované (viz tabulka) či do monitoringu nezařazené (Voticko, téměř celá Českomoravská vrchovina, Jindřichohradecko, Dačicko, Český les, Karlovarsko, Broumovsko aj.), lze dosavadní odhad 1 500–1 700 párů (ŠŤASTNÝ et al. 2006) zvýšit na 1 700–2 000 párů.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace chřástala polního v ČR se v roce 2008 nacházela v příznivém stavu, přičemž tento rok byl pro výskyt druhu příznivější než rok 2005. Opětovně se potvrdil význam ptačích oblastí určených pro chřástala polního. Hlavními ohrožujícími faktory zůstávají kosení luk a pastva, narůstá i tlak na zábory pozemků pro různé rozvojové projekty. Vhodně vybrané půdní bloky pro zavedení titulu agroenvironmentálního opatření (AEO) „Ptačí lokality na travních porostech – hnízdiště chřástala polního“, na kterých je první seč provedena nejdříve 15. 8., mohou pro druh sloužit jako refugia. ZÁMEČNÍK et al. (2010) vyhodnotili efektivnost uvedeného titulu a zjistili, že chřástali využívají půdní bloky s AEO přednostně a že ve všech sledovaných oblastech byl podíl volajících samců v půdních blocích s AEO vyšší než v ostatních půdních blocích. Zároveň zjistili, že neobsazovány jsou hlavně malé bloky do 3 ha. VLČEK et al. (2011) hodnotili účinnost AEO ve 4 oblastech v jižních a západních Čechách a došli k obdobným závěrům s tím, že velmi významný je také správný výběr půdních bloků pro AEO pro chřástala polního. Bylo by proto vhodné provést revizi využívání vymezených půdních bloků, vyřadit ty, které nejsou chřástaly využívány, a naopak nově zařadit další, pravidelně využívané.

Chřástal polní může mít alespoň částečný prospěch také z některých dalších titulů podopatření AEO „Ošetřování travních porostů“. Vliv záměrů umístěných do lokalit chřástala polního je nutné podrobit důslednému hodnocení, zejména v lokalitách soustavy Natura 2000 (např. CHVOJKOVÁ et al. 2008).

Porovnání výsledků monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany, a v dalších oblastech v letech 2005 a 2008 (počet ♂♂/10 km).
Pozn.: Bez PO Labské pískovce, kde byla délka sčítaných linií v letech 2005 a 2008 diametrálně odlišná a výsledky neporovnatelné (viz následující tabulka).
Comparison of monitoring results from SPAs where the Corncrake is the subject of the protection and from other areas in 2005 and 2008 (♂♂ per 10 km).
Note: Excluding Labské pískovce SPA, where the length of lines counted in 2005 and 2008 significantly differed and the results are not comparable (see next table).

	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term	
	2005	2008	2005	2008
PO – SPAs	7,9	9,9	8,8	11,8
Ostatní oblasti – Other areas	5,1	7,0	4,8	6,6

Porovnání výsledků monitoringu chřástala polního v ptačích oblastech, v nichž je chřástal polní předmětem ochrany, v letech 2005 a 2008 (počet ♂♂/10 km).
Pozn.: V PO Králický Sněžník v letech 2005 a 2008 dvě rozdílné dvojice linií (viz text PO).
Comparison of monitoring results from the SPAs, where the Corncrake is the taget species in 2005 and 2008 (♂♂ per 10 km).
Note: Two different sets of lines in the Králický Sněžník SPA in 2005 and 2008 (see the text on SPAs).

PO SPA	Délka linií (km) Length of lines (km)			1. termín 1st term		2. termín 2nd term	
	2005	2008	Rozdíl Difference	2005	2008	2005	2008
Boletice	22,0	35,9	+ 13,9	9,5	13,6	9,5	10,3
Doupovské hory	50,0	58,6	+ 8,6	3,2	11,1	5,0	8,2
Horní Vsacko	28,2	7,8	– 20,4	7,8	3,8	2,8	X
Jeseníky	66,9	38,7	– 28,2	6,7	5,4	6,4	13,0
Králický Sněžník	41,5	49,9	+ 8,4	10,4	13,4	22,7	13,6
Labské pískovce	17,1	135,2	+ 118,1	15,8	4,3	14,0	5,0
Libavá	47,8	47,8	0	12,8	11,7	11,7	19,2
Orlické Záhoří	7,6	7,6	0	11,8	11,8	21,0	23,7
Šumava	101,3	125,9	+ 24,6	7,1	7,9	5,8	9,2
Celkem – Total	382,4	507,4*	+ 125,0	8,3	8,4	9,0	9,9
Bez PO Labské pískovce Without Labské pískovce SPA	365,3	372,2**	+ 6,9***	7,9	9,9	8,8	11,8

* v 2. termínu 499,6 km – 499.6 km in the 2nd term, ** v 2. termínu 364,4 km – 364.4 km in the 2nd term,
*** v 2. termínu –0,9 km – –0.9 km in the 2nd term

Porovnání výsledků monitoringu chřástala polního v dalších oblastech v letech 2005 a 2008 (počet ♂♂/10 km).
Comparison of the Corncrake monitoring results from other areas in 2005 and 2008 (♂♂ per 10 km).

Oblast Area	Délka linií (km) Length of lines (km)		1. termín 1st term		2. termín 2nd term	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008
PO Beskydy + mimo PO	19,2	20,7	1,0	5,3	3,1	3,4
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	21,8	19,7	10,1	9,1	10,1	7,6
PO Novohradské hory + mimo PO	26,7	26,7	10,5	15,4	15,0	18,8
PO Soutok – Tvrdonicko	10,6	10,6	12,3	7,5	7,5	0,9
Bílé Karpaty	26,7	36,4	16,5	10,4	8,2	8,5
Českolipsko	34,5	31,4	7,2	5,4	3,2	3,5
Krušné hory: Jirkov	11,2	11,8	10,7	12,7	9,8	11,0
Orlické hory: Říčky	8,2	8,2	2,4	1,2	6,1	7,3
Podještědí	35,3	35,3	4,8	8,2	4,2	2,8
Rýmařovsko	36,0	39,4	0	4,8	0,3	5,6
Slavkovský les	20,3	16,0	3,9	14,4	5,4	26,2
Šumpersko	87,2	81,9	1,8	2,6	3,6	3,1
Žďárské vrchy	15,4	13,7	1,3	2,9	0,6	2,9
Železnobrodsko	30,6	30,6	1,6	7,5	0,3	4,9
Celkem – Total	383,7	382,4	5,1	7,0	4,8	6,6

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Pykal • Monitoring zajistili: PO Boletice a PO Doupovské hory: Pavel Homolka†, Petr Homolka • PO Horní Vsacko: M. Škrott • PO Jeseníky: M. Glacner, M. Vavřík • PO Králický Sněžník: A. Hampl, R. Chaloupek, P. Šaj • PO Krkonoše: M. Fikejs, J. Fišera, V. Horáková, M. Jakoubek, M. Lubas, J. Schmidová • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena • PO Libavá: R. Kočvara, V. Koutecká, Z. Polášek, Z. Vermouzek • PO Orlické Záhoří: J. Bartoníček, K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), J. Hotový, K. Hromádko, M. Hromádko, V. Hromádková, J. Kult, F. Laštovic, L. Petrilák, J. Porkert, J. Schovánek, J. Sládeček, V. Sládeček, P. Světlík, O. Šreibr, J. Zajíc • PO Šumava: P. Bürger, J. Pykal, J. Šebestian, Jiří Vlček • PO Beskydy: D. Křenek • PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: V. Tejrovský • PO Novohradské hory (část mimo PO): P. Bürger, J. Pykal, J. Šebestian • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • Bílé Karpaty: J. Sviečka • Českolipsko: M. Honců, O. Roztočil • Krušné hory (Jirkov): V. Tejrovský • Orlické hory (Říčky): M. Hromádko • Podještědí: M. Lubas • Rýmařovsko: M. Glacner • Slavkovský les: P. Volf • Šumpersko: P. Šaj, M. Vavřík • Žďárské vrchy: J. Příhoda • Železnobrodsko: L. Jasso.

Jeřáb popelavý ▪ *Grus grus* ▪ Common Crane

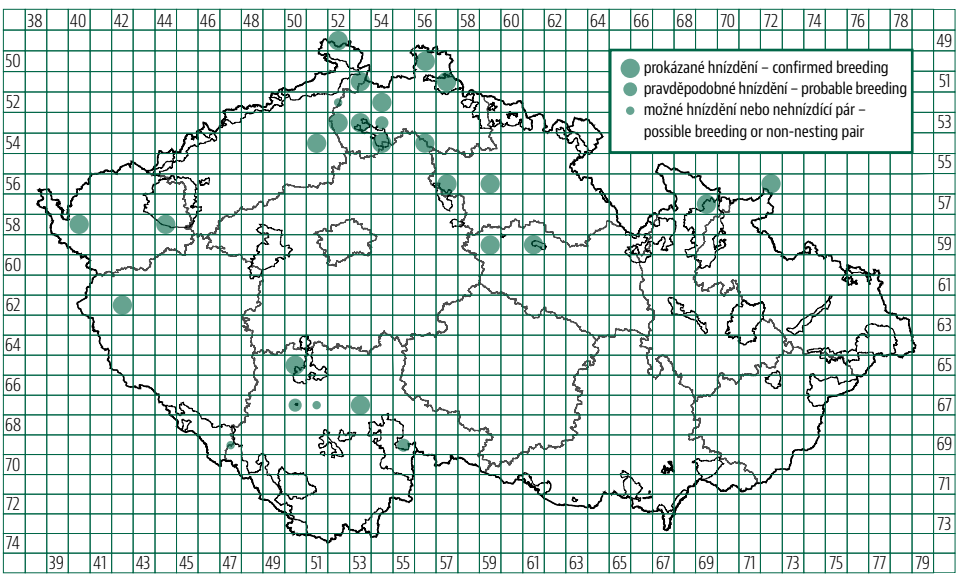
Ptačí oblasti, v nichž je jeřáb popelavý předmětem ochrany: Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Rožďalovické rybníky.
Další ptačí oblasti s hnízděním nebo hnízdními výskyty v letech 2008–2010: PO Bohdanečský rybník, PO Jeseníky, PO Jizerské hory, PO Labské pískovce, PO Šumava, PO Třeboňsko.

Nové poznatky

Populace jeřába popelavého ve střední Evropě stále pozvolna roste a šíří se západním směrem, což je dobře vidět na německé populaci, čítající v současnosti na 7 000 párů, jak bylo uvedeno na evropské jeřábí konferenci ve Stralsundu v roce 2010 (MEWES 2010). Jižní hranice se zatím příliš neposouvá, proto je velmi zajímavé první doložené hnízdění na východním Slovensku v CHVÚ Senianské rybníky, kde byl v roce 2009 pozorován pár s mláďaty (REPEL et al. 2009).

Metodika a rozsah monitoringu

Jeřábi se sledují ve 4 obdobích hnízdního cyklu. V III. a začátkem IV. se hledají a kontrolují hnízdní okrsky, jeřábi jsou v této době poměrně nápadní a vyskytují se často na otevřených plochách. Ve druhé fázi během IV. až začátkem V., kdy probíhá inkubace vajec, lze pozorovat jen jednoho ptáka. Pozorování obou ptáků znamená nehnízdící pár. V. a VI. patří výchově mláďat, ptáci z lokality prakticky zmizí a ukrývají se s mláďaty na nepřístupných místech nebo v lese. Lze je pozorovat pouze výjimečně, když vycházejí na otevřené plochy, např. louky nebo otevřené mokřady. Čtvrtá fáze je nejjednodušší – po vzletnosti mláďat se zdržuje rodina na polích a loukách nedaleko hnízdiště a lze tak relativně snadno doložit nejen přítomnost hnízdního páru, ale i úspěšnost hnízdění.

Hnízdní rozšíření jeřába popelavého na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Common Crane in the Czech Rep. in 2008–2010.

Jeřábi se monitorují pravidelně každým rokem na celém území ČR, což zajišťuje Skupina pro výzkum a ochranu jeřába popelavého v ČR. Prokázané hnízdění je dokladováno nálezem hnízda nebo pozorováním mláďat, pravděpodobné hnízdění předpokládá hnízdění na základě typického chování v obsazeném teritoriu (výskyt po celou hnízdní sezónu, pozorování jednoho ptáka v období sezení na vejcích, chování páru odpovídající vodění mláďat, ačkoliv tato nebyla přímo pozorována), teritoriální páry jsou řazeny do kategorie možné hnízdění a nehnízdící páry.

Výsledky monitoringu jeřába popelavého v letech 2008–2010.
Results of the Common Crane monitoring in 2008–2010.

Oblast Area	2008				2009				2010			
	1	2	3	Celkem Total	1	2	3	Celkem Total	1	2	3	Celkem Total
Českolipsko (vč. PO)	6	16	2	24	7	7	10	24	10	4	10	24
PO Rožďalovické rybníky (Kopidlnsko)	1		2	3	1	1	3	5	1		3	4
PO Bohdanečský rybník a Pardubicko		1		1	2			2	1	1		2
PO Jeseníky					1			1	1			1
PO Jizerské hory	1			1			1	1		1		1
PO Labské pískovce (Šluknovsko)	2			2	2			2	3			3
PO Šumava											1	1
PO Třeboňsko		1		1							1	1
Český ráj			1	1	1			1	1			1
Frýdlantsko	2			2	2			2	1	1		2
Hořicko	1			1		1		1			1	1
Chebsko		1	2	3	1		1	2		1		1
Karlovarsko					1			1	1			1
Písecko	1		1	2	2	1		3	1	1	1	3
severní Morava		1		1	1			1	1			1
Táborsko		1		1	1			1		1		1
Tachovsko	1			1		1		1	1		1	2
Úštěcko		1		1	1			1		1		1
Celkem – Total	15	22	8	45	23	11	15	49	22	11	18	51

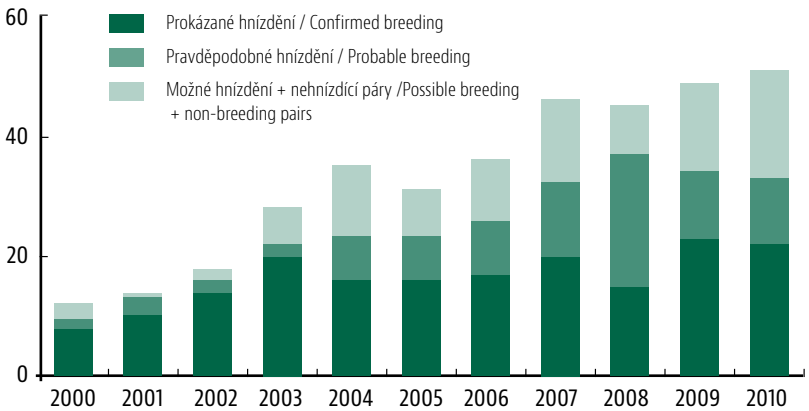
1 – prokázané hnízdění; 2 – pravděpodobné hnízdění; 3 – možné hnízdění nebo nehnízdící pár
1 – confirmed breeding; 2 – probable breeding; 3 – possible breeding or non-nesting pair

Výsledky monitoringu

V letech 2008–2010 byly páry jeřábů zaznamenány v 18 oblastech (2008 – 15, 2009 – 16, 2010 – 18) a v 27 čtvercích, tj. 4,3 % z počtu čtverců na území ČR. Počet teritoriálních párů mezi roky 2008 a 2010 vzrostl o 13,3 %, počet obsazených lokalit o 11,8 % a doložených hnízdišť o 6,7 %. Novými hnízdními oblastmi jsou Karlovarsko a Jeseníky. Klíčovou oblastí je Českolipsko s 24 teritoriálními páry, což představuje kolem poloviny celostátní populace. V ptačích oblastech zaměřených na ochranu jeřába popelavého se v hnízdní době vyskytovalo v roce 2008 17 párů, v roce 2009 19 párů a v roce 2010 18 párů, tedy více než třetina celostátní populace.

Vývoj populace v ČR

Jeřáb popelavý hnízdí v ČR pravidelně od roku 1989 (KURKA 1991), přičemž počet lokalit a hnízdících párů stále plynule narůstá (např. LUMPE 1996, BENDA et al. 1998, ŠOLTYS et al. 2003, GAHURA 2009). Od roku 2007, který byl posledním rokem předchozího období monitoringu (HORA et al. 2010a), došlo ke zvýšení početnosti populace o 5 párů, tj. o 11 %. Počet čtverců s doloženým hnízděním se oproti předchozímu období zvýšil o 3 čtverce, tj. o 18 %. Velikost celostátní populace (teritoriálních párů) vzrostla od roku 2000 z 12 na 51 párů v roce 2010, tj. čtyřnásobně, počet doložených hnízd z 8 na 22 (23 v roce 2009). V období monitoringu 2008–2010 vzniklo 5 nových hnízdišť a přibyly i 2 nové regiony – Karlovarsko (J. Matějů in litt.) a Jeseníky (HAJNÝ 2009). Nejvýše položené hnízdiště se nachází v 850 m n m. v Jizerských horách a jeřábi se už objevují i na Šumavě (1 050 m n. m.). V PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a PO Rožďalovické rybníky, v nichž je jeřáb popelavý předmětem ochrany, se vyskytovala více než třetina celostátní populace. Další údaje jsou uvedeny v textech těchto PO.

Vývoj populace jeřába popelavého v ČR v letech 2000–2010.
Development of the Common Crane population in the Czech Rep. in 2000–2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

Jeřáb popelavý je zařazen mezi kriticky ohrožené druhy podle vyhlášky č. 395/1992 Sb., ovšem i přes mírný růst populace není 51 teritoriálních párů zárukou trvale stabilní populace. Jeho závislost na mokřadních biotopech v době hnízdění může při špatném zásahu do krajiny vést k rychlému poklesu jeho stavu. Hnízda na nízké vodě jsou mnohem více ohrožena predací, zřejmě hlavně ze strany divokých prasat. Ochrana hnízdišť proto spo-

čívá především v udržování stálé vodní hladiny, na dalším místě je pak omezení rušení ze strany lidí (práce v okolí, rybaření, turistika).

Zpracovali: Z. Kučera, P. Lumpe ● Monitoring zajistili: členové Skupiny pro výzkum a ochranu jeřába popelavého v ČR a další spolupracovníci ● Koordinace: P. Lumpe ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a Českolipsko mimo PO: J. Brožek, Jakub Čejka, K. Hlávka, M. Honců, L. Jeřábková, P. Kurka, P. Lumpe, V. Nedbal, L. Peške, J. Procházka (AOPK ČR), I. Svoboda, D. Šanc, Z. Šanc, K. Šrubař, M. Ticháčková, S. Valda, Z. Veselý ● PO Rožďalovické rybníky (Kopidlnsko): Z. Smolík, V. Šoltys, F. Stránský ● PO Bohdanečský rybník a Pardubicko: T. Bělka, V. Lemberk ● PO Jeseníky: L. Hajný ● PO Jizerské hory: Jakub Čejka, M. Pudil ● PO Labské pískovce (Šluknovsko): P. Benda, P. Lumpe, V. Šena ● PO Šumava: T. Lorenc ● PO Třeboňsko: J. Hlásek, J. Ševčík ● Český ráj: L. Jasso ● Frýdlantsko: Jakub Čejka, M. Pudil ● Hořicko: J. Bartoníček, P. Hůlka† ● Chebsko: K. Brož, D. Jäger, F. Lagarde† ● Karlovarsko: J. Matějů ● Písecko: K. Pecl, J. Šebestian, R. Všetečka ● Severní Morava: V. Gahura, R. Petro ● Táborsko: J. Fišer ● Tachovsko: K. Machač ● Úštěcko: J. Vondráček.

Drop velký ▪ *Otis tarda* ▪ Great Bustard

Nové poznatky

V sousedním Rakousku se díky cíleným opatřením daří početnost populace pomalu zvyšovat. Pro ČR je nejvýznamnější vývoj na nejbližší z pěti současných rakouských lokalit – v západním Weinviertelu. Z 15–20 ex., zaznamenaných zde v roce 1990, se populace zvýšila na 60 ex. v roce 2010, přičemž v roce 2006 čítala 53 ex. (RAAB et al. 2010).

Metodika a rozsah monitoringu

Kontroly tradičních i satelitních hnízdišť a zimovišť. V méně přehledných místech pěší pochůzka, v přehledném terénu projíždění po polních cestách s občasnými zastávkami a prohlédnutím okolí dalekohledem.

Tradiční hnízdiště Hodonice – Lechovice – Borotice – Božice: 5 kontrol během hnízdního období (2. polovina IV., V., VI., VIII., IX.).

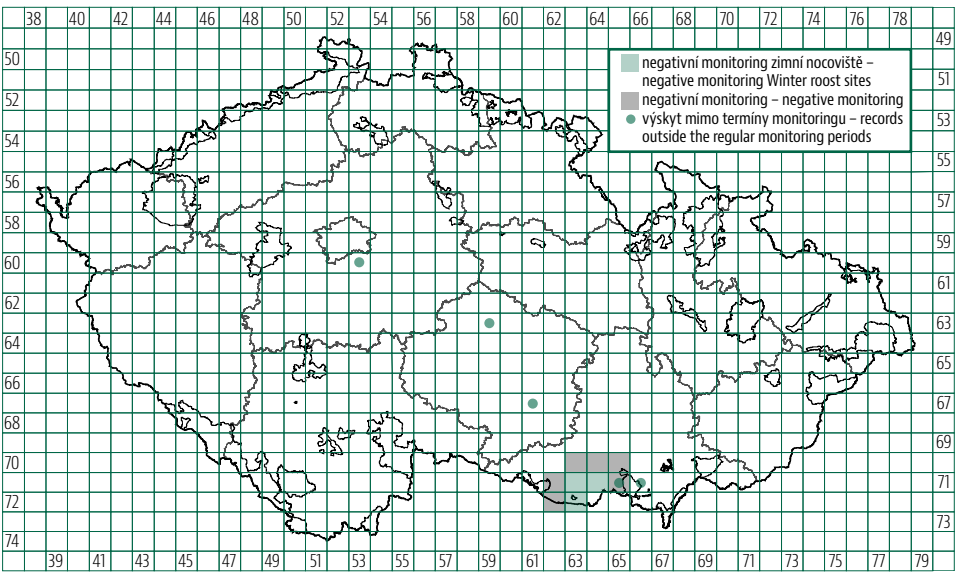
Tradiční zimoviště Božice – Hrádek – Valtrovice: 3–4 kontroly (XII., II., konec III. až začátek IV.).

Satelitní hnízdiště Strachoticko, Litobratřicko, Hostěradicko a Miroslavsko: 2 kontroly během hnízdního období (počátek V., VI.) a 2 kontroly během mimohnízdního období (XII., III.).

Evidence pozorování z lokalit mimo oblast monitoringu.

Výsledky monitoringu

V roce 2008 byl vlastní monitoring negativní. Z dalších zdrojů se podařilo získat údaj o výskytu 2 dropů (zřejmě páru) dne 11. 4. v katastru obce Šakvice, okres Břeclav (J. Příjemský, člen místního mysliveckého sdružení). Zdržovali se na ozimu, předtím ani později tam pozorováni nebyli.

Oblast monitoringu a výskyt dropa velkého na území ČR v letech 2008–2010.
Area of the monitoring and records of the Great Bustard in the Czech Rep. in 2008–2010.

V roce 2009 byl monitoring opětovně negativní. Mimo monitorovanou oblast byl 1. 9. pozorován 1 drop (zřejmě samice nebo mladý pták) na odrostlém strništi po řepce u Mikulova ve směru na Březí, cca 800 m od města a 50 m od silnice (Z. Karber z Velkých Pavlovic). V roce 2010 byl drop zjištěn třikrát, opět mimo oblast monitoringu. Jednalo se zřejmě o téhož jedince – samce, který cestoval republikou. Poprvé byl zjištěn 11. 3. u Kojetína v okrese Havlíčkův Brod, na poli s řepkou se zdržel až do 17. 3. (L. Stejskal). Další výskyt byl zaznamenán 29. 3. v katastru obce Nupaky, okres Praha-východ (P. Révay, P. Řezníček & M. Lukeš, avif.birds.cz). Pozorování z 30. 3. u Kožichovic v okrese Třebíč (J. Konopáč) naznačuje, že pták se vrátil do Rakouska, odkud pravděpodobně pocházel.

Vývoj populace v ČR

Situace zůstává stejná, v ČR žádná populace dropa velkého v současnosti neexistuje. Zaznamenáváni jsou pouze ptáci z hnízdišť v jiných zemích, nejpravděpodobněji z Rakouska. Zálety jsou pouze krátkodobé, velkoplošné intenzivní hospodaření v naší krajině není pro daný druh evidentně příliš lákavé.

Stav z hlediska ochrany přírody

Česká republika se k ochraně dropa stavěla doposud spíše pasivně. Dlouhodobě se pouze daří vymezené oblasti tradičních hnízdišť a tradičního zimoviště chránit před rozvojovými záměry, které by znamenaly takové změny v krajině, že by návrat dropa velkého byl vyloučen. Určitým příslibem je snaha získat do správy ochrany přírody zemědělské pozemky v klíčových oblastech, kde by pak s využitím plošných dotací byla realizována opatření ověřená při ochraně dropa v sousedním Rakousku. Uvažuje se také o aktualizaci záchranného programu.

Zpracovali: Z. Kučera, V. Škorpíková • Monitoring zajistila: V. Škorpíková.

Tenkozobec opačný ▪ *Recurvirostra avosetta* ▪ Pied Avocet

Ptačí oblasti, v nichž je tenkozobec opačný předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti s hnízděním v letech 2008–2010: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (2009), Českobudějovické rybníky (2008).

Nové poznatky

V roce 2010 hnízdilo na jihozápadním Slovensku na polních mokřadech vzniklých při extrémních srážkách nejméně 7 párů tenkozobců a ze 4 hnízd bylo vyvedeno 8 mláďat (SLOBODNÍK et al. 2011). V roce 2009 byly překonány rekordní počty tenkozobců v Seewinklu (NP Neusiedler See – Seewinkel, Rakousko): 13. 4. 676 ex. a 12. 5. 279 hnízdících párů (DVORAK et al. 2009).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 registrace výskytu a hnízdění při monitoringu jiných druhů vodních ptáků a běžné faunistické práci na Českobudějovicku (vč. Dehtáře), Třeboňsku a Lednických rybnících. Dále shromažďování publikovaných i nepublikovaných záznamů o hnízdění a výskytu druhu na území ČR.

Výsledky monitoringu

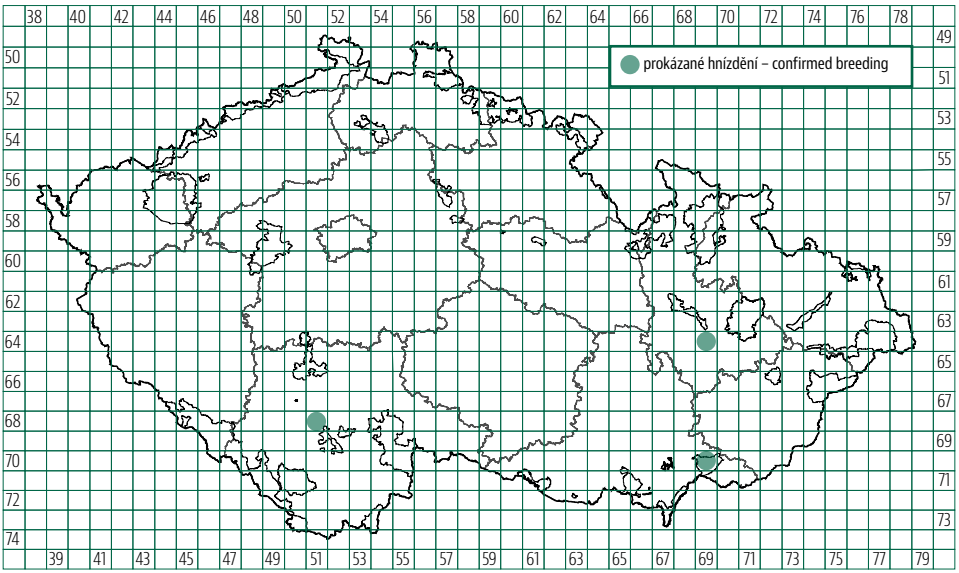
PO Českobudějovické rybníky a okolí včetně PO Dehtář
2008: 1 hnízdící pár mimo PO na odkališti MAPE u Mydlovar (V. Kubelka, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2008), výsledek hnízdění není znám (KUBELKA & PYKAL 2012), dále min. 20 pozorování 1–5 ex.,
2009: v IV.–V. pravidelně 1–5 ex. na vypuštěném rybníku Nová u Dívčic, hnízdění neprokázáno (Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2009, KUBELKA & PYKAL l. c.), poslední pozorování na lokalitě (2 páry) 15. 5. (J. Pykal),
2010: jen časně na jaře – 2 ex. 8. 4. (V. Kubelka, Faunistická pozorování členů JOK č. 1/2010) a pak až 10.–26. 10. 1 ex. (F. Marec, P. Albert, J. Závora a řada dalších in VAVŘÍK 2011).

PO Třeboňsko
V letech 2008–2010 při sčítání vodních ptáků výskyt nebyl zaznamenán.

PO Lednické rybníky
2008: 13. 3. 1 ex., poté 18. 4. – 6. 5. 6× 2–4 ex. na Prostředním rybníku, koncem VII. 2× 3 ex. na Hlohoveckém rybníku (P. Macháček) a na avif.birds.cz dalších 13 pozorování: 1–4 ex. mezi 16. 4. – 2. 5. na Prostředním rybníku a 1 pozorování 3 ex. z Lednických rybníků 23. 7.,
2009: žádné pozorování,
2010: žádné pozorování.

Mimo monitorovaná území v roce 2009 neúspěšně hnízdil 1 pár na zaplavených Bzeneckých loukách v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (ČAMLÍK et al. 2010) a v roce 2010 1 pár vyvedl 4 mláďata na zaplaveném poli v Olomouci-Holicích (L. Doupal, J. Svatoš, J. Havránek aj. in ŠÍREK, Zprávy MOS 2010, 68: 71, DOUPAL & ŠÍREK, Vanellus 2011, 6: 46).

Z lokalit mimo monitorované oblasti a hnízdišť mimo tyto oblasti byly výskyty tenkozobců v letech 2008–2010 hlášeny celkem 11× v celkovém počtu 21 ex. ze 4 míst v Čechách a 5 míst na Moravě (avif.birds.cz, fkcso.cz): 4× IV., 2× V., 1× VI., 3× VIII., 1× IX.

Hnízdění tenkozobce opačného na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding of the Pied Avocet in the Czech Rep. in 2005–2010.

Hnízdění tenkozobce opačného v ČR v letech 2005–2010.
Breeding of the Pied Avocet in the Czech Rep. in 2005–2010.

Rok Year	Lokalita Locality	Počet párů No. of pairs	Poznámka Note	Zdroj Source
2007	Zbudovský ryb. (CB)	2	vyvedena 3 a 2 mláďata 3 and 2 fledged young	Z. Vondráček a spol. in Vašák & Dalík, Spolkové zprávy ČSO, 2/2008: 1 a další pozorovatelé, Kubelka & Pykal 2012
2007	Nesyt (BV)	2		Macháček 2007, 2009
2008	Odkaliště MAPE (CB)	1	7. 6. hnízdo 7. 6. nest	V. Kubelka, Faunistická pozorování členů JOK č. 2/2008
2009	Bzenecké louky (HO)	1	neúspěšné hnízdění unsuccessful nesting	Čamlík et al. 2010
2010	Olomouc-Holice (OL)	1	4 mláďata 4 young	L. Doupal, J. Svatoš, J. Havránek aj. in Šírek, Zprávy MOS 2010, 68: 71, Doupal & Šírek, Vanellus 2011, 6: 46

Stav z hlediska ochrany přírody

V letech 2008–2010 tenkozobec opačný hnízdil v ČR každoročně v jednom páru. Oproti předcházejícím obdobím, kdy tenkozobci hnízdili převážně na dnech vypuštěných či částečně vypuštěných rybníků, se hnízdiště nacházela ve dvou případech na zaplavených polích a jednou na odkališti. Takovým hnízdištím lze jen obtížně zajistit ochranu, neboť nelze zabránit vysychání záplavy. Důležitá je ale kontrola hnízdišť při silných či dlouhotrvajících deštích a zajištění hnízd ohrožených zaplavením.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Pykal • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky a okolí včetně PO Dehtář: J. Pykal a členové JOK – pobočky ČSO • PO Lednické rybníky: P. Macháček • PO Třeboňsko: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík.

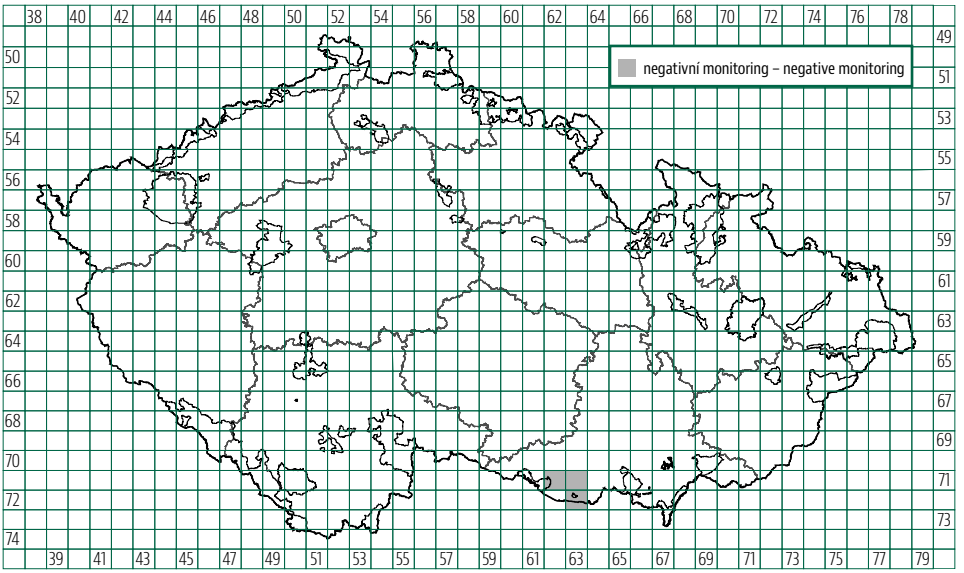
Dytík úhorní ▪ *Burhinus oedicnemus* ▪ Eurasian Thick-knee (Stone Curlew)

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 3 večerní kontroly posledních nebo potenciálních hnízdišť na Znojemsku (Božice – Hrádek, Hodonice – Valtrovice, Lechovice – Borotice), případně s použitím provokace nahrávkou teritoriálního hlasu. Evidence příležitostných publikovaných i nepublikovaných pozorování z celého území ČR.

Výsledky monitoringu

Všechny kontroly v roce 2010 byly negativní. V letech 2008–2010 nebyl z ČR hlášen ani jeden výskyt dytíka.

Výsledky monitoringu dytíka úhorního v roce 2010.
Results of the Eurasian Thick-knee monitoring in 2010.

Vývoj populace v ČR

Od posledního hnízdění v roce 1995 a posledního výskytu v roce 2003 (ŠKORPÍKOVÁ & HORÁK 2004, HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005, ŠŤASTNÝ et al. 2006) neexistuje jediný záznam, na jehož základě by se dalo usuzovat na hnízdění druhu v ČR.

Stav z hlediska ochrany přírody

Dytík úhorní je druhem vedeným pro území ČR v kategorii druhů vymizelých (ŠŤASTNÝ & BEJČEK 2003). Tento stav zůstal stejný i v období 2008–2010, když se ani při monitoringu, ani z dalších zdrojů nepodařilo prokázat jediný výskyt v ČR. Vzhledem k existující populaci v sousedním Dolním Rakousku, která je stabilní (R. Raab in verb.), není návrat dytíka v budoucnu vyloučen, vytvoření životaschopné populace je však podmíněno vytvořením vhodných biotopů, které dnes evidentně scházejí.

Zpracovali: Z. Kučera, V. Škorpíková • Monitoring zajistila: V. Škorpíková.

Racek černohlavý ▪ *Larus melanocephalus* ▪ Mediterranean Gull

Ptačí oblasti, v nichž je racek černohlavý předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Heřmanský stav – Odra – Poolší, Jaroslavické rybníky, Litovelské Pomoraví, Střední nádrž VDNM.

Nové poznatky

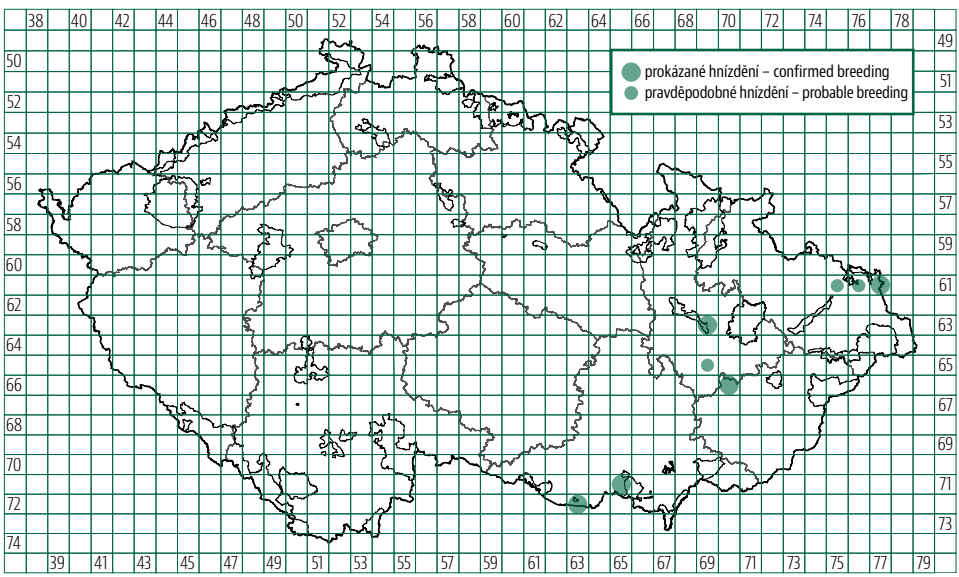
CHYTIL et al. (2010) shrnují výsledky kroužkování racka černohlavého v ČR. Do konce května 2009 bylo okroužkováno 222 jedinců, z toho 116 mláďat a 35 dospělých ptáků barevnými kroužky. Alespoň jedno zpětné hlášení bylo získáno od 81 jedinců, celkem bylo získáno 556 hlášení. Naši rackové opouštějí hnízdiště ke konci července, dospělci táhnou asi o 2 týdny dříve než mláďata. Převažuje tah západním směrem na atlantské pobřeží Evropy. Nejvíce hlášení přichází z Francie (380), nejvzdálenější nálezy pocházejí z Irska a jižního Portugalska. Věrnost hnízdištím je nízká. Nejvyšší zjištěné stáří je nejméně 16 let a 11 měsíců. Jde o ptáka označeného v roce 1994 na hnízdišti v Belgii a kontrolovaného na hnízdišti v Chomoutově v PO Litovelské Pomoraví.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně sečtení hnízd v kolonii na přelomu 1. a 2. dekády V. až do 1. dekády VI. ve 3 pravidelných hnízdištích a evidence zpráv o jednotlivých hnízděních i hnízdních výskytech na území ČR.

Výsledky monitoringu

Po celé období 2008–2010 byla obsazena 3 tradiční hnízdiště, tj. Střední nádrž VDNM, Chomoutovské jezero v PO Litovelské Pomoraví a Karvinské rybníky v PO Heřmanský stav – Odra – Poolší. Dále byla zaznamenána hnízdění 1 páru v roce 2008 na Zámeckém

Hnízdní rozšíření racka černohlavého na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Mediterranean Gull in the Czech Rep. in 2008–2010.

rybníku v Chropyni (J. Šírek in litt.), 1 páru a 1 smíšeného páru s rackem chechtavým v roce 2009 (V. Škorpíková in litt. a in DOLEŽAL 2010) a pravděpodobně 2–3 párů v roce 2010 v PO Jaroslavické rybníky; ve všech případech neúspěšné hnízdění (V. Škorpíková in litt.).

Vyloučeno není ani hnízdění na Chropyňském rybníku v roce 2009 a na Hradeckém rybníku (Tovačov, PR) v letech 2008 a 2010 (J. Šírek in litt., pozorování na avif.birds.cz).

Výsledky monitoringu racka černohlavého v letech 2008–2010 (počet hnízd a v závorce počet pravděpodobně hnízdících párů).
Results of the Mediterranean Gull monitoring in 2008–2010 (number of nests and, in parentheses, the number of probably nesting pairs).

Oblast/lokalita Area/locality	2008	2009	2010
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: ryb. Mělčina, Karviná	1 (1)	4	1
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: ryb. Skučák, Rychvald		(1)	(1)
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: Heřmanský stav		(1)	
PO Jaroslavické rybníky		1	1 (1–2)
PO Litovelské Pomoraví: Chomoutovské jezero	6	11	11
PO Střední nádrž VDNM	(3)	19 (1)	1 (1)
ryb. Zámecký, Chropyně (KM)	1		(1)
ryb. Hradecký, Tovačov (PR)	(1)	(1)	(1)
Celkem – Total	8 (5)	35 (4)	14 (5–6)

Vývoj populace v ČR

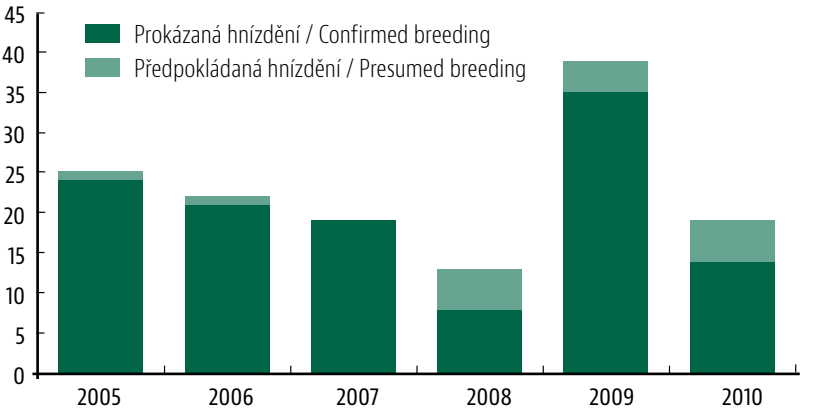
V letech 2008–2010, na rozdíl od období 2005–2007, početnost racka černohlavého v ČR značně kolísala. Zatímco v roce 2008 hnízdilo nejméně párů od roku 1998, počet doložených hnízdění v roce 2009 byl stejný jako v dosud rekordním roce 2000 (35 – POPRACH et al. 2006, HORA et al. 2010a). Do seznamu 14 lokalit, na kterých bylo v období 1983–2007 doloženo hnízdění racka černohlavého (POPRACH et al. l. c., HORA et al. l. c) se v letech 2008–2010 zařadily Jaroslavické rybníky, odkud předtím bylo známo jen úspěšné vyhnízdění smíšeného páru racka černohlavého a racka chechtavého v roce 1997 (HORAL 1999, POPRACH et al. l. c.).

Na pravidelných hnízdištích počty hnízdících párů rovněž kolísaly, přičemž shodně byly nejvyšší v roce 2009:

PO Střední nádrž VDNM: zatímco 19 hnízdících párů (a 1 pravděpodobně hnízdící) v roce 2009 je historickým maximem (dosud 17 párů v roce 2000), počty párů v letech 2008 a 2010 jsou naopak nejnižší za dobu pravidelného hnízdění na lokalitě, tj. od roku 1996 (CHYTIL & MACHÁČEK 2000, POPRACH et al. l. c., HORA et al. l. c.).

Karvinsko (PO Heřmanský stav – Odra – Poolší): na rybníku Mělčina v celém tříletém období monitoringu rackové černohlaví hnízdili v nízkém počtu, který je, s výjimkou roku 2000 se 14 páry, běžný v celé historii hnízdění druhu na této lokalitě od roku 1997 (HALUZÍK 2001, POPRACH et al. l. c, HORA et al. l. c.); po zahnízdění 12 párů v roce 2006 na rybníku

Skučák u Rychvaldu (HORA et al. l. c.) početnost na této lokalitě rychle poklesla a v letech 2008–2010 na Skučáku hnízdění již prokázáno nebylo.
Chomoutovské jezero (PO Litovelské Pomoraví): maximum 16 párů v roce 2002 (POPRACH et al. l. c., HORA et al. l. c.) sice překonáno nebylo, nicméně 11 párů v roce 2009 a 2010 (a v roce 2004) je druhým nejvyšším počtem od prvního hnízdění v roce 1997.

Vývoj hnízdní populace (v párech) racka černohlavého v ČR v letech 2005–2010.
Pozn.: Prokázané hnízdění v roce 2006 21–22 párů, předpokládané hnízdění v roce 2010 5–6 párů, v grafu použity spodní hodnoty.
Breeding population (in pairs) of the Mediterranean Gull in the Czech Rep. in 2005–2010.
Note: Confirmed breeding in 2006: 21–22 pairs, presumed breeding in 2010: 5–6 pairs; lower estimates used in the graph.

Stav z hlediska ochrany přírody

Početnost racka černohlavého na 3 tradičních hnízdištích neustále kolísá. Vážné ohrožení pro tento druh i nadále představuje pokračující snižování početnosti racka chechtavého v ČR. Navrhuje se přeřadit racka černohlavého v seznamu zvláště chráněných živočichů z kategorie silně ohrožený do kategorie kriticky ohrožený. Na hlavním hnízdišti v PO Střední nádrž VDNM, tj. na Hřbitovním ostrově, se pozitivně projevilo radikální odstranění křovin i starých ruderálních porostů.

Zpracovali: J. Hora, J. Chytil, Z. Kučera, K. Poprach • Monitoring zajistili: PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • PO Litovelské Pomoraví: K. Poprach • PO Střední nádrž VDNM: J. Chytil, P. Macháček.

Rybák obecný ▪ *Sterna hirundo* ▪ Common Tern

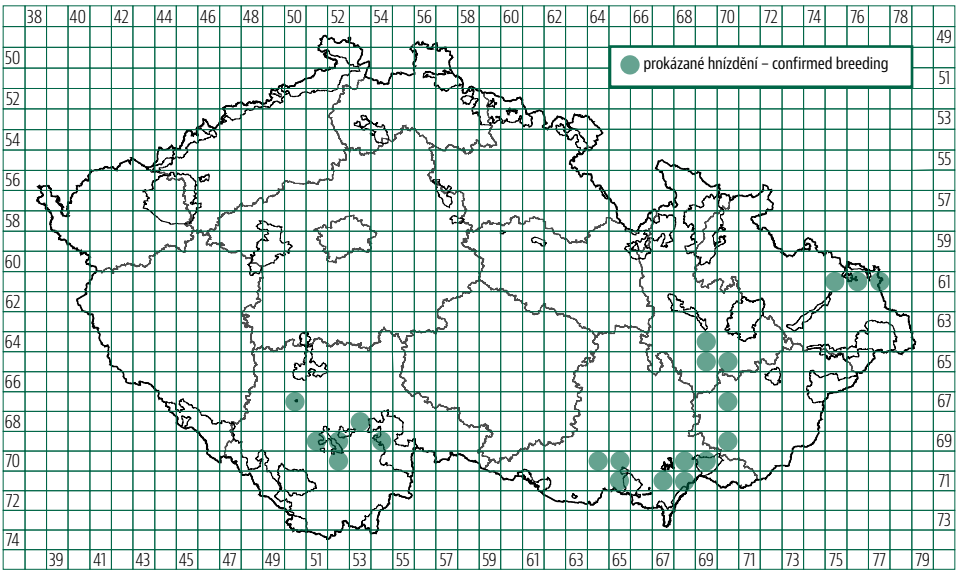
Ptačí oblasti, v nichž je rybák obecný předmětem ochrany: Českobudějovické rybníky, Dehtář, Střední nádrž VDNM, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Řežabinec.

Nové poznatky

Množství unikátních výsledků přinášejí studie populační ekologie rybáka v kolonii na excelentně technicky vybaveném umělém hnízdišti ve Wilhelmshavenu, německém přístavu na břehu Severního moře. Od roku 1992 jsou tam mláďata značena transpondéry (mikročipy), systém antén registruje návraty dospělých a nedospělých ptáků do rodné kolonie, ptáci jsou automaticky váženi na vyvýšených sedácích aj. Takto získané údaje umožňují studovat množství témat, jako jsou demografické parametry, populační dynamika, životní historie jednotlivých rybáků, individuální příspěvek k růstu kolonie, populační genetika a řada dalších (např. BECKER 2010). Informace o projektu včetně přehledu desítek vědeckých prací, dizertací a diplomových prací lze nalézt na webu Institutu pro výzkum ptáků "Vogelwarte Helgoland" (www.ifv-vogelwarte.de).

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně kontroly všech známých kolonií v ČR a evidence příležitostných a nových hnízdišť. Sčítání a kontroly ze břehu od poloviny V. do konce VI., sčítání hnízd koncem V. a v VI., při nevhodných klimatických podmínkách od sčítání upuštěno. Výsledky jsou doplněny publikovanými údaji.

Hnízdní rozšíření rybáka obecného na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Common Tern in the Czech Rep. in 2008–2010.

Výsledky monitoringu

V letech 2008–2010 bylo hnízdění doloženo na 25 lokalitách a v 20 čtvercích. Na dalších 5 lokalitách se hnízdění nepodařilo potvrdit. Nejméně párů bylo napočítáno v roce 2009, a to zhruba o 10 % méně než v roce 2008 a o 20 % méně než v roce 2010. V jednotlivých regionech se však počty měnily odlišně. V jižních Čechách a ve Slezsku byly nejvyšší v roce 2008, na jižní Moravě naopak v roce 2010. Na postupně se zvyšujícím stavu na jižní Moravě se podílel nárůst početnosti v PO Střední nádrž VDNM spolu s hnízděním rybáků na umělých plovoucích ostrůvcích. Přesnost výsledků sčítání na koloniích je ovlivňována postupným obsazováním hnízdiště ve vlnách, značným počtem neúspěšných hnízdění a přesuny z jiných kolonií nebo naopak na jiné kolonie. K náhradnímu hnízdění se může na jiné místo přesunout i celá kolonie, jak tomu bylo v roce 2010 na Třeboňsku. Podrobnější analýza změn početnosti v ptačích oblastech, v nichž je rybák obecný předmětem ochrany, je uvedena v textech dotčených oblastí.

Výsledky monitoringu rybáka obecného v letech 2008–2010.
Results of the Common Tern monitoring in 2008–2010.

Oblast/lokalita Area/locality	2008	2009	2010
PO Českobudějovické rybníky	80–85	52	47
PO Dehtář	30–50	10–20	20–40
PO Střední nádrž VDNM	34	48	89
PO Třeboňsko	50–60	72	75
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	11	16–17	32–33
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	51–55	34–35	26–32
PO Řežabinec	20	20	25
Hodonínsko (mimo PO)	15–19	29–36	54–60
Horní nádrž VDNM (BV)	16	21	5
Karvinsko (mimo PO)	33–57	31–39	6–11
Ostrožská Nová Ves (UH)	20–25	8–9	22–25
Pohořelické rybníky: Vrkoč (BO)	0	3–4	8
Znojemsko: Miroslavský rybník	1–2	1	1
Přerovsko	4	7	23
Kroměřížsko	4	9	2
Krčmaň (OL): štěrkovna	1	0	0
Celkem – Total	370–443	361–390	435–476

Výsledky monitoringu rybáka obecného na jihočeských hnízdištích v letech 2008–2010.
Pozn.: V PO Třeboňsko v roce 2010 zahnízdilo nejdříve cca 55 párů na Bošileckém rybníku, avšak v deštivém a chladném počasí zřejmě celá kolonie byla neúspěšná a ptáci se přesunuli k náhradnímu hnízdění na ostrůvek rybníka Koclířov; do celkových výsledků je započítán jen stav 75 párů na Koclířově.
Results of the Common Tern monitoring at Southern Bohemian nesting sites in 2008–2010.
Note: In the Třeboňsko SPA in 2010, at first about 55 pairs started nesting at the Bošilecký pond, but the whole colony was unsuccessful, possibly due to cold and rainy weather, and the birds moved to an islet in the Koclířov pond for replacement nesting; thus only 75 pairs from Koclířov are included in the total.

Lokalita – Locality	2008	2009	2010
PO Českobudějovické rybníky: ryb. Bezdrev	70	50	43
PO Českobudějovické rybníky: ryb. Vyšatov	10–15	2	2
PO Českobudějovické rybníky: ryb. Blatec (Dívčice)	0	0	2
PO Dehtář	30–50	10–20	20–40
PO Třeboňsko: ryb. Bošilecký	50–60	72	(55)
PO Třeboňsko: ryb. Koclířov	0	0	75
PO Řežabinec	20	20	25
Celkem – Total	180–215	154–164	167–187

Výsledky monitoringu rybáka obecného na jihomoravských hnízdištích v letech 2008–2010.
Results of the Common Tern monitoring at Southern Moravian nesting sites in 2008–2010.

Lokalita – Locality	2008	2009	2010
PO Střední nádrž VDNM	34	48	89
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: ryb. Stolářka	11	16–17	32–33
Hodonínsko: Jarohněvický rybník	3–5	3–4	4–6
Hodonínsko: Mutěnické rybníky – Třetí zbrod	12–14	19–25	48–52
Hodonínsko: Mutěnické rybníky – Bažantnice	0	5	0
Hodonínsko: Písečné rybníky – Lužický malý	0	1	1
Hodonínsko: Velké Bílovice – Bílovická nádrž	0	1	1
Horní nádrž VDNM	16	21	5
Ostrožská Nová Ves: štěrkopískové jezero	20–25	8–9	22–25
Pohořelické rybníky: Vrkoč	0	3–4	8
Znojemsko: Miroslavský rybník	1–2	1	1
Celkem – Total	97–107	126–136	211–221

Výsledky monitoringu rybáka obecného na severní Moravě a ve Slezsku v letech 2008–2010.
Results of the Common Tern monitoring in Northern Moravia and Silesia in 2008–2010.

Lokalita – Locality	2008	2009	2010
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: štěrkovna Ostrava-Koblov	46	24	21
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: Karvinské rybníky, Karviná	4	7	5–7
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: PR Skučák, Rychvald	0	0	0–1
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: ryb. Podkostelní, Rychvald	1–5	3–4	0–3
Horní Těrlicko: Těrlická přehrada	1–2	?	?
Karviná-Louky n. Olší: důlní propadliny	0–1	0–3	0
Karviná-Doly: důlní propadliny	4–6	1–3	1–2
Lazy u Orlové: důlní propadlina Dolina	28–35	30–31	5
Prostřední Suchá: důlní propadliny	0–1	0	0
Šenov: rybníky Košťálovský a Volenský	0–12	0–2	0–4
Celkem – Total	84–112	65–74	32–43

Výsledky monitoringu rybáka obecného na střední Moravě v letech 2008–2010.
Results of the Common Tern monitoring at the Central Moravian sites in 2008–2010.

Lokalita – Locality	2008	2009	2010
Tovačov (PR): Troubecká pískovna	3	4	22
Tovačov (PR): Annínské jezero	1	2	1
Přerov (PR): laguny a rybník	-	1	-
Hulín (KM): Hulínská štěrkovna	1	3	2
Záhlinice (KM): Němčický ryb.	3	5	-
Kvasická štěrkovna (KM)	-	1	-
Krčmaň (OL): štěrkovna	1	-	-
Celkem – Total	9	16	25

Vývoj populace v ČR

Od zahájení každoročního celostátního monitoringu celé populace v roce 2005 se její početnost pohybovala mezi 300–350 páry (2005) a 450–500 páry (2006, 2007, 2010) a počet hnízdišť kolísal mezi 21 a 29, přičemž není vyloučeno, že některá menší hnízdiště unikla pozornosti. Na střední Moravě postupně narůstají počty párů hnízdících na plovoucích ostrůvcích na štěrkopískovnách v Tovačově a Hulíně (např. ŠAFRÁNEK et al. 2011). Nová hnízdiště vznikla na Hodonínsku: od roku 2008 rybáci obecní hnízdí na Mutěnických rybnících a od roku 2009 na Písečných rybnících a Bílovické nádrži poté, co na těchto lokalitách byly instalovány plovoucí ostrůvky (ZAŇÁT et al. 2010). Také na rybníku Stolářka v PO Bze-

necká Doubrava – Strážnické Pomoraví, kde v letech 2001–2010 nepravidelně hnízdil či se o hnízdění pokoušel 1 pár, se po instalaci plovoucího ostrůvku v roce 2008 usadila kolonie, jejíž početnost narostla během 3 let na více než 30 párů (ZAŇÁT et al. l. c., J. Zaňát in litt.). V roce 2008 bylo poprvé prokázáno hnízdění rybáka obecného na Znojemsku, a to na Miroslavském rybníku (KLEJDUS 2009b), v roce 2009 se rybáci navrátili na Pohořelické rybníky (R. Doležal & J. Klejdus in DOLEŽAL, Crex 30, 2010: 202), kde naposledy hnízdili v 70. letech minulého století (MARTIŠKO 1994). Dodatečně byla získána zpráva o hnízdění tohoto druhu na Horní nádrži VDNM od roku 2002 (J. Chytil & P. Macháček unpubl.), proto jsou k jihomoravským a celostátním výsledkům z roku 2006 a 2007 (HORA et al. 2010a) připočítány 4 páry, resp. 15–16 párů. Podobně je ke středomoravským a celostátním výsledkům připočítán 1 pár, hnízdící v roce 2006 (2 mláďata) na Hulínské štěrkovně (J. Šafránek in litt.).

Změny početnosti rybáka obecného v ČR v letech 2005–2010.
Changes in the Common Tern numbers in the Czech Rep. in 2005–2010.

Region	2005	2006	2007	2008	2009	2010
jižní Čechy – Southern Bohemia	134–160	181–206	248–270	180–215	154–164	167–187
jižní Morava – Southern Moravia	111–114	201–206	136–151	97–107	126–136	211–221
severní Morava a Slezsko – Northern Moravia and Silesia	48–66	48–69	53–70	84–112	65–74	32–43
střední Morava – Central Moravia	0	7	1	9	16	25
ČR celkem – Czech Rep. total	293–340	437–488	438–492	370–443	361–390	435–476
Odhad – Estimate	300–350	450–500	450–500	380–450	370–400	450–500

Stav z hlediska ochrany přírody

V druhé tříleté periodě ke třem tradičním regionům s hnízdišti rybáka obecného přibyl čtvrtý region, a to střední Morava po instalaci plovoucích ostrůvků společností Českomoravský štěrk a. s. ve spolupráci s Moravským ornitologickým spolkem – středomoravskou pobočkou ČSO na štěrkopískovnách v Tovačově a Hulíně (např. ŠAFRÁNEK et al. l. c.). Původní dřevěné ostrůvky pokryté štěrkem a nadnášené barely jsou od roku 2010 nahrazovány plovoucími ostrůvky z vláknobetonu, které jsou originálním českým průmyslovým vzorem, při jehož projektování a výrobě spolupracovali odborníci z ČVUT Praha a ze společností Českomoravský štěrk, Betotech, Českomoravský beton, Česká DOKA bednící technika a Betonika plus. S úspěchem byly plovoucí ostrůvky použity také na Hodonínsku (ZAŇÁT et al. l. c.). Tam, kde ostrůvky na rybnících i dalších vodních nádržích rychle zarůstají či jsou rozplavovány vodou, je nutná pravidelná údržba. V PO Střední nádrž VDNM trvá nepříznivý stav i přes provedené úpravy již 10 let a v PO Českobudějovické rybníky zůstala jen jediná významná kolonie na rybníku Bezdrev, jejíž velikost během 3 let klesla o 40 %. V těchto dvou oblastech i v PO Heřmanský stav – Odra – Poolší doporučujeme realizovat opatření na podporu druhu.

Zpracovali: J. Hora, J. Chytil, B. Kloubec, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky: J. Pykal, J. Šebestian, J. Šimek • PO Dehtář: B. Kloubec, J. Pykal, J. Šebestian • PO Střední

nádrž VDNM: J. Chytil, P. Macháček • PO Třeboňsko: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, J. Kubenka, M. Mandák, Z. Polášek • PO Řežabinec: J. Šebestian • Hodonínsko vč. PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: P. Berka, G. Čamlík, J. Zaňát • Horní nádrž VDNM: J. Chytil, P. Macháček • Ostrožská Nová Ves: G. Čamlík • Pohořelické rybníky (Vrkoč) a Znojemsko (Miroslavský rybník): J. Klejdus • Přerovsko a Kroměřížsko: J. Šafránek, J. Šírek.

Rybák černý ▪ *Chlidonias niger* ▪ Black Tern

Ptačí oblasti, v nichž je rybák černý předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Řežabinec (pouze pravděpodobné hnízdění v roce 2008).

Nové poznatky

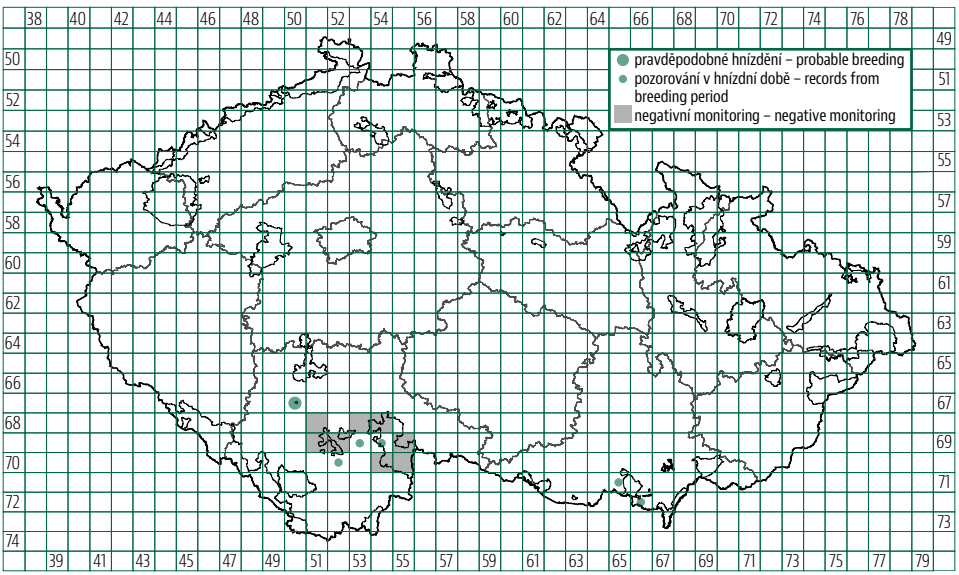
VAN DER WINDEN (2008) revidoval odhad eurasijské populace rybáka černého na 120 000 až 248 000 hnízdících párů a po zahrnutí nehnízdících ptáků a vzletných mláďat na 300 000 až 620 000 ptáků, což je značně méně než předchozí odhady (např. http://wpe.wetlands.org). Značný úbytek dokládá i pokles stavů na nejvýznamnějším evropském pohnízdním shromaždišti na IJsselmeer v Nizozemsku: maximum 120 000 ex. v roce 1990, v letech 2005–2007 postupně 20 000, 65 000 a 23 000 ex. (VAN DER WINDEN & KLAASSEN 2008).

Metodika a rozsah monitoringu

Protože velikost populace neskýtá podmínky pro systematický monitoring, probíhá pouze registrace hnízdních výskytů při pravidelných sčítáních vodních ptáků v PO Českobudějovické rybníky, PO Dehtář, PO Lednické rybníky, PO Řežabinec, PO Střední nádrž VDNM a PO Třeboňsko a při monitoringu jiných druhů vodních ptáků z přílohy I směrnice o ptácích. Zaznamenávání výskytu protahujících hejn nad 100 kusů.

Výsledky monitoringu

V letech 2008–2010 nebylo doloženo ani jedno hnízdění rybáka černého. Pravděpodobné je zahnízdění jednoho páru v roce 2008 v PO Řežabinec; pokud k němu došlo, pak určitě nebylo úspěšné. V dalších 2 letech se rybáci černí v této PO po příletu zdržovali až do hnízdního období, v roce 2009 naposledy 5. 6. 3 ex. a v roce 2010 27. 5. 2 ex. (poté až v VIII.).

Výsledky monitoringu rybáka černého v letech 2008–2010.
Results of the Black Tern monitoring in 2008–2010.

Při pravidelných sčítáních vodních ptáků druh nebyl ani jednou zastižen v hnízdní době v PO Dehtář a PO Českobudějovické rybníky (28. 6. 2009 pozoroval 3 ex. na rybníku Vyšatov u Jaronic J. Vondrka, avif.birds.cz). Z PO Třeboňsko existuje jen 1 záznam z hnízdní doby – 17. 6. 2010 2 ex. na ryb. Velký Tisý a těsně za hranicemi PO byl 1 ex. pozorován 16. 6. 2008 na rybníku Dvořiště. V PO Lednické rybníky byli rybáci černí zaznamenáni v hnízdní době jen 2× – 2 ex. 11. 6. 2008 a 3 ex. 4. 6. 2009, v obou případech na Mlýnském rybníku a z PO Střední nádrž VDNM existuje jediný záznam – 12. 6. 2008 6 ex.

Zaznamenán jediný výskyt hejna nad 100 ex.: 10. 5. 2008 160 ex. Pláňavský rybník, Záhlinice, KM (A. Goebel, P. Vojtěchovský & L. Doupal, avif.birds.cz).

Vývoj populace v ČR

Výsledky monitoringu v letech 2008–2010 nepřinesly žádný důkaz o hnízdění rybáka černého, stejně tak nebylo hnízdění hlášeno v publikovaných i nepublikovaných ornitologických pozorováních. Není sice vyloučeno, že občas několik párů někde nepozorovaně zahnízdí, většina pozorování v hnízdním období se však zřejmě týká ještě protahujících nebo potulujících se ptáků.

Stav z hlediska ochrany přírody

Rybák černý jako hnízdící druh je v ČR na pokraji vymizení. Z období 2008–2010 neexistuje žádná zpráva o jeho hnízdění. Protože rybáci černí územím ČR na jaře pravidelně protahují a zdržují se tu i v malém množství přes hnízdní období, doporučuje se pokusit se je přilákat na vhodné lokality instalací umělých hnízdních podložek. Tato metoda může být úspěšná (VOSSMEYER 2006, 2009), ale pokud zcela zmizelo vhodné hnízdní prostředí a není dostatečná potravní nabídka, podložky mají velmi malý efekt nebo je rybáci zcela ignorují (BEINTEMA et al. 2010). Na každém případném budoucím hnízdišti je nutno zamezit nadměrnému kolísání vodní hladiny a zajistit průběžnou kontrolu po celou dobu hnízdění.

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera, J. Ševčík • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky: Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal • PO Dehtář: B. Kloubec, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal • PO Lednické rybníky: P. Macháček • PO Řežabinec: J. Šebestian • PO Střední nádrž VDNM: J. Chytil, P. Macháček • PO Třeboňsko: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík.

Výr velký ▪ *Bubo bubo* ▪ Eurasian Eagle-owl

Ptačí oblasti, v nichž je výr velký předmětem ochrany: Broumovsko, Doupovské hory, Křivoklátsko, Labské pískovce, Údolí Otavy a Vltavy.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Hostýnské vrchy, Jeseníky, Jizerské hory, Králický Sněžník, Krkonoše, Libavá, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Pálava, Podyjí, Soutok – Tvrdonicko, Šumava, Třeboňsko, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

Na území národních parků Podyjí a Thayathal populace výra velkého v posledních letech narostla až na 12–15 párů, což představuje hustotu 11,4–14,3 páru/100 km² (ŠKORPÍKOVÁ et al. 2012), tj. více, než nejvyšší hustota 10,5 páru/100 km² zjištěná v Českém ráji při monitoringu v roce 2006 (HORA et al. 2010a). Na jižní Moravě výři začali obsazovat nová hnízdiště v biotopech pro ně donedávna netypických – v lužních lesích v nivě Moravy a Dyje na Břeclavsku a Znojemsku, přičemž k prvním prokázaným vyhnízděním došlo v letech 2009 a 2011 v dřevěných budkách, původně určených pro raroha velkého (HORAL & ŠKORPÍKOVÁ 2011). ŠTĚRBA (2010) uveřejnil výsledky výzkumu rozšíření a hnízdní úspěšnosti výra velkého na okrese Pelhřimov v letech 2006–2009. Každým rokem tam byla obsazována zhruba polovina kontrolovaných známých lokalit a hnízdní úspěšnost byla velice nízká – 27 %. KUNSTMÜLLER (2013) zaznamenal na Vysočině nápadný pokles obsazenosti známých hnízdních lokalit oproti stavu v 90. letech 20. století spolu s velmi nízkou úspěšností hnízdění. Tento stav přisuzuje zejména neúmyslné i úmyslné činnosti člověka. Podle výsledků SVODS bylo v roce 2009 kontrolováno na Českomoravské vrchovině (Jihlavské vrchy a východní Bítešsko) a na vybraných lokalitách v Krkonoších a na Zlínsku 44 hnízdních lokalit, z toho bylo 26 (59,1 %) obsazených, hnízdilo 16 párů a z nich 8 párů úspěšně (KUNSTMÜLLER et al. 2010b). O rok později bylo na Vysočině a v 5 dalších moravských oblastech hnízdění prokázáno na 36 z 66 obsazených hnízdišť a 13 hnízdění bylo úspěšných (KUNSTMÜLLER et al. 2011b).

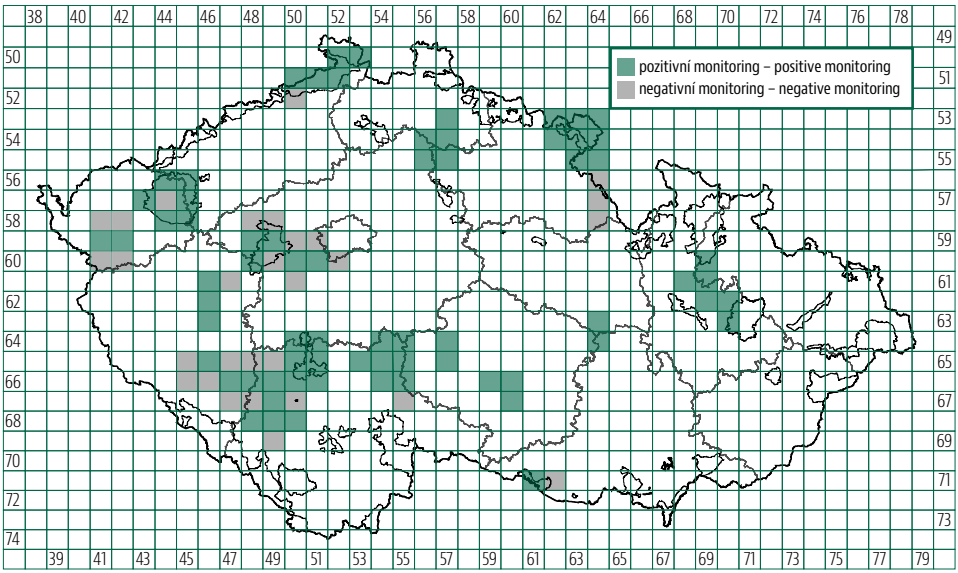
Metodika a rozsah monitoringu

Od začátku II. do konce III. (1) registrace hlasových projevů při použití liniové metody nebo metody bodového transektu (s body vzdálenými od sebe min. 1 km) nebo (2) kontroly tradičních hnízdišť a vhodných míst pro hnízdění. V době mezi polovinou IV. a polovinou V. kontrola zjištěných teritorií s cílem pokusit se ze vzdálenějších pozorovacích míst zjistit přítomnost mláďat, případně nalézt pobytové stopy a prověřit stav hnízdiště (podrobně HORA et al. l. c.).
V roce 2009 bylo kontrolováno 337 lokalit v 20 oblastech o celkové rozloze 4 101,3 km². Dále bylo kontrolováno 9 lokalit v povodí řeky Želivky na Vysočině (38,4 km toků), 18 lokalit (11 lokalit jen 1×) v CHKO Křivoklátsko mimo hranice PO a 9 tradičních či potenciálních hnízdišť v CHKO Orlické hory. Monitoring proběhl v 98 čtvercích.
V ptačích oblastech, v nichž je výr velký předmětem ochrany, byl monitoring proveden i v letech 2008 a 2009. Výsledky jsou vyhodnoceny v textech dotčených PO.

Výsledky monitoringu

V 20 oblastech o celkové rozloze 4 101,3 km² bylo v roce 2009 obsazeno 146 (43,3 %) z 337 kontrolovaných lokalit, tj. 3,6 teritoria/100 km². Výsledky doložily význam 5 ptačích

oblastí, v nichž je výr velký předmětem ochrany. Nacházelo se v nich 42,5 % ze zjištěných teritorií a celková hustota tam činila 5,1 teritoria/100 km², zatímco v ostatních 15 oblastech jen 2,9 teritoria/100 km². Nejvyšší hodnota hustoty – 9,9 teritoria/100 km² byla zaznamenána v PO Broumovsko, druhá nejvyšší hodnota byla zjištěna v PO Údolí Otavy a Vltavy – 8,7 teritoria/100 km². Ve skalnatých údolích řek v 5 oblastech bylo zjištěno 1,9 teritoria/10 km toku, přičemž nejvyšší hodnoty – 2,9, resp. 2,4 teritoria/10 km toku byly zaznamenány kolem Berounky v PO Křivoklátsko a v PO Údolí Otavy a Vltavy.
V CHKO Křivoklátsko mimo PO byly obsazeny 3 (16,7 %) z 18 lokalit, z kterých však 11 bylo kontrolováno jen jednou. V CHKO Orlické hory všechny kontroly skončily s negativním výsledkem, na čemž se ale mohlo podílet špatné počasí. V celých Orlických horách J. Vrána (in litt.) odhadl stav výra na 5–7 párů.
Výsledky monitoringu v roce 2009 mohly být ovlivněny nepříznivými klimatickými podmínkami, když až do III. panovalo mrazivé počasí a ležela poměrně vysoká sněhová pokrývka. Mimo monitoring zjistil Štěrba (l. c.) v roce 2009 v okrese Pelhřimov přítomnost výrů na 15 (48,4 %) z 31 známých lokalit. K hnízdění došlo na 10 místech, ale jen ve 2 případech bylo úspěšné.

Výsledky monitoringu výra velkého v roce 2009.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2009.

Vývoj populace v ČR

Z porovnání výsledků z oblastí monitorovaných v roce 2006 i 2009 je patrný pokles početnosti vyjádřený hodnotami hustot ze 4,1 na 3,6 teritoria/100 km². V ptačích oblastech, v nichž je výr velký předmětem ochrany, byly však hodnoty poměrně vyrovnané – 5,3, resp. 5,1 teritoria/100 km², stejně jako hustoty v optimálních biotopech ve skalnatých údolích řek – 2,0, resp. 1,9 teritoria/10 km toku. Naopak v ostatních 15 oblastech došlo k poklesu z 3,6 na 2,9 teritoria/100 km², např. na Táborsku v obou modelových oblastech celkem ze 7,4 na 4,9, na Strakonicku z 2,1 na 1,6 a na Blatensku výři dokonce nebyli zjištěni

na žádném z dříve obsazovaných hnízdišť. V obou letech monitoringu panovaly podobné klimatické podmínky – tvrdší zima a dlouho ležící sněhová pokrývka.

Výsledky monitoringu výra velkého v roce 2009.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2009.

Oblast – Area	Rozloha (km²) Area (km²)	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet teritorií No. of territories	%	Počet teritorií/100 km² No. of territories/100 km²
PO Broumovsko	91,2	23	9	39,1	9,9
PO Doupovské hory (část)	395,0	18	11	61,1	2,8
PO Křivoklátsko (část)	203,0	45	14	31,1	6,9
PO Labské pískovce	354,8	29	12	41,4	3,4
PO Údolí Otavy a Vltavy	183,7	19	16	84,2	8,7
PO Podyjí	76,7	6	4	66,7	5,2
Blatensko	76,7	8	0	0	0
Broumovsko (CHKO mimo PO)	318,8	18	6	33,3	1,9
Český kras	132,1	20	7	35,0	5,3
Český ráj	181,7	19	14	73,7	7,7
Horažďovicko	163,8	9	3	33,3	1,8
Klatovsko	112,4	6	1	16,7	0,9
Nízký Jeseník	182,8	22	8	36,4	4,4
Plzeňsko	176,4	10	5	50,0	2,8
Slavkovský les	292,0	9	2	22,2	0,7
Strakonicko	677,0	28	11	39,3	1,6
Táborsko 1 – Mladovožicko	216,0	11	9	81,8	4,2
Táborsko 2 – Radenínsko	72,0	9	5	55,6	6,9
Údolí Křetínky	51,5	17	4	23,5	7,8
Vysočina 1 – povodí Jihlavy	143,7	11	5	45,5	3,5
Celkem – Total	4 101,3	337	146	43,3	3,6

Hustota teritorií výra velkého v údolích vodních toků v roce 2009.
Density of Eurasian Eagle-owl territories in river valleys in 2009.

Oblast – Area	Řeka River	Délka toku (km) Length of stream	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km toku No. of territories/10 km of stream
PO Doupovské hory	Ohře	45,3	9	2,0
PO Údolí Otavy a Vltavy	Vltava, Otava	49,9	12	2,4
PO Křivoklátsko	Berounka	34,4	10	2,9
Vysočina 1	Jihlava	44,0	5	1,1
Vysočina 2	Želivka	38,4	6	1,6
Celkem – Total		212,0	42	1,9

Porovnání výsledků monitoringu výra velkého v roce 2006 a 2009.
Pozn.: Výsledky roku 2006 přepočítány po vyřazení výsledků z PO Pálava a VN Švihov, kde se v roce 2009 monitoring neuskutečnil.
Comparison of the results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2006 and 2009.
Note: Results for 2007 were recalculated, excluding the results from the Pálava SPA and from Švihov water reservoir, where the monitoring was not carried out in 2009.

Rok – Year	Rozloha (km^2) Area (km^2)	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet teritorií No. of territories	%	Počet teritorií/100 km^2 No. of territories/100 km^2
2006	3 946,3	286	161	56,3	4,1
2009	4 101,3	337	146	43,3	3,6

Porovnání hustoty teritorií výra velkého v údolích vodních toků v roce 2006 a 2009.
Pozn.: Výsledky roku 2007 přepočítány po vyřazení výsledku sčítání na VN Švihov, kde se v roce 2010 sčítání neuskutečnilo.
Comparison of the density of Eurasian Eagle-owl territories in river valleys in 2006 and 2009.
Note: Results for 2007 were recalculated, to exclude the results of counts around Švihov water reservoir, which were not carried out in 2010.

Rok – Year	Délka toků (km) Length of streams	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km toku No. of territories/10 km of stream
2006	212,0	42	2,0
2009	212,0	41	1,9

Stav z hlediska ochrany přírody

Členové SOVDS zjistili v roce 2010 jako příčiny ztrát u 17 neúspěšných hnízdění těžbu dřeva (7×), vyrušování nebo ničení člověkem (4×) a predaci (1×) a u dalších 5 případů nebyla příčina známá (KUNSTMÜLLER et al. 2011b). Z toho je patrné, že hlavními příčinami ztrát při hnízdění výrů jsou stále vyrušování člověkem v hnízdní době, ať již záměrné s cílem likvidace predátora, nebo neúmyslně při turistických a horolezeckých aktivitách či při těžbě v okolí hnízda. Rušení v počáteční fázi hnízdění (snůška nebo mláďata do stáří 10 dnů) v mnoha případech vede k ukončení hnízdění. Toto je třeba mít na paměti i při vyhledávání hnízd za účelem kroužkování mláďat, a proto také vyhledávání hnízd není povoleným způsobem monitoringu.

Významnými příčinami mortality výra velkého jsou ztráty na elektrovodech a kolize s dopravními prostředky. Stále přetrvává nezákonný odstřel dospělých ptáků a vybírání hnízd. Lokální snížení početnosti může být i důsledkem nízké početnosti hlavní potravy výrů – ježků. Na hnízdištích se v poslední době objevuje menší množství odložených ježčích kůží a namísto toho jsou na trhaništích často zbytky kání, sov a vodních ptáků.

Hlavními opatřeními na ochranu výra velkého je omezení rušivých činností (lesní práce, turistika, horolezectví aj.) v okolí obsazených lokalit v době toku a hnízdění a zabezpečování sloupů elektrického vedení. V ptačích oblastech, v nichž je výr velký předmětem ochrany, nelze bez souhlasu orgánu ochrany přírody provádět veškeré mýtní a předmýtní těžby a mechanizované práce v pěstební činnosti v lesních porostech v době od 15. února do 30. května ve vzdálenosti menší než 200 m od známého hnízdiště. Stejná vzdálenost platí i pro umisťování nových mysliveckých zařízení.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Broumovsko + CHKO mimo PO: P. Hnyk, L. Katryčová, P. Kuna, J. Malík, V. Plná, J. Spíšek, D. Velehradský, Josef Vrána, I. Vránová • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Křivoklátsko + CHKO mimo PO: A. Fuchsová, M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena • PO Údolí Otavy a Vltavy: Jiří Bureš, M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, Josef Veselý, P. Volf, R. Všetečka • PO Podyjí: V. Škorpíková, M. Valášek • CHKO Český kras: T. Brinke, J. Čapek, P. Janda, A. Podávková, Jaroslav Veselý, L. Veselá • CHKO Český ráj: K. Broulík • CHKO Orlické hory: D. Rešl • CHKO Slavkovský les: S. Šedivý • Blatensko: Jan Černý, P. Louda, P. Pavlík, Z. Voborník • Horažďovicko a Klatovsko: Jiří Vlček • Nízký Jeseník: K. Poprach • Plzeňsko: M. Bouše, M. Boušová, J. Dubský, M. Kepl, I. Klán, V. Kural, K. Makoň, H. Robejšková, P. Steinbach • Strakonicko: L. Lešák • Táborsko: J. Fišer, J. Vitovský • Údolí Křetínky: M. Janoušek, J. Mach • Vysočina 1 a 2: I. Kunstmüller.

Kulíšek nejmenší ▪ *Glaucidium passerinum* ▪ Eurasian Pygmy-owl

Ptačí oblasti, v nichž je kulíšek nejmenší předmětem ochrany: Beskydy, Boletice, Křivoklátsko, Šumava, Třeboňsko, Údolí Otavy a Vltavy.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Broumovsko, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Horní Vsacko, Jeseníky, Jizerské hory, Krkonoše, Králický Sněžník, Labské pískovce, Libavá, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

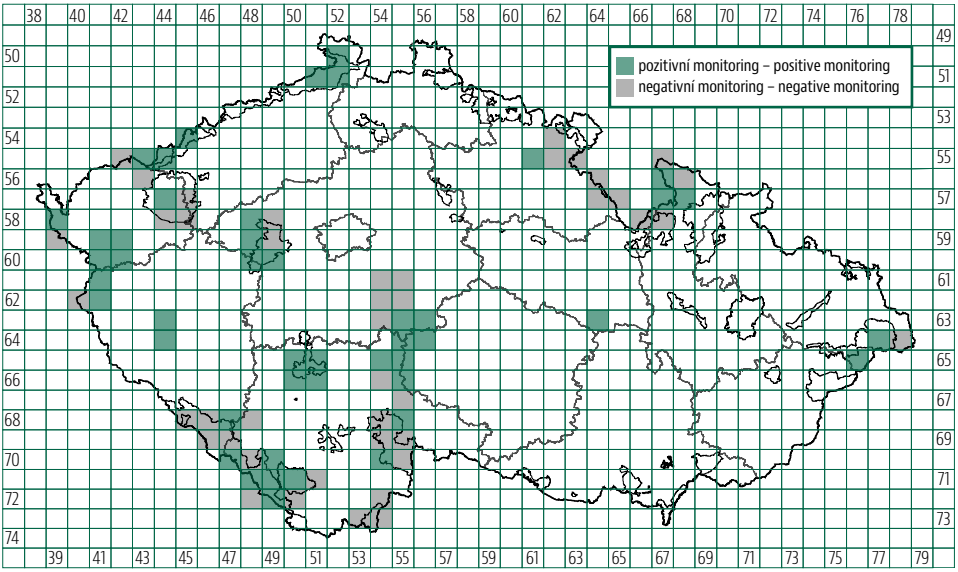
Novou rozšiřující se metodou monitoringu je akustický monitoring (bezobslužný záznam hlasů v terénu a jejich následné počítačové vyhodnocení), který přináší přesnější výsledky než monitoring odposlechem spontánních hlasových projevů či vyprovokovaných napodobením hlasu nebo nahrávkou (např. SAVICKÝ et al. 2010, TEJKAL 2010). Všechny 3 metody byly použity v roce 2010 při podzimním mapování kulíška nejmenšího (HERTL et al. 2011), které se uskutečnilo ve 111 čtvercích a při němž bylo zjištěno celkem 149 jedinců (22 spontánně volajících, 54 po provokaci a 73 při akustickém monitoringu na 258 stanovištích). Zajímavý je rozdíl mezi večerní a ranní podzimní hlasovou aktivitou, který byl zjištěn při akustickém monitoringu: ve 12 % současně večer a ráno, v 10 % pouze večer a v 78 % pouze ráno, a to 60–30 minut před východem slunce (HERTL et al. l. c.).

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace hlasových projevů za chůze na liniích nebo na bodových transektech pěšky či s použitím dopravního prostředku. V době 30–45 minut mezi západem slunce a setměním nebo mezi svítáním a východem slunce, od poloviny II. do poloviny V., případně také v IX. a X. V roce 2009 v 22 oblastech celkem 189 linií o celkové délce 596,8 km (na jaře 151 linií, 487,3 km, na podzim 38 linií, 109,5 km) a 52 bodových transektů s 655 body na jaře a 9 transektů se 139 body na podzim. Monitoringem bylo pokryto 91 čtverců.

Výsledky monitoringu

Při jarním sčítání bylo zaznamenáno 110 kulíšků (67 na liniích a 43 na bodových transektech) a při podstatně menším rozsahu sčítání na podzim 31 kulíšků (29 na liniích a 2 na bodových transektech). Obsazeno bylo celkem 48 čtverců. Výsledky vyjádřené hodnotami počtu teritorií na 10 km linie nebo hodnotami frekvence mezi oblastmi značně kolísají. Při interpretaci těchto výsledků je třeba přihlédnout jak ke kolísání hlasové aktivity kulíška v závislosti na početných faktorech (KLOUBEC 1992, KLOUBEC 2007), tak k rozsahu monitoringu, tj. délce linií či počtu bodů. Odhlédneme-li od Údolí Křetínky s velmi malou délkou linií, nejvyšší počty teritorií na 10 km linie byly na jaře zaznamenány na Domažlicku (3,1) a v PO Údolí Otavy a Vltavy (2,7). Při porovnání výsledků jarního sčítání ve 2 modelových regionech byla hustota v pásmu Krušné hory – Labské pískovce téměř 3× vyšší (1,8, resp. 0,7) než v regionu Šumava (vč. Boletic) – Novohradské hory – Třeboňsko. Úspěšnost sčítání značně závisí na termínu, jak dokládají rozdíly mezi výsledky opakovaných jarních sčítání na liniích ve 3 oblastech: ve 2 oblastech (PO Labské pískovce, Táborsko) byly výsledky v 2. termínu nižší a v 1 oblasti (Blaník) naopak vyšší. Také při podzimním mapování se kulíšek při opakovaných kontrolách, včetně sledování po několik následujících dnů často ozval jen jednou a mnohdy nereagoval ani na provokaci (HERTL et al. l. c.). Rozdíly mezi jarní a podzimní hlasovou aktivitou dokumentují výsledky z PO Šu-

Výsledky monitoringu kulíška nejmenšího v roce 2009.
Results of the Eurasian Pygmy-owl monitoring in 2009.

mava, kde hodnota počtu párů/10 km byla 5× vyšší na podzim než na jaře (3,5, resp. 0,7). Ze všech těchto pohledů je třeba zde předložené výsledky považovat za informativní. Další informace jsou uvedeny v textech ptačích oblastí, v nichž je kulíšek nejmenší předmětem ochrany.

Vývoj populace v ČR

Výsledky z pouhých 2 roků monitoringu nepostačují k identifikaci změn v početnosti populací v jednotlivých oblastech i na celostátní úrovni. Dokumentují hlavně meziroční a sezonní (jaro a podzim) i regionální rozdíly v hlasové aktivitě. Zatímco jarní hodnoty počtu teritorií na 10 km linie byly v obou letech monitoringu poměrně vyrovnané, na podzim roku 2009 byla uvedená hodnota více než 8× vyšší než v roce 2006 a zhruba dvojnásobná než jarní hodnota roku 2009. Porovnají-li se jen výsledky jarního sčítání na liniích v oblastech monitorovaných v obou letech monitoringu, jsou hodnoty počtu teritorií/10 km 1,6 v roce 2006 a 1,4 v roce 2009. Srovnání 2 modelových regionů dokumentuje rozdílný trend – v prvním regionu se hodnoty nezměnily, ve druhém klesly téměř na polovinu.

Šíření kulíška nejmenšího v ČR dále pokračuje. Oproti rozšíření druhu v letech 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. 2006) byl kulíšek na podzim roku 2010 zaznamenán na většině území kraje Vysočina a na jižní Moravě v celé oblasti Drahanské vrchoviny a v severním okolí Brna (HERTL et al. l. c.).

Výsledky jarního sčítání kulíška nejmenšího na liniích v roce 2009.
Pozn.: Výsledky sčítání v 2. termínu (kurziva) nejsou do celkových hodnot započítány.
Results of the Eurasian Pygmy-owl line census in the spring of 2009.
Note: The results of the second census term (in italics) are not included in the totals.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Beskydy	3	5,2	1	1,9
PO Boletice	4	20,7	0	0
PO Křivoklátsko	4	12,6	0	0
PO Šumava	18	46,3	4	0,9
PO Třeboňsko	11	45,0	5	1,1
PO Údolí Otavy a Vltavy	16	51,9	14	2,7
PO Labské pískovce – 1. termín	13	43,2	9	2,1
PO Labské pískovce – 2. termín	*13*	*43,2*	*8*	*1,9*
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	8	31,7	4	1,3
PO Novohradské hory	8	26,2	0	0
Blaník (III.)	12	17,6	0	0
Blaník (IV.)	*16*	*28,7*	*2–3*	*0,7–1,0*
Domažlicko	10	35,7	11	3,1
Králický Sněžník (NPR)	8	26,4	0	0
Krušné hory (Zlatý kopec)	8	14,0	3	2,1
Orlické hory	4	8,2	0	0
Rychlebské hory	4	39,7	5	1,3
Táborsko (III. – pol. IV.)	17	58,8	9	1,5
Táborsko (IV. – zač. V.)	*17*	*58,4*	*7*	*1,2*
Údolí Křetínky	3	4,1	2	4,9
Celkem – Total	151	487,3	67	1,4

Výsledky jarního sčítání kulíška nejmenšího na bodových transektech v roce 2009.
Results of the Eurasian Pygmy-owl census at point transects in the spring of 2009.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet teritorií No. of territories	F %
PO Boletice	6	113	1	0,9
PO Křivoklátsko	11	110	8	7,3
PO Šumava	3	79	0	0
PO Doupovské hory	1	13	1	7,7
Český les (CHKO)	8	75	4	5,3
Karlovarsko	1	11	4	36,4
Náchodsko	10	98	3	3,1
Slavkovský les (CHKO)	12	156	22	14,1
Celkem – Total	52	655	43	6,6

Výsledky podzimního sčítání kulíška nejmenšího na liniích v roce 2009.
Results of the Eurasian Pygmy-owl line census in the autumn of 2009.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Beskydy	8	14,0	4	2,9
PO Boletice	2	8,7	0	0
PO Šumava	18	59,6	21	3,5
PO Labské pískovce	6	18,0	1	0,6
Rychlebské hory	1	5,1	2	3,9
Údolí Křetínky	3	4,1	1	2,4
Celkem – Total	38	109,5	29	2,6

Výsledky podzimního sčítání kulíška nejmenšího na bodových transektech v roce 2009.
Results of the Eurasian Pygmy-owl census at point transects in the autumn of 2009.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet teritorií No. of territories	F %
PO Boletice	3	66	1	1,5
PO Šumava	1	20	0	0
Náchodsko	5	53	1	1,9
Celkem – Total	9	139	2	1,4

Porovnání souhrnných výsledků jarního a podzimního sčítání kulíška nejmenšího na liniích a bodových transektech v letech 2006 a 2009.
Comparison of summary results of the spring and autumn censuses of the Eurasian Pygmy-owl at line counts and point transects in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km		F %	
	Jaro – Spring	Podzim – Autumn	Jaro – Spring	Podzim – Autumn
2006	1,6	0,3	12,0	X
2009	1,4	2,6	6,6	1,4

Regionální rozdíly ve výsledcích jarního sčítání kulíška nejmenšího na liniích v letech 2006 a 2009 (počet teritorií/10 km).
Regional differences in the results of the spring census of the Eurasian Pygmy-owl at line counts in 2006 and 2009 (number of territories per 10 km).

Region	2006	2009
PO Šumava + PO Třeboňsko + PO Boletice + PO Novohradské hory	0,6	0,7
PO Labské pískovce + PO Novodomské rašeliniště – Kovářská + Zlatý kopec	3,4	1,8

Stav z hlediska ochrany přírody

Územní rozšíření kulíška nejmenšího v ČR se stále zvětšuje, přičemž druh proniká stále více na Moravu. Jde o druh s příznivým stavem z hlediska ochrany přírody, který není bezprostředně ohrožen. K jeho ochraně není nutno přijímat žádná specifická opatření. Bude mít však prospěch ze zavádění přírodě blízkých metod lesnického hospodaření a z pokroku v ochraně doupných stromů, která je mimo jiné zajišťována ve spolupráci Lesů ČR, s. p. a ornitologů v rámci projektu „Ochrana odumírajících a doupných stromů“ od roku 2007 na Vysočině (Pobočka ČSO na Vysočině) a od roku 2009 v Hostýnských vrchách (Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka ČSO). Zajímavé výsledky může přinést monitoring reakcí sov na následky větrných a kůrovcových disturbancí na Šumavě.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Beskydy: D. Křenek ● PO Boletice: J. Havlíček, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, L. Lešák, J. Smiešková, L. Vozábal, Jakub Vrána ● PO Křivoklátsko: M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská ● PO Šumava: J. Fišer, J. Hora, M. Hora, A. Horová, J. Hruška, B. Kloubec, Z. Křenová, A. Kučera, L. Lešák, T. Lorenc, E. Mikulášková, D. Polášek, M. Šemnická, A. Trublová, O. Vojtěch, L. Vozábal, S. Vyhnal, J. Zollpriester ● PO Třeboňsko: Jiří Bureš, M. Hátle, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Ševčík ● PO Údolí Otavy a Vltavy: Jiří Bureš, M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka ● PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena ● PO Doupovské hory: L. Hrbková, P. Krása, J. Matějů, V. Melichar ● PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Novohradské hory: Jiří Bureš, P. Bürger, Vojtěch Kubelka, J. Neudert, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal, J. Šebestian ● Blaník: J. Pokorný ● Český les: F. Eidelpes, J. Krupička, J. Pavlásek, O. Spannbauer ● Domažlicko: Jan Bureš, E. Chvojková, P. Lang, J. Riegert, P. Růžek, R. Růžek, L. Schröpfer, J. Švanterová, L. Vogeltanz, O. Volf ● Karlovarsko: L. Hrbková, P. Krása, J. Matějů, V. Melichar, M. Váňová ● Králický Sněžník: T. Bělka, T. Diviš, M. Fejfar, V. Koza, P. Žďárek† ● Krušné hory (Zlatý kopec): O. Bušek ● Náchodsko: T. Diviš ● Orlické hory: D. Rešl ● Rychlebské hory: L. Procházka, Vojtěch Procházka ● Slavkovský les: M. Holub, P. Nechvátal, P. Nový, V. Piskáčková, Václav Procházka, P. Řepa, J. Schlossar ● Táborsko: J. Fišer, J. Hora, M. Hora, J. Jahelka, M. Šemnická, F. Šemnický, J. Vitovský, S. Vyhnal ● Údolí Křetínky: M. Janoušek, J. Mach.

Puštík bělavý ▪ *Strix uralensis* ▪ Ural Owl

Ptačí oblasti, v nichž je puštík bělavý předmětem ochrany: Beskydy.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Horní Vsacko, Šumava.

Nové poznatky

Ve střední a východní Evropě pokračuje šíření druhu, ať už přirozené zejména v karpatské oblasti (např. na Slovensku – KRIŠTÍN et al. 2007, Ukrajině – BASHTA 2009) či na základě reintrodukčních projektů (bavorská a česká Šumava – např. KLOUBEC et al. 2007, LORENC 2009, SCHERZINGER 2006a a nově v Dolních Rakousích – KOHL & LEDITZNIG 2012). MEBS (2007) po aktualizaci údajů BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a) z některých států odhadl evropskou populaci puštíka bělavého na cca 82 000 (43 462–120 746) párů a bez evropské části Ruska na cca 17 000 párů (13 462–20 746 párů). K obdobnému výsledku (41 620–120 751 párů, bez Ruska 11 620–20 751 párů) došli také ZINK & PROST (2009). Zdrojem mnoha informací je sborník z workshopu konaného v NP Bavorský les v prosinci 2006 (MÜLLER et al. 2007).

Metodika a rozsah monitoringu

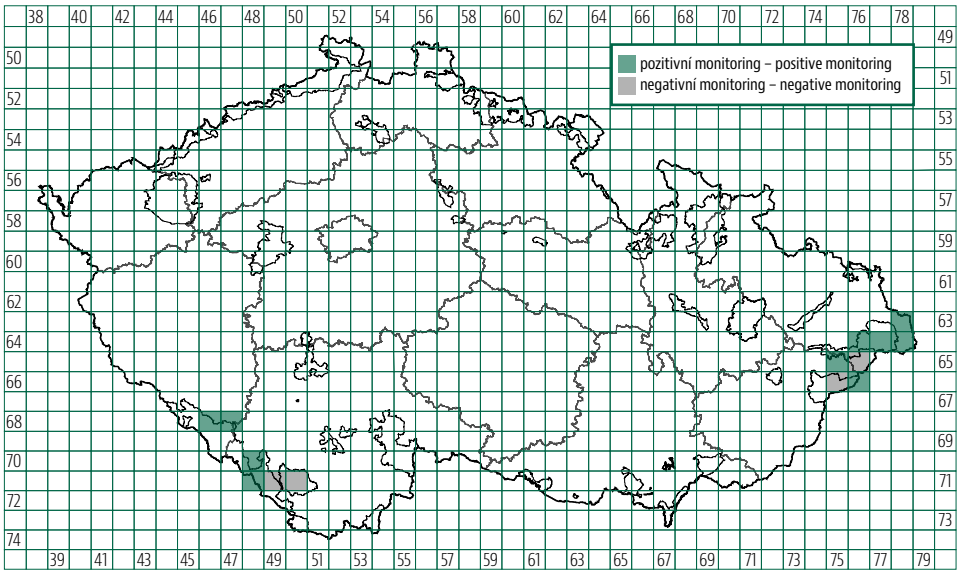
V II.–V., případně doplňkově v IX.–X., kontroly lokalit procházením s občasnými zastávkami nebo metoda bodového transektu s použitím motorového vozidla s body 1–2 km od sebe (5–10 minut na bodu) či několik desítek minut trvající kontroly známých a vhodných lokalit. V místech bez spontánních hlasových projevů použití provokace nahrávkou či napodobením hlasu vábničkou nebo na ústa. V roce 2009 monitoring ve 4 PO a ve Slezských Beskydech, celkem v 14 čtvercích:
PO Beskydy: od konce II. do poloviny IV. 1–2 kontroly 12 lokalit v území o rozloze cca 200 km^2 procházením na 13 liniích o celkové délce 68,4 km. Monitoring byl proveden také v letech 2008 a 2010 a všechny 3 roky jsou vyhodnoceny v textu PO.
PO Boletice: v V.–VII. 5 denních kontrol na 5 potenciálních hnízdních lokalitách s vyhledáváním hnízd, mláďat a pobytových známek.
PO Horní Vsacko: v IV. 3 kontroly 3 lokalit o celkové rozloze cca 15 km^2 procházením po 2 liniích o celkové délce 22,9 km, jedna z lokalit (cca 6 km^2) kontrolována také v VII., IX. a X.
PO Šumava: v III.–IV. na 6 liniích o celkové délce 19,2 km (a na 2 liniích o celkové délce 5,9 km vně hranic PO) a v V.–IX. denní kontroly 11 potenciálních hnízdních lokalit s vyhledáváním mláďat, hnízd a pobytových známek.
Slezské Beskydy: v II. 2 linie o celkové délce 6,4 km procházející 2 lokalitami s celkovou rozlohou cca 6,5 km^2.

Výsledky monitoringu

Při monitoringu v roce 2009 byl puštík bělavý zjištěn v 10 čtvercích (z toho ve 2 čtvercích mimo termín monitoringu). V PO Beskydy bylo obsazeno 6 z 12 kontrolovaných lokalit, tj. hustota 3 páry/100 km^2. Populace v celé PO byla odhadnuta na 15–20 párů, což by odpovídalo hustotě 3,6–4,8 páru/100 km^2. V PO Horní Vsacko a ve Slezských Beskydech bylo zjištěno po 1 teritoriu. Výsledky monitoringu v roce 2009 v beskydské oblasti negativně ovlivnila tuhá a na sníh bohatá zima, když ještě koncem III. bylo v nejvyšších polohách až přes 2 metry sněhu. To se projevilo na nízké hlasové aktivitě (i u ostatních druhů sov) a zřejmě i na počtu zahnízdivších párů. Tuto skutečnost dokládá i to, že v PO Beskydy

bylo v roce 2008 při stejném počtu 12 kontrolovaných lokalit obsazeno 10 lokalit (5 párů/100 km²) a v roce 2010 9 z 13 kontrolovaných lokalit (4,5 páru/100 km²).

V PO Boletice byl monitoring v roce 2009 negativní a druh nebyl zaznamenán ani při sčítání kulíška nejmenšího a sýce rousného. V PO Šumava byl puštík bělavý zjištěn při monitoringu (i mimo termíny monitoringu) opakovaně v 1 teritoriu a na dalších 4 lokalitách mimo termíny monitoringu (IV., V., VII. a IX.). Vně hranic PO byl druh zastižen při monitoringu v III. na jedné z linií a v IV. na další lokalitě mimo linie. V roce 2008 byli puštíci bělaví zjištěni na 6 lokalitách (1× za hranicemi PO) a na jedné z nich úspěšně vyhnízdili, v roce 2010 byli zastiženi na 7 lokalitách a na třech z nich bylo doloženo úspěšné hnízdění. Ze stejných let bylo z PO Boletice nahlášeno po 1 pozorování. V roce 2010 byla celková populace puštíka bělavého v bavorsko-českém příhraničí odhadnuta na 30–40 párů (www.nationalpark-bayerischer-wald.de).

Výsledky monitoringu puštíka bělavého v roce 2009.
Pozn.: Ve čtvercích 7048 a 7148 výskyt druhu zjištěn jen mimo termíny monitoringu.
Results of the Ural Owl monitoring in 2009.
Note: The species was recorded in squares 7048 and 7148 beyond the regular terms of monitoring.

Vývoj populace v ČR

LANDSFELD et al. (2010) zvýšili na základě výsledků z roku 2009 odhad velikosti celostátní populace puštíka bělavého 35–50 párů z roku 2007 (B. Kloubec & D. Křenek in HORA et al. 2010a) na 41–50 párů. Odhady stavů v PO Beskydy a na Šumavě (shodně 15–20 párů) se však nezměnily. V roce 2008 byl puštík bělavý v beskydské oblasti zjištěn na 22 lokalitách, přičemž ve 2–4 případech se mohlo jednat o stejné jedince: 14 lokalit bylo v Moravskoslezských Beskydech, po 2 lokalitách ve Slezských Beskydech a Vsetínských vrších a 4 lokality v Javorníkách (PAVELKA 2008). V celé CHKO Beskydy zahrnující PO Beskydy a PO Horní Vsacko je početnost odhadována na 26–30 párů a ve Slezských Beskydech na 2–3 páry. V monitorovaném území v PO Beskydy v období 2006–2010 hustota kolísala mezi

3–5 páry/100 km². LANDSFELD et al. (l. c.) konstatovali, že mimo beskydskou a šumavskou oblast v roce 2009 nebyl zaznamenán žádný výskyt puštíka bělavého. Počátkem října 2010 byl puštík bělavý pozorován poblíž NPR Chejlava u Ždírce (PJ) v Plzeňské pahorkatině, cca 45 km od hranic NP Šumava (J. Běťák in litt.).

Na Šumavě pokračoval reintrodukční program (s vypouštěním v zajetí odchovaných ptáků od roku 1995), přičemž do jeho ukončení v roce 2010 bylo vypuštěno 107 jedinců (45 sledovaných telemetricky) a doloženo 10 úspěšných hnízdění v přírodě.

Výsledky monitoringu puštíka bělavého v beskydské oblasti v roce 2009.
Results of the Ural Owl monitoring in the Beskydy region in 2009.

Oblast Area	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Odhad (páry) Estimate (pairs)
PO Beskydy	12	6	15–20
PO Horní Vsacko	3	1	3–5
Slezské Beskydy	2	1	2–3
Celkem – Total	17	8	20–28

Stav z hlediska ochrany přírody

Puštík bělavý se v ČR stále vyskytuje jen ve dvou izolovaných oblastech. Zatímco populace v beskydské oblasti vznikla přirozenou cestou, v šumavské oblasti byla obnovena reintrodukcemi (v české části ukončeny v roce 2010). Druh se vyskytuje ve 4 PO (celkem kolem 90 % celostátní populace), přičemž v PO Beskydy je předmětem ochrany a v PO Šumava splňuje kritérium pro předmět ochrany. Hlavní ohrožení představuje ztráta biotopů těžbou a fragmentací smíšených a bukových porostů, avšak vzhledem k malé početnosti populace mohou mít vliv i úhyny při kolizích s elektrickými vedeními či jinými drátěnými překážkami a s dopravními prostředky, nezákonné odstřely i predátoři (doložené u telemetricky sledovaných jedinců). Tvrzení o negativním vlivu gradace kůrovce na Šumavě na puštíka bělavého (např. MRKVA, Obnovená tradice 2011, roč. 22, č. 43) se nezakládá na pravdě, protože odporuje dosavadním znalostem o výškovém rozšíření druhu a typu jeho stanovišť (KLOUBEC et al. 2005, SCHERZINGER l. c.). Základními opatřeními při ochraně puštíka bělavého jsou ochrana smíšených a bukových pralesovitých porostů, ponechávání starých stromů a jejich skupin v porostech k úplnému dožití a eliminace všech rušivých zásahů na známých hnízdištích. Druh lze podpořit vyvěšováním budek, ale tato metoda by neměla být náhradou za ochranu a vytváření přirozených stanovišť. Podrobné informace o ohrožujících faktorech a opatřeních na ochranu druhu obsahuje např. rakouský plán péče (ZINK & PROST l. c.).

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, D. Křenek, Z. Kučera, T. Lorenc • Monitoring zajistili: PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, J. Šerek, M. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • PO Boletice: B. Kloubec • PO Horní Vsacko: Jiří Pavelka • PO Šumava: J. Hora, A. Horová, J. Hruška, B. Kloubec, Z. Křenová, T. Lorenc, E. Mikulášková, D. Poláček, O. Vojtěch • Slezské Beskydy: D. Křenek.

Kalous pustovka ▪ *Asio flammeus* ▪ Short-eared Owl

Ptačí oblasti, v nichž je kalous pustovka předmětem ochrany: Komárov (zima).
Další ptačí oblasti s poměrně pravidelnými zimními výskyty v letech 2008–2010: Českobudějovické rybníky, Lednické rybníky, Soutok – Tvrdonicko, Střední nádrž VDNM, Třeboňsko.

Nové poznatky

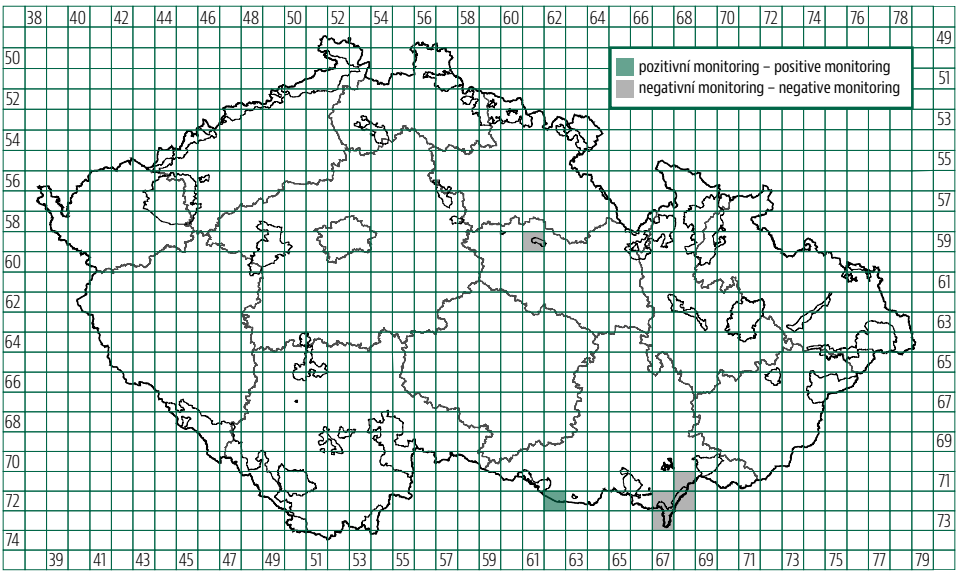
Škorpíková & Křivan (2013) zjistili 6. 1. 2011 nejméně 2 pustovky na shromaždišti kalousů ušatých umístěném netypicky v souvislém lesním celku v nadmořské výšce 570 m u Lipolce nedaleko Dačic. Noga & Dobrý (2013) shrnuli poznatky o hnízdních a mimohnízdních výskytech na slovenském Záhoří, které sousedí s PO Soutok – Tvrdonicko.

Metodika a rozsah monitoringu

Monitoring zimních shromaždišť. Opakovaná sčítání při večerním rozletu, 1× měsíčně v IX.–IV. V zimách 2008/2009–2010/2011 kontrolovány 3 lokality:
PO Komárov: 2008/2009 9 kontrol (X.–IV.), 2009/2010 11 kontrol (X.–III.), 2010/2011 13 kontrol (X.–III.).
PO Soutok – Tvrdonicko, lokalita Horní Pláka: každou zimu až 15 kontrol (IX.–X.),
Ječmeniště (ZN): 2008/2009 3 kontroly (XII.–II.), 2009/2010 2 kontroly (XII. a II.), 2010/2011 2 kontroly (XI. a II.).
V PO Třeboňsko a na Borkovických blatech (TA) monitoring v této tříleté periodě nepokračoval.
Evidována byla rovněž publikovaná pozorování a využity údaje z archivu Kroužkovací stanice Národního muzea Praha.

Výsledky monitoringu

PO Komárov: denní shromaždiště nebylo ve sledovaném období nalezeno, pouze 3. 1. 2009 byly slyšeny po setmění 2 exempláře.
PO Soutok – Tvrdonicko: shromaždiště nezjištěno ani v jedné zimě, 2008/2009 3 pozorování jednotlivých ptáků (17. a 28. 11., 12. 1.), 2009/2010 jediné pozorování 1 ex. (4. 4.), 2010/2011 zastiženy 3 ex. 23. 12. Z přilehlého území Slovenska – Záhoří bylo v uvedených zimách zaznamenáno celkem 7 pozorování a nejvíce pustovek, 10 ex., bylo napočítáno 28. 11. 2009, což byl jediný výskyt ze zimy 2009/2010 (Noga & Dobrý l. c.).
Ječmeniště: 2008/2009 při 1 kontrole 19. 12. 41 ex., 19. 1. jen 8 ex. a 27. 2. negativní výsledek, 2009/2010 lokalita neobsazena, u blízké obce Vrbovec 14. 2. 2 ex. v lánu prosa ponechaného přes zimu, kde se zdržoval velký počet drobných ptáků, 2010/2011 v XI. 37 pustovek, poté během zimy žádná, ale 5. 1. 12 ex. v zátopě Vrboveckého rybníka.
Podle údajů v databázi ČSO (avif.birds.cz) byl nejvyšší počet pozorování i jedinců pustovek zaznamenán v zimě 2010/2011 – 25 pozorování a 51 ex., zatímco v zimách 2008/2009 a 2009/2010 17, resp. 12 pozorování a 24, resp. 27 ex. (vše vč. období podzimního a jarního průtahu). Počty okroužkovaných pustovek byly poměrně vyrovnané: postupně 71, 68 a 60 ex. (archiv Kroužkovací stanice NM Praha).

Výsledky monitoringu shromaždišť kalouse pustovky v zimách 2008/2009–2010/2011.
Results of the monitoring of Short-eared Owl gathering sites in winters of 2008/2009–2010/2011.

Vývoj zimující populace v ČR

Kalous pustovka zimuje v ČR pravidelně, ale v kolísajícím počtu. V některých letech má výskyt hromadný až irupční charakter (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005, HORA et al. 2010a). Ze tří sledovaných lokalit v zimách 2004/2005–2010/2011 se vyšší počty pustovek vyskytly jen na lokalitě Ječmeniště. V tomto období se v ČR pustovky vyskytly ve vyšších počtech zejména v první zimě, jak dokládají výsledky kroužkování.

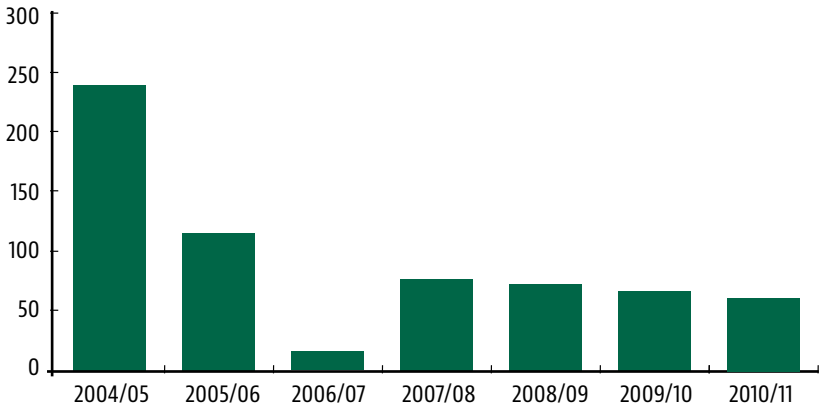
Výsledky monitoringu kalouse pustovky na monitorovaných lokalitách v zimách 2005/2006–2010/2011 (max. počet ex.).
Results of Short-eared Owl monitoring at selected localities in the winters of 2005/2006–2010/2011 (the highest numbers of individuals).

Zimní období – Winter	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
PO Komárov	0	0	0	3	2	0	0
PO Soutok – Tvrdonicko (Horní Pláka)	2	1	1	1–3	1	0	3
Ječmeniště (ZN)	55	8	0	16	41	0	37

Stav z hlediska ochrany přírody

Hlavními faktory, které ovlivňují početnost zimujících kalousů pustovek v ČR, jsou průběh zim a potravní nabídka. Přítomnost druhu na lokalitách ovlivňuje způsob zemědělského hospodaření. Příkladem je PO Komárov, kde pěstování kukuřice a nedostatek luk a úhorů byl v období 2008–2010 hlavním důvodem ztráty významu této PO pro pustovku jako předmět ochrany. Pustovky se tam nevyskytovaly ani v době, kdy se na jiných lokalitách objevily ve větším počtu. Ochrana lokalit využívaných pro denní odpočinek pustovek spo-

čívá zejména v udržování dostatečně hustého a vysokého (40–50 cm) bylinného porostu. Pokud se tato místa nacházejí na obhospodařovaných trvalých travních porostech, mělo by se s vlastníky či nájemci dohodnout vynechání druhé seče. Důležitou podmínkou je také zachování klidu pro odpočívající ptáky. Častou příčinou úhynů pustovek jsou kolize s dopravními prostředky, jak dokládají např. výsledky kroužkování (CEPÁK et al. 2008).

Zdroj dat: Archiv Kroužkovací stanice Národního muzea Praha.
Data source: Archives of the Ringing Centre, National Museum Prague.

Změny počtu kroužkovaných kalousů pustovek na průtahu a v zimách 2004/2005–2010/2011.
Changes in the numbers of Short-eared Owls ringed in winters of 2004/2005–2010/2011.

Zpracovali: T. Bělka, K. Čihák, Z. Kučera, V. Škorpíková • Monitoring zajistili: PO Komárov: T. Bělka, M. Černý, V. Koza • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • Ječmeniště (ZN): G. Čamlík, M. Káľavský, V. Křivan, V. Škorpíková.

Sýc rousný ▪ *Aegolius funereus* ▪ Boreal Owl

Ptačí oblasti, v nichž je sýc rousný předmětem ochrany: Jizerské hory, Krkonoše, Šumava, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Boletice, Broumovsko, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Horní Vsacko, Jeseníky, Králický Sněžník, Křivoklátsko, Labské pískovce, Libavá, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

Výzkumu sýce rousného je v ČR věnována značná pozornost, přičemž jsou k němu využívány budky. ŠŤASTNÝ et al. (2011) shrnuli výsledky 13letého výzkumu v Krušných horách (hnízdní biologie, predace, kroužkování, monitoring s použitím kamer a telemetrie, genetika, krevní paraziti, individualita hlasových projevů), KOUBA & ŠŤASTNÝ (2011) informovali o použití radiotelemetrie. ZÁRYBNICKÁ et al. (2011) porovnali výsledky dvou metod zjišťování složení potravy – použití kamery a rozboru vývržků. DUSÍK & PLESNÍK (2010) vyhodnotili výsledky z využívání budek (nejen sýcem rousným) v horských oblastech severních a východních Čech. HRUŠKA (2010) uveřejnil výsledky výzkumu rozšíření a početnosti sýce rousného v Jihlavských vrších v letech 2005–2010. Jako metoda monitoringu sov se v ČR využívá ve stoupající míře metoda automatizovaného akustického průzkumu, která vykazuje vyšší úspěšnost než sčítání na liniích či bodových transektech (např. TEJKAL 2010).

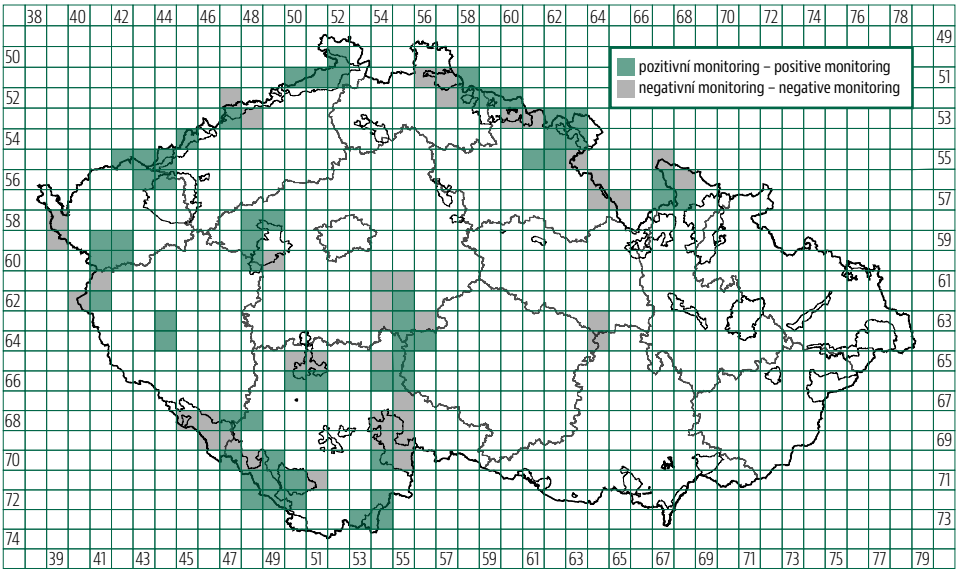
Metodika a rozsah monitoringu

Registrace hlasových projevů na liniích pěšky či na kole nebo na bodových transektech s použitím motorového vozidla. Sčítání v II.–V. a doplňkově v IX. a X., na bodu 5 minut. Použití provokace nahrávkou pro ověření negativní kontroly. V roce 2009 v 17 oblastech 200 linií o celkové délce 756 km (na jaře v 17 oblastech 172 linií o celkové délce 661,3 km, z toho ve 4 oblastech na 232,9 km provedeno 2. sčítání, na podzim ve 4 oblastech 28 linií o celkové délce 94,7 km) a 83 bodových transektů s 1 040 body (na jaře 74 transektů s 901 body, na podzim 9 transektů se 139 body).

Výsledky monitoringu

Na jaře bylo oběma metodami (bez opakovaných sčítání) registrováno 121–125 teritorií, na podzim při podstatně menším rozsahu monitoringu 13 teritorií. Nejvyšší hustoty, vyjádřené počtem teritorií na 10 km linie, byly zaznamenány v Rychlebských horách (3,0), v PO Šumava (2,4), PO Novohradské hory (2,3) a na Zlatém kopci v Krušných horách (2,1) a nejvyšší hodnoty frekvence na bodových transektech v PO Východní Krušné hory (9,8 %), Slavkovském lese (8,3–10,9 %) a s odstupem v PO Šumava (6,3 %). Při porovnání výsledků jarního sčítání ve 3 modelových regionech byla nejvyšší hustota (1,7 teritoria/10 km) zaznamenána v pásmu Krušné hory – Labské pískovce a naopak nejnižší (0,5 teritoria/10 km) v komplexu PO Jizerské hory – PO Krkonoše – PO Broumovsko. Všechny výsledky dokládají spíše změny v hlasové aktivitě, než změny v početnosti. Hlasovou aktivitu ovlivňují především průběh zimy a dostupnost vhodné potravy. Vliv má i přítomnost budek v některých oblastech (např. PO Východní Krušné hory), avšak tento vliv zde není analyzován. Hlubší hodnocení by si rovněž zasloužila závislost úspěšnosti sčítání na termínu, jak dokládají rozdíly mezi výsledky opakovaných jarních sčítání na liniích ve 4 oblastech. Ve 3 oblastech (Blaník, PO Krkonoše, Táborsko) byly výsledky

v 2. termínu nižší a v 1 oblasti (PO Labské pískovce) vyšší, souhrnné hodnoty počtu teritorií na 10 km linie byly 0,9 v 1. termínu a 0,5 v 2. termínu.

Výsledky monitoringu sýce rousného v roce 2009.
Results of the Boreal Owl monitoring in 2009.

Výsledky jarního sčítání sýce rousného na bodových transektech v roce 2009.
Pozn.: Výsledky sčítání v 2. termínu na bodech (kurziva) nejsou do celkových hodnot započítány.
Results of the Boreal Owl census at point transects in the spring of 2009.
Note: The results of the second census term (in italics) are not included in the totals.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených teritorií No. of occupied territories	F %
PO Jizerské hory (61 bodů mimo PO – 61 points outside of SPA)	11	147	2	1,4
PO Šumava	3	79	5	6,3
PO Boletice	6	113	2	1,8
PO Křivoklátsko	11	110	4	3,6
PO Východní Krušné hory (11. 4.)	12	112	11	9,8
PO Východní Krušné hory (22. 4.)	*12*	*112*	*6*	*5,4*
Český les	8	75	3	4,0
Karlovarsko	1	11	0	0
Náchodsko	10	98	5	5,1
Slavkovský les	12	156	13–17	8,3–10,9
Celkem – Total	74	901	45–49	5,0–5,4

Výsledky jarního sčítání sýce rousného na liniích v roce 2009.
Pozn.: Výsledky sčítání v 2. termínu (kurziva) nejsou do celkových hodnot započítány.
Results of the Boreal Owl line census in the spring of 2009.
Note: The results of the second census term (in italics) are not included in the totals.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/ 10 km No. of ♂♂/ 10 km
PO Jizerské hory	3	28,1	0	0
PO Krkonoše (3. dekáda IV.)	10	103,6	3	0,3
PO Krkonoše (2. pol. V.)	*10*	*103,6*	*1*	*0,1*
PO Třeboňsko	11	45,0	1	0,2
PO Šumava	18	46,3	11	2,4
PO Boletice	4	20,7	1	0,5
PO Broumovsko	14	67,8	6	0,9
PO Labské pískovce (2. dek. III. – pol. IV.)	13	42,9	7	1,6
PO Labské pískovce (zač. – konec IV.)	*13*	*42,9*	*8*	*1,9*
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	8	31,7	5	1,6
PO Novohradské hory	8	26,2	6	2,3
PO Údolí Otavy a Vltavy (vč. 2 linií mimo PO)	18	58,5	4	0,7
Blaník (III.)	18	28,3	2	0,7
Blaník (IV.)	*16*	*28,1*	*0*	*0*
Domažlicko	10	35,7	6	1,7
Krušné hory (Zlatý kopec)	8	14,0	3	2,1
Orlické hory	4	8,2	0	0
Rychlebské hory	4	39,7	12	3,0
Táborsko (3. dek. III. – pol. IV.)	17	58,7	9	1,5
Táborsko (IV. – pol. V.)	*17*	*58,3*	*3*	*0,5*
Údolí Křetínky	4	5,9	0	0
Celkem – Total	172	661,3	76	1,2

Výsledky podzimního sčítání sýce rousného na liniích v roce 2009.
Results of the Boreal Owl line census in the autumn of 2009.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Šumava	18	59,6	4	0,7
PO Boletice	2	8,7	4	4,6
PO Labské pískovce	7	21,3	0	0
Rychlebské hory	1	5,1	0	0
Celkem – Total	28	94,7	8	0,8

Výsledky podzimního sčítání sýce rousného na bodových transektech v roce 2009.
Results of the Boreal Owl census at point transects in the autumn of 2009.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet teritorií No. of territories	F %
PO Šumava	1	20	1	5,0
PO Boletice	3	66	4	6,1
Náchodsko	5	53	0	0,0
Celkem – Total	9	139	5	3,6

Vývoj populace v ČR

Při problémech s interpretací výsledků monitoringu sýce rousného na základě hlasových projevů (Kloubec & Pačenovský 1996, Kloubec 2007) jsou 2 roky monitoringu nedostatečné pro vyslovení objektivních závěrů o změnách v početnosti populací v jednotlivých oblastech i o změnách v celostátní populaci. Také výsledky monitoringu v letech 2006 a 2009 dokumentují rozdíly meziroční a sezonní (jaro a podzim) i mezi regiony. Meziroční kolísání dokumentuje také monitoring prováděný členy SOVDS. V roce 2009 s použitím různých metod (z velké části při kontrole 1 587 budek) registrovali ve 12 oblastech celkem 144 teritorií o průměrné hustotě 14,1 teritoria/100 km^2, z toho 60 hnízdících párů a z nich jen 19 úspěšných (Dusík et al. 2010). O rok později bylo při větším rozsahu monitoringu (15 oblastí) evidováno 284 teritorií s dvojnásobnou průměrnou hodnotou hustoty (28,54 teritoria/100 km^2) oproti roku 2009, prokázáno 148 zahnízdění a z toho 96 úspěšných (Dusík et al. 2011).

Stav z hlediska ochrany přírody

Všechny typy monitoringu a výzkumy sýce rousného v ČR dokládají jeho příznivý stav z hlediska ochrany přírody. Druh lze úspěšně podpořit vyvěšováním budek na lokalitách s nedostatkem vhodných hnízdních biotopů, jako jsou např. horské lesy poškozené imisemi. Zajímavé výsledky může přinést monitoring reakcí sov na následky větrných a kůrovcových disturbancí na Šumavě. Sýc rousný bude mít prospěch z pokroku v ochraně doupných stromů, které věnuje pozornost stále více lesníků a která je mimo jiné zajišťována ve spolupráci Lesů ČR, s. p. a ornitologů v rámci projektu „Ochrana odumírajících a doup-

ných stromů“ od roku 2007 na Vysočině (Pobočka ČSO na Vysočině) a v roce 2009 také v Hostýnských vrchách (Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka ČSO).

Porovnání souhrnných výsledků jarního a podzimního sčítání sýce rousného na liniích a bodových transektech v roce 2006 a 2009.
Comparison of summary results of the spring and autumn censuses of the Boreal Owl at line counts and point transects in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km		F %	
	Jaro – Spring	Podzim – Autumn	Jaro – Spring	Podzim – Autumn
2006	1,6	1,2	4,1	2,7
2009	1,2	0,8	5,0–5,4	3,6

Regionální rozdíly ve výsledcích jarního sčítání sýce rousného na liniích v roce 2006 a 2009 (počet teritorií/10 km).
Regional differences in the results of the spring census of the Boreal Owl at line counts in 2006 and 2009 (number of territories per 10 km).

Region	2006	2009
PO Šumava + PO Třeboňsko + PO Boletice + PO Novohradské hory	0,2	1,4
PO Labské pískovce + PO Novodomské rašeliniště – Kovářská + Zlatý kopec	3,2	1,7
PO Jizerské hory + PO Krkonoše + PO Broumovsko	1,8	0,5

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Jizerské hory: V. Beran, T. Brinke, P. Cehlániková, Jakub Čejka, J. Feřtová (Thelenová), T. Klimovič, F. Kuda, P. Lumpe, P. Menclová (Slámová), M. Prokopová, M. Pudil, D. Rešl, H. Staňková, I. Svoboda, M. Valášek • PO Krkonoše: M. Dusík, E. Netušilová, S. Šimek, I. Tláskal, V. Tláskal, M. Volek • PO Šumava: J. Fišer, J. Hora, M. Hora, A. Horová, J. Hruška, B. Kloubec, Z. Křenová, A. Kučera, L. Lešák, T. Lorenc, E. Mikulášková, D. Polášek, M. Šemnická, A. Trublová, O. Vojtěch, L. Vozábal, S. Vyhnal • PO Třeboňsko: Jiří Bureš, M. Hátle, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Ševčík • PO Boletice: J. Havlíček, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, L. Lešák, J. Smiešková, L. Vozábal, Jakub Vrána • PO Broumovsko: Josef Vrána, H. Vránová • PO Křivoklátsko: M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena • PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Novohradské hory: Jiří Bureš, P. Bürger, Vojtěch Kubelka, J. Neudert, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal, J. Šebestian • PO Údolí Otavy a Vltavy: Jiří Bureš, M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka • PO Východní Krušné hory: A. Hýlová, M. Kouba, K. Šťastný, V. Tomášek • Blaník: J. Pokorný • Český les: F. Eidelpes, J. Krupička, J. Pavlásek, O. Spannbauer • Domažlicko: Jan Bureš, E. Chvojková, P. Lang, J. Riegert, P. Růžek, R. Růžek, L. Schröpfer, J. Švanterová, L. Vogeltanz, O. Volf • Karlovarsko: L. Hrbková, P. Krása, J. Matějů, V. Melichar, M. Váňová • Krušné hory (Zlatý kopec): O. Bušek • Náchodsko: T. Diviš • Orlické hory: D. Rešl • Rychlebské hory: L. Procházka, Vojtěch Procházka • Slavkovský les: M. Holub, P. Nechvátal, P. Nový, V. Piskáčková, Václav Procházka, P. Řepa, J. Schlossar, P. Tájek • Táborsko: J. Fišer, J. Hora, M. Hora, J. Jahelka, M. Šemnická, F. Šemnický, J. Vitovský, S. Vyhnal • Údolí Křetínky: M. Janoušek, J. Mach.

Lelek lesní ▪ *Caprimulgus europaeus* ▪ Eurasian Nightjar

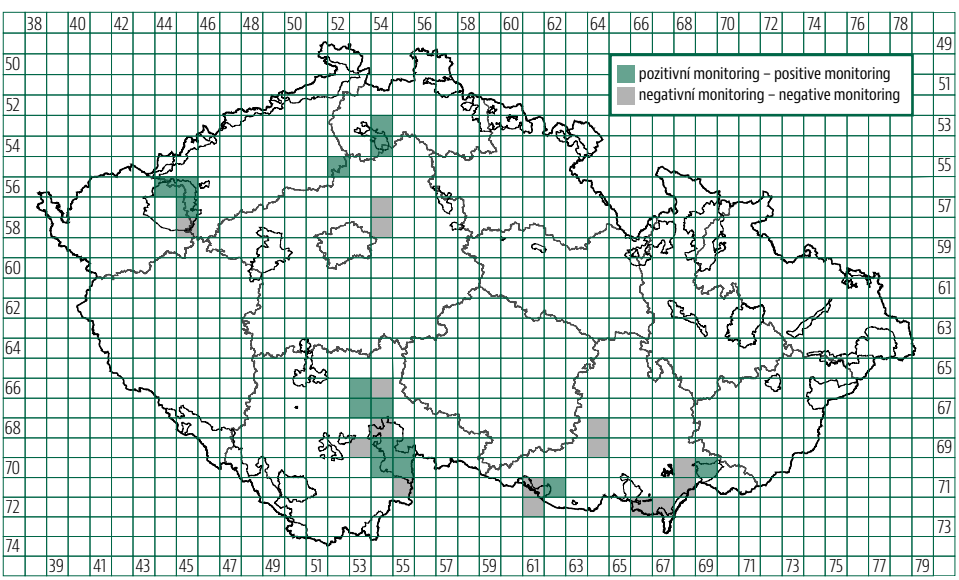
Ptačí oblasti, v nichž je lelek lesní předmětem ochrany: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Labské pískovce, Libavá, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Podyjí, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

Podle zkušeností z PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví se lelci po příletu ještě v průběhu V. nějaký čas „usazují". Kromě tradičních lokalit se nezřídka ozývají (vč. teritoriálního hlasu a teritoriálního chování) také z lokalit méně vhodných, kde zpravidla později nehnízdí a ani se nevyskytují. Je proto nutné přistupovat k údajům o výskytu lelků zaznamenaných v V. obezřetně, zejména mimo lokality tradičního výskytu: může se jednat ještě o tahové nebo nehnízdící jedince (G. Čamlík unpubl.).

Metodika a rozsah monitoringu

Registrace teritoriálních hlasových projevů na liniích. Na liniích 2 kontroly: 1.–2. dekáda VI. a 1. dekáda VII., po západu slunce 2–3 hodiny podle hlasové aktivity nebo 1–2 hodiny před východem slunce. V roce 2008 se podařilo vyrovnat intenzitu prováděného monitoringu mezi 1. a 2. termínem a získat tak srovnatelné údaje. Monitoring se uskutečnil v 15 oblastech (v 30 čtvercích):
(1) 4 ptačí oblasti, v nichž je lelek předmětem ochrany: v 1. termínu 24 linií o celkové délce 155,3 km, ve 2. termínu 25 linií o celkové délce 163,8 km.
(2) 11 dalších oblastí (PO Podyjí a 10 oblastí mimo PO), z toho oproti roku 2005 3 nové oblasti – Bobravská vrchovina, Kokořínsko a střední Polabí; naopak na Mohelnu se mo-

Výsledky monitoringu lelka lesního v roce 2008.
Results of the Eurasian Nightjar monitoring in 2008.

nitoring neuskutečnil. V 10 oblastech sčítání na liniích (ve 2 oblastech jen v 1 termínu): v 1. termínu 21 linií o celkové délce 111,5 km, v 2. termínu 19 linií o celkové délce 106,4 km. V oblasti Bobravské vrchoviny 2 sčítání na bodech na 2 plochách.
Na Vrchbělské střelnici v PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady byl proveden monitoring ve všech třech letech 2008–2010 a jeho výsledky jsou uvedeny v textu PO.

Výsledky monitoringu

V roce 2008 bylo v 1. termínu na 45 liniích o celkové délce 266,8 km zaznamenáno 102–106 teritorií, tj. 3,8–4,0 teritoria/10 km. Ve 2. termínu to pak na 44 liniích o celkové délce 267,5 km bylo 95–96 teritorií, tj. 3,6 teritoria/10 km linie. Výrazný podíl ve výsledcích monitoringu mají PO, kde je lelek předmětem ochrany, v 1. termínu 85,8–86,3 % nasčítaných teritorií a 5,7–5,9 teritoria/10 km, ve 2. termínu 86,3–86,5 % a 5,0–5,1 teritoria/10 km. V dalších 10 oblastech byl lelek zaznamenán v polovině z nich, z toho nejcennější jsou oblasti Kokořínska (Mělnicko) a Borkovicka na Táborsku. Sčítání na bodech na 2 plochách v Bobravské vrchovině skončilo s negativním výsledkem. Nejcennější lokalitou výskytu lelka v ČR stále zůstává PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví zahrnující v 1. termínu 38,2–39,6 % a ve 2. termínu dokonce 41,1–41,7 % všech zjištěných teritorií v průběhu monitoringu.

Výsledky monitoringu v roce 2008 v ptačích oblastech, v nichž je lelek lesní předmětem ochrany.
Monitoring results from the SPAs where the Eurasian Nightjar is the subject of the protection in 2008.

PO – SPA	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	5	5	34,8	34,8	39–42	39–40	11,2–12,1	11,2–11,5
Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	5	5	45,6	45,6	32	25	7,0	5,5
Doupovské hory	5	5	10,2	10,2	3	4	2,9	3,9
Třeboňsko	9	10	64,7	73,2	14	14	2,2	1,9
Celkem – Total	24	25	155,3	163,8	88–91	82–83	5,7–5,9	5,0–5,1

Vývoj populace v ČR

V ptačích oblastech, v nichž je lelek lesní předmětem ochrany, početnost narostla, zejména díky nárůstu stavů v PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a v PO Třeboňsko. Naopak v oblastech, kde monitoring proběhl v obou letech 2005 a 2008, početnost mírně poklesla. Nejvýznamnější populace sídlí v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, kde bylo odhadnuto v roce 2008 nejméně 55–60 párů, tj. více než 10 % celostátní populace, a v PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady s 35–40 páry. V ostatních oblastech vyjma PO Třeboňsko a Kokořínska nedosahují populace patrně více než 10 párů. Při průzkumu rozšíření lelka lesního na území CHKO Kokořínsko v roce 2007 se 7 ze zjištěných 13 párů nacházelo v jižní části mezi obcemi Ješovice, Želízy a Tupadly (Procházka 2008). Kontrola na linii o délce 10,3 km ve stejné oblasti v roce 2008 potvrdila předchozí výsledky

(1. termín 6–7 teritorií, 2. termín 5 teritorií). Druhá nově vybraná oblast ve středním Polabí (SV od Staré Boleslavi), kde byli lelci v předcházejících letech pravidelně zaznamenáváni (L. Kodera in litt.), byla na linii o délce 5 km v obou termínech bez pozitivního záznamu. Bez úspěchu skončil i průzkum Bobravské vrchoviny, kde v její střední části J. Vačkař (in MARTIŠKO 1994) odhadl v roce 1965 stav na 9–12 párů. Na rozdíl od minulé periody lelci nebyli zastiženi v Hodonínské Doubravě a výskyt opětovně nebyl potvrzen v Bořím lese, kde bylo hnízdění známo v minulosti (HACHLER 1954). Setrvale nízký stav přetrvává v PO Podyjí (pouze 1 teritorium). Není však vyloučeno, že další lokality unikají pozornosti, zejména pak bývalé i současné vojenské prostory mohou skýtat vhodné podmínky pro lelka a na důslednější průzkum pouze čekají (vojenské újezdy Březina a Libavá). Namátkový průzkum by bylo dobré provést i na výsypkách po uhelné těžbě v severních Čechách.

Výsledky monitoringu lelka lesního na liniiích v dalších oblastech v roce 2008.
Results of the Eurasian Nightjar monitoring from other areas in 2008.

PO – SPA	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Podyjí	5	X	25,2	X	1	X	0,4	X
Boří les (BV)	2	2	25,4	25,4	0	0	0	0
Hodonínská Doubrava	X	3	X	17,4	X	0	X	0
Kokořínsko	1	1	10,3	10,3	6–7	5	5,8–6,8	4,9
Stráž pod Ralskem	1	1	12,1	12,1	1	1	0,8	0,8
Střední Polabí	1	1	5,0	5,0	0	0	0	0
Táborsko 1 – Bechyňská Smoleč	2	2	5,6	5,6	1	0	1,8	0
Táborsko 2 – Borkovicko	4	4	16,7	16,7	5	7	3,0	4,2
Táborsko 3 – Planá n. Luž.	3	3	6,2	6,2	0	0	0	0
Táborsko 4 – Turovec	2	2	5,0	5,0	0	0	0	0
Celkem – Total	21	19	111,5	103,7	14–15	13	1,3	1,3

Stav z hlediska ochrany přírody

Výsledky monitoringu opět potvrdily pokles až mizení populací tohoto druhu z řady oblastí ČR. Výskyt lelka lesního v ČR má výrazně ostrůvkovitý charakter a všechny lokality s jeho výskytem si zasluhují zvýšenou pozornost. O to více zarážející je skutečnost, že obě PO s nejvýznamnějšími populacemi jsou ohroženy: v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví stále pokračujícím plánováním rychlostní komunikace R55 a v Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady zarůstáním bývalého VÚ Ralsko náletovými dřevinami.

Pro ochranu lelka lesního v ČR se doporučuje: nepoužívat pesticidy v jádrových lokalitách druhu, nezvyšovat riziko kolizí s dopravními prostředky a hlukovou zátěž budováním

Porovnání výsledků monitoringu lelka lesního v roce 2005 a 2008.
PO: Ptačí oblasti, v nichž je lelek lesní předmětem ochrany. Ostatní 1: všechny monitorované oblasti. Ostatní 2: jen oblasti monitorované v obou letech.
Comparison of the results of the Eurasian Nightjar monitoring in 2005 and 2008.
SPA: SPAs, where the Eurasian Nightjar is the target species. Others 1: All monitored areas. Others 2: Areas, which were monitored in both years.

	Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		Termín – Term					
		1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO SPA	2005	165,0	117,3	68	37	4,1	3,2
	2008	155,3	163,8	88–91	82–83	5,7–5,9	5,0–5,1
Ostatní 1 Others 1	2005	112,1	77,9	11	10	1,0	1,3
	2008	111,5	103,7	14–15	13	1,3	1,3
Ostatní 2 Others 2	2005	107,0	72,8	11	10	1,0	1,4
	2008	96,2	88,4	8	8	0,8	0,9

dopravních komunikací procházejících klíčovými lokalitami, blokovat sukcesi na lokalitách ve stávajících i bývalých vojenských výcvikových prostorech, prosazovat takové lesní hospodaření, které podporuje věkovou a druhovou diverzitu porostu a chránit loviště jako jsou lesní mokřady nebo lesní okraje, louky apod. Důležitý je také pravidelný monitoring na stávajících lokalitách, hledání dalších vhodných lokalit a sledování biotopových změn na nich. Početnost lelka lesního na Křivoklátsku splňuje kritérium pro vyhlášení PO.

Zpracovali: G. Čamlík, K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: J. Procházka (AOPK ČR) ● PO Doupovské hory: V. Tejrovský ● PO Podyjí: V. Beran, J. Chalupa, V. Křivan, L. Prašivková, A. Reiter, H. Staňková, V. Škorpíková, M. Valášek ● PO Třeboňsko: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, V. Fliegelová, J. Hora, J. Mráz, Z. Neudertová (Venkrbcová), R. Voneš ● Bobravská vrchovina: J. Klejdus, J. Vačkař ● Boří les: P. Berka ● Hodonínská Doubrava: G. Čamlík ● Mělnicko: P. Lumpe ● Stráž pod Ralskem: J. Procházka (AOPK ČR) ● Střední Polabí: T. Brinke ● Táborsko 1 – Bechyňská Smoleč: M. Hora ● Táborsko 2 – Borkovicko: J. Fišer, J. Jahelka, J. Vitovský, S. Vyhnal ● Táborsko 3 – Planá nad Lužnicí: S. Vyhnal ● Táborsko 4 – Turovec: J. Fišer.

Ledňáček říční ▪ *Alcedo atthis* ▪ Common Kingfisher

Ptačí oblasti, v nichž je ledňáček říční předmětem ochrany: Heřmanský stav – Odra – Poolší, Křivoklátsko, Litovelské Pomoraví, Poodří, Soutok – Tvrdonicko, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Dehtář, Doupovské hory, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Jaroslavické rybníky, Jeseníky, Krkonoše, Labské pískovce, Lednické rybníky, Libavá, Nádrž vodního díla Nechranice, Pálava, Podyjí, Rožďalovické rybníky, Střední nádrž VDNM, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Čech & Čech (2011) studovali v letech 1999–2009 potravu ledňáčka říčního na Slapské přehradě, řece Blanici a 5 pstruhových potocích. Pouze 8 z 26 zjištěných druhů ryb bylo zjištěno v potravě na všech lokalitách, optimální velikost kořisti představovaly ryby 5–8 cm dlouhé. V roce 2008 se ve Vlašimi uskutečnil mezinárodní seminář zaměřený na ochranu a výzkum ledňáčka říčního (Čech 2009a).

Metodika a rozsah monitoringu

Vyhledávání obsazených hnízdních nor a mapování hnízdních teritorií na vymezených úsecích vodních toků a březích vhodných vodních nádrží ve 2 termínech: 2.–3. dekáda V. a 1.–2. dekáda VII. Monitoring je prováděn na menších vodních tocích za chůze po břehu a při procházení vodou, na větších a hlubších vodních tocích s použitím člunu.
V roce 2010 byl monitoring proveden v 18 oblastech na 63 vodních tocích (na Odře a Labi 2 úseky a na Moravě 4 úseky v různých oblastech), 8 pískovnách a štěrkovištích, 2 rybničních soustavách (soustavami rybníků protékaly i některé sledované vodní toky, např. Kyjovka na Hodonínsku či Rychvaldská Stružka v PO Heřmanský stav – Odra – Poolší), 4 samostatných rybnících a 2 slepých ramenech, celkem v 63 čtvercích. Dále jsou hodnoceny jen výsledky z vodních toků:
1. termín: kontrola 78 úseků 61 toků (2 úseky na Labi a Odře, 4 úseky na Moravě) o celkové délce 588,1 km,
2. termín: kontrola 75 úseků 58 toků, celkem 603,7 km toků.
V PO Litovelské Pomoraví, kde je ledňáček předmětem ochrany, byl monitorován i v roce 2008 (výsledek je uveden v textu PO).

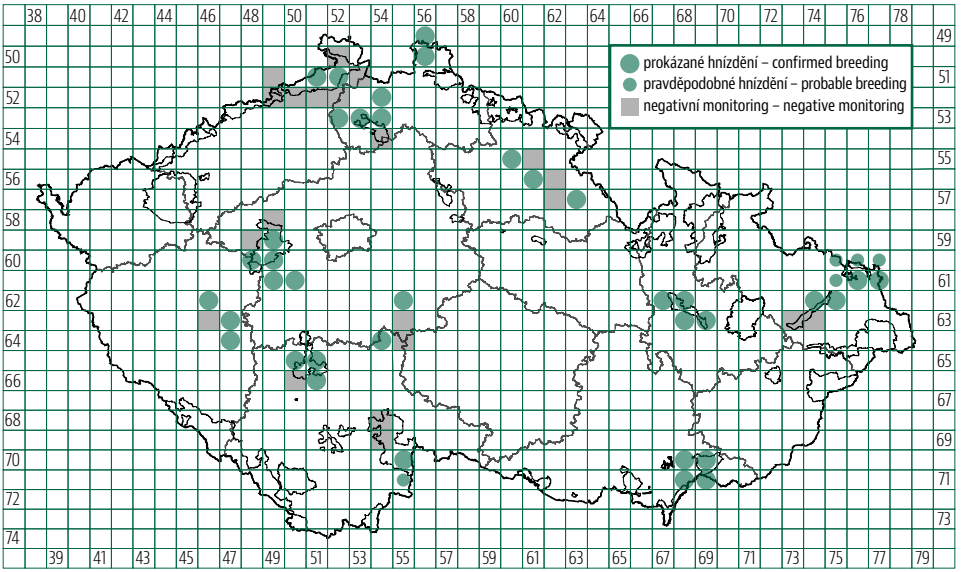
Výsledky monitoringu

Výsledky sčítání v roce 2010 nelze považovat za dostatečně reprezentativní, neboť opakované povodňové stavy (2. polovina V. a začátek VI.) zejména na moravských řekách nejenže znemožnily provedení monitoringu v plánovaném rozsahu či ve stanoveném termínu, ale zároveň se podílely na nízké úspěšnosti hnízdění ledňáčků. Vůbec nemohlo být provedeno ani jedno sčítání na Dyji v PO Soutok – Tvrdonicko, v PO Litovelské Pomoraví muselo být 1. sčítání posunuto až do 2. poloviny VI., opakované povodně také významně ovlivnily rozsah monitoringu a jeho úspěšnost v 1. termínu v PO Heřmanský stav – Odra – Poolší a PO Poodří. Na nově sledované lokalitě na Ostravsku – 15,3 km toku Lučiny – hnízdění v 1. termínu kvůli povodním neproběhlo a při 2. kontrole ledňáčci zjištěni nebyli, ačkoliv dříve tam hnízdili (J. Kristiánová in litt.). V PO Labské pískovce proběhla počátkem

VI. blesková povodeň na řece Kamenici. K ničivým povodním v severních Čechách koncem 1. dekády VIII. již došlo po 2. termínu monitoringu.

V 1. termínu roku 2010 bylo na 78 úsecích 61 vodních toků o celkové délce 588,1 km napočítáno 73 teritorií, tj. 1,2 teritoria/10 km toku. Nejvyšší hustota – 5,5 páru/10 km – byla zaznamenána začátkem VI. na 9,9 km dlouhém úseku Smědé na Frýdlatnsku. Na 11,1 km toku v NPR Ramena řeky Moravy v PO Litovelské Pomoraví, kde kvůli povodni většina ledňáčků zahnízdila později, bylo při kontrole v 2. polovině VI. zjištěno 6 párů, tj. 5,4 páru/10 km. V době vysokého stavu a zakalení vody v řece ledňáčci využívali jako loviště okolní jezera, např. 14. 6. lovilo na jezeře Poděbrady 8 jedinců (I. Machar in litt.).

V 2. termínu roku 2010 bylo na 75 úsecích 58 vodních toků o celkové délce 603,7 km napočítáno 58 teritorií, tj. 1,0 teritoria/10 km. Také v tomto termínu byla nejvyšší hustota zjištěna na Smědé – 4,4 páru/10 km.

Výsledky monitoringu ledňáčka říčního v roce 2010.
Results of the Common Kingfisher monitoring in 2010.

Výsledky monitoringu ledňáčka říčního v 1. termínu v roce 2010.
Pozn.: Ve skutečnosti 61 vodních toků, protože v oblastech se opakují Odra a Labe 2× a Morava 4×.
Results of the Common Kingfisher monitoring in the 1st term in 2010.
Note: In actual fact 61 water streams, because the Odra, Labe and Morava rivers are repeatedly represented in areas.

Oblast – Area	Počet vodních toků No. of streams	Počet úseků No. of stream segments	Délka (km) Length (km)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	4	5	29,0	6	2,1
Křivoklátsko	5	7	53,8	8	1,5
PO Litovelské Pomoraví	2	2	39,3	8	2,0
PO Poodří	6	7	20,7	0	0
PO Soutok – Tvrdonicko	1	1	4,2	0	0
PO Třeboňsko	3	3	31,8	2	0,6
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	1	1	13,9	5	3,6
PO Labské pískovce	13	13	89,7	2	0,2
PO Údolí Otavy a Vltavy	2	2	36,8	2	0,5
Berounsko	4	5	37,3	7	1,9
Českolipsko	9	11	36,1	7	1,9
Frýdlantsko	1	1	9,1	5	5,5
Hodonínsko	8	12	45,9	5	1,1
Jaroměřsko	2	2	27,4	3	1,1
Podblanicko	1	1	52,4	2	0,4
Plzeňsko	3	4	50,8	9	1,8
Rychnovsko	1	1	9,9	2	2,0
Celkem – Total	66	78	588,1	73	1,2

Porovnání výsledků dvou termínů monitoringu ledňáčka říčního v roce 2010.
Comparison of the results of two terms of the Common Kingfisher monitoring in 2010.

Termín- Term	Počet úseků toků No. of stream segments	Délka (km) Lenght (km)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km
1.	78	588,1	73	1,2
2.	75	603,7	58	1,0

Vývoj populace v ČR

Dle výsledků JPSP od roku 1982 početnost ledňáčka říčního mírně narůstá, z roku na rok však výrazně kolísá (jpsp.birds.cz). To lze dokumentovat např. i výsledky monitoringu v NPR Ramena řeky Moravy v PO Litovelské Pomoraví (11,1 km): v letech 2005 a 2007 2 páry, v roce 2008 extrémních 14 párů a v roce 2010 6 párů (K. Poprach in HORA et al. 2010a a in litt.). Chladná zima 2009/2010 a povodně zejména na Moravě (hlavně řeky Dyje, Kyjovka, Morava a Odra) v 2. polovině V. a začátkem VI. způsobily výrazné snížení počtu párů na dotčených tocích a neúspěšné 1. hnízdění. Ve srovnání s rokem 2007 byly stavy (vyjádřené počtem teritorií/10 km toku) v monitorovaných oblastech v roce 2010 o více než třetinu nižší.

Situaci dokresluje porovnání výsledků monitoringu v 1. termínu mezi roky 2007 (HORA et al. l. c.) a 2010 v oblastech, kde byl monitoring proveden ve stejném rozsahu. Značný pokles byl zaznamenán v PO Labské pískovce a na řece Moravě v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, a to až na čtvrtinu, resp. třetinu stavu roku 2007.

Porovnání výsledků monitoringu ledňáčka říčního v 1. termínu v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Common Kingfisher monitoring in the first monitoring term of 2007 and 2010.

Rok Year	Počet úseků toků No. of stream segments	Délka (km) Lenght (km)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km
2007	91	721,7	137	1,9
2010	78	588,1	73	1,2

Porovnání výsledků monitoringu ledňáčka říčního v letech 2007 a 2010 v 1. termínu v oblastech se stejnou délkou vodních toků.
Comparison of the results of Common Kingfisher monitoring from 2007 and 2010 in the first monitoring term in areas with equal length of streams.

Oblast – Area	Délka toků Lenght of the streams	2007		2010	
		Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km
PO Křivoklátsko	23,3	2	0,9	4	1,7
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	13,9	13	9,3	5	3,6
PO Labské pískovce	89,7	8	0,9	2	0,2
Jaroměřsko	27,4	7	2,6	3	1,1
Podblanicko	52,4	5	1,0	2	0,4
Plzeňsko	50,8	5	1,0	9	1,8
Celkem – Total	257,5	40	1,6	25	1,0

Stav z hlediska ochrany přírody

Početnost ledňáčka říčního silně kolísá z roku na rok podle klimatických podmínek. Ztráty způsobené vyhladověním a prochlazením za tuhých zim či povodněmi v době hnízdění jsou ale (pokud se tyto stavy rychle neopakují) rychle nahrazovány vysokou plodností. Hlavní ohrožení pro tento druh představují regulace vodních toků a protipovodňová opatření, při nichž jsou zaváženy a svahovány břehové nátrže, zpevňují se břehy a mýtí břehové porosty. Významnou příčinou úhynů jsou kolize s dopravními prostředky a nárazy do skel, méně časté jsou úhyny v sítích určených k odchytu nebo ochraně ryb. V době hnízdění dochází k predaci vyhrabáním nor přes strop komůrky liškou obecnou či prasetem divokým, přes chodbu nory se k mláďatům dostane norek americký, vydra říční, liška obecná, lasice hranostaj a potkan. Vstoupit do nory přes vletový otvor (bez poškození nory) dokáže lasice kolčava. Brzy po vylétnutí z hnízda může mláďata ulovit krahujec obecný a jestřáb lesní. Pokud mládě při vylétnutí z nory spadne do vody nebo je jeho peří promáčené deštěm a sedí na přístupných partiích břehu, může ho chytit především norek americký, vydra říční či lasice hranostaj. Podrobně shrnul příčiny ohrožení ledňáčka říčního např. ČECH (2009b). Nejúčinnějším způsobem ochrany ledňáčka říčního je ochrana jeho stálých hnízdišť ve spolupráci se správci vodních toků. Podpořit lze tento druh i vytvářením náhradních hnízdních příležitostí, tj. úpravou břehových stěn, předvrtáváním nor a instalací umělých nor nebo stěn (např. BROŽEK & ROZTOČIL 2009, ČECH 2007, 2009b, ČÍP & ŠPAČEK 2006), popřípadě ponecháním vyvrácených stromů v říčním korytu, které napomáhají vzniku kolmých stěn, zpomalují zarůstání břehů a slouží ledňáčkovi jako lovecká stanoviště (MACHAR 2009).

Zpracovali: P. Čech, K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Haluzík, J. Kubenka, M. Mandák, Z. Polášek, K. Rusek • PO Křivoklátsko: H. Hubáčková, I. Karhánková, R. Remar, M. Řeháčková, M. Tichai • PO Litovelské Pomoraví: P. Kovařík, T. Kozák, I. Machar, F. Možný, P. Mráček, K. Poprach • PO Poodří: I. Němečková, K. Pavelka • PO Třeboňsko: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) • PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, O. Ryška, J. Zaňát • PO Labské pískovce: P. Benda • PO Údolí Otavy a Vltavy: M. Frencl, L. Hlásek, P. Volf • Berounsko: T. Brinke • Českolipsko: J. Brožek • Frýdlantsko: M. Pudil • Hodonínsko: J. Zaňát • Jaroměřsko: D. Číp • Ostravsko: J. Kristiánová • Plzeňsko: V. Kovář • Podblanicko: P. Čech • Rychnovsko: F. Laštovic, P. Světlík.

Žluna šedá ▪ *Picus canus* ▪ Grey-faced Woodpecker

Ptačí oblasti, v nichž je žluna šedá předmětem ochrany: Beskydy, Doupovské hory, Křivoklátsko, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Soutok – Tvrdonicko, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Dehtář, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hlubocké obory, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Jeseníky, Jizerské hory, Králický Sněžník, Krkonoše, Labské pískovce, Libavá, Litovelské Pomoraví, Novohradské hory, Orlické Záhoří, Pálava, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Výsledky z celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků potvrzují pro žlunu šedou zvyšující se dlouhodobý trend početnosti (období 1982–2010) s průměrným nárůstem 2,29 % za rok, avšak snižující se krátkodobý trend (1990–2010) s průměrnou roční změnou -1,37 % (PECBMS 2012).

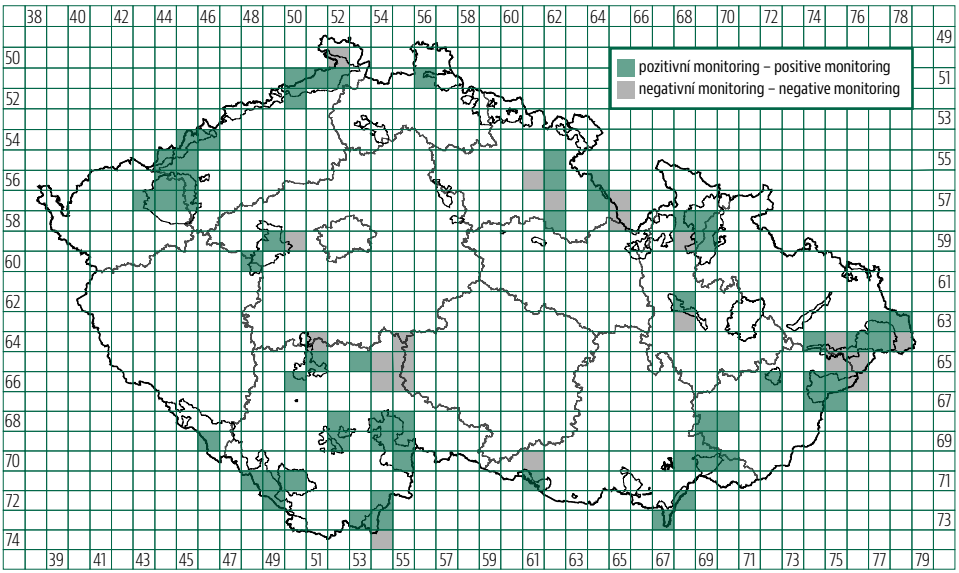
Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 v 25 oblastech a v 83 čtvercích.
Klasický bodový transekt (5 minut na bodu, sčítání všech ptáků): v PO Litovelské Pomoraví 3 sčítání na 2 transektech (konec IV., 2. dekáda V. a 2. dekáda VI.) a v PO Křivoklátsko 2 sčítání na 5 transektech (přelom IV. a V. a přelom V. a VI.) a na 2 transektech přidáno ještě 1 sčítání na přelomu III. a IV.
Specifický bodový transekt pro sčítání šplhavců (10 min. na bodu): 10 oblastí, na jaře 1–2 sčítání v III.–VI. – v 1. termínu 49 transektů s 1 110 body, v 2. termínu 23 transektů se 700 body, na podzim (X.) v 1 oblasti 185 bodů, 1 sčítání.
Automobilový bodový transekt: 3 oblasti, 6 transektů s 209 body, 1 sčítání na jaře (IV.).
Sčítání na liniích na jaře: 17 oblastí, na jaře 1–2 sčítání v III.–VI. v 1. termínu 92 linií o celkové délce 692,3 km, ve 2. termínu 57 linií o celkové délce 373,9 km.
Sčítání na liniích na podzim: 2 oblasti, 7 linií o celkové délce 56,9 km, 1 sčítání v IX.–X.

Výsledky monitoringu

Žluna šedá byla v roce 2010 zjištěna v 62 z 83 čtverců. Všemi metodami bylo při prvních jarních sčítáních zjištěno 127 teritorií. V 2. termínu byly již výsledky bez ohledu na metodu podstatně nižší. Rozdělení výsledků do 2 skupin ovšem neodráží skutečnost, že se data prvních a druhých sčítání překrývají. Při podrobné analýze bude nutno přistoupit k jemnějšímu třídění podle dat, jak je zatím dokumentováno jen na modelovém příkladu klasických bodových transektů v PO Křivoklátsko. Při interpretaci výsledků je nutno vzít v úvahu také rozdíly v rozsahu monitoringu, nadmořské výšce lokalit a v druhovém složení a struktuře monitorovaných porostů. V místech s řídkým výskytem může být nízká hlasová aktivita a naopak nespárovaní ♂♂ ještě v V. a VI. přeletují ve velkém území a intenzivně volají. V tabulkách nejsou uvedeny podzimní výsledky ze sčítání na liniích, protože v obou oblastech (PO Jeseníky a PO Šumava) byly negativní. Výsledky monitoringu v ptačích oblastech, v nichž je žluna šedá předmětem ochrany, jsou dále komentovány v textech těchto oblastí.

V některých oblastech byla při monitoringu žluny šedé zaznamenávána také přítomnost žluny zelené. Její početnost vyjma horských poloh většinou převažovala, jak dokládají následující příklady na základě výsledků sčítání v 1. termínu roku 2010: PO Soutok – Tvrdonicko 1,8 : 1, PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví 3,5 : 1, Náchodsko 3,7 : 1, na Týnišťsku 2,5 : 1. Pouze v PO Křivoklátsko při vyhodnocení výsledků obou použitých metod a ze všech termínů je poměr 1,3 : 1 ve prospěch žluny šedé. Žluna zelená převažovala také při průzkumu 42 menších opuštěných vojenských výcvikových prostorů v roce 2009 – byla zjištěna ve 14 prostorech, zatímco žluna šedá jen ve 2 prostorech (REIF & MARHOUL 2010). V Praze na Petříně bylo v období 2005–2010 zjišťováno 4–6 párů žluny zelené, ale žádná žluna šedá (J. Cepák unpubl.), zatímco v letech 1985–1989 tu byl poměr 3 : 4 párům ve prospěch žluny šedé (FUCHS & MLÍKOVSKÝ 2001).

Výsledky monitoringu žluny šedé v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker monitoring in 2010.

Výsledky sčítání žluny šedé na klasickém bodovém transektu (20 bodů, na bodu 5 minut, sčítání všech ptáků) v dubnu a květnu v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker census at regular point transects (5 minutes at a point, counting all birds) in April and May of 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet teritorií No. of territories		F %	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Křivoklátsko	5	5	100	100	3	0	3,0	0
PO Litovelské Pomoraví	2	2	40	40	1	0	2,5	0
Celkem – Total	7	7	140	140	4	0	2,9	0

Závislost výsledku sčítání žluny šedé na klasických bodových transektech na termínu v PO Křivoklátsko.
Relationship between the results of the Grey-faced Woodpecker counts at the regular point transecst to the term of the census in the Křivoklátsko SPA.

Měsíc – Month	III.	IV. / V.	V. / VI.
Počet bodů – No. of points	30	100	100
Počet obsazených bodů – No. of occupied points	5	3	0
F %	16,7	3,0	0

Výsledky sčítání žluny šedé na specifických bodových transektech (10 min. na bodu) na jaře v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker census at specific point transects (10 minutes at a point) in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet teritorií No. of territories		F %	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	11	11	391	391	6	0	1,5	0
PO Křivoklátsko	1	1	20	20	2	3	10,0	15,0
PO Boletice	7	X	101	X	4	X	4,0	0
PO Horní Vsacko	5	5	150	150	9	1	6,0	0,7
PO Jeseníky	2	2	33	33	1	0	3,0	0
PO Jizerské hory	3	1	26	10	3	0	11,5	0
PO Novohradské hory	8	X	195	X	16	X	8,2	X
PO Údolí Otavy a Vltavy	1	X	13	X	2	X	15,4	X
Slezské Beskydy	3	3	96	96	1	0	1,0	0
Táborsko	8	X	85	X	1	X	1,2	X
Celkem – Total	49	23	1 110	700	45	4	4,1	0,6

Výsledky sčítání žluny šedé na automobilových bodových transektech na jaře v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker census at car point transects in the spring of 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Labské pískovce	4	180	6	3,3
Orlické hory	1	13	0	0
Táborsko	1	16	0	0
Celkem – Total	6	209	6	2,9

Výsledky sčítání žluny šedé na liniích na jaře v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker census at lines in the spring of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	1	1	3,7	3,7	0	0	0	0
PO Doupovské hory	11	11	40,7	40,7	15	8	3,7	2,0
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	5	5	13,2	13,2	3	3	2,3	2,3
PO Soutok – Tvrdonicko	2	X	27,3	X	5	X	1,8	X
PO Třeboňsko	9	5	90,8	52,1	12	7	1,3	1,3
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	2	2	18,6	18,6	2	2	1,1	1,1
PO Hlubocké obory	2	2	21,3	21,3	7	2	3,3	0,9
PO Hostýnské vrchy	8	4	59,0	26,6	4	0	0,7	0
PO Jeseníky	2	X	38,1	X	1	X	0,3	X
PO Labské pískovce	1	X	7,9	X	0	X	0	X
PO Podyjí	4	X	16,5	X	4	X	2,4	X
PO Šumava	5	8	45,0	82,0	1	2	0,2	0,2
PO Údolí Otavy a Vltavy	4	3	21,6	18,7	2	0	0,9	0
Chřiby	13	X	117,0	X	7	X	0,6	X
Náchodsko	9	9	44,7	44,7	3	2	0,7	0,4
Orlické hory	11	4	116,4	41,8	2	1	0,2	0,2
Týnišťsko	3	3	10,5	10,5	2	2	1,9	1,9
Celkem – Total	92	57	692,3	373,9	70	29	1,0	0,8

Výsledky podzimního sčítání žluny šedé na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker autumn counts at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Novohradské hory	7	185	3	1,6

Vývoj populace v ČR

Monitoring se dosud uskutečnil jen ve dvou letech, tudíž jeho výsledky, vyjádřené hodnotami počtu teritorií na 10 km a hodnotami frekvencí, nejsou dostatečné pro určení trendu celostátní populace i populací v monitorovaných oblastech. Jednotlivé oblasti vykazují rozdíly v celém spektru od nápadného úbytku přes vyrovnané hodnoty až po nápadný nárůst. I v případě značného poklesu početnosti, který byl zaznamenán v PO Třeboňsko (v 1. termínu z 3,7 teritoria/10 km v roce 2007 na 1,3 teritoria/10 km v roce 2010) a v Chřibech (z 1,5 na 0,6 teritoria/10 km), je však obtížné rozhodnout, zda početnost skutečně poklesla, či jde jen o důsledek snížené hlasové aktivity. V PO Novohradské hory je naopak nápadný rozdíl ve výsledcích ve prospěch roku 2010, a to při srovnatelném rozsahu jarního monitoringu žluny šedé – nárůst z 0,6 % (1 obsazený bod) v roce 2007 na 8,2 % (16 bodů) v roce 2010. Podobný nárůst tu byl zjištěn i u datla černého a datlíka tříprstého. Nabízí se tudíž vysvětlení orkánem Kyrill v lednu 2007, a to jak negativním vlivem rušení při odstraňování jeho následků v roce 2007, tak skutečným nárůstem početnosti v následujících letech v reakci na důsledky kalamity. Na Šumavě však u žluny šedé po orkánu Kyrill k žádnému nárůstu nedošlo. Výsledky JPSP dokumentují mírný vzestup početnosti žluny šedé v ČR od roku 1982 (jpsp.birds.cz).

Porovnání celkových výsledků monitoringu žluny šedé na bodových transektech a liniích na jaře v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Grey-faced Woodpecker monitoring at point transects and lines in the spring of 2007 and 2010.

Rok Year	F %		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term			
	1.	2.	1.	2.
2007	3,6	1,7	1,3	0,7
2010	4,1	0,6	1,0	0,8

Stav z hlediska ochrany přírody

Na základě 2 let monitoringu žluny šedé nelze objektivně určit trend celostátní populace. V ptačích oblastech, v nichž je druh předmětem ochrany, lze však i přes rozdílné změny mezi roky 2007 a 2010 stav druhu hodnotit zatím jako příznivý. Nicméně pokračující těžby porostů v lužních i smíšených a bukových horských lesích postupně snižují nabídku vhodných stanovišť. V budoucnu může být žluna šedá ohrožena také odumíráním přestárlých dubů na hrázích rybníků a v alejích, aniž by za ně byla včas vysazena a dorůstala náhrada.

Zpracovali: J. Cepák, J. Hora, D. Horal, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát ● PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, M. Tichai, E. Vojtěchovská ● PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal ● PO Třeboňsko: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) ● PO Boletice: Jiří Bureš, J. Hlásek, B. Kloubec, J. Pykal, Jakub Vlček ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška ● PO Hlubocké obory: J. Pykal, J. Šebestian ● PO Horní Vsacko: Jan Pavelka† ● PO Hostýnské vrchy: M. Hlaváč, M. Vymazal ● PO Jeseníky: T. Pospíšil, P. Šaj, M. Vavřík ● PO Jizerské hory: Jakub Čejka, P. Menclová (Slámová), M. Pudil ● PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena ● PO Litovelské Pomoraví: K. Poprach ● PO Novohradské hory: V. Zasadil ● PO Podyjí: V. Křivan, V. Škorpíková ● PO Šumava: J. Hora, A. Horová, A. Trublová ● PO Údolí Otavy a Vltavy: M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka ● Chřiby: G. Čamlík, P. Pavelčík, J. Sviečka, J. Sychra ● Náchodsko: T. Diviš ● Orlické hory: K. Čihák, I. Čiháková (Máslová) ● Slezské Beskydy: D. Křenek ● Táborsko: J. Fišer, J. Jahelka, J. Vitovský ● Týnišťsko: J. Hlaváček.

Datel černý ▪ *Dryocopus martius* ▪ Black Woodpecker

Ptačí oblasti, v nichž je datel černý předmětem ochrany: Beskydy, Doupovské hory, Krkonoše, Labské pískovce, Šumava, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hlubocké obory, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Jaroslavické rybníky, Jeseníky, Jizerské hory, Králický Sněžník, Křivoklátsko, Libavá, Litovelské Pomoraví, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Pálava, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Soutok – Tvrdonicko, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Výsledky z celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků potvrzují pro datla černého zvyšující se dlouhodobý trend početnosti (období 1980–2010) s průměrným nárůstem 1,68 % za rok a krátkodobý trend (1990–2010) s průměrným ročním nárůstem 2,12 % (PECBMS 2012). Ve Švýcarsku se stavy datla v období 1990–2008 více než zdvojnásobily (MOLLET et al. 2009). Vzestupný trend, který byl zaznamenán i u řady dalších lesních druhů, např. u strakapouda velkého, strakapouda prostředního, strakapouda malého, sýkory parukářky, šoupálka dlouhoprstého, autoři vysvětlují zvýšeným množstvím mrtvého dřeva v lesích. Podobně vzrostla početnost datla ve Šlesvicku-Holštýnsku, kde druh (obdobně jako u nás), ve stoupajícím počtu obsazuje teritoria zahrnující skupiny malých lesů, mezi nimiž ptáci přeletují až do vzdálenosti 3 km přes volnou krajinu (JERONIM & KOOP 2011). Nepřeberné množství informací o datlovi černém poskytuje obsáhlá monografie, kterou v nakladatelství Lynx Edicions vydal GORMAN (2011). V březnu 2009 GORMAN (2010) pozoroval v zámeckém parku v Lednici datla, jak se živí na mršině kachny divoké. Konstatoval, že se s takovým případem dosud nikdy nesetkal a ani v literatuře nenašel žádnou zmínku o takovém způsobu získávání potravy u datla.

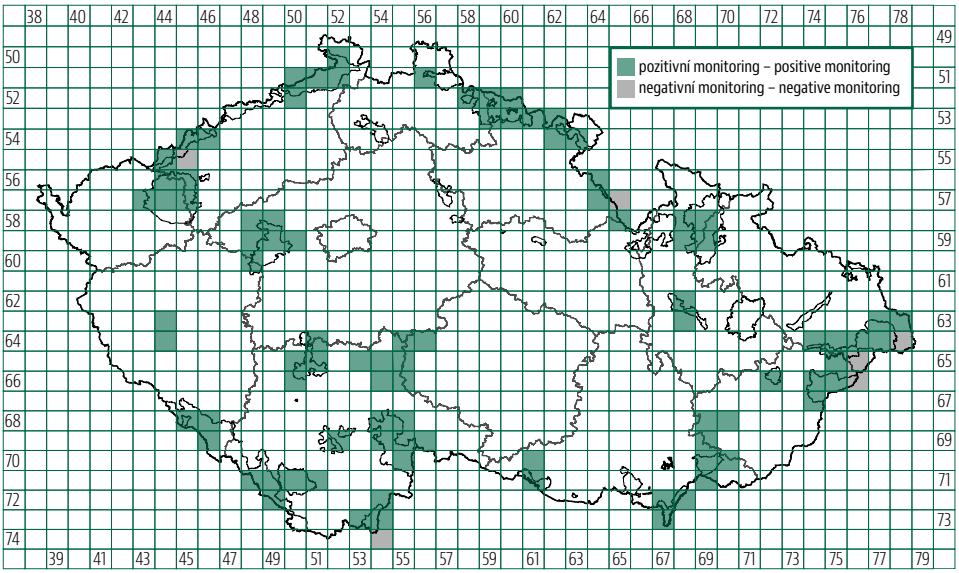
Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 v 26 oblastech a v 97 čtvercích.
Klasický bodový transekt (5 minut na bodu, 2 sčítání všech ptáků 20. 4. – 15. 5. a 20. 5. – 15. 6.): 2 oblasti, v 1. termínu 6 transektů, 120 bodů, v 2. termínu 7 transektů, 140 bodů.
Bodový transekt pro sčítání šplhavců (10 minut na bodu): 10 oblastí, 2 sčítání v III.–VI. – v 1. termínu 55 transektů s 1 197 body a opakované sčítání na 23 transektech se 700 body, na podzim (X.) v 1 oblasti 7 transektů se 185 body.
Automobilový bodový transekt: 4 oblasti, 8 transektů s 269 body, po 1 sčítání na jaře (IV.).
Sčítání na liniích na jaře: 18 oblastí, 2 sčítání v III.–VI. – v 1. termínu 131 linií o celkové délce 1 059,4 km, ve 2. termínu v 9 oblastech 35 linií o celkové délce 227,0 km.
Sčítání na liniích na podzim (IX.–XI.): 3 oblasti, 29 linií o celkové délce 253,5 km, po 1 sčítání.

Výsledky monitoringu

Datel černý byl v roce 2010 zjištěn v 91 čtvercích. Všemi metodami bylo při prvních jarních sčítáních napočítáno celkem 368 teritorií, výsledky opakovaného sčítání (75 teritorií) nejsou hodnoceny. Výsledky nelze interpretovat bez podrobné analýzy složení porostů a nadmořské výšky i detailnějšího rozboru termínů sčítání. Nutno je brát i ohled na rozdíly

v počtu bodů či v celkové délce linií v jednotlivých oblastech. Proto hodnoty v tabulkách dokumentují pouze konkrétní situaci v dotčených oblastech. Počet teritorií na 10 km linie v ptačích oblastech, v nichž je datel černý předmětem ochrany, a v ostatních oblastech je při srovnatelné délce linií (535,7 km, resp. 523,7 km) téměř totožný: 1,8, resp. 1,9.

Výsledky monitoringu datla černého v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker monitoring in 2010.

Výsledky monitoringu datla černého na klasických bodových transektech v dubnu a květnu (na bodu 5 minut, sčítání všech ptáků) v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker census at regular point transects (5 minutes at a point, counting all birds) in April and May of 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Křivoklátsko	4	5	80	100	11	8	13,7	8,0
PO Litovelské Pomoraví	2	2	40	40	1	0	2,5	0
Celkem – Total	6	7	120	140	12	8	10,0	5,7

Výsledky monitoringu datla černého na specifických bodových transektech v roce 2010 (10 min. na bodu, 1. termín).
Results of the Black Woodpecker census at specific point transects (10 minutes at a point, 1st term) in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Beskydy	11	391	14	3,6
PO Boletice	11	167	13	7,8
PO Horní Vsacko	5	150	5	3,3
PO Jeseníky	2	33	4	12,1
PO Jizerské hory	3	26	8	30,8
PO Křivoklátsko	3	41	13	31,7
PO Novohradské hory	8	195	10	5,1
PO Údolí Otavy a Vltavy	1	13	8	61,5
Slezské Beskydy	3	96	2	2,1
Táborsko	8	85	15	17,6
Celkem – Total	55	1 197	92	7,7

Výsledky sčítání datla černého na automobilových bodových transektech v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker census at car point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Labské pískovce	4	180	58	32,2
PO Křivoklátsko	2	60	4	6,7
Orlické hory	1	13	0	0
Táborsko	1	16	3	18,8
Celkem – Total	8	269	65	24,2

Výsledky jarního sčítání datla černého na liniích v roce 2010 (1. termín).
Results of the Black Woodpecker spring counts at lines in 2010 (1st term).

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Beskydy	1	3,7	1	2,7
PO Doupovské hory	11	40,7	9	2,2
PO Krkonoše	11	160,0	31	1,9
PO Labské pískovce	1	7,9	6	7,6
PO Šumava	25	169,4	18	1,1
PO Třeboňsko	14	154,0	32	2,1
PO Broumovsko	6	32,5	11	3,4
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	2	18,6	3	1,6
PO Hlubocké obory	2	21,3	2	0,9
PO Hostýnské vrchy	8	59,0	10	1,7
PO Jeseníky	2	38,1	3	0,8
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská	5	13,2	3	2,3
PO Podyjí	4	16,5	6	3,6
PO Soutok – Tvrdonicko	2	27,3	9–10	3,3–3,7
PO Údolí Otavy a Vltavy	4	21,6	6	2,8
Domažlicko	9	42,2	23	5,5
Chřiby	13	117,0	16	1,4
Orlické hory	11	116,4	10	0,9
Celkem – Total	131	1 059,4	199–200	1,9

Výsledky podzimního sčítání datla černého na liniích v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker autumn counts at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Šumava	14	72,1	15	2,1
PO Boletice	13	143,3	10	0,7
PO Jeseníky	2	38,1	1	0,3
Celkem – Total	29	253,5	26	1,0

Výsledky podzimního sčítání datla černého na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker autumn counts at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Novohradské hory	7	185	11	5,9

Vývoj populace v ČR

Celkové výsledky monitoringu datla černého z let 2007 a 2010 jsou poměrně vyrovnané, nicméně na základě 2 let monitoringu nelze objektivně určit trend celostátní populace. Výsledky JPSP dokumentují mírný vzestup početnosti druhu v ČR od roku 1982 (jpsp.birds.cz). Změny mezi roky 2007 a 2010 v jednotlivých monitorovaných oblastech jsou velice různorodé, ovlivněné celou řadou faktorů, včetně metodických. Změny v ptačích oblastech, v nichž je datel černý předmětem ochrany, jsou komentovány v textech těchto oblastí. Z ostatních oblastí za zmínku stojí především PO Novohradské hory s nápadným rozdílem (stejně jako u žluny šedé) ve výsledcích monitoringu ve prospěch roku 2010: na jaře hodnota frekvence 5,1 % oproti 1,1 % v roce 2007 a na podzim 5,9 %, avšak v roce 2007 0 %.

Porovnání celkových výsledků monitoringu datla černého v 1. termínu na klasických (K), specifických (S) a automobilových (A) bodových transektech a na liniích na jaře (J) a na liniích na podzim (P) v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Black Woodpecker monitoring from the first term at regular (K), specific (S) and car (A) point transects and lines in the spring (J) and at lines in the autumn (P) in 2007 and 2010.

Rok Year	F % (K)	F % (S)	F % (A)	Počet teritorií/10 km (J) No. of territories/10 km	Počet stanovišť/10 km (P) No. of stands/10 km
2007	10,1	8,2	22,8	1,7	0,9
2010	10,0	7,7	24,2	1,9	1,0

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace datla černého v ČR se nachází v příznivém stavu. Při pasečném hospodaření místy zanikají významné biotopy, proto datel bude mít prospěch ze zavádění přírodě blízkých metod lesnického hospodaření, včetně zvyšování podílu odumřelého stojícího i ležícího dřeva. Protože nejčastějším hnízdním stromem je buk (např. HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005), je důležité ponechávat v jehličnatých porostech i jednotlivé staré buky. Datel černý patří ke klíčovým druhům lesního ekosystému, proto z jeho ochrany a ochrany jeho dutin má prospěch celá řada savců, ptáků i bezobratlých živočichů.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Krkonoše: M. Dusík, J. Flousek, J. Šimurda, D. Vodnárek • PO Labské pískovce: P. Benda, V. Šena • PO Šumava: J. Hora, A. Horová, T. Lorenc, M. Šemnická, A. Trublová • PO Třeboňsko: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) • PO Boletice: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček • PO Broumovsko: J. Spíšek • PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška • PO Hlubocké obory: J. Pykal, J. Šebestian • PO Horní Vsacko: Jan Pavelka† • PO Hostýnské vrchy: M. Hlaváč,

M. Vymazal ● PO Jeseníky: T. Pospíšil, P. Šaj, M. Vavřík ● PO Jizerské hory: Jakub Čejka, P. Menclová (Slámová), M. Pudil ● PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, I. Karhánková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská ● PO Litovelské Pomoraví: K. Poprach ● PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Novohradské hory: V. Zasadil ● PO Podyjí: V. Křivan, V. Škorpíková ● PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal ● PO Údolí Otavy a Vltavy: M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka ● Domažlicko: Jan Bureš, E. Chvojková, P. Lang, V. Podpěra, J. Reif, P. Růžek, L. Schröpfer, J. Švantnerová, O. Volf, K. Žáček ● Chřiby: G. Čamlík, P. Pavelčík, J. Sviečka, J. Sychra ● Orlické hory: K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), D. Rešl ● Slezské Beskydy: D. Křenek, B. Křenková ● Táborsko: J. Fišer, J. Jahelka, J. Vitovský.

Strakapoud jižní ▪ *Dendrocopos syriacus* ▪ Syrian Woodpecker

Ptačí oblasti, v nichž je strakapoud jižní předmětem ochrany: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Hovoransko – Čejkovicko, Pálava, Podyjí.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Lednické rybníky, Litovelské Pomoraví.

Nové poznatky

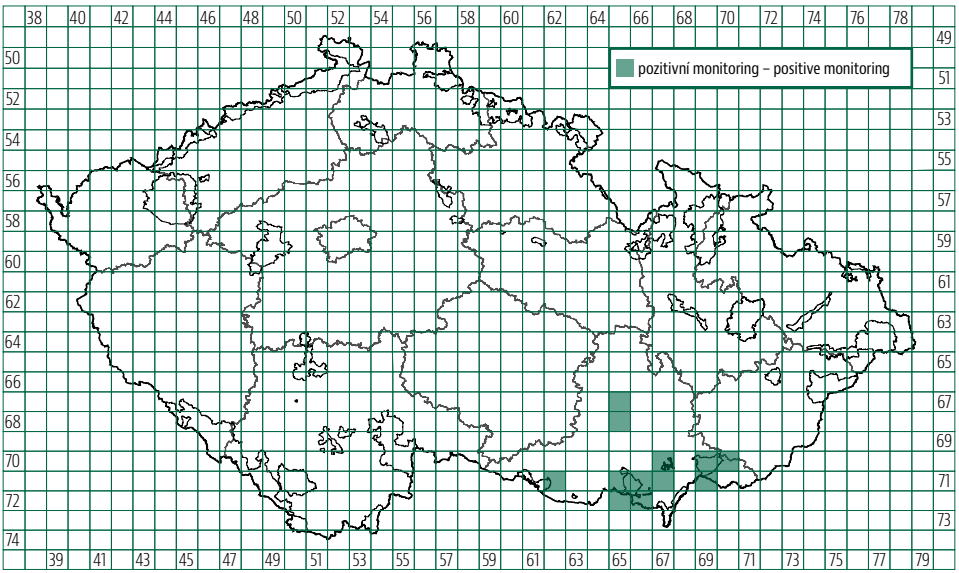
MICHALCZUK et al. (2011) testovali v jihovýchodním Polsku různé metody monitoringu populace strakapouda jižního. Nejefektivnější byla metoda 6 kontrol s použitím provokace nahrávkou, o něco méně úspěšná byla mapovací metoda a metoda 3 kontrol s použitím provokace a nejméně úspěšné, avšak časově nejnáročnější, bylo vyhledávání hnízd. Autoři doporučují používat při monitoringu metodu 3 kontrol, která při poměrně malých časových nárocích přináší dostatečně přesné výsledky. Jak zjistili MICHALCZUK & MICHALCZUK (2006), strakapoud jižní na provokaci nejsilněji reaguje v III. až IV.

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 v 5 oblastech sčítání na 18 liniích o celkové délce 193,1 km v 1. termínu (IV.–V.) a na 16 liniích se 168,9 km v 2. termínu (V.–VI.). V PO Podyjí po 2 sčítáních (poslední dekády III. a IV.) na 2 plochách o celkové rozloze 142 ha. Monitoringem bylo pokryto 12 čtverců.

Výsledky monitoringu

V 1. termínu bylo na liniích registrováno 58 teritorií a v 2. termínu 45 teritorií, tj. 3,0, resp. 2,7 teritoria/10 km linie. Při plošném průzkumu v PO Podyjí byla zaznamenána v 1. termínu 4 teritoria a v 2. termínu 5 teritorií, tj. hustota 2,8 páru/1 km², resp. 3,5 páru/1 km².

Výsledky monitoringu strakapouda jižního v roce 2010.
Pozn.: Čtverce s negativním výsledkem nebyly zjištěny.
Results of the Syrian Woodpecker monitoring in 2010.
Note: No squares with negative records were registered.

V PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví bylo zaznamenáno úspěšné hnízdění smíšeného páru – ♂ strakapoud jižní a ♀ strakapoud velký, min. 3 mláďata.

Výsledky sčítání strakapouda jižního na liniích v roce 2010.
Results of the Syrian Woodpecker census at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	3	3	63,4	63,4	17–19	14–16	2,7–3,0	2,2–2,5
PO Hovoransko – Čejkovicko	4	4	31,3	31,3	8	10	2,6	3,2
PO Pálava	3	3	29,7	29,7	13	9	4,4	3,0
PO Lednické rybníky a okolí	3	3	9,8	9,8	5	3	5,1	3,1
Brno	5	3	58,9	34,7	15	9	2,5	2,6
Celkem – Total	18	16	193,1	168,9	58–60	45–47	3,0–3,1	2,7–2,8

Oprava výsledků z roku 2007. Opraveny chybné délky linií v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví a celkové délky linií v obou termínech a přepočítány odpovídající hodnoty počtu teritorií na 10 km linie.
Correction of the results from 2007. Inaccurate lengths of the lines in the Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví SPA and total line lengths in both terms were corrected and numbers of territories per 10 km of a line were recalculated.

	Délka (km) Length (km)		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term			
	1.	2.	1.	2.
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	48,6	48,6	2,9	2,7
Celkem všechny oblasti – Total number of areas	158,5	151,4	3,3	2,9

Vývoj populace v ČR

Výsledky z let 2007 a 2010 naznačují stabilizaci populace strakapouda jižního s dílčími fluktuacemi v jednotlivých monitorovaných oblastech. Územní šíření druhu se zřejmě zpomalilo. Z celé tříleté periody jsou z Čech v dostupných přehledech faunistických pozorování uvedeny pouze 3 lokality, všechny ze středních Čech: Říčany – Z. Moudrý (avif.birds.cz 4. 4. 2011) uvádí každoroční pozorování a v roce 2009 odchyt ♂; Postupice – 1. 6. 2008 hlas 1 ex. (P. Procházka, avif.birds.cz); Kutná Hora – výskyt v roce 2008, předtím také 2005 a 2007 (M. Kavka, avif.birds.cz 11. 4. 2012). Současný stav poznatků o tomto druhu v ČR a pouze 2 roky monitoringu neposkytují zatím dostatečné podklady pro objektivní posouzení populačního trendu.

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda jižního v oblastech, v nichž se v letech 2007 i 2009 uskutečnilo sčítání na liniích.
Comparison of the results of the Syrian Woodpecker monitoring in areas where line counts were carried out in both 2007 and 2009.

Oblast – Area	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term	
	2007	2010	2007	2010
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	2,9	2,7–3,0	2,7	2,2–2,5
PO Hovoransko – Čejkovicko	3,2	2,6	3,2	3,2
PO Pálava	4,4	4,4	3,4	3,0
PO Lednické rybníky a okolí	6,1	5,1	4,1	3,1
Brno	2,2	2,5	2,2	2,6
Celkem – Total	3,3	3,0–3,1	2,9	2,7–2,8

Stav z hlediska ochrany přírody

Výsledky monitoringu v roce 2010 dokládají stabilizaci populace strakapouda jižního v ČR co do početnosti. Malý počet pozorování v Čechách v období 2008–2010 naznačuje, že se územní šíření druhu přinejmenším zpomalilo. Hlavní ohrožení představují stále častější kácení starších stromů v obcích z důvodů bezpečnosti a parkových úprav a dožívání starých vysokokmenných ovocných stromů v sadech i kolem polních cest bez náhrady.

Zpracovali: J. Hora, D. Horal, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Hovoransko – Čejkovicko: K. Šimeček ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška ● PO Pálava: O. Ryška ● PO Podyjí: V. Křivan, V. Škorpíková ● PO Lednické rybníky a okolí: V. Vyhnálek ● Brno: M. Čapek, J. Sychra, O. Sychra.

Strakapoud prostřední ▪ *Dendrocopos medius* ▪ Middle Spotted Woodpecker

Ptačí oblasti, v nichž je strakapoud prostřední předmětem ochrany: Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Hlubocké obory, Křivoklátsko, Litovelské Pomoraví, Pálava, Soutok – Tvrdonicko, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Boletice, Českobudějovické rybníky, Doupovské hory, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hostýnské vrchy, Jizerské hory, Labské pískovce, Lednické rybníky, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Údolí Otavy a Vltavy, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

GATTER & MATTES (2008) zjistili v Baden-Württenbersku výrazný nárůst početnosti strakapouda prostředního, na některých lokalitách až dvojnásobný oproti 60. a 70. letům minulého století. I v rozlehlých nefragmentovaných lesních porostech s početnými plochami s nevhodným věkovým a druhovým složením porostu hustoty dosahovaly až 12,6 teritoria/km^2. Nárůst početnosti strakapouda prostředního vysvětlují zvýšením počtů saproxylického hmyzu po zastavení používání DDT, zvýšením průměrného věku lesů a hlavně nárůstem zastoupení listnatých stromů s hrubou borkou v původně čistě bukových lesích a také snížením konkurence ze strany špačka a vrabce polního. Zkušenosti z hrází rybníků na Třeboňsku však vliv této konkurence nepotvrzují, protože i v době zvyšování početnosti strakapouda prostředního byl špaček druhem hnízdícím ve vysoké hustotě (J. Cepák & J. Hora unpubl.). MÜLLER et al. (2009a) analyzovali parametry biotopu strakapouda prostředního v severním Bavorsku v území s převahou listnatých lesů (buk 40 %, dub 17 %) a vypracovali model pro rychlé posouzení vhodnosti porostu pro druh. Formulovali rovněž doporučení pro cílené zlepšení kvality biotopu. Dva výsledky kroužkování v ČR z let 2009 a 2010 (KLVAŇA & CEPÁK 2010, 2011) ukazují, že i tento druh, považovaný v minulosti za typicky stálého ptáka, je schopen sezonních přesunů v řádu desítek kilometrů (Polabí – Podještědí). Je otázkou, zda tyto přelety jsou důsledkem vzrůstající početnosti druhu (rozptyl ptáků z jádrových oblastí výskytu do oblastí s nižší hustotou populace) či jde o jinak (např. potravně) motivované přesuny.

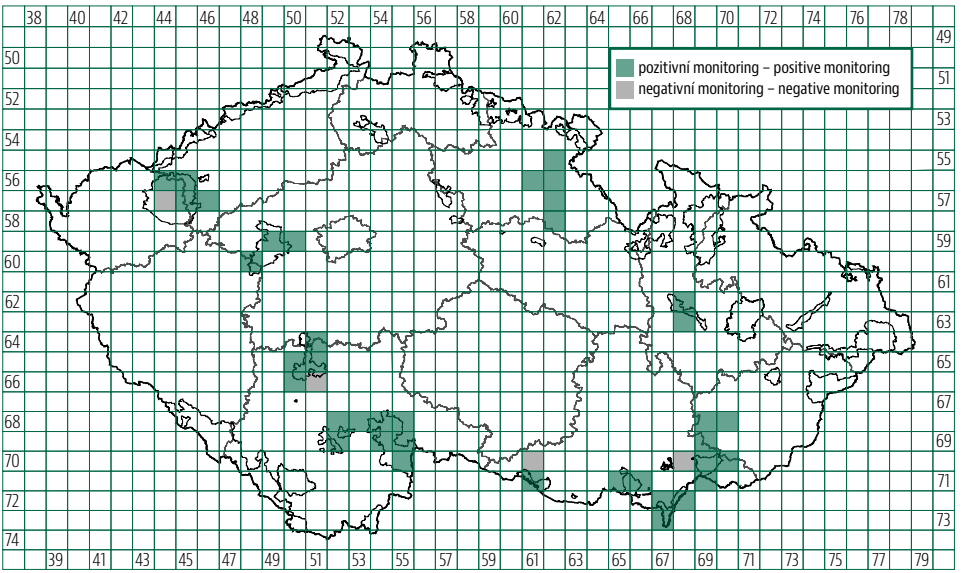
Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 v 13 oblastech a 42 čtvercích, přičemž ve 2 oblastech použity 2 metody a v 1 oblasti 3 metody monitoringu:
V 11 oblastech sčítání na liniích – v 1. termínu 56 linií o celkové délce 402,9 km a v 2. termínu na 39 liniích o celkové délce 232,4 km.
Ve 2 oblastech sčítání na transektech pro šplhavce (10 minut na bodu) – v 1. termínu (III.) ve 2 oblastech po 1 transektu s 20, resp. 13 body, ve 2. termínu (IV.) v 1 oblasti transekt s 20 body.
Ve 2 oblastech sčítání na klasických bodových transektech (20 bodů, 5 minut na bodu) – v obou termínech (konec IV. – začátek VI.) na 7 transektech se 140 body.
V PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví kromě sčítání na liniích také sčítání ve 3 parcích o celkové rozloze 62,6 ha.
V PO Údolí Otavy a Vltavy kromě sčítání na liniích a bodovém transektu také sčítání na 4 plochách o celkové rozloze 200 ha (vč. parku zámku Orlík).

Výsledky monitoringu

Při sčítáních na liniích bylo v 1. termínu zaznamenáno 269–270 teritorií, tj. 6,7 teritoria/10 km, a ve 2. termínu 147 teritorií, tj. 6,3 teritoria/10 km. V ptačích oblastech, ve kterých je strakapoud prostřední předmětem ochrany, jsou hodnoty hustot trojnásobně vyšší (ve 2. termínu 2×), což dokládá správnost výběru těchto PO. Nejnižší hodnoty počtu teritorií na 10 km linií byly zaznamenány v Chřibech na liniích určených hlavně pro strakapouda bělohřbetého, kde se strakapoud prostřední nachází při horní hranici hypsometrického rozšíření. Rovněž výsledky sčítání na specifických bodových transektech dokumentované hodnotou frekvence i počtem jedinců na bodu byly výrazně vyšší v PO Křivoklátsko se strakapoudem prostředním jako předmětem ochrany než v PO Údolí Otavy a Vltavy. Nejvyšší hustoty byly zaznamenány na liniích v PO Hlubocké obory.

Na každé ze 4 ploch o celkové rozloze 200 ha na Písecku byl strakapoud prostřední v 1. dekádě IV. přítomen v 1 páru a celková hustota byla 0,2 páru/10 ha. Stejná celková hustota byla zjištěna v parcích v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, avšak zde byl druh v obou termínech zjištěn jen v jediném ze 3 parků.

Výsledky monitoringu strakapouda prostředního v roce 2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in 2010.

Vývoj populace v ČR

Výsledky monitoringu dokládají, že početnost druhu stále roste. Při srovnatelných délkách linií v obou letech monitoringu jsou celkové hodnoty počtu teritorií/10 km v obou termínech roku 2010 vyšší než v roce 2007. Rozdílné změny jsou však u ptačích oblastí se strakapoudem prostředním jako předmětem ochrany a u ostatních oblastí. V oblastech, kde je strakapoud prostřední předmětem ochrany, jsou uvedené hodnoty v obou termínech roku 2010 nižší než v roce 2007. U ostatních oblastí jsou hodnoty počtu teritorií/10 km v roce 2010 naopak vyšší než v roce 2007 nejen v celkové hodnotě, ale i ve všech jednotlivých oblastech. Změny početnosti v ptačích oblastech, v nichž je strakapoud pro-

střední předmětem ochrany, jsou komentovány v textech těchto oblastí. Vzrůstající početnost druhu potvrzují i údaje z pražského Petřína. V letech 1985–1989 zde FUCHS & MLÍKOVSKÝ (2001) uváděli pouze 1 hnízdící pár, v letech 2005–2010 zde hnízdilo již kolem 4 párů (J. Cepák upubl.). Strakapoud prostřední se v ČR dále šíří, jak dokládá např. nález první hnízdní lokality (2–3 páry) v roce 2008 v Labských pískovcích (BENDA 2008c) a další lokality s nejméně 4 páry v roce 2010 (BENDA & ROHLÍK 2010).

Změny hodnot frekvence a průměrného počtu jedinců na bodu v závislosti na termínu sčítání strakapouda prostředního na bodových transektech v PO Křivoklátsko.
Changes in the frequencies and average numbers of Middle Spotted Woodpecker individuals per point in relation to the point transect count terms in the Křivoklátsko SPA.

	III.	Konec IV. End of April	Konec 1. dekády V. End of the 1st decade of May	Konec V. End of May	1. dekáda VI. 1st decade of June
F %	36,0	20,0	5,0	12,5	10,0
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,54	0,27	0,05	0,12	0,12

Výsledky sčítání strakapouda prostředního na liniích v roce 2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker census at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	2	2	18,6	18,6	27–28	22	14,5–15,1	11,8
PO Hlubocké obory	2	2	21,3	21,3	36	38	16,9	17,8
PO Pálava	4	4	29,1	29,1	28	15	9,6	5,2
PO Soutok – Tvrdonicko	2	X	27,3	X	39	X	14,3	X
PO Třeboňsko	9	5	90,8	52,1	64	25	7,0	4,8
PO Doupovské hory	9	10	32,2	34,5	9	10	2,8	2,9
PO Podyjí	4	X	16,5	X	12	X	7,3	X
PO Údolí Otavy a Vltavy	1	4	12,5	21,6	4	4	3,2	1,9
Chřiby	11	X	99,4	X	9	X	0,9	X
Náchodsko	9	9	44,7	44,7	25	17	5,6	3,8
Týnišťsko	3	3	10,5	10,5	16	16	15,2	15,2
Celkem – Total	56	39	402,9	232,4	269–270	147	6,7	6,3

Výsledky monitoringu strakapouda prostředního na specifických bodových transektech (10 minut na bodu) v roce 2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker census at specific point transects (10 minutes at a point) in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Křivoklátsko	1	1	20	20	8	6	40,0	30,0	13	8	0,65	0,4
PO Údolí Otavy a Vltavy	1	X	13	X	3	X	23,1	X	3	X	0,2	X
Celkem – Total	2	1	33	20	11	6	33,3	30,0	16	8	0,5	0,4

Výsledky sčítání strakapouda prostředního na klasických bodových transektech (5 minut na bodu, sčítání všech ptáků) v roce 2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker census at regular point transects (5 minutes at a point, counting all birds) in 2010.

Oblast – Area	Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term									
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Křivoklátsko	100	100	14	11	14,0	11,0	18	12	0,18	0,12
PO Litovelské Pomoraví	40	40	6	0	15,0	0	7	0	0,17	0
Celkem – Total	140	140	20	11	14,3	7,9	25	12	0,18	0,09

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda prostředního na liniích v letech 2007 a 2010 (počet teritorií/10 km).
PO: Ptačí oblasti, v nichž je druh předmětem ochrany.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker census at lines in 2007 and 2010.
PO: SPAs, where the Middle Spotted Woodpecker is the target species.

	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
PO 2007	13,5	10,2
PO 2010	10,4	8,3
Ostatní 2007 – Others 2007	2,1–2,2	1,7
Ostatní 2010 – Others 2010	3,5	4,2
Celkem 2007 – Total 2007	6,2	5,1
Celkem 2010 – Total 2010	6,7	6,3

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace strakapouda prostředního v ČR stále narůstá a stav tohoto druhu lze hodnotit jako příznivý. Příčinou zvyšování početnosti je patrně ideální věková skladba listnatých (zejména dubových) porostů jako jádrového biotopu druhu. Na Třeboňsku má zřejmě pozitivní vliv i zvyšování plochy olšin a dalších druhů „měkkých" listnatých dřevin v posledních 50 letech a jejich prosychání v důsledku onemocnění tracheomykózou. Tyto porosty jsou využívány jako potravní zdroj zejména mimo hnízdní dobu. Možným budoucím ohrožením v některých lokalitách může být likvidace starých porostů, způsobená kácením v lužních lesích a odumírání přestárlých dubů na hrázích rybníků a v alejích, aniž by za ně byla včas vysazena náhrada. Množství informací o ochraně strakapouda prostředního obsahuje švýcarský plán péče (PASINELLI et al. 2008).

Zpracovali: J. Cepák, J. Hora, D. Horal, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška • PO Hlubocké obory: J. Pykal, J. Šebestian • PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, M. Tichai, E. Vojtěchovská • PO Litovelské Pomoraví: K. Poprach • PO Pálava: O. Ryška • PO Soutok – Tvrdonicko: D. Horal • PO Třeboňsko: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Podyjí: V. Křivan, V. Škorpíková • PO Údolí Otavy a Vltavy: M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka • Chřiby: G. Čamlík, P. Pavelčík, J. Sviečka, J. Sychra • Náchodsko: T. Diviš • Týnišťsko: J. Hlaváček.

Strakapoud bělohřbetý ▪ *Dendrocopos leucotos* ▪ White-backed Woodpecker

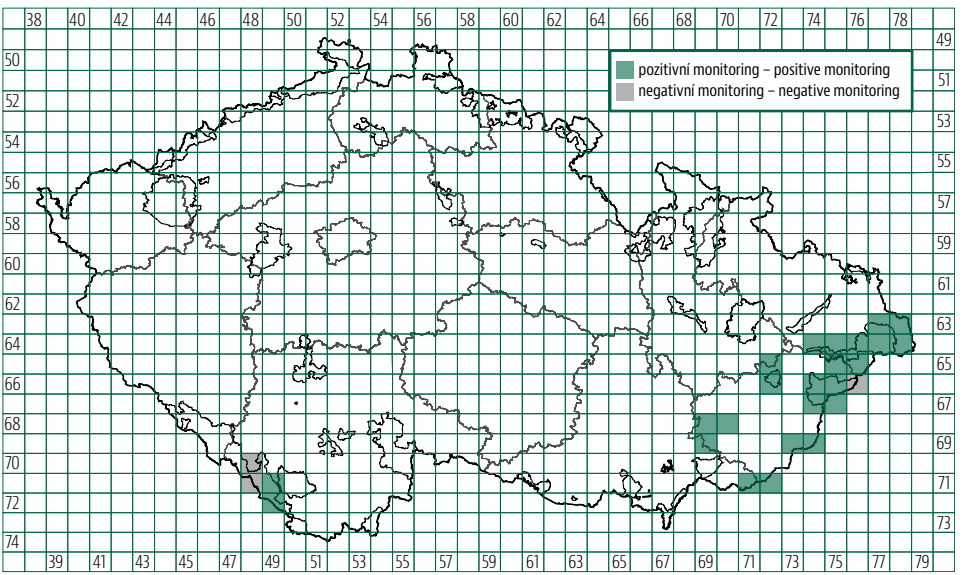
Ptačí oblasti, v nichž je strakapoud bělohřbetý předmětem ochrany: Beskydy, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Šumava.

Nové poznatky

Ve Švýcarsku (BÜHLER 2009) byly na lokalitách osídlených strakapoudem bělohřbetým porosty o průměrném věku kolem 160 let, s průměrným zastoupením buku 82 % a s více než 100 m^3 mrtvého dřeva/ha. V 97,3 % případů se vyhledávání potravy (n = 394 registrací) odehrávalo na mrtvém dřevu. V polovině případů strakapoudi hledali potravu na stojících souších a ve čtvrtině případů na pařezech, ležících suchých vývratech a částech kmenů či větví. K bubnování vyhledávali vždy suché dřevo bez kůry. V polském Bělověžském NP, kde strakapoud bělohřbetý obývá porosty s vyšším podílem břízy a osiky, byl objem padlého dřeva na potravních stanovištích druhu signifikantně vyšší než na ostatních plochách – 65,3, resp. 47,4 m^3/ha (CZESZCZEWIK 2009).

Metodika a rozsah monitoringu

Liniová metoda nebo bodový transekt (zastávka na bodu 10 minut) s použitím provokace nahrávkou bubnování. V roce 2010 v 7 oblastech a 27 čtvercích, z toho 6 oblastí v karpatských pohořích a 1 oblast na Šumavě.
Ve 3 oblastech v karpatských pohořích (PO Beskydy, PO Horní Vsacko, Slezské Beskydy) po 2 sčítáních (IV. – začátek VII.) na 20 bodových transektech s celkem 637 body.

Výsledky monitoringu strakapouda bělohřbetého v roce 2010.
Pozn.: Ve čtverci 6973 výskyt druhu zjištěn mimo termíny monitoringu.
Results of the White-backed Woodpecker monitoring in 2010.
Note: The species was recorded beyond the regular terms of monitoring in square 6973.

Výsledky z 2. kontrol až začátkem VII. na 2 transektech (32 bodů) v PO Horní Vsacko byly vyřazeny z hodnocení.
Ve 4 karpatských oblastech (PO Beskydy, PO Hostýnské vrchy, Bílé Karpaty, Chřiby) sčítání na liniích – v 1. termínu (IV.) 22 linií o celkové délce 178,9 km a v 2. termínu (V.) 11 linií o celkové délce 83,9 km.
Na Šumavě od IV. do začátku VII. 23,3 km linií ve vhodných biotopech jihočeské části PO.

Výsledky sčítání strakapouda bělohřbetého na bodových transektech v PO Beskydy, PO Horní Vsacko a ve Slezských Beskydech v roce 2010.
Results of the White-backed Woodpecker counts at point transects in the Beskydy SPA, Horní Vsacko SPA and in the Slezské Beskydy mountains in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	11	11	391	391	34	13	8,7	3,3
PO Horní Vsacko	6	4	150	118	7	3	4,7	2,5
Slezské Beskydy	3	3	96	96	4	2	4,2	2,1
Celkem – Total	20	18	637	605	45	18	7,1	3,0

Výsledky sčítání strakapouda bělohřbetého na liniích v karpatských pohořích v roce 2010.
Results of the White-backed Woodpecker counts at lines in the Carpathian mountain ranges in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	1	1	3,7	3,7	0	0	0	0
PO Hostýnské vrchy	6	4	39,7	26,5	14	2	3,5	0,8
Bílé Karpaty	4	4	36,1	36,1	3	5	0,8	1,4
Chřiby	11	2	99,4	17,6	16	2	1,6	1,1
Celkem – Total	22	11	178,9	83,9	33	9	1,8	1,1

Výsledky monitoringu

Ve 24 čtvercích (z toho v 1 čtverci mimo monitoring) byly zaznamenány pozitivní nálezy. V 6 karpatských pohořích bylo oběma metodami v 1. termínu zaznamenáno celkem 78 teritorií. Při sčítání na bodech byla hodnota frekvence více než dvojnásobná než v 2. termínu (7,1 oproti 3,0 %). Podobně tomu bylo i při sčítání na liniích (1,8 oproti 1,1 teritoria/10 km linie). V PO Šumava byla registrována 2 teritoria, tj. 0,9 teritoria/10 km. V tabulkách jsou uvedeny

pouze výsledky sčítání na bodových transektech a liniích v karpatské oblasti. Další informace jsou uvedeny v textech PO Beskydy, PO Horní Vsacko a PO Hostýnské vrchy.

Vývoj populace v ČR

Monitoring se v roce 2010 uskutečnil ve všech hlavních oblastech výskytu strakapouda bělohřbetého v ČR vymezených mapováním v letech 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. 2006). V karpatských pohořích bylo monitoringem pokryto 23 z 25 čtverců s výskytem druhu při mapování 2001–2003 a v 22 čtvercích byl monitoring pozitivní. Z 3 šumavských čtverců s výskytem druhu při mapování 2001–2003 pokryl monitoring 2 čtverce, ale pozitivní byl jen v 1 čtverci; obsazen byl naopak nový čtverec (s výskytem v letech 1985–1989). Mimo monitorované oblasti byl strakapoud bělohřbetý po dlouhé době opět zjištěn v Moravském krasu – 10. 2. 2008 ♂ v PR Jelení skok (RŮŽIČKA 2008); předchozí údaj pochází z doby kolem roku 1960 (J. Pikula in HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005). K dosavadním záznamům výskytu druhu na Českomoravské vrchovině (KUNSTMÜLLER & KODET 2005, MIKULE 2007) přibyl další údaj: 14. 4. 2010 tokající pár v PR Klučí v Jihlavských vrších (I. Kunstmüller in litt.). Dále byl vůbec poprvé druh zjištěn také ve Ždánickém lese, nejprve 10. 4. 2010 ♂ a o den později ♀ v PR U Vrby v masívu Slepice (výskyt tam byl potvrzen i v III. 2011 pozorováním bubnující ♀) – SYCHRA & ČAMLÍK (2012). V PO Podyjí nebyl strakapoud bělohřbetý přes intenzívní průzkum ani ve druhé periodě monitoringu zjištěn.

Dne 10. 5. 2008 pozorovala B. Strohmaier (in litt.) dospělou ♀ v lužním lese na lokalitě Ungarischer See u obce Drösing v Rakousku v údolní nivě řeky Moravy necelých 6,5 km pod jejím soutokem s Dyjí. Jednalo se o porost středního věku, ale bohatý na mrtvé dřevo (lesní rezervace), tvořený topolem bílým a černým, jasanem úzkolistým a dubem letním. Jde o pozorování v hloubi hnízdní doby a je zde uvedeno především pro blízkost PO Soutok – Tvrdonicko s množstvím obdobných biotopů. Nejbližší pravidelná hnízdiště se nacházejí v Malých a Bílých Karpatech a Vídeňském lese (Wienerwald). Od roku 2007 je ovšem znám i opakovaný výskyt v borové části CHKO Záhorie (KÜRTHY 2008).

Na základě odhadů početnosti ve všech sledovaných oblastech v obou letech monitoringu lze korigovat odhad 150–250 párů z let 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. l. c.) na 170–250 párů. Zvýšení spodní hranice odhadu je především důsledkem zkvalitňování informací o výskytu druhu v průběhu monitoringu.

Co se týče jednotlivých oblastí, lze populace jako stabilizované hodnotit v PO Hostýnské vrchy (25–30 párů), v Bílých Karpatech (15–30 párů) a Chřibech (20–25 párů) a zřejmě i v obou šumavských PO (celkem min. 5–10 párů) a Slezských Beskydech (6–7 párů), i když hodnoty frekvence v této oblasti byly v roce 2010 nižší než v roce 2007. Populaci strakapouda bělohřbetého v PO Beskydy, odhadnutou v roce 2006 na 75–95 párů (KŘENEK 2006), zřejmě postihl mírný pokles, ale srovnatelnost výsledků z let 2007 a 2010 ovlivnily rozdíly v rozsahu monitoringu a nepříznivé klimatické podmínky v roce 2010. V PO Horní Vsacko nelze výsledky dobře porovnávat, neboť se tu v roce 2010 přešlo na sčítání na bodech (sjednocení metodiky monitoringu v Beskydech). Na základě dlouhodobého sledování početnosti však lze konstatovat, že v souvislosti s probíhajícími těžebními zásahy v porostech nad 80 let věku dochází k fragmentaci a zmenšování rozlohy vhodných biotopů, které mělo za následek pokles početnosti z 27–41 párů v roce 2006 (KŘENEK l. c.) na 20–25 párů v roce 2010 (D. Křenek unpubl.).

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda bělohřbetého na bodových transketech v PO Beskydy a ve Slezských Beskydech a na liniích v karpatských pohořích v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the White-backed Woodpecker monitoring at point transects in the Beskydy SPA, Slezské Beskydy and at lines in the Carpathian mountain ranges in 2007 and 2010.

Rok – Year	PO Beskydy (F %)		Slezské Beskydy (F %)		Karpatská pohoří (počet teritorií/10 km) Carpathian mountain ranges (No. of territories/10 km)	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2007	10,0	4,5	6,3	6,3	1,6	2,2
2010	8,7	3,3	4,2	2,1	1,8	1,1

Stav z hlediska ochrany přírody

Rozšíření i početnost strakapouda bělohřbetého v ČR je zatím stabilní. Více než 90 % populace obývá karpatská pohoří na východě Moravy, zbytek připadá na Šumavu. Tento druh je v našich podmínkách existenčně závislý na (alespoň 100 let) starých bučinách a smíšených porostech s převahou buku a s vysokým podílem odumřelého dřeva (> 50 m^3/ha). Protože významná část populace nyní hnízdí v hospodářských lesích, které se nacházejí v mýtním věku, lze v souvislosti s jejich těžbou v budoucnu očekávat pokles početnosti. Pro zajištění existenčních podmínek druhu v těchto lesích je proto nutné změnit přístup k výchově i obnově porostu, tj. při výchově porostů ponechávat narušené stromy, torza i padlé či vyvrácené stromy a při obnově pak přejít od dnes převažujících holosečných forem hospodaření k formám podrostním s ponecháním části stromů v porostech k úplnému dožití. Důležité je rovněž cílené udržování takové věkové struktury porostů, která zejména v ptačích oblastech dlouhodobě zajistí existenci dostatku stanovišť. Doporučujeme rovněž zvýšit počet MZCHÚ se starými porosty splňujícími požadavky druhu. Kritérium početnosti pro vyhlášení PO (min. 6 párů) opětovně splnily Chřiby a Bílé Karpaty.

Zpracovali: J. Hora, D. Horal, D. Křenek, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • PO Horní Vsacko: D. Křenek, Jan Pavelka†, Jiří Pavelka • PO Hostýnské vrchy: M. Hlaváč, M. Vymazal • PO Šumava: J. Hora • Bílé Karpaty: D. Horal, J. Sviečka • Chřiby: G. Čamlík, P. Pavelčík, J. Sviečka, J. Sychra • Slezské Beskydy: D. Křenek, B. Křenková.

Datlík tříprstý ▪ *Picoides tridactylus* ▪ Three-toed Woodpecker

Ptačí oblasti, v nichž je datlík tříprstý předmětem ochrany: Beskydy, Boletice, Horní Vsacko, Novohradské hory, Šumava.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Hostýnské vrchy, Jeseníky, Krkonoše, Novodomské rašeliniště – Kovářská.

Nové poznatky

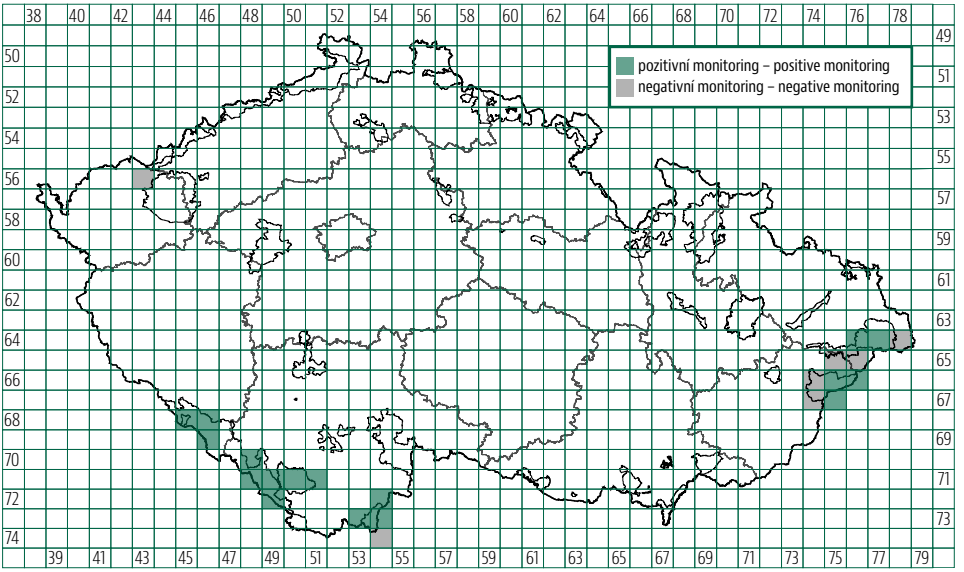
Polští ornitologové publikovali několik prací týkajících se rozšíření a stanovištních nároků datlíka tříprstého (a strakapouda bělohřbetého) v západních Karpatech. MATYSEK & KAJTOCH (2010) zjistili v centrální a východní části pohoří Beskid Średni hustotu 0,4 teritoria/10 km^2 lesa a výskyt v polohách nad 650 m n. m., hlavně na strmých svazích s omezeným lesnickým hospodařením a v rezervacích. V centrální části pohoří Beskid Wyspowy byla v období 2007–2009 zjištěna hustota 1,1 teritoria/10 km^2 a datlík se tu vyskytoval v 80letých a starších porostech, rovněž v polohách od 650 m n. m., v nejvyšší hustotě (30 teritorií/10 km^2) ve smrčinách (KAJTOCH 2009). V teritoriích datlíka bylo minimálně 30 m^3/ha mrtvého dřeva a 115 m^3/ha odumírajícího dřeva, tj. 5–8× více než v náhodně vybraných kontrolních plochách bez výskytu datlíka (KAJTOCH et al. 2013).

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2010 sčítání na liniích se zastávkami nebo na bodovém transektu (na bodu 10 minut) v 5 PO, v nichž je datlík předmětem ochrany, a v další PO kontrola plochy. Monitoring proběhl celkem ve 24 čtvercích.
PO Beskydy a PO Horní Vsacko: sčítání na bodech (199, resp. 97 bodů) pouze v hnízdní době (konec IV. – začátek VI., resp. V.–VI.).
PO Novohradské hory: sčítání na 185 bodech v hnízdní době (konec. III. a IV.) a na 175 bodech na podzim (X.).
PO Boletice: kombinace sčítání na bodech a liniích – 167 bodů na jaře (IV.) a 13 linií o celkové délce 143,0 km na podzim (IX.–XI.).
PO Šumava: od začátku V. do začátku VII. 25 linií o celkové délce 169,4 km a na podzim 14 linií o délce 72,1 km; zahrnuty jsou rovněž výsledky sčítání v V. a VI. na 240 bodech v lesním komplexu vrcholu Poledníku u obce Prášily v rámci studie ČSO (2010).
PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: 5 kontrol (V. –VII.) porostů na Klínovci.

Výsledky monitoringu

Datlík byl zjištěn v 17 čtvercích, tj. v 70,8 % čtverců pokrytých monitoringem. Na jaře bylo napočítáno celkem 109 teritorií, z toho pouze 7 teritorií v beskydské oblasti (vč. 2 teritorií zjištěných při monitoringu jiných druhů) a 102 teritorií v šumavské oblasti (vč. Novohradských hor). Velmi výrazné rozdíly jsou nejen mezi beskydskou a šumavskou oblastí, ale i v rámci šumavské oblasti, kde je zvláště nápadná vysoká hodnota frekvence výskytu na bodech v Novohradských horách. Vysvětlit tyto rozdíly by bylo možné pouze podrobnou analýzou struktury a zdravotního stavu monitorovaných porostů, zejména stupně napadení kůrovcem. Při plošném průzkumu vrcholových partií Klínovce v PO Novodomské rašeliniště – Kovářská datlík nebyl zastižen ani při jedné z 5 kontrol.

Výsledky monitoringu datlíka tříprstého v roce 2010.
Results of the Three-toed Woodpecker monitoring in 2010.

Výsledky sčítání datlíka tříprstého na bodech v oblasti Beskyd na jaře 2010.
Results of the Three-toed Woodpecker census at point transects in the Beskydy area in the spring of 2010.

Oblast – Area	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Beskydy	199	3*	1,5
PO Horní Vsacko	97	2	2,1
Celkem – Total	296	5	1,7

* další 2 teritoria byla zjištěna při monitoringu strakapouda bělohřbetého a dalších tzv. „bučinových" druhů – an additional two territories were detected during the monitoring of the White-backed Woodpecker and other so-called „beechwood species"

Výsledky sčítání datlíka tříprstého na bodech na Šumavě a v Novohradských horách na jaře 2010.
Results of the Three-toed Woodpecker census at point transects in the Šumava and Novohradské hory mountains in the spring of 2010.

Oblast – Area	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Boletice	167	5	3,0
PO Novohradské hory	185	41 (47 párů)	22,2
PO Šumava – Poledník (ČSO 2010)	240	18	7,5
Celkem – Total	592	64	10,8

Výsledky sčítání datlíka tříprstého na bodech v Novohradských horách na podzim 2010.
Results of Three-toed Woodpecker census at point transects in the Novohradské hory mountains in the autumn of 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
PO Novohradské hory	8	175	38 (39 ex.)	21,7

Výsledky sčítání datlíka tříprstého na liniích v PO Šumava na jaře 2010.
Results of the Three-toed Woodpecker census at lines in the Šumava SPA in the spring of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO Šumava	25	169,4	32	1,9

Výsledky sčítání datlíka tříprstého na liniích na Šumavě na podzim 2010.
Results of the Three-toed Woodpecker census at lines in the Šumava mountains in the autumn of 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet ex./10 km No. of individuals/10 km
PO Boletice	13	143,0	2	0,1
PO Šumava	14	72,1	45	6,2
Celkem – Total	27	215,1	47	2,2

Vývoj populace v ČR

V rozšíření i početnosti datlíka v ČR došlo v druhé tříleté periodě ke změnám. Po sporadických hlášeních výskytu datlíka tříprstého v Hrubém Jeseníku v posledních desetiletích (Hudec & Šťastný 2005, Šťastný et al. 1987, 1996 a 2006) bylo v roce 2010 prokázáno hnízdění na 2 lokalitách (J. Souček a S. Bureš, oba in Souček 2010). Souček (l. c.) v době od IV. do VII. zaznamenal 16 pozorování a na sledovaných lokalitách nalezl 36 dutin různého stáří. Domnívá se proto, že datlík tříprstý se v Hrubém Jeseníku vyskytuje dlouhodobě a byl ornitology přehlížen. Populaci odhadl na nejméně 6–7 párů. Očekávat lze i brzké doložení hnízdění datlíka v Hostýnských vrších, odkud Vymazal (2011) shromáždil z období 2009–2011 18 pozorování, z toho 13 z hnízdní doby z 6 různých lokalit a minimální početnost odhadl na 5 párů. V CHKO Slavkovský les jsou datlíci od roku 2006 zjišťováni každoročně, přičemž při systematickém průzkumu vhodných biotopů v hnízdní době v letech 2007–2010 byli zastiženi na 7 lokalitách, z toho na 5 lokalitách opakovaně (P. Řepa in litt.). V archivu Správy CHKO Český les je z let 2004–2010 6 pozorování datlíka, z toho 3 záznamy z různých lokalit v V. 2004, 2006 a 2008 a po jednom z VII., VIII. a X. 2010 na 3 lokalitách (P. Řepa in litt.). V květnu 2010 byl pozorován a vyfotografován samec datlíka v Krkonoších, přičemž jde teprve o třetí poválečné pozorování – předtím byl zjištěn v VIII. 1954 a III. 1960 (J. Marcel & A. Kobr in Flousek, Prunella 2011, 36: 31, Flousek 2010a). Oba autoři publikující zprávy o výskytu datlíka v Jeseníkách a Hostýnských vrších (Souček l. c., Vymazal l. c.) se domnívají, že druh byl ornitology přehlížen. Přesto však nelze opominout možnost, že v těchto oblastech početnost druhu narůstá v reakci na napadení porostů kůrovcem, jako je tomu, ovšem ve větším rozsahu, v Novohradských

horách a na Šumavě. Monitoring i výzkum na modelových plochách na Šumavě dokumentuje citlivé reakce datlíka na větrné a kůrovcové disturbance a na různé přístupy k řešení následků těchto disturbancí (ČSO 2007, 2009, 2010).

V obou beskydských PO byl datlík tříprstý při monitoringu v letech 2005–2007 a 2010 zjišťován v nízkých počtech, které neumožňují upřesnění odhadu početnosti ani určení trendu vývoje. O příčinách výrazného nárůstu jarní hodnoty frekvence výskytu na bodech v PO Novohradské hory ze 4,6 % v roce 2007 na 21,0 % v roce 2010 při poměrně vyrovnaných podzimních hodnotách (26,0 %, resp. 21,7 %) lze jen spekulativně uvažovat jako o kombinaci nárůstu početnosti a různé aktivity druhu v době monitoringu v jednotlivých letech. V PO Boletice, kdy byly následky orkánu Kyrill důsledně asanovány, výsledky naznačují na stabilizaci populace, zatímco na gradaci kůrovce po orkánu Kyrill v PO Šumava druh reagoval zvýšením početnosti, jak naznačuje nárůst hodnot počtu stanovišť na 10 km linie mezi roky 2007 a 2010 z 1,5 na 1,9 na jaře a z 3,1 na 4,6 na podzim. Další informace jsou uvedeny v textech PO, v nichž je datlík tříprstý předmětem ochrany.

Na základě výsledků monitoringu a publikovaných i nepublikovaných údajů z let 2008–2010 lze zvýšit spodní hranici celostátního odhadu početnosti datlíka tříprstého z 300 párů (ŠŤASTNÝ et al. 2006) nejméně na 350 párů.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace datlíka tříprstého v ČR v důsledku zvýšeného až kalamitního stavu kůrovce (např. KNÍŽEK 2011) pozvolna narůstá. Z odhadovaného stavu 350–500 párů žijí zhruba tři čtvrtiny v ptačích oblastech, v nichž je datlík předmětem ochrany. Zejména na Šumavě druh nachází v současné době vhodné podmínky v horských smrčinách. V některých lokalitách však s postupujícím odumíráním a rozpadem porostů a s tím spojeným ubýváním především zdrojů potravy začíná početnost klesat. Řada lokalit zanikla či zaniká při realizaci opatření proti kůrovci i při nahodilých těžbách jako takových, stejně jako při mýtních těžbách a rozpracování dalších porostů, doposud ponechávaných spontánnímu vývoji (např. PO Boletice, PO Šumava). Problémem je rovněž nevhodná věková struktura lesů, když za porosty v mýtním věku není dostatečná náhrada v nižší věkové kategorii. Je proto velmi žádoucí vytipovat a důsledně chránit tzv. přestárlé porosty i porosty mladší s dostatkem rozpadající se dřevní hmoty, tedy biotopy nezbytné pro udržení populace datlíka tříprstého i dalších druhů. Zejména v lokalitách s přirozeným výskytem smrku (7.–8. lesní vegetační stupeň) je nutné upouštět od pasečného hospodaření a zavádět jemnější způsoby s ponecháním části stromů k úplnému dožití. Rovněž je nutné důsledně posuzovat přístupy k asanaci kůrovce v jednotlivých lokalitách.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec, D. Křenek, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Beskydy: D. Křenek, J. Šerek • PO Boletice: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček • PO Horní Vsacko: Jan Pavelka† • PO Novohradské hory: P. Zasadil • PO Šumava: J. Hora, A. Horová, T. Lorenc, M. Šemnická, A. Trublová • PO Novodomské rašeliniště – Kovářská: O. Bušek.

Skřivan lesní ▪ *Lullula arborea* ▪ Wood Lark

Ptačí oblasti, v nichž je skřivan lesní předmětem ochrany: Boletice, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Doupovské hory, Křivoklátsko, Labské pískovce, Libavá, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Podyjí, Šumava.

Nové poznatky

V jižním Švýcarsku se skřivan lesní vyskytuje zejména na vinohradech a má tu prospěch ze zavádění moderních, k přírodě citlivějších metod produkce vína. ARLETTAZ et al. (2012) studovali stanovištní preference pomocí telemetrie. Nejvýznamnějším parametrem potravních stanovišť je pokryvnost pozemní vegetace (optimum kolem 55 %). Zatímco v konvenčních vinohradech jsou herbicidy aplikovány na celou plochu půdy, aplikace herbicidů na každé druhé řadě ve vinohradech s integrovanou produkcí umožňuje vznik mozaiky vegetace. Na organických vinohradech je naopak vegetace příliš hustá, proto autoři doporučují dosáhnout pokryvnost 50 % jejím mechanickým odstraňováním.

Metodika a rozsah monitoringu

V roce 2009 s použitím různých metod monitoringu v 11 oblastech (ve 30 čtvercích), jež zahrnují mimo jiné všechny 4 PO, v nichž je skřivan lesní předmětem ochrany. Sčítání byla prováděna ve 2 termínech – v IV. a V.–VI.
V 5 oblastech po 2 sčítáních na 13 liniích o celkové délce 127,1 km.
Ve 2 oblastech po 2 sčítáních na 4 bodových transektech s celkem 28 body a v 1 oblasti sčítání na klasickém bodovém transektu JPSP (20 bodů, 2 sčítání).
V 1 oblasti po 1 sčítání na 3 transektech se 71 body v době spadající do 1. termínu sčítání a na 6 transektech s 93 body v období 2. termínu.
Ve 3 oblastech sčítání, resp. mapování okrsků na 26 plochách o celkové rozloze 1 317,1 ha.

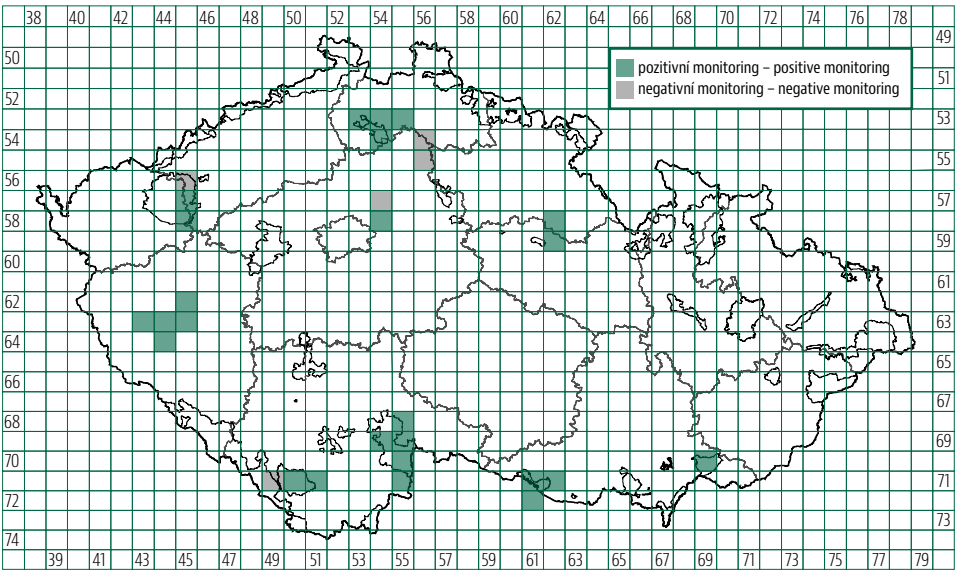
Oproti roku 2006 byl nově proveden monitoring v oblasti Stráže pod Ralskem, naopak nebyl zajištěn na Podbořansku a na modelové ploše ve středním Polabí. V menším rozsahu proběhl v PO Doupovské hory a v PO Boletice, kde byla opuštěna metoda automobilových transektů.

Výsledky monitoringu

Výskyt skřivana lesního byl zaznamenán v 25 čtvercích. Při sčítání na liniích a bodových transektech bylo v 1. termínu napočítáno 124 teritorií a ve 2. termínu 100 teritorií. Dalších 39 teritorií bylo registrováno na modelových plochách. Nejvyšší hustota na liniích byla zaznamenána v Bzenecké Doubravě – v 1. termínu 19,9 teritoria/10 km. V celém území této části PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví bylo zjištěno celkem 99 teritorií. Hodnoty hustoty v 1. termínu sčítání na liniích v ptačích oblastech, v nichž je skřivan lesní předmětem ochrany, a v ostatních oblastech jsou při srovnatelné délce linií (65,6 km, resp. 61,5 km) téměř 3× vyšší (12,8 oproti 4,4 páru/10 km). Ve 3 oblastech s monitoringem na plochách hustota kolísala mezi 0,25 a 0,49 teritoria/10 ha. Je však nutno vzít v úvahu rozdíly v počtu a celkové rozloze ploch i v rozdílných typech biotopů v těchto oblastech.

Ostatní metody byly použity jen v malém počtu oblastí, proto jsou jejich výsledky uvedeny pouze slovně. Na pěších bodových transektech sčítání skřivanů lesních proběhlo jen

v PO Boletice: v 1. termínu byly obsazeny 3 body (4,2 % ze 71 bodů) a na nich registrováno 5 teritorií (0,07 teritoria/1 bod), ve 2. termínu zaznamenáno po 1 teritoriu na 7 bodech (7,5 % z 93 bodů, 0,08 teritoria/1 bod). Na automobilovém bodovém transektu procházejícím Domažlickem a Plzeňskem v obou termínech bylo zjištěno shodně po 1 teritoriu na 7 bodech (38,9 % z 18 bodů, 0,39 teritoria/1 bod), v Českém ráji v obou termínech skřivan lesní nebyl zaznamenán na žádném z 10 bodů. V rámci JPSP ve středním Polabí byl zaznamenán jediný skřivan lesní, a to v 1. termínu (F 5 %, 0,05 teritoria/1 bod.).

Výsledky monitoringu skřivana lesního v roce 2009.
Results of the Wood Lark monitoring in 2009.

Výsledky sčítání skřivana lesního na liniích v roce 2009.
Results of the Wood Lark line census in 2009.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
			Termín – Term			
			1.	2.	1.	2.
PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	3	30,1	60	30	19,9	10,0
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	3	35,5	24	27	6,8	7,6
PO Doupovské hory	3	10,2	1	2	1,0	2,0
Domažlicko + Plzeňsko	1	12,0	2	1	1,7	0,8
Stráž pod Ralskem	3	39,3	24	26	6,1	6,6
Celkem – Total	13	127,1	111	86	8,7	6,8

Výsledky sčítání skřivana lesního na plochách v roce 2009.
Results of the Wood Lark census at plots in 2009.

Oblast – Area	Počet ploch No. of plots	Plocha (ha) Area (ha)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 ha No. of territories/10 ha
PO Třeboňsko + mimo PO	16	789,7	20	0,25
PO Podyjí	6	385,9	12	0,31
Týnišťsko	4	141,5	7	0,49
Celkem – Total	26	1 317,1	39	0,30

Vývoj populace v ČR

Srovnání souhrnných výsledků jednotlivých metod monitoringu skřivana lesního v letech 2006 a 2009 poskytuje různorodý obraz. Nicméně, při srovnání oblastí monitorovaných v obou letech výsledky 1. termínu sčítání na liniích a sčítání na modelových plochách naznačují pokračující nárůst početnosti. Příčiny nižší hodnoty hustoty na liniích ve 2. termínu v roce 2009 ve srovnání s hodnotou roku 2006 lze přičíst hlavně pozdním termínům sčítání v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví. Výsledky sčítání na automobilových bodových transektech nelze srovnávat, neboť jsou výrazně ovlivněny opuštěním této metody v PO Boletice a PO Doupovské hory a jejím nahrazením pěším sčítáním na bodech, resp. na liniích. Podrobnější informace z ptačích oblastí, v nichž je skřivan lesní předmětem ochrany, jsou uvedeny v textech dotčených PO. Co se týče ostatních monitorovaných oblastí se srovnatelným rozsahem monitoringu v letech 2006 a 2009, početnost buď zůstala stabilní (Týnišťsko 7 párů v obou letech) nebo mírně poklesla (Domažlicko + Plzeňsko z 12 na 10 párů) či naopak narostla (PO Podyjí z 8 na 12 párů).

Při ornitologických průzkumech 42 menších opuštěných vojenských výcvikových prostorů v roce 2009 byl skřivan lesní zjištěn v 9 (21,4 %) prostorech v hustotě 0,37 páru/10 ha (Reif & Marhoul 2010). Nejvyšší hustota byla zjištěna ve 3 lokalitách na Hodonínsku, z nichž 2 se nacházejí v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví. Při mapování ptáků v CHKO Slavkovský les v letech 2004–2007 byl skřivan lesní registrován jen na 10 (0,4 %) z 2 529 bodů a mimo toto mapování byly zjištěny další 3 lokality (Řepa 2007).

Porovnání výsledků sčítání skřivana lesního na liniích a plochách v oblastech monitorovaných v letech 2006 i 2009.
Comparison of the results of the Wood Lark census at both lines and plots in the areas monitored in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet teritorií/10 km – No. of territories/10 km		Počet teritorií/10 ha – No. of territories/10 ha
	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term	
2006	6,8	8,5	0,20
2009	9,9	6,8	0,30

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace skřivana lesního ve všech 4 PO, v nichž je druh předmětem ochrany, se nachází v příznivém stavu. Pro objektivní hodnocení stavu celostátní populace však rozsah monitoringu není dostatečný. Skřivan lesní často nachází vhodné podmínky na stanovištích vzniklých lidskou činností, která jsou mnohdy dočasného charakteru. Proto po útlumu či úplném ukončení činnosti (dobývací prostory, vojenské újezdy a bývalá vojenská cvičiště) početnost klesá nebo ptáci lokalitu zcela opustí. Opatřeními na podporu skřivana lesního na takových stanovištích jsou blokování sukcese nebo změny v metodách rekultivace vytěžených dobývacích prostorů (viz např. ŘEHOUNEK et al. 2010).

Zpracovali: J. Hora, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Boletice: Jiří Bureš, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka ● PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška ● PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: J. Brožek ● PO Třeboňsko: J. Cepák ● PO Doupovské hory: O. Bušek ● PO Podyjí: V. Křivan, V. Škorpíková, M. Valášek ● Český ráj: Z. Mrkáček ● Plzeňsko + Domažlicko: Jan Bureš, P. Růžek, R. Růžek, A. Schröpfer, L. Schröpfer ● Stráž pod Ralskem: J. Brožek ● Střední Polabí: V. Bouček ● Týnišťsko: P. Žďárek†.

Linduška úhorní ▪ *Anthus campestris* ▪ Tawny Pipit

Stupeň ohrožení a ochrana v ČR, Evropě a EU

Vyhláška č. 395/1992 Sb.: silně ohrožený druh.
Červený seznam ptáků ČR: kriticky ohrožený druh.
Ptačí oblasti, v nichž je linduška úhorní předmětem ochrany: –.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: –.
Úmluvy a dohody: Bernská úmluva, příloha II.
Stupeň ohrožení v Evropě: ubývající druh (*declining*).
Stav z hlediska ochrany přírody v Evropě: nepříznivý (*unfavourable*).
SPEC: 3 (druh, který není soustředěn v Evropě, ale má tu nepříznivý stav).
Stupeň ohrožení v EU: druh poškozený (*depleted*).
Stav z hlediska ochrany přírody v EU: nepříznivý (*unfavourable*).

Rozšíření a početnost v Evropě a EU

Linduška úhorní se vyskytuje ve většině zemí Evropy. Evropský areál druhu představuje zhruba 50 % areálu světového. Evropská populace je velká – čítá 1 000 000–1 900 000 hnízdících párů, přičemž nejvyšší koncentrace je na jihu a východě Evropy. Ve Španělsku hnízdí zhruba třetina evropské populace, v Rumunsku, Rusku a Turecku druhá třetina. V letech 1970–2000 byl zaznamenán pokles početnosti ve většině zemí Evropy, který pravděpodobně pokračuje i nadále. Aktuální data z klíčových populací ve Španělsku a Rusku však chybějí. Nejsilnější relativní pokles nastal v severnějších částech areálu (Německo, Dánsko, Švédsko) – BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a). Celkové změny souvisí s největší pravděpodobností s intenzifikací zemědělství. Výsledky z celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků potvrzují pro lindušku úhorní za období 1991–2010 klesající trend početnosti s průměrným poklesem 2,47 % ročně (PECBMS 2012). V EU hnízdí přibližně 610 000–1 040 000 párů, tj. asi polovina párů hnízdících v Evropě (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004b).

Rozšíření a početnost v ČR

Linduška úhorní se v ČR vyskytuje ostrůvkovitě v nížinách. Centrem výskytu jsou hnědouhelné těžební oblasti severních Čech (Mostecká a Sokolovská uhelná pánev). Jednotlivě a nepravidelně možná hnízdí i v dalších částech ČR, např. ve středním Polabí či na jižní Moravě. V letech 2001–2003 byl výskyt lindušky úhorní zjištěn ve 2 % čtverců a početnost odhadnuta na 20–40 párů (ŠŤASTNÝ et al. 2006).

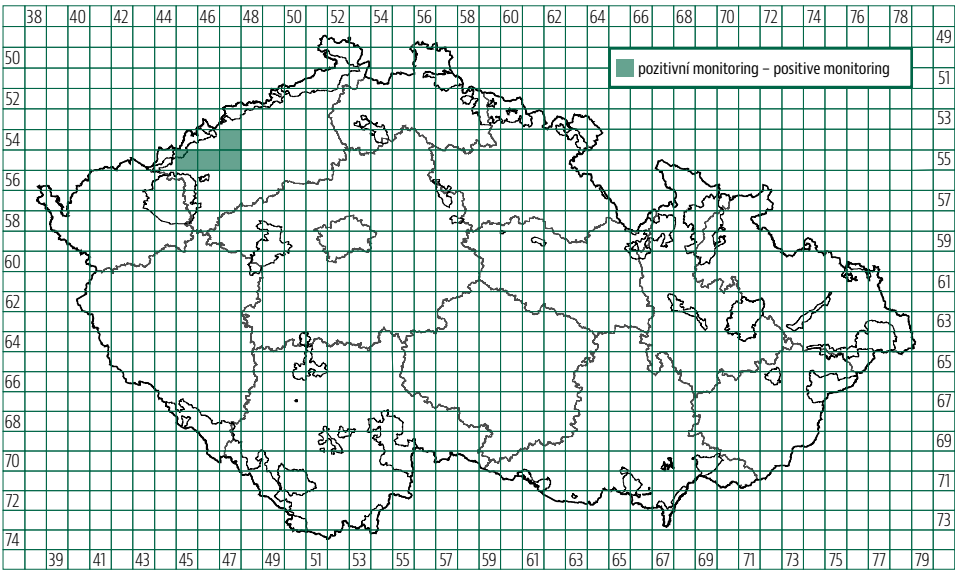
Ekologie

K hnízdění preferuje suchá místa stepního charakteru, písčité, štěrkové a kamenité plochy se sporou vegetací, ruderální biotopy či narušená stanoviště s velmi řídkou a nízkou bylinnou vegetací. V ČR v současné době hnízdí téměř výhradně v hnědouhelných těžebních oblastech s rozsáhlými narušenými plochami s nízkou pokryvností vegetace. Preferuje výsypky s pokryvností do 40 %, oblasti před těžbou se strženou zeminou i čerstvě zrekultivované oblasti na chudších půdách, kde vegetace zůstává i řadu let po rekultivaci řídká. Po velkoplošných rekultivacích přežívají místní páry často i v nevhodném prostředí s vysokou a hustou vegetací (V. Beran unpubl.). Za tahu se často zdržuje v polích. Přilétá v IV., do zimovišť odlétá v VIII. a IX. Hnízdí na zemi, nejčastěji v prohlubni či polodutině, často pod trsem trav. Obvykle hnízdí v nízkých hustotách, ale v optimálním prostředí saských

výsypek zjištěna hnízdní teritoria velká pouze 1–5 ha (J. Maierhofer in litt.). Podobná situace je zřejmě i v severočeské hnědouhelné pánvi, ale přesná aktuální data zatím chybějí.

Metodika monitoringu

(1) Sčítání na bodových transektech ve 2 termínech během V. a VI.
(2) Pro území s rozptýlenými malými lokalitami (pískovny, kamenolomy, ostrůvky vhodného biotopu): kontrola lokalit pomalým procházením po dobu 10–20 minut nebo z jednoho stanoviště (podle velikosti plochy), přesun mezi lokalitami dopravním prostředkem – nebylo využito.

Výsledky monitoringu linduška úhorní v roce 2010.
Pozn.: Čtverce s negativním výsledkem nebyly zjištěny.
Results of the Tawny Pipit monitoring in 2010.
Note: No squares with negative records were registered.

Rozsah monitoringu

V roce 2010 sčítání na 2 bodových transektech po 20 bodech ve 2 oblastech Podkrušnohorské pánve (povrchový důl Šverma a Hrabák, Vršanská uhelná a. s. – čtverce 5447 a 5547 a důl Nástup, Severočeské doly a. s. – čtverce 5545 a 5546). Zaznamenáváni byli i jedinci mezi body.

Výsledky monitoringu

V roce 2010 bylo na 2 bodových transektech s celkovým počtem 40 bodů zjištěno v 1. termínu 21 teritorií lindušky úhorní, tj. 0,53 teritoria/1 bod. Ve 2. termínu bylo na stejném množství transektů i bodů zjištěno 15 teritorií, tj. 0,38 teritoria/1 bod. Dosažené výsledky jasně ukazují, že těžební oblasti mostecké pánve představují optimální hnízdní prostředí pro lindušku úhorní. Pro monitoring byly vybrány nejatraktivnější plochy, nicméně celková početnost je vyšší, než je její republikový odhad. Místní populace je však zcela závislá na aktivní těžbě, která vytváří pro tento druh optimální prostředí. Proto je nutné počítat s kolísáním lokální početnosti v závislosti na množství dostupných vhodných ploch.

Výsledky monitoringu lindušky úhorní v roce 2010.
Results of the Tawny Pipit monitoring in 2010.

Transekt Transect	Délka (km) Length (km)	Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		Termín – Term							
		1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Důl Šverma a Hrabák	6,6	11	10	55,0	50,0	11	10	16,7	15,1
Důl Nástup	6,4	10	5	50,0	25,0	10	5	15,6	7,8
Celkem Total	13,0	21	15	52,5	37,5	21	15	16,2	11,5

Vývoj populace v ČR

Vývoj celostátní populace lindušky úhorní zachycují 3 mapování hnízdního rozšíření, která dokládají trvalý a dramatický úbytek početnosti populace: ze 100–200 párů v letech 1973–1977 přes 40–80 párů v letech 1985–1989 na 20–40 párů v letech 2001–2003, přičemž obsazenost čtverců postupně klesla ze 4 % na 3 % a nakonec na pouhá 2 % (Šťastný et al. 1987, 1996, 2006). V minulosti byla linduška úhorní mnohem rozšířenější než dnes. V Čechách hnízdila např. v okolí Bělé pod Bezdězem a Prahy (Wahl 1941 a 1942), množství údajů z hnízdní doby z Pardubicka shromáždil Musílek (1946), tradiční hnízdní oblastí bylo České středohoří, např. Raná (Matějka 1958, Vlček 1972), hnízdní výskyt na Horšovskotýnsku a Tachovsku uvádí Kondělka (1981) – další lokality viz Musílek (1940), Jirsík (1955) a Šťastný & Hudec (2011). Linduška úhorní dříve hnízdila také ve vojenských prostorech (Šťastný & Bejček 2004), ale při průzkumu v roce 2009 již zjištěna nebyla (Reif et al. 2011). V současnosti pravidelně hnízdí jen v Podkrušnohorské pánvi a zřejmě už jen sporadicky v Českém středohoří, kde B. Franěk (in litt.) v roce 2007 zaznamenal zpívajícího ♂ na Oblíku, zatímco kontrola na Rané byla negativní. Na jižní Moravě hnízdívala na celé řadě lokalit zejména v okolí Brna, v Pojihlaví, na Břeclavsku, Hodonínsku, Znojemsku a asi i jinde (Martiško 1997). Poslední hnízdění bylo doloženo v roce 1994 na Znojemsku (Martiško et al. 1994). Ze stejného roku pochází i poslední zpráva o hnízdění ve Slezsku (Czernik 1997).

Zmenšování rozšíření lindušky úhorní v ČR je jednoznačně doloženo, ovšem vývoj její početnosti je méně jasný. V optimálním prostředí hnědouhelných těžebních oblastí jsou v současné době hnízdní hustoty místy značně vysoké, zatímco v minulosti byly v tomto prostředí buď nižší, nebo území nebylo dostatečně intenzivně kontrolováno (Bejček & Tyrner 1980, Bejček & Šťastný 1984). Celkový odhad populace vycházel z hustot zjištěných v 80. letech, neboť od té doby se nikdo tomuto druhu systematicky nevěnoval. Proto je aktuální celostátní početnost podstatně vyšší než poslední odhad 20–40 párů z let 2001–2003. Toto zjištění není však možné chápat jako pozitivní vývoj populace, ale spíše jako korekci odhadu. Konkrétní odhad bude stanoven až po uskutečnění průzkumu dalších potenciálních lokalit a po dalším monitoringu v roce 2013.

Stav z hlediska ochrany přírody

Linduška úhorní dnes v ČR pravidelně hnízdí pouze v Podkrušnohorské pánvi. Současný stav poznatků o tomto druhu v ČR a pouze jeden rok monitoringu zatím neposkytují dostatečné podklady pro posouzení populačního trendu. Od 70. let došlo k silnému úbytku hnízdišť, na většině území není v posledních 15 letech prokázáno hnízdění. Výjimkou je Podkrušnohorská pánev, kde druh hnízdí ve výrazně vyšším počtu, než se předpokládalo. Vzhledem k absenci starších poznatků o této populaci není možné říci, zda v posledních letech došlo k jejímu výraznému nárůstu, či dříve byla její početnost značně podhodnocena. Běžná zemědělská krajina v dnešní době již neposkytuje, vzhledem k silné intenzifikaci, vhodné biotopy pro tento druh. Proto je dnes linduška úhorní vázána na těžební plochy. Pískovny a lomy zřejmě neposkytují dostatečné rozlohy vhodných biotopů a proto dnes lindušky úhorní pravidelně hnízdí pouze ve velkoplošných hnědouhelných těžebních oblastech. Tím se ale populace v ČR stala velmi zranitelná a zcela závislá na aktivní těžbě uhlí nebo udržování výsypek v iniciálním stavu. I přes současné intenzivní snahy ochrany přírody o vytváření příznivých podmínek pro hnízdění lindušky úhorní v průběhu těžby je dlouhodobý výhled druhu velmi nejistý. Pro zjištění trendu v Podkrušnohorské pánvi je třeba dalšího sledování a dlouhodobého monitoringu. Vzhledem k celkové početnosti a ohrožení doporučujeme lindušku úhorní v seznamu zvláště chráněných druhů přeřadit do kategorie kriticky ohrožený.

Zpracovali: V. Beran, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistil: V. Beran.

Slavík modráček tundrový ▪ *Luscinia svecica svecica* ▪ Red-spotted Bluethroat

Ptačí oblasti, v nichž je slavík modráček tundrový předmětem ochrany: Krkonoše.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: –.

Nové poznatky

V období 2008–2010 vznikly čtyři nové studie zabývající se biologií slavíka modráčka tundrového na území ČR. PAVEL et al. (2008) popsali výskyt zajímavého druhu bzučivky *Trypocalliphora braueri* parazitující na mláďatech lindušek lučních a slavíků modráčků, CHUTNÝ & PAVEL (2009) v popularizačním článku pro časopis Živa shrnuli dosavadní poznatky o populaci slavíka modráčka tundrového v Krkonoších, PAVEL & CHUTNÝ (2010) popsali výsledky barevného značení modráčků tundrových v Krkonoších a TURČOKOVÁ et al. (2010) zpracovali téma odlišností ve zpěvu slavíků modráčků středoevropských a tundrových, včetně krkonošské populace.

Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání ♂♂ i ♀♀, mapování hnízdních okrsků, sledování hnízdní úspěšnosti.
V letech 2008–2010 byla monitorována celá plocha vhodných biotopů nad horní hranicí lesa v PO Krkonoše: Pančavské rašeliniště, Labská louka a prameniště Malé Mumlavy, Čertova louka a rašeliniště Stříbrné bystřiny, Úpské rašeliniště a Bílá louka. Podrobný monitoring populace probíhá již od roku 1989 (PAVEL & CHUTNÝ 2007).

Výsledky monitoringu

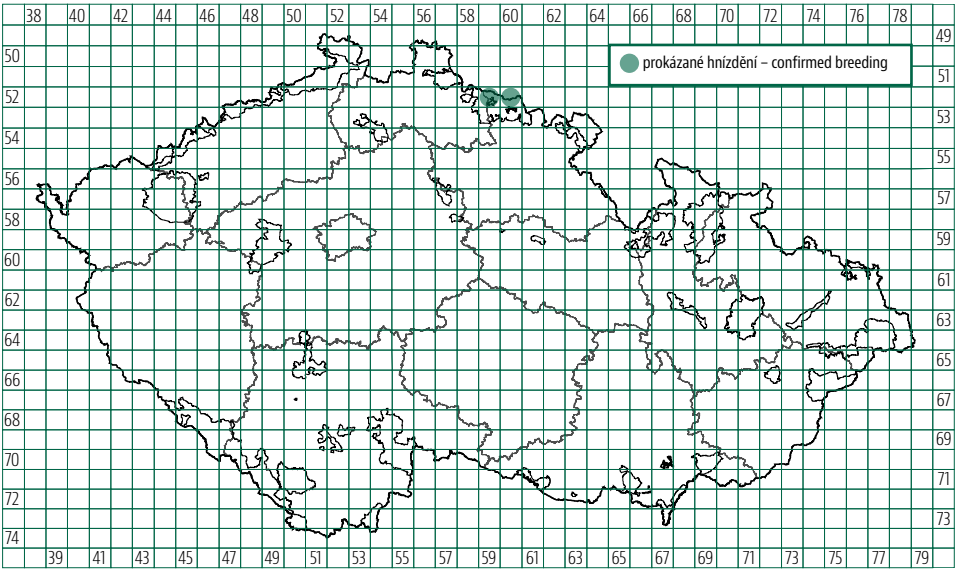
Mezi roky 2008–2010 počty modráčků v PO Krkonoše mírně poklesly. Klesající trend početnosti dospělé populace z konce desetiletí byl ale kompenzován vyšší úspěšností vyvádění mláďat v letech 2009 a 2010.

Vývoj populace v ČR

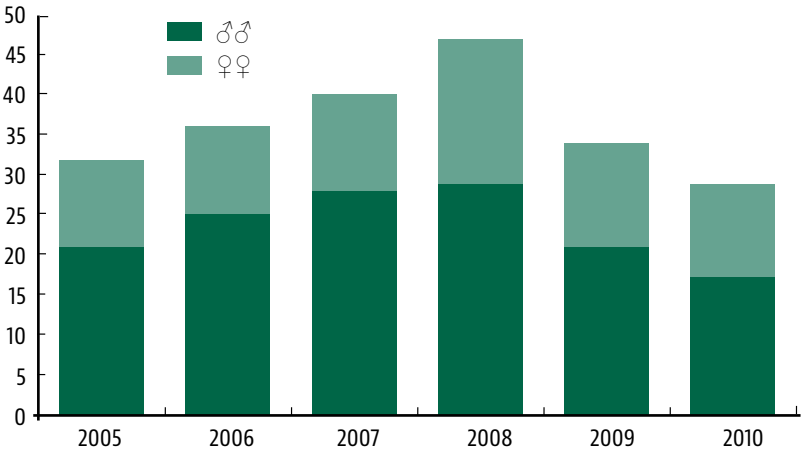
První hnízdění bylo prokázáno roku 1978 v Krkonoších na Pančavské louce, kde hnízdilo nejméně 5 párů (MILES 1978), v následujících letech početnost stoupala na 6–11 párů v období 1978–1980 a 13–18 párů v letech 1983–1986 (MILES & FORMÁNEK 1989), v roce 1989 dosáhla dosavadního maxima – min. 40 ♂♂ a 30 ♀♀ (CHUTNÝ 1992a, PAVEL & CHUTNÝ 2007). Od té doby velikost hnízdní populace výrazně kolísá, v posledních letech má mírně klesající charakter: 17–35 ♂♂ a 11–23 ♀♀ (CHUTNÝ 1991, 1992a, b, 1996, FLOUSEK & GRAMSZ 1999, PAVEL et al. 2006, PAVEL & CHUTNÝ 2007).

Početnost a úspěšnost hnízdění slavíka modráčka tundrového v PO Krkonoše v letech 2008–2010.
Numbers and the breeding success of the Red-spotted Bluethroat in the Krkonoše SPA in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
♂♂	29	21	17
♀♀	18	13	12
Vyvedená mláďata – Fledglings	≥ 21	≥ 44	≥ 45

Hnízdní rozšíření slavíka modráčka tundrového na území ČR v letech 2008–2010.
Breeding distribution of the Red-spotted Bluethroat in the Czech Rep. in 2008–2010.

Početnost hnízdní populace slavíka modráčka tundrového v PO Krkonoše v letech 2005–2010.
Size of the breeding population of the Red-spotted Bluethroat in the Krkonoše SPA in 2005–2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

Hnízdní populace slavíka modráčka tundrového v PO Krkonoše je minimálně v průběhu posledních 20 let poměrně stabilní, kolísající mezi 17–35 zpívajícími ♂♂ a 11–23 ♀♀. V letech 2009 a 2010 velikost dospělé populace výrazněji poklesla, ale vyšší úspěšnost vyvádění mláďat a jejich vysoká návratnost tento negativní trend pomohly zatím kompenzovat. Alarmující je skutečnost, že výrazné klesající tendence ve velikosti populací modráčků byly zaznamenány v posledních letech i v Rakouských Alpách a na některých lokalitách tam zpívající samci úplně vymizeli (H. Gressel & I. Kohl unpubl).

Stabilita krkonošské populace byla dříve udržována hlavně imigrací dospělých ptáků (pravděpodobně ze severských populací). V posledních letech je tato imigrace stále méně zřetelná, většinu populace představují pravidelně se vracející jedinci, kteří z Krkonoš pocházejí nebo zde již hnízdili (v letech 2009–2011 to bylo v průměru 55 % samic a 71 % samců). Kvalita biotopů a potravní nabídka na hnízdních lokalitách je v poslední době negativně ovlivňována i výraznějším kolísáním teplot a srážek v hnízdním období (střídání horkých a suchých období s chladnými a deštivými periodami), s důsledkem výrazného snížení hnízdní úspěšnosti a vymírání mláďat v kritických fázích vývoje. Další vývoj této malé populace může zůstat kriticky závislý na úspěšnosti hnízdění a návratnosti dospělých ptáků i mláďat, což činí osud modráčka tundrového v Krkonoších značně nejistým. Potenciálním negativním faktorem s možným rizikem predace hnízd, mláďat i dospělých ptáků zůstává chov/držení koček a psů na Luční a Labské boudě. Tento problém lze však řešit pouze legislativním zákazem volného pobíhání domácích zvířat v 1. zóně národního parku.

Zpracovali: K. Čihák, J. Flousek, B. Chutný, V. Pavel • Monitoring zajistili: B. Chutný, V. Pavel.

Slavík modráček středoevropský ▪ *Luscinia svecica cyanecula* ▪ White-spotted Bluethroat

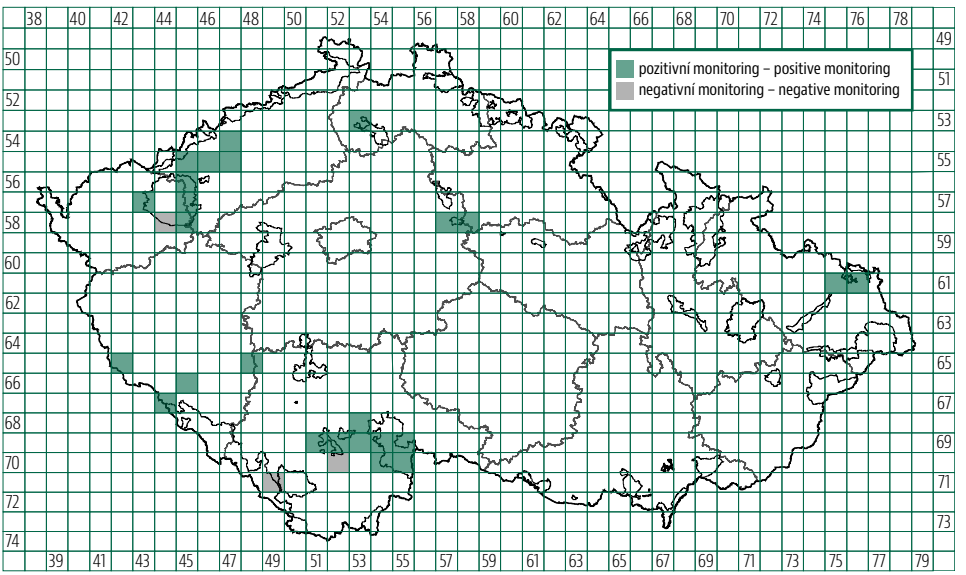
Ptačí oblasti, v nichž je slavík modráček středoevropský předmětem ochrany: Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Třeboňsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Bohdanečský rybník, Boletice, Doupovské hory, Lednické rybníky, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Střední nádrž VDNM, Šumava, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Jako významné hnízdiště slavíka modráčka středoevropského označil BERAN (2011) hnědouhelné těžební oblasti ústeckého kraje, výsledky sčítání na bodových transektech viz níže. Pokračuje ještě obsazování nových lokalit, jak zjistili např. KLÁPŠTĚ & KLÁPŠŤOVÁ (2009) na rybníku Žabakor v Českém ráji a ŠŤASTNÝ (2009) nedaleko Turnova.

Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání na bodových transektech, liniích a plochách ve 2 termínech ve 2.–3. dekádě IV. a v 1. dekádě VI. (v závislosti na nadmořské výšce).
V roce 2010 monitoring proběhl v 10 oblastech, z toho ve 4 PO, v nichž je slavík modráček předmětem ochrany, ve 3 dalších PO a 3 územích mimo PO, celkem v 28 čtvercích:
– v 7 oblastech sčítání na bodových transektech, z toho v PO Šumava jen v 1. termínu; v 1. termínu 26 transektů s celkem 192 body, v 2. termínu 22 transektů se 145 body,
– v těžebních oblastech Mostecka 2 sčítání na 2 klasických transektech (40 bodů) v rámci monitoringu lindušky úhorní a strnada zahradního – oba transekty v 3. dekádě V., podruhé 1 transekt 15. 6. a 2. transekt 1. 7.

Výsledky monitoringu slavíka modráčka středoevropského v roce 2010.
Results of the White-spotted Bluethroat monitoring in 2010.

– v PO Doupovské hory po 2 kontrolách (3. dekáda IV. a konec V.) 8 izolovaných malých lokalit,
– na Blatensku a Klatovsku: po 2 kontrolách (vč. odchytů) v IV. a VI. 6 malých lokalit (část břehového porostu rybníka a 5 mokřadních lokalit v zemědělské krajině), z toho 4 liniové lokality o celkové délce 4,3 km a 2 plochy o celkové rozloze 12,8 ha.
– v PO Třeboňsko 1 pěší linie o délce 7,2 km a 2 kontroly (IV. a V.) 5,5 km břehových porostů Opatovického rybníka z loďky,
– mapování hnízdních okrsků na 111 ha bývalého vojenského cvičiště na okraji Českých Budějovic.

Výsledky monitoringu

Bodové transekty: v 1. termínu obsazeno 92 (47,9 %) ze 192 bodů a na nich napočítáno 116–117 teritorií, tj. 0,60–0,61 teritoria/1 bod, v 2. termínu na 48 (33,1 %) ze 145 bodů 54 teritorií, tj. 0,37 teritoria/1 bod. Nejvyšší hodnoty hustoty v obou termínech byly zaznamenány v PO Třeboňsko.

Výsledky monitoringu slavíka modráčka středoevropského na bodových transektech v roce 2010.
Results of the White-spotted Bluethroat monitoring at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Českobudějovické rybníky	3	3	39	39	16	0	41,0	0	18	0	0,46	0
PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	1	1	15	15	8	5	53,3	33,3	9	5	0,60	0,33
PO Heřmanský stav – Odra – Poolší	1	1	7	7	2	3	28,6	42,9	2	3	0,29	0,43
PO Třeboňsko	16	13	80	48	48	23	60,0	47,9	68	26	0,85	0,54
PO Šumava	1	X	15	X	0	X	0	X	0	X	0	X
PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	3	3	31	31	16	13	51,6	41,9	17	13	0,55	0,42
Postřekovské rybníky	1	1	5	5	2	4	40,0	80,0	2–3	7	0,40–0,60	1,40
Celkem – Total	26	22	192	145	92	48	47,9	33,1	116–117	54	0,60–0,61	0,37

Klasické bodové transekty na Mostecku: v 1. termínu na 29 (72,5 %) ze 40 bodů napočítáno 43 ex., tj. 1,08 ex./1 bod, v 2. termínu na 25 (62,5 %) bodech 36 ex., tj. 0,90 ex./1 bod.
PO Doupovské hory: v obou termínech zjištěny shodné výsledky – 7 zpívajících ♂♂ na 5 (62,5 %) z 8 lokalit, celkem obsazeno 6 lokalit.
Blatensko a Klatovsko: v obou termínech obsazeny 4 (66,7 %) z 6 lokalit, na liniových lokalitách v 1. termínu zjištěno 5 teritorií, tj. 1,2 teritoria/1 km, v 2. termínu 3 teritoria, tj. 0,7 teritoria/1 km, na plochách v obou termínech po 1 teritoriu, tj. 0,78 teritoria/10 ha.
Pěší linie 7,2 km na Třeboňsku: v V. 5 ♂♂, tj. 0,7 teritoria/1 km.
Linie 5,5 km na loďce na Opatovickém rybníku na Třeboňsku: v IV. 8 ♂♂ a v V. 7 ♂♂, tj. 1,5 a 1,3 teritoria/1 km.
Bývalé vojenské cvičiště v PO Českobudějovické rybníky: modráček nebyl zjištěn.

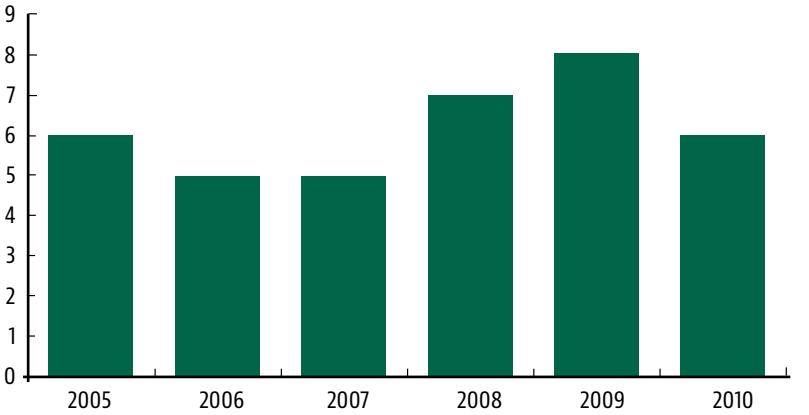
Porovnání výsledků monitoringu slavíka modráčka středoevropského na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Pozn.: Výsledky roku 2007 přepočítány po vyřazení výsledků z transektů v PO Doupovské hory a na Bílinsku.
Comparison of the results of the White-spotted Bluethroat monitoring at point transects in 2007 and 2010.
Note: Results of 2007 were recalculated, excluding the results of transect counts from the Doupovské hory SPA and from the Bílina region.

Rok – Year	Počet bodů No. of points		F %		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2007	183	142	47,0	28,9	0,65	0,35
2010	192	145	47,9	33,1	0,60	0,37

Vývoj populace v ČR

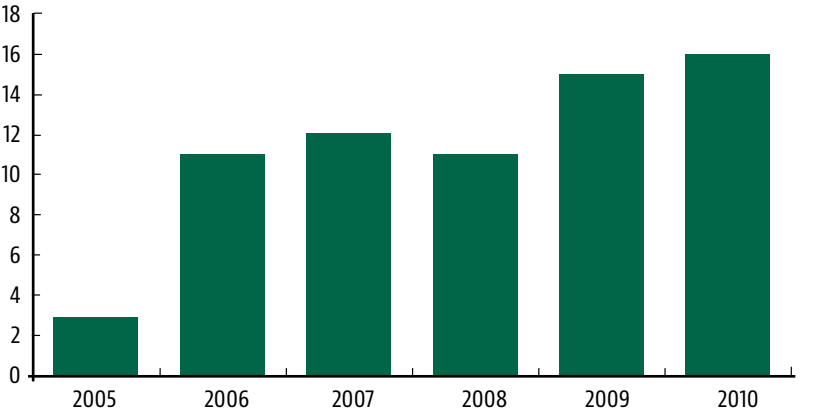
Porovnání výsledků monitoringu slavíka modráčka středoevropského v letech 2007 a 2010 dokládá, že početnost tohoto poddruhu je v dlouhodobě obsazených územích stabilizovaná, naopak v později osídlených územích se ještě zvyšuje. Tuto skutečnost ukazuje srovnání grafů vývoje početnosti v letech 2005–2010 na Postřekovských rybnících obsazených již od 80. let a v PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky s pravidelným výskytem až od roku 2003. Na jednotlivých lokalitách dochází ke kolísání početnosti, jak dokládají např. dlouhodobá sčítání v rákosových porostech v NPR Velký a Malý Tisý (HORA et al. 2009).

Šíření slavíka modráčka středoevropského nebylo ještě ukončeno. Obsazení nových lokalit hlásili např. KLÁPŠTĚ & KLÁPŠŤOVÁ (l. c.) a ŠŤASTNÝ (l. c.). CHUTNÝ & PAVEL (2009) zvýšili odhad početnosti poddruhu v ČR na 500–1 000 párů z 400–600 párů z let 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. 2006). JPSP nedisponuje dostatkem dat pro stanovení trendu početnosti (jpsp.birds.cz). Další pozornost si zasluhuje početná populace modráčků v těžebních prostorech a na výsypkách v Podkrušnohoří.

Zdroje dat – Data sources: J. Škopek a V. Říš in Hora et al. 2010a, E. Vojtěchovská in litt..

Vývoj populace slavíka modráčka středoevropského na Postřekovských rybnících v letech 2005–2010.
Development of the White-spotted Bluethroat population on the Postřekovské rybníky ponds in 2005–2010

Zdroje dat – Data sources: M. Jelínek, L. Urbánek & J. Vyskočil in Hora et al. 2010a a in litt.

Vývoj populace slavíka modráčka středoevropského na Žehuňském rybníce v letech 2005–2010.
Pozn.: 12–16 párů v roce 2007, 11–12 párů v roce 2008, 15–17 párů v roce 2009 a 16–18 párů v roce 2010, v grafu jsou uvedeny spodní hodnoty.
Development of the White-spotted Bluethroat population on the Žehuňský rybník pond in 2005–2010.
Note: 12–16 pairs in 2007, 11–12 pairs in 2008, 15–17 pairs in 2009 and 16–18 pairs in 2010, lower values used in the graph.

Stav z hlediska ochrany přírody

Slavík modráček středoevropský je v období rozmnožování závislý na dostupnosti vhodných lokalit ke hnízdění a k vyhledávání potravy. Vzhledem k tomu, že hnízdí na zemi, hnízdo ukrývá v pobřežní vegetaci a potravu vyhledává přednostně také na zemi na bahnitých okrajích vodních ploch, stružek a mokřadů, je pro něj rozhodující přítomnost a stabilita takových lokalit. Ideální jsou rákosem a nezapojenými křovinami porostlé břehy struh, mokřadů nebo mírně popuštěných rybníků s dostatkem vlhkých bahnitých lemů, kde modráčci nacházejí dostatek potravy – podstatné je na těchto lokalitách zamezit nadměrné redukci břehových porostů. Nebezpečí hrozí také při kolísání vodní hladiny – při jejím poklesu či při vypouštění rybníků dochází k vysychání bahnitých lemů a tím k ubývání potravy, nebo

naopak při stoupání vodní hladiny může být zaplaveno hnízdo a pod vodou mizí nejúživnější místa. Po úplném vypuštění a zimování rybníku mohou modráčci v následující sezóně vymizet, zřejmě kvůli omezení potravní nabídky.

V těžebních oblastech hnízdí modráčci také v terestrických biotopech – hlavně v rozsáhlých porostech ruderální vegetace, především merlíků a lebed na doposud nerekultivovaných výsypkách či v těžebních prostorech ponechaných několik let bez zásahů. V tomto prostředí jsou jen minimálně vázáni na vodu. Samozřejmě i v těžebních oblastech obsazují rákosiny kolem zavodněných depresí či podél kanálů, přičemž plocha těchto rákosin je často jen několik metrů čtverečních. Je velmi důležité neprovádět plošné rekultivace těchto území v hnízdní době.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Českobudějovické rybníky: J. Šebestian • PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady: Jakub Čejka • PO Heřmanský stav – Odra – Poolší: M. Mandák • PO Třeboňsko: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, L. Viktora • PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Šumava: L. Vozábal • PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky: M. Jelínek, L. Urbánek • Blatensko a Klatovsko: Jiří Vlček • Mostecko: V. Beran • Postřekovské rybníky: E. Vojtěchovská.

Pěnice vlašská ▪ *Sylvia nisoria* ▪ Barred Warbler

Ptačí oblasti, v nichž je pěnice vlašská předmětem ochrany: Doupovské hory, Hovoransko – Čejkovicko, Pálava, Podyjí.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Komárov, Králický Sněžník, Křivoklátsko, Labské pískovce, Lednické rybníky, Libavá, Soutok – Tvrdonicko, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

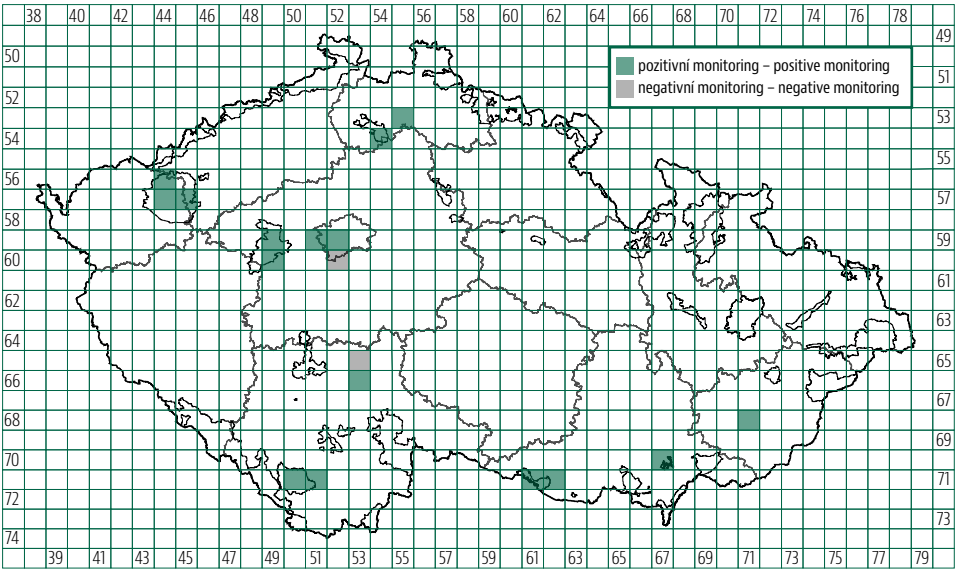
Při průzkumu avifauny 42 menších opuštěných vojenských výcvikových prostorů byla pěnice vlašská zjištěna ve 20 prostorech v hustotě 1,07 páru/10 ha a patřila tam do skupiny druhů obsazujících hlavně husté křovinné porosty (REIF & MARHOUL 2010). Vzhledem k minimu záznamů pěnice vlašské v projektu JPSP není stanoven trend početnosti (jpsp.birds.cz). Ze zprávy celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků (PECBMS 2012) pro pěnici vlašskou vyplývá za období 1982–2010 klesající trend početnosti s průměrným poklesem 3,69 % ročně, výsledky však nejsou plně reprezentativní.

Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání na bodových transektech a liniích ve 2 termínech v V. a VI., případně mapování hnízdních okrsků na monitorovacích plochách v průběhu V. a VI.
V roce 2010 monitoring v 9 oblastech nacházejících se v 18 čtvercích:
– ve 4 oblastech sčítání ve 2 termínech na 9 transektech se 183 body a v další oblasti (PO Boletice) na 5 transektech se 129 body v 2. termínu,
– ve 2 oblastech sčítání ve 2 termínech na 5 liniích o celkové délce 28,7 km,
– ve 2 oblastech 6 monitorovacích ploch o celkové rozloze 477 ha.
V PO Doupovské hory, PO Pálava (v roce 2010 monitoring nebyl proveden) a PO Podyjí proběhlo sčítání na bodových transektech také v letech 2008 a 2009, tyto výsledky jsou vyhodnoceny v textech uvedených PO.

Výsledky monitoringu

Bodové transekty: Ve 4 oblastech v obou termínech obsazeno 41 (22,4 %) ze 183 bodů a na nich zjištěno 55, resp. 47 ex., tj. 0,30, resp. 0,26 ex./1 bod, při započítání výsledků z PO Boletice do 2. termínu bylo obsazeno 59 (18,9 %) z 312 bodů a na nich zaznamenáno 67 ex., tj. 0,21 ex./1 bod. Nejvyšší hustoty dosáhla pěnice vlašská v 1. termínu v PO Podyjí, ve 2. termínu pak v PO Doupovské hory.
Linie: Na 28,7 km v 1. termínu zjištěno 42 párů, tj. 1,46 páru/1 km a ve 2. termínu 45 párů, tj. 1,57 páru/1 km.
Plochy: Na celkové rozloze 477 ha zaznamenáno 11–13 párů, tj. 0,23–0,27 páru/10 ha.

Výsledky monitoringu pěnice vlašské v roce 2010.
Results of the Barred Warbler monitoring in 2010.

Výsledky monitoringu pěnice vlašské na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Barred Warbler monitoring at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Doupovské hory	3	3	60	60	12	17	20,0	28,3	17	22	0,28	0,37
PO Podyjí	2	2	40	40	14	9	35,0	22,5	20	9	0,50	0,23
PO Boletice	X	5	X	129	X	18	X	14,0	X	20	X	0,16
PO Křivoklátsko	2	2	36	36	8	6	22,2	16,7	9	6	0,25	0,17
Ralsko	2	2	47	47	7	9	14,9	19,1	9	10	0,19	0,21
Celkem – Total	9	14	183	312	41	59	22,4	18,9	55	67	0,30	0,21

Výsledky monitoringu pěnice vlašské na liniích v roce 2010.
Results of the Barred Warbler monitoring at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet párů No. of pairs		Počet párů/1 km No. of pairs/1 km	
			Termín – Term			
			1.	2.	1.	2.
PO Hovoransko – Čejkovicko	3	19,7	25	32	1,27	1,62
Luhačovicko	2	9,0	17	13	1,89	1,44
Celkem – Total	5	28,7	42	45	1,46	1,57

Výsledky monitoringu pěnice vlašské na plochách v roce 2010.
Results of the Barred Warbler monitoring at plots in 2010.

Oblast – Area	Počet ploch No. of plots	Rozloha (ha) Area (ha)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha
Radotínsko (Praha 5)	2	408	6	0,15
Táborsko – Jistebnicko	4	69	5–7	0,72–1,01
Celkem – Total	6	477	11–13	0,23–0,27

Vývoj populace v ČR

Porovnání výsledků roku 2010 s předcházejícím obdobím monitoringu (HORA et al. 2010a) naznačuje na transektech i liniích pokles početnosti pěnice vlašské. Z monitoringu prováděného ve stejném rozsahu v obou letech se nejvýrazněji projevuje pokles v PO Podyjí, v 1. termínu o 37,5 %, ve 2. termínu dokonce o 54 %, jehož příčinou je studenější a deštivější konec května. Naopak stabilní počty vykazuje PO Křivoklátsko. Rozdílné výsledky se ukazují i na liniích – na Luhačovicku došlo v obou termínech k poklesu o 32,5 %, resp. 46,7 %, jako příčinu uvažuje podobně jako v Podyjí J. Sviečka (in litt.) chladné a deštivé počasí během května. Naopak v PO Hovoransko – Čejkovicko byl zaznamenán mírný vzestup, pěnice vlašská reaguje na opětovné zarůstání nedávno vykácených nebo rekultivovaných ploch a pozitivní změny biotopů dříve poškozených terénními úpravami při přípravě na výsadbu nových velkoplošných sadů a vinic, úpravami nebo naopak zavážením úvozových cest. Na druhé straně ptáci obsazují hojně plochy, kde jim přirozeně nebo lidskou „nečinností" vznikly ideální hnízdní podmínky, např. opuštěné části ovocných sadů, neobdělávané záhumenky nebo malá políčka (K. Šimeček in litt.). Stabilní trend vykazují pravidelně sledované plochy na okraji Prahy a na Táborsku, i když tam byl na 2 lokalitách redukován porost křovin (J. Fišer in litt.).

Porovnání výsledků monitoringu pěnice vlašské na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Pozn.: Hodnoceny jen oblasti se srovnatelnými výsledky. Z výsledků roku 2007 vyřazeny PO Pálava a Načeratický kopec, kde se sčítání v roce 2010 neuskutečnilo, z obou porovnávaných let vyřazena PO Boletice (různý počet bodů i různé termíny).
Comparison of the results of the Barred Warbler monitoring at point transects in 2007 and 2010.
Note: Results of 2007 were recalculated, excluding the results of line counts from the Pálava SPA and from Načeratický kopec, which were not carried out, results of both years in Boletice SPA were also excluded because of different numbers of points and different terms.

Rok Year	Počet bodů No. of points	F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	163	32,5	22,1	0,43	0,31
2010	183	22,4	22,4	0,30	0,26

Porovnání výsledků monitoringu pěnice vlašské na liniích v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Barred Warbler monitoring at lines in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka (km) Length (km)	Počet párů No. of pairs		Počet párů/1 km No. of pairs/1 km	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	28,7	51	50	1,78	1,74
2010	28,7	42	45	1,46	1,57

Porovnání výsledků monitoringu pěnice vlašské na plochách v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Barred Warbler monitoring at plots in 2007 and 2010.

Rok – Year	Rozloha (ha) Area (ha)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha
2007	477	10	0,21
2010	477	11–13	0,23–0,27

Stav z hlediska ochrany přírody

V současné době je pěnice vlašská bez aktuálního ohrožení. Výskyt je vázán na specifické otevřené plochy s rozptýlenou sukcesní zelení, které by však v případě změny managementu mohly z velké části rychle zaniknout. Mezi faktory ohrožující druh ve vojenských újezdech patří přerůstání a zahušťování křovin na cvičištích jako následek nižší intenzity výcviku. Podobně spontánní sukcese ohrožuje lokality druhu na opuštěných malých vojenských cvičištích a na dalších neobhospodařovaných pozemcích. Naopak stanoviště pěnice

vlašské mizí při likvidaci křovin kolem polních cest a na mezích, při rozšiřování pastvin, zakládání vinic a dalších terénních úpravách

Zpracovali: K. Čihák, Z. Kučera, K. Šimeček ● Monitoring zajistili: PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Hovoransko – Čejkovicko: K. Šimeček ● PO Podyjí: M. Valášek ● PO Boletice: Jiří Bureš, J. Hlásek, B. Kloubec, L. Lešák ● PO Křivoklátsko: R. Remar, M. Tichai ● Luhačovicko: J. Sviečka ● Ralsko: J. Brožek ● Táborsko: J. Fišer, Michael Strnad, J. Vitovský, S. Vyhnal.

Lejsek malý ▪ *Ficedula parva* ▪ Red-breasted Flycatcher

Ptačí oblasti, v nichž je lejsek malý předmětem ochrany: Beskydy, Doupovské hory, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Krkonoše, Křivoklátsko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Boletice, Broumovsko, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Hlubocké obory, Jeseníky, Jizerské hory, Labské pískovce, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Podyjí, Šumava, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory.

Nové poznatky

Z období 2008–2010 nejsou známy žádné studie z území ČR, které by se podrobněji zabývaly biologií nebo početností lejska malého. MITRUS et al. (2010) se věnovali potravě mláďat lejska malého v polském NP Bialowieza. V průměru 51,5 % přinášené kořisti tvořil létající hmyz, mezi kterým dominovali dvojkřídlí (84,8 %), dále motýli (7,6 %) a rovnokřídlí (6,6 %), další významnou složku potravy tvořili pavouci (25,9 %) a housenky (22,8 %). Složení potravy mláďat se významně měnilo s jejich rostoucím věkem – např. podíl housenek klesl z 36 % na 13 %, létající hmyz naopak vzrostl ze 42 % na 64 % a pavouci dosáhli nejvyššího podílu ve středním věku mláďat. MITRUS & SOĆKO (2008) sledovali rovněž v NP Bialowieza úspěšnost hnízdění lejsků malých. Mláďata byla úspěšně vyvedena pouze z 51 % hnízd a za ztráty zodpovídala především predace (82 %). K nejvyšším ztrátám docházelo během kladení vajec a ve 2. polovině inkubace. Z charakteristik umístění hnízda byl zjištěn pouze vliv výšky hnízda nad zemí na úspěšnost hnízdění. Další studie z NP Bialowieza (WESOŁOWSKI et al. 2010) se zabývala dlouhodobou dynamikou hnízdících ptáků. Ptačí společenstva zůstala během 35 let stabilní, mezi několika málo ubývajícími druhy byl lejsek malý. Zjištěný pokles početnosti však nesouvisel se změnami ve struktuře hnízdních biotopů, ale byl patrně ovlivněn dalšími faktory. Na území PO nebo navrhovaných PO (majících statut IBA) v Polsku, které těsně sousedí s PO v ČR, existují z posledních let následující odhady početnosti lejska malého (WILK et al. 2010): PO Góry Izerskie (203,2 km^2) 8–15 párů, PO Karkonosze (187,1 km^2) 25–30 párů, PO Góry Stołowe (198,2 km^2) 3–5 párů, IBA Beskid Śląski (418 km^2) min. 14 párů a IBA Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórsie (570,5 km^2) 12–20 párů.

Metodika a rozsah monitoringu

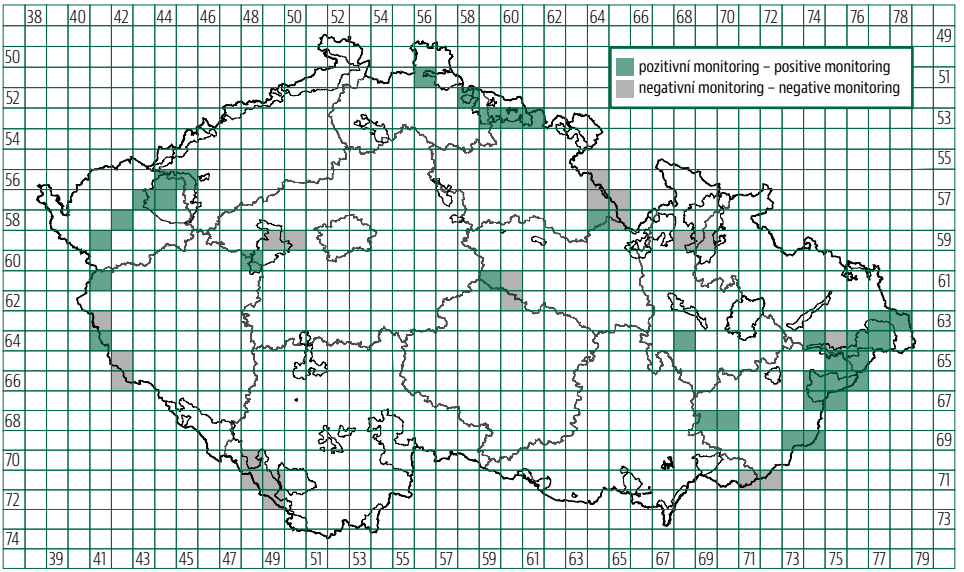
(1) Liniová metoda nebo bodový transekt v souvislých plochách vhodného biotopu, popřípadě bodový transekt nebo body rozmístěné v ostrůvcích vhodného biotopu; 1–2 kontroly od 20. 5. do 31. 5. (v závislosti na nadmořské výšce) a v průběhu VI., na bodu 10 minut (pokud není druh po 5 minutách registrován, použije se provokace nahrávkou), (2) monitoring na klasickém bodovém transektu po dobu 5 minut na bodu.
V roce 2010 monitoring v 5 z 6 PO, v nichž je lejsek malý předmětem ochrany (v PO Hostýnské vrchy nebyl monitoring proveden), a v dalších 11 oblastech, včetně 3 PO, celkem v 53 čtvercích:
– v 10 oblastech sčítání na bodových transektech s dobou pobytu na bodu 10 minut – v 1. termínu 38 transektů s celkem 677 body, v 2. termínu 39 transektů se 716 body.
– v PO Křivoklátsko sčítání na klasických bodových transektech (po 20 bodech, 5 minut na bodu – v 1. termínu 3 transekty, v 2. termínu 5 transektů, sčítání též v letech 2008–2009, výsledky jsou vyhodnoceny v textu PO,
– v 7 oblastech sčítání na liniích – v 1. termínu 28 linií o celkové délce 154,5 km, v 2. termínu 28 linií o celkové délce 113,8 km. V Chřibech proběhlo sčítání jen v 1. termínu.

Výsledky monitoringu

Bodové transekty s 10minutovým pobytem na bodu: V 1. termínu bylo obsazeno 82 (12,1 %) z 677 bodů a na nich napočítáno 95 teritorií, tj. 0,14 teritoria/1 bod., ve 2. termínu na 51 (7,1 %) ze 716 bodů napočítáno 58 teritorií, tj. 0,08 teritoria/1 bod. V ptačích oblastech, v nichž je lejsek malý předmětem ochrany, byly hodnoty frekvence i počtu teritorií na 1 bodu v 1. termínu téměř dvojnásobné (F 14,3 % vs. 7,4 %, 0,17 vs. 0,09 teritoria/1 bod), avšak v 2. termínu byl rozdíl již minimální.

Klasické bodové transekty (5 minut na bodu): V PO Křivoklátsko byly v 1. termínu obsazeny 3 (5,0 %) ze 60 bodů a na nich napočítány 4 ex., tj. 0,07 ex./1 bod a v 2. termínu byly na 4 (4,0 %) ze 100 bodů přítomny 4 ex., tj. 0,04 ex./1 bod. Oproti transektům s 10minutovým pobytem na bodu v této PO byly zaznamenány výrazně nižší hodnoty frekvence.

Linie: V 1. termínu bylo na 154,5 km zjištěno 16 teritorií, tj. 1,0 teritoria/10 km, ve 2. termínu na 113,8 km 13 teritorií, tj. 1,1 teritoria/10 km. Bezkonkurenčně nejvyšší hodnoty počtu teritorií/10 km byly v obou termínech zjištěny v PO Doupovské hory, v níž je lejsek malý předmětem ochrany.

Výsledky monitoringu lejska malého v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring in 2010.

Výsledky monitoringu lejska malého na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	9	8	328	302	39	11	11,9	3,6	43	15	0,13	0,05
PO Horní Vsacko	2	5	47	150	7	11	14,9	7,3	11	12	0,23	0,08
PO Krkonoše	8	8	68	68	16	14	23,5	20,6	18	14	0,26	0,21
PO Křivoklátsko	2	2	17	17	4	3	23,5	17,6	4	3	0,24	0,18
PO Jeseníky	2	1	33	18	0	0	0	0	0	0	0	0
PO Jizerské hory	1	2	17	32	4	2	23,5	6,3	6	2	0,35	0,06
Bílé Karpaty	2	2	23	23	2	1	8,7	4,3	2	1	0,09	0,04
Český les	8	8	37	37	4	2	10,8	5,4	5	4	0,14	0,11
Slavkovský les	2	2	40	40	5	6	12,5	15,0	5	6	0,13	0,15
Slezské Beskydy	2	1	67	29	1	1	1,5	3,4	1	1	0,01	0,03
Celkem – Total	38	39	677	716	82	51	12,1	7,1	95	58	0,14	0,08

Výsledky monitoringu lejska malého na klasických bodových transektech v PO Křivoklátsko v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at regular point transects in the Křivoklátsko SPA in 2010.

Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
Termín – Term											
1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
3	5	60	100	3	4	5,0	4,0	4	4	0,07	0,04

Výsledky monitoringu lejska malého na liniích v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Doupovské hory	3	6	11,4	21,6	9	8	7,9	3,7
PO Šumava	4	5	7,4	15,9	0	0	0	0
Bílé Karpaty	2	X	30,9	X	1	X	0,3	X
Český les	4	4	13,1	13,1	0	0	0	0
Chřiby	2	X	17,6	X	2	X	1,1	X
Orlické hory	6	5	46,1	33,7	1	0	0,2	0
Železné hory	7	8	28,0	29,5	3	5	1,1	1,7
Celkem – Total	28	28	154,5	113,8	16	13	1,0	1,1

Vývoj populace v ČR

Výsledky z pouhých 2 let monitoringu nejsou pro posouzení trendu populace lejska malého dostatečné. Ani JPSP nedisponuje takovým množstvím údajů, aby mohl být stanoven trend početnosti (jpsp.birds.cz). Porovnání a interpretaci výsledků monitoringu z let 2007 a 2010 komplikují značné rozdíly v rozsahu monitoringu i změny v metodice v některých oblastech. Vliv ovšem mělo i chladné a deštivé počasí v V. 2010. Určité závěry lze tak vyvozovat pouze z výsledků z oblastí se srovnatelným rozsahem monitoringu. Z oblastí, v kterých proběhlo sčítání na bodech, jsou srovnatelné výsledky z PO Krkonoše a Slavkovského lesa V první oblasti byly hodnoty frekvence i počtu teritorií na 1 bodu z let 2007 a 2010 poměrně vyrovnané a dokumentují stabilitu populace. Ve Slavkovském lese byly tyto hodnoty z roku 2010 v 1. termínu poloviční a vyrovnané až v 2. termínu. Z oblastí se sčítáním na liniích lze porovnávat jen výsledky z Železných hor. Počet teritorií/10 km linie tam poklesl v obou termínech, a to z 6,0 na 1,1, resp. z 2,5 na 1,7.

Z ptačích oblastí, v kterých je lejsek malý předmětem ochrany, stavy druhu nejvíce poklesly v PO Horní Vsacko: ze 100–170 párů k roku 2002 (Škrott et al. 2002) na pouhých 30–60 párů (Křenek & Pavelka 2013). Trvale počty lejsků klesají i v PO Beskydy (D. Křenek in litt.), mírný úbytek byl hlášen z PO Křivoklátsko (M. Tichai in litt.), v PO Doupovské hory je druh ohrožen kácením v porostech, které dosáhly mýtního věku (V. Tejrovský in litt.).

Stav z hlediska ochrany přírody

Největší ohrožení pro lejska malého představuje kácení starých bukových a smíšených porostů. Nejvýrazněji se tento faktor projevuje v PO Horní Vsacko, kde již zůstávají poslední zbytky starých bučin. Snaha získat kvalitní dřevní sortiment vede k odstraňování odumřelých a narušených stromů, tím vznikají stejnorodé kmenoviny a zcela vypadává fáze dožívání, která představuje pro lejska malého nejvíce hnízdních příležitostí.

Porovnání výsledků monitoringu lejska malého na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at point transects in 2007 and 2010.

Rok – Year	Počet bodů No. of points		F %		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2007	724	382	9,4	8,1	0,10	0,09
2010	677	716	12,1	7,1	0,14	0,08

Porovnání výsledků monitoringu lejska malého na liniích v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at lines in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term			
	1.	2.	1.	2.
2007	142,7	107,1	3,5	2,3
2010	154,5	113,8	1,0	1,1

Řešením je rozšíření sítě MZCHÚ a ponechávání části stromů v porostech k úplnému dožití v počtu 20–50 ks/ha. V PO Beskydy je pokles mírnější, protože je tam poměrně dobrá síť MZCHÚ a velké množství starých porostů.

Naopak v PO Krkonoše lze stávající způsob péče o lesní porosty, na které je uvedený druh vázán, považovat za vyhovující. Stavy tohoto druhu se zdají být stabilní a odhad pro období 2008–2010 proto zůstal na 60–70 hnízdících párech. Nově zpracovaný Plán péče o KRNAP a jeho ochranné pásmo (FLOUSEK 2010b) uvádí dvě konkrétní opatření věnovaná lejsku malému: (1) ponechávat v porostech staré doupné stromy a mrtvé stromy „nastojato“ a (2) zachovávat zápoj vrchního stromového patra (tj. vyloučit prosvětlení) při zásazích v lesních porostech s jeho hnízdním výskytem. Nejvýznamnější bukové a smíšené porosty s výskytem tohoto druhu jsou navíc ponechávány jako bezzásahové, i když se nacházejí mimo 1. zónu KRNAP.

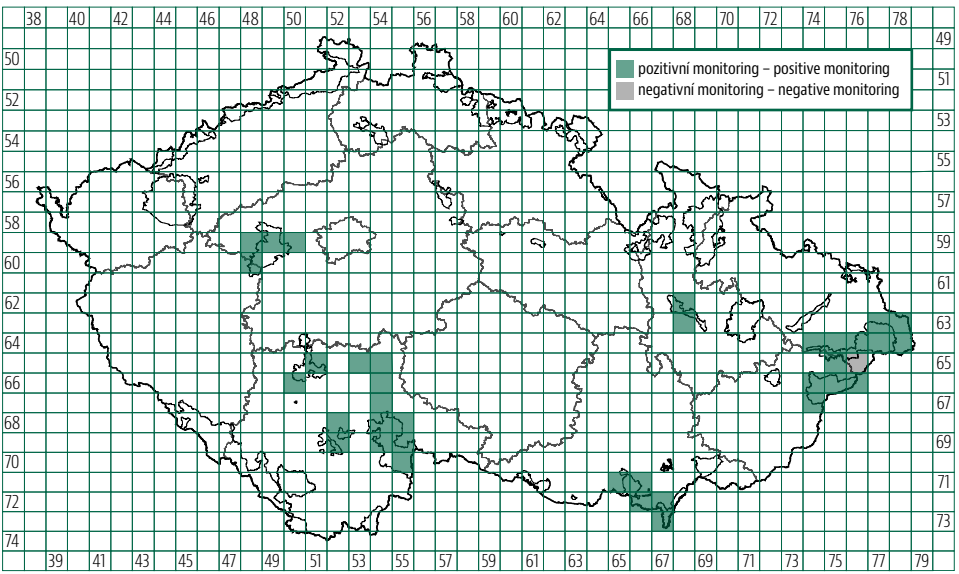
Zpracovali: K. Čihák, J. Flousek, J. Hora, D. Křenek, Z. Kučera ● Monitoring zajistili: PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát ● PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský ● PO Horní Vsacko: Jan Pavelka†, Jiří Pavelka ● PO Krkonoše: T. Diviš, J. Flousek ● PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, M. Tichai ● PO Jeseníky: T. Pospíšil, P. Šaj ● PO Jizerské hory: Jakub Čejka, M. Pudil ● PO Šumava: J. Hora ● Bílé Karpaty: D. Horal, J. Svieška ● Český les: P. Cehlániková, M. Prokopová ● Chřiby: G. Čamlík ● Orlické hory: K. Čihák, I. Čiháková (Máslová) ● Slavkovský les: P. Řepa ● Slezské Beskydy: D. Křenek, B. Křenková ● Železné hory: E. Vojtěchovská.

Lejsek bělokrký ▪ *Ficedula albicollis* ▪ Collared Flycatcher

Ptačí oblasti, v nichž je lejsek bělokrký předmětem ochrany: Hlubocké obory, Křivoklátsko, Litovelské Pomoraví, Pálava, Soutok – Tvrdonicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Bohdanečský rybník, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Doupovské hory, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Horní Vsacko, Hostýnské vrchy, Jaroslavické rybníky, Jeseníky, Králický Sněžník, Labské pískovce, Lednické rybníky, Libavá, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Třeboňsko, Údolí Otavy a Vltavy, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

Podle celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků (PECBMS 2012) má lejsek bělokrký za období 1982–2010 dlouhodobý trend početnosti s průměrným ročním nárůstem 2,46 % a krátkodobý trend za období 1990–2010 s nárůstem 0,41 %. Podle výsledků JPSP (od r. 1982) jeho početnost v ČR mírně narůstá (jpsp.birds.cz). Dlouhodobý trend od 80. let minulého století je posun fenologických charakteristik lejska bělokrkého (přílet 1. ♂, datum snesení 1. vejce, průměrné datum snesení 1. vejce ve všech snůškách 1. hnízdění) k časnějším hodnotám, a to v teplých a mírně teplých klimatických oblastech Moravy (KRÁL et al. 2011). V průběhu let 1951–2010 došlo v jihomoravských lužních lesích k posunu začátku hnízdění lejska bělokrkého do dřívější doby, a to v datu snesení 1. vejce o 13,7 dne a v průměrném datu snesení 1. vejce všech zjištěných hnízdících párů o 14,2 dne, přičemž výrazný trend posunu nastal až po roce 1981 (BAUER 2013).

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring in 2010.

Metodika a rozsah monitoringu

(1) Sčítání na bodových transektech a liniích ve 2 termínech – mezi 25. 4. a 10. 5. (v závislosti na nadmořské výšce) a přibližně o 2 týdny později,
(2) monitoring budkových populací – sledování obsazenosti budek a hnízdní úspěšnosti.
V roce 2010 monitoring v 11 oblastech nacházejících se v 37 čtvercích:
– v 5 oblastech sčítání na 20bodových transektech metodikou JPSP – v 1. termínu na 10 a v 2. termínu na 9 transektech, dále ve vyšších polohách v PO Beskydy a PO Horní Vsacko v 1. termínu 10 transektů s 260 body a v 2. termínu 13 transektů s 442 body a na Táborsku 3 transekty bez budek s 37 body a transekt s budkami s 21 body,
– ve 3 oblastech sčítání v 1. termínu na 14 liniích o celkové délce 89,0 km a v 2. termínu ve 2 oblastech na 5 liniích s celkovou délkou 40,0 km; samostatně jsou vyčleněny výsledky 2 sčítání na linii o délce 3,7 km v PO Beskydy,
– ve 3 oblastech kontroly celkem 2 043 budek.
V ptačích oblastech Křivoklátsko, Litovelské Pomoraví, Pálava a Soutok – Tvrdonicko, v nichž je lejsek bělokrký předmětem ochrany, byl monitoring proveden též v letech 2008–2009, výsledky jsou vyhodnoceny v textech dotčených PO.

Výsledky monitoringu

Bodové transekty: V 5 oblastech bylo v 1. termínu obsazeno 117 (58,5 %) z 200 bodů a na nich napočítáno 199 ex., tj. 1,00 ex./1 bod, ve 2. termínu to bylo 88 (48,9 %) ze 180 bodů a 132 ex., tj. 0,73 ex./1 bod. V bukových porostech ve vyšších polohách v PO Beskydy a PO Horní Vsacko bylo v 1. termínu zaznamenáno na 50 (19,2 %) z 260 bodů 53 teritorií, tj. 0,20 teritoria/1 bod a ve 2. termínu na 65 (14,7 %) ze 442 bodů 79 teritorií, tj. 0,18 teritoria/1 bod. Výsledky tam zřejmě byly ovlivněny velmi deštivým a chladným počasím v V. i VI. Na Táborsku bylo na 3 transektech bez budek v obou termínech zjištěno na 7 (18,9 %) z 37 bodů po 7 teritoriích, tj. 0,19 ex./1 bod, na transektu s budkami v 1. termí-

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring at points transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Křivoklátsko	5	5	100	100	53	40	53,0	40,0	109	59	1,09	0,59
PO Litovelské Pomoraví	2	2	40	40	30	27	75,0	67,5	47	45	1,18	1,13
PO Pálava	1	1	20	20	11	10	55,0	50,0	15	14	0,75	0,70
PO Soutok – Tvrdonicko	1	X	20	X	11	X	55,0	X	11	X	0,55	X
Břeclavsko	1	1	20	20	12	11	60,0	55,0	17	14	0,85	0,70
Celkem – Total	10	9	200	180	117	88	58,5	48,9	199	132	1,00	0,73

nu na 10 (47,6 %) z 21 bodů 11 teritorií a ve 2. termínu na 12 (57,1 %) bodech dokonce 17 teritorií, tj. 0,52, resp. 0,81 teritoria/1 bod.

Linie: V PO Třeboňsko a PO Hlubocké obory byly zaznamenány hustoty 3,4, resp. 3,0 teritoria/1 km, zatímco v PO Údolí Otavy a Vltavy jen 1,6 teritoria/1 km. Na hrázích Nové řeky a rybníka Rožmberk na Třeboňsku zpívalo dokonce 5,8, resp. 8,0 ♂/1 km. Na linii o délce 3,7 km v PO Beskydy (okolo 750 m n. m.) bylo v 1. termínu zjištěno 1 teritorium a ve 2. termínu 3 teritoria, tj. 0,3, resp. 0,8 teritoria/1 km.

Budky: Ve třech sledovaných oblastech s budkovými populacemi lejska bělokrkého dosahovaly hodnoty podílu obsazenosti budek v PO Křivoklátsko 52,5%, v PO Soutok – Tvrdonicko 43,2 % a na Táborsku 13,8 %.

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého na bodových transektech ve vyšších nadmořských výškách v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring at point transects at higher altitudes in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Beskydy	6	9	191	324	40	48	20,9	14,8	40	61	0,21	0,19
PO Horní Vsacko	4	4	69	118	10	17	14,5	14,4	13	18	0,19	0,15
Celkem – Total	10	13	260	442	50	65	19,2	14,7	53	79	0,20	0,18

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého na liniích v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring at lines in 2010.

Oblast – Area	Počet linií No. of lines		Délka (km) Length (km)		Počet párů No. of pairs		Počet párů/1 km No. of pairs/1 km	
	Termín – Term							
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Hlubocké obory	2	2	21,3	21,3	64	68	3,00	3,19
PO Třeboňsko	8	X	53,2	X	180	X	3,38	X
PO Údolí Otavy a Vltavy	4	3	14,5	18,7	23	8	1,59	0,43
Celkem – Total	14	5	89,0	40,0	267	76	3,00	1,90

Výsledky monitoringu budkových populací lejska bělokrkého v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher nest box population monitoring in 2010.

Oblast – Area	Počet budek No. of nest boxes	Počet obsazených budek No. of occupied nest boxes	%
PO Křivoklátsko	122	64	52,5
PO Soutok – Tvrdonicko	1 674	724	43,2
Táborsko	247	26	10,5

Vývoj populace v ČR

Výsledky z pouhých 2 let monitoringu, který navíc pokrývá jen nepatrný podíl populace lejska bělokrkého v ČR (odhad 35–70 tisíc párů), nejsou pro posouzení trendu celostátní početnosti dostatečné. Při srovnatelném rozsahu sčítání na bodových transektech i na liniích (po vyřazení výsledků z PO Horní Vsacko z roku 2007) v letech 2007 a 2010 jsou celkové výsledky obou metod poměrně vyrovnané, avšak v jednotlivých oblastech různorodé. Výrazně stouply hustoty v PO Litovelské Pomoraví (v 1. termínu z 0,55 na 1,18 ex./1 bod, v 2. termínu z 0,85 na 1,13 ex./1 bod) a v PO Hlubocké obory (v 1. termínu z 2,39 na 3,00 teritoria/1 km, v 2. termínu z 2,63 na 3,19 teritoria/1 km). Z ptačích oblastí, v nichž je lejsek bělokrký předmětem ochrany, lze na základě šestiletého monitoringu 2005–2010 usuzovat na stabilitu populací v PO Křivoklátsko, PO Litovelské Pomoraví a PO Pálava. Na transektu v PO Soutok – Tvrdonicko došlo v letech 2008–2010 oproti období 2005–2007 k výraznému poklesu početnosti (u tříletého průměru hodnot frekvence o třetinu a u tříletého průměru počtu ex./1 bod téměř na polovinu), výsledky z pouhých 20 bodů však nelze zobecnit pro celou PO. V PO Hlubocké obory byl odhad 450–700 párů z roku 2007 (HORA et al. 2010a) na základě výsledků v roce 2010 zvýšen na 500–800 párů.

Porovnání výsledků monitoringu lejska bělokrkého na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Collared Flycatcher monitoring at point counts in 2007 and 2010.

Rok – Year	Počet bodů No. of points		F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2007	238	218	60,5	64,2	1,16	1,09
2010	200	180	58,5	48,9	1,00	0,73
2010*	260	442	19,2	14,7	0,20	0,18

* vyšší polohy (PO Beskydy, PO Horní Vsacko) – higher altitudes

Porovnání výsledků monitoringu lejska bělokrkého na liniích v letech 2007 a 2010.
Pozn.: V roce 2007 bez výsledků z PO Horního Vsacka.
Comparison of the results of the Collared Flycatcher monitoring at lines in 2007 and 2010.
Note: In 2007, without results from Horní Vsacko SPA.

Rok – Year	Délka linií (km) Length of lines (km)		Počet teritorií/1km No. of territories/1km	
	Termín – Term			
	1.	2.	1.	2.
2007	69,4	54,7	2,90	1,57
2010	89,0	40,0	3,00	1,90

Porovnání výsledků monitoringu budkových populací lejska bělokrkého v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Collared Flycatcher nest box population monitoring in 2007 and 2010.

Oblast – Area	Počet budek No. of nest boxes		% obsazených budek %. of occupied nest boxes	
	2007	2010	2007	2010
PO Křivoklátsko	120	122	46,7	52,5
PO Soutok – Tvrdonicko	1 551	1 674	46,4	43,2
Táborsko	122	247	9,0	10,5

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav lejska bělokrkého v ČR je příznivý, podle JPSP početnost mírně roste (jpsp.birds.cz). Nicméně na místní úrovni může být tento druh ohrožen kácením starých listnatých a smíšených porostů a starých stromů při údržbě alejí, břehových porostů v alejích či razantních rekonstrukcích parků. Mýtní těžby starých porostů jsou např. příčinou poklesu početnosti v PO Horní Vsacko. Ochrana lejska bělokrkého spočívá zejména v zachování starých listnatých a smíšených listnatých porostů, v ponechávání doupných stromů v porostech na dožití a také ve včasné náhradě dožívajících starých stromů (zejména dubů) na hrázích rybníků, v alejích a v parcích. V místech s nedostatkem dutin lze lejska bělokrkého podpořit budkami.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Hlubocké obory: J. Pykal, J. Šebestian • PO Křivoklátsko: A. Fuchsová, M. Haifler, S. Lepič, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • PO Litovelské Pomoraví: K. Poprach • PO Pálava: J. Chytil • PO Soutok – Tvrdonicko: J. Chytil, F. Krause • PO Beskydy: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • PO Horní Vsacko: Jan Pavelka†, Jiří Pavelka • PO Třeboňsko: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) • PO Údolí Otavy a Vltavy: Jiří Bureš, M. Frencl, P. Volf • Břeclavsko: J. Chytil • Táborsko: J. Fišer, J. Jahelka, Michael Strnad, J. Vitovský, S. Vyhnal.

Ťuhýk obecný ▪ *Lanius collurio* ▪ Red-backed Shrike

Ptačí oblasti, v nichž je ťuhýk obecný předmětem ochrany: Doupovské hory, Horní Vsacko, Pálava.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: Beskydy, Bohdanečský rybník, Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Českobudějovické rybníky, Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Hostýnské vrchy, Hovoransko – Čejkovicko, Jeseníky, Jizerské hory, Komárov, Králický Sněžník, Krkonoše, Křivoklátsko, Labské pískovce, Lednické rybníky, Libavá, Litovelské Pomoraví, Novodomské rašeliniště – Kovářská, Novohradské hory, Orlické Záhoří, Podyjí, Poodří, Rožďalovické rybníky, Řežabinec, Soutok – Tvrdonicko, Šumava, Třeboňsko, Údolí Otavy a Vltavy, Východní Krušné hory, Žehuňský rybník – Obora Kněžičky.

Nové poznatky

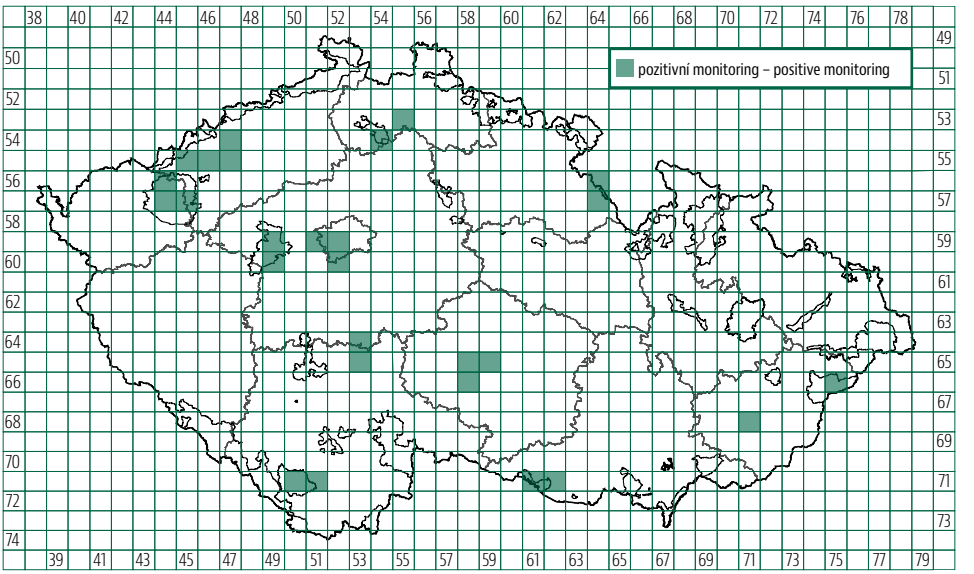
Hušek et al. (2009) na základě kroužkovacích dat zjistili, že načasování hnízdění závisí jak na klimatických podmínkách na hnízdištích, tak na velikosti populace. V 39 (ze 42 zkoumaných) menších opuštěných vojenských výcvikových prostorech Reif & Marhoul (2010) zaznamenali hustotu ťuhýka obecného 0,91 páru/10 ha. Patřil tam mezi druhy řídkých křovin. Podle celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků měl tento druh v období 1980–2010 stabilní trend početnosti s průměrným poklesem jen 0,18 % ročně (PECBMS 2012). V ČR ťuhýk obecný vykazuje mírně vzestupný trend (jpsp.birds.cz).

Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání na bodových transektech a liniích ve 2 termínech v V. a VI. nebo mapování hnízdních okrsků a vyhledávání hnízd na monitorovacích plochách v průběhu V. a VI.
V roce 2010 monitoring v 13 oblastech nacházejících se v 27 čtvercích:
– v 5 oblastech sčítání ve 2 termínech na 11 transektech s celkem 223 body a v další oblasti (PO Boletice) na 5 transektech se 129 body jen ve 2. termínu,
– v PO Horní Vsacko sčítání v 1. termínu na linii o délce 3,4 km a na Luhačovicku ve 2. termínu na 2 liniích o celkové délce 9,0 km,
– ve 4 oblastech 8 modelových ploch o celkové rozloze 764 ha a v celé PO Orlické Záhoří (904 ha).

Výsledky monitoringu

Bodové transekty: V 1. termínu obsazeno 88 (39,5 %) z 223 bodů a na nich napočítáno 139 ex., tj. 0,62 ex./1 bod, ve 2. termínu bylo na 152 (43,2 %) z 352 bodů (vč. bodů v PO Boletice) přítomno 218 ex., tj. 0,62 ex./1 bod. Nejvyšší hodnoty hustoty byly zaznamenány v Ralsku, kde na 1 bod připadlo v 1. termínu 1,11 ex. a ve 2. termínu dokonce 1,43 ex.
Linie: Na 3,4 km v PO Horní Vsacko v 1. termínu zaznamenáno 7 teritorií, tj. 2,06 teritoria/1 km, v oblasti Luhačovicka v 2. termínu na 9 km 51 párů, tj. 5,67 páru/1 km, nalezeno 44 hnízd, z toho v 15 případech hnízdění nebylo úspěšné; v V. byl průběh hnízdění narušen chladným a deštivým počasím.
Modelové plochy: Na celkové rozloze 764 ha zjištěno celkem 78 párů, tj. 1,02 páru/10 ha.
V letech 2008–2010 bylo na celé kontrolované ploše PO Orlické Záhoří (903,9 ha) ležící v nadmořské výšce 700 m zjištěno 28–32 párů, tj. 0,31–0,35 páru/10 ha.

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného v roce 2010.
Pozn.: Čtverce s negativním výsledkem nebyly zjištěny.
Results of the Red-backed Shrike monitoring in 2010.
Note: No squares with negative records were registered.

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Red-backed Shrike monitoring at point transects in 2010.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term											
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
PO Doupovské hory	3	3	60	60	11	19	18,3	31,7	13	28	0,22	0,47
PO Boletice	X	5	X	129	X	61	X	47,3	X	66	X	0,51
PO Křivoklátsko	2	2	36	36	18	19	50,0	52,8	33	25	0,92	0,69
PO Podyjí	2	2	40	40	11	5	27,5	12,5	12	5	0,30	0,13
Mostecko	2	2	40	40	16	17	40,0	42,5	29	27	0,73	0,68
Ralsko	2	2	47	47	32	31	68,1	66,0	52	67	1,11	1,43
Celkem – Total	11	16	223	352	88	152	39,5	43,2	139	218	0,62	0,62

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného na plochách v roce 2010.
Results of the Red-backed Shrike at plots in 2010.

Oblast – Area	Počet ploch No. of plots	Rozloha (ha) Area (ha)	Počet párů No. of pairs	Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha
Radotínsko (Praha 5)	2	408	50	1,23
Táborsko: Jistebnicko	4	69	11	1,59
Vysočina: PP Jankovský potok	1	83	8	0,96
Vysočina: Rounek	1	204	9	0,44
Celkem – Total	8	764	78	1,02

Vývoj populace v ČR

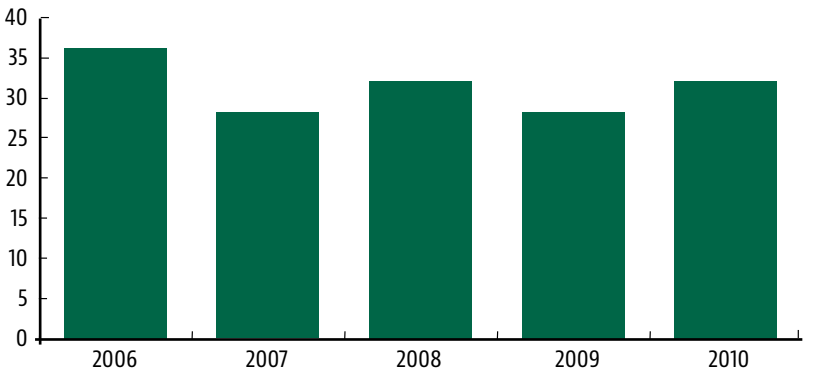
V roce 2010 výsledky monitoringu ovlivnil chladný a deštivý květen a i opožděný přílet ťuhýků. Výsledky sčítání na bodech ve 4 oblastech sledovaných v obou letech i na liniích na Luhačovicku byly oproti roku 2007 nižší, na transektech v obou termínech téměř o 30 %, na liniích v VI. o 20 %. Celkové výsledky z modelových ploch byly naopak vyrovnané. Podrobněji o změnách početnosti informují výsledky každoročních sčítání v letech 2005–2010 v PO Doupovské hory a v letech 2006–2009 v PO Pálava (viz texty dotčených PO). Na linii 3,4 v PO Horní Vsacko bylo v letech 2008 a 2009 zjištěno 13, resp. 14 teritorií, v roce 2010 to bylo jen 7 teritorií. V PO Orlické hory hodnoty hustot v letech 2006–2010 kolísaly mezi 0,31 a 0,40 páru/10 ha.

Porovnání výsledků monitoringu ťuhýka obecného na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Pozn.: Hodnoceny jen oblasti se srovnatelnými výsledky. Z výsledků roku 2007 vyřazeny PO Pálava a Načeratický kopec, kde se sčítání v roce 2010 neuskutečnilo, z obou porovnávaných let vyřazena PO Boletice (různý počet bodů i různé termíny).
Comparison of the results of the Red-backed Shrike monitoring at point transects in 2007 and 2010.
Note: Results of 2007 were recalculated, excluding the results of counts at lines from the Pálava SPA and from Načeratický kopec, which were not carried out, results of both years in Boletice SPA were also excluded because of different numbers of points and different terms.

Rok Year	Počet bodů No. of points	F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	163	44,8	53,4	0,83	0,96
2010	183	39,3	40,4	0,60	0,68

Porovnání výsledků monitoringu ťuhýka obecného na plochách v letech 2007 a 2010.
Pozn.: Z výsledků roku 2007 vyřazeny Odolice, kde se sčítání v roce 2010 neuskutečnilo.
Comparison of the results of the Red-backed Shrike monitoring at plots in 2007 and 2010.
Note: Results of 2007 were recalculated, excluding the results of counts from the Odolice, which were not carried out in 2010.

Rok – Year	Rozloha (ha) Area (ha)	Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha
2007	764	0,99
2010	764	1,02

Vývoj populace ťuhýka obecného v PO Orlické Záhoří v letech 2006–2010.
Development of the Red-backed population in the Orlické Záhoří SPA in 2006–2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

V současné době je ťuhýk obecný bez aktuálního ohrožení. V příhodných biotopech jde o hojně hnízdící druh, který se ve sledovaných oblastech vyskytuje na většině otevřených ploch s rozptýlenou zelení, místy ve vysoké populační hustotě. Negativní vliv na lokální početnost má vysekávání keřů při přeměně ploch na intenzivní pastviny či při zakládání nových vinic, nebo naopak spontánní zahušťování křovin.

Zpracovali: K. Čihák, V. Holáň, J. Hora, Z. Kučera • Monitoring zajistili: PO Doupovské hory: O. Bušek, V. Tejrovský • PO Horní Vsacko: M. Škrott • PO Boletice: Jiří Bureš, J. Hlásek, B. Kloubec, L. Lešák • PO Křivoklátsko: R. Remar, M. Tichai • PO Orlické Záhoří: K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), K. Hromádko, M. Hromádko, O. Šreibr • PO Podyjí: M. Valášek • Luhačovicko: J. Sviečka • Mostecko: V. Beran • Radotínsko: M. Holáň • Ralsko: J. Brožek • Táborsko: J. Fišer, Michael Strnad, J. Vitovský, S. Vyhnal • Vysočina: I. Kunstmüller.

Strnad zahradní ▪ *Emberiza hortulana* ▪ Ortolan Bunting

Ptačí oblasti, v nichž je strnad zahradní předmětem ochrany: Hovoransko – Čejkovicko.
Další ptačí oblasti v letech 2008–2010: –.

Nové poznatky

Nové poznatky z průzkumu lokalit v hnědouhelných těžebních oblastech Ústeckého kraje v letech 2009–2011 publikoval BERAN (2011). Na celkové ploše 288 km² zahrnující i nevhodné biotopy zaznamenal v roce 2009 23–35 párů strnada zahradního. Následujícím výzkumem v sezóně 2010 zjistil silné podhodnocení odhadů početnosti, na ploše lomů Šverma a Nástup odhadl populaci na 70 párů. Podle výsledků mezinárodního sympozia o strnadu zahradním (BERNARDY 2009) obecně platí shoda, že nelze jednoznačně stanovit příčiny početního i územního úbytku druhu v rámci Evropy – jedná se o celou řadu vzájemně se kombinujících faktorů: (1) zřejmě největší negativní vliv má výrazná změna zemědělské krajiny napříč celou Evropou vyznačující se intenzifikací zemědělské výroby, (2) vysoké ztráty během hnízdění i během tahu, dosud nedostatečně známá místa zimování a podmínky na nich, specifický způsob tahu – osamoceně a skokově na velké vzdálenosti (během 2–3 dnů až 600 km), (3) nestabilita izolovaných populací – výrazně vyšší věrnost samic místu narození, naopak vyšší disperze samců (řádově 50–100 km) a z toho plynoucí značný podíl lichých samců nebo dokonce jen samčí minipopulace, (4) dlouhodobá tradice lovu, např. ve Francii a v dalších zemích. Kriticky byly hodnoceny údaje o početnosti publikované např. BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a) ve smyslu příliš optimistických odhadů rozsahu rozšíření i velikostí populací a jejich trendů. ŠIMEČEK (2009) na sympoziu přednesl příspěvek o rozšíření strnada zahradního na jižní Moravě.

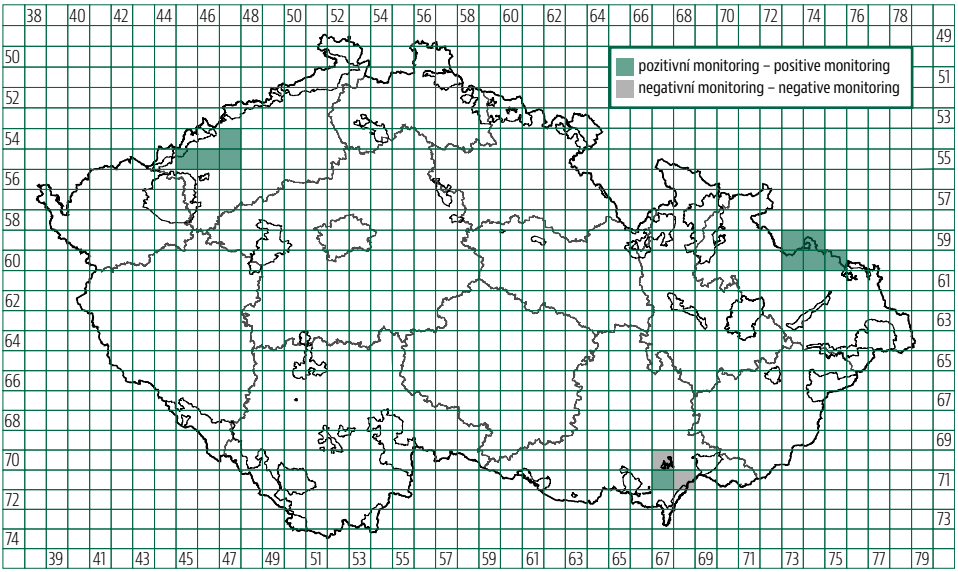
Na základě analýzy hlasu prokázal M. Lang (unpubl.), že naši ptáci spadají do pásu téměř identických nářečí, který se táhne z JV Bulharska až do S Čech, přičemž se u nás lomí k severu až severovýchodu, takže tam spadají i ptáci z Dolního Slezska. Důležitost nářečí u strnadů zahradních, tzn. jasně určitelné genotypy nebo místo původu a tím i definované tahové cesty apod., má velký význam pro další ochranu druhu.

Metodika a rozsah monitoringu

Sčítání na liniích nebo bodových transektech ve 3 termínech: 20. 4. – 20. 5., 21. 5. – 20. 6. a 21. 6. – 15. 7. V roce 2010 v PO Hovoransko – Čejkovicko 3 sčítání na 2 liniích o celkové délce 17,5 km, na Hlučínsku 3 sčítání na 4 transektech s celkem 87 body a na Mostecku (doly Nástup a Šverma) jen po 2 sčítáních na 2 bodových transektech po 20 bodech. V oblasti Javornicka monitoring nebyl, na rozdíl od roku 2007, proveden. V PO Hovoransko – Čejkovicko a na Hlučínsku se monitoring uskutečnil i v letech 2008 a 2009. Výsledky z těchto let z první oblasti jsou hodnoceny v textu PO a výsledky z Hlučínska jsou uvedeny v tabulce v tomto textu.

Výsledky monitoringu

V roce 2010 byl v PO Hovoransko – Čejkovicko zaznamenán pouze v 1. termínu 1 zpívající, zřejmě protahující ♂, tj. hustota 0,57 ex./10 km. Na Hlučínsku i Mostecku byly hodnoty počtu teritorií/1 bod v obou termínech poměrně vyrovnané, avšak na Mostecku zhruba trojnásobné.

Výsledky monitoringu strnada zahradního v roce 2010.
Results of the Ortolan Bunting monitoring in 2010.

Výsledky monitoringu strnada zahradního na bodových transektech v roce 2010.
Pozn.: Pro oblast Hlučínska použity pouze první 2 termíny monitoringu.
Results of the Ortolan Bunting monitoring at point transects in 2010.
Note: For the Hlučínsko area, only data from the first two monitoring terms were used.

Oblast – Area	Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	
			Termín – Term							
			1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Hlučínsko	4	87	14	17	16,1	19,5	20	21	0,23	0,24
Mostecko	2	40	19	15	47,5	37,5	30	28	0,75	0,70
Celkem – Total	6	127	33	32	26,0	25,2	50	49	0,39	0,39

Vývoj početnosti strnada zahradního v oblasti Hlučí
Pozn.: Použity nejvyšší hodnoty počtu samců ze 3 termínů
Changes in the numbers of the Ortolan Bunting pop
Note: The highest numbers of males from the three monito

Rok – Year	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %	Po No
2008	20	23,0	
2009	19	21,8	
2010	17	19,5	

Vývoj populace v ČR

Nadále pokračoval dlouhodobý pokles na iz
Čejkovicko, v níž je strnad zahradní předmě
nejnižší stav od roku 1992, kdy začalo sledov
protahující ♂. Podobně zřejmě strnad zahradn
nitoring neproběhl, ale při náhodných návštěv
zjištěn (T. Bělka in verb.). Pokles vykázala i
kde během tříletého monitoringu poklesla hus
populace se dnes nachází pouze v oblasti pov
závislá na další těžbě a průběhu rekultivací.
70 párů (BERAN 2011). Proto byl odhad popul
málního stavu 80 párů z let 2001–2003 (ŠŤAS

Stav z hlediska ochrany přírody

Nepříliš početné populace strnada zahradn
i na zdánlivě nepostřehnutelné změny prostřed
Čejkovicko. Tamní populace byla navíc z velk
litt.). Přestože se při celkovém pohledu ve vz
změny, vlivem intenzivních dotací do výsadby
plochy úhorů, ubylo vzrostlých solitérních ov
okopanin a pícnin. Tyto změny v kombinaci
používání drobné mechanizace přispěly k vyn
odlišném typu biotopu, i když rovněž ovlivněn
v oblasti hnědouhelných těžebních oblastí, ko
poměrně silná populace je závislá na udržov
50 %) a na následném průběhu a intenzitě re
RAN 2009b).

Zpracovali: V. Beran, K. Čihák, Z. Kučera, K. Šimeč
vicko: K. Šimeček ● Hlučínsko: P. Molitor ● Mostec

ínska v letech 2008–2010.
monitoringu na 4 transektech s 87 body.
pulation in the Hlučínsko area in 2008–2010.
oring terms at four transects of 87 points were used.

čet teritorií o. of territories	Počet teritorií/1 bod No. of territories per point
29	0,33
25	0,29
21	0,24

olovaných hnízdištích. V PO Hovoransko – ětem ochrany, byl zaznamenán v roce 2010 vání druhu v oblasti – jediný, pravděpodobně ní vymizel i z oblasti Javornicka, kde sice mo- ách dříve obsazených lokalit nebyl tento druh poměrně silná populace v oblasti Hlučínska, stota zhruba o čtvrtinu. Silná a životaschopná vrchových dolů v Ústeckém kraji, je však silně V roce 2010 byla její velikost odhadnuta na lace strnada zahradního v ČR zvýšen z mini- STNÝ et al. 2006) na nejméně 100 párů.

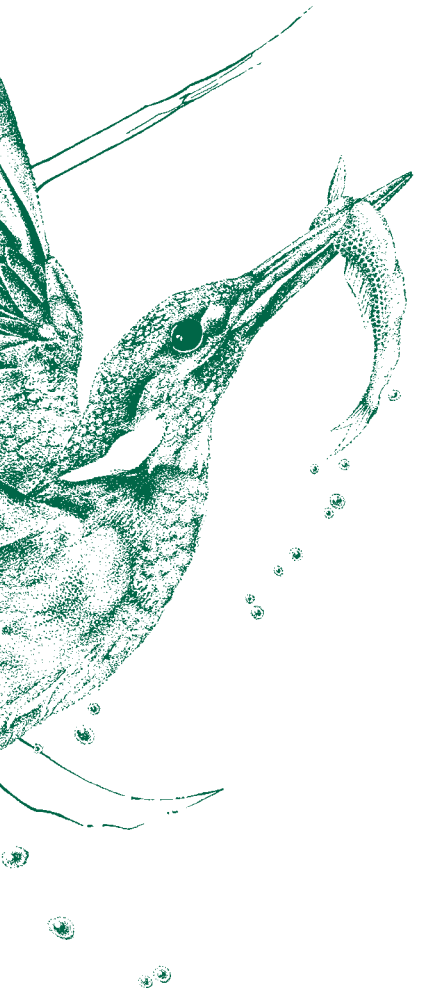
ního na izolovaných lokalitách jsou citlivé dí, jako se tomu stalo např. v PO Hovoransko – ké části tvořena lichými samci (K. Šimeček in zhledu krajiny neodehrály žádné dramatické y nových vinic ve zmíněné PO odtud zmizely ovocných stromů a přibylo vinohradů na úkor se zvýšenou aplikací pesticidů a nárůstem mizení strnada zahradního z PO. V naprosto ném činností člověka, hnízdí strnad zahradní de obývá plochy v rané fázi sukcese. Místní, vání nízké pokryvnosti vegetace (méně než ekultivačních zásahů po ukončení těžby (BE-

ček • Monitoring zajistili: PO Hovoransko – Čejko- ko: V. Beran.

Ptačí c

oblasti

Beskydy

Kód: CZ0811022
Rozloha: 41 702 ha
Předměty ochrany: čáp černý (*Ciconia nigra)*, jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), puštík bělavý (*Strix uralensis*), žluna šedá (*Picus canus*), datel černý (*Dryocopus martius*), strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*), lejsek malý (*Ficedula parva*).

Změny v ptačí oblasti

Ve sledovaném období došlo k mýtním těžbám v několika jádrových porostech. Jedná se zejména o porosty bučin v okolí obcí Řeka a Komorní Lhotka zahrnující jádrové území Ropice. Další těžby proběhly v masívu Lysé hory a Noříčí hory. Jednalo se o mýtní těžby s výměrou do 1 ha. Na vytěžených plochách byly ponechávány jednotlivé stromy nebo skupiny stromů k úplnému dožití do celkového počtu 50 kusů.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp černý
V letech 2008–2010 každoročně kontroly známých hnízd a vyhledávání nových hnízd ve vhodných porostech jejich systematickým procházením.

Jeřábek lesní, tetřev hlušec
V letech 2008–2010 sčítání pozorovaných jedinců a registrace pobytových stop celkem na 15 liniích o celkové délce 140,7 km od poloviny III. do VI. Na každé linii byla provedena 1 kontrola. V každém roce monitoring proběhl v jiné části PO: v roce 2008 3 linie v oblasti Ropice, Smrčiny, Kalužného a Slavíče, v roce 2009 4 linie v oblasti Velkého a Malého Travného a 2 linie na Lysé hoře a v roce 2010 po 3 liniích v oblasti Kněhyně – Čertův mlýn a na Smrku.

Kulíšek nejmenší
V roce 2009 1 jarní (IV.) kontrola na 3 liniích o celkové délce 5,2 km a 1 podzimní kontrola (IX.–X.) na 8 liniích o celkové délce 14 km.

Puštík bělavý
V letech 2008–2010 každoroční kontrola (podle klimatických podmínek v II.–III. a méně IV.) známých lokalit a vyhledávání nových lokalit včetně ověřování informací z různých zdrojů. V letech 2008 a 2009 bylo kontrolováno po 12 lokalitách, v roce 2010 13 lokalit.

Žluna šedá, datel černý, strakapoud bělohřbetý
V roce 2010 bylo ve 2 termínech (IV.–VI.) sčítáno ve 12 jádrových územích, a to na 11 bodových transektech s celkem 391 body a na 1 linii o délce 3,7 km. Sčítání výrazně komplikovalo nepříznivé počasí, kvůli kterému se několik kontrol muselo přerušit a dokončit jiný den. Protože v letech 2005–2007 monitoring každým rokem proběhl v jiných jádrových územích a v roce 2010 byla kontrolována všechna tato území, nejsou v části „Vývoj populací předmětů ochrany“ výsledky z uvedených let porovnávány v tabulkách.

Datlík tříprstý
V roce 2010 po 1 sčítání (konec IV.–V.) na 6 transektech s celkem 199 body.

Lejsek malý
V roce 2010 monitoring ve 12 jádrových územích: 1 linie o délce 3,7 km v V. a 11 bodových transektů, z toho na 5 transektech jen 1 sčítání – v V. 9 transektů s 328 body a v VI. 8 transektů s 302 body. Rovněž u tohoto druhu nejsou výsledky z roku 2010 a z jednotlivých let období 2005–2007 porovnávány v tabulce ze stejných důvodů jako u šplhavců.

Výsledky monitoringu

Čáp černý
Zatímco v roce 2008 a 2009 probíhala sezóna bez problémů a hnízda z roku 2008 byla obsazena i v roce 2009, v roce 2010 vlivem extrémně nepříznivého počasí čápi všechna obsazená hnízda opustili. Vyhodnocování početnosti na základě pozorování jedinců je vzhledem k členitosti území a velkému loveckému okrsku obtížné. V roce 2010 už byly prozkoumány téměř všechny potenciálně vhodné staré porosty a podařilo se tak dohledat většinu hnízd v PO a tedy podchytit většinu hnízdní populace na území PO, což teprve nyní dostatečně umožní sledování změn početnosti. Protože některé páry čápů hnízda během let střídají, nemusí neobsazení hnízda znamenat nepřítomnost páru na lokalitě. Jako efektivní metoda dohledávání hnízd se ukázalo systematické procházení porostů starších 80 let po skončení vegetační doby.

Výsledky monitoringu čápa černého v letech 2008–2010.
Pozn.: Počet kontrolovaných hnízd zahrnuje i nově nalezená hnízda.
Results of the Black Stork monitoring in 2008–2010.
Note: Number of checked nests also includes the newly discovered nests.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No. of checked nests	5	10	11
Počet nově nalezených hnízd No. of newly discovered nests	1	2	1
Počet nově zjištěných teritorií No. of newly discovered territories	0	0	0
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	5	6	6
Počet neúspěšných hnízdění No. of unsuccessful nests	0	0	6
Počet vyvedených mláďat No. of fledged young	10–11	min. 13	0

Jeřábek lesní

Za celé tři roky monitoringu bylo zaznamenáno 76 ex. v 64 teritoriích. V drtivé většině šlo o nálezy stop nebo trusu na sněhové pokrývce. Jako efektivní způsob monitoringu se jeví hledání stop v III. a začátkem IV. na sněhové pokrývce nebo během jejího odtávání.

Výsledky monitoringu jeřábka lesního v roce 2008–2010.
Results of the Hazel Grouse monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010	Celkem – Total
Počet linií No. of lines	3	6	6	15
Délka (km) Length	29,7	56,9	54,1	140,7
Počet ex. No. of individuals	20	31	25	76
Počet ex./10 km No. of individuals/10 km	6,7	5,4	4,6	5,4
Počet teritorií No. of territories	17	27	20	64
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	5,7	4,7	3,7	4,5

Tetřev hlušec

Monitoring probíhal na stejných liniích a stejnou metodikou jako u jeřábka lesního. V roce 2008 nebyl tetřev během monitoringu zjištěn. Výskyt byl hlášen z PR Čerňavina revírníkem, což je asi 2 km vzdušnou čarou od jednoho z transektů, ale jednalo se o přechodný výskyt. V roce 2009 byl nalezen trus slípky na J svahu Malého Travného. Mimo monitoring byl 21. 6. v blízkosti transektů u PR Travný potok pracovníky AOPK ČR zaznamenán výskyt 2 ♂♂. V oblasti Lysé hory nebyl tetřev při monitoringu zjištěn. Účastníky vlčích hlídek byl 5. 3. nalezen trus tetřeví slípky u PR Mazák. V roce 2010 byl nalezen trus v oblasti hory Smrk pod chatou Hubertka.

V Beskydech neexistuje životaschopná populace tetřeva se stabilními tokaništi nebo lokalitami s trvalým výskytem a ptáci se objevují ve vhodných biotopech nepravidelně a jen na přechodnou dobu. Díky hledání pobytových znaků na sněhové pokrývce se daří registrovat i tyto přechodné výskyty. Není jasné, zda jde o ptáky vypuštěné z Polska nebo se jedná o potulující se jedince z přirozených populací na Slovensku.

Výsledky sčítání tetřeva hlušce na liniích v letech 2008–2010.
Results of the Western Capercaillie counts at line in 2008–2010.

Rok Year	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet registrací No. of records	Počet registrací/10 km No. of records/10 km
2008	3	29,7	0	0
2009	6	56,9	1 trus – droppings	0,18
2010	6	54,1	1 trus – droppings	0,19
Celkem – Total	15	140,7	2	0,14

Kulíšek nejmenší

Monitoring proběhl v centrální části PO v masívu Smrku a ve východní části v oblasti Moráv ky a Horní Lomné. Většina kontrol byla provedena v podzimním období, kdy jsou pro zjišťování druhu vhodnější podmínky. Podzimní monitoring byl úspěšnější než jarní. Na základě monitoringu i dalšího sběru dat se populace kulíška jeví jako stabilní. Disperze kulíška je dána především přítomností vhodných biotopů, které mají spíše ostrůvkovitý charakter. Protože teritoria jsou na území PO vzdálena i několik kilometrů od sebe, ve většině případů není reálné při jedné kontrole postihnout více než 1 teritorium. Protože se kontrola na liniích prováděla pouze jednou v sezóně, nemusí být negativní výsledek důkazem neobsazenosti lokality. Nejnovější zkušenosti s akustickým monitoringem v Beskydech pomocí záznamníků ukazují, že největší hlasová aktivita je v ranních hodinách a kulíšek se na provokaci nemusí ozvat, i když je na lokalitě přítomen.

Výsledky monitoringu kulíška nejmenšího v roce 2009.
Results of the Eurasian Pygmy-owl monitoring in 2009.

Období Season	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
Jaro Spring	3	5,2	1	1,9
Podzim Autumn	8	14,0	4	2,9

Puštík bělavý

2008: 12 kontrolovaných lokalit, 9–10 teritorií,
2009: 12 kontrolovaných lokalit, 6 teritorií,
2010: 13 kontrolovaných lokalit, 9 teritorií.

Za teritorium jsou označeny lokality, na nichž houkal ♂, nebo se ozývala ♀. V letech 2008 a 2009 bylo kontrolováno po 12 lokalitách s výskytem druhu v minulých letech. V roce 2010 byla na základě přepokládaného výskytu přidána lokalita v PR Travný a výskyt druhu tam byl skutečně potvrzen. Výsledky monitoringu v roce 2009 v beskydské oblasti negativně ovlivnila tuhá a na sníh bohatá zima, když ještě koncem III. bylo v nejvyšších polohách až přes 2 metry sněhu. To se projevilo na nízké hlasové aktivitě a zřejmě i na počtu zahnízdivších párů. To, že během monitoringu druh nebyl zjištěn, ještě neznamená, že se v lokalitě

nevyskytoval. Na některých lokalitách byl výskyt potvrzen při kontrolách mimo monitoring nebo byl odtud druh hlášen jinými pozorovateli. Pokud shrneme data z monitoringu a další pozorování, lze konstatovat, že populace byla v letech 2008–2010 spíše stabilní. Jako efektivní metoda se ukázaly kontroly v časně jarním období spojené s používáním imitace hlasu.

Žluna šedá

Přítomnost žluny šedé byla zjištěna pouze v 6 z 11 monitorovaných jádrových území, a to pouze v 1. termínu monitoringu v 6 teritoriích. Velmi pravděpodobně byl tento stav zapříčiněn špatným počasím v hnízdní sezóně. Zda páry v této době nehnízdily či byla hnízdění neúspěšná nebo byla nízká hlasová aktivita, je otázkou. Zjistitelnost druhu na transektu zvyšuje použití provokace nahrávkou zejména během V., kdy přirozená hlasová aktivita klesá.

Výsledky monitoringu žluny šedé v roce 2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker monitoring in 2010.

Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
11	391	6	0	1,5	0

Datel černý

Během monitoringu na 11 transektech bylo zjištěno celkem 17 teritorií a navíc 2 teritoria mimo transekty. Na 3,7 km dlouhé linii na Velkém Javorníku bylo v obou termínech zaznamenáno po 1 teritoriu. Problémem při sledování a vyhodnocení početnosti je značná rozloha teritorií, protože datel je schopen přeletět i několik set metrů přes údolí a zaletět až na sousední transekt. Vyhodnotit početnost datla je možné až na základě dlouhodobého monitoringu. Zjistitelnost druhu během monitoringu byla dobrá a nebylo nutné používat provokaci pomocí hlasu. Někdy datel reagoval i na imitaci hlasu žluny šedé.

Výsledky monitoringu datla černého v roce 2010.
Results of the Black Woodpecker monitoring in 2010.

Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
11	391	14	3	3,6	0,8

Strakapoud bělohřbetý

Druh byl prokázán na všech 11 transektech v celkovém počtu 35 teritorií a další 4 teritoria byla zaznamenána mimo transekty. Kontrola na 3,7 km dlouhé linii na Velkém Javorníku byla s negativním výsledkem. I přes špatné počasí v sezóně roku 2010 jsou výsledky poměrně uspokojivé a to, že se nepodařilo prokázat výskyt na některých dříve známých teritoriích, ještě nemusí vypovídat o jejich neobsazenosti. Nicméně kromě monitoringu probíhalo v některých lokalitách i sledování v jiných letech a zjistilo se, že některá teritoria už nejsou obsazována a nová nebyla nalezena. Zjistitelnosti druhu významně napomohla imitace bubnování, na které ptáci reagovali dost intenzivně. Úspěšnost této metody se snižuje ihned po vyvedení mláďat, přestože se ptáci ještě nějakou dobu v teritoriích zdržují. Ideální doba pro monitoring strakapouda v Beskydech je během IV. a až do 2. dekády V.

Výsledky monitoringu strakapouda bělohřbetého v roce 2010.
Results of the White-backed Woodpecker monitoring in 2010.

Počet transektů No. of transects	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
11	391	34	13	8,7	3,3

Datlík tříprstý

V roce 2010 byla na 6 transektech a celkem 199 bodech zjištěna 3 teritoria. Další 2 teritoria byla zaznamenána při monitoringu strakapouda bělohřbetého na místech, odkud byl datlík v minulosti znám, ale nejednalo se o pravidelně obsazované lokality. Během monitoringu byla kontrolována historicky známá hnízdiště, z nichž některá patří mezi dlouhodobě obsazované lokality. Přestože byla ve všech případech použita provokace nahrávkou bubnování, nebyl na některých dříve obsazovaných lokalitách datlík zjištěn, což patrně souvisí s klimaticky extrémní hnízdní sezónou. Většina hnízdišť datlíka se nachází v polohách mezi 900–1 300 m n. m., kde byla ještě v polovině V. souvislá sněhová pokrývka v mocnosti asi od 10 do 40 cm v závislosti na nadmořské výšce.

Lejsek malý

Lejsek malý byl jedním z druhů, pro kterého byla hnízdní sezóna 2010 nepříznivá vzhledem k prudkému ochlazení v polovině V. a chladnému a deštivému počasí během 2. poloviny V. a v VI. Začátkem V. byl v NPR Mionší zaznamenán rekordní počet 27 zpívajících ♂♂ (z toho 2 ♂♂ mimo transekt), avšak při červnové kontrole byli zjištěni pouze 2 ♂♂. Během roku 2010 nebyl lejsek malý zastižen na transektech, které se nacházejí na severně exponovaných svazích v nadmořských výškách nad 800 m. S negativním výsledkem skončilo i sčítání na linii 3,7 km na severním svahu Velkého Javorníku (cca 800–820 m n. m.). Během monitoringu bylo zaznamenáno celkem 55 zpívajících ♂♂, z toho 52 ♂♂ na transektech. Nejnovější poznatky z kroužkování a barevného značení v Beskydech ukazují, že ptáci obsazují hnízdiště už během 1. dekády V. a hned začínají obhajovat teritoria. Řada samců odchytávaných kolem 10. 5. už byla spárována a v jednom případě bylo pozorováno stavění hnízda a v dalším případě chycena samice s vyvinutou hnízdní

nažinou. Také byla obsazena teritoria známá z minulých let. Aktivita lejsků silně klesá ve 3. květnové dekádě a jsou tehdy zjistitelní převážně za pomocí provokace nahrávkou hlasu. Na základě uvedených poznatků se doporučuje provádět monitoring lejska malého v době od 8. 5. do 25. 5.

Výsledky sčítání lejska malého na bodových transektech v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at point transects in 2010.

Měsíc – Month	V.	VI.
Počet transektů No. of transects	9	8
Počet bodů No. of points	328	302
Počet obsazených bodů No. of occupied points	39	11
F %	11,9	3,6
Počet ♂♂ No. of ♂♂	43	15
Počet ♂♂/1 bod No. of ♂♂ per point	0,13	0,05

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp černý

Ačkoli se během jednotlivých let mění počet kontrolovaných hnízd, populace čápa černého je vcelku stabilní. Většina známých hnízd se nachází v pralesovitých porostech MZCHÚ nebo v těžko přístupných lokalitách, kde hnízda nejsou rušena nebo ohrožena těžbou. Zvyšující se počet nalezených hnízd je výsledkem vyššího úsilí při jejich vyhledávání a úspěšnosti použité metody. Populace čápa černého v PO Beskydy byla odhadnuta na 10–15 párů.

Jeřábek lesní

Populace vykazuje stabilní trend, lokálně však dochází k přesunu jednotlivých teritorií podle změn v biotopech. Tyto změny spočívají hlavně v odrůstání mlazin, které se zapojují, až z nich vzniknou husté tyčkoviny a tyčoviny bez světlin, pionýrských dřevin a bylinného patra. Největší počty jeřábka jsou zjišťovány v oblastech s pralesovitými porosty a distribuce jeho teritorií se v nich významněji nemění. Jako nejvhodnější metoda monitoringu se osvědčilo hledání pobytových znaků na sněhové pokrývce. V letech 2005–2007 monitoring proběhl jen v oblastech, které byly monitorovány v roce 2010 (2005 a 2007 Kněhyně – Čertův mlýn, 2006 Smrk), což ovlivňuje srovnatelnost a interpretaci výsledků.

Porovnání výsledků monitoringu čápa černého v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Black Stork monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No of checked nests	3	4	6	5	10	11
Počet nově nalezených hnízd No. of newly discovered nests	0	0	0	1	2	1
Počet nově zjištěných teritorií No. of newly discovered territories	1	5	2	0	0	0
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	1	3	4	5	6	6
Počet neúspěšných hnízdění No. of unscuccessful nests	0	0	0	0	0	6
Počet vyvedených mláďat No. of fledged young	2	9	10	10–11	min. 13	0

Porovnání výsledků monitoringu jeřábka lesního v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Hazel Grouse monitoring in 2005–2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet ex./10 km No. of individuals/10 km	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
2005	21,5	2,8	2,8
2006	21,8	6,9	6,4
2007	24,2	14,5	12,4
2005–2007	67,5	8,3	7,4
2008	29,7	6,7	5,7
2009	56,9	5,4	4,7
2010	54,1	4,6	3,7
2008–2010	140,7	5,4	4,5

Tetřev hlušec

Populace tohoto druhu se stále pohybuje na hranici přežití a její obnova je vzhledem ke stále se stupňujícímu tlaku na využívání území prakticky nereálná. Otázkou zůstává, zda se v PO ještě nachází původní populace nebo se jedná již o jedince pronikající do Beskyd ze sousedního Polska, kde již několik let probíhá repatriační program (Rzońca 2011). Výskyty jsou potvrzovány především z oblastí, kde se nacházejí nejcennější pralesovité zbytky porostů. Stejně jako u jeřábka se ukázala nejvhodnější metoda hledání pobytových znaků na sněhové pokrývce.

Porovnání výsledků monitoringu tetřeva hlušce v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Western Capercaillie monitoring in 2005–2010.

Rok Year	Lokalita Locality	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet registrací No. of records	Počet registrací/10 km No. of records/10 km
2005	Kněhyně – Čertův mlýn	21,5	1	0,47
2006	Smrk	21,8	3 trus – droppings	1,38
2007	Kněhyně – Čertův mlýn	24,2	1	0,41
2008	Ropice – Smrčina – Kalužný – Slavíč	29,7	0	0
2009	Velký a Malý Travný a Lysá hora	56,9	1 trus – droppings	0,18
2010	Kněhyně – Čertův mlýn a Smrk	54,0	1 trus – droppings	0,19

Kulíšek nejmenší

Populace druhu není sice početná, ale udržuje se na stabilní úrovni. Některá teritoria jsou obsazována několik let, jiná se mění podle těžeb v porostech. Vzhledem k velké ploše starých porostů s převahou smrku má kulíšek v PO dobré podmínky, zejména ve střední a východní části PO.

Porovnání výsledků monitoringu kulíška nejmenšího v letech 2006 a 2009.
Comparison of the results of the Eurasian Pygmy-owl monitoring in 2006 and 2009.

Období Season	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
Jaro – Spring 2006	11,5	1	0,9
Jaro – Spring 2007	15,9	1	0,6
Jaro – Spring 2009	5,2	1	1,9
Podzim – Autumn 2009	14,0	4	2,9

Puštík bělavý

Po počátečním šíření a nárůstu početnosti došlo k obsazení vhodných biotopů a po nasycení území se populace druhu stabilizovala. K roku 2010 je známo celkem 13 lokalit, které je možné prozatím považovat za stabilní hnízdiště. Sedm z těchto lokalit se nachází v MZCHÚ s pralesovitými porosty, které představují pro tento druh optimální biotop. Kromě těchto lokalit se objevují další pozorování v dalších lokalitách, ale jedná se spíše o přechodné výskyty. K roku 2010 byly prozkoumány přibližně 3/4 plochy PO, které zahrnují téměř všechny vhodné biotopy. Přesto je možné, že některé páry v PO unikají pozornosti. Protože se jedná o druh s větší rozlohou teritorií, která bývají vzdálena od sebe i několik kilometrů, může monitoring pouze stávajících lokalit odhalit setrvalý stav nebo pokles početnosti, nikoliv však případný vzestup početnosti v PO. K tomu by bylo třeba sledovat i další části PO s potenciálně vhodnými biotopy.

Porovnání výsledků monitoringu puštíka bělavého v letech 2005–2010.
Comparison of the Ural Owl monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	9	13	11	12	12	13
Počet teritorií No. of territories	5	8	6	9–10	6	9

Žluna šedá
V předcházejícím období monitoringu bylo každý rok sledováno jiné jádrové území, v roce 2010 pak byla kontrolována všechna jádrová území. Navíc v roce 2010 bylo nepříznivé počasí a monitoring je tak obtížně srovnatelný. Protože žluna šedá byla sledována i v letech mimo monitoring, je možné na základě delší řady dat konstatovat, že dochází k mírnému poklesu početnosti. Jednou z příčin je těžba a fragmentace starých porostů, ke které došlo zejména v severovýchodní části PO.

Datel černý
Populace datla černého se udržuje na stabilní úrovni. Při monitoringu jsou zjišťována přibližně stejná teritoria. Některá z nich jsou známa už více než 10 let, jiná se jen mírně posouvají v rámci území. Určit však přesně, kde se teritoria nacházejí, je problematické vhledem k jejich velké rozloze.

Strakapoud bělohřbetý
Protože jsou sledována a monitorována jádrová území, která soustřeďují většinu populace, jsou jednotlivá teritoria poměrně dobře známa, a to i několik let. Zejména v oblasti obcí Řeka a Komorní Lhotka došlo k vykácení a roztěžení porostů, což mělo za následek zmizení 2–3 párů. Populace druhu má proto klesající trend.

Datlík tříprstý
Datlík se v PO vyskytuje především v pralesovitých horských smrčinách v maloplošných chráněných územích. V nich se početnost udržuje na přibližně stejné úrovni. Tyto oblasti tvoří jakýsi základ populace, čítající kolem 10 párů. Krom těchto lokalit se objevují občasná hnízdiště i v hospodářských lesích s převahou smrku, kde je přítomnost datlíka dána vznikajícími a zase zanikajícími podmínkami. Vhodné podmínky vzniknou např. při napadení stromů kůrovcem či při polomu, ale při asanaci takové lokality zase rychle zaniknou. V závislosti na vhodných podmínkách v hospodářských porostech početnost datlíka kolísá. Jedná se však o změny v rozsahu několika párů.

Lejsek malý
Populace lejska malého v PO trvale klesá. Na výsledcích monitoringu to však není zatím patrné, protože transekty vedou těmi nejcennějšími biotopy a navíc jsou sledovány po krátkou dobu. V PO Beskydy byla vymezena pro lejska malého jádrová území (Křenek 2006), která zahrnují nejvýznamnější část populace v PO. Do těchto území byl soustředěn veškerý výzkum druhu. Porovnání početnosti lejska malého v jádrových územích v letech 1995–2004 a v období 2005–2010 dokládá její trvalý pokles. Lejsek

ubývá zejména v okrajových částech jádrových území, kde se vyskytoval koncem 90. let a začátkem nového milénia.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle předmětů ochrany v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 5–7 druhů přílohy I. K roku 2010 došlo ke zpřesnění odhadů hnízdících párů: včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 4–6 párů, chřástal polní (*Crex crex*) 10–20 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 10–40 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 250–300 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 40–50 párů. Nepodařilo se zaznamenat hnízdění výra velkého (*Bubo bubo*) a zdá se, že v PO nehnízdí nebo jen ojediněle nejvýše 1 pár, podobně jako ledňáček říční (*Alcedo atthis*). V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2008 monitorován chřástal polní a v roce 2010 v rámci transektů pro druhy bučin lejsek bělokrký.

Stav z hlediska ochrany přírody

Ačkoliv se populace čápa černého jeví jako stabilní, působí na ni stále ohrožující faktory, které přispívají k její stagnaci, protože se v území nachází jen omezené množství vhodných hnízdních lokalit. Hlavním ohrožujícím faktorem je pasečný způsob obnovy porostů spojený s pěstováním stejnověkých porostů, které poskytují omezené hnízdní možnosti. Významné je také narůstající rušení rekreačním využíváním lesů. Negativně působí úpravy toků a také rybářské hospodaření na tocích vedoucí k narušení věkové struktury rybí obsádky.

Velká část populace jeřábka lesního žije v hospodářských lesích, kde mu pasečný způsob obnovy porostů poskytuje pouze dočasné podmínky zejména v raných stádiích porostů do doby vytvoření zápoje a pak až ve starých rozvolněných porostech. Jak prokazují výsledky monitoringu, nejvyšší početnost je v oblastech s vyšším podílem porostů pralesovitého charakteru. Stále silněji působí rekreační využívání lesů. V zimním období to jsou především skialpinisté, kteří vjíždějí do všech MZCHÚ v PO. V současné době se v Beskydech koná řada hromadných závodů s desítkami až stovkami účastníků a řada z nich probíhá i v nočních hodinách. Jak dalekosáhlý vliv mají na populaci jeřábka i dalších druhů, lze jen odhadovat. U těchto závodů však neprobíhá žádný monitoring jejich průběhu, natož sledování vlivů na druhy v PO. Častěji se objevují sněžné skútry na lesních cestách a turistických trasách nejen v denních, ale i večerních hodinách. V letním období jsou významným zdrojem rušení sběrači lesních plodů a hub, kteří vstupují i do nejcennějších porostů. V neposlední řadě se do výčtu negativních faktorů přidává nárůst nelegálních vjezdů motorových vozidel.

Na populaci tetřeva hlušce působí řada negativních faktorů, které ve vzájemném spolupůsobení prakticky znemožňují nejen její obnovu, ale také její trvalou existenci. Pokud nebudou odstraněny příčiny úbytku, nelze očekávat, že se vytvoří životaschopná populace. Situaci nejspíš nezmění ani plánované posílení populace z umělého odchovu, který připravují Lesy ČR, s. p. V některých částech PO byla sice realizována opatření na zlepšení kvality biotopů a bylo vyhlášeno několik MZCHÚ, jedná se ale jen o menší vzájemně izolované plochy. Významnými limitujícími faktory jsou obrovský a stále sílící tlak na rekreační využívání území, který se jen v nedostatečné míře daří regulovat, a nevhodná struktura lesních porostů a způsob jejich obhospodařování. Na základě pozorování lze očekávat, že tetřev bude v nízkých stavech pouze přežívat pravděpodobně jen díky posilování populace na polské straně Slezských Beskyd.

Hlavní hrozbou pro kulíška nejmenšího je těžba starých porostů. Zatím je však takových porostů s převažujícím zastoupením smrku v PO dostatek a kulíšek se proto dokáže se změnami vyvolanými těžbou do jisté míry vyrovnat.

Populace puštíka bělavého se jeví zatím jako stabilní, přesto na ni působí negativní faktory, zejména pasečný způsob obnovy porostů. Těžbou jsou ohroženy 4 ze 13 lokalit, u dalších je ohrožení nižší, protože součástí teritorií jsou MZCHÚ. Nejvíce jsou ohrožena hnízdiště v masívu Ropice a v oblasti Tyry u Třince.

Část populace žluny šedé je z hlediska ochrany zajištěna, protože v PO je již velmi dobrá síť MZCHÚ, která zahrnují většinu známých teritorií. Nejvíce těžeb, které vedly k zániku teritorií, je v oblasti obcí Řeka a Komorní Lhotka. Populace vykazuje mírně klesající tendenci, ale zatím není významně ohrožena.

Početnost datla černého se jeví jako stabilní. Tento druh není striktně vázán na pralesovité porosty přirozeného charakteru a je schopen kromě bučin zahnízdit i ve starých porostech s dominancí smrku. Vzhledem ke své velké prostorové aktivitě je schopen snést určitou míru disturbance prostředí. Dobré podmínky nachází už ve stávající síti MZCHÚ. Problémem zůstává těžba v hnízdní době v porostech s převahou smrku, kde mohou být zničena obsazená hnízda.

Ačkoliv je významná část hnízdišť strakapouda bělohřbetého chráněna v MZCHÚ, druh je ohrožen pasečným způsobem hospodaření a fragmentací biotopů. Během monitoringu byl zaznamenán nejvýznamnější podíl těžeb v jádrových porostech v oblasti obce Komorní Lhotka a Řeka, kde došlo k zániku 2–3 teritorií.

Rozšíření datlíka tříprstého v PO je ostrůvkovité. Mimo chráněné pralesovité porosty horských smrčin tento druh ohrožuje pasečný způsob obnovy porostů a těžba ve smrkových porostech v hnízdní době. Zatím v PO Beskydy nebylo během monitoringu těžbou ohroženo žádné známé teritorium. Zásah do teritoria byl zaznamenán pod PR Velký Polom, ale patrně nedošlo k vytěžení hnízdního porostu, protože datlík tam byl zjištěn v dalších letech.

Přestože je v PO již poměrně dobrá síť MZCHÚ, hnízdí v nich jen menší část populace lejska malého. Důvodem je, že se tato území nacházejí ve vyšších nadmořských výškách, které lejskovi nevyhovují. Proto velká část populace druhu obývá hospodářské lesy v nižších polohách, které jsou nyní v mýtním věku. Hlavní ohrožení představuje pasečný způsob obnovy porostů a výchova porostů směřující k získání kvalitního dřevního sortimentu. Těžby byly zaznamenány zejména v oblasti obcí Řeka a Komorní Lhotka. Monitoring opět potvrdil mimořádný význam NPR Mionší jako refugia, když bylo v roce 2010 zjištěno v NPR a jejím těsném okolí 27 zpívajících ♂♂. Význam refugia se projevuje i v sousedním masívu Kozubové, která je v PO druhou dlouhodobě nejbohatší hnízdní oblastí druhu. V této oblasti jsou však porosty v mýtním věku a během několika let začnou být těženy.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, D. Křenek • Monitoring zajistili: Koordinace: D. Křenek • Čáp černý: D. Křenek • Jeřábek lesní, tetřev hlušec: B. Jůzová, M. Krupa • Kulíšek nejmenší: D. Křenek • Puštík bělavý: P. Bílek, P. Czyž, D. Křenek, B. Křenková, J. Šerek, M. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • Žluna šedá, datel černý, strakapoud bělohřbetý: P. Bílek, D. Křenek, B. Křenková, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák, A. Vašát • Datlík tříprstý: D. Křenek, J. Šerek • Lejsek malý: D. Křenek, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák • Chřástal polní: D. Křenek • Lejsek bělokrký: D. Křenek, Jiří Pavelka, J. Šerek, R. Špilák.

Bohdanečský rybník

Kód: CZ0531012
Rozloha: 306,8 ha
Předmět ochrany: chřástal kropenatý (*Porzana porzana*).

Změny v ptačí oblasti

Na základě schváleného Plánu péče o NPR Bohdanečský rybník (BAŤOVÁ et al. 2005) pokračovala v letech 2008–2010 řízená péče o lokalitu s cílem udržení či zlepšení stavu prostředí pro mokřadní faunu a flóru území včetně předmětu ochrany PO – chřástala kropenatého. Po úvodních razantních revitalizačních zásazích v letech 1998–2000, týkajících se zejména obnovy ostřicových luk v Dolanské zátoce, odbahnění a obnovy litorálu rybníka Matka a vytvoření tůní v severozápadní zátoce, probíhalo na osm etap rozplánované odbahňování a obnova litorálního pásma Bohdanečského rybníka, které by mělo vyvrcholit vytvořením lagun v rákosinách Dolanské zátoky v letech 2013–2015 (FRANKOVÁ & PEŘINA 2014). Tyto jednorázové a technicky náročné revitalizační akce doplňovala průběžná péče o obnovované biotopy – každoročně od začátku července probíhalo kosení lučních a ostřicových porostů, a to zejména v Dolanské zátoce a u rybníka Matka a koseny byly i rákosové ostrůvky u Polákova poloostrova. Řízené zásahy měly již v prvních letech pozitivní vliv na biodiverzitu (PRAUSOVÁ 2005).

Metodika a rozsah monitoringu chřástala kropenatého

Registrace hlasových projevů v nočních hodinách po (doporučené) předchozí krátké provokaci nahrávkou. Chřástali jsou sčítáni po dobu nejméně 5 minut na bodech rozmístěných ve vhodných biotopech (ostřicové a přerušované rákosové porosty) v období od začátku V. do první poloviny VII. Volající ♂♂ jsou přesně lokalizováni, přičemž při odhadu počtu jedinců je kladen důraz na případné současné registrace různých jedinců (viz PACLÍK 2006, HORA et al. 2010a). V roce 2008 byly provedeny kontroly na 3 sčítacích bodech ve 3 termínech, v roce 2009 na 3 bodech jen jednou a v roce 2010 na 4–8 bodech v 6 termínech.

Výsledky monitoringu chřástala kropenatého

2008: 2 ♂♂,
2009: 5 ♂♂,
2010: 4 ♂♂.

V letech 2008 a 2009 monitoring neproběhl v dostatečném rozsahu, proto nelze uvedená data o velikosti populace považovat za reprezentativní. Systematičtěji byly kontroly prováděny jen v roce 2010. Pro upřesnění odhadu počtu jedinců jsou používány i některé doplňkové zdroje dat – každoročně probíhaly v rákosových a keřových porostech Polákova poloostrova odchyty ptáků v rámci projektu CES Kroužkovací stanice Národního muzea v Praze, při kterých byl zejména pozorováním v odchytových průsecích při kontrolách sítí opakovaně zjišťován výskyt dospělců i vyvedených mláďat chřástalů kropenatých (F. Bárta in litt.).

Mimo monitoring byli volající ♂♂ registrováni na několika místech PO. Za hlavní místa výskytu tohoto druhu lze přitom považovat ostřicové louky u Dolanské zátoky a u rybníka Matka, ostřicové porosty s tůněmi v severozápadní zátoce a na louce Zástava. Nicméně, chřástali kropenatí se vyskytovali i na dalších místech PO, např. 12. 5. 2009 byl jeden volající ♂ zjištěn na Zábranských rybnících (M. Paclík unpubl.). Pro reálnější odhad velikosti populace je proto vhodné „preventivně“ umístit sčítací body i do takových míst PO, byť se

nejedná o typické biotopy s očekávaným pravidelným výskytem druhu. S použitím doplňkových faunistických pozorování byl pro PO upraven odhad velikosti hnízdící populace v roce 2008 na 3 páry, 2009 5 párů a 2010 dokonce 10 párů (F. Bárta in litt.).

Vývoj populace chřástala kropenatého

Chřástal kropenatý je v PO registrován každoročně, avšak spíše v nízkých počtech. I to ale svědčí o významu PO pro chřástala kropenatého. Počet ozývajících se ♂♂ je totiž třeba brát jako minimální odhad velikosti populace (GILBERT 2002) a podle toho výsledky monitoringu interpretovat. Jedinci chřástala kropenatého jsou v rámci PO značně rozptýleni – většinou nebyl zaregistrován více než jeden volající ♂ na jednom stanovišti, pouze 21. 4. 2009 (M. Paclík unpubl.) a 24. 6. 2009 byli najednou zjištěni 3 volající ♂♂. V obou případech se jednalo o louky u Dolanské zátoky.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Mimo předmět ochrany hnízdilo v letech 2008–2010 v PO dalších 9 druhů přílohy I s následujícími odhadovanými počty párů: bukač velký (*Botaurus stellaris*) 1–2, bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 3–5, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 5–6, jeřáb popelavý (*Grus grus*) 1–2 (v zimě 2009/2010 byl zaznamenán i pokus o zimování, PACLÍK 2012), datel černý (*Dryocopus martius*) 1, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 1–2, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 4–6, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 4–5 a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 2 (vše F. Bárta in litt.).

Z dalších monitorovaných druhů přílohy I se v PO početně vyskytuje volavka bílá (*Egretta alba*) s maximální početností v jednotlivých letech: 2008 – 85 ex. (M. Paclík in VRÁNA & ŽĎÁREK, Panurus 2009, 18: 98), 2009 – 147 ex. (M. Paclík in VRÁNA & ŽĎÁREK, Panurus 2010, 19: 107) a 2010 – 110 ex. (K. Bejček in VRÁNA & MACH, Panurus 2011, 20: 201). Na lokalitu zaletují za potravou mimo PO hnízdící čáp bílý (*Ciconia ciconia*) a černý (*Ciconia nigra*) – (M. Paclík in VRÁNA & ŽĎÁREK, Panurus 2009, 18: 98). V rákosinách v počtech do 5–10 ex. nocuje zimující moták pilich (*Circus cyaneus*). V poslední době je na jaře pravidelně registrován volající ♂ chřástala polního (*Crex crex*) na louce Zástava či v cípu luk na hranici PO směrem k Dolanům. Přestože během celostátního monitoringu chřástala malého (*Porzana parva*) v roce 2008 nebyl tento druh zaznamenán, dne 28. 8. 2009 byl odchycen 1 mladý jedinec (M. Paclík, H. Krausová & Z. Tyller unpubl.). Početněji (do 20 ex.) se na obou tazích vyskytuje rybák černý (*Chlidonias niger*). Pravidelně a během celého roku zaletuje za potravou ledňáček říční (*Alcedo atthis*), početnost je obtížné určit, ale pro celou PO jistě přesahuje 10 ex.

V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 bukač velký a chřástal malý a v roce 2010 zimující orli mořští (*Haliaeetus albicilla*).

Stav z hlediska ochrany přírody

Managementová opatření jsou v NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka prováděna již od roku 1993 (BAŤOVÁ et al. l. c.). Jejich efekt se na početnosti chřástala kropenatého pravděpodobně nejvýrazněji projevil těsně po zahájení rozsáhlejších zásahů v letech 1998–2000, kdy byly obnoveny větší plochy vhodného prostředí pro tento druh – ostřicových luk a mělkých řídce zarostlých litorálů. Je ovšem třeba zmínit i skutečnost, že za celkově zvýšeným počtem zajímavých ornitologických pozorování zčásti stojí i tehdejší výrazné zvýšení zájmu ornitologů o lokalitu a tím i terénního pozorovacího úsilí (viz PACLÍK et al. 2003). Efekt průběžného managementu na populaci chřástala kropenatého se v současné

době (zdánlivě) neprojevuje zvýšením početnosti, ovšem právě tato péče pravděpodobně stojí za minimálními setrvalými stavy tohoto druhu v PO. Důležitým doplňkem k průběžné péči o biotop je dodržení vysokého jarního stavu vody v rybníku, díky kterému jsou zamokřovány ostřicové porosty po obvodu lokality. Případné nedostatečné zamokření ostřicových porostů v této době (např. v roce 2008; F. Bárta in litt.) je jistě faktor ohrožující usídlení či úspěšné hnízdění chřástalů kropenatých na lokalitě. Naopak, nepřípustné z důvodu hrozícího zaplavování hnízd by bylo zvyšování hladiny během hnízdního období. Skutečný vliv v postupných krocích realizované rozsáhlé revitalizace lokality bude možné posoudit až po dokončení všech zásahů (velkým příslibem jsou zejména závěrečné kroky odbahňování Bohdanečského rybníka a obnova litorálu v Dolanské zátoce) a monitoringu druhu v dalších letech.

Z dlouhodobého pohledu se jeví jako negativní vytvoření plošné navážky zeminy na části ostřicových luk na Polákově poloostrově při jedné z etap odbahňování Bohdanečského rybníka, čímž zanikla i část vhodného prostředí pro chřástala kropenatého. Tato část lokality je namísto původních vlhkých luk zarostlá hustými porosty třtiny křovištní (*Calamagrostis epigejos*) a dalších ruderálních bylin. Palčivým problémem je zejména pokračující odvodňování louky Zástava, která nepatří do NPR. Probíhá zde běžné zemědělské hospodaření na části lučních porostů, přičemž v některých letech byly koseny i ostřicové porosty. Centrální část je ovšem i přes zmíněné odvodňování zamokřená.

PO je „magnetem“ pro divoká prasata, která ohrožují hnízdící ptáky. O velkých počtech každoročně odlovených divokých prasat svědčí statistiky místního mysliveckého sdružení: v letech 2008–2010 bylo odloveno 45, 76, resp. 92 ks, avšak pro úplnou informaci by bylo nutné přičíst i loveckou aktivitu v sousedních honitbách (A. Vondrka in litt.). Myslivecké hospodaření v NPR Bohdanečský rybník je omezeno plánem péče, neloví se zde pernatá zvěř a z NPR byla odstraněna přikrmovací zařízení pro zvěř (BAŤOVÁ et al. l. c.).

Zpracovali: K. Čihák, M. Paclík • Monitoring zajistili: Chřástal kropenatý: F. Bárta, M. Růžička, Jiří Veselý (Čeperka) • Bukač velký: M. Růžička • Orel mořský – zimování: M. Paclík • Chřástal malý: Jiří Veselý (Čeperka).

Boletice

Kód: CZ0311040
Rozloha: 23 565,22 ha
Předměty ochrany: jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), chřástal polní (*Crex crex*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*), skřivan lesní (*Lullula arborea*).

Změny v ptačí oblasti

Po odstranění následků orkánu Kyrill v roce 2007 vzniklo v PO téměř 800 ha holin (2 největší o výměře více než 50 ha), které byly rychle osázeny (např. NOVÁK & SLODIČÁK 2009, SUK 2009). V nejvážněji postiženém území v prostoru vrcholů Knížecího stolce a Lysé (9,5 km^2) bylo v letech 2008 a 2009 provedeno sčítání ptáků na 267 bodech a jeho výsledky byly porovnány s výsledky sčítání na 104 bodech provedeném v letech 2004–2006, tj. bezprostředně před orkánem (ČSO 2009, HORA & KLOUBEC 2009 a 2010). Po celé PO dochází ve zvýšené míře k realizaci nahodilých a mýtních těžeb a rozpracovávání dalších porostů, doposud dlouhodobě ponechávaných spontánnímu vývoji. Dochází tím k postupnému snižování zastoupení tzv. přestárlých porostů i likvidaci rozpadající se dřevní hmoty, tedy biotopů nezbytných pro udržení populace datlíka tříprstého i dalších zvláště chráněných druhů.

Metodiky a rozsah monitoringu

Jeřábek lesní
V roce 2010 sčítání na 20 pěších liniích o celkové délce 192,8 km. Na každé linii 1 sčítání – 3× II., 1× III., 2× V., 1× VI., 2× IX., 3× X., 8× XI. Kromě toho na podzim (1× IX. a 2× X.) sčítání na 3 kombinovaných automobilových a pěších liniích o celkové délce 55,8 km.

Chřástal polní
V roce 2008 po 2 nočních sčítáních (3. dekáda V. a 3. dekáda VI.) na 2 automobilových liniích o celkové délce 35,9 km, se zastávkami na vhodných místech.

Kulíšek nejmenší
V roce 2009 po 1 sčítání na 6 liniích o celkové délce 29,4 km a na 9 transektech se 179 body. Z toho koncem zimy a na jaře (konec I.–V.) 4 linie o délce 20,7 km a 6 transektů se 113 body a na podzim (X. až začátek XI.) 2 linie o délce 8,7 km a 3 transekty s 66 body.

Datlík tříprstý
V roce 2010 na jaře (IV.–V.) na 11 transektech se 167 body a na podzim (IX.–XI.) na 13 liniích o celkové délce 143,0 km. Na podzim (IX. a X.) rovněž sčítání na kombinovaných automobilových a pěších liniích pro jeřábka (55,8 km).

Skřivan lesní
V roce 2009 po 1 sčítání na 9 transektech s celkem 164 body (10. transekt s 13 body procházený za nepříznivého počasí není započítán), z toho 3 transekty se 71 body v IV. a 6 transektů s 93 body v V.–VI. Transekty byly umístěny jak do tradičních lokalit skřivana lesního, tak nově do prostoru čerstvě osázených holin v komplexu Knížecího stolce a Lysé (2 transekty s 53 body).

Výsledky monitoringu

Jeřábek lesní

V době od konce II. do začátku VI. nebyl na 7 liniích o celkové délce 49,6 km zjištěn ani jeden jeřábek, na podzim bylo na 13 liniích o délce 143,2 km zastiženo 14 jeřábků ve 12 teritoriích, tj. 1,0 ex./10 km a 0,8 teritoria/10 km; při celkové délce 20 linií (192,8 km) 0,7 ex./10 km a 0,6 teritoria/10 km. Na kombinovaných automobilových a pěších liniích byl výsledek negativní a po jejich započtení bylo na 23 liniích (248,6 km) 0,6 ex., resp. 0,5 teritoria/10 km.

Chřástal polní

1. termín: 49 ♂♂, tj. 13,6 ♂/10 km,
2. termín: 37 ♂♂, tj. 10,3 ♂/10 km.

Jádrovými lokalitami byla cvičiště Jablonec a Třebovice.

Kulíšek nejmenší

Při sčítání koncem zimy a na jaře bylo registrováno jediné teritorium, a to na bodovém transektu (F = 0,9 %). Na podzim byl kulíšek zastižen také jen při sčítání na transektech a opětovně na jediném bodu (F = 1,5 %).

Datlík tříprstý

Celkem bylo zaregistrováno 11 teritorií, z toho na jaře na bodových transektech 5 teritorií (F = 3,0 %) a na podzim na pěších liniích 2 teritoria (0,1 teritoria/10 km) a na kombinovaných liniích pro monitoring jeřábka 4 teritoria.

Skřivan lesní

1. termín: 5 zpívajících ♂♂ na 3 bodech, tj. F 4,2 %, 0,07 ex./1 bod a 0,07 teritoria/1 bod,
2. termín: 4 zpívající ♂♂ a 7 ex. na 7 bodech, tj. F 7,5 %, 0,12 ex./1 bod a 0,08 teritoria/1 bod.

Na tradičních lokalitách (tj. po odpočítání 2 transektů s 53 body na holinách, s negativním výsledkem) F 17,5 % (n = 40) a 0,2 ex. i teritoria/1 bod.

Vývoj populací předmětů ochrany

Jeřábek lesní

V roce 2010 monitoring proběhl na liniích o trojnásobné délce i při jiné distribuci termínů než tomu bylo v roce 2007, tudíž rozdílnost výsledků (1,2 ex., resp. 0,75 teritoria/10 km v roce 2007 a 0,6 ex., resp. 0,5 teritoria/10 km v roce 2010) lze přičíst tomuto rozdílu. Pro posouzení změn v populaci tyto výsledky nejsou dostatečné.

Chřástal polní

V roce 2005 byla početnost druhu jedna z nejnižších od začátku sledování populace v roce 1996 – v obou termínech sčítání 9,5 ♂/10 km (HORA et al. 2010a), rok 2008 byl pro výskyt druhu naopak příznivý – hustota 13,6 ♂/10 km v 1. termínu a 10,3 ♂/10 km ve 2. termínu. V 1. termínu roku 2008 bylo obsazeno o 13 stanovišť volajících ♂♂ více, než byl celkový počet stanovišť v roce 2005 (49 oproti 36 ♂♂). Početnost v roce 2008 lze odhadnout nejméně na 80 ♂♂.

Kulíšek nejmenší
Podobně jako v roce 2005 byla i v roce 2009 úspěšnost monitoringu velmi nízká, a to jak na jaře, tak na podzim. Na základě těchto výsledků nelze identifikovat případné změny v početnosti druhu v PO. Po orkánu Kyrill však zanikla jedna z jeho jádrových oblastí, a to v prostoru Knížecího stolce a Lysé, kde na 9,5 km^2 bylo v období 2004–2006 registrováno 9 teritorií (ČSO l. c., HORA & KLOUBEC 2009).

Datlík tříprstý
I když v letech 2007 a 2010 bylo při monitoringu vynaloženo různé terénní úsilí, výsledky naznačují stabilitu populace, jejíž početnost zůstává na již dříve odhadovaných 30–50 párech. Na jaře byla v roce 2007 registrována 4 teritoria, v roce 2010 5 teritorií a na podzim v obou letech shodně 6 teritorií. Druh ztratil po orkánu Kyrill značnou plochu vhodných porostů v prostoru vrcholů Knížecího stolce a Lysé. Proto bylo překvapením, když bylo v letech 2008 i 2009 zjištěno po 2 teritoriích v malých zbytcích starých porostů (ČSO l. c., HORA & KLOUBEC 2009). Lze však očekávat, že i tyto lokality budou opuštěny. Pro datlíka tak stoupl význam orkánem málo narušených porostů v prostoru Špičáku a na dalších místech PO.

Skřivan lesní
Zatímco v roce 2006 byla monitoringem pokryta všechna významná bezlesí, v roce 2009 se monitoring soustředil do jižní části PO. Pokud se srovnají výsledky z této části, početnost zde zřejmě zůstala stabilní, avšak na nejvýznamnější lokalitě roku 2006 – střelnici a tankodromu Podvoří – došlo k značnému úbytku (17. 5. 2006 5 zpívajících ♂♂ a 7 ex. sbírajících potravu, 8. 6. 2009 1 zpívající ♂ + 2 ex.). Druh nebyl při monitoringu zjištěn na rozsáhlých holinách na Knížecím stolci a Lysé (nejvyšší vrcholy v PO Boletice), stejně jako tomu bylo i při ornitologickém průzkumu v letech 2008–2009 (ČSO l. c., HORA & KLOUBEC 2009). Důvodem této překvapivé absence je zřejmě dostatek vhodných biotopů v optimálnějších nižších polohách v PO.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 5 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 18 dalších druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 1–2 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus)* 1–2 páry, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 3–5 párů, tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*) 10–15 ♂♂, tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*) 2–4 ♂♂, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 1–3 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 1–3 páry, puštík bělavý (*Strix uralensis*) 2–4 páry, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 50–80 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1–2 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 20–40 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 100–150 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 2–5 párů, strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*) 2–5 párů, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 3–5 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 100–150 párů, lejsek malý (*Ficedula parva*) 20–30 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 200–300 párů. Vyloučeno není ani občasné zahnízdění motáka pilicha (*Circus cyaneus*) a orla křiklavého (*Aquila pomarina*). V rámci celostátního monitoringu se monitorovali v roce 2008 tetřívek obecný, 2009 puštík bělavý a sýc rousný a v roce 2010 žluna šedá, datel černý, pěnice vlašská a ťuhýk obecný.

Stav z hlediska ochrany přírody

Všech 5 druhů, které jsou předmětem ochrany PO, se sice nachází v příznivém stavu, nicméně ochrana PO čelí řadě problémů. Důsledkem orkánu Kyrill v roce 2007 a následného odstranění jeho následků je zánik jedné z klíčových lokalit pro kulíška nejmenšího a datlíka tříprstého v komplexu nejvyšších boletických vrcholů Knížecího stolce a Lysé (1 226 a 1 228 m n. m.). Narůstá tak význam lesních porostů v prostoru Špičák – Hvězda – Bulov, Chlum – Malý a Velký Plešný – Pražačka – Kmet – Příčník – Dřevíč, Volanec – Břevniště – Holý vrch i dalších lokalit, které jsou však ve stále větší míře lesnicky obhospodařovány a je tak snižován jejich význam pro řadu dalších druhů ptáků. Přestože v rámci soustavy Natura 2000 jsou vyhlášeny EVL v řadě biotopů, potřebná ochrana lesních porostů prakticky nefunguje a všechny tyto porosty, některé z nich bezprostředně, jsou ohroženy likvidací v rámci standardního lesnického obhospodařování (KLOUBEC et al. 2006). Přetrvávajícím problémem PO je útlum vojenské činnosti, která je zásadní pro udržení dostatečné nabídky stanovišť pro skřivana lesního. Intenzita vojenské činnosti, resp. její dopad na stav biotopů (disturbance cvičišť) se v posledních letech nemění a je žádoucí, aby se nesnižovala, ale naopak zintenzivnila. Další zarůstání střelnic dřevinnou vegetací je postupně eliminováno a lze konstatovat, že poměr otevřených ploch i porosty keřů, nezbytný pro výskyt řady významných ptačích druhů, je v zásadě optimální a je vhodné jej ve stávajícím režimu udržet i do budoucna.

Původní záměry na zrušení celého vojenského újezdu a jeho využití pro intenzivní rekreační a sportovní aktivity byly opuštěny. Upustilo se rovněž od původní deklarace o společném postupu ve věci civilního využití území VÚ Boletice z roku 2006 a v nové deklaraci se již hovoří jen o zpřístupnění prostoru Špičáku pro „měkkou“ turistiku. Jasno o civilním využití části VÚ by však měla přinést až realizace optimalizace vojenských újezdů v ČR. Poté bude nutné analyzovat možné dopady vyčlenění části VÚ na předměty ochrany PO Boletice i další chráněné ptačí druhy. Náměty pro ochranu PO předkládá připravovaný „Souhrn doporučených opatření pro ptačí oblast Boletice“.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec • Monitoring zajistili: Koordinace: B. Kloubec • Jeřábek lesní: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček • Chřástal polní: Pavel Homolka†, Petr Homolka • Kulíšek nejmenší: J. Havlíček, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, L. Lešák, J. Smiešková, L. Vozábal, Jakub Vrána • Datlík tříprstý: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček • Skřivan lesní: Jiří Bureš, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka • Tetřívek obecný: J. Závora • Puštík bělavý: B. Kloubec • Sýc rousný: J. Havlíček, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, L. Lešák, J. Smiešková, L. Vozábal, Jakub Vrána • Žluna šedá: Jiří Bureš, J. Hlásek, B. Kloubec, J. Pykal, Jakub Vlček • Datel černý: Jiří Bureš, J. Havlíček, J. Hlásek, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, M. Lazarovič, L. Lešák, J. Pykal, J. Vitovský, Jakub Vlček • Pěnice vlašská a ťuhýk obecný: Jiří Bureš, J. Hlásek, B. Kloubec, L. Lešák.

Broumovsko

Kód: CZ0521014
Rozloha: 9 121,7 ha
Předměty ochrany: sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), výr velký (*Bubo bubo*).

Změny v ptačí oblasti

V roce 2009 byla NPR Broumovské stěny, vyhlášená v roce 1956, rozdělena na NPR Broumovské stěny a NPP Polické stěny.

Metodiky a rozsah monitoringu

Sokol stěhovavý

V letech 2008–2010 každoročně vizuální a akustické kontroly na všech známých, historických a potenciálních hnízdištích v době od poslední dekády II. do konce V.

Výr velký

V letech 2008–2010 každoročně nejméně 2 odposlechy hlasových projevů na známých a potenciálních hnízdištích při soumraku a v první polovině noci v I.–III., denní kontrola hnízdišť a hledání pobytových stop koncem V. a v 1. polovině VI.

Výsledky monitoringu

Sokol stěhovavý

V období 2008–2010 v PO hnízdilo celkem 8 párů a z 5 hnízd bylo úspěšně vyvedeno nejméně 14 mláďat. Každým rokem byly ještě zjišťovány 1–2 teritoriální páry a ve stoupajícím počtu liší ptáci. Při odečítání kroužků se podařilo identifikovat v roce 2008 2 samice pocházející ze Saského Švýcarska a samce z Krkonoš (okroužkován jako mládě v roce 1999), v roce 2009 po 1 samici z Německa, Polska a ČR a opětovně samce z Krkonoš a v roce 2010 4 ptáky původem z Německa a po 1 ex. z Polska a ČR.

Výsledky monitoringu sokola stěhovavého v letech 2008–2010.
Results of the Peregrine Falcon monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Hnízdění – Breeding		Teritoriální páry Territorial pairs	Celkem párů Total no. of pairs	Liší ptáci Solitary birds	Počet odrostlých mláďat No. of fledged young
	prokázané confirmed	úspěšné successful				
2008	2	2	1	3	1	7
2009	3	2	2	5	do 3	6
2010	3	1	1	4	do 5	min. 1

Výr velký

V letech 2008–2010 bylo zjišťováno 9–11 obsazených teritorií, což představuje hustotu 10–12 párů na 100 km².

Výsledky monitoringu výra velkého v letech 2008–2010.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Počet kontrolovaných stanovišť No. of checked localities	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/100 km² No. of territories/100 km²
2008	27	11	12,1
2009	23	9	9,9
2010	16	9	9,9

Vývoj populací předmětů ochrany

Sokol stěhovavý

V roce 2009 stoupl počet párů po letech stagnace na maximum 5 párů, avšak v následujícím roce klesl o 1 pár. Problémem je nízká úspěšnost hnízdění vlivem rušení, které se nedaří eliminovat i přes hlídání hnízd v průběhu celé sezóny.

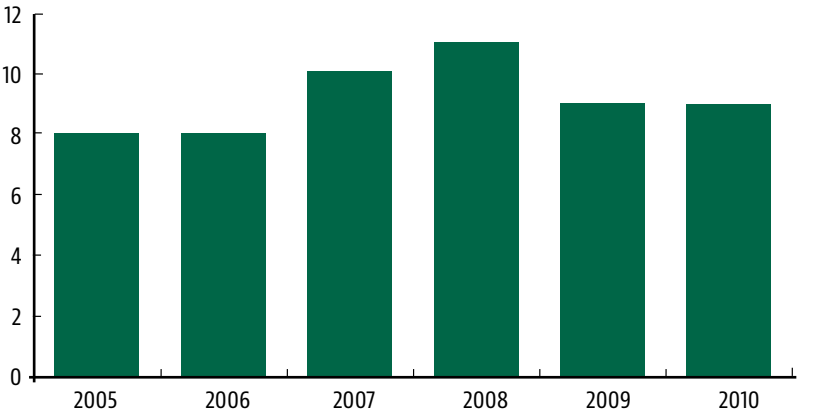
Vývoj početnosti sokola stěhovavého v letech 2000–2010.
Development of the population of the Peregrine Falcon in 2000–2010.

Rok Year	Počet párů No. of pairs	Počet hnízd – No. of nests			Počet odrostlých mláďat No. of fledged young
		celkem total	úspěšná successful	neúspěšná unsuccessful	
2000	2	1	1	0	2
2001	1–2	1	0	1	0
2002	3	2	0	2	0
2003	3	1	1	0	2
2004	4	2	1	1	3
2005	2	2	2	0	4
2006	4	2	2	0	6
2007	3	2	2	0	5
2008	3	2	2	0	7
2009	5	3	2	1	6
2010	4	3	1	2	min. 1
Celkem Total	34–35	21	14	7	min. 36

Zdroje dat – Data sources: J. Vrána in HORA et al. 2010a, VRÁNA 2008, 2009 a 2010.

Výr velký

Ačkoliv se počet párů v letech 2005–2010 udržoval na vcelku stabilní úrovni, nedosahoval početnosti z konce 90. let minulého století. Zejména vlivem narůstajících aktivit horolezců se páry přesunuly do nižších poloh v PO. Situaci neřeší ani vyhlášená MZCHÚ.

Zdroje dat – Data sources: J. Vrána in HORA et al. 2010a and unpubl.

Změny počtu párů výra velkého v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of the Eurasian Eagle-owl in 2005–2010.

Změny počtu párů výra velkého v národních přírodních rezervacích, které jsou součástí PO Broumovsko, v období 2005–2010.
Changes in the numbers of the Eurasian Eagle-owl in the national nature reserves, which are part of the Broumovsko SPA, in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
NPR Broumovské stěny	4	5	5	5	5	5
NPR Adršpašsko-teplické skály	3	3	4	4	3	3
Ostatní v PO – The others in SPA	1	0	1	2	1	1
Celkem – Total	8	8	10	11	9	9

Zdroje dat – Data sources: J. Vrána in HORA et al. 2010a a unpubl.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 2 druhů, které jsou předměty ochrany, v PO v letech 2008–2010 hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 11 druhů přílohy I. U druhů zjištěných i v předcházející periodě monitoringu (HORA et al. 2010a) se početnost příliš nelišila: čáp černý (*Ciconia nigra*) 1–2 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) asi 5 párů, chřástal polní (*Crex crex*) 5–10 párů, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 10–15 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 20–25 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 0–1 pár, datel černý (*Dryocopus martius*) asi 25 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) asi 15 párů. Nově se podařilo upřesnit odhady u dalších tří druhů: luňáka červeného (*Milvus milvus*) 1–2 páry, žluny šedé (*Picus canus*)

3–5 párů a lejska malého (*Ficedula parva*) 2–3 páry. Pravidelně zaletuje do oblasti Adršpachu orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), ojediněle byl pozorován orel skalní (*Aquila chrysaetos*). Za potravou přiletuje více jedinců čápa bílého (*Ciconia ciconia*) a motáka pochopa (*Circus aeruginosus*). Z nedaleké polské PO Stolové hory je na přeletu často pozorován pár jeřábů popelavých (*Grus grus*). V rámci celostátního monitoringu byli mapováni v roce 2009 čáp černý a sýc rousný a v roce 2010 datel černý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Sokol stěhovavý je rušen ve výskytu a hnízdění živelným využíváním skalnatých oblastí pro turistiku a horolezectví. Zvláště lezení na pískovcových skalách je pro sokola v řadě lokalit limitující, kdy bez přímé podpory formou ostrahy hnízd s uzávěrou lokalit není v současné době úspěšné vyhnízdění některých párů reálné a jen pomalu dochází k obsazování nových teritorií. Tento stav trvá i přes skutečnost, že druh je předmětem ochrany PO a hnízda se nacházejí na území národních přírodních rezervací. V minulosti bylo horolezectví umožněno výjimkou ze zákona. V současnosti je tato činnost povolena formou vyhrazení, což s sebou nově přineslo volný pohyb veřejnosti ve skalách a tím de facto degradaci ochranných podmínek NPR. Dalším velmi vážným negativním faktorem bylo a je přehlášení velké části NPR Broumovské stěny na NPP Polické stěny. Touto legislativní změnou došlo k uvolnění pohybu veřejnosti po hraně Broumovských stěn a tím k rušení ptáků všech druhů, tedy i sokolů. Zvláště závažné je toto rušení v období jarního toku.

Výr velký se vyskytuje převážně v odlehlých místech, přesto i na těchto lokalitách dochází k rušení ptáků při nelegální horolezecké činnosti a pohybu osob v terénu. Populace se stabilizovala na tradičních hnízdištích a jsou pro ni velmi rizikové případné změny při povolování horolezeckých oblastí. Zvláště v Broumovských stěnách je v posledních letech tlak na otevření nových horolezeckých obvodů velký. Jako optimální se pro celou oblast jeví celoroční horolezecká uzávěra na výskytových lokalitách a celoplošná uzávěra Broumovských stěn pro lezení v jarním období, tj. nejméně do 30. 6. běžného roku.

Jednotlivě dochází k úhynu jedinců na sloupech vysokého napětí, na kterých dožily v minulosti instalované hřebenové zábrany, nebo proto, že sloupy nejsou nově proti úrazům ptáků zabezpečovány. Takto byla např. postavena nová linka vysokého napětí v okolí Křížového vrchu, kde jsou instalovány velmi nebezpečné odbočovací sloupy na vyvýšených bodech v krajině.

Zpracovali: K. Čihák, Josef Vrána • Monitoring zajistili: Sokol stěhovavý: Josef Vrána • Výr velký: P. Hnyk, L. Katryčová, T. Křehlík, P. Kuna, J. Malík, L. Němeček, V. Plná, J. Spíšek, D. Velehradský, Josef Vrána, I. Vránová • Čáp černý: Josef Vrána • Sýc rousný: Josef Vrána, I. Vránová • Datel černý: J. Spíšek.

Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví

Kód: CZ0621025
Rozloha: 11 725,3 ha
Předměty ochrany: čáp bílý (*Ciconia ciconia*), moták pochop (*Circus aeruginosus*), lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), skřivan lesní (*Lullula arborea*).

Změny v ptačí oblasti

Oproti minulému monitorovacímu období stoupla turistická atraktivita území, přibylo turistických i cyklistických cest, avšak negativní vliv na předměty ochrany a na další druhy nebyl zjištěn nebo je zanedbatelný. Jiná je situace na řece Moravě, kde velice rychle stoupá počet člunů i motorových plavidel (přestože je jejich pohyb v PP a PR omezen). Po déletrvajícím omezení kácení v lužních lesích se opět začalo mýtně těžit a zvyšuje se fragmentace tvrdého luhu. Postupuje degradace většiny mokřadů jejich zazemňováním, eutrofizací a odvodňováním. Naopak situace ve zvláště chráněných územích se nemění nebo se díky managementovým opatřením zlepšuje. Na rybníku Stolářka byl instalován umělý ostrov, který okamžitě obsadili rybáci obecní (*Sterna hirundo*) a začali tu pravidelně hnízdit. Nejméně dotčené se na první pohled jeví biotopy s extenzívním zemědělstvím, i když v řadě záhumenků a zahrad se přestává hospodařit nebo se přetváří v okrasné zahrady. Zanikají tak staré ovocné sady, stejně jako tradiční způsob hospodaření. Největší hrozbou pro předměty ochrany PO stále zůstává plánovaná silnice R 55.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp bílý
Každoročně kontrola všech známých hnízdišť v lesní kolonii a dohledávání nových v lužních lesích ve 3 termínech (V., VI., VII.).

Moták pochop
V roce 2009 kontrola 22 lokalit ve 3 termínech – pol. IV. (tok a obsazování hnízdišť), pol. VI. (kontrola hnízd s mláďaty) a 2. pol. VII. (kontrola úspěšnosti hnízdění).

Lelek lesní
V roce 2008 2 sčítání (2. dekáda VI. a 1. dekáda VII.) na 5 liniích o celkové délce 34,8 km bez provokace nahrávkou hlasu.

Strakapoud jižní
V roce 2010 2 sčítání (2. pol. IV. a VI.) na 3 liniích o celkové délce 63,4 km.

Strakapoud prostřední
V roce 2010 ve 2 termínech sčítání (konec III. – zač. IV., konec IV. – zač. V.) na 2 liniích o celkové délce 18,6 km, dále sčítání ve 3 parcích o celkové ploše 61 ha.

Skřivan lesní
V roce 2009 sčítání na 3 liniích o celkové délce 30,1 km ve 2 termínech (1. pol. IV. a pol. VI., na linii 3 až začátkem VII.).

Výsledky monitoringu

Čáp bílý
2008: 16 hnízd obsazeno párem, z toho na 12 hnízdech vyvedena mláďata.
2009: 13 hnízd obsazeno párem, vyvedena pouze 2 hnízda.
2010: V tomto roce čápi bílí sice do kolonie přilétli (29. 3. na 3 hnízdech páry a na 2 hnízdech po 1 ex., 30. 3. kroužení 7 ex.), ale opustili ji po pozdějším zahnízdění páru orlů mořských.
Výše uvedené výsledky zahrnují pouze hnízda v lesní kolonii v PR Oskovec a PR Oskovec II, kde čápi hnízdí společně s volavkou popelavou. Další hnízda se nacházejí v obcích a na objektech uvnitř i po obvodu PO: 2008 – 10 párů, 2009 – 9 párů, 2010 – 13 párů.

Moták pochop
V roce 2009 bylo z 22 kontrolovaných lokalit zaznamenáno hnízdění na 13 lokalitách (85,7 %). Celkem bylo zjištěno 19 párů, z toho 16 párů prokazatelně hnízdilo a 3 páry hnízdily pravděpodobně. Další 3 páry byly zjištěny v kategorii možného hnízdění, celkově tak bylo zaznamenáno 19–22 hnízdních párů. Úspěšně vyhnízdilo 13 párů, 2 hnízdily neúspěšně v terestrické rákosině a byly patrně predovány, osud 4, resp. 7 hnízdění (pokud jsou zahrnuta i možná hnízdění) nebyl zjištěn. 11–12 párů hnízdilo ve 3 semikoloniích: PR Písečný rybník (5 párů), Vypálenky (4–5 párů), Bzenecké louky (2 páry), zbytek hnízdil solitérně nebo se hnízdění dalších párů na lokalitě nepodařilo prokázat.

Lelek lesní
1. termín: 39–42 teritorií, tj. 11,2–12,1 teritoria/10 km,
2. termín: 39–40 teritorií, tj. 11,2–11,5 teritoria/10 km.
Při monitoringu v roce 2008 bylo registrováno celkem 41–45 teritorií a další 4 teritoria byla zjištěna mimo monitoring.

Strakapoud jižní
1. termín: 17–19 teritorií, tj. 2,7–3,0 teritoria/10 km,
2. termín: 14–16 teritorií, tj. 2,2–2,5 teritoria/10 km.
Celkem bylo v roce 2010 v rámci monitoringu zjištěno 23 obsazených teritorií strakapouda jižního. Bylo nalezeno 7 dutin a v jednom případě prokázáno smíšené hnízdění se samicí strakapouda velkého.

Strakapoud prostřední
1. termín: 27–28 teritorií, tj. 14,5–15,1 teritoria/10 km,
2. termín: 22 teritorií, tj. 11,8 teritoria/10 km.
Parky: v obou termínech shodně jen v 1 parku 1 teritorium, tj. 0,16 teritoria/10 ha.
Celkem bylo v roce 2010 v rámci monitoringu zjištěno 31 obsazených teritorií, z nichž se 30 nacházelo v lužních lesích a 1 v parku.

Skřivan lesní
1. termín: 60 teritorií, tj. 19,9 teritoria/10 km,
2. termín: 30 teritorií, tj. 10,0 teritoria/10 km.
V roce 2009 bylo při monitoringu na liniích zjištěno celkem 67 obsazených teritorií a dalších 5 teritorií mimo termíny monitoringu. Mimo monitoring a mimo linie bylo zjištěno dalších 27 teritorií. Celkem tedy bylo v Bzenecké Doubravě v roce 2009 zjištěno 99 teritorií. Výrazný rozdíl v počtu registrovaných teritorií mezi první a druhou kontrolou může být dán tím,

že během druhé kontroly probíhala již pokročilejší fáze druhého hnízdění a skřivani byli méně aktivní.

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp bílý

Zcela zásadní vliv na početnost čápů v oblasti měl zánik kolonie. Zatímco v roce 2009 hnízdila většina čápů neúspěšně, v dalším roce již hnízda ani nebyla obsazena (viz tabulka). Oproti minulému tříletému období má tak vývoj populace čápů v oblasti výrazně klesající charakter.

Vývoj početnosti čápa bílého v lesní kolonii PR Oskovec a PR Oskovec II v letech 2005–2010.
Numbers of the White Stork in the forest colony in Oskovec and Oskovec II Nature Reserves in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	16	18	15	16	13	0
Počet hnízd s vyvedenými mláďaty No. of nests with fledglings	13	18	12	12	2	0

Moták pochop

Kromě monitorovaných ploch, kde bylo registrováno 19–22 párů, byly kontrolovány i další vhodné hnízdní biotopy v PO, kde však motáci zjištěni nebyli. Uvedený počet hnízdních párů v PO lze tedy považovat za úplný, nebo téměř úplný.

Oproti minulému sledovanému období byl registrován výrazně menší počet hnízdících párů. Vývoj tohoto druhu v oblasti má klesající charakter.

Porovnání výsledku monitoringu motáka pochopa v letech 2006 a 2009.
Comparison of the results of the Western Marsh-harrier monitoring in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet kontrolovaných lokalit No. of checked localities	Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	Počet párů No. of pairs	Hnízdění – Breeding		
				prokázané confirmed	pravděpodobné probable	možné possible
2006	18	17	30	27	3	0
2009	22	13	19–22	16	3	3

Lelek lesní

V roce 2008 bylo na základě monitoringu na liniích a dalších pozorování odhadnuta početnost na 55–60 párů. S ohledem na další průzkum tohoto druhu v oblasti se ukazuje, že odhad je spíše podhodnocený. Vývoj populace tohoto druhu se jeví jako stabilní s mírným kolísáním obsazených teritorií mezi roky podle povětrnostních podmínek a potravní nabídky.

Porovnání výsledků monitoringu lelka lesního v letech 2005 a 2008.
Comparison of the results of the Eurasian Nightjar monitoring in 2005 and 2008.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií/10 km – No. of territories/10 km	
		1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2005	33,9	12,4	8,3
2008	34,8	11,2–12,1	11,2–11,5

Strakapoud jižní

Výsledky monitoringu z obou let vyšly obdobně, kdy bylo shodně zjištěno 23, resp. 19–26 obsazených teritorií. Vývoj populace tedy lze hodnotit jako stabilní.

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda jižního v letech 2007 a 2010.
Pozn: Výsledky roku 2007 jsou přepočítány na délku linií 48,6 km místo chybně použitých 31,3 km v publikaci HORA et al. (2010a).
Comparison of the results of the Syrian Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.
Note: Results from 2007 are recalculated to a line length of 48.6 km instead of the 31.3 km mistakenly used in HORA et al. (2010a).

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií/10 km – No. of territories/10 km	
		1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2007	48,6	2,9	2,7
2010	63,4	2,7–3,0	2,2–2,5

Strakapoud prostřední

Strakapoudi oproti minulému sčítaní nebyli zaznamenání ve 2 ze 3 parků. Rovněž nebyli zjištěni v Bzenecké Doubravě, kde se dříve vyskytovali ve skupinách dubů. Na liniích pak byly v obou termínech zjištěny vyšší hustoty než v předchozím období. Stav v lužních lesích lze hodnotit jako stabilní, jinde v oblasti se strakapoudi prostřední vyskytují nepravidelně.

Porovnání výsledku monitoringu strakapouda prostředního na liniích v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring at lines in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	Termín – Term			
	1.	2.	1.	2.
2007	12,0	23,2	13,3–14,2	8,2
2010	18,6	18,6	14,6–15,1	11,9

Porovnání výsledku monitoringu strakapouda prostředního v parcích v roce 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in parks in 2007 and 2010.

Rok Year	Plocha (ha) Area (ha)	Počet teritorií/10 ha – No. of territories/10 ha	
		1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2007	61,0	0,82	0,49
2010	61,0	0,16	0,16

Skřivan lesní

Na základě výsledku monitoringu v roce 2009 je možno odhadnout populaci skřivana lesního v Bzenecké Doubravě na 120–150 párů. K roku 2006 byla populace odhadnuta na min. 100 párů (K. Šimeček in HORA et al. 2010a). Podle těchto údajů populace v Doubravě roste a je prosperující. Nejvýznamnější lokality se shodují s maloplošnými chráněnými územími a EVL, které chrání biotopy na vátých píscích (EVL Bzenecká střelnice, PR Vojenské cvičiště Bzenec, NPP Váté písky).

Porovnání výsledků monitoringu skřivana lesního v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Wood Lark monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií/10 km – No. of territories/10 km	
		1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2007	17,2	19,2	19,2
2010	30,1	19,9	10,0

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo vedle 6 předmětů ochrany dalších 16 druhů přílohy I. Stejný stav ve srovnání s předcházející periodou monitoringu vykazovali: čáp černý (*Ciconia nigra*) 2008 – 2 páry, luňák hnědý (*Milvus migrans*) 2 páry, luňák červený (*M. milvus*) 1 pár, datel černý (*Dryocopus martius*) a pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) – oba druhy do 20 párů. Pokles stavu hnízdících párů nastal u žluny šedé (*Picus canus*) na 4 páry v roce 2010 a u ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*) na 9 párů v roce 2010. Naopak nárůst počtu hnízdících párů byl zaznamenán u rybáka obecného (*Sterna hirundo*): 2008 – 11 párů, 2009 – 16–17 párů, 2010 – 32–33 párů, což je způsobeno instalací umělého ostrova na rybníku Stolářka. Po několikaleté přestávce zahnízdil v roce 2008 pár bukače velkého (*Botaurus stellaris*) a chřástala kropenatého (*Porzana porzana*) a ve stejném roce dokonce 4 páry bukáčka malého (*Ixobrychus minutus*). Od roku 2007 hnízdí v PO každým rokem pár orla mořského (*Haliaeetus albicilla*). V roce 2009 byl po dlouhé době zjištěn výskyt raroha velkého (*Falco cherrug*) v kategorii pravděpodobného hnízdění, naopak trvale nezvěstný zůstává chřástal malý (*Porzana parva*). Stále chybí přesnější odhady pro včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) – stovky párů a ťuhýka obecného (*Lanius collurio*) – desítky párů. V rámci celostátního monitoringu byli mapováni v roce 2008 bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a malý,

v roce 2009 včelojed lesní a oba druhy luňáků a v roce 2010 ledňáček říční, žluna šedá a datel černý. V letech 2008–2010 byly pravidelně kontrolovány známé kolonie rybáka obecného.

Stav z hlediska ochrany přírody

Zásadní změnou ve stavu druhů, které jsou předměty ochrany PO, je opuštění jedné z největších lesních kolonií čápa bílého v ČR. Tento problém však, jak se zdá, nemá řešení a nezbývá, než se snažit zachovat stávající podmínky v této rezervaci. S opuštěním kolonie krátkodobě stoupl počet nelesních hnízd v oblasti, což s sebou přineslo na řadě míst problémy (hnízdění na sloupech elektrického vedení apod.). Ochrana čápů v oblasti by měla spočívat v zachování hnízdních možností v obcích, případně v podpoře hnízdních možností v blízkosti luhů a zlepšení stavu biotopů na lovištích (mokřady, louky).

I přesto, že rok 2006 byl z hlediska potravní nabídky mimořádný (byly totiž jarní záplavy), je patrně pokles počtu párů motáka pochopa v roce 2009 způsoben také zhoršujícím se stavem mokřadů v oblasti. Řada lokalit zpravidla nevhodnými vodohospodářskými úpravami vysychá nebo se zazemňuje. Jako zcela zásadní se tak pro tento druh jeví vodní režim a vliv jarních záplav.

Až na výjimky je výskyt lelka lesního a skřivana lesního v oblasti závislý na fázi lesního hospodaření a jejich distribuce se mění podle aktuálních podmínek. Oba tyto druhy osídlují les v jiném stádiu sukcese. Dlouhodobý výskyt těchto druhů tedy závisí především na disturbancích způsobených lesním hospodařením, místy managementem v ZCHÚ či přírodními živly. Jelikož se jedná o největší populace v ČR, je nezbytné sledovat vliv případných změn v hospodaření na jejich početnost a preferovat ty změny, které jim vyhovují. Populace lelka a potažmo i skřivana v lesích s plantážním hospodařením jsou mnohem zranitelnější než v jiných biotopech. Dle zkušeností ze zahraničí je tu nutné prosazovat takové zásahy, které vedou k podpoře biodiverzity hmyzu, např. ochrana lesních mokřadů, vytváření bezlesých pásů nebo zón a péče o lesní okraje (vhodné jsou pozvolné přechody mezi lesem a zemědělskou krajinou, pastviny, louky, mokřady a podobně).

Většina biotopů strakapouda jižního zůstala zachována, i když je místy patrná tendence opouštět tradiční hospodaření. Vhodné biotopy se nacházejí po obvodu PO a především za jejími hranicemi v intravilánech obcí. Několik sadů a starých stromů zaniklo, stejně tak obce mnohdy nevhodným až devastujícím způsobem ořezávají stará stromořadí i jednotlivé stromy. Proto je důležitá aktivní účast NNO ve správních řízeních týkajících se kácení dřevin v obcích a na jejich okraji a prosazování jejich záchrany nebo šetrného ořezu.

Původní porosty lužních lesů jsou výrazně fragmentovány, stejně tak je fragmentována distribuce strakapouda prostředního v oblasti. Další fragmentace tvrdého luhu těžbou stále probíhá. Pro tento druh by bylo vhodné zachovat co nejvíce lesa kompaktního a při mýtní těžbě ponechávat na pasece výstavky a paseky osázet původními stromy tvrdého luhu (jasan, dub). Tato opatření jsou ve shodě s ochranou dravců v oblasti.

Zpracovali: G. Čamlík, K. Čihák, J. Hora • Monitoring zajistili: Koordinace: G. Čamlík • Čáp bílý: J. Zaňát • Moták pochop: G. Čamlík, O. Ryška • Lelek lesní: G. Čamlík • Strakapoud jižní, strakapoud prostřední: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška • Skřivan lesní: G. Čamlík, F. Kroupa, O. Ryška • Bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý, chřástal malý: G. Čamlík, K. Šimeček, T. Venturová • Včelojed lesní, luňák červený, luňák hnědý: G. Čamlík, K. Šimeček • Rybák obecný: G. Čamlík • Ledňáček říční: G. Čamlík, O. Ryška, J. Zaňát.

Českobudějovické rybníky

Kód: CZ00311037
Rozloha: 6 362,08 ha
Předměty ochrany: kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*), rybák obecný (*Sterna hirundo*), slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*), husa velká (*Anser anser*), kopřivka obecná (*Anas strepera*).

Změny v ptačí oblasti

Ptačí oblast byla vyhlášena k 25. 11. 2009 (Nařízení vlády č. 405/2009 Sb. o vymezení Ptačí oblasti Českobudějovické rybníky). Po celé tříleté období monitoringu byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (HORA et al. 2010b). V PO rovněž probíhal projekt „Kvakoš noční v jižních Čechách“ (J. Smiešková, Přírodovědecká fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). Na rybnících (zejména Novovrbenském a Dominu) vymizel porost orobince, který poskytoval úkryt řadě druhů přílohy I směrnice o ptácích.

Metodiky a rozsah monitoringu

Kvakoš noční
V letech 2008–2010 každoroční sečtení hnízd v koloniích v zimě, v hnízdní době kontroly kolonií stativovým dalekohledem při hladinovém sčítání vodních ptáků.

Rybák obecný
V letech 2008–2010 každoroční sečtení hnízd v koloniích na přelomu V. a VI. a kontroly kolonií ze břehu při hladinovém sčítání vodních ptáků.

Slavík modráček středoevropský
V roce 2010 mapování okrsků na 111 ha bývalého vojenského cvičiště na okraji Českých Budějovic a 2 sčítání (3. dekáda IV. a 1. dekáda VI.) na 39 bodech na 7 lokalitách (rybníky Dasenský, Čejkovický, Starý Houženský, Šnejdlík, Velký Karasín, Malý Karasín a PR Mokřiny u Vomáčků).

Husa velká a kopřivka obecná
V letech 2008–2010 hladinové sčítání vodních ptáků na 26 rybnících (z toho 4 rybníky mimo PO) 1× měsíčně v III.–XI.

Výsledky monitoringu

Kvakoš noční
V roce 2008 kvakoši hnízdili na 5 lokalitách a od roku 2009 bylo opuštěno nepočetné hnízdiště na rybníku Blatec u Dívčic. Pokračovalo osidlování Vrbenských rybníků, kde ve 2 koloniích početnost v období 2008–2010 narostla zhruba o stovku hnízd. Naopak stav na dříve nejvýznamnější kolonii na Zlivském rybníku výrazně poklesl.

Počty hnízd kvakoše nočního při zimním sčítání v koloniích v letech 2008–2010.
Numbers of nests of the Black-crowned Night-heron during winter counts in colonies in 2008–2010.

Rybník – Pond	2008	2009	2010
Zlivský	83	105	36
Starohaklovský	54	52	67
Nový Vrbenský	112	110	150–160
Domin	13	55	70
Blatec (Dívčice)	4	0	0
Celkem – Total	266	322	323–333

Rybák obecný

Nejvyšší početnost byla dosažena v roce 2008 a poté klesla v roce 2009 na 65 % a v roce 2010 na 59 % výchozího stavu. Po celé období zůstala neobsazena dřívější hnízdiště na rybnících Dasenský a Domin. Jedinou významnou hnízdní lokalitou zůstal rybník Bezdrev, ale i ve zdejší kolonii počet párů postupně klesal, v roce 2010 na 61 % stavu roku 2008.

Hnízdiště rybáka obecného v letech 2008–2010.
Breeding sites of the Common Tern in 2008–2010.

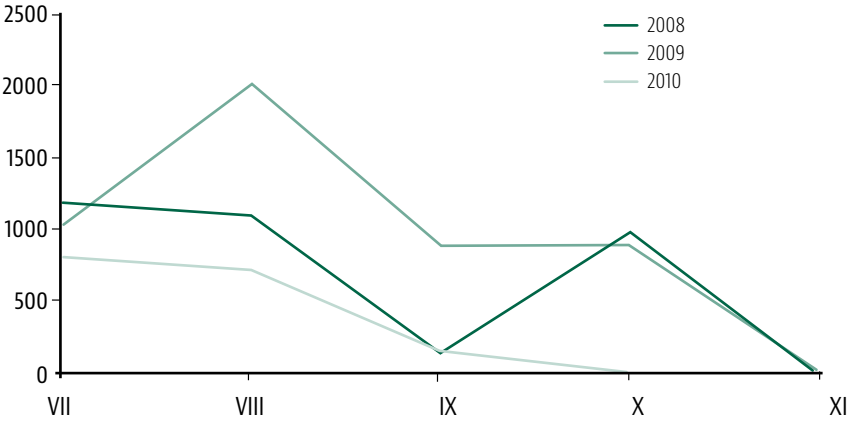
Rybník – Pond	2008	2009	2010
Bezdrev	70	50	43
Blatec, Dívčice	0	0	2
Vyšatov	10–15	2	2
Celkem – Total	80–85	52	47

Slavík modráček středoevropský

Bývalé vojenské cvičiště: v obou termínech kontrola negativní.
Sčítání na bodech: v 1. termínu obsazeno 16 bodů a zaregistrováno celkem 18 ♂♂, tj. frekvence 41,0 % a 0,46 ♂/1 bod, v 2. termínu nezjištěn ani jeden modráček.
Ve srovnání s ostatními oblastmi, kde v roce 2010 proběhl monitoring, je negativní výsledek v 2. termínu, stejně jako v roce 2007, výjimkou.

Husa velká

Početnost hus na shromaždištích v průběhu roku i meziročně kolísá. Ovlivňuje ji intenzita lovu, zejména v době mezi začátkem lovu hus (2008 a 2009 16. 8., 2010 18. 8.) do zahájení lovu kachen (2008 3. 9., 2009 2. 9., 2010 1. 9.). Husy na lov reagují jak přelety mezi PO Českobudějovické rybníky, PO Dehtář a PO Třeboňsko, tak odletem z ČR (Hora et al. 2010b). Vůbec nejvyšší počty hus byly zaznamenány před zahájením lovu v roce 2009 a 2010 na Dívčicku: Zbudovský rybník 14. 8. 2009 1 108 ex. a mimo termín monitoringu pastviště u Dívčic 17. 8. 2010 1 600 ex.

Počty husy velké v období letního a podzimního shromažďování v letech 2008–2010.
Numbers of the Greylag Goose during the summer and autumn gathering in 2008–2010.

Kopřivka obecná

V roce 2008 jarní průtah vrcholil v IV. a V., v roce 2009 již v III. a v roce 2010 v IV., avšak oproti dvěma předchozím rokům byl velice slabý. Poměrně vysoké stavy byly ve všech třech letech zaznamenány i v polovině VI. V 6 případech byla při sčítání zaznamenána soustředění nad 150 ex.: v roce 2008 ryb. Černá 17. 4. 192 ex. (17. 4. bylo také 136 ex. v nedaleké PO Dehtář) a ryb. Vyšatov 16. 5. 284 ex. a 13. 6. 169 ex., v roce 2009 ryb. Domin 17. 3. 216 a 18. 6. 191 ex.

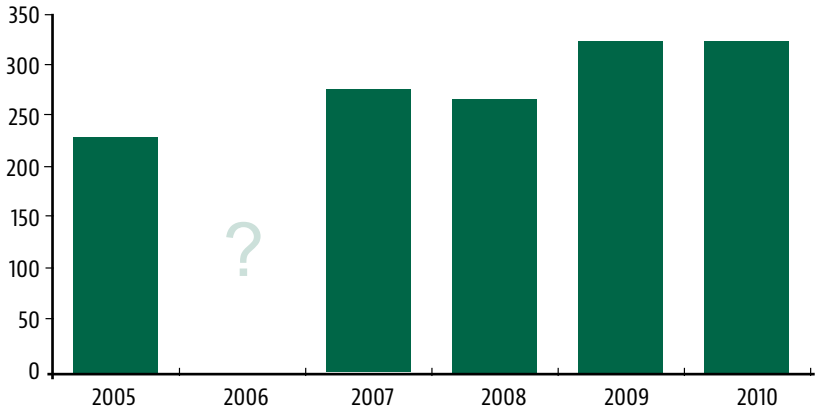

Sezonní změny stavů kopřivky obecné v letech 2008–2010.
Seasonal changes in the numbers of the Gadwall in 2008–2010.

Vývoj populací předmětů ochrany

Kvakoš noční

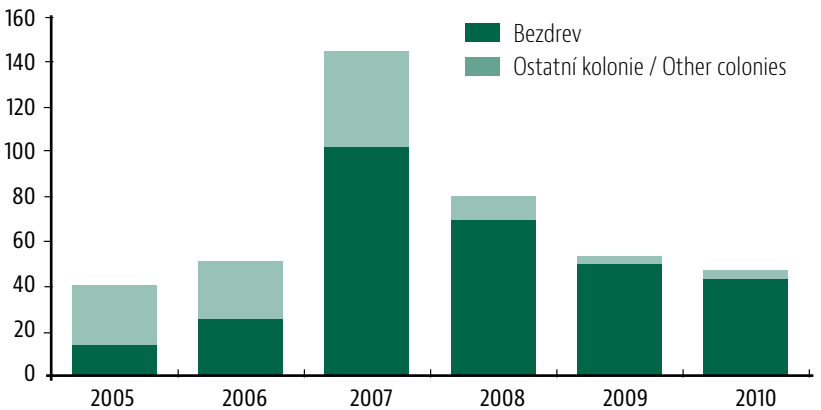
Početnost kvakoše nočního trvale narůstá, mění se však distribuce a velikost kolonií v závislosti na rozplavování hnízdních ostrůvků a vytlačování keřů bezu černého stromovými dřevinami.

Vývoj populace kvakoše nočního v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2010 323–333 párů, v grafu použita spodní hodnota.
Development of the population of the Black-crowned Night-heron in 2005–2010.
Note: 323–333 pairs in 2010, lower value used in the graph.

Rybák obecný

Po dosažení maxima početnosti populace v roce 2007 počet hnízdících párů postupně klesal a v roce 2010 se vrátil téměř na úroveň roku 2005 s nejmenším stavem v celém období monitoringu. Oproti 4–5 hnízdištím rybáka obecného v tříleté periodě monitoringu 2005–2007 zůstala v letech 2008–2010 jen 2–3 hnízdiště. Zaniklá hnízdiště na rybnících Domin a Dasenský byla na ostrůvcích, které nebyly udržovány od jejich vytvoření při odbahňování v 60. a 70. letech. Ostrůvek na Dasenském se zcela rozplavil, naopak ostrůvky na Dominu zůstávají zachovány, ale zarůstají bezem černým a vysokostébelnými travinami. Početnost rybáka obecného v PO Českobudějovické rybníky je také zčásti ovlivňována změnami podmínek pro hnízdění druhu (hlavně výškou hladiny) v PO Dehtář.

Změny v počtu hnízdících párů rybáka obecného v letech 2005–2010 v PO a na hlavním hnízdišti na rybníku Bezdrev.
Pozn.: PO v roce 2006 51–66 párů, v roce 2007 143–145 párů a v roce 2008 80–85 párů, v grafu použity spodní hodnoty.
Changes in numbers of breeding pairs of the Common Tern in 2005–2010 in the SPA and at the main breeding site at the Bezdrev pond.
Note: SPA hosted 51–66 pairs in 2006, 143–145 pairs in 2007, and 80–85 pairs in 2008, lower values used in the graph.

Slavík modráček středoevropský

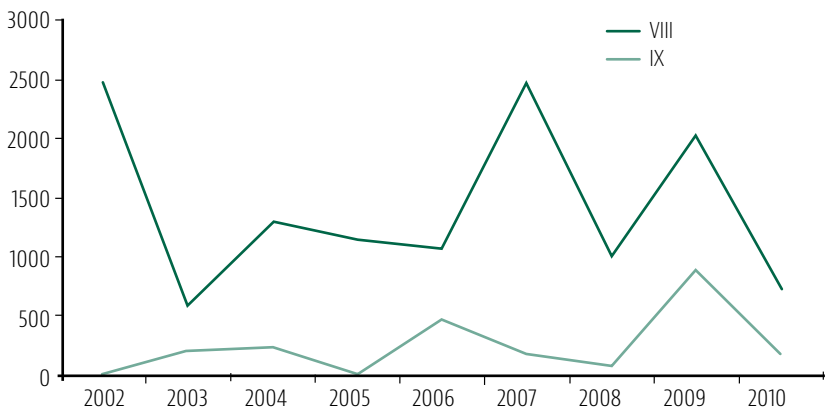
Početnost slavíka modráčka v monitorovaném území se v roce 2010 ve srovnání s rokem 2007 nezměnila. Mimo monitorované území se významné hnízdiště nachází také na rybnících u Dívčic. Stabilní je zřejmě i celá populace v PO, proto odhad zůstává na hodnotě 30–50 párů.

Porovnání výsledků monitoringu slavíka modráčka středoevropského v roce 2007 a 2010.
Comparison of the results of the White-spotted Bluethroat monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Počet obsazených bodů (n = 39) No. of occupied points	F %	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂ /1 bod No. of ♂♂ per point
2007	15	38,5	19	0,49
2010	16	41,0	18	0,46

Husa velká

Početnost hus zjišťovaná při monitoringu v červencovém termínu je ukazatelem velikosti lokální hnízdící populace, která byla ve sledovaném období stabilní. V první polovině srpna přilétají na shromaždiště v PO husy ze vzdálenějších hnízdišť. Jejich početnost v této době výrazně kolísá, bez výrazného trendu v posledním desetiletí, zřejmě podle situace v samotné PO Českobudějovické rybníky (např. podle průběhu sklizně obilovin), ale i podle situace na okolních, bližších či vzdálenějších, shromaždištích středoevropské populace husy velké (PO Dehtář, PO Třeboňsko, jižní Morava, Neziderské jezero, rybniční soustavy v Sasku). Po zahájení lovu hus v polovině srpna se početnost hus na shromaždištích v PO rychle snižuje bez ohledu na dostatečnou potravní nabídku (Hora et al. 2010b).

Změny početnosti husy velké v polovině srpna a v polovině září od roku 2002.
Changes in the numbers of the Greylag Goose in the mid-August and mid-September since 2002.

Kopřivka obecná
Jarní průtah v letech 2008 a 2009 byl vůbec nejsilnější v historii monitoringu PO a první a třetí nejsilnější v historii hladinových sčítání (viz HORA et al. 2010a). Oproti předchozímu tříletému období monitoringu tříletý průměr maximálních celkových počtů v období 2008–2010 vzrostl 1,3× (z 275 na 362 ex.) a tříletý průměr největších hejnek dokonce 3× (z 62 na 190 ex.). Při podzimním průtahu nebylo naopak zastiženo žádné velké hejno, jako tomu bylo každoročně v letech 2005–2007 (HORA et al. 2010a.).

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 3 druhů přílohy I, které jsou předmětem ochrany, v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 15 druhů přílohy I: bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 2 páry v roce 2008, volavka stříbřitá (*Egretta garzetta*) každoročně 3 páry, kolpík bílý (*Platalea leucorodia*) 7 párů v roce 2008, 4 páry v roce 2009 a 3–4 páry v roce 2010, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 hnízdo na území PO a 2 hnízdní okrsky zasahující do PO, moták pochop (*Circus aeruginosus*) min. 10 párů, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 3 páry v roce 2008, chřástal malý (*Porzana parva*) 1 pár v roce 2008, tenkozobec opačný (*Recurvirostra avosetta*) 1 pár v roce 2008, pisila čáponohá (*Himantopus himantopus*) 1 pár v roce 2008, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 5–10 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 100–150 párů a dále ledňáček říční (*Alcedo atthis*), žluna šedá (*Picus canus*), datel černý (*Dryocopus martius*) a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*), pro které není k dispozici dostatek informací o jejich početnosti. Dále se zvýšila velikost hejn volavky bílé (*Egretta alba*) – max. 270 ex. v roce 2010. V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v letech 2008–2010 volavka stříbřitá, volavka bílá (shromaždiště), kolpík bílý, tenkozobec opačný a rybák černý, v roce 2008 bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý (Vrbenské a Čejkovické rybníky), v roce 2009 moták pochop a v roce 2010 zimující orli mořští, kteří byli sčítáni také v letech 2008 a 2009 s cílem ověřit, zda druh pravidelně plní kritérium pro PO.

Stav z hlediska ochrany přírody

Nejvýznamnější událostí bylo dlouho odkládané vyhlášení PO, když návrh vláda koncem roku 2004 odložila. Z 5 druhů, které jsou předmětem ochrany PO, lze stav populací 4 druhů – kvakoše nočního, slavíka modráčka, husy velké a kopřivky obecné – hodnotit jako příznivý, u 5. druhu, rybáka obecného, je však vývoj populace nepříznivý. Významnou příčinou je zhoršování hnízdních podmínek, tj. pokračující rozpad a zarůstání hnízdních ostrůvků, který byl hlavní příčinou zániku jednoho hnízdiště. Prvořadým úkolem je proto projednat s vlastníky rybníků obnovu či vybudování nových ostrůvků na vhodných rybnících. Problémům se nevyhnuly ani 3 druhy s příznivým stavem. Pokračující rozpad ostrůvků na Zlivském rybníku je hlavní příčinou postupného přesunu kolonie kvakoše nočního do PR Vrbenské rybníky. Úplný zánik hrozí dříve významné hnízdní lokalitě slavíka modráčka na vojenském cvičišti na okraji Českých Budějovic, proto se doporučuje obnovit zde tůňky a odstranit většinu náletů bříz a vrb. Tříletá studie (HORA et al. 2010b) přinesla doklady o významném rušení hejn husy velké lovem zejména v době od zahájení lovu hus (16. 8.) do doby zahájení lovu kachen (1. 9.).

Z dalších druhů přílohy I pravidelně plnila kritérium pro PO (shromaždiště více než 120 jedinců) volavka bílá. Taktéž kolpík bílý opětovně plnil kritérium (3 páry), izolovanost jeho malé populace však stále neskýtá záruku další dlouhodobé existence. Při 6 sčítáních (po 2 v každém roce) zimujících orlů mořských bylo kritérium pro PO (9 ex.) splněno jen jednou.

V PO byly zahájeny aktivní kroky na podporu kvakoše nočního – na jednom z bývalých hnízdišť (ostrůvek rybníka Volešek) byly v rámci Programu péče o krajinu vykáceny osiky s cílem umožnit obnovu porostu bezu černého, na kterém kvakoši nejčastěji stavějí svá hnízda.

Zpracovali: J. Hora, J. Pykal, J. Šebestian • Monitoring zajistili: Koordinace: J. Pykal • Kvakoš noční: Jiří Bureš, J. Pykal, J. Šebestian • Rybák obecný: J. Pykal, J. Šebestian, J. Šimek • Slavík modráček středoevropský: J. Šebestian • Husa velká, kopřivka obecná: Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal • Bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý, chřástal malý: J. Šebestian • Volavka stříbřitá, kolpík bílý: J. Pykal, J. Šimek a další členové JOK – pobočky ČSO • Volavka bílá: Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal a další členové JOK – pobočky ČSO • Orel mořský – zimování: D. Fuka, J. Havlíček, M. Chaloupka, M. Kocábek, K. Kryštof, Vít Kubelka, Vojtěch Kubelka, K. Kučera, M. Pakandl, J. Procházka (Bechyně), J. Šebestian, V. Vostřel, J. Závora • Moták pochop: P. Bürger, J. Šebestian, J. Závora • Tenkozobec opačný: J. Pykal a další členové JOK – pobočky ČSO • Rybák černý: Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal.

Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady

Kód: CZ0511007
Rozloha: 9 408,76 ha
Předměty ochrany: jeřáb popelavý (*Grus grus*), lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), moták pochop (*Circus aeruginosus*), slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*), skřivan lesní (*Lullula arborea*).

Změny v ptačí oblasti

Ke změnám došlo hlavně v oblasti Máchova jezera. Po vypuštění a výlovu v prosinci 2008 dosáhlo Máchovo jezero plného stavu vodní hladiny až začátkem května 2009, což prakticky znemožnilo hnízdění vodních ptáků (všechny zálivy byly do té doby bez vody). Jezero proto nebylo od roku 2009 rybářsky pronajímáno (Rybářství Doksy vypršela nájemní smlouva a ta nebyla obnovena). Vyhláškou č. 25/2009 Sb. byla rozšířena ochrana NPP Swamp z původních 1,45 ha na 47,23 ha a celá zbývající plocha jezera byla vyhlášena ochranným pásmem Swampu. Přestože do PO zasahuje jen východní záliv, má tato změna zásadní význam pro předměty ochrany přírody, tj. pro výskyt či hnízdění motáka pochopa a jeřába popelavého. Orgánem státní ochrany přírody pro toto území se stalo MŽP prostřednictvím AOPK ČR. MŽP spolu se Správou CHKO Kokořínsko od roku 2009 projednávaly zahrnutí oblasti do rozšířené CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. K územní ochraně bylo navrženo nové MZCHÚ – NPP Jestřebské slatiny. Z dosud nerealizovaných, avšak již schválených záměrů zasahuje do PO východní silniční obchvat Jestřebí. Podrobnější informace o PO uvedli Čejka et al. (2010) a Honců (2011).

Metodiky a rozsah monitoringu

Moták pochop
V letech 2008–2010 každoročně 3 kontroly 7 lokalit v době toku a stavby hnízda a v době krmení a vyvádění mláďat. Využití 2.–4. termínu monitoringu jeřába popelavého.

Jeřáb popelavý
V letech 2008–2010 kontroly všech vhodných lokalit ve čtyřech etapách hnízdění:
1. Kontrola známých lokalit a vyhledávání nových na začátku doby hnízdění (pozorování páru, hlasové projevy) – III.
2. Kontrola lokalit v době, kdy ptáci sedí na vejcích (vyhledávání hnízd není povolenou metodou monitoringu) – IV.–V.
3. Ověření úspěšnosti hnízdění (pozorování páru s mláďaty na hnízdní lokalitě) – V.–VI.
4. Ověření úspěšnosti odchovu mláďat (pozorování páru se vzrostlými mláďaty) – VII.

Lelek lesní
V roce 2008 po 2 sčítáních (VI. a VII.) na 5 liniích o celkové délce 45,6 km, v letech 2009 a 2010 2 sčítání (1. a 3. dekáda VII.) jen na Vrchbělské střelnici (11,9 km).

Skřivan lesní
V roce 2009 po 2 sčítáních (1. polovina IV. a přelom IV. a V.) na 3 liniích o celkové délce 35,5 km.

Slavík modráček středoevropský
V roce 2010 2 sčítání (konec IV. a zač. VI.) na Novozámeckém rybníku na 15 bodech vzdálených od sebe přibližně 300 m; na bodu 10 minut, po 5 minutách poslechu bez výsledku použití provokace nahrávkou zpěvu.

Výsledky monitoringu

Moták pochop
2008: 9 párů,
2009: 11 párů,
2010: 9 párů.
Početní stavy druhu jsou závislé na klíčové ploše – Novozámeckém rybníku, kde dochází v jednotlivých letech ke kolísání počtu hnízdních párů (4–6), početní stavy na ostatních lokalitách jsou stabilní. Na Máchově jezeře je hnízdění negativně ovlivňováno rekreací.

Jeřáb popelavý
2008: 14 párů, 4× doloženo hnízdění, odchováno 5 mláďat.
2009: 14 párů, 6× doloženo hnízdění, vylíhla se 4 mláďata a z nich se 1 dožilo vzletnosti.
2010: 14 párů, 9× doloženo hnízdění, vylíhlo se 8 mláďat, doby vzletnosti se dožila 2 mláďata.
Jeřábi v PO hnízdí na 6 lokalitách. Nejvýznamnějším hnízdištěm je Břehyňský rybník (6 párů), následovaný Novozámeckým rybníkem (3–4 páry). Po jednom páru hnízdí na Heřmanickém rybníku, Jestřebských slatinách a nepravidelně na Hradčanských rybnících a Máchově jezeře.

Lelek lesní
PO v roce 2008:
1. termín: 32 teritorií, tj. 7,0 teritoria/10 km,
2. termín: 25 teritorií, tj. 5,5 teritoria/10 km.
Celkem: 34 teritorií, tj. 7,5 teritoria/10 km.
Ze 4 monitorovaných lokalit je nejhodnotnější Vrchbělská střelnice se 44 % zjištěného celkového počtu teritorií v obou termínech roku 2008. Na nižším počtu teritorií na této lokalitě v roce 2009 se pravděpodobně podílí počasí, které v měsících VI. a VII. bylo bohaté na srážky. V důsledku toho bylo nutno 1. termín monitoringu posunout do začátku VII., což může být důvodem zjištění nižšího počtu teritorií, než je v území obvyklé.

Počet teritorií lelka lesního na Vrchbělské střelnici v letech 2008–2010.
Numbers of territories of the European Nightjar at the abandoned Vrchbělá military shooting range in 2005–2010.

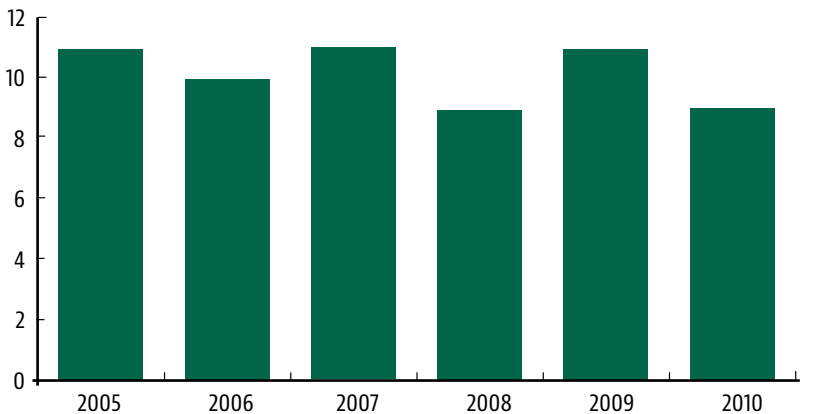
Rok Year	Počet teritorií No. of territories			Počet teritorií/10 km (n = 11,9 km) No. of territories/10 km		
	1. termín 1st term	2. termín 2nd term	celkem total	1. termín 1st term	2. termín 2nd term	celkem total
2008	14	11	14	11,8	9,2	11,8
2009	6	5	9	5,0	4,2	7,6
2010	6	14	14	5,0	11,8	11,8

Skřivan lesní
1. termín: 25 ex. ve 24 teritoriích, tj. 6,8 teritoria/10 km.
2. termín: 32 ex. ve 27 teritoriích, tj. 7,6 teritoria/10 km.
Početní stavy druhu na všech 3 klíčových plochách jsou závislé na stavu lesních porostů. Vyhovující je situace v Hradčanských stěnách a v okolí Strážova, kde vznik nových pasek dává do budoucna naději na udržení stavu. Pokračující sukcese na bývalé Vrchbělské střelnici v tomto období ještě do početních stavů nezasáhla, pokles hnízdních párů se však nepochybně brzo projeví. Území je dosud bez cíleného managementu, avšak v následujících letech se již bez razantního zásahu neobejde. V důsledku změn je populace skřivanů roztroušena na větší ploše PO.

Slavík modráček středoevropský
1. termín: na 8 bodech (53,3 %) 9 zpívajících ♂♂.
2. termín: na 5 bodech (33,3 %) 5 zpívajících ♂♂.
Nižší počet napočítaných ♂♂ ve 2. termínu souvisí s nízkou hlasovou aktivitou v teplém ránu. Kolísání početního stavu modráčků dokumentují výsledky projektu CES, který na Novozámeckém rybníku zajišťoval J. Klápště. V roce 2008 zde okroužkoval 35 ex., v roce 2009 pak pouze 18 ex. V letech 2008–2010 byl druh zjištěn v 1 páru na Jestřebských slatinách a ve 2–3 párech na rybníku Břehyně v NPR Břehyně-Pecopala a v roce 2010 v 1 páru na Heřmanickém rybníku. Mimo PO byl modráček zjištěn v roce 2008 v nivě Ploučnice pod Českou Lípou.

Vývoj populací předmětů ochrany

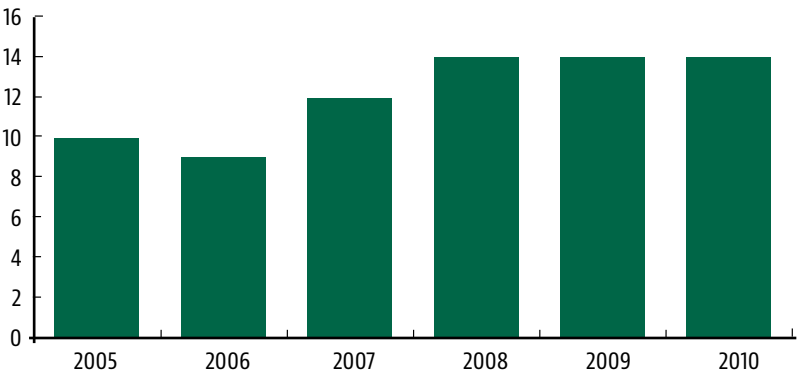
Moták pochop
Stejně jako v předchozí tříleté periodě monitoringu v letech 2005–2007 i v letech 2008–2010 druh nesplňoval minimální početnost pro PO a početnost dokonce ve 2 letech poklesla pod 10 párů. Na tomto nepříznivém vývoji se podobně jako u jeřába popelavého zřejmě podílí divoká prasata.

Počty párů motáka pochopa v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2006 10–11 párů, v grafu použita spodní hodnota.
Numbers of pairs of the Western Marsh-harrier in 2005–2010.
Note: 10–11 pairs in 2006, lower value used in the graph.

Jeřáb popelavý

Pozvolný nárůst populace jeřábů v PO i v širší oblasti okresu Česká Lípa v tříleté periodě 2005–2007 pokračoval ještě v roce 2008 a pak v následujících 2 letech už početnost zůstala na úrovni tohoto roku. Přílety početných hejn byly zaregistrovány pouze na jaře 2008 (až 60 ex. u Mimoně, resp. u Zákup). Po příletu ze zimoviště jeřábi přebývají na shromaždištích (pastvištích), zde dochází k toku a posléze páry obsazují hnízdiště. Pastviště na polích u Zbyn bylo využíváno na jaře i na podzim, pastviště mezi Bohaticemi a Mimoní na jaře podobně jako nové pastviště mezi Bohaticemi a Zákupy. První přílet jeřábů v monitorovaném období let 2008–2010 byl zaznamenán 8. 2. 2008 nad Mimoní, poslední pozorování 5. 11. 2008 na Máchově jezeře. Alarmující je nízký počet vylíhlých i vyváděných mláďat v PO. Během let 2005–2010 v PO nikdy nebylo zjištěno více než 5 vyvedených mláďat. Je zřejmé, že dochází k likvidaci vajec nebo mláďat. Příčinou mohou být přemnožená divoká prasata.

Počty párů jeřába popelavého v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Common Crane in 2005–2010.

Lelek lesní

Při srovnatelné délce linií se při květnových kontrolách ve sledované části PO zvýšil počet teritorií z 21 teritorií v roce 2005 na 34 teritorií v roce 2008, tj. ze 4,4 teritoria/10 km na 7,0 teritoria/10 km. Na tomto rozdílu se v roce 2005 zřejmě podílelo nepříznivé počasí (podobně tomu bylo i na Třeboňsku). Meziroční i sezonní změny početnosti druhu na Vrchbělské střelnici, modelové ploše, která byla sledována každoročně, mohou souviset s různou hlasovou aktivitou v závislosti na klimatických podmínkách, aniž došlo ke skutečné změně početnosti. Může však jít i o skutečné kolísání početnosti z roku na rok např. v reakci na potravní nabídku. Je možné, že podmínky na bývalé střelnici jsou stále ještě lepší než jinde v okolí. Lelek dává přednost raným sukcesním stádiím lesa, proto rychlé zarůstání klíčových ploch, Vrchbělské střelnice a závěru Hradčanského letiště, ohrožuje jeho budoucnost na těchto lokalitách.

Skřivan lesní

Počty teritorií na 10 km linie jsou v obou termínech roku 2009 vyšší než odpovídající hodnoty roku 2006: v 1. termínu 6,8 oproti 4,2 a v 2. termínu 7,6 oproti 5,3. Minimální odhad lze proto zvýšit z 20 párů v roce 2006 na 30 párů v roce 2009.

Změny počtu teritorií lelka lesního na lokalitě Vrchbělská střelnice v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of territories of the European Nightjar at the abandoned Vrchbělá military shooting range in 2005–2010.

Rok Year	Počet teritorií – No. of territories		
	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term	Celkem – Total
2005	7	X	7
2006	7	6	7
2007	X	X	6–7
2008	14	11	14
2009	6	5	9
2010	6	14	14

Slavík modráček středoevropský
Výsledky všech 3 dosavadních roků monitoringu dokládají stabilitu populace druhu na Novozámeckém rybníku. Nižší počet ♂♂ ve 2. termínu roku 2010 spíše souvisí s nízkou hlasovou aktivitou v teplém ránu (J. Čejka in litt.). Odhad 10–15 párů na lokalitě (J. Klápště in HORA et al. 2010a) zůstává v platnosti i pro rok 2010. Totéž platí i pro odhad 20 párů v celé PO. Dalšími hnízdišti druhu jsou Břehyňský rybník, Heřmanický rybník a Jestřebské slatiny a vyloučeno není ani hnízdění v litorálních porostech dalších rybníků a v nivě Ploučnice.

Výsledky monitoringu slavíka modráčka středoevropského na Novozámeckém rybníku v letech 2005, 2007 a 2010.
Results of the White-spotted Bluethroat monitoring at the Novozámecký pond in 2005, 2007 and 2010.

Rok Year	Počet bodů No. of points	F %		Počet ♂♂ /1 bod No. of ♂♂ per point	
		IV.	VI.	IV.	VI.
2005	11	54,5	45,5	0,55	0,45
2007	15	53,3	60,0	0,67	0,67
2010	15	53,3	33,3	0,60	0,33

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 5 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 18 dalších druhů přílohy I: bukač velký (*Butaurus stellaris*) 1–3 páry, bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 0–2 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 1 pár, luňák červený (*Milvus milvus*) 1 pár, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 2 páry, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) 1 pár, chřástal polní (*Crex crex*) 1 pár, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 1 pár v roce 2008, výr velký (*Bubo bubo*) 1 pár, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 1 pár, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 1 pár, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 4–5 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 4 páry, datel černý (*Dryocopus martius*) do 10 párů,

pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 0–2 páry, lejsek malý (*Ficedula parva*) do 5 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) do 5 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 20 párů. V rámci celostátního monitoringu se monitorovali v roce 2008 bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý (*Porzana parva*), v letech 2008–2010 hnízdící a v I. a II. 2010 zimující orli mořští a v roce 2010 dále ledňáček říční. Do PO zasahovala v roce 2010 i část jedné z linií monitoringu pěnice vlašské a ťuhýka obecného v bývalém vojenském prostoru Ralsko.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace 4 z 5 předmětů ochrany PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady – jeřába popelavého, lelka lesního, skřivana lesního a slavíka modráčka – se v hodnocené periodě monitoringu nacházely v příznivém stavu, zatímco stavy motáka pochopa ani v jednom roce nesplnily kritérium pro PO (13 párů). Varující je velice nízká úspěšnost hnízdění jeřábů, na níž se zřejmě nejvíce podílí divoká prasata. Pro úspěšné hnízdění motáka pochopa a jeřába popelavého je důležité udržování potřebné výšky vodní hladiny bez kolísání v celém průběhu hnízdění. Rychle je třeba zahájit opatření vedoucí k zastavení sukcesních procesů v biotopech lelka lesního na Vrchbělské střelnici a v okolí Hradčanského letiště, která byla doporučena jak v hodnocení výsledků monitoringu v letech 2005–2007 (Hora et al. l. c.), tak v Souhrnu doporučených opatření (Čejka et al. l. c.), který přináší podrobnou analýzu stavu populací a stanovišť druhů, které jsou předmětem ochrany PO, a doporučená opatření včetně návrhu lokalit s podrobně plánovaným managementem.

Zpracovali: M. Honců, J. Hora • Monitoring zajistili: Koordinace: M. Honců • Moták pochop: M. Honců, P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR), K. Šrubař • Jeřáb popelavý: J. Brožek, Jakub Čejka, K. Hlávka, M. Honců, L. Jeřábková, P. Kurka, P. Lumpe, V. Nedbal, L. Peške, J. Procházka (AOPK ČR), I. Svoboda, D. Šanc, Z. Šanc, K. Šrubař, M. Ticháčková, S. Valda, Z. Veselý • Lelek lesní: J. Procházka (AOPK ČR) • Skřivan lesní: J. Brožek • Slavík modráček středoevropský: Jakub Čejka • Bukač velký, bukáček malý: K. Filip, M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR), O. Roztočil • Orel mořský – hnízdění: P. Kurka • Orel mořský – zimování: M. Honců, P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR), K. Šrubař • Sokol stěhovavý: P. Kurka, J. Procházka (AOPK ČR) • Chřástal kropenatý, chřástal malý: M. Honců, J. Procházka (AOPK ČR) • Ledňáček říční: J. Brožek • Pěnice vlašská a ťuhýk obecný: J. Brožek.

Dehtář

Kód: CZ0311038
Rozloha: 352 ha
Předměty ochrany: rybák obecný (*Sterna hirundo*) – hnízdiště, husa velká (*Anser anser*) – letní a podzimní shromaždiště.

Změny v ptačí oblasti

Ptačí oblast byla vyhlášena k 25. 11. 2009 (Nařízení vlády 406/2009 Sb. o vymezení Ptačí oblasti Dehtář). Po celé tříleté období monitoringu byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (HORA et al. 2010b).

Metodiky a rozsah monitoringu

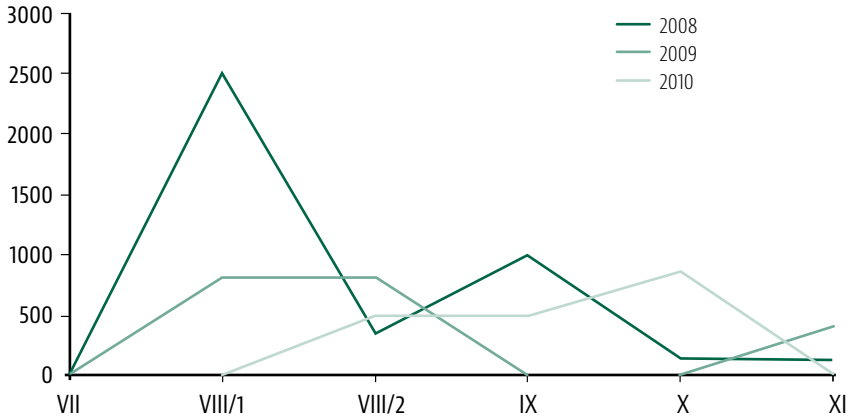
Rybák obecný
V letech 2008–2010 každoročně sečtení hnízd v VI., od poloviny IV. do konce VI. nejméně 3 krátkodobé kontroly (1–2 hod.) kolonie ze břehu a sečtení rybáků při hromadném vzlétnutí.

Husa velká
V letech 2008–2010 každoročně 6 hladinových sčítání – po 1 kontrole v VII. a IX.–XI., 2× v VIII. (v 1. a 2. polovině měsíce); mimo pravidelný monitoring další 4 sčítání v rámci výše jmenované studie.

Výsledky monitoringu

Rybák obecný
2008: 36 hnízd, odhad 30–50 párů,
2009: hnízda nesčítána, odhad 10–20 párů,
2010: 16 hnízd, odhad 20–40 párů.
V roce 2008 a 2010 byly pro rybáky obecné na rybníku po celé hnízdní období příznivé podmínky, v roce 2009 při deštivém počasí v druhé polovině VI., v době doznívání hnízdění, byly ostrůvky z velké části zatopeny. Tento stav ovšem nebyl příčinou nízkého počtu hnízdících párů v kolonii ve srovnání s roky 2008 a 2010.

Husa velká
Po celé tříleté období byl rybník Dehtář nejvýznamnějším letním a podzimním shromaždištěm husy velké v Českobudějovické pánvi. Maximální stavy v jednotlivých letech (vč. údajů mimo hlavní termíny monitoringu): 2008 – 2 500 ex., 2009 – 1 600 ex., 2010 – 1 500 ex. V průběhu letního a podzimního shromažďování počty na Dehtáři kolísají v závislosti na kolísání početnosti na ostatních shromaždištích v Českobudějovické pánvi a od zahájení lovu také na jeho intenzitě a distribuci v celé pánvi.

Sezonní změny početnosti husy velké na letním a podzimním shromaždišti na rybníku Dehtář v letech 2008–2010.
Seasonal changes in the numbers of the Greylag Goose at the Dehtář pond in summer and autumn of 2008–2010.

Vývoj populací předmětů ochrany

Rybák obecný

Velikost kolonie rybáka obecného na Dehtáři rok od roku kolísá v závislosti na stavu vodní hladiny na rybníku a zřejmě i v rámci přesunů mezi koloniemi druhu v Českobudějovické pánvi, případně i na Třeboňsku. V desetiletí 2001–2010 byly nejvyšší stavy dosaženy v letech 2005 a 2006, od té doby kolísaly minimální odhady mezi 16,7–50 % a maximální odhady mezi 25–62,5 %.

Výsledky monitoringu rybáka obecného v letech 2005–2010.
Results of the Common Tern monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Max. počet ad. ex. v době hnízdění Max. numbers of adults in breeding period	80	105	35	70	17	70–80
Počet hnízd No. of nests	68	54	15	36	?	16
Odhad počtu párů Estimated number of pairs	60–80	60–80	10–30	30–50	10–20	20–40
% (nejvyšší odhad = 100 %) % (highest estimate = 100 %)	100	100	16,7–37,5	50,0–62,5	16,7–25,0	25,0–50,0

Shromaždiště husy velké

Oproti předchozímu tříletému období 2005–2007 se průměr maximálních stavů zvýšil z 1 167 ex. na 1 683 ex., přesto však stále zaostává za průměry předchozích období let 1999–2001 (2 400 ex.) a 2002–2004 (2 133 ex.).

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě rybáků obecných z druhů přílohy I hnízdily v letech 2008–2010 na lokalitě nebo v jejím blízkém okolí každoročně 1–2 páry motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) a 1 pár ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*). Ve stromové vegetaci na okrajích rybníka hnízdí ojediněle žluna šedá (*Picus canus*) a datel černý (*Dryocopus martius*). Rybáci černí (*Chlidonias niger*) byli každoročně (oproti letům 2005–2006) zjištěni jen při jarním průtahu. Po celý rok se na rybníku i v jeho okolí zdržují orlové mořští (*Haliaeetus albicilla*) v počtu až 11 jedinců (12. 11. 2010). Nejvyšší počty v hejnech volavky bílé (*Egretta alba*) dosáhly ve všech letech jen nízkých hodnot – 32, 23 a 20 ex. V rámci celostátního monitoringu bylo v lednu a únoru 2010 provedeno sčítání orlů mořských (výsledky jsou uvedeny v textu dotčeného druhu).

Stav z hlediska ochrany přírody

PO byla vládou vyhlášena k 25. 11. 2009. Zatímco nařízení vlády věnuje dostatečnou pozornost ochraně rybáka obecného, shromaždišti husy velké není věnováno žádné specifické opatření. Studie věnovaná rušení husy velké na shromaždištích (HORA et al. l. c.) identifikovala jako hlavní zdroj rušení lov hus. Ve srovnání s ostatními hlavními shromaždišti v ČR je intenzita lovu na Dehtáři malá, zřejmě proto, že okolí rybníka pro úspěšný lov hus neskýtá příliš dobré podmínky, protože na tomto velkém a do krajiny otevřeném rybníku mají husy dobrý výhled. Rekreační činnosti (loďky, windsurfing, jízda na koních po březích rybníka aj.) zatím rovněž nejsou významným zdrojem rušení, nicméně je vhodné mu předcházet zejména komunikací s uživateli chat u břehu rybníka a dalšími návštěvníky PO. V zimním období 2008/2009 byla na ostrůvcích křovinořezem odstraněna vysoká bylinná vegetace, která se však ve vegetačním období 2009 a 2010 opět víceméně celoplošně obnovila. Proto Magistrát města České Budějovice zajistil v zimě 2010/2011 opětovné zlepšení podmínek pro hnízdění rybáků obecných na ostrůvcích posekáním a odvozem vegetace. Doporučuje se vybudovat další 1–2 ostrůvky.

Zpracovali: J. Hora, B. Kloubec • Monitoring zajistili: Koordinace: B. Kloubec • Rybák obecný: B. Kloubec, J. Pykal, J. Šebestian • Husa velká: J. Kloubcová, B. Kloubec, Vojtěch Kubelka, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal, J. Závora • Orel mořský: B. Kloubec, Vít Kubelka, J. Šebestian, J. Závora.

Doupovské hory

Kód: CZ0411002
Rozloha: 63 116,7 ha
Předměty ochrany: čáp černý (*Ciconia nigra*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), moták pochop (*Circus aeruginosus*), chřástal polní (*Crex crex*), výr velký (*Bubo bubo*), lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), žluna šedá (*Picus canus*), datel černý (*Dryocopus martius*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*), lejsek malý (*Ficedula parva*), ťuhýk obecný (*Lanius collurio*).

Změny v ptačí oblasti

K zásadním změnám v PO z hlediska využívání nedošlo. Je to dáno především specifikou vojenského výcvikového prostoru. Stále však přetrvává problém zvyšujícího se podílu zarůstajících travino-bylinných společenstev souvislým porostem trnitých keřů, a to zejména mimo výcvikové plochy. Zvýšily se rovněž těžby v bukových porostech a při následném zalesňování se používá větší podíl jehličnatých dřevin (smrk ztepilý, modřín opadavý). Při plánovaném zmenšení VÚ Hradiště v rámci schválené „Optimalizace vojenských újezdů" se počítá s převedením uvolněných pozemků k civilnímu využití.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp černý
V letech 2008–2010 každoročně kontroly všech známých hnízd a vyhledávání nových hnízd na základě vyhodnocení cílené registrace tokajících párů či krmících ptáků a shromážděných pozorování od zpravodajů; kontrola úspěšnosti hnízdění.

Včelojed lesní
V letech 2008–2010 každoročně kontroly známých hnízd dravců, identifikace teritorií na základě registrace tokajících nebo krmících ptáků z pozorovacích stanovišť a dohledávání nových hnízd.

Moták pochop
V roce 2009 3 kontroly 44 lokalit v době toku a stavby hnízda (IV.), krmení a vyvádění mláďat (3. dekáda V. a přelom VI. a VII.).

Chřástal polní
V roce 2008 po 2 nočních sčítáních (konec V. a začátek 3. dekády VI.) volajících ♂♂ na 2 automobilových liniích o celkové délce 58,6 km.

Výr velký
V letech 2008–2010 každoročně 2 noční odposlechy hlasových projevů na známých a potenciálních hnízdištích (17–20 lokalit) v I.–III. a denní kontrola hnízdišť dalekohledem a hledání pobytových stop v V.; pokryto jádrové území výskytu druhu, tj. 395 km² rozlohy PO.

Lelek lesní
V roce 2008 po 2 sčítáních (3. dekáda VI. a 1. polovina VII.) na 5 liniích o celkové délce 10,2 km.

Žluna šedá a datel černý
V roce 2010 po 2–3 sčítáních (polovina III. – konec IV.) na 11 liniích o celkové délce 40,7 km. V 1. a 2. termínu všech 11 linií, ve 3. termínu 5 linií o délce 17,8 km. Záznamy obou druhů v termínech monitoringu lejska malého do hodnocení nejsou zahrnuty.

Pěnice vlašská a ťuhýk obecný
V letech 2008–2010 každoročně po 2 sčítáních (1. polovina V. a 1. polovina VI.) na 2 bodových transektech po 20 bodech, vzdálenost mezi body 300 m, vizuální i akustická registrace jedinců všech druhů ptáků v neomezené vzdálenosti po dobu 5 minut. V roce 2010 přidán 3. transekt s 20 body.

Lejsek malý
V roce 2010 po 2 sčítání na 6 liniích: na 3 liniích o celkové délce 11,4 km ve 2. dekádě V. a koncem V. a na 3 liniích o celkové délce 10,2 km začátkem VI. a opakovaně koncem 2. dekády VI. Linie z konce V. a začátku VI. (21,6 km) jsou hodnoceny společně.

Výsledky monitoringu

Čáp černý
V průběhu hodnocené periody postupně klesaly počty obsazených hnízd až na méně než polovinu výchozího stavu a celkový počet párů v roce 2010 spadl na polovinu stavu v předcházejících 2 letech. Úbytek známých obsazených hnízd připadá na spadnutí hnízda či vyvrácení části porostu, případně na opuštění hnízda po těžbě v porostu, byť provedené mimo hnízdní dobu a ve vzdálenosti 200 m od hnízda, přičemž se po přemístění páru hnízdo nepodaří dohledat. Určitý negativní vliv na úspěšnost lokalizace nových teritorií mohlo mít také nepříznivé počasí v době monitoringu. Tím však nelze plně vysvětlit náhlý úbytek celkového počtu párů v roce 2010.

Výsledky monitoringu čápa černého v letech 2008–2010.
Results of the Black Stork monitoring in 2008–2010.

Rok– Year	2008	2009	2010
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	9	6	4
Počet teritorií s nedohledaným hnízdem No. of territories without a traced nest	5	8	3
Počet párů celkem Total no. of pairs	14	14	7
Počet párů/100 km^2 No. of pairs/100 km^2	2,2	2,2	1,1

Včelojed lesní
Výsledky monitoringu dokládají stabilitu populace včelojeda v průběhu celé hodnocené tříleté periody. Zjištěná početnost a tudíž i hustota jsou bezesporu nižší, než je skutečný stav druhu v PO o velké rozloze a s množstvím vhodných biotopů. Druh je plošně rozšířen po celé PO. Jádrové lokality jeho výskytu jsou zejména v částech území, kde je krajina tvořena mozaikou otevřených prostor s menšími lesíky a remízky a v oblastech větších lesních pasek.

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v letech 2008–2010.
Results of the European Honey-buzzard monitoring in 2008–2010.

Rok– Year	2008	2009	2010
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	1	3	0
Počet teritorií s nedohledaným hnízdem No. of territories without a traced nest	8	8	10
Počet párů celkem Total no. of pairs	9	11	10
Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	1,4	1,7	1,6

Moták pochop

V roce 2009 bylo obsazeno 18 (40,9 %) lokalit a na nich zaregistrováno 26 párů v době obsazování lokalit a 22 párů v době hnízdění (1 lokalita s 1 párem těsně za hranicemi PO). Na 1 rybníku byly přítomny 3 páry, na 6 rybnících po 2 párech a na zbývajících lokalitách po 1 páru. Na přelomu VI. a VII. bylo na 14 lokalitách napočítáno celkem 44 vyvedených mláďat. Kontrolovány prakticky všechny vhodné lokality v PO.

Chřástal polní

1. termín: 65 volajících ♂♂, tj. 11,1 ♂/10 km,
2. termín: 48 volajících ♂♂, tj. 8,2 ♂/10 km.

V roce 2008 byly podmínky pro výskyt i monitoring chřástala polního příznivé. Klíčovými lokalitami, kterými procházely linie, byly Mětikalov a Žďár.

Výr velký

Monitoring proběhl zhruba na 60 % rozlohy PO s nejvhodnějšími podmínkami pro hnízdění druhu (údolí Ohře a okrajové části PO). Početnost v celé hodnocené periodě monitoringu byla poměrně vyrovnaná. Většina populace byla soustředěna v údolí Ohře.

Výsledky monitoringu výra velkého v letech 2008–2010.
Results of the European Eagle-owl monitoring in 2008–2010.

Rok– Year	2008	2009	2010
Počet obsazených hnízdišť No. of occupied breeding sites	9	11	10
Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	2,3	2,8	2,5
Počet obsazených hnízdišť kolem Ohře No. of occupied breeding sites around Ohře river	7	9	8
Počet párů/10 km toku No. of pairs/10 km of the stream	1,6	2,0	1,8

Lelek lesní
1. termín: 3 teritoria, tj. 2,9 teritoria/10 km,
2. termín: 4 teritoria, tj. 3,9 teritoria/10 km.
Celkem: 5 teritorií, tj. 4,9 teritoria/10 km.
Monitoringem jsou pokryty lokality, na nichž žije zhruba polovina populace druhu v celé PO. Početnost na dalších lokalitách, např. v oblasti kolem Sedlece a Dětaně, z kterých je znám výskyt (O. Bušek a ústní sdělení pracovníků VLS, s. p.), nebyla dosud prověřována. Na většině monitorovaných lokalit otevřené plochy zarůstají trnitými keři.

Žluna šedá
1. termín: 15 teritorií, tj. 3,7 teritoria/10 km,
2. termín: 8 teritorií, tj. 2,0 teritoria/10 km,
3. termín: 3 teritoria, tj. 1,7 teritoria/10 km.
Výsledky dokládají největší efektivitu monitoringu v poslední dekádě III., kdy začíná tok, poté hlasová aktivita klesá. Stav monitorovaných biotopů zůstává bez větších změn. Dalšími vhodnými biotopy, v kterých se žluna šedá nejčastěji vyskytuje, jsou stará stromořadí kolem bývalých obcí a staré zarůstající vysokokmenné sady. Rovněž tak doubravy a dubohabrové porosty s velkým množstvím doupných stromů.

Datel černý
1. termín: 9 teritorií, tj. 2,2 teritoria/10 km,
2. termín: 13 teritorií, tj. 3,2 teritoria/10 km,
3. termín: 2 teritoria, tj. 1,1 teritoria/10 km.
Datel se monitoroval na liniích společně se žlunou šedou a na rozdíl od ní byla jeho nejvyšší hlasová aktivita zaznamenána začátkem IV. Nejčastějším biotopem v PO jsou rozlohou větší staré až přestárlé bučiny s enklávami starších smrkových porostů.

Pěnice vlašská
Nízké hodnoty frekvence i průměrného počtu jedinců na bodu v 1. termínu let 2009 a 2010 ve srovnání s odpovídajícími hodnotami v 2. termínu zřejmě odrážejí průběh příletu. Stav populace na sledovaných transektech je v posledních letech značně ovlivněn plošným zarůstáním lokalit souvislými porosty trnitých keřů. V některých místech mají tyto porosty již charakter iniciálních stádií lesa a přestávají být pro pěnici vlašskou vhodným biotopem. Jelikož se zde nepočítá s žádným managementem, je na zváženou, zda nezačít sčítat na novém transektu. Výsledky z nového bodového transektu v roce 2010 nebyly do hodnocení celé tříleté periody započítány, jsou pouze porovnány s výsledky z původních 2 transektů z téhož roku. Avšak ani sčítání na 3 transektech se vzhledem k rozloze vhodných biotopů v celé PO nejeví jako dostatečné pro stanovení trendu vývoje populace pěnice vlašské v PO.

Výsledky monitoringu pěnice vlašské na dvou bodových transektech v letech 2008–2010.
Results of the Barred Warbler monitoring at two point transects in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet bodů No. of points	40	40	40	120	40	40	40	120
Počet obsazených bodů No. of occupied points	8	7	6	21	9	11	11	31
F %	20,0	17,5	15,0	17,5	22,5	27,5	27,5	25,8
Počet ex. No. of individuals	9	8	6	23	9	15	13	37
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,23	0,20	0,15	0,19	0,23	0,38	0,33	0,31

Porovnání výsledků sčítání pěnice vlašské na třech bodových transektech v roce 2010.
Comparison of the results of the Barred Warbler monitoring at three point transects in 2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	1	2	3	Celkem Total	1	2	3	Celkem Total
Počet bodů No. of points	20	20	20	60	20	20	20	60
Počet obsazených bodů No. of occupied points	3	3	6	12	2	9	6	17
F %	15,0	15,0	30,0	20,0	10,0	45,0	30,0	28,3
Počet ex. No. of individuals	3	3	11	17	2	11	9	22
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,15	0,15	0,55	0,28	0,10	0,55	0,45	0,37

Lejsek malý
1. termín: 9 teritorií, tj. 7,9 teritoria/10 km,
2. termín: 8 teritorií, tj. 3,7 teritoria/10 km,
3. termín: 5 teritorií, tj. 4,9 teritoria/10 km.
Monitorované porosty nebyly dosud narušeny těžbou ani větrnými disturbancemi. Doporučujeme monitoring druhu rozšířit na další potenciálně vhodné plochy.

Ťuhýk obecný
Značné rozdíly v počtu obsazených bodů i průměrného počtu jedinců na bod v 1. termínu v jednotlivých letech 2008–2010 připadají na průběh příletu v jednotlivých letech, který spadá právě do doby prvních sčítání. Odpovídající hodnoty v 2. termínu pak již dokumentují meziroční kolísání početnosti. Stejně jako pěnice vlašská i ťuhýk reaguje úbytkem na zarůstání monitorovaných lokalit křovinami, přičemž v některých místech sukcese pokročila již do stádia iniciálních stádií lesa. Výsledky z nového bodového transektu v roce

2010 nebyly do hodnocení celé tříleté periody započítány, jsou pouze porovnány s výsledky z původních 2 transektů v roce 2010. Avšak ani sčítání na 3 transektech se vzhledem k rozloze vhodných biotopů v celé PO nejeví jako dostatečné pro stanovení trendu vývoje populace ťuhýka obecného v PO.

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného na dvou bodových transektech v letech 2008–2010.
Results of the Red-backed Shrike monitoring at two point transects in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet bodů No. of points	40	40	40	120	40	40	40	120
Počet obsazených bodů No. of occupied points	11	1	4	16	8	22	11	41
F %	27,5	2,5	10,0	13,3	20,0	55,0	27,5	34,2
Počet ex. No. of individuals	14	1	4	19	10	42	16	68
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,35	0,03	0,10	0,16	0,25	1,05	0,40	0,57

Porovnání výsledků sčítání ťuhýka obecného na třech bodových transektech v roce 2010.
Comparison of the results of the Red-backed Shrike monitoring at three point transects in 2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	1	2	3	Celkem Total	1	2	3	Celkem Total
Počet bodů No. of points	20	20	20	60	20	20	20	60
Počet obsazených bodů No. of occupied points	1	3	7	11	2	9	8	19
F %	5,0	15,0	35,0	18,3	10,0	45,0	40,0	31,7
Počet ex. No. of individuals	1	3	9	13	2	14	12	28
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,05	0,15	0,45	0,22	0,10	0,70	0,60	0,47

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp černý

V letech 2008 a 2009 byla odhadovaná početnost na úrovni let předchozích, v roce 2010 však došlo k poklesu počtu párů na polovinu. Teprve monitoring v následujících letech ukáže, zda jde jen o jednorázový výkyv, jehož důvody nelze určit, či o trvalý pokles početnosti. Skutečností je, že v některých oblastech s pravidelným výskytem a hnízděním došlo k poškození či spadnutí hnízd vlivem povětrnostních podmínek nebo k vyvrácení části okolního porostu větrem. Určitý vliv má v některých lokalitách i nevhodně umístěná těžba (otevření porostu), byť prováděná mimo hnízdní dobu a ve vzdálenosti min. 200 metrů od hnízda.

Výsledky monitoringu čápa černého v letech 2005–2010.
Results of the Black Stork monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit No. of controlled localities	25	25	25	27	28	23
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	3	3	8	9	6	3
Počet teritorií s nedohledaným hnízdem No. of territories without a traced nest	9	11	4	5	8	4
Počet párů celkem Total no. of pairs	12	14	12	14	14	7
Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	1,9	2,2	1,9	2,2	2,2	1,1

Včelojed lesní

Na základě šestiletého monitoringu lze populaci druhu v PO hodnotit jako stabilizovanou, kolísající, zřejmě v souvislosti s nabídkou potravy, kolem počtu 15 párů.

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v letech 2005–2010.
Results of the European Honey-buzzard monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit No. of controlled localities	28	29	29	36	37	40
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	3	2	6	1	3	0
Počet teritorií s nedohledaným hnízdem No. of territories without a traced nest	6	13	4	8	8	10
Počet párů celkem Total no. of pairs	9	15	10	9	11	10
Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	1,4	2,4	1,6	1,4	1,7	1,6

Moták pochop

Zatímco v roce 2006 stav zřejmě nepřekračoval hranici 20 párů (HORA et al. 2010a), v roce 2009 se vrátil na úroveň období let 1998–2002, tj. 25–30 párů (TEJROVSKÝ 2002).

Chřástal polní

Početnost v roce 2008 byla ve srovnání s rokem 2006 v obou termínech vyšší – 3,5×, resp. 1,6× (vyjádřeno počtem ♂♂ na 10 km linie). To je ve shodě s řadou dalších oblastí v ČR. Celkový počet ♂♂ v PO v roce 2008 lze odhadnout nejméně na 100 jedinců.

Porovnání výsledků monitoringu chřástala polního v roce 2005 a 2008 (počet ♂♂/10 km).
Comparison of the Corncrake monitoring results in 2005 and 2008 (♂♂ per 10 km).

Rok – Year	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2005	3,2	5,0
2008	11,1	8,2

Výr velký

Populace výra v PO je nejméně od roku 2006 stabilizovaná (v roce 2005 monitoring proběhl v menším rozsahu), jak dokládá malý rozptyl počtu obsazených lokalit. Odhad 10–12 párů z období let 2005–2007 (HORA et al. l. c.) lze pro druhé tříleté období monitoringu zvýšit na 12–14 párů. Nejsou však k dispozici údaje o úspěšnosti hnízdění.

Výsledky monitoringu výra velkého v letech 2005–2010.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit No. of controlled localities	11	15	16	17	18	20
Počet obsazených lokalit No. of occupied localities	8	8	9	9	11	10
%	72,7	53,3	56,2	52,9	61,1	50,0
Počet párů/100 km² No. of pairs/100 km²	2,6	2,6	3,0	2,3	2,8	2,5

Lelek lesní

Monitoring v roce 2008 potvrdil, že druh ubývá. Počet teritorií na 10 km linie poklesl z 3,6 v roce 2005 na 2,9 v roce 2008 v 1. termínu a z 8,4 na 3,9 v 2. termínu. Příčinou tohoto úbytku jsou hlavně sukcesní změny na lokalitách a zřejmě i zvyšující se predace v důsledku vysokých stavů lišek a prasat divokých. Nelze ani vyloučit vliv nového predátora – mývala severního, který se rychle šíří v celé PO. Dosavadní výsledky monitoringu však nedostačují ke stanovení aktuální velikosti populace ani ke stanovení přesnějšího trendu. Doporučujeme prověřit výskyt druhu na dalších potenciálních lokalitách.

Žluna šedá

Počet ♂♂/10 km linie vzrostl v 1. termínu z 3,6 v roce 2007 na 3,7 v roce 2010 a v 2. termínu z 1,2 na 2,0. Tyto výsledky monitoringu (uskutečněného zatím jen ve 2 letech) naznačují, že populace je stabilizovaná a odhad početnosti tudíž zůstává na 40–60 párech.

Datel černý

Monitoring druhu proběhl zatím jen ve 2 letech, takže dosud nepřinesl dostatečné údaje pro upřesnění odhadu početnosti (60–80 párů) i pro stanovení trendu vývoje populace. Doplnění výsledků monitoringu poznatky o výskytu druhu v dalších částech PO nicméně

naznačuje, že početnost je stabilní, případně mírně narůstá. Počet ♂♂/10 km linie vzrostl v 1. termínu z 1,8 v roce 2007 na 2,2 v roce 2010 a v 2. termínu z 2,7 na 3,2.

Pěnice vlašská

Při monitoringu zjištěný pokles početnosti je lokální záležitostí, protože lokality s bodovými transekty souvisle zarůstají křovinami a místy se sukcese dostává do iniciálních stádií lesa. Proto je důležité rozšířit monitoring na nové lokality. Navrhujeme rovněž provést revizi bezlesých ploch s cílem zjistit aktuální stav biotopů pěnice vlašské a perspektivu druhu v PO. Současnou populaci pěnice vlašské v PO lze však hodnotit jako stabilní.

Výsledky monitoringu pěnice vlašské v letech 2005–2010.
Results of the Barred Warbler monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005–2007	2008–2010
F % – 1. termín F % – 1st term	55,0	30,0	37,5	20,0	17,5	15,0	40,8	17,5
F % – 2. termín F % – 2nd term	42,5	47,5	37,5	22,5	27,5	27,5	42,5	25,8
Počet ex./1 bod – 1. termín No. of individuals per point – 1st term	0,95	0,47	0,50	0,23	0,20	0,15	0,64	0,19
Počet ex./1 bod – 2. termín No. of individuals per point – 2nd term	0,52	0,67	0,50	0,23	0,38	0,33	0,57	0,31

Lejsek malý

Na základě výsledků monitoringu ve 2 letech nelze stanovit trend druhu. Tím spíše, že v 1. termínu počet ♂♂/10 km stoupl z 5,0 v roce 2007 na 7,9 v roce 2010, avšak v 2. termínu naopak poklesl ze 4,9 na 3,7. Linie procházely porosty odpovídajícími nárokům druhu, v kterých se dosud nekácelo ve větším rozsahu. Tudíž nelze usuzovat na stav druhu v celé PO, neboť na řadě míst se v příhodných biotopech kácelo. K největším zásahům do porostů došlo v prostoru Pustého zámku, kde po větrné kalamitě a následném odstraňování jejích následků bývalé bučiny prakticky neexistují. Doporučujeme z porostních map identifikovat potenciální biotopy lejska malého a na základě LHP posoudit perspektivu druhu v PO.

Ťuhýk obecný

Na rozdíl od pěnice vlašské se sukcese v lokalitách s bodovými transekty na stavech ťuhýka obecného ještě významně neprojevila. Nicméně lze očekávat, že v dalších stádiích se sukcese projeví i na početnosti tohoto druhu. Kolísání hodnot frekvence i průměrného počtu ex. na bod v 1. termínu souvisí spíše s průběhem příletu druhu na lokalitu. Současnou populaci v celé PO lze hodnotit jako stabilní.

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného v letech 2005–2010.
Results of the Red-backed Shrike monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005–2007	2008–2010
F % – 1. termín F % – 1st term	37,5	17,5	22,5	27,5	2,5	10,0	25,8	13,3
F % – 2. termín F % – 2nd term	15,0	32,5	42,5	20,0	55,0	27,5	30,0	34,2
Počet ex./1 bod – 1. termín No. of individuals per point – 1st term	0,42	0,22	0,27	0,35	0,03	0,10	0,31	0,16
Počet ex./1 bod – 2. termín No. of individuals per point – 2nd term	0,17	0,37	0,75	0,25	1,05	0,40	0,43	0,57

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 11 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 14 dalších druhů přílohy I: bukač velký (*Botaurus stellaris*) 1–3 páry, luňák hnědý (*Milvus migrans*) 0–1 pár, luňák červený (*Milvus milvus*) 8–10 párů, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 pár, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) 2–3 páry, tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*) 25–35 ♂♂, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 2–5 volajících ♂♂, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 5–10 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 5–10 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 6–8 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 10–20 párů, skřivan lesní (*Lullula arborea*) 8–10 párů, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 5–10 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 15–20 párů. Vyloučeno není ani zahnízdění motáka lužního (*Circus pygargus*) a chřástala malého *(Porzana parva*). V zimě se na řece Ohři a na vodních plochách zdržují 1–3 orli mořští. V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 bukač velký, tetřívek obecný (v PO sčítán každoročně), chřástal kropenatý a chřástal malý, v roce 2009 luňák červený a skřivan lesní a v roce 2010 strakapoud prostřední, slavík modráček a v lednu a únoru orel mořský.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace 10 z 11 předmětů ochrany PO Doupovské hory jsou v příznivém stavu, u zbývajícího druhu, lelka lesního, byl zaznamenán pokles početnosti ve srovnání se stavem v roce 2002. Přetrvávajícím problémem je útlum vojenské i hospodářské činnosti ve VÚ Hradiště. Zpočátku na opuštěných cvičištích vznikají příznivé podmínky pro pěnici vlašskou a ťuhýka obecného, s pokračující sukcesí však opět tyto podmínky zanikají. Určitým problémem, zejména ve vztahu k tokaništím tetřívka obecného, může být započatá modernizace střelnic (asfaltování pojezdových a obslužných komunikací). Dalším problémem je snaha VLS o těžby v maximální možné výši umožněné LHP, a to i ve starých a přestárlých bučinách, zejména v oblasti Pustého zámku, Mlýnské a Číhané. Vytěžené plochy v bukových porostech jsou následně zalesňovány s vyšším podílem jehličnatých dřevin, zejména smrku ztepilého a modřínu opadavého. Případným přímým i nepřímým ztrátám na hnízdech lesních druhů v době hnízdění sice předchází vládní nařízení stanovením činností, které lze provádět jen s předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody, avšak pro zachování biotopů nepostačuje. Značný negativní vliv na druhy hnízdící na zemi zřejmě mají vysoké

stavy prasete divokého a lišky obecné. V celé PO je v posledních letech zaznamenán silný nárůst populace dalšího predátora, mývala severního. V okrajových částech PO mimo VÚ narůstá rušení rozvíjející se turistikou, zimních sportů a neregulovaným používáním terénních motocyklů, čtyřkolek a v zimě skútrů a psích spřežení, zejména v oblasti Bražce, Radošova, Dubiny, Čínova a Malé Lesné. Některé dřívější záměry byly opuštěny, jako např. výstavba průmyslové a skladové zóny u Bochova, která nakonec není v územním plánu. Opadla i snaha o stavbu větrných elektráren a ani záměry na výstavbu fotovoltaických elektráren v okrajových částech PO nebyly realizovány. Nicméně lze očekávat nové záměry v souvislosti s plánovaným zmenšením VÚ Hradiště. Tím více stoupá důležitost důsledného posuzování vlivů záměrů, včetně plánů na vytyčování nových turistických, cyklistických a lyžařských tras. Záměrem VLS, s. p. je, pokud by jim byla poskytnuta podpora orgánů ochrany přírody, připravit a realizovat projekt podpory populace tetřívka obecného. Z dalších druhů přílohy I, které nejsou předmětem ochrany PO, plnil pravidelně kritérium pro PO luňák červený (stejně jako v předchozí tříleté periodě monitoringu).

Zpracovali: O. Bušek, J. Hora, V. Tejrovský • Monitoring zajistili: Koordinace: V. Tejrovský • Čáp černý: O. Bušek, V. Melichar, V. Tejrovský • Včelojed lesní, moták pochop: O. Bušek, V. Tejrovský • Chřástal polní: Pavel Homolka†, Petr Homolka • Výr velký: O. Bušek, V. Tejrovský, P. Jiskra, P. Krása, J. Matějů, V. Melichar • Lelek lesní: V. Tejrovský • Žluna šedá, datel černý, lejsek malý: O. Bušek, V. Tejrovský • Pěnice vlašská, ťuhýk obecný: O. Bušek, V. Tejrovský • Bukač velký, chřástal kropenatý, chřástal malý: V. Tejrovský • Luňák červený: O. Bušek, V. Tejrovský • Orel mořský – zimování: O. Bušek, V. Tejrovský • Tetřívek obecný: O. Bušek, M. Gutzer, P. Jiskra, J. Matějů, V. Melichar, J. Petáková, V. Tejrovský • Strakapoud prostřední: O. Bušek, V. Tejrovský • Skřivan lesní: O. Bušek • Slavík modráček středoevropský: O. Bušek, V. Tejrovský.

Heřmanský stav – Odra – Poolší

Kód: CZ0811021
Rozloha: 3 100,9 ha
Předměty ochrany: bukáček malý (*Ixobrychus minutus*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*).

Změny v ptačí oblasti

PO byla vyhlášena k 1. 6. 2008, přičemž rozloha byla oproti navrženým 5 065,8 ha zmenšena na 3 100,9 ha a mezi předměty ochrany nebyl zařazen moták pochop. Nejvýznamnější změny v území z hlediska dopadu na prostředí předmětů ochrany byly vyvolány úpravami na tocích, budováním komunikací a podnikatelskými či volnočasovými aktivitami. Pokračovala výstavba dálnice s přemostěními přes vodní toky a zahušťuje se síť komunikací nejrůznějšího druhu, které jsou často situovány do blízkosti vodních ploch a vodotečí. Zvyšuje se využívání vodních ploch ke sportovnímu rybolovu, letní rekreaci a dalším aktivitám.

Metodiky a rozsah monitoringu

Bukáček malý

V roce 2008 registrace volajících ♂♂ na 3 liniích o celkové délce 9,0 km: 1. Heřmanský stav a okolí, 2. rybník Lesník a 3. rybníky Nový stav a Figura. Na všech lokalitách 5 nočních kontrol (2× V., 2× VI., 1× začátek VII.). Dále kontroly nad rámec monitoringu na dalších vhodných lokalitách. Současně zjišťován výskyt bukače velkého, chřástala kropenatého a chřástala malého.

Ledňáček říční

V průběhu hnízdního období roku 2010 bylo zkontrolováno 6 úseků vodních toků (2 úseky Odry, Olše, Petrůvka, Vrbická Stružka, Rychvaldská Stružka) o celkové délce 42,6 km (z toho 4,7 km mimo PO) a 24,9 km břehů štěrkopískoven (Vrbice, Koblov) a rybníků (Karvinské rybníky). V termínech stanovených metodikou (2.–3. dekáda V. – vzhledem k povodni v polovině V. zahrnuty i výsledky ze začátku VI., 1.–2. dekáda VII.) se monitoring uskutečnil na 5 úsecích toků o délce 29,0 km a 15,8 km břehů 2 štěrkopískoven v 1. termínu a na 23,5 km 4 úseků toků a 15,8 km břehů štěrkopískoven v 2. termínu.

Slavík modráček středoevropský

V roce 2010 po 2 sčítáních (IV. a VI.) po obvodu Heřmanského stavu na bodovém transektu se 7 body; na bodu registrace po dobu 10 minut, používání provokace nahrávkou zpěvu.

Výsledky monitoringu

Bukáček malý

V rámci monitoringu byl druh zaznamenán na 2 ze 3 kontrolovaných lokalit, a to 2× 1 ♂ na Heřmanském stavu a 1× 1 ♂ na rybníku Lesník. Mimo lokality monitoringu byl 1 ♂ zjištěn na rybnících Gořalčoky u Rychvaldu (MANDÁK, Acrocephalus 2009, 25: 74), na Karvinských rybnících na tradičním hnízdišti (ryb. Sirotek a Šafář) se zdržoval nejméně 1 pár a výskyt (24. 5. 2 ♂♂, 19. 6. hlas) byl potvrzen také na rybníku Větrov (HALUZÍK 2009), další pár byl zaznamenán na Záblatském rybníku u Bohumína a jedinci byli zjištěni na Novém Stavu a Skučáku v Rychvaldu a na Orlovských rybnících (Z. Polášek unpubl.). Početnost v PO v roce 2008 byla odhadnuta na 9–17 párů.

Výsledky monitoringu bukáčka malého na liniích v roce 2008.
Results of the Little Bittern monitoring at lines in 2008.

Lokalita – Locality	9. 5.	24. 5.	7. 6.	21. 6.	5. 7.
Heřmanský stav a okolí	0	0	1 ♂	1 ♂	0
rybník Lesník a okolí	0	0	0	0	1 ♂
Nový stav a Figura	0	0	0	0	0

Ledňáček říční
Výsledky monitoringu v roce 2010 byly ovlivněny povodňovými stavy v době prvního hnízdění. Na vodních tocích bylo v 1. termínu monitoringu zjištěno pouze 6 lokalit s výskytem jednotlivých ledňáčků, tj. 2,1 lokality/10 km, a z toho 4 lokality na Rychvaldské Stružce s přilehlými rybníky. Ve 2. termínu byl výskyt zaznamenán jen na 2 lokalitách, tj. 0,9 lokality/10 km. Při kontrolách mimo termíny monitoringu bylo potvrzeno jediné hnízdění – na Podkostelním rybníku (Rychvaldská Stružka). Další nora na Olši těsně za hranicemi PO, tj. na území IBA nezařazeném do PO, byla vyplavena při jarní povodni. Na štěrkopískovnách ve Vrbici a Koblově byly kontroly v obou termínech negativní, na Karvinských rybnících hnízdil 1 pár, úspěšně však až při 2. hnízdění. Při všech kontrolách byla tedy v PO doložena pouhá 2 hnízdění.

Slavík modráček středoevropský
1. termín: 2 ♂♂ na 2 bodech (F = 28,6 %),
2. termín: 3 ♂♂ na 3 bodech (F = 42,9 %).
Započítají-li se i výsledky kontrol mimo monitoring, lze populaci modráčka na Heřmanském stavu a přilehlých mokřadech v roce 2010 odhadnout na 5 párů (M. Mandák unpubl.). Od roku 2008 druh nově hnízdí na Záblatském rybníku a Novém stavu (Z. Polášek unpubl.). V polovině IV. 2010 MANDÁK et al. (2011) zjistili modráčka na 3 z 16 lokalit či skupin lokalit (2 lokality mimo PO) v celkovém počtu 8 ex.: Heřmanský stav 4 ex., Lesník 2 ex., Záblatský rybník 2 ex.

Vývoj populací předmětů ochrany

Bukáček malý
Při hodnocení vývoje populace bukáčka je nutno přihlížet k tomu, že předchozí údaje a odhady početnosti – nejméně 16 párů v roce 2003 (POLÁŠEK et al. 2002) a 13–19 párů v letech 2005–2007 (HORA et al. 2010a) se vztahovaly k území navržené PO, tj. k rozloze 5 065,8 ha, zatímco PO byla vyhlášena na území o rozloze 3 100,9 ha. Nicméně zmenšení PO se na stavu bukáčka významně neprojevilo, protože v PO zůstaly nejen všechny klíčové lokality, tj. rybniční soustavy u Ostravy-Heřmanic, Bohumína, Rychvaldu a Karviné, ale i většina dalších vhodných mokřadních lokalit.

Ledňáček říční
V rámci monitoringu v roce 2007 bylo na vodních tocích v 1. termínu sčítání napočítáno 25 párů a hnízdní hustota stanovena na 5,2 páru/10 km toku a ve 2. termínu to bylo 19 párů a 4,0 páru/10 km (HORA et al. l. c.). Tyto hodnoty ovšem platily pro území navržené PO (tj. IBA) o rozloze 5 065,8 ha, zatímco rozloha vyhlášené PO je 3 100,9 ha. Do PO tak nebyl

mimo jiné zahrnut úsek řeky Olše mezi obcemi Sovinec a Koukolná, kde se obvykle nacházejí 3 hnízdiště ledňáčka. V roce 2010 byly celkové hustoty na vodních tocích ve srovnání s rokem 2007 velice nízké – 2,5× nižší v 1. termínu a 4,4× nižší ve 2. termínu. Výsledky monitoringu i početnost ledňáčka byly ovlivněny květnovou povodní, takže na úseku Odry mezi Starým Bohumínem a soutokem s Olší nebyl v 1. termínu žádný ledňáček, zatímco v roce 2007 to byl úsek s nejvyšší hustotou – 6 párů, tj. 8,1 párů/10 km (HORA et al. l. c.). V roce 2010 tuto roli převzala Rychvaldská Stružka se 4 teritorii, tj. 7,3 páru/10 km, i když je nutno vzít v úvahu, že teritoria zahrnovala i přilehlé rybníky. Na pískovnách v roce 2010 nebyli ledňáčci zjištěni ani při jedné kontrole (v roce 2007 na štěrkopískovně Vrbice v 1. termínu 2 páry a v 2. termínu 1 pár). Klíčové úseky pro hnízdění druhu v PO se nacházejí na řekách Odra a Olše a říčkách Petrůvka, Vrbická Stružka a Rychvaldská Stružka. Řada lokalit, zejména početné menší vodoteče, nebyla dosud dostatečně prozkoumána. Druh v území každoročně přezimuje na nezamrzajících úsecích toků a vodních ploch. Nejdůležitější zimoviště představují řeky Odra a Olše, ale vhodná stanoviště jsou i na menších nezamrzajících tocích, u výpustí rybníků, na kanálech apod.

Slavík modráček středoevropský
PO je i nadále jediným významným hnízdištěm druhu na území severní Moravy a Slezska. Hlavní hnízdiště se nacházejí v lokalitách s nejvýznamnějšími komplexy rákosin, tj. na Heřmanském stavu a rybníku Lesník v Ostravě, na Záblatském rybníku u Bohumína a v PR Skučák a na Novém stavu u Rychvaldu. Výsledky monitoringu a další údaje naznačují, že populace v PO je stabilizovaná na úrovni odhadu 15–20 párů z roku 2007 (HORA et al. l. c.).

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V letech 2008–2010 v PO kromě 3 předmětů ochrany hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 13 druhů přílohy I: bukač velký (*Botaurus stellaris*) 5–7 párů, čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 2 páry, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 pár, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 7–13 párů, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 1 pár v roce 2010, chřástal malý (*Porzana parva*) 1 pár v roce 2010, chřástal polní (*Crex crex*) min. 3 páry, racek černohlavý (*Larus melanocephalus*) 1–2 páry v roce 2008, 4–6 párů v roce 2009 a 1–2 páry v roce 2010, rybák obecný (*Sterna hirundo*) 51–55 párů v roce 2008, 35 párů v roce 2009, 26–32 párů v roce 2010, žluna šedá (*Picus canus*) min. 7 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) min. 1–2 páry, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) desítky párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) více než 20 párů. Pro stanovení přesnějšího odhadu početnosti není u posledních 4 druhů dostatek podkladů. V hnízdní době byli zastiženi opakovaně jednotliví kvakoši noční (*Nycticorax nycticorax*) a v roce 2008 jeřáb popelavý (*Grus grus*). Do území zasahují také teritoria druhů hnízdících vně hranic PO – čápa černého (*Ciconia nigra*), včelojeda lesního (*Pernis apivorus*) a datla černého (*Dryocopus martius*). V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v letech 2008–2010 každoročně racek černohlavý a rybák obecný, v roce 2008 bukač velký, chřástal kropenatý a chřástal malý a v lednu 2010 bylo provedeno sčítání orla mořského.

Stav z hlediska ochrany přírody

Všechny 3 druhy, které jsou předmětem ochrany PO, se nacházejí v příznivém stavu, a to i přes snížení početnosti ledňáčka říčního v roce 2010 v důsledku povodní. Na stanoviště těchto druhů však působí v narůstající míře řada nepříznivých vlivů, jejichž kumulace může v blízké budoucnosti představovat vážné ohrožení. K aktuálním problémům patří pokra-

čující zazemňování tůní se submerzní a litorální vegetací, vedoucí k šíření terestrických rákosin a náletů dřevin. Nejnápadněji se tyto změny projevují v prostoru s Heřmanským stavem, Lesníkem, Novým stavem a Záblatským rybníkem, kde se vyskytují všechny předměty ochrany, a v prostoru s rákosinami a vrbinami v oblasti Starého Města. Zazemňují se i odstavená říční ramena Odry a Olše, která jsou lovištěm ledňáčka. Dalším problémem je intenzivní chov ryb v rybnících. Jedním z důsledků negativního působení vysokých obsádek ryb na ekosystém rybníků je omezení potravní nabídky pro bukáčka a ledňáčka (i pro řadu dalších vodních ptáků). Na Heřmanském stavu a rybnících Figura a Nový stav narůstá počet sportovních rybářů, kteří nejenže ruší hnízdící ptactvo, ale zasahují do biotopu zřizováním rybářských posedů s přístupovými stezkami v rákosinách. Sportovní rybolov je rovněž zdrojem rušení hnízdišť ledňáčka na štěrkopískovnách ve Vrbici a v Koblově. Při vodohospodářských úpravách koryt některých vodotečí mizí hnízdní příležitosti (nátrže) pro ledňáčka i břehové porosty. K velkým zásahům tohoto typu patří odtěžení štěrků naplavených při povodních z koryta Odry mezi Koblovem a Bohumínem. Významné ohrožení pro PO mohou představovat záměry rozvoje infrastruktury (např. průmyslová zóna) a rozšíření těžební činnosti (štěrkopísek a černé uhlí), při jejichž realizaci by nejen došlo ke zničení nebo degradaci biotopů, ale i k dalšímu nárůstu rušivé činnosti v území.

Hlavní opatření na udržení předmětů ochrany PO v příznivém stavu je nutno zaměřit na zachování, zkvalitnění či obnovu stanovišť. Cílem je zachovat dostatek úseků vodních toků s dynamickou tvorbou biotopů (nátrže, štěrkové náplavy, proudící úseky, tůně, břehové porosty) a aktivně zasahovat do sukcesních procesů na zazemňujících se mokřadech. Řešení si vyžaduje narůstající nepříznivý vliv sportovního rybolovu, ať již v podobě jeho regulace či vymezováním klidových zón na klíčových lokalitách. Důležité je rovněž důsledné posuzování vlivu všech záměrů v rámci „naturových hodnocení“ i dokumentací EIA.

Zpracovali: J. Hora, Z. Polášek • Monitoring zajistili: Koordinace: Z. Polášek • Bukáček malý, bukač velký, chřástal kropenatý, chřástal malý: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • Ledňáček říční: M. Haluzík, J. Kubenka, M. Mandák, Z. Polášek, K. Rusek • Slavík modráček středoevropský: M. Mandák • Orel mořský – zima: M. Bronclík, M. Haluzík, J. Hartl, D. Křenek, M. Mandák, Z. Polášek • Moták pochop: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • Racek černohlavý: M. Haluzík, M. Mandák, Z. Polášek • Rybák obecný: M. Haluzík, J. Kubenka, M. Mandák, Z. Polášek.

Hlubocké obory

Kód: CZ0311036
Rozloha: 3 321,57 ha
Předměty ochrany: strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*).

Změny v ptačí oblasti

V letech 2009–2010 byla na levém břehu Vltavy vystavěna a zprovozněna cyklostezka Hluboká nad Vltavou – Purkarec. Frekventovaná cyklostezka má asfaltový povrch o šířce 4 metry. V úseku asi jednoho kilometru pod vrchem Baba je vedena po násypu v korytě řeky, ve zbývajících úsecích byly využity a upraveny existující turistické trasy pro pěší. Realizace cyklostezky měla za následek negativní ovlivnění přírodních biotopů (fragmentaci) dubohabřin a současně došlo k zavlečení nepůvodních invazních druhů (netýkavka žlaznatá, křídlatka japonská).

Metodiky a rozsah monitoringu

Strakapoud prostřední
V roce 2010 po 2 sčítáních (začátkem IV. a začátkem V.) na 2 liniích (po jedné ve Staré oboře a Poněšické oboře) o celkové délce 21,3 km se zastávkami na bodech, používána provokace nahrávkou teritoriálního hlasu. Výsledky jsou počítány jak na délku linie, tak na počet bodů.

Lejsek bělokrký
V roce 2010 2 sčítání na liniích strakapouda prostředního (první společné s 2. sčítáním strakapouda prostředního, druhé ve 2. dekádě V., pás 50 m).

Výsledky monitoringu

Strakapoud prostřední
Výsledky v obou termínech sčítání byly velmi vyrovnané, přičemž ve Staré oboře byly zaznamenány vyšší hodnoty než v Poněšické oboře. Za pozornost stojí vysoká shoda výsledků v 1. a 2. termínu.

Lejsek bělokrký
Výsledky v obou termínech sčítání byly poměrně vyrovnané, ale na rozdíl od strakapouda prostředního byly vyšší hodnoty zaznamenány v Poněšické oboře.

Vývoj populací předmětů ochrany

Strakapoud prostřední
Srovnání výsledků monitoringu v letech 2007 a 2010 dokládá stabilitu populace: hodnoty frekvence jsou v obou termínech v obou letech totožné, hodnoty počtu teritorií na 10 km jsou vyšší v 1. termínu roku 2007 a ve 2. termínu roku 2010. Odhad 70–100 párů z roku 2007 zůstává v platnosti i pro rok 2010.

Lejsek bělokrký

Všechny hodnoty, tj. počet párů/10 km a počet párů/10 ha, v obou termínech v jednotlivých oborách i celkové jsou v roce 2010 vyšší než v roce 2007. To naznačuje na zvýšení početnosti druhu, jejíž odhad byl zvýšen z 450–700 párů (HORA et al. 2010a) na 500–800 párů.

Výsledky monitoringu strakapouda prostředního v roce 2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in 2010.

	1. termín – 1st term			2. termín – 2nd term		
	Stará obora	Poněšická obora	Celkem Total	Stará obora	Poněšická obora	Celkem Total
Počet linií No. of lines	1	1	2	1	1	2
Délka (km) Length (km)	11,0	10,3	21,3	11,0	10,3	21,3
Počet bodů No. of points	31	32	63	31	32	63
Počet obsazených bodů No. of occupied points	22	13	35	20	13	33
F %	71,0	40,6	55,6	64,5	40,6	52,4
Počet teritorií No. of territories	23	13	36	23	15	38
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	20,9	12,6	16,9	20,9	14,6	17,8

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého v roce 2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring in 2010.

	1. termín – 1st term			2. termín – 2nd term		
	Stará obora	Poněšická obora	Celkem Total	Stará obora	Poněšická obora	Celkem Total
Počet linií No. of lines	1	1	2	1	1	2
Délka (km) Length (km)	11,0	10,3	21,3	11,0	10,3	21,3
Rozloha pásu (ha) Area of the belt	55,0	51,5	106,5	55,0	51,5	106,5
Počet párů No. of pairs	31	33	64	33	35	68
Počet párů/10 km No. of pairs/10 km	28,2	32,0	30,0	30,0	34,0	31,9
Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha	5,6	6,4	6,0	6,0	6,8	6,4

Porovnání celkových výsledků monitoringu strakapouda prostředního v roce 2007 a 2010.
Comparison of the summary results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	F %		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2008	55,6	52,4	17,8	15,5
2010	55,6	52,4	16,9	17,8

Porovnání celkových výsledků monitoringu lejska bělokrkého v roce 2007 a 2010.
Comparison of the summary results of Collared Flycatcher monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Počet párů/10 km No. of pairs/10 km		Počet párů/10 ha No. of pairs/10 ha	
	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2007	23,9	26,3	4,8	5,3
2010	30,0	31,9	6,0	6,4

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Podrobný ornitologický průzkum PO nebyl dosud proveden a z období let 2008–2010 jsou k dispozici pouze údaje získané v termínech monitoringu v roce 2010. Kromě 2 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 5 druhů přílohy I: orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 pár od roku 1990, není vyloučeno hnízdění včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), i když v roce 2010 tento druh pozorován nebyl. Početnost žluny šedé (*Picus canus*) i datla černého (*Dryocopus martius*) lze na základě sčítání na liniích odhadnout na 10–15 párů. V Poněšické oboře byl zaznamenán výskyt lejska malého (*Ficedula parva*). V rámci celostátního monitoringu se monitorovali v roce 2010 žluna šedá a datel černý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace obou druhů, které jsou předmětem ochrany PO, i jejich biotopy se nacházejí v příznivém stavu. Hlavní doporučení jsou: (1) zajistit, aby se celkové množství velmi starých dubů nesnižovalo, (2) ponechávat staré duby včetně jejich ležících torz až do úplného rozpadu.

V roce 2011 byl schválen nový lesní hospodářský plán na období 2011–2020. Požadavkem orgánů ochrany přírody bylo zachování dubových výstavků v obnovovaných porostech s přírodě blízkou druhovou skladbou (dub, buk, jedle). Na vhodných stanovištích bude také do obnovovaných porostů vysazován dub, neboť s jeho přirozenou obnovou v dostatečné míře nelze počítat. Zastoupení buku je zajištěno přirozenou obnovou.

Další uplatněné podmínky orgánů ochrany přírody souvisejí s předměty ochrany v EVL „Hlubocké obory“, která je vymezena na prakticky totožném území jako PO.

Zpracovali: J. Hora, J. Pykal, J. Šebestian • Monitoring zajistili: J. Pykal, J. Šebestian.

Horní Vsacko

Kód: CZ0721023
Rozloha: 26 977,7 ha
Předměty ochrany: čáp černý (*Ciconia nigra*), jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), chřástal polní (*Crex crex*), strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*), lejsek malý (*Ficedula parva*), ťuhýk obecný (*Lanius collurio*).

Změny v ptačí oblasti

Pozitivním krokem bylo vyhlášení PR Makyta v roce 2008 na ploše 186,9 ha lesních porostů s převahou bučin a jedlobučin. Jedná se o nejrozsáhlejší lesní chráněné území v PO. Negativním jevem je těžba a fragmentace starých bukových i smrkových porostů. Zvětšuje se rozloha zastavěného území ve volné krajině. Jedná se zejména o expandující zástavbu rodinných domů do volné krajiny.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp černý
V letech 2008–2010 každoroční kontroly známých hnízd a vyhledávání nových hnízd systematickým procházením lesních porostů.

Jeřábek lesní
V roce 2010 sčítání pozorovaných jedinců a registrace hlasových projevů a pobytových stop (trus, stopy) na liniích: 5 linií o celkové délce 47,9 km v I.–III. a z nich opakovaně linie 6,7 km v VIII. a X. a linie 15,1 km v XII.

Chřástal polní
V roce 2008 pouze 1 noční sčítání volajících ♂♂ na linii o délce 7,8 km. Linie se nachází v dlouhodobě nejvhodnější lokalitě, kde druh dosahuje jedné z největších hustot v PO.

Strakapoud bělohřbetý
V roce 2010 po 2 sčítáních (2. polovina IV. – začátek VII.) na 6 transektech s celkem 150 body. Sčítání komplikovalo nepříznivé počasí, kvůli kterému se několik kontrol muselo přerušit a dokončit jiný den. Z hodnocení jsou vyřazeny výsledky z 2. kontrol 2 transektů (32 bodů) provedených až začátkem VII. Protože v letech 2005–2007 monitoring každým rokem proběhl v jiných jádrových územích a různými metodami a v roce 2010 byla kontrolována všechna tato území, nejsou v části „Vývoj populací předmětů ochrany“ výsledky z uvedených let porovnávány v tabulkách.

Datlík tříprstý
V roce 2010 po 1 sčítání v V.–VI. na 6 transektech s celkem 97 body. Monitorovány byly lokality s historicky prokázanými výskyty a lokality kontrolované v letech 2005–2007.

Lejsek malý
V roce 2010 sčítání na přelomu IV. a V. na 2 transektech s celkem 47 body a od 3. dekády V. do začátku VII. na 6 transektech se 150 body. Transekty byly vedeny téměř na stejných místech jako v období monitoringu 2005–2007, jen v oblasti Dinotic a Červenky došlo k jejich úpravě. Rovněž u tohoto druhu nejsou výsledky z roku 2010 a z jednotlivých

let období 2005–2007 porovnávány v tabulce ze stejných důvodů jako u strakapouda bělohřbetého.

Ťuhýk obecný
V letech 2008–2010 každoročně sčítání na liniích od konce V. do 2. dekády VI.: v roce 2008 3 linie o celkové délce 9,9 km, v roce 2009 3 linie o celkové délce 10,3 km a v roce 2010 1 linie 3,4 km.

Výsledky monitoringu

Čáp černý
V období 2008–2010 byly metodou dohledávání hnízd v PO prozkoumány 2/3 starých porostů, tj. potenciálních hnízdních biotopů. Všechna nalezená hnízda se nacházejí v lokalitách, kde byl v minulosti čáp černý buď pravidelně pozorován, nebo tam bylo prokázáno hnízdění a hnízdo zaniklo. Nejdéle obsazované hnízdo, které se nachází v NPR Razula, je známé už od 90. let minulého století.

Výsledky monitoringu čápa černého v letech 2008–2010.
Pozn.: Počet kontrolovaných hnízd zahrnuje i nově nalezená hnízda.
Results of the Black Stork monitoring in 2008–2010.
Note: The number of checked nests also includes the newly discovered nests.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No. of checked nests	3	5	6
Počet nově nalezených hnízd No. of newly discovered nests	0	2	1
Počet nově zjištěných teritorií No. of newly discovered territories	0	0	0
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	2	4	6
Počet neúspěšných hnízdění No. of unsuccessful nests	0	0	5
Počet vyvedených mláďat No. of fledged young	6	10	2

Jeřábek lesní
Většina registrací výskytu jeřábka lesního byla v podobě pobytových znaků, tj. trusu nebo stop. Nálezy byly zpravidla v místech, kde byl jeřábek pozorován v minulosti. Monitoring opět potvrdil, že úspěšnější metoda je vyhledávání pobytových znaků koncem zimy.

Chřástal polní
V roce 2008 zjištěni na linii o délce 7,8 km v 1. termínu 3 volající ♂♂, tj. 3,8 ♂/10 km linie. Velmi malý rozsah monitoringu neumožňuje stav tohoto předmětu ochrany v PO posoudit.

Strakapoud bělohřbetý
V roce 2010 proběhl monitoring ve všech jádrových územích vymezených pro tento druh, přičemž bylo pokryto asi 60 % vhodných biotopů. Všechny transekty vedly teritorii, která

Výsledky monitoringu jeřábka lesního v roce 2010.
Results of the Hazel Grouse monitoring in 2010.

Měsíc – Month	I.–III.	VIII.	X.	XII.
Počet linií No. of lines	5	1	1	1
Délka (km) Length (km)	47,9	6,7	6,7	15,1
Počet ex. No. of individuals	6	4	1	0
Počet ex./10 km No. of individuals/10 km	1,3	6,0	1,5	0
Počet teritorií No. of territories	4	2	1	0
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	0,8	3,0	1,5	0

Výsledky monitoringu strakapouda bělohřbetého v roce 2010.
Results of the White-backed Woodpecker monitoring in 2010.

1. termín – 1st term			2. termín – 2nd term		
Počet bodů No. of points	Počet teritorií No. of territories	F %	Počet bodů No. of points	Počet teritorií No. of territories	F %
150	7	4,7	118	3	2,5

byla známá v minulosti a kontrolovaná také v letech 2005–2007. Na všech transektech byl zaznamenán pokles početnosti v průměru o 1 teritorium na transekt. Mohlo to být způsobeno jednak klimaticky špatnou sezónou v roce 2010, jednak celkovým poklesem početnosti druhu. Během monitoringu bylo na všech transektech zjištěno jen 10 párů a 1 pár mimo transekt.

Datlík tříprstý

Cílem monitoringu v roce 2010 bylo ověřit všechna hnízdiště známá z předchozích let. Každý ze 6 transektů (celkem 97 bodů) znamenal kontrolu jednoho dřívějšího hnízdiště, datlík byl však zjištěn jen na 2 místech (F 2,1 %). Na tomto výsledku se mohly podílet jak nepříznivé klimatické podmínky, tak i těžby v porostech. Např. v okolí Makyty byly vytěženy větší komplexy starých smrčin z české i slovenské strany. Vykáceny byly také porosty v okolí Vsackého Cábu, kde zůstalo jen několik fragmentů starých smrčin, které už pravděpodobně datlíkovi nevyhovují. Obě teritoria byla zjištěna díky provokaci za pomocí nahrávky bubnování.

Lejsek malý

V roce 2010 bylo evidováno celkem 32 teritorií. Kromě 21 lejsků malých zjištěných na bodových transektech byly další 3 ex. zaznamenány mimo termíny monitoringu a 8 ex. při monitoringu datlíka tříprstého. Na všech transektech a kontrolovaných lokalitách došlo k poklesu početnosti.

Výsledky monitoringu lejska malého v roce 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring in 2010.

Počet transektů No. of transects		Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet teritorií No. of territories	
Termín – Term									
1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2	5	47	150	7	11	14,9	7,3	11	12

Ťuhýk obecný
Výsledky z let 2008 a 2009 dokládají stabilitu populace druhu v PO. V roce 2010 se však nepříznivé klimatické podmínky v květnu odrazily v nižších počtech na monitorované linii oproti předcházejícím letům (7 teritorií, v letech 2008 a 2009 13, resp. 14 teritorií). Ťuhýk obecný má v PO optimální podmínky, protože se tam nachází stále dostatek vhodných biotopů.

Výsledky monitoringu ťuhýka obecného v letech 2008–2010.
Results of the Red-backed Shrike monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Počet linií No. of lines	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/1 km No. of territories/1 km
2008	3	9,9	29	2,93
2009	3	9,9	30	3,03
2010	1	3,4	7	2,06

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp černý
Populace druhu se jeví jako stabilní i přes nárůst počtu kontrolovaných hnízd, který je dán tím, že se jejich dohledávání věnovala vyšší pozornost. Vliv na hnízdění v roce 2010 mělo špatné počasí v celé sezóně. Z 5 známých hnízd se 2 hnízda nacházejí v MZCHÚ (PP Smradlavá a NPR Razula) a 3 hnízda v hospodářských lesích, kde jsou ohrožena těžbou, protože porosty jsou v mýtním věku. Protože je území PO dobře prozkoumáno, lze populaci k roku 2010 odhadnout na 7–11 párů.

Jeřábek lesní
Populace jeřábka se vyznačuje velkou disperzí jednotlivých teritorií, což je dáno rozmístěním vhodných biotopů v PO. Na území PO se nenacházejí žádná místa s vyšší populační hustotou. Vyhodnotit výsledky monitoringu je však nyní velmi obtížné, protože není známo, jaká část populace je monitoringem podchycena. Problémem je rovněž krátké období monitoringu změn v početnosti druhu i v jeho prostředí i různé vedení linií v letech 2007 a 2010. I přes rozdílné výsledky v obou letech se lze spíše domnívat, že populace vykazuje stabilní stav. Podrobnější hodnocení však bude možné provést až po více letech monitoringu.

Porovnání výsledků monitoringu čápa černého v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Black Stork monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No. of checked nests	3	3	5	3	5	6
Počet nově nalezených hnízd No. of newly discovered nests	0	0	0	0	2	1
Počet nově zjištěných teritorií No. of newly discovered territories	1	6	2	0	0	0
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	1	0	2	2	4	6
Počet neúspěšných hnízdění No. of unscuccessful nests	1	0	0	0	0	5
Počet vyvedených mláďat No. of fledged young	0	0	7	6	10	2

Porovnání výsledků monitoringu jeřábka lesního v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Hazel Grouse monitoring in 2007 and 2010.

Rok – Year	2007 (II.–III.)	2010 (I.–III.)
Počet linií No. of lines	4	5
Délka (km) Length (km)	39,4	47,9
Počet ex. No. of individuals	14	6
Počet ex./10 km No. of individuals/10 km	3,6	1,3
Počet teritorií No. of territories	9	4
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	2,3	0,8

Chřástal polní
Vzhledem k velmi malému rozsahu monitoringu v roce 2008 nelze výsledky srovnávat s výsledky roku 2005. Na základě dalších doplňujících průzkumů lze populační trend chřástala vyhodnotit jako klesající.

Strakapoud bělohřbetý
I když výsledky z monitoringu v letech 2005–2007 a z roku 2010 nejsou srovnatelné, přesto spolu s dalšími údaji dokládají pokles početnosti. Příčinou jsou nevhodné lesnické zásahy.

Např. v oblasti Červenky byla vykácena významná část starých porostů, kde v minulých letech strakapoudi hnízdili, a tato teritoria zcela zanikla. V oblasti Javorníků byly v lesních porostech provedeny probírky, při nichž byly odstraněny narušené a suché stromy, a to vedlo k zániku dalších teritorií. Aktuální stav druhu v PO odhadli KŘENEK & PAVELKA (2013) na 20–25 párů, zatímco k roku 2006 odhad činil 27–41 párů (KŘENEK 2006). Jedná se o významný pokles početnosti za poměrně krátké období.

Datlík tříprstý
Početnost datlíka v PO dlouhodobě klesá. Příčinou je těžba a fragmentace starých smrkových porostů. K roku 2010 existovalo jediné pravidelně obsazované teritorium v oblasti Frňovského sedla. V ostatních kontrolovaných teritoriích se vyskytuje datlík nepravidelně nebo zjištěn nebyl. Současný odhad je 5–7 párů v celé PO (KŘENEK & PAVELKA l. c.), v roce 2006 to bylo 7–15 párů (KŘENEK l. c.).

Lejsek malý
Monitoring v letech 2005–2010 ukazuje velmi nízký stav populace. Většina zjištěných ♂♂ je soustředěna do posledních zbytků starých porostů. Zatímco početnost k roku 2002 byla odhadována na 100–170 párů (ŠKROTT et al. 2002), k roku 2006 to bylo už jen 60–100 párů (KŘENEK l. c.) a nyní pouhých 30–60 párů (KŘENEK & PAVELKA l. c.). Důvodem poklesu početnosti je těžba a fragmentace starých porostů zejména v části PO mimo CHKO Beskydy, ale i v jiných částech PO.

Ťuhýk obecný
V roce 2006 bylo sčítáno na bodovém transektu, v následujících letech byl monitoring prováděn na stejné lokalitě (v okolí obcí Hovězí, Huslenky, Halenkov a Nový Hrozenkov), ale došlo ke změně metodiky a monitoring byl realizován na liniích. I přes tuto změnu lze ze získaných výsledků usuzovat, že populace se jeví jako stabilní, což dokazují i další pozorování mimo monitoring.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Mimo předměty ochrany hnízdí v PO Horní Vsacko dalších 10 druhů přílohy I: čáp bílý (*Ciconia ciconia*) známo 1 obsazené hnízdo, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 5–10 párů, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 10–20 párů, puštík bělavý (*Strix uralensis*) 3–5 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 5–15 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1–5 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 14–18 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 15–25 párů a pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 20–30 párů. Stavy lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) poklesly a jsou nyní odhadnuty na 100–180 párů. V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2009 mapován puštík bělavý a v roce 2010 lejsek bělokrký.

Stav z hlediska ochrany přírody

Hlavním faktorem ohrožujícím čápa černého a další druhy vázané na bučiny (zejména lejsek malý, strakapoud bělohřbetý) je pasečný způsob hospodaření spojený s pěstební výchovou, zacílenou na kvalitní dřevní produkci. Tímto způsobem hospodaření jsou vytvářeny porosty, které poskytují jen minimální možnosti pro přežívání kritériových druhů. V PO dochází k těžbám a fragmentaci posledních zbytků starých porostů, největší rozsah těžeb je v údolí Červenky u Vsetína, kde došlo až k 60% úbytku starých porostů. Na holinách jsou již sice ponechávány stromy k úplnému dožití v počtu 20–50 ex./ha, toto opatření

však přinese pozitivní efekt až v horizontu několika desítek let. V selských lesích, které vznikly jako pařeziny, dochází pěstebními zásahy k jejich postupnému převodu na vysoký les, což má za následek snížení kvality biotopů. Chybí dostatečná síť MZCHÚ, která by plnila funkci stabilizačních prvků.

Populace jeřábka je rozptýlena v běžných hospodářských porostech a v selských lesích, které se střídají s loučkami a pastvinami. Za ohrožující lze považovat těžbou vznikající homogenní porosty s málo vyvinutým bylinným a keřovým patrem a také zarůstání nebo zalesňování drobných louček, pastvin, u nichž se nacházely ekotony s pionýrskými druhy dřevin.

V zemědělské krajině dochází k postupnému odrůstání a přerůstání křovin a tím k snižování kvality biotopu ťuhýka obecného. Na vybraných lokalitách proto probíhá zmlazování křovin redukčním řezem. U chřástala polního je pak stále ohrožujícím faktorem kosení luk v hnízdní době, zejména v 2. polovině V. a v VI.

Významným problémem v PO je neustále se šířící zástavba ve volné krajině. Dalším problémem je silný turistický ruch a nelegální vjezdy motorových vozidel, zejména terénních motocyklů a čtyřkolek, do lesních porostů.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, D. Křenek • Monitoring zajistili: Koordinace: D. Křenek • Čáp černý: D. Křenek, M. Škrott • Jeřábek lesní: M. Škrott • Chřástal polní: M. Škrott • Strakapoud bělohřbetý: D. Křenek, Jan Pavelka†, Jiří Pavelka • Datlík tříprstý: Jan Pavelka† • Lejsek malý: Jan Pavelka†, Jiří Pavelka • Ťuhýk obecný: M. Škrott • Puštík bělavý: Jiří Pavelka • Lejsek bělokrký: Jan Pavelka†, Jiří Pavelka.

Hostýnské vrchy

Kód: CZ0721034
Rozloha: 5 177 ha
Předměty ochrany: strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*), lejsek malý (*Ficedula parva*).

Změny v ptačí oblasti
V období monitoringu 2008–2010 v PO k žádným významným změnám nedošlo.

Metodiky a rozsah monitoringu
Strakapoud bělohřbetý
V roce 2010 mezi koncem III. a 2. dekádou IV. sčítání na 6 liniích o celkové délce 39,7 km a na přelomu V. a VI. opakované sčítání na 4 liniích o celkové délce 26,5 km.

Lejsek malý
Monitoring plánovaný na rok 2010 nebyl proveden. Jeho populace byla odhadnuta na 30–40 párů.

Výsledky monitoringu strakapouda bělohřbetého
1. termín: 14 teritorií, tj. 3,5 teritoria/10 km,
2. termín: 2 teritoria, tj. 0,8 teritoria/10 km, v obou případech teritoria zjištěná již v 1. termínu.
Všechna pozorování strakapoudů bělohřbetých byla v maloplošných zvláště chráněných územích a starých listnatých hospodářských porostech. Monitoringem byla pokryta přibližně polovina vhodných biotopů v PO. Nižší úspěšnost monitoringu ve 2. termínu lze vysvětlit slabší odezvou strakapoudů bělohřbetých na provokaci nahrávkou hlasu ke konci hnízdní sezony.

Vývoj populace strakapouda bělohřbetého
Výsledky monitoringu v 1. termínu vyjádřené počtem teritorií na 10 km linie byly v roce 2007 a 2010 totožné (3,5 teritoria/10 km), což dokládá stabilitu populace druhu v PO. Odhad zůstává na úrovni 25–30 párů, kterou stanovil LUČAN (2000) a kterou potvrdil monitoring v roce 2007 (HORA et al. 2010a). Velká část porostů s hnízdišti strakapouda bělohřbetého je však v mýtním věku, proto je důležité vyhodnotit, zda se v PO nachází dostatek potenciálních náhradních porostů.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích
Kromě 2 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 12 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 2 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 1 pár, chřástal polní (*Crex crex*) max. 5 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1 pár, žluna šedá (*Picus canus*) 10–15 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 15–20 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) min. 1 pár, datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*) 5 párů. Důvodem zvýšení odhadů početnosti žluny šedé a datla černého oproti odhadům v publikaci HORA et al. (l. c.) je zvýšená intenzita průzkumů šplhavců v PO. Pro odhad početnosti pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*), lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) a ťuhýka obecného (*Lanius collurio)* není dostatek údajů. Vyloučeno není ani hnízdění jeřábka les-

ního (*Bonasa bonasia*), jehož výskyt je v PO nepravidelně zjišťován. V rámci celostátního monitoringu byli v roce 2010 monitorováni žluna šedá a datel černý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace strakapouda bělohřbetého v PO je dlouhodobě stabilní. Stav druhého předmětu ochrany, lejska malého, nelze kvůli neuskutečnění monitoringu hodnotit. Zásadní vliv na oba předměty ochrany má skladba lesních porostů a způsob hospodaření v nich. Hospodaření nedoznalo výraznějších změn. Díky spolupráci s Lesy ČR, s. p. se v letech 2009 a 2010 podařilo označit a ponechat k přirozenému dožití a rozkladu 782 stromů v počtech max. 5 ks/ha. Bohužel místy dochází i v hnízdní době k mýtní těžbě v porostech s hnízdním výskytem strakapoudů bělohřbetých. Naturová hodnocení záměrů vybudování sjezdovky na Ožiňáku a rozhledny na Kelčském Javorníku konstatovala, že nedojde k ohrožení předmětů ochrany v PO.

Zpracovali: K. Čihák, M. Vymazal • Monitoring zajistili: Strakapoud bělohřbetý, žluna šedá, datel černý: M. Hlaváč, M. Vymazal.

Hovoransko – Čejkovicko

Kód: CZ0621026
Rozloha: 1 411,8 ha
Předměty ochrany: strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*), strnad zahradní (*Emberiza hortulana*).

Změny v ptačí oblasti

Stále pokračuje dlouhodobý proces změn v systému hospodaření, který se nejvýznamněji projevil v okolí Čejkovic. Postupně mírně přibývá vinohradů a naopak stejně postupně mizí neobdělávané plochy úhorů a klesá výměra okopanin a pícnin, podobně se z krajiny ztrácí solitérní ovocné stromy. Mění se způsob péče o vinohrady a při jejich obdělávání je mnohem více využívána drobná mechanizace. V oblasti Čejkovic se tak změnila značná část ploch prostředí vhodného pro předměty ochrany. Na hnízdištích strnada zahradního je možné mluvit o přeměně více než poloviny jejich výměry.

Metodiky a rozsah monitoringu

Strakapoud jižní
V roce 2010 v polovině V. a ve druhé polovině VI. dvě kontroly na 4 liniích o délce 31,3 km.

Pěnice vlašská
V roce 2010 sčítání na 3 liniích o celkové délce 19,7 km ve 2 termínech (V. a VI.).

Strnad zahradní
V letech 2008–2010 kontrola všech lokalit v PO ve 3 hlavních termínech (od konce IV. do poloviny VII.), navíc každoročně 3–4 další kontroly vybraných částí PO.

Výsledky monitoringu

Strakapoud jižní
V roce 2010 bylo při monitoringu zjištěno celkem 10 párů, tj. 3,2 páru/10 km: 4× prokázané hnízdění, 4× pravděpodobné hnízdění a 2× možné hnízdění.

Pěnice vlašská
V roce 2010 bylo na liniích napočítáno 28–32 párů, tj. 14,2–16,2 páru/10 km. V 6 případech bylo prokázáno hnízdění. V srážkově bohatém a teplotně podprůměrném roce byla překvapivě dobrá hnízdní úspěšnost, jak dokládají počty pozorovaných rodinek nebo rodičů varujících v blízkosti mláďat.

Strnad zahradní
2008: 5 zpívajících ♂♂, z toho 4 ♂♂ u Čejkovic a 1 ♂ u Mutěnic,
2009: 3 zpívající ♂♂, obsazena jen lokalita u Čejkovic,
2010: jediný ♂ zastižený jen 30. 4. u Čejkovic, později na této lokalitě i na všech vhodných místech v PO všechny kontroly negativní.
V roce 2008 bylo u Čejkovic pozorováno přinášení potravy mláďatům a u Mutěnic se zdržoval pár, u něhož se podle zjištěných okolností jednalo o náhradní nebo velmi pozdní hnízdění. V roce 2009 bylo u Čejkovic rovněž pozorováno krmení mláďat.

Vývoj populací předmětů ochrany

Strakapoud jižní

Početnost na sčítacích liniích ve sledovaném období poklesla. Zřejmě nejdůležitějším a nejvýznamnějším faktorem je distribuce starých ovocných stromů. Ty na sčítacích liniích nebo v jejich dosahu významně mizely. Jedním z důvodů bylo přirozené odumírání dřevin, dalším zakládání nových vinic, když během přípravy došlo k vykácení a odstranění mnoha ovocných stromů. Ovocné stromy jsou jednak zdrojem potravy a zároveň si v nich s velkou oblibou strakapoudi jižní dlabou hnízdní dutiny. V intravilánech obcí, jejich zahradách a navazujících záhumenkách strakapoudi nachází dostatek stromů vhodných k hnízdění. Tady je naopak možné pozorovat po populačním poklesu v roce 2008 opětovný nárůst početnosti. Úspěšnost hnízdění všeobecně a tím i výsledky sčítání v roce 2010 také výrazně ovlivnil nepříznivý průběh počasí v hnízdním období.

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda jižního v letech 2005, 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Syrian Woodpecker monitoring in 2005, 2007 and 2010.

Rok – Year	2005	2007	2010
Počet párů No. of pairs	13–14	10–12	10
Počet párů/10 km No. of pairs/10 km	4,2–4,5	3,2–3,8	3,2

Vývoj početnosti strakapouda jižního v PO v letech 2005–2010.
Numbers of the Syrian Woodpecker in the SPA in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet párů – No. of pairs	18–22	X	18–22	14–16	16–18	18–20

Pěnice vlašská

Početnost na monitorovaných lokalitách i v celé PO lze po propadu v roce 2008 charakterizovat jako mírně narůstající. Na některých lokalitách sice došlo k poklesu početnosti v reakci na terénní úpravy při zakládání vinic a nových velkoplošných sadů nebo na zahušťování křovin, na jiných místech naopak pěnice obsazovaly opětovně zarůstající nedávno vykácené či rekultivované plochy a hojně opuštěné části ovocných sadů, neobdělávané záhumenky nebo světlé okraje lesíků.

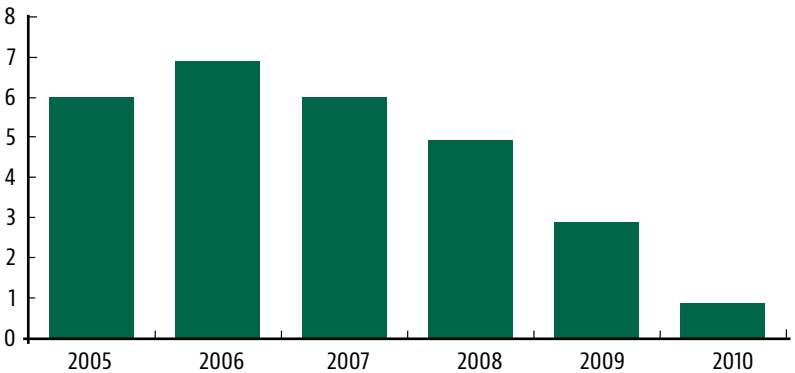
Porovnání výsledků monitoringu pěnice vlašské v letech 2005, 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Barred Warbler monitoring in 2005, 2007 and 2010.

Rok – Year	2005	2007	2010
Počet párů No. of pairs	21	27–29	28–32
Počet párů/10 km No. of pairs/10 km	10,7	13,7–14,7	14,2–16,2

Vývoj početnosti pěnice vlašské v PO v letech 2005–2010.
Development of the numbers of the Barred Warbler in the SPA in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet párů – No. of pairs	55–70	X	50–60	42–46	48–52	52–54

Strnad zahradní
Tento druh po necelých 20 letech (poprvé byl zaznamenán v roce 1992) z PO vymizel.

Vývoj početnosti strnada zahradního v letech 2005–2010.
Numbers of the Ortolan Bunting in 2005–2010.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Z dalších druhů přílohy I hnízdil v PO v letech 2008–2010 jen ťuhýk obecný (*Lanius collurio*), jehož odhadovaný stav mírně narostl na 80 (100) párů.

Stav z hlediska ochrany přírody

Na úbytek početnosti strakapouda jižního má vliv pozvolné ubývání starých ovocných stromů, větší část ale hnízdí v intravilánech obcí a do PO zaletuje především za potravou. Pěnice vlašská je v PO závislá na dostatku vhodných míst pro hnízdění a postupné zarůstání např. částí sadů, ale především opuštěných teras, jí nesvědčí do takové míry, že už pro ni takto pozměněná místa přestávají být atraktivní. Její početnost může meziročně kolísat a závisí na průběhu počasí, chladné a deštivé počasí v době po příletu ze zimovišť ovlivňuje zahájení hnízdění. Třetí předmět ochrany PO, strnad zahradní, od roku 2007 nesplňuje kritérium. V roce 2010 byl zaznamenán jen jednou jediný zpívající samec, zřejmě na průtahu. Tento druh tak po necelých 20 letech (poprvé byl zaznamenán v roce 1992) z oblasti vymizel. Bohužel není jednoduché a snad ani možné jednoznačně určit příčiny tohoto jevu. Proto nešlo ani přijmout konkrétní managementová opatření, která by malou a tudíž nestabilní populaci podpořila. Některá hnízdiště byla a jsou i nadále ovlivňovaná razantními změnami prostředí – masivní výsadba vinic, používání zemědělské techniky, změny pěstovaných kultur. Jiná naopak zůstala de facto ve stavu původním a nedošlo na nich z hlediska krajinného rázu a způsobu hospodaření k výrazným změnám.

Zpracovali: K. Čihák, K. Šimeček • Monitoring zajistil: K. Šimeček.

Jaroslavické rybníky

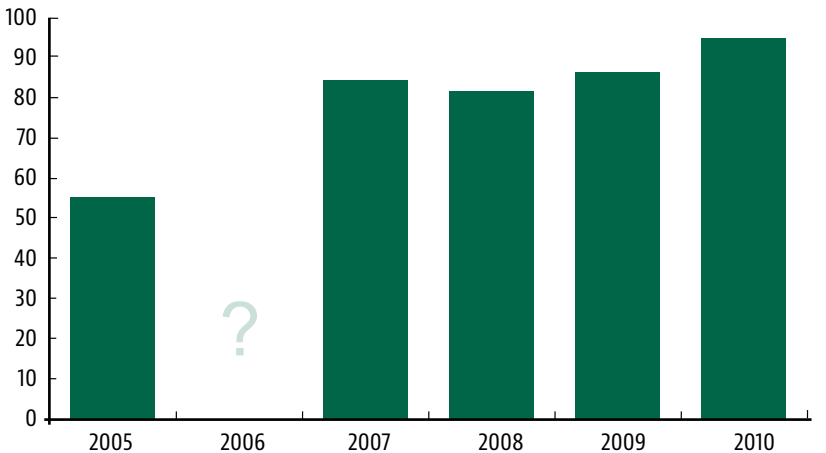
Kód: CZ0621031
Rozloha: 357,0 ha
Předmět ochrany: kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*).

Změny v ptačí oblasti
Nebyly zaznamenány žádné významné změny.

Metodika a rozsah monitoringu kvakoše nočního
Každoročně sečtení hnízd z předchozí hnízdní sezóny po opadu listí a zamrznutí rybníka. V průběhu každé hnízdní sezóny nejméně 5 kontrol kolonie stativovým dalekohledem s cílem sledovat jak průběh hnízdění, tak stav hnízdiště a dodržování ochranných podmínek.

Výsledky monitoringu kvakoše nočního
V období let 2008–2010 velikost kolonie mírně rostla: 82, 86 a 95 hnízd, tj. nárůst na 115 %. V letech 2008 i 2009 byla všechna hnízda umístěna na bezech černých a v roce 2010, kdy se kolonie posunula na dosud nevyužívanou část ostrůvku, bylo 74 hnízd na bezech černých, 16 na jívách, 4 na jilmech a 1 na švestce.

Vývoj populace kvakoše nočního
V roce 2010 byl zaznamenán rekordní počet hnízd (95) v dosavadní historii hnízdění kvakoše na Jaroslavických rybnících (viz HORA et al. 2010a). Oproti roku 2005 jde o nárůst na 170 %, oproti roku 2007 na 113 %. Po nárůstu početnosti od vzniku současné kolonie v roce 1993 následovala sedmiletá etapa (1999–2005) se stabilními stavy kolísajícími kolem průměru 51 párů (46–56 párů) a poté od roku 2007 průměr vzrostl na 87 párů (82–95 párů), tj. 1,7×.

Vývoj kolonie kvakoše nočního v letech 2005–2010.
Development of the Black-crowned Night-heron colony in 2005–2010.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V období 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 7 druhů přílohy I: bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) možné hnízdění 1 páru v roce 2008, čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 1 pár v letech 2008 a 2009, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 2 páry v roce 2008, 4 páry v roce 2009 a 8 párů v roce 2010, racek černohlavý (*Larus melanocephalus*) 1 pár a 1 smíšený pár s rackem chechtavým v roce 2009 a 2–3 páry v roce 2010 (v obou letech hnízdění nebyla úspěšná), ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1 pár, datel černý (*Dryocopus martius*) 1 pár a lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) až 6 párů v roce 2010. V roce 2010 pár raroha velkého (*Falco cherrug*) rušený lesní těžbou opustil hnízdo ještě před zahnízděním. V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2009 monitorován moták pochop.

Stav z hlediska ochrany přírody

V PO nebyly zaznamenány žádné nové rušivé vlivy. Pokračuje rozplavování ostrůvků, včetně ostrůvku s hnízdní kolonií kvakoše nočního. Stěhování kolonie na dřeviny dříve nevyužívané s tímto vlivem zřejmě souvisí. Zpevnění ostrůvků bylo součástí projektu odbahnění Horního rybníka, který podal vlastník rybniční soustavy, Rybníkářství Pohořelice, a.s., s žádostí o finanční podporu do Operačního programu životního prostředí. Žádost nebyla schválena.

Zpracovali: J. Hora, V. Škorpíková • Monitoring zajistila: V. Škorpíková.

Jeseníky

Kód: CZ0711017
Rozloha: 52 164,5 ha
Předměty ochrany: jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), chřástal polní (*Crex crex*).

Změny v ptačí oblasti

V období 2008–2010 nebyly na území PO realizovány záměry, které by měly významný vliv na předměty ochrany. Za pozitivní změnu od doby vyhlášení PO lze považovat některé přístupy v lesnickém hospodaření (např. způsob obnovy porostů, asanace kůrovcových stromů). Negativní změna v jedné z jádrových oblastí výskytu chřástala polního může nastat při plánované realizaci sportovního areálu přímo na Rejvízu. Přestože výstavby některých sportovně rekreačních areálů s celoročním provozem (Kouty nad Desnou) jsou „posunuty" za hranice PO, zvýšená návštěvnost si poté vyžaduje např. vyznačování dalších turistických, cyklistických i běžeckých tras, které již zasahují do PO. V roce 2010 bylo v PO Jeseníky na dvou místech doloženo hnízdění datlíka tříprstého, jehož výskyty byly v předchozích letech zaznamenávány jen velice sporadicky (SOUČEK 2010). V roce 2010 se na území CHKO Jeseníky uskutečnilo mapování hnízdního rozšíření ptáků (POPRACH 2010).

Metodiky a rozsah monitoringu

Jeřábek lesní
V roce 2010 na jaře (IV.–V.) i na podzim (IX.–XI.) po 1 sčítání (vč. zjišťování pobytových stop) na 5 liniích o celkové délce 71,3 km a po 2 sčítáních na linii 11,9 km, tj. celkem 95,1 km. Sčítací linie jsou umístěny do biotopově vhodných a historicky známých míst s výskytem druhu.

Chřástal polní
V roce 2008 po 2 sčítáních na 2 automobilových transektech o celkové délce 38,7 km a 1 denní kontrola stavu biotopů.

Výsledky monitoringu

Jeřábek lesní
Jaro: 6 ex. v 5 teritoriích, tj. 0,5 teritoria/10 km,
podzim: 3 ex. ve 2 teritoriích, tj. 0,2 teritoria/10 km.
K údajům z liniového monitoringu přibylo ještě 5 náhodných pozorování jeřábka lesního v roce 2010. Všechna byla z okolí Vernířovic – údolí Merty. Přestože vhodná potravní a na ně navazující hnízdní stanoviště jsou nerovnoměrně rozmístěna po území PO, lze za jádrové lokality s nejhojnějším výskytem tohoto druhu považovat: Skalní potok – Bílý potok, Šumný potok, Videlské sedlo, masív Mravenečníku, údolí Merty, Klepáčského potoka, Hučivé i Divoké Desné.

Chřástal polní
1. termín: 21 ♂♂, tj. 5,4 teritoria/10 km,
2. termín: 50 ♂♂, tj. 12,9 teritoria/10 km.
Výrazně nižší počet ♂♂ při 1. sčítání přičítáme opožděnému vývoji travních porostů. Mimo sčítací linie byly během monitorovacího období zjištěny další lokality s několika volajícími

♂♂ (Vrbno p. P. 2010 – 5 ♂♂, Kosaře 2010 – 6 ♂♂). Agroenvironmentální programy zaměřené na předmět ochrany PO využívá pouze část zemědělců (cca 1 300 ha). Na základě monitoringu vhodných biotopů v roce 2008 lze za jádrové oblasti s pravidelným výskytem chřástala považovat především oblast Rejvízu – Horního Údolí – Vrbna, Nové Vsi – Malé Morávky, Sobotínska a Přemyslovského sedla.

Vývoj populací předmětů ochrany

Jeřábek lesní

Na základě provedeného monitoringu 2005–2010 a vyhodnocení získaných dat nelze jednoznačně stanovit trend vývoje populace (malý rozsah a malá efektivita monitoringu). Postupný nárůst náhodných pozorování (celkem 12 pozorování v roce 2010, 2008–2009 pouze 5 pozorování) z celého území PO naznačuje jistou stabilitu populace i mírně vzrůstající trend. Velikost populace jeřábka lesního v PO Jeseníky je odhadnuta na 80–100 párů.

Výsledky sčítání jeřábka lesního na liniích v letech 2005, 2007 a 2010.
Results of the Hazel Grouse line census in 2005, 2007 and 2010.

Období a rok Season and year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet ex. No. of individuals	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/1 km No. of territories/1 km
Podzim 2005/1 Autumn 2005/1	33,7	7	3	0,9
Podzim 2005/2 Autumn 2005/2	33,7	4	3	0,9
Podzim 2007 Autumn 2007	96,3	6	6	0,6
Podzim 2010 Autumn 2010	95,1	3	2	0,2
Jaro 2007 Spring 2007	117,6	11	11	0,9
Jaro 2010 Spring 2010	95,1	6	5	0,5

Chřástal polní

Zatímco v roce 2005 byly v PO, stejně jako na celém území ČR, zaznamenány nízké stavy volajících ♂♂, rok 2008 byl naopak v souladu s většinou dalších oblastí ČR pro výskyt chřástala příznivý. V PO Jeseníky v době 1. termínu sčítání chřástalů nebyla sice ještě dostatečně vzrostlá vegetace, ale ve 2. termínu byl zaznamenán výrazný nárůst oproti roku 2005, jak dokumentuje srovnání hodnot počtu volajících ♂♂ na 10 km linie. Na základě proběhlého monitoringu a náhodně získaných záznamů chřástalů lze konstatovat, že se počet volajících ♂♂ na území PO pohybuje v rozpětí 60–100 kusů.

Porovnání výsledků monitoringu chřástala polního v roce 2005 a 2008 (počet ♂♂/10 km).
Comparison of the Corncrake monitoring results in 2005 and 2008 (♂♂ per 10 km).

Rok – Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	1. termín – 1st term	2. termín – 2nd term
2005 – 3 linie 2005 – 3 lines	66,9	6,7	6,4
2005 – 2 linie roku 2008 2005 – 2 lines of 2008	38,7	6,2	8,5
2008	38,7	5,4	12,9

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 2 předmětů ochrany v období 2008–2010 v PO hnízdilo dalších 17 druhů přílohy I: čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 2–3 páry, čáp černý (*Ciconia nigra*) 8–10 párů, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 3–5 párů, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) v roce 2008 7, 2009 5, 2010 7 párů, jeřáb popelavý (*Grus grus*) v letech 2009 a 2010 1 pár, výr velký (*Bubo bubo*) 3–5 párů, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 15–20 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 10–50 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1–3 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 10–15 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 50–60 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 0–2 páry, datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*) 5–8 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 0–3 páry, lejsek malý (*Ficedula parva*) 20–30 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 20–30 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 80–120 párů. V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni každoročně sokol stěhovavý, v roce 2008 tetřívek obecný (druh nebyl zjištěn, poslední údaj o výskytu je z roku 2002), v roce 2009 čáp černý a v roce 2010 žluna šedá, datel černý a lejsek malý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace obou předmětů ochrany jsou v příznivém stavu. Z pohledu jeřábka lesního lze konstatovat, že v období od vyhlášení PO dochází postupně k pozitivním změnám ve způsobech lesnického hospodaření a následně ke zlepšení stavu lesních biotopů. Více je využívána přirozená obnova a podrostní způsob hospodaření, dochází ke zvyšování podílu původních listnatých dřevin i větší rozrůzněnosti prostorové struktury lesa. Jistým rušivým prvkem je na určité části území čím dál častější „non-stop“ využívání harvestorové technologie při těžbě. Stále sílí tlak na výstavbu nových a rozšiřování stávajících sportovně rekreačních areálů, které většinou „nastartují“ realizaci dalších aktivit v širším okolí. Celoroční provoz a vysoká návštěvnost pak neúměrně zatěžují přírodní prostředí v dané lokalitě a mají negativní vliv na jeřábka.

Drobnější změny ve způsobech obhospodařování zemědělských pozemků (částečná změna poměru mezi pastvou a kosením) nemají zatím zásadní vliv na „kolísající“ populaci chřástala polního. Zvýšenou informovaností zemědělců i veřejnosti by bylo možné zvrátit narůstající nezájem o agroenvironmentální opatření na chřástalích plochách. Situace s výstavbou a rozvojem nových areálů, související i se záborem dalších vhodných biotopů, je obdobná jako u jeřábka lesního.

Na území PO se také zvyšuje zájem o konání různých sportovně-rekreačních aktivit, jako jsou závody různě velkého rozsahu (orientační běh, cyklistika), hromadné turistické akce, survivalové a outdoorové aktivity především v zimním období (skialpinismus, snowboar-

ding i běžecké lyžování mimo vyznačené trasy) a s rozvojem lanových drah spojený nárůst pěší turistiky a zejména cykloturistiky. Nesnadná koordinace a množství výše uvedených aktivit zcela jistě negativně ovlivňuje předměty ochrany především rušením v období rozmnožování a v případě jeřábka lesního také v zimě. Vhodné způsoby hospodaření vedoucí ke zkvalitnění biotopů a následné podpoře předmětu ochrany jsou průběžně zakomponovávány do plánů péče o maloplošná zvláště chráněná území a o CHKO a do souborů doporučených opatření i lesních hospodářských plánů. Populace sokola stěhovavého, druhá největší v ČR, vzrostla z 5 párů v roce 2007 na 8 párů v roce 2010. Tato skutečnost podporuje návrh na zařazení sokola mezi předměty ochrany PO Jeseníky předložený na základě hodnocení výsledků předchozí tříleté periody monitoringu (HORA et al. 2010a).

Zpracovali: J. Hora, P. Šaj • Monitoring zajistili: Koordinace: L. Hajný • Jeřábek lesní: M. Glacner, T. Pospíšil, P. Šaj, M. Vavřík • Chřástal polní: M. Glacner, M. Vavřík • Tetřívek obecný: D. Duhonský, L. Hajný, K. Kočí, L. Novotný • Čáp černý: P. Baláž, T. Pospíšil, P. Šaj • Sokol stěhovavý: L. Hajný, T. Pospíšil, P. Šaj • Žluna šedá, datel černý a lejsek malý: T. Pospíšil, P. Šaj, M. Vavřík.

Jizerské hory

Kód: CZ0511008
Rozloha: 11 671,7 ha
Předměty ochrany: tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*), sýc rousný (*Aegolius funereus*).

Změny v ptačí oblasti

Stále pokračuje odrůstání smrkových mlazin a jednotlivé porosty na většině plochy bývalých imisních holin jsou již zcela zapojeny. Zvyšují se tlaky na turistické a sportovní využití dalších, dosud nevyužívaných lesnických cest, v některých částech se také budují nové cesty nebo jejich úseky. S PO Jizerské hory sousedí polská PO Góry Izerskie (203,2 km^2) se shodnými předměty ochrany: tetřívek obecný 42–61 ♂♂ (2004–2009) a sýc rousný 20–30 párů (1998–2009) – (Wilk et al. 2010).

Metodiky a rozsah monitoringu

Tetřívek obecný
V roce 2008 jarní sčítání (1.–2. dekáda V.) na tokaništích v celé PO, v letech 2008–2010 sčítání na modelové ploše v centrální části PO.

Sýc rousný
V letech 2008–2010 sčítání na 3 liniích o celkové délce 28,1 km. V roce 2008 na 6 transektech (65 bodů), v letech 2009–2010 na 7 transektech (85 bodů) od konce III. do začátku IV. Každoroční kontrola (V.–VI.) 88 budek ve východní části PO (v případě pozitivního nálezu hnízda kontrola budek 1–2× v průběhu hnízdění opakována).

Výsledky monitoringu

Tetřívek obecný
V roce 2008 byl tetřívek zjištěn na 27 lokalitách a celkem bylo zaznamenáno 92–95 ♂♂ a 25 ♀♀, bylo zjištěno 6 společných tokanišť (2× 2 ♂♂, 2× 4 ♂♂, 1× 2–5 ♂♂ a 1× 7 ♂♂), ostatní ♂♂ tokali individuálně. V celých Jizerských horách včetně lokalit mimo území PO bylo na 32 lokalitách zjištěno 104–107 ♂♂ a 26 ♀♀. Na modelové ploše byla v letech 2008 a 2009 početnost ♂♂ i ♀♀ téměř shodná, avšak v roce 2010 počet ♂♂ poklesl zhruba o 40 %:
2008: 26 ♂♂, 14 ♀♀,
2009: 24 ♂♂, 15 ♀♀,
2010: 15 ♂♂, 13 ♀♀.

Sýc rousný
Počty zjištěných sýců při jarním monitoringu mezi jednotlivými roky velmi kolísají (0–10 ♂♂), což je způsobeno zejména vývojem nabídky potravy. Zároveň se ukazuje, že počet zjištěných teritorií na základě jarního houkání nemusí odpovídat počtu obsazených hnízdišť (8–10). Opět záleží na vývoji populací drobných hlodavců v průběhu hnízdní sezóny, na který sýcové velmi pružně reagují.

Výsledky monitoringu sýce rousného v letech 2008–2010.
Results of the Boreal Owl monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet linií No. of lines	3	3	3
Délka linií (km) Length of lines	28,1	28,1	28,1
Celkem teritorií na liniích Total no. of territories at lines	10	0	1
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	3,6	0	0,4
Počet bodových transektů No. of point transects	6	7	7
Počet bodů No. of points	65	85	85
Počet teritorií na bodech No. of territories at points	13	1	6
F %	20,0	1,2	7,1
Počet kontrolovaných budek No. of controlled nest boxes	88	88	88
Počet budek s hnízděním No. of occupied nest boxes	16	8	10

Vývoj populací předmětů ochrany

Tetřívek obecný

Početnost tetřívka v Jizerských horách stanovená na základě celoplošného monitoringu mezi lety 2005 a 2008 vzrostla, nicméně je potřeba si uvědomit prudký pokles početnosti v období před rokem 2005. V roce 2005 navíc mohla být početnost podhodnocena vlivem nepříznivého počasí v období sčítání. Přesnější údaje jsou získávány každoročně z modelové plochy v jádrovém území výskytu tetřívků v Jizerských horách. Z těchto údajů vyplývá, že po poklesu v druhé polovině 90. let minulého století početnost stagnuje, výjimkou je až rok 2010, kdy došlo k poklesu počtu tokajících ♂♂.

Výsledky monitoringu tetřívka obecného na modelové ploše v letech 2005–2010.
Results of the Black Grouse monitoring at a model plot in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ♂♂ – No. of ♂♂	23	22	20	26	24	15
Počet ♀♀ – No. of ♀♀	13	11	12	14	15	13
Celkem – Total	36	33	32	40	39	28

Zdroj dat – Data source: L. Dostál in HORA et al. 2010a a unpubl.

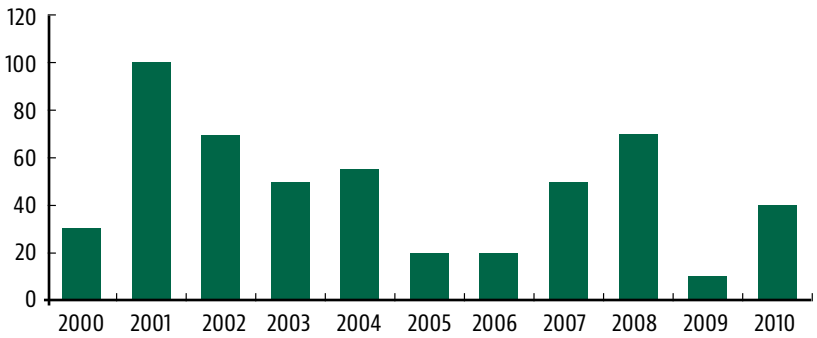
Sýc rousný

Početnost sýce rousného na území PO se v letech 2000–2004 pohybovala kolem 61–64 párů, v dalších letech poklesla téměř na polovinu a pohybovala se okolo 35 hnízdících párů. Důvodem jsou zejména biotopové změny – odrůstání a zapojování smrčin vysazených na imisních holinách. Hlasová aktivita sýců rousných závisí na nabídce potravy. V případě nízké nabídky sýcové nehoukají a jejich zjistitelnost je velmi nízká, i když na lokalitě jsou přítomni. Proto dochází k silnému kolísání počtů zjištěných sýců, i když skutečná početnost pravděpodobně kolísá podstatně méně. Podobná situace nastává i v případě zahnízdění, přičemž v některých letech počet houkajících samců na jaře nemá spojitost s počtem obsazených budek. Lze však konstatovat, že pokud sýcové zahnízdí, obvykle je to v místě, které na jaře obhajovali.

Obsazenost budek sýcem rousným ve východní části PO v letech 2005–2010.
Boreal Owl nest box occupancy in the eastern part of the SPA in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2007*	2008	2009	2009*	2010	2010*
Počet budek No. of nest boxes	88	88	88	200	88	88	381	88	495
Počet hnízdění No. of breedings	6	5	7	26	16	8	9	10	14
Počet úspěšných snůšek No. of successful broods	1	3	5	21	4	1	1	3	5
Počet opuštěných snůšek No. of deserted broods	3	1	1	3	0	6	7	5	6
Počet predovaných snůšek No. of predated broods	2	1	1	2	12	1	1	2	3

* Výsledky kontrol z širšího území Jizerských hor značně přesahujícího hranice PO.
* Results of the surveys from the wider area of the Jizerské hory mountains extending far beyond the boundaries of the SPA.

Zdroj dat – Data source: M. Dusík in HORA et al. 2010a a in litt.

Odhadované počty hnízdících párů sýce rousného v PO Jizerské hory v letech 2000–2010.
Pozn.: V roce 2002 70–80 párů a v roce 2004 55–60 párů, v grafu použity spodní hodnoty.
Estimated numbers of breeding pairs of the Boreal Owl in the Jizerské hory SPA in 2000–2010.
Note: 70–80 pairs in 2002 and 55–60 pairs in 2004, lower values used in the graph.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle 2 předmětů ochrany v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo v letech 2008–2010 dalších 12 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 0–1 pár, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 1–2 páry, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) 1 pár, chřástal polní (*Crex crex*) 1–2 páry, jeřáb popelavý (*Grus grus*) 1–2 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 1–2 páry, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 5–10 párů, žluna šedá (*Picus canus*) – odhad zvýšen na 30–40 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 30–40 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 1–2 páry, lejsek malý (*Ficedula parva*) 20–40 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 5–10 párů. Nebylo již zjištěno hnízdění motáka pilicha (*Circus cyaneus*) a podobně nadále visí otazník i nad výskytem jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*). V rámci celostátního monitoringu byli v letech 2008–2010 monitorováni sokol stěhovavý a jeřáb popelavý, v roce 2010 pak žluna šedá, datel černý a lejsek malý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Tetřívci jsou stále více nuceni využívat okraje cest, manipulační plochy, skládky dřeva apod., což je způsobeno pokračujícím odrůstáním smrkových mlazin a zapojováním jednotlivých porostů na většině plochy bývalých imisních holin. Dochází tak k setrvalému úbytku hnízdních i potravních příležitostí. V těchto náhradních místech jsou ale opět rušeni lesnickým provozem, stále intenzivnějším turistickým ruchem a individuálními sportovci. Klesá početnost sýce rousného, protože odrůstání smrkových mlazin a zapojování jednotlivých porostů způsobuje změny ve struktuře společenstev drobných hlodavců a sýcům znemožňuje úspěšný lov. Hnízda v budkách, na které jsou sýcové na náhorní plošině téměř výhradně odkázáni, jsou častou kořistí kun, a to zejména v době nedostatku jiné potravy. Sýci jsou tak nuceni hnízdit především ve vzrostlých lesích nižších poloh mimo PO.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, M. Pudil • Monitoring zajistili: Tetřívek obecný: M. Aulický, T. Cýrus, Jakub Čejka, Jiří Černý, L. Dostál, J. Feřtová (Thelenová), P. Janda, J. Mikšíček, C. Podrábský, M. Pudil, O. Tomášek, Jan Veselý, Z. Wudyová • Sýc rousný: V. Beran, T. Brinke, P. Cehlárikoví, Jakub Čejka, J. Feřtová (Thelenová), T. Klimovič, F. Kuda, P. Lumpe, P. Menclová (Slámová), M. Prokopová, M. Pudil, D. Rešl, P. Řehánek, H. Staňková, K. Stručková, I. Svoboda, M. Valášek • Sokol stěhovavý: Jakub Čejka, J. Feřtová (Thelenová), P. Menclová (Slámová), M. Pudil • Jeřáb popelavý: Jakub Čejka, M. Pudil • Žluna šedá, datel černý: Jakub Čejka, P. Menclová (Slámová), M. Pudil • Lejsek malý: Jakub Čejka, M. Pudil.

Komárov

Kód: CZ0531013
Rozloha: 2 030,8 ha
Předměty ochrany: moták pilich (*Circus cyaneus*), kalous pustovka (*Asio flammeus*) – zimující ptáci.

Změny v ptačí oblasti

V průběhu druhé tříleté periody monitoringu došlo ke změnám ve skladbě pěstovaných zemědělských plodin na plochách v bezprostředním okolí lokality, což má za následek snížení dostupnosti potravy pro motáka pilicha i kalouse pustovku na tradičních lovištích. Na většině plochy PO je pěstována kukuřice a řepka, v menší míře ozimé odrůdy obilovin. Luční porosty či ruderální biotopy jsou zachovány jen v malé míře. V roce 2009 došlo k pročištění odvodňovacího kanálu západně od obce Komárov.

Metodiky a rozsah monitoringu

Moták pilich
V zimách 2008/2009–2010/2011 každoročně v X.–IV. sčítání při příletu na společné nocoviště, případně při ranním rozletu z nocoviště; sčítání ptáků na lovištích.

Kalous pustovka
V zimách 2008/2009–2010/2011 každoročně v X.–IV. sčítání při večerním rozletu z hromadných denních úkrytů.

Výsledky monitoringu

Moták pilich
Početnost zimujících motáků pilichů meziročně kolísala od 0 do 4 exemplářů. Velmi pravděpodobně je nízký počet zaviněn nevhodným hospodařením v PO a následně nedostatkem potravy a porostů k nočnímu odpočinku. V zimě 2008/2009 nebylo na lokalitě žádné nocoviště, pouze v X. 2008 zde byly při 2 návštěvách pozorovány 1 a 3 exempláře. Ani v následující zimě 2009/2010 zde nebylo nalezeno žádné nocoviště, jen 26. 10. 2009 byl zaznamenán 1 ex. při přeletu nad PO. Přitom v okolí zimovalo více pilichů. Například u obce Horní Jelení (5 km východně od oblasti) byly během podzimu opakovaně pozorovány najednou až 4 ex., v údolní nivě Tiché Orlice (10 km východně od oblasti) pravidelně při každé návštěvě jednotlivé exemplář. V další zimě byly pozorovány v PO 4 ex. 7. 10. 2010, o den později bylo nalezeno nocoviště 2 ex., které však nebylo následně používáno. Do konce X. 2010 pilíši z PO zmizeli a nebyli zde již do konce zimy zastiženi. Od XI. byli naopak pozorováni pravidelně jednotliví ptáci při lovu potravy v okolí obce Drahoš (2,5 km severně od PO), v III. 2011 tam bylo nalezeno nocoviště 2 jedinců.

Kalous pustovka
Jediné pozorování během tří zim 2008/2009–2010/2011 pochází z 3. 1. 2009, kdy byli po setmění slyšeni 2 jedinci. I pro tento druh platí podobné důvody k absenci na lokalitě: nevhodné hospodaření, a tudíž nedostatek potravy a denních úkrytů.

Vývoj populací předmětů ochrany

Moták pilich

Zatímco na přelomu 20. a 21. století v území téměř každoročně piliši zimovali ve značném počtu – max. 45 ex. na společném nocovišti v zimě 1998/1999 (BĚLKA 2002), v období monitoringu od roku 2005 se již vyskytovali ve značně nízkých počtech (max. 10 ex. v zimě 2007/2008). Projevují se jak změny v zemědělském hospodaření v PO, tak zřejmě i pokles hnízdních stavů v severní a severovýchodní Evropě (např. v Polsku – ŁAWICKI et al. 2013). Právě piliši hnízdící na sever a severovýchod od našeho území u nás zimují, jak dokazují výsledky kroužkování (CEPÁK et al. 2008).

Kalous pustovka

Podobně jako piliši i pustovky zimovaly na přelomu 20. a 21. století ve velkém počtu, např. v zimě 2001/2002 odhadem 60 ex. (BĚLKA l. c.). Poté došlo k prudkému snížení početnosti a za dobu existence PO se pustovky objevily v malém počtu (max. 3 ex.) jen ve dvou zimách. Pustovky v ČR sice zimují v kolísajících počtech, avšak v PO lze situaci druhu přičíst i na vrub změnám prostředí.

Výsledky monitoringu motáka pilicha a kalouse pustovky v zimách 2005/2006–2010/2011 (maximální počty ex. v zimě).
Results of the Northern Harrier and Short-eared Owl monitoring in the winters of 2005/2006–2010/2011 (maximal numbers of individuals).

Zima – Winter	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Moták pilich – Northern Harrier	8	0	10	2	1	4
Kalous pustovka – Short-eared Owl	0	0	3	2	0	0

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V PO hnízdily v letech 2008–2010 pravidelně 3 druhy přílohy I: moták pochop (*Circus aeruginosus*) 2–3 páry, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 1–3 páry a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*), pro něhož odhad početnosti chybí. PO je v posledních letech každé jaro pravidelně využívána migrujícími jeřáby popelavými (*Grus grus*) k odpočinku. V roce 2009 bylo 4. 4. nedaleko Komárova zastiženo hejnko 9 ex. na kukuřičném poli. V následujícím roce se zde vyskytovali jeřábi během III., přičemž největší hejno o počtu 14 ex. bylo pozorováno 17. 3. u Dašic. V letech 2010 a 2011 byla PO občas využívána rarohem velkým (*Falco cherrug*) jako loviště. Nasvědčuje tomu nejen pozorování lovícího ptáka 17. 3. 2010, ale i lokace ze satelitního sledování nedaleko hnízdícího ♂ v letech 2010 a 2011.

Stav z hlediska ochrany přírody

Ani jeden z předmětů ochrany PO dlouhodobě nesplňuje kritérium pro PO. Změny, které nastaly v posledních letech především ve skladbě pěstovaných zemědělských plodin na plochách v bezprostředním okolí lokality, mají za následek snížení dostupnosti potravy. Piliši ani pustovky neměli ani dostatek vhodných porostů (vyšší suché travní porosty, podmáčené ostřicové plochy) pro odpočinek nebo louky či strniště pro lov potravy. Souhrn doporučených opatření pro PO Komárov (BĚLKA & LACINA 2007) není vůbec využíván.

Zpracovali: T. Bělka, K. Čihák • Monitoring zajistili: Koordinace: T. Bělka • Moták pilich, kalous pustovka: T. Bělka, M. Černý, V. Koza.

Králický Sněžník

Kód: CZ0711016
Rozloha: 30 191,7 ha
Předmět ochrany: chřástal polní (*Crex crex*).

Změny v ptačí oblasti

V letech 2009–2010 proběhl v PO rozšířený monitoring chřástala polního, jehož cílem bylo vyhodnotit využívání půdních bloků zařazených do agroenvironmentálního programu „Ptačí lokality na travních porostech – hnízdiště chřástala polního" a vyzkoušet nové možnosti ochrany druhu. Sledované území o rozloze 1 600 ha se nacházelo na území Vojtíškova, Podlesí, Křivé Vody, Zlatého Potoka a Skleného. V roce 2010 byla v praxi vyzkoušena individuální ochrana potenciálních hnízdišť volajících samců, celkem bylo vymezeno 8 ploch o velikosti od 1,4 ha až 10 ha kosených až po vyhnízdění (V. Zámečník in litt.). Část lokalit s výskytem chřástalů polních je ohrožena plánovanými stavbami větrných elektráren.

Metodika a rozsah monitoringu chřástala polního

V letech 2008–2010 každoročně 2 noční sčítání (konec V. a přelom VI. a VII.) volajících ♂♂ na 2 liniích a ve 2. termínu denní kontrola biotopů. Celkem sčítány 4 odlišné linie, dvě (celkem 49,9 km) v letech 2008 a 2010 a druhé dvě (41,5 km) v roce 2009.

Výsledky monitoringu chřástala polního

V letech 2008–2009 byla početnost volajících ♂♂ chřástalů na stejné úrovni, k výraznějšímu poklesu došlo v roce 2010 na liniích 3 a 4, především při 1. kontrole, ale i při 2. kontrole, a to až o 45 %. Rozdíl mohl být způsoben velmi chladným a deštivým počasím především ve 2. polovině V. Výrazně vyšší stavy volajících ♂♂ byly opět zaznamenány v moravské části PO (linie 2 a 4).

Výsledky sčítání volajících samců chřástala polního na liniích v letech 2008–2010.
Results of calling Corncrake male counts at lines in 2008–2010.

Číslo linie Line No.	Délka (km) Length (km)	1. termín – 1st term (♂♂)			2. termín – 2nd term (♂♂)		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
1.	20,5		4			3	
2.	21,0		59			69	
Celkem – Total	41,5		63			72	
3.	24,1	10		3	10		0
4.	25,8	57		34	58		41
Celkem – Total	49,9	67		37	68		41

Počty volajících samců chřástala polního na 10 km linie v letech 2008–2010.
Numbers of calling Corncrake males per 10 km of a line in 2008–2010.

Číslo linie Line No.	Počet ♂♂/10 km – 1. termín No. of ♂♂/10 km – 1st term			Počet ♂♂/10 km – 2. termín No. of ♂♂/10 km – 2nd term		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1.		2,0			1,5	
2.		28,1			32,9	
Celkem – Total		15,2			17,3	
3.	4,1		1,2	4,1		0
4.	22,1		13,2	22,5		15,9
Celkem – Total	13,4		7,4	13,6		8,2

Vývoj populace chřástala polního

Početnost chřástala polního i přes kolísání v jednotlivých letech monitoringu zůstává přibližně na stejné úrovni, podobně jako v předcházející periodě sledování (HORA et al. 2010a). Odhad početnosti je proto stejný, 150–200 volajících ♂♂.

Porovnání počtu volajících samců chřástala polního na 10 km linie v letech 2005–2010.
Comparison of the numbers of calling Corncrake males per 10 km of a line in 2005–2010.

Skupina linií Set of lines	Počet ♂♂/10 km – 1. termín No. of ♂♂/10 km – 1st term			Počet ♂♂/10 km – 2. termín No. of ♂♂/10 km – 2nd term		
1.	2005	2007	2009	2005	2007	2009
	10,4	20,0	15,2	22,7	18,1	17,3
2.	2006	2008	2010	2006	2008	2010
	3,8	13,4	7,4	6,4	13,6	8,2

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V průběhu let 2008–2010 v PO pravděpodobně hnízdilo dalších 11 druhů přílohy I: čáp bílý (*Ciconia ciconia)* pravidelně 4 páry, čáp černý (*Ciconia nigra*) max. do 3 párů, jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*) 10–20 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) do 10 párů, žluna šedá (*Picus canus*) do 5 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) do 10 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 5–6 párů. U včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), výra velkého (*Bubo bubo*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) a lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) chybějí odhady početnosti. V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2009 monitorován kulíšek nejmenší a v roce 2010 jeřábek lesní.

Stav z hlediska ochrany přírody

Příznivý stav předmětu ochrany je dlouhodobě ohrožen záměry výstavby větrných elektráren v blízkosti lokalit s pravidelným výskytem chřástala polního. Výsledky zahraničních

studií nasvědčují, že chřástali polní jsou citliví na hlukové zatížení související s provozem větrných elektráren a jejich tokaniště v jejich těsné blízkosti zanikají. V souvislosti s tímto záměrem je třeba monitoringu chřástala polního v této oblasti věnovat zvýšenou pozornost. V oblasti Dolní Moravy jsou připraveny projekty na rozšíření sportovních aktivit na sjezdovkách i do letního období, které budou vyžadovat sečení během celé sezóny a znemožní tak hnízdění chřástala polního. Menší, i když nezanedbatelný vliv mohou mít radikální změny charakteru biotopu v souvislosti se záměry pěstování kříženců topolů pro produkci štěpků na topení.

Zpracovali: T. Bělka, K. Čihák, T. Diviš • Monitoring zajistili: Chřástal polní: A. Hampl, R. Chaloupek, P. Šaj, V. Zámečník • Jeřábek lesní a kulíšek nejmenší: T. Bělka, T. Diviš, M. Fejfar, V. Koza, P. Žďárek†.

Krkonoše

Kód: CZ0521009
Rozloha: 40 938,9 ha
Předměty ochrany: čáp černý (*Ciconia nigra*), tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*), chřástal polní (*Crex crex*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), datel černý (*Dryocopus martius*), slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*), lejsek malý (*Ficedula parva*).

Změny v ptačí oblasti

V PO nedošlo, ve srovnání s předcházejícím obdobím 2005–2007, k žádným zásadním změnám v biotopech. V lesích 1. zóny národního parku (NP) je převážná část porostů bezzásahových, lesy 2. a 3. zóny NP a jeho ochranného pásma jsou obhospodařovány v souladu s novým plánem péče (viz dále) – s využitím citlivých lesnických metod (v roce 2009 získala Správa KRNAP certifikát *Forest Stewardship Council*) a s ohledem na předměty ochrany PO. Běžně se hospodaří rovněž na většině lučních porostů, opět s ohledem na předmět ochrany PO.

V roce 2010 zahájila Správa KRNAP projekt OPŽP „Stabilizace významných lesních ekosystémů", zaměřený na úpravu druhové, prostorové a věkové struktury mladých porostů, jehož součástí je i revitalizace montánních rašelinišť (obnova přirozeného vodního režimu na zarůstajících imisních holinách, v minulosti necitlivě odvodněných hlubokými melioračními příkopy) a vytváření tetřívčích tokanišť v odrůstajících kulturách (nezalesněné nebo odlesněné plochy o velikosti zhruba 1 ha na bývalých holinách).

V severovýchodní části PO (na hranici s polskou PO Karkonosze), v jednom z jádrových území výskytu tetřívka obecného, byl vybudován zcela nový lyžařský areál na Lesním hřebeni (Horní Malá Úpa).

Zpracovány byly tři koncepční materiály, zabývající se mj. rovněž předměty ochrany PO a jejich biotopy – návrhová část plánu péče o KRNAP a jeho ochranné pásmo (FLOUSEK 2010b), koncepce monitoringu a výzkumu (FLOUSEK 2011) a návrh metodického postupu při naturovém hodnocení vlivů na předměty ochrany EVL a PO (BŘEZINA et al. 2011).

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp černý
V letech 2008–2010 každoroční kontroly známých hnízd a vyhledávání nových hnízd na základě sledování dospělých ptáků, kontrola úspěšnosti hnízdění.

Tetřívek obecný
V roce 2008 jarní sčítání na tokaništích v celé PO.

Chřástal polní
V roce 2008 po 1 nočním sčítání volajících ♂♂ s použitím automobilu na 4 liniích o celkové délce 66,1 km; kromě toho v letech 2008–2010 nad rámec monitoringu sčítání volajících ♂♂ na celém území KRNAP a jeho ochranného pásma.

Sýc rousný
V roce 2009 sčítáno na 10 liniích o celkové délce 103,6 km ve 2 termínech (konec IV. a 2. polovina V.).

Datel černý
V roce 2010 (konec IV. až V.) 1 sčítání na 12 pěších liniích o celkové délce 160 km ve vhodných porostech.

Slavík modráček tundrový
Sčítání ♂♂ i ♀♀, mapování hnízdních okrsků, sledování hnízdní úspěšnosti. V letech 2008–2010 kontrolována celá plocha vhodných biotopů nad horní hranicí lesa v Krkonoších: Pančavské rašeliniště, Labská louka a prameniště Malé Mumlavy, Čertova louka a rašeliniště Stříbrné bystřiny, Úpské rašeliniště a Bílá louka.

Lejsek malý
V roce 2010 po 2 sčítáních (V. a VI.) na 8 bodových transektech ve vhodných biotopech s celkem 68 body, po dobu 10 minut na bodu.

Výsledky monitoringu

Čáp černý
2008: kontrolováno 10 hnízd – 5 obsazeno (ze 4 hnízd vyvedeno 12 mláďat, 1× nalezena jen vejce), 4 hnízda neobsazená, 1 hnízdo spadlé. Další 2 hnízdění předpokládána.
2009: kontrolováno 8 hnízd – 4 obsazena (ze 3 hnízd vyvedeno 9 mláďat), 3 neobsazená a 1 hnízdo spadlé. Kontrolováno dalších 6 lokalit, na 2 pozorováni ptáci, v 1 případě hnízdo pravděpodobně mimo PO.
2010: kontrolováno 9 hnízd – 3 obsazena (ze 3 hnízd vyvedeno 9 mláďat), 5 hnízd neobsazeno, 1 hnízdo neobsazené, ale ptáci se v okolí zdržovali. Kontrolovány další 4 lokality s předpokládaným výskytem.

Tetřívek obecný
Při kontrole všech tokanišť v celé PO v roce 2008 bylo zjištěno 112 ♂♂, 37 ♀♀ a 19 jedinců s neurčeným pohlavím, tj. celkem 168 ex.

Chřástal polní
Na 4 liniích o celkové délce 66,1 km bylo zjištěno 50 volajících ♂♂, což představuje 7,6 ♂♂/10 km linie. Na celé ploše NP a ochranného pásma byl v jednotlivých letech zaznamenán následující počet volajících ♂♂: 2008 – 112, 2009 – 86, 2010 – 51.

Sýc rousný
1. termín: 3 teritoria, tj. 0,3 teritoria/10 km,
2. termín: 1 teritorium, tj. 0,1 teritoria/10 km.

Datel černý
V roce 2010 na 12 liniích o celkové délce 160 km při jedné kontrole zaznamenáno 31 teritorií, což představuje 1,9 teritoria/10 km. Na 3 liniích byly provedeny 2 kontroly a na 2 z nich zjištěny vyšší počty teritorií; vezmeme-li v úvahu maximální počty teritorií, zvýší se hustota na 2,2 teritoria/10 km.

Slavík modráček tundrový
2008: 29 ♂♂, 18 ♀♀, min. 21 vyvedených mláďat,
2009: 21 ♂♂, 13 ♀♀, min. 44 vyvedených mláďat,

2010: 17 ♂♂, 12 ♀♀, min. 45 vyvedených mláďat.
Viz samostatný text věnovaný tomuto poddruhu.

Lejsek malý
1. termín: 18 spontánně zpívajících ♂♂ na 16 bodech (na 2 bodech po 2 ♂♂),
2. termín: 14 záznamů na 14 bodech (10 ♂♂ spontánně, 1 ♂ reakce na nahrávku, 3× varování nebo pár).

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp černý
Vzhledem k velmi členité jižní hranici PO Krkonoše, podél které většinou čápi černí hnízdí (a nová/náhradní hnízda stavějí někdy uvnitř, někdy vně PO), je počet hnízdících párů uveden pro celý Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo (tj. území IBA Krkonoše). Ve vlastní PO je početnost odhadována na 7–10 párů a je dlouhodobě stabilní.

Hnízdění čápa černého na celém území KRNAP a v jeho ochranném pásmu v letech 2005–2010.
Breeding of the Black Stork in the Krkonoše National Park and its buffer zone in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No. of checked nests	8	11	9	10	8	9
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	2	3	3	5	4	3
Počet úspěšných hnízdění No. of successful broods	1	1	3	4	3	3
Počet dalších teritorií No. of additional territories	0	1	2	2	2	4

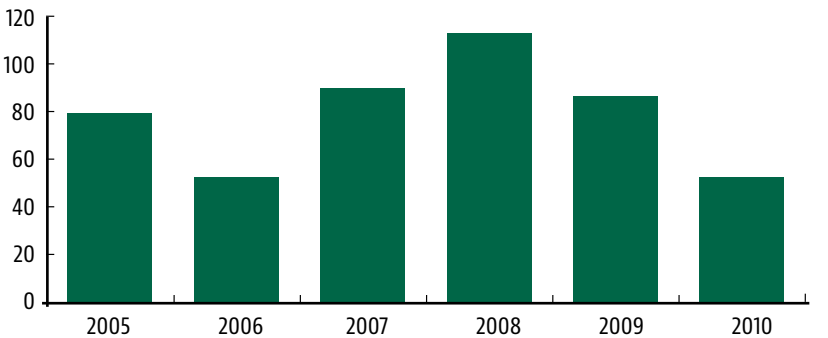
Tetřívek obecný
Spolu s Krušnými horami jsou Krkonoše klíčovou oblastí pro přežití druhu v ČR (Flousek & Volf 2012). Vzhledem k obtížné registraci nenápadných samic tetřívka vypovídá o jeho trendech především počet tokajících ♂♂. I přes výrazné výkyvy ve zjištěných počtech lze krkonošskou populaci považovat za dlouhodobě stabilní; v posledním období 2001–2008 však byl zjištěn poměrně výrazný úbytek (−17 %).
Krkonošským tetřívkům byly věnovány dvě bakalářské práce (Pažout 2009, Štefan 2009).

Dlouhodobé změny početnosti tetřívka obecného na území KRNAP v letech 1998–2008.
Long-term changes in the numbers of the Black Grouse from the whole area of Krkonoše National Park in 1998–2008.

Rok – Year	1998	2000	2001	2005	2008
Počet ♂♂ – No. of ♂♂	84	111	135	128	112
Počet ♀♀ – No. of ♀♀	45	47	68	74	37
Pohlaví neurčeno – Undetermined sex			16	20	19
Celkem – Total	129	158	219	222	168

Chřástal polní

Početnost chřástala polního v Krkonoších podléhá dramatickým výkyvům s extrémními hodnotami v letech 2006 (HORA et al. 2010a) a 2010 (52, resp. 51 ♂♂) a 2002–2003 (136, resp. 134 ♂♂). Dlouhodobě se však zdá být stabilní, kolísající kolem 100 ♂♂ v roce. Přesné důvody fluktuací nejsou známy – mohou za ně odpovídat (ne)příznivé podmínky na afrických zimovištích i poměry na krkonošských hnízdištích (např. dlouhé zimy a pozdní nástupy jara s dosud nevyvinutou vegetací v době příletu chřástalů; vyloučit nelze ani nevhodný management na některých lokalitách, přestože řada nejdůležitějších ploch je obhospodařována v režimu příslušného agroenvironmentálního opatření).

Celkové počty volajících samců chřástala polního na celém území KRNAP a jeho ochranného pásma v letech 2005–2010.
Totals of calling males of the Corncrake from the whole area of the Krkonoše National Park and its buffer zone in 1998–2010.

Sýc rousný

Použitá metodika monitoringu je v horských podmínkách Krkonoš zatížena velkou chybou (obtížný pohyb v komplikovaném zimním terénu, často nevhodné počasí apod.), takže zjištěný pokles hustoty mezi roky 2006 a 2009 nelze s jistotou interpretovat jako skutečný vývoj krkonošské populace sýce rousného. Hodnoty získané z rozdílných délek transektů jsou navíc nesrovnatelné. Na druhou stranu odpovídá zaznamenaný pokles hustoty velmi zhruba trendu v obsazenosti hnízdních budek v letech 2006 (54 ks) a 2009 (16 ks), tj. úbytku o 70 %.

Na základě dlouhodobého sledování vyvěšených budek kolísala početnost sýců v Krkonoších mezi 16 a 82 páry v závislosti na nabídce potravy, tj. na početnosti drobných savců a zejména hraboše mokřadního (*Microtus agrestis*). Velikost populace sýce rousného na české straně pohoří byla nově odhadnuta na 90–100 párů (DUSÍK & PLESNÍK 2010).

Porovnání počtu samců sýce rousného v PO Krkonoše v letech 2006 a 2009.
Comparison of the numbers of the Boreal Owl males in Krkonoše SPA in 2006 and 2009.

Rok a termín Year and term	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km
2006 – 1. termín – 1st term (IV.)	58,5	11	1,9
2006 – 2. termín – 2nd term (V.)	58,5	9	1,5
2009 – 1. termín – 1st term (IV.)	103,6	3	0,3
2009 – 2. termín – 2nd term (V.)	103,6	1	0,1

Datel černý

Datel černý je nejméně známým předmětem ochrany v PO Krkonoše, co se týká početnosti a dlouhodobého populačního trendu. Přestože délka kontrolovaných transektů v letech 2007 a 2010 není srovnatelná, výsledky z roku 2010 ukázaly více než dvojnásobnou hustotu ve srovnání s předcházejícím sčítáním, pohybující se nyní kolem 2 teritorií na 10 km sčítané trasy.

Výsledky monitoringu datla černého v PO Krkonoše v letech 2007 a 2010.
Results of the Black Woodpecker monitoring in the Krkonoše SPA in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
2007	62,5	0,8
2010	160,0	1,9

Slavík modráček tundrový

V dlouhodobém horizontu dochází u jeho populace ke značným výkyvům. V letech 2009–2010 počet dospělých ptáků výrazně poklesl, je však vyrovnáván vyšším počtem odchovaných mláďat (V. Pavel in litt.). Výsledky monitoringu a vývoj populace jsou podrobněji komentovány v samostatném textu věnovaném tomuto poddruhu.

Lejsek malý

Z výsledků pouze dvou let monitoringu nelze spolehlivě usuzovat na vývoj krkonošské populace lejska malého. Porovnání hustoty z 1. termínů obou sčítání sice naznačuje mírný pokles početnosti (−13 %), při zvážení statistické chyby však lze považovat hodnoty z obou období za srovnatelné.

Výsledky monitoringu lejska malého v PO Krkonoše v letech 2007 a 2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring in the Krkonoše SPA in 2007 and 2010.

Rok a termín Year and term	Počet bodů No. of points	F % 	Počet teritorií/1 bod No. of territories per point
2007 – 1. termín – 1st term	63	28,6	0,30
2007 – 2. termín – 2nd term	63	19,0	0,19
2010 – 1. termín – 1st term	68	23,5	0,26
2010 – 2. termín – 2nd term	68	20,6	0,21

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle 7 druhů, které jsou předmětem ochrany, hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo v PO v letech 2008–2010 dalších 11 druhů přílohy I. U 7 druhů z předcházející tříleté periody monitoringu zůstal odhad počtu párů na stejné úrovni (HORA et al. l. c.): včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 3–5 párů, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) každoročně hnízdily 3 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 4–5 párů, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 30–40 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 2–3 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 5–7 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 200–250 párů. Ke zpřesnění, případně potvrzení předcházejících odhadů

došlo u dalších 4 druhů – jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*) odhad 1–2 páry, luňák hnědý (*Milvus migrans*) 0–1 pár, luňák červený (*M. milvus*) 1–2 páry a kulík hnědý (*Charadrius morinellus*) 0–2 páry.

Po 50 letech byl v Krkonoších znovu pozorován datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*), v hnízdním období a ve vhodném prostředí. S ohledem na zastoupení a prostorové rozložení vhodných porostů starých horských smrčin je jeho populace odhadována nejvýše na 5 párů (FLOUSEK 2010a).

Poslední podchycené pozorování tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*) v Krkonoších pochází z roku 2005, proto lze s vysokou pravděpodobností tento druh považovat v PO za vyhynulý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Nejsou známy žádné zásadní faktory negativně ovlivňující populace čápa černého, sýce rousného a datla černého v PO. Stávající způsob péče o lesní porosty, na které jsou uvedené druhy vázány, tu lze považovat za vyhovující (viz výše Změny v ptačí oblasti). Aktuální plán péče (FLOUSEK 2010b) uvádí několik opatření k ochraně všech tří druhů.

Prostorové rozšíření tetřívka obecného v Krkonoších je v dlouhodobé perspektivě ovlivňováno zarůstáním imisních holin. Rozsáhlá stanoviště nad horní hranicí lesa i na lučních enklávách v montánním stupni však stále tomuto druhu nabízejí vhodné podmínky pro další existenci. Zásadním problémem pro tetřívky v PO tak zůstávají sportovní a rekreační aktivity, zejména lyžování a zimní pohyb na tetřívčích lokalitách. Tokaniště na vrcholu Lysé hory je patrně negativně ovlivňováno zimním provozem zdejšího lyžařského areálu, zejména návštěvníky (snowboardisté, skialpinisté, freeridisté), kteří po vyvezení na horní stanici lanové dráhy porušují statut I. zóny NP a vjíždějí mimo vymezené plochy. Existence tohoto tokaniště je tak velmi významně ohrožena, k čemuž by mohlo přispět i diskutované povolení letního provozu lanovky až na vrchol Lysé hory (zatím je provozována pouze v zimě) a celoroční zpřístupnění této lokality turistickou cestou. Očekávány jsou rovněž negativní vlivy provozu nového lyžařského areálu na Lesním hřebeni na tamní tokaniště tetřívků, kde se v oblasti Lesního a Pomezního hřebene dlouhodobě vyskytuje asi 10 tokajících ♂♂ (subpopulace na hranici PO Krkonoše a PO Karkonosze). Nový plán péče (FLOUSEK 2010b) stanovuje řadu opatření k ochraně tetřívka a vymezuje 12 jádrových území s dlouhodobě početným výskytem tokajících samců.

Největším problémem pro chřástala polního v PO je případná nevhodná péče o luční porosty na lokalitách s jeho výskytem. Správa KRNAP v případě nejcennějších lokalit průběžně dojednává s příslušnými hospodáři optimální způsob managementu zajišťující vhodné podmínky pro hnízdění chřástalů i pro dlouhodobou existenci dotčeného hospodáře. Aktuální plán péče (FLOUSEK 2010b) uvádí konkrétní opatření k ochraně chřástala polního v PO a vymezuje 12 jádrových území s jeho dlouhodobě početným hnízdním výskytem.

Nejsou známy žádné významné faktory negativně ovlivňující slavíka modráčka tundrového v PO. Jediné opatření uvedené v plánu péče (FLOUSEK 2010b) upozorňuje na nutnost legislativního zákazu volného pobíhání domácích zvířat na hnízdištích modráčků (zejména domácí kočky chované na hřebenových boudách představují pro nepočetnou populaci významné nebezpečí). Vyloučit však nelze negativní vliv klimatické změny a dlouhodobě stoupajících teplot v hnízdním období na další vývoj krkonošské populace.

V případě lejska malého nejsou známy žádné zásadní faktory negativně ovlivňující jeho populaci v Krkonoších. Stávající způsob péče o lesní porosty, na které je uvedený druh vázán, lze považovat za vyhovující (viz výše Změny v ptačí oblasti). Nejvýznamnější bukové

a smíšené porosty s výskytem tohoto druhu jsou ponechávány jako bezzásahové, i když se nacházejí mimo I. zónu NP (FLOUSEK 2010b).

Zpracovali: K. Čihák, J. Flousek • Monitoring zajistili: Koordinace: J. Flousek • Čáp černý: J. Fišera, J. Flousek, J. Grúz, M. Jakoubek, P. Kafka, J. Kalenský, L. Petrilák, V. Rypl • Tetřívek obecný: J. Flousek a pracovníci Správy KRNAP • Chřástal polní: I. Čílová, M. Fikejs, J. Fišera, J. Flousek, J. Harčarik, V. Horáková, M. Jakoubek, L. Jiřiště, P. Kafka, M. Lubas, E. Martinová, O. Ptáčková, J. Schmidová, M. Skalka, P. Šťastná, J. Vaněk • Sýc rousný: M. Dusík, E. Netušilová, S. Šimek, I. Tláskal, V. Tláskal, M. Volek • Datel černý: M. Dusík, J. Flousek, J. Šimurda, D. Vodnárek • Slavík modráček tundrový: B. Chutný, V. Pavel • Lejsek malý: T. Diviš, J. Flousek • Sokol stěhovavý: Josef Vrána.

Křivoklátsko

Kód: CZ0211001
Rozloha: 31 960,2 ha
Předměty ochrany: včelojed lesní (*Pernis apivorus*), výr velký (*Bubo bubo*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), žluna šedá (*Picus canus*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), lejsek malý (*Ficedula parva*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*).

Změny v ptačí oblasti

V průběhu tříletého období monitoringu došlo především ke změnám v nelesním prostředí obnovením pastvy (Újezd nad Zbečnem, Branov, Nezabudice, Líšná apod.), nebo naopak pokračující sukcesí (Karlov, Novina u Zbečna). V lesích se výrazně zvýšila těžba dřeva holosečným způsobem v porostech věkové skupiny více než 120 let (především bukové porosty a doubravy), což má jednoznačně destruktivní dopad na populace několika předmětů ochrany.

Na základě plnění Státního programu ochrany přírody a krajiny bylo v roce 2008 Ministerstvem životního prostředí zadáno vyhodnocení stavu přírody na Křivoklátsku a následně vypracování návrhu na vyhlášení národního parku, včetně vymezení hranic a plánu péče. Tyto dokumenty byly nejdříve projednány v regionu a posléze byl v roce 2010 zahájen legislativní proces k vyhlášení národního parku zákonem.

Jako podklad pro vyhlášení NP Křivoklátsko byl také zpracován seznam ptačích druhů vyskytujících se na navrhovaném území. Celkem se jedná o 99 pravidelně a 14 nepravidelně hnízdících druhů a dalších téměř 50 druhů vyskytujících se v mimohnízdním období. Z hnízdících druhů seznam obsahuje 36 druhů zvláště chráněných a 21 druhů uvedených v příloze I směrnice o ptácích. Tichai (2009) vyhodnotil výskyt chřástala polního na území CHKO Křivoklátsko v letech 1998–2009; vrcholu početnosti, odhadem 7–15 párů, dosahoval tento druh v letech 2003–2005.

Metodiky a rozsah monitoringu

Včelojed lesní
V letech 2008–2010 každoroční kontroly známých hnízd a vyhledávání nových hnízd a teritorií na základě sledování dospělých ptáků ze stálých pozorovacích stanovišť v území o rozloze přibližně 220 km² (70 % PO) v letech 2008 a 2009 a 270 km² (85 % PO) v roce 2010.

Výr velký
V letech 2008–2010 každoročně opakované odposlechy hlasových projevů na známých a potenciálních hnízdištích při soumraku a v první polovině noci v I.–III., denní kontrola hnízdišť a hledání pobytových stop koncem V. a v 1. polovině VI. V roce 2008 bylo kontrolováno území o rozloze přibližně 110 km² (35 % PO), v roce 2009 203 km² (64 % PO) a v roce 2010 202 km² (63 % PO).

Kulíšek nejmenší
Registrace hlasových projevů před a po setmění od 2. poloviny III. do IV. Celkem v roce 2009 kontrolovány v jarním období (III.–IV.) 4 pěší linie o celkové délce 12,6 km a 11 transektů s použitím dopravního prostředku s celkem 110 body.

Ledňáček říční
V roce 2010 v IV.–VI. mapování hnízdních teritorií na 8 úsecích 5 vodních toků (Berounka a potoky Zbirožský, Rakovnický, Klíčavský a Vůznice) o celkové délce 23,3 km (stejně jako v roce 2007) a dále na 34,4 km toku Berounky mezi ústím Zbirožského potoka a Nižborem. Celkem bylo kontrolováno 53,8 km toků (po odpočítání 2 úseků Berounky o celkové délce 3,9 km zahrnutých ve výše uvedených 23,3 km).

Žluna šedá, strakapoud prostřední
V letech 2008–2010 po 2 sčítáních v termínech JPSP (20. 4. – 15. 5. a 20. 5. – 15. 6.) na 3–5 klasických bodových transektech (20 bodů, sčítání po dobu 5 minut). Na jednom z transektů v období 2008–2010 a na dalším v roce 2010 přidáno ještě 3. sčítání na přelomu III. a IV. V roce 2010 přidán nový 20bodový transekt, na kterém se sčítalo ve 2 termínech (20. 3. a 10. 4.) s dobou pobytu na bodu 10 minut.

Lejsek malý
V letech 2008–2010 1–2 sčítání (konec 1. dekády V. – polovina VI.) na klasických bodových transektech (20 bodů, 5 minut sčítání): v 1. termínu 1 transekt v roce 2008 a po 3 transektech v letech 2009 a 2010, v 2. termínu 4 transekty v roce 2008 a po 5 transektech v letech 2009 a 2010. V roce 2010 navíc ve 2. termínech (V. a VI.) sčítání na 2 transektech s celkem 17 body a dobou pobytu na bodu 10 minut.

Lejsek bělokrký
V letech 2008–2010 každoročně po 2 sčítáních (3. dekáda IV. – polovina VI.) na bodových transektech (20 bodů, 5 minut na bodu, sčítání všech druhů ptáků): v roce 2008 v 1. termínu 4 a ve 2. termínu 3 transekty, v letech 2009 a 2010 v obou termínech po 5 transektech. V jednotlivých letech kontrolováno 120, 141 a 122 budek.

Výsledky monitoringu

Včelojed lesní
Početnost v jednotlivých letech kolísala, průměrná hustota činila 3,5 teritoria/100 km^2. Během tříletého období 2008–2010 bylo nalezeno celkem 11 hnízd.

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v letech 2008–2010.
Results of the European Honey-buzzard monitoring 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit – No. of checked localities	12	12	18
Počet teritorií – No. of territories	8	6	11
Rozloha (km^2) – Area (km^2)	220	220	270
Počet teritorií/100 km^2 – No. of territories/100 km^2	3,6	2,7	4,1

Výr velký

Hustoty byly po celé 3 roky vyrovnané. V letech 2008 a 2009 prokázáno po 2 hnízděních, v roce 2010 3 hnízdění. Většina párů byla, stejně jako v letech 2006 a 2007, soustředěna kolem toku Berounky (34,4 km): 2008 1,5 páru/10 km, 2009 2,9 páru/10 km a 2010 2,6 páru/10 km.

Výsledky monitoringu výra velkého v letech 2008–2010.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných lokalit – No. of checked localities	17	46	44
Počet teritorií – No. of territories	7	14	14
Rozloha (km^2) – Area (km^2)	110	203	202
Počet teritorií/100 km^2 – No. of territories/100 km^2	6,4	6,9	6,9

Kulíšek nejmenší

Na jaře roku 2009 nebyl na 4 liniích o celkové délce 12,6 km výskyt kulíška zjištěn a na 110 bodech 11 transektů bylo zaznamenáno 8 teritorií, tj. F 7,3 %.

Ledňáček říční

V roce 2010 byla na 23,3 km vodních toků při opakovaných kontrolách v IV. a V. zjištěna 4 teritoria a v VI. 3 teritoria, tj. 1,7, resp. 1,3 teritoria/10 km toku. Na toku Berounky v PO (34,4 km) bylo v IV.–V. i v VI. po 6 teritoriích, tj. 1,7 teritoria/10 km. Celkem bylo na 53,8 km toků ve stejných termínech napočítáno 8, resp. 6 teritorií, tj. 1,5, resp. 1,1 teritoria/10 km. Hnízdění bylo doloženo na 4 lokalitách, z toho jednou opakovaně. Prozkoumáno bylo asi 65 % vhodných vodních toků v PO. Povodně v roce 2010 neměly na průběh hnízdění prokazatelný vliv.

Žluna šedá

Na 2 klasických transektech (celkem 30 bodů, 5 minut sčítání na bodu) v III. 2010 bylo zaznamenáno na 5 (16,7 %) bodech 5 ex., tj. 0,17 ex./1 bod. Na 20bodovém transektu s 10minutovým sčítáním na bodu byly 20. 3. zjištěny na 2 bodech 3 ex. (F 10,0 %, 0,15 ex./1 bod) a 10. 4. na 3 bodech 4 ex. (F 15,0 %, 0,20 ex./1 bod). Oproti těmto výsledkům z doby vrcholícího toku jsou hodnoty získané v termínech JPSP podstatně nižší.

Strakapoud prostřední

Na 2 klasických transektech (celkem 30 bodů, 5 minut sčítání na bodu) v III. 2010 bylo zaznamenáno na 10 (33,3 %) bodech 14 ex., tj. 0,47 ex./1 bod. Na transektu s 20 body a 10minutovým sčítáním na bodu bylo v 1. termínu (20. 3.) na 8 bodech (F 40,0 %) napočítáno 13 ex. (0,65 ex./1 bod) a ve 2. termínu (10. 4.) na 6 bodech (F 30,0 %) 8 ex. (0,40 ex./1 bod). Stejně jako u žluny šedé jsou hodnoty získané v termínech JPSP podstatně nižší.

Výsledky monitoringu žluny šedé na klasických bodových transektech v termínech JPSP v letech 2008–2010.
Results of the Grey-faced Woodpecker monitoring at regular point transects in the terms of the Breeding Bird Monitoring Programme in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet transektů No. of transects	4	5	5	14	3	5	5	13
Počet bodů No. of points	80	100	100	280	60	100	100	260
Počet obsazených bodů No. of occupied points	5	3	3	11	3	1	0	4
F %	6,3	3,0	3,0	3,9	5,0	1,0	0	1,5
Počet ex. No. of individuals	6	4	3	13	3	1	0	4
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,08	0,04	0,03	0,05	0,05	0,01	0	0,02

Výsledky monitoringu strakapouda prostředního na klasických bodových transektech v termínech JPSP v letech 2008–2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring at regular point transects in the terms of the Breeding Bird Monitoring Programme in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet transektů No. of transects	4	5	5	14	3	5	5	13
Počet bodů No. of points	80	100	100	280	60	100	100	260
Počet obsazených bodů No. of occupied points	8	8	14	30	8	8	11	27
F %	10,0	8,0	14,0	10,7	13,3	8,0	11,0	10,4
Počet ex. No. of individuals	14	9	18	41	9	9	12	30
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,18	0,09	0,18	0,15	0,15	0,09	0,12	0,12

Lejsek malý

Na klasických transektech hodnoty frekvence i počtu jedinců na 1 bodu v období 2008–2010 kolísaly z roku na rok. Na 2 transektech s 10minutovým sčítáním na bodu v roce 2010 byly v 1. termínu obsazené 4 body (F 23,5 %) a ve 2. termínu 3 body (F 17,6 %), v obou případech na bodu po 1 teritoriu, tj. 0,24, resp. 0,18 teritoria/1 bod. Na Křivoklátsko lejsci malí přilétají již s příchodem V. a velmi intenzivně zpívají přibližně do 20.–25. 5., pak se intenzita zpěvu pozvolna snižuje až v VI. je už zpěv slyšen málo.

Výsledky monitoringu lejska malého na klasických bodových transektech v letech 2008–2010.
Results of the Red-breasted Flycatcher monitoring at regular point transects in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet transektů – No. of transects	1	3	3	7	4	5	5	14
Počet bodů – No. of points	20	60	60	140	80	100	100	280
Počet obsazených bodů No. of occupied points	3	1	3	7	5	6	4	15
F %	15,0	1,7	5,0	5,0	6,2	6,0	4,0	5,4
Počet ex. – No. of individuals	4	1	4	9	5	6	4	15
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,20	0,02	0,07	0,06	0,08	0,06	0,04	0,05

Lejsek bělokrký

Početnost lejska bělokrkého na transektech vyjádřená počtem jedinců na 1 bodu byla po celé tříleté období poměrně vyrovnaná, v 2. termínu kolem 60 % stavu v 1. termínu. Průměrná obsazenost budek lejskem bělokrkým v letech 2008–2010 byla 44 %.

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého na klasických bodových transektech v letech 2008–2010.
Results of the Collared Flycatcher monitoring at regular point transects in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2008	2009	2010	Celkem Total	2008	2009	2010	Celkem Total
Počet transektů – No. of transects	4	5	5	14	3	5	5	13
Počet bodů – No. of points	80	100	100	280	60	100	100	260
Počet obsazených bodů No. of occupied points	46	59	53	158	33	43	40	116
F %	57,5	59,0	53,0	56,4	55,0	43,0	40,0	44,6
Počet ex. – No. of individuals	110	106	109	325	50	73	59	182
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	1,38	1,06	1,09	1,16	0,83	0,73	0,59	0,70

Vývoj populací předmětů ochrany

Včelojed lesní

Početnost z roku na rok kolísá, což dokumentuje více než dvojnásobná hodnota hustoty v roce 2006 oproti letům 2007 a 2009. Všech 6 let 2005–2010 byla obsazena jediná ze 7 každoročně kontrolovaných lokalit a na 1 stanovišti byli včelojedi zastiženi v 5 letech. Početnost v roce 2010 byla odhadnuta v PO na 10–13 párů a v CHKO Křivoklátsko na 15–20 párů, tedy stejně jako v období 2005–2007 (HORA et al. 2010a).

Porovnání výsledků monitoringu včelojeda lesního v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the European Honey-buzzard monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rozloha (km²) – Area (km²)	160	212	224	220	220	270
Počet teritorií/100 km² No. of territories/100 km²	3,1–4,4	4,7–5,7	2,2	3,6	2,7	4,1

Výr velký

V průběhu 2. tříletého období monitoringu bylo kontrolováno větší množství vhodných lokalit než v předcházející periodě. Plochou (s výjimkou roku 2008) se však jednalo o téměř shodné území, množství zjištěných teritorií tak znamená upřesnění početnosti. Odhad pro PO byl stanoven na 13–19 párů, resp. 18–30 párů pro celou CHKO.

Porovnání hustot výra velkého v letech 2006–2010.
Comparison of the Eurasian Eagle-owl densities in 2006–2010.

Rok – Year	2006	2007	2008	2009	2010
Rozloha (km²) – Area (km²)	176	176	110	203	202
Počet teritorií/100 km² No. of territories/100 km²	5,7	5,1	6,4	6,9	6,9

Počty teritorií výra velkého kolem toku Berounky (34,4 km).
Numbers of Eurasian Eagle-owl territories around the Berounka river (34.4 km).

Rok – Year	2006	2007	2008	2009	2010
Počet teritorií – No. of territories	8	7	5	10	9
Počet teritorií/10 km toku No. of territories/10 km of the river	2,3	2,0	1,5	2,9	2,6

Kulíšek nejmenší

Porovnání výsledků dvou let monitoringu nedává dostatečné podklady pro hodnocení změn početnosti druhu. Na rozdílných výsledcích monitoringu v letech 2006 a 2009 se může podílet celá řada příčin (např. rozdíly v hlasové aktivitě či v počtu bodů, na nichž nebyla použita hlasová provokace), přesto lze i na základě poznatků získaných mimo monitoring usuzovat přinejmenším na mírný pokles početnosti. Proto byl odhad početnosti z minulé tříleté periody monitoringu 40–70 párů (HORA et al. l. c.) snížen na 30–60 párů.

Porovnání početnosti kulíška nejmenšího na bodových transektech v letech 2006 a 2009.
Comparison of the Eurasian Pygmy-owl numbers at point transects in 2006 and 2009.

Rok Year	Počet bodů No. of points	Počet obsazených bodů No. of occupied points	F %
2006	98	14	14,3
2009	110	8	7,3

Ledňáček říční

Na 8 úsecích 5 vodních toků o celkové délce 23,3 km byly v obou letech monitoringu zjištěny podobné počty teritorií. Dva roky monitoringu neumožňují hodnotit vývoj populace druhu, pro který jsou typické meziroční výkyvy početnosti.

Porovnání výsledků monitoringu ledňáčka říčního v letech 2007 a 2010.
Comparison of the Common Kingfisher monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka vodních toků (km) Length of streams (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km toku No. of territories/10 km of stream	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	23,3	2	4	0,9	1,7
2010	23,3	4	3	1,7	1,3
2010	53,8	8	6	1,5	1,1

Žluna šedá

Hodnoty frekvence i počtu jedinců na 1 bodu v 2. periodě monitoringu oproti letům 2005–2007 mírně vzrostly. Nelze však jednoznačně rozhodnout, zda se na tomto nárůstu podílel skutečný vzestup početnosti, či jen rozdíly v hlasové aktivitě v porovnávaných obdobích.

Porovnání výsledků monitoringu žluny šedé v letech 2005–2007 a 2008–2010.
Comparison of the results of the Grey-faced Woodpecker monitoring in 2005–2007 and 2008–2010.

Období Period	Počet bodů No. of points		F % 		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005–2007	280	280	3,6	0,4	0,04	0,004
2008–2010	280	260	3,9	1,5	0,05	0,02

Strakapoud prostřední

Výsledky monitoringu naznačují, že populace strakapouda prostředního v PO se po nárůstu mezi roky 1998 a 2007 již zřejmě stabilizuje.

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda prostředního v letech 2005–2007 a 2008–2010.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in 2005–2007 and 2008–2010.

Období Period	Počet bodů No. of points		F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005–2007	280	280	14,6	10,7	0,18	0,12
2008–2010	280	260	10,7	10,4	0,15	0,12

Lejsek malý

Porovnání výsledků monitoringu ukazuje mírné ubývání druhu, které je ve shodě s trendem v dalších sledovaných PO. Monitoring však nepostihuje stav mimo MZCHÚ a Lánskou oboru, tj. v částech PO s běžným lesním hospodařením. Početnost v PO byla odhadnuta na 25–45 párů.

Porovnání výsledků monitoringu lejska malého v letech 2005–2007 a 2008–2010.
Comparison of the results of the Red-breasted Flycatcher monitoring in 2005–2007 and 2008–2010.

Období Period	Počet bodů No. of points		F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005–2007	178	278	7,3	4,7	0,08	0,05
2008–2010	140	280	5,0	5,4	0,06	0,05

Lejsek bělokrký

Početnost druhu v průběhu 6 let monitoringu 2005–2010 byla stabilní. Důvod snížení obsazenosti budek ve druhé periodě monitoringu (44,1 % oproti 51,5 % v letech 2005–2007) lze přisoudit hlavně zvýšení nabídky budek a místně i zvýšené predaci. Odhad velikosti populace v PO k roku 2010 zůstává na úrovni odhadu k roku 2007, tj. 3 600–6 200 párů (HORA et al. l. c.).

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle 8 kritériových druhů v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 13 druhů přílohy I, což představuje nárůst oproti situaci v předcházejícím cyklu monitoringu. Nově zjištěnými hnízdícími druhy jsou 3 druhy dravců – luňák hnědý (*Milvus migrans*) od roku 2009 1–2 páry, moták lužní (*Circus pygargus*) 0–2 páry a sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) 1 pár, u tohoto druhu se hnízdění předpokládalo již v roce 2007 (HORA

Porovnání výsledků monitoringu lejska bělokrkého v letech 2005–2007 a 2008–2010.
Comparison of the results of the Collared Flycatcher monitoring in 2005–2007 and 2008–2010.

Období Period	Počet bodů No. of points		F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005–2007	318	318	56,6	61,0	1,20	1,24
2008–2010	280	260	56,4	44,6	1,16	0,70

Změny v obsazenosti budek lejskem bělokrkým v letech 2005–2010.
Changes in Collared Flycatcher nest box occupancy in 2005–2010.

Rok Year	Počet budek No. of nest boxes	Počet obsazených budek No. of occupied nest boxes	%
2005	68	35	51,5
2006	82	48	58,5
2007	120	56	46,7
2005–2007	270	139	51,5
2008	120	50	41,7
2009	141	55	39,0
2010	122	64	52,5
2008–2010	383	169	44,1

et al. l. c.). Jen u 5 druhů je zachován odhad počtu párů na stejné nebo velmi podobné úrovni jako v předcházející periodě – čáp černý (*Ciconia nigra*) 3–6 párů, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 3–5 párů, chřástal polní (*Crex crex*) 3–8 volajících ♂♂, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 5–10 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 250–400 párů. K mírnému nárůstu došlo u luňáka červeného (*Milvus milvus*) na 4 páry v roce 2008, orla mořského (*Haliaeetus albicilla*) na 2 hnízdící páry v roce 2010 a datla černého (*Dryocopus martius*) na 70–100 párů, naopak pokles byl zaznamenán u skřivana lesního (*Lullula arborea*) na 6–12 párů a pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*) na 25–45 párů, u níž je příčinou mizení z většiny lokalit postupující sukcese. Jako hnízdící z PO zcela vymizel moták pilich (*Circus cyaneus*), který však ubývá v celém svém evropském areálu (BirdLife International 2004a).

V rámci celostátního monitoringu byli v roce 2009 monitorováni čáp černý, luňák hnědý a červený a sýc rousný a v roce 2010 datel černý, pěnice vlašská a ťuhýk obecný.

Stav z hlediska ochrany přírody

Včelojed lesní není v PO Křivoklátsko významně ohrožován činností člověka, ale je závislý na průběhu počasí v hnízdní době a dostupnosti potravy, hlavně zemních vos. Jednotlivá hnízda mohou být opouštěna vlivem vzrůstajícího turistického ruchu a při lesních pracích. Ohrožení výra velkého představuje hlavně rušení na hnízdištích zvýšeným pohybem lidí a lesními pracemi (především oblast Chlumu a Lánské obory), u dospělých ptáků pak úrazy na elektrickém vedení. V PO je dostatek vhodných porostů pro hnízdění kulíška nejmenšího, nejsou zaznamenány žádné negativní vlivy na početnost druhu. Vliv povodní se nijak prokazatelně neprojevil na početnosti ledňáčka říčního, neboť hnízdí vícekrát během roku a zvyšuje tak pravděpodobnost úspěšnosti alespoň některých hnízdění. Místně povodně způsobily zánik – stržení stěn, jiné stěny se však objevily. Negativně působí především tvrdé zimy i delší zakalení toků vlivem dešťů a splavováním orné půdy způsobující zhoršené možnosti lovu. Pro žlunu šedou, strakapouda prostředního, lejska malého a bělokrkého se druhové složení lesních porostů v PO postupně zlepšuje (zvýšení plochy listnatých dřevin), nicméně na druhou stranu silně negativně působí dramatická redukce plochy starších porostů (nad 120 let), které tyto druhy především vyhledávají. Na výsledcích monitoringu se však tento trend neprojevuje, protože transekty vedou z větší části MZCHÚ, resp. Lánskou oborou, kde je odlišný režim hospodaření. Z tohoto důvodu bude v budoucnu nutné přistoupit k monitoringu mimo MZCHÚ, tedy na lokalitách, kde probíhá běžné lesní hospodaření.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, Z. Kučera, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Monitoring zajistili: Koordinace: M. Tichai • Včelojed lesní: A. Fuchsová, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai • Výr velký: A. Fuchsová, M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Kulíšek nejmenší: M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Ledňáček říční: H. Hubáčková, I. Karhánková, R. Remar, M. Řeháčková, M. Tichai • Žluna šedá, strakapoud prostřední: A. Fuchsová, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Lejsek malý: A. Fuchsová, M. Tichai • Lejsek bělokrký: A. Fuchsová, M. Haifler, S. Lepič, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Čáp černý: A. Fuchsová, H. Hubáčková, F. Pojer, M. Tichai • Luňák hnědý, luňák červený: A. Fuchsová, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Sýc rousný: M. Haifler, H. Hubáčková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Datel černý: A. Fuchsová, I. Karhánková, R. Remar, M. Tichai, E. Vojtěchovská • Pěnice vlašská, ťuhýk obecný: R. Remar, M. Tichai.

Labské pískovce

Kód: CZ0421006
Rozloha: 35 479,98 ha
Předměty ochrany: sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), chřástal polní (*Crex crex*), výr velký (*Bubo bubo*), datel černý (*Dryocopus martius*).

Změny v ptačí oblasti

Na území NP, části PO, pokračovaly lesnické zásahy s cílem nahradit smrkové monokultury a nepůvodní druhy dřevin (např. vejmutovka a douglaska) dřevinnou skladbou odpovídající potenciální přirozené vegetaci. Vytipovány byly skalní objekty, pod kterými bude udržován nízký les tak, aby byly zachovány hnízdní podmínky zejména pro sokola stěhovavého. Na imisních plochách odrůstá les, takže tetřívek obecný již v PO nemá k dispozici žádné vhodné prostředí. V roce 2010 oblast postihly opakované povodně.

Metodiky a rozsah monitoringu

Sokol stěhovavý
V letech 2008–2010 každoročně nejméně 2–3 kontroly všech známých a potenciálních hnízdišť (16 lokalit) v III. až V.

Chřástal polní
V roce 2008 po 2 nočních sčítáních ♂♂ (3. dekáda V. a 3. dekáda VI.) na 5 liniích o celkové délce 135,2 km, ve 2. termínu denní kontrola biotopů. Dílčí úseky 3 linií (celkem 49,1 km) vedly po hranicích PO, takže byli registrováni také ♂♂ volající vně hranic PO.

Výr velký
V letech 2008–2010 každoročně 2 noční kontroly všech známých a potenciálních hnízdišť (2008 25 lokalit, 2009 a 2010 29 lokalit) v I. až III. a denní kontrola hnízdišť dalekohledem a hledání pobytových stop v V.

Datel černý
V roce 2010 po 1 sčítání (IV.) na 4 automobilových transektech se 180 body (95,5 km) a na 1 pěší linii 7,9 km. Monitoringem bylo pokryto cca 75 % plochy lesů. Na území NP se podařilo zorganizovat celoplošné mapování, které doplnilo data získaná v rámci monitoringu.

Výsledky monitoringu

Výsledky monitoringu předmětů ochrany PO i dalších druhů přílohy I byly každý rok uveřejněny ve Zpravodaji Ornitologického klubu při Labských pískovcích (Benda 2008b, 2010c, Benda et al. 2009) a v Ročenkách Správy Národního parku České Švýcarsko (2008: 32–33, 2009: 34–36, 2010: 32–35).

Sokol stěhovavý
2008: 11 teritorií, 10 hnízd, 7 (70 %) úspěšných hnízd, vyvedeno 15 mláďat, u nehnízdícího páru jeden partner pohlavně nedospělý.
2009: 10 teritorií, 9 hnízd, pouze 3 (33,3 %) úspěšná hnízda, vyvedeno 6 mláďat, u nehnízdícího páru jeden partner pohlavně nedospělý.

2010: 10 teritorií, 10 hnízd, 7 (70 %) úspěšných hnízd, vyvedeno 20 mláďat.
V období 2008–2010 byla populace stabilizovaná, s nízkou hnízdní úspěšností v roce 2009.

Chřástal polní
1. termín: 58 volajících ♂♂ (11 ♂♂ vně PO), tj. 4,3 ♂/10 km,
2. termín: 67 volajících ♂♂ (10 ♂♂ vně PO), tj. 5,0 ♂/10 km.
V roce 2008 byly monitoringem pokryty všechny významné travnaté enklávy na území PO, tzn. až 100 % všech vhodných ploch pro chřástala, spolu s plochami, které přiléhají k PO.

Výr velký
2008: 14 teritorií, tj. 3,9 teritoria/100 km^2 rozlohy PO,
2009: 12 teritorií, tj. 3,4 teritoria/100 km^2,
2010: 10 teritorií, tj. 2,8 teritoria/100 km^2.
Kolísání počtu zjištěných teritorií je způsobeno spíše kolísáním hlasových aktivit výrů a nedostupností některých lokalit ve vhodnou dobu kvůli nepříznivým klimatickým podmínkám. Lze předpokládat, že počet zjištěných teritorií je zřejmě podhodnocen.

Datel černý
V roce 2010 zjištěno 64 teritorií, z toho 58 teritorií na bodových transektech (F 32,2 %) a 6 teritorií na pěší linii (7,6 teritoria/10 km). V celé PO bylo zaznamenáno celkem 143 teritorií a populace druhu odhadnuta nejméně na 150 párů. Podle současného stavu znalostí je pro datla na území PO ideálním prostředím starý smíšený les. Čistě listnaté nebo jehličnaté porosty vykazují nižší hodnoty hustoty.

Vývoj populací předmětů ochrany

Sokol stěhovavý
Po prvním novodobém prokázaném hnízdění v roce 1996 (BENDA 2007) a postupném osidlování území PO se početnost párů od roku 2010 stabilizovala. V období monitoringu 2005–2010 v PO zahnízdilo celkem 55 párů a z nich 35 (63,6 %) párů úspěšně. Vyvedeno bylo 89 mláďat, tj. 1,6 mláděte/1 hnízdo a 2,5 mláděte/1 úspěšný pár.

Výsledky monitoringu sokola stěhovavého v letech 2005–2010.
Results of the Peregrine Falcon monitoring in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet lokalit obsazených párem No. of localities occupied by a pair	8	9	10	11	10	10
Počet hnízd No. of nests	7	9	10	10	9	10
Počet úspěšných párů No. of successful pairs	5	7	6	7	3	7
Počet vyvedených mláďat No. of fledged young	14	19	15	15	6	20

Chřástal polní

Pro chřástala polního je typické sezonní i meziroční kolísání početnosti. Zatímco v roce 2007 počty volajících ♂♂ na linii č. 1 z roku 2005 v obou termínech sčítání výrazně poklesly, na linii č. 2 naopak vzrostly. Hodnotí-li se obě linie společně, v roce 2008 byly počty ♂♂ v 1. termínu nižší, ve 2. termínu naopak vyšší. Celkové výsledky monitoringu v roce 2008 nelze s výsledky roku 2005 porovnávat kvůli nárůstu počtu a celkové délky linií.

Změny početnosti volajících samců chřástala polního na linii č. 1 (6,8 km) z roku 2005.
Changes in the numbers of calling Corncrake males at line No. 1 (6.8 km) from 2005.

Rok Year	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term	
	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km
2005	10	14,7	8	11,8
2008	1	1,5	2	2,9

Změny početnosti volajících samců chřástala polního na linii č. 2 (10,3 km) z roku 2005.
Changes in the numbers of calling Corncrake males at line No. 2 (10.3 km) from 2005.

Rok Year	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term	
	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km
2005	17	16,5	16	15,5
2008	18	17,5	26	25,2

Porovnání výsledků monitoringu chřástala polního v letech 2005 a 2008.
Comparison of the results of the Corncrake monitoring in 2005 and 2008.

Rok Year	Délka linií (km) Line length (km)	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term	
		Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Počet ♂♂/10 km No. of ♂♂/10 km
2005	17,1	27	15,8	24	14,0
2008 – linie z roku 2005 2008 – lines from 2005	17,1	19	11,1	28	16,4
2008 – celkem 2008 – total	135,2	58	4,3	67	5,0

Výr velký

Populaci výra velkého v PO za celé období monitoringu (bez roku 2005, kdy monitoring neproběhl v dostatečném rozsahu) lze hodnotit jako stabilní. Výsledky monitoringu jsou spíše podhodnocené a skutečná velikost populace se zřejmě pohybuje na úrovni okolo 20 párů. Obsazena jsou všechna historická hnízdiště. Problémem může být nízká hnízdní úspěšnost, zejména v centrálních částech NP, kde na lesní komplexy nenavazují větší otevřené plochy a tudíž tu může být nižší potravní nabídka. Dosud však nejsou k dispozici konkrétní údaje, které by tuto domněnku potvrdily.

Vývoj početnosti výra velkého v letech 2006–2010.
Changes in the numbers of the Eurasian Eagle-owl in 2006–2010.

Rok – Year	2006	2007	2008	2009	2010
Počet teritorií No. of territories	13	12	14	12	10
Počet teritorií/100 km² No. of territories/100 km²	3,7	3,4	3,9	3,4	2,8

Datel černý

Zvýšení počtu teritorií na 10 km automobilové linie ze 4,6 teritoria v roce 2007 na 6,1 teritoria v roce 2010 přinejmenším zčásti připadá na skutečné zvyšování početnosti druhu, které je v souladu s mírným vzestupem početnosti v ČR zjištěným při JPSP (jpsp.birds.cz). V části PO ležící na území NP České Švýcarsko se také projevily citlivé lesnické zásahy, které vedou k uvolňování listnatých stromů a tím přeměně smrkových monokultur na přírodě blízké porosty smíšené.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 4 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 16 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 6–8 párů, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) do 5 párů, luňák červený (*Milvus milvus*) 1–3 páry, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 5–10 párů, jeřáb popelavý (*Grus grus*) 2–3 páry, kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) 25–45 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 30–50 párů, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) do 5 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 10–15 párů (tento stav je dosahován jen po několika po sobě jdoucích mírných zimách, po tuhých zimách početnost výrazně klesá), žluna šedá (*Picus canus*) 10–15 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 5–8 párů, skřivan lesní (*Lullula arborea*) 1 pár, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 5–7 párů, lejsek malý (*Ficedula parva*) 1–5 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 1–3 páry a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) asi 100 párů. Vyloučeno není hnízdění páru orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), z PO naopak zřejmě vymizel tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*). V rámci celostátního monitoringu se monitorovali v roce 2008 tetřívek obecný, v roce 2009 čáp černý, kulíšek nejmenší a sýc rousný, v roce 2010 žluna šedá a ledňáček říční a každoročně jeřáb popelavý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav všech 4 druhů, které jsou předmětem ochrany PO Labské pískovce, byl v období let 2008–2010 příznivý. Populace sokola stěhovavého a výra velkého jsou stabilizované

a zřejmě na hranici kapacity území. Větší pozornost je však třeba věnovat úspěšnosti reprodukce výra velkého, protože jsou náznaky, že přinejmenším na některých lokalitách je úspěšnost hnízdění nízká. U chřástala polního se výrazně změnila distribuce jeho stanovišť v PO. Prakticky zcela zmizel z centrálních částí a jeho nejvýznamnější lokality se nacházejí pouze při hranicích PO. Stavy datla černého sice vzrostly, nicméně tento druh vymizel v oblasti Sněžník – Tisá, kde Lesy ČR, s. p. vytěžily prakticky všechny staré buky, tvořící v této imisně zatížené oblasti významné refugium nejen pro datla. Bohužel se tomu nepodařilo zabránit.

Zpracovali: P. Benda, J. Hora • Monitoring zajistili: Koordinace: P. Benda • Sokol stěhovavý, výr velký, chřástal polní, datel černý: P. Benda, V. Šena • Čáp černý: P. Benda, V. Kopecký • Tetřívek obecný: P. Benda, V. Šena • Jeřáb popelavý: P. Benda, P. Lumpe, V. Šena • Kulíšek nejmenší, sýc rousný a žluna šedá: P. Benda, V. Šena • Ledňáček říční: P. Benda.

Lednické rybníky

Kód: CZ0621028
Rozloha: 685,1 ha
Předměty ochrany: kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*), husa velká (*Anser anser*), lžičák pestrý (*Anas clypeata*), zrzohlávka rudozobá (*Netta rufina*).

Změny v ptačí oblasti

Po celé tříleté období 2008–2010 byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (HORA et al. 2010b). V roce 2008 byl částečně letněn Hlohovecký rybník a nižší hladinu měl i Prostřední rybník, který pak do následujícího roku zůstal bez obsádky a až v létě byli do něho nasazeni candáti. Další hospodaření na rybnících již neprobíhalo v souladu s plánem péče, podle kterého měl být každý rok letněn jeden rybník.

Metodiky a rozsah monitoringu

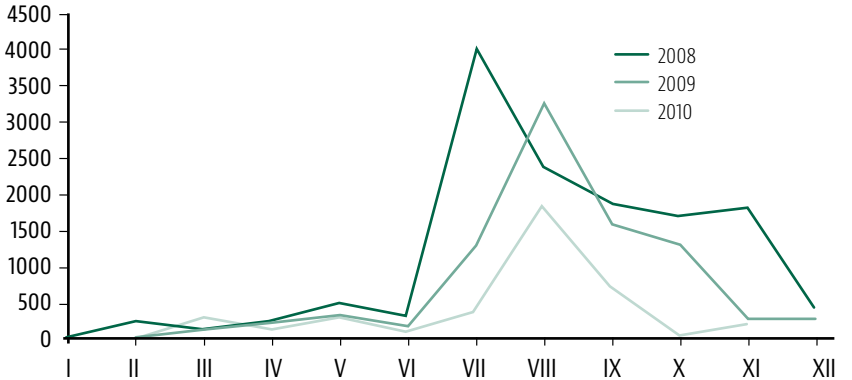
Kvakoš noční
V letech 2008–2010 sečtení hnízd z předchozí hnízdní sezony po opadu listí, v hnízdní době nejméně 3 kontroly kolonií stativovým dalekohledem s cílem sledovat jak průběh hnízdění, tak stav hnízdiště a dodržování ochranných podmínek.

Husa velká, lžičák pestrý a zrzohlávka rudozobá
V letech 2008–2010 každoročně v I.–XII. většinou 2–3 sčítání vodních ptáků měsíčně v celé PO s výjimkou Zámeckého rybníka. V roce 2008 31, v roce 2009 a 2010 po 30 sčítáních.

Výsledky monitoringu

Kvakoš noční
V jednotlivých letech období 2008–2010 hnízdilo v PO postupně 207, 212 a 233 párů, tj. nárůst na 113 %. V roce 2008 kvakoši naposledy hnízdili na Mlýnském rybníku (28 párů), kde se usadili v roce 2006, a v dalších letech jediným hnízdištěm opět zůstal Zámecký rybník.

Husa velká
Největší hejna se na Lednických rybnících, zejména na Nesytu, každým rokem zdržovala koncem VII. a v 1. polovině VIII. a poté bezprostředně po zahájení lovu (v roce 2008 a 2009 16. 8. a v roce 2010 18. 8.) počty hus výrazně klesly. Ve srovnání se dnem předcházejícím zahájení lovu a dnem po prvním dnu lovu (v roce 2008 víkendu) tento pokles činil v roce 2008 69,6 %, v roce 2009 73,6 % a v roce 2010 53,1 % (HORA et al. 2010b). Hlavní příčinou je nadměrné rušení lovem v okolí rezervace (za hranicemi ochranného pásma) – např. kolem Nesytu padlo první den lovu ráno v roce 2009 nejméně 385 výstřelů a v roce 2010 353 výstřelů.

Sezonní změny početnosti husy velké v letech 2008–2010 znázorněné prostřednictvím průměrných počtů při všech sčítáních v jednotlivých měsících.
Seasonal changes in the numbers of the Greylag Goose in 2008–2010; averages of all counts in each month are compared.

Lžičák pestrý

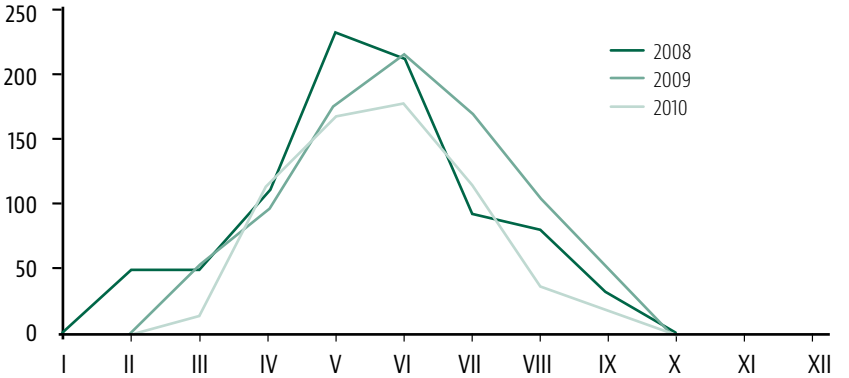
Po celé tříleté období monitoringu počty lžičáků protahujících na podzim byly mimořádně nízké, s maximy mezi 313 ex. (v roce 2009) a 538 ex. (v roce 2010). Jako obvykle protahující lžičáci vyhledávali zejména Nesyt. Největší podzimní hejna na této lokalitě (a v celé soustavě) čítala v jednotlivých letech 460, 310 a 464 ex. Po téměř 30 letech (od roku 1981 – MACHÁČEK 2009) bylo na Lednických rybnících zaznamenáno hnízdění: v roce 2009 11 mláďat a v roce 2010 neúspěšné hnízdění, v obou případech u Nesytu.

Sezonní změny početnosti lžičáka pestrého v letech 2008–2010 znázorněné prostřednictvím průměrných počtů při všech sčítáních v jednotlivých měsících.
Seasonal changes in the numbers of the Northern Shoveler in 2008–2010; averages of all counts in each month are compared.

Zrzohlávka rudozobá

Celkové počty zrzohlávek v PO dosahovaly nejvyšších hodnot v roce 2008 od poloviny V. do 2. dekády VI. (max. 254 ex.), v roce 2009 v VI. (max. 219 ex.) až VII. (max. 218 ex.) a v roce 2010 začátkem VII. (237 ex.). Hlavními shromaždišti byly rybníky Nesyt a Mlýnský a největší hejna čítala v jednotlivých letech 164 ex. (Mlýnský rybník 6. 6.), 197 ex. (Nesyt 25. 6.) a 158 ex. (Nesyt 2. 7.).

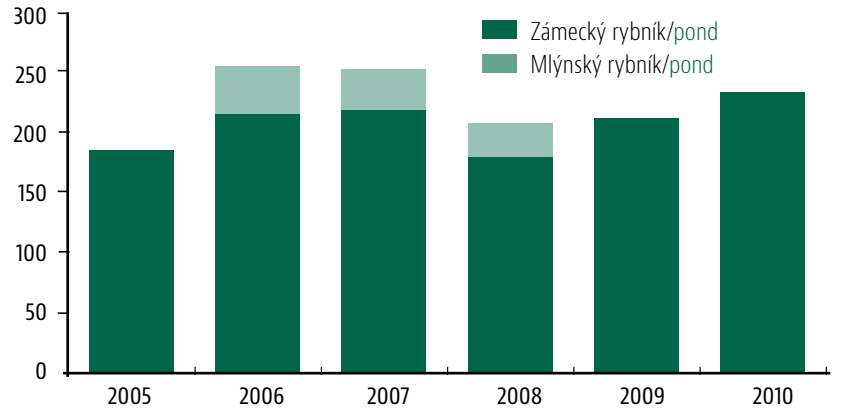

Sezonní změny početnosti zrzohlávky rudozobé v letech 2008–2010 znázorněné prostřednictvím průměrných počtů při všech sčítáních v jednotlivých měsících.
Seasonal changes in the numbers of the Red-crested Pochard in 2008–2010; averages of all counts in each month are compared.

Vývoj populací předmětů ochrany

Kvakoš noční

Populace kvakoše nočního na ostrůvcích Zámeckého rybníka je poměrně stabilní, kolísající za posledních 10 let, tj. od roku 2001, kolem průměru 224 hnízd (min. 179 v roce 2008, max. 261 v roce 2004). Zatímco v době vzniku nové kolonie na Starém rybníku u Pohořelic v roce 2005 klesl oproti roku 2004 počet hnízd na Zámeckém rybníku o 76 párů, při vzniku kolonie na Mlýnském rybníku v roce 2006 počet hnízd naopak ve srovnání s rokem 2005 vzrostl o 30 párů. Dosavadní historické maximum je 273 hnízd v roce 1989 (MACHÁČEK 2009). Tříletá existence kolonie na Mlýnském rybníku je mezi dosavadními hnízděními kvakoše na Lednických rybnících mimo Zámecký rybník (MACHÁČEK & CHYTIL 2001, MACHÁČEK 2009) dosud nejdelší.

Výsledky zimního sčítání hnízd kvakoše nočního v koloniích v letech 2005–2010.
Results of the winter count of nests of the Black-crowned Night-heron in colonies in 2005–2010.

Husa velká

Nejvyšší počet 6 475 ex., zaznamenaný v roce 2008, je vůbec nejvyšším od roku 1973 a rok 2009 s 5 054 ex. čtvrtým v pořadí. Oproti období 2005–2007 stoupl v letech 2008–2010 průměr maxim z 3 642 na 4 894 ex. Ve všech dosavadních 6 letech monitoringu byla maxima dosažena před zahájením lovu hus.

Nejvyšší počty husy velké v době shromažďování v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2010 na Nesytu mimo termíny monitoringu (11. 8.) 4 500 ex.
The highest numbers of the Greylag Goose recorded during the gathering period in 2005–2010.
Note: 4,500 individuals at the Nesyt pond in 2010 outside the regular terms of monitoring (11th August).

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Datum – Date	11. 8.	9. 8.	26. 7.	30. 7.	7. 8.	17. 8.
PO celkem – SPA total	3 304	1 620	6 001	6 475	5 054	3 153
Nesyt	2 940	1 580	5 800	5 200	5 000	3 000

Lžičák pestrý

Tříletý průměr podzimních maxim poklesl ve srovnání s tříletým průměrem období 2005–2007 z 1 065 na 437 ex., tj. o 59 %. Slabší byl i jarní průtah, když tříletý průměr maxim poklesl z 253 na 216 ex., tj. o 15 %. Nejvyšší počty na jaře byly v dosavadních 6 letech monitoringu zaznamenávány v 1. polovině IV. a na podzim ve 2. polovině X. a 1. dekádě XI. Podzimní počty lžičáků na Lednických rybnících v posledních třech letech jsou jen zlomkem ve srovnání s dřívějšími hodnotami, např. s 2 110 ex. v XI. 1985 (MACHÁČEK et al. 2008).

Nejvyšší počty lžičáka pestrého v době jarního a podzimního průtahu v letech 2005–2010.
The highest numbers of the Northern Shoveler during the spring and autumn migration in 2005–2010.

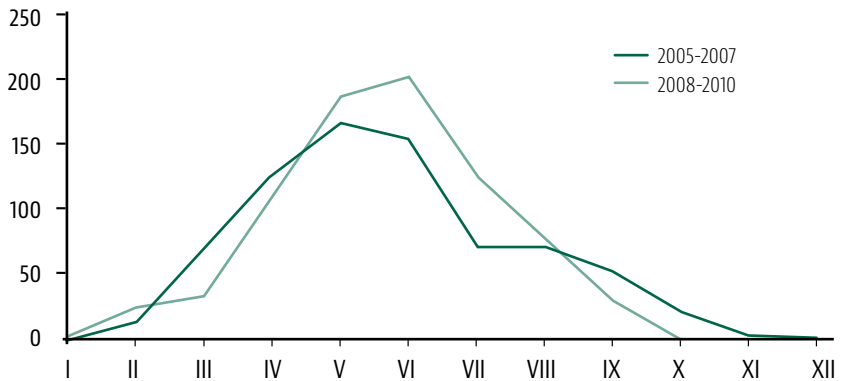
Rok – Year	2005	2006	2007	Průměr Average	2008	2009	2010	Průměr Average
Max. ex. na jaře Spring max. numbers	254	239	267	253	245	220	182	216
Max. ex. na podzim Autumn max. numbers	1 260	1 030	906	1 065	460	313	538	437

Zrohlávka rudozobá

Maximální počty zrzohlávek shromažďujících se na Lednických rybnících dále poklesly. Zatímco v letech 2005–2007 byly nižší než 250 ex. jen v jednom roce a tříletý průměr maxim byl 254 ex., v letech 2008–2010 hranice 250 ex., tj. kritérium pro PO, byla překonána jen v roce 2008 a hodnota tříletého průměru maxim klesla na 237 ex. Ve srovnání s dosavadním nejvyšším počtem 370 ex. v roce 2002 (HORA et al. 2010a) maxima v jednotlivých letech 2008–2010 poklesla o 31,4 %, 40,8 % a 35,9 %. Na rozdíl od maxim byly průměrné počty při všech sčítáních v měsících V.–VII. v letech 2008–2010 vyšší než v období 2005–2007. Početnost v létě kolísá v závislosti na tom, zda zrzohlávky zůstávaly na rybnících pelichat.

Nejvyšší počty zrzohlávky rudozobé v letech 2005–2010.
The highest numbers of the Red-crested Pochard in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	Průměr Average	2008	2009	2010	Průměr Average
Datum – Date	9. 6.	20. 6.	17. 5.		17. 6.	16. 6.	2. 7.	
Max. ex. Max. of individuals	323	252	188	254	254	219	237	237

Porovnání sezonních změn početnosti zrzohlávky rudozobé v letech 2005–2007 a 2008–2010 prostřednictvím průměrných počtů při všech sčítáních v jednotlivých měsících.
Comparison of the seasonal changes in the numbers of the Red-crested Pochard in 2005–2007 and 2008–2010; averages of all counts in each month are compared.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě kvakoše nočního v letech 2008–2010 v PO hnízdilo dalších 12 druhů přílohy I: bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) v roce 2008 až 10 párů, v dalších dvou letech zřejmě jen 2–3 páry, čáp bílý (*Ciconia ciconia*) v roce 2008 a 2009 2 páry, v roce 2010 10 párů, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 7–10 párů, chřástal malý (*Porzana parva*) jen v roce 2008 – 2 páry, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1–2 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 1 pár, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 5–6 párů, strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*) 2–3 páry, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*)) 2–5 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 1–2 páry, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 10–20 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 2–3 páry. V rámci celostátního monitoringu byl v PO v roce 2008 monitorován bukač velký (*Botaurus stellaris*), bukáček malý, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) a chřástal malý a v roce 2010 strakapoud jižní.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace kvakoše nočního se dlouhodobě nachází v příznivém stavu. Stavy shromažďujících se hus velkých sice v posledních letech vzrostly, avšak po zahájení jejich lovu v okolí rezervace reaguje vysoký počet hus okamžitým opuštěním lokality. Opatření ke snížení loveckého tlaku, tj. k omezení rušení shromaždišť husy velké v ČR, navrhli Hora et al. (2010b). Příčina mimořádně slabého podzimního tahu lžičáka pestrého ve všech třech letech (v roce 2009 dokonce nebylo splněno kritérium pro PO) zůstává nejasná, zatímco pokles počtu zrzohlávek (ve 2 letech pod

kritérium 250 ex.) je zřejmě spojen s tím, že přinejmenším část populace vyhledává jiné pelichaniště.

Přestože podle Plánu péče pro období 2007–2011 se měl každoročně jeden z rybníků letnit, v tříletém období monitoringu 2008–2010 ve skutečnosti bylo letnění realizováno jen v roce 2008. Pozitivní vliv na avifaunu včetně předmětů ochrany PO má nejen letnění (MACHÁČEK 2007, VÍTEK 2007, SYCHRA et al. 2008), ale i změna rybí obsádky, jako tomu bylo v roce 2009 na Prostředním rybníku či v případě Zámeckého rybníka po jeho ponechání bez obsádky (MACHAR 2010).

Zpracovali: J. Hora, P. Macháček • Monitoring zajistili: Volavka bílá, kvakoš noční, bukač velký, bukáček malý, čáp bílý, chřástal kropenatý, chřástal malý, tenkozobec opačný: P. Macháček • Strakapoud jižní: V. Vyhnálek.

Libavá

Kód: CZ0711019
Rozloha: 32 723,8 ha
Předmět ochrany: chřástal polní (*Crex crex*).

Změny v ptačí oblasti

Vlivem menší intenzity pohybu techniky ve výcvikovém prostoru dochází k výrazně nižší disturbanci ploch a terén následně zarůstá dřevinami, což představuje potenciální hrozbu především pro předmět ochrany.

Metodika a rozsah monitoringu chřástala polního

V průběhu let 2008–2010 každoročně 2 noční sčítání (přelom V. a VI. a přelom VI. a VII.) volajících samců na 2 liniích o celkové délce 47,8 km (jen v 1. termínu v roce 2009 byla 2. linie zkrácena z 22,9 na 18,4 km).

Výsledky monitoringu chřástala polního

Početnosti chřástala na sledovaných liniích byly v průběhu let 2008–2010 jen mírně kolísající, pouze v 1. termínu v roce 2010 vykazovaly počty výrazný pokles (téměř o 50 %) způsobený studeným a vlhkým počasím v průběhu V. Při následující kontrole již dosáhla početnost hodnot z předcházejících let. Nejvyšší početnost je zjišťována na plochách s aktivní vojenskou činností, zatímco na zemědělsky využívaných pozemcích především v okrajových částech ptačí oblasti je početnost výrazně nižší.

Výsledky sčítání volajících samců chřástala polního na liniích v letech 2008–2010.
Pozn: V roce 2009 v 1. termínu délka linie č. 2 18,4 km a celková délka obou linií 43,3 km.
Results of calling Corncrake male counts at lines in 2008–2010.
Note: In 2009, the length of the line No. 2 in the 1st term was 18.4 km and the total length of both lines was 43.3 km.

Číslo linie Line No.	Délka (km) Length (km)	1. termín – 1st term (♂♂)			2. termín – 2nd term (♂♂)		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
1.	24,9	27	15	15	44	25	35
2.	22,9	29	45	19	48	54	44
Celkem – Total	47,8	56	60	34	92	79	79

Vývoj populace chřástala polního

Přestože jsou meziroční výkyvy v početnosti chřástala polního obvyklé, byl ve 2. tříleté periodě stav druhu vcelku stabilní, na rozdíl od let 2005–2007 (Hora et al. 2010a). Neobvykle výrazné zvýšení početnosti z roku 2006 se neopakovalo. Odhad celkové populace v PO zůstává v rozsahu 150–300 volajících samců.

Počty volajících samců chřástala polního na 10 km linie v letech 2008–2010.
Pozn.: V 1. termínu roce 2009 hustota na linii č. 2 i celková hustota přepočítána na délky 18,4 a 43,3 km.
Numbers of calling Corncrake males per 10 km of line in 2008–2010.
Note: In 2009, the density at the line No. 2 in the 1st term, as well as the total density, was recalculated to 18.4 km and 43.3 km, respectively.

Číslo linie Line No.	Počet ♂♂/10 km – 1. termín No. of ♂♂/10 km – 1st term			Počet ♂♂/10 km – 2. termín No. of ♂♂/10 km – 2nd term		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
1.	10,8	6,0	6,0	17,7	10,0	14,1
2.	12,7	24,5	8,3	21,0	23,6	19,2
Celkem – Total	11,7	13,9	7,1	19,2	16,5	16,5

Porovnání výsledků sčítání volajících samců chřástala polního na liniích v letech 2005–2010.
Pozn.: V 1. termínu roku 2009 celková délka linií 43,3 km místo 47,8 km v 2. termínu a v ostatních letech.
Comparison of the counts of the Corncrake calling males at lines in 2005–2010.
Note: In the 1st term in 2009, the total line length was 43.3 km instead of the 47.2 km in the 2nd term and in all other years.

	Termín – Term	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet volajících ♂♂ No. of calling ♂♂	1.	61	89	80	56	60	34
	2.	56	165	31	92	79	79
Počet volajících ♂♂/10 km No. of calling ♂♂/10 km	1.	12,8	18,6	16,7	11,7	13,9	7,1
	2.	11,7	34,5	6,5	19,2	16,5	16,5

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle chřástala polního v letech 2008–2010 hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo na území PO dalších 15 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 5 párů, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) do 5 párů, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) řadu let pozorováni dospělí ptáci a hnízdění 1 páru je vysoce pravděpodobné, ale zatím neprokázané, tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*) – v roce 2008 napočítáno 34 ♂♂ a 5 ♀♀, výr velký (*Bubo bubo*) a kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) do 10 párů, sýc rousný (*Aegolius funereus*) více než 10 párů, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) 5–10 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) maximálně do 10 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 20–50 párů. Pro další druhy – žluna šedá (*Picus canus*), datel černý (*Dryocopus martius*), skřivan lesní (*Lullula arborea*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) nejsou k dispozici údaje umožňující odhad početnosti. V rámci celostátního monitoringu proběhlo v roce 2008 sčítání tetřívka obecného.

Stav z hlediska ochrany přírody

Klíčovými oblastmi výskytu chřástala polního v PO jsou zejména plochy s dopadem munice, kde docházelo k pravidelné likvidaci náletů dřevin. Profesionalizace armády ČR a z toho vyplývající omezenější využívání vojenského prostoru vede ke snížení disturbancí

terénu a ke zvýšenému zarůstání lokalit (bříza, vrba jíva, hloh). I přes snahy VLS ČR, s. p. zarůstání ploch omezovat, vrcholnou plochu bezlesí z počátku 90. let minulého století se již obnovit nedaří. Lze předpokládat, že změna charakteru travnatých formací může mít v budoucnu negativní vliv na početnost chřástala polního, zatímco pro jiné druhy přílohy I může mít dočasně příznivý efekt (pěnice vlašská, ťuhýk obecný).

Zpracovali: K. Čihák, R. Petro • Monitoring zajistili: Koordinace: R. Petro • Chřástal polní: R. Kočvara, V. Koutecká, Z. Polášek, Z. Vermouzek • Tetřívek obecný: pracovníci VLS ČR, s. p. – L. Beneš, J. Brlka, K. Drábek, L. Janásek, J. Jeniš, T. Klevar, L. Kovár, V. Kuchař, C. Mika, J. Teska.

Litovelské Pomoraví

Kód: CZ0711018
Rozloha: 9 318,7 ha
Předměty ochrany: ledňáček říční (*Alcedo atthis*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*).

Změny v ptačí oblasti

Pro období 2009–2018 byl Správou CHKO Litovelské Pomoraví zpracován plán péče pro tuto oblast, včetně rozborové části. Správa CHKO v rámci správního řízení uzavřela v roce 2010 pro vodácké využití úsek řeky Moravy Litovel–Hynkov, a to pro období hnízdění ptáků. Došlo k přehlášení některých MZCHÚ za účelem jejich sloučení nebo změny statutu (z přírodní rezervace na přírodní památku).

Metodiky a rozsah monitoringu

Ledňáček říční

V roce 2008 po 2 sčítáních (V. a VII.) na 14,6 km dlouhém úseku Moravy v NPR Ramena řeky Moravy a dalších přilehlých částech řeky Moravy. V roce 2010 2 sčítání na 38,6 km dlouhém úseku řeky Moravy a na 0,7 km dlouhé přilehlé části toku říčky Cholinky, na Chomoutovském, Mohelnickém a Moravičanském jezeru a v lomu Moravičany. V roce 2010 byly kontroly přesunuty na druhou polovinu VI. a VII. kvůli vysokému stavu vody v řece Moravě v průběhu V. a začátku VI.

Strakapoud prostřední, lejsek bělokrký

V letech 2008–2010 každoročně 3 sčítání na 2 bodových transektech po 20 bodech (IV., V. a VI.), vzdálenost mezi body min. 300 m, vizuální i akustická registrace jedinců všech druhů ptáků v neomezené vzdálenosti po dobu 5 minut. První transekt byl situován v NPR Vrapač a PR Hejtmanka a druhý transekt v PR Litovelské luhy.

Výsledky monitoringu

Ledňáček říční

V roce 2008 byl zaznamenán extrémně vysoký počet hnízdících párů ledňáčka říčního. Jen na řece Moravě v úseku Litovel – Kurfürstovo rameno (13,0 km) zahnízdilo celkem 17 párů a z nich 15 párů 2× v roce. Z uvedeného počtu v NPR Ramena řeky Moravy (délka úseku 11,1 km) hnízdilo 14 párů a 12 párů zahnízdilo podruhé v roce.

V roce 2010 bylo na řece Moravě v úseku Litovel – Kurfürstovo rameno zjištěno 6 párů (všechny v NPR Ramena řeky Moravy), podruhé v roce hnízdil pouze 1 pár. V důsledku vytrvalých dešťů v průběhu celého V. a první poloviny VI. 2010 a následně vysokého stavu vody v řece Moravě většina párů ledňáčka říčního začala hnízdit později, proto druhá hnízdění v tomto roce neproběhla vůbec nebo nebyla úspěšná.V celé PO hnízdilo 9 párů, z toho 8 párů na řece Moravě a 1 pár na Chomoutovském jezeru.

Horní tok Moravy v úseku Stavenice – Litovel (15,0 km) je pro hnízdění ledňáčka na větší části nevhodný, a to z důvodu regulace toku Moravy zpevněním břehů. Pro hnízdění ledňáčka jsou vhodné neregulované úseky toku především u Mladče (NPR Vrapač) a na několika dalších místech (např. Nové Mlýny).

Strakapoud prostřední

Hnízdní populace je vázána na starší listnaté či smíšené porosty a limitována dostatkem starších stromů, vhodných pro hloubení hnízdních dutin a získávání potravy. Jádrové území se nachází v komplexu lužního lesa mezi Litovlí a Horkou nad Moravou, mezi Mladčí a Novými Zámky, hnízdí také po celé Doubravě.

Výsledky monitoringu strakapouda prostředního na bodových transektech (celkem 40 bodů) v letech 2008–2010.
Results of the Middle Spotted Woodpecker census at point transects (40 points) in 2008–2010.

Rok Year	Počet obsazených bodů No. of occupied points			Počet ex. No. of individuals			F %			Počet ex./1 bod No. of individuals per point		
	Termín – Term											
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
2008	9	1	5	14	1	6	22,5	2,5	12,5	0,35	0,03	0,15
2009	18	6	1	22	7	1	45,0	15,0	2,5	0,55	0,17	0,03
2010	6	0	0	7	0	0	15,0	0	0	0,17	0	0
Celkem Total	33	7	6	43	8	7	27,5	5,8	5,0	0,36	0,07	0,06

Lejsek bělokrký

Hnízdní populace je vázána na starší listnaté či smíšené porosty a limitována dostatkem vhodných doupných stromů a potravy.

Výsledky monitoringu lejska bělokrkého na bodových transektech (celkem 40 bodů) v letech 2008–2010.
Results of the Collared Flycatcher census at point transects (40 points) in 2008–2010.

Rok Year	Počet obsazených bodů No. of occupied points			Počet ex. No. of individuals			F %			Počet ex./1 bod No. of individuals per point		
	Termín – Term											
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
2008	12	22	10	15	37	12	30,0	55,0	25,0	0,38	0,93	0,30
2009	21	32	13	34	53	20	52,5	80,0	32,5	0,85	1,33	0,50
2010	30	27	18	47	45	20	75,0	67,5	45,0	1,18	1,13	0,50
Celkem Total	63	81	41	96	135	52	52,5	67,5	34,2	0,8	1,13	0,43

Vývoj populací předmětů ochrany

Ledňáček říční

U tohoto druhu byly v NPR Ramena řeky Moravy zaznamenány významné změny v počtu hnízdících párů. V období 1987–1996 tam hnízdilo 1–6 párů, v letech 2003–2010 2–14 párů s maximem 14 párů v roce 2008. V celé PO hnízdní početnost kolísá od 4 do 17 párů.

Strakapoud prostřední

Početnost druhu v PO je stabilní, proto i pro období 2008–2010 platí odhad 240–260 párů, stanovený na základě analýzy rozlohy vhodných lesních porostů k roku 2007 (HORA et al 2010a).

Porovnání výsledků monitoringu strakapouda prostředního na bodových transektech v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker census at point transects in 2005–2010.

Rok Year	F %			Počet ex./1 bod – No. of individuals per point		
	Termín – Term					
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
2005	X	12,5	7,5	X	0,15	0,08
2006	25,0	10,0	2,5	0,28	0,10	0,03
2007	20,0	15,0	5,0	0,25	0,15	0,05
2005–2007	22,5	12,5	5,0	0,26	0,13	0,05
2008	22,5	2,5	12,5	0,35	0,03	0,15
2009	45,0	15,0	2,5	0,55	0,18	0,03
2010	15,0	0	0	0,18	0	0
2008–2010	27,5	5,8	5,0	0,36	0,07	0,06

Lejsek bělokrký

Populace druhu v PO je stabilní, bez významných fluktuačních změn. Proto i nadále platí odhad 1 900–2 100 párů stanovený na základě analýzy rozlohy vhodných lesních porostů k roku 2007 (HORA et al. l. c.).

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle 3 předmětů ochrany hnízdilo v PO v letech 2008–2010 dalších 10 druhů přílohy I, z toho 8 druhů vykazuje shodné odhadované stavy s předcházející tříletou periodou monitoringu (HORA et al. l. c.): bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 1–2 páry, čáp černý (*Ciconia nigra*) 3–5 párů, čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 1 pár, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 2–4 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 6–10 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 10–15 párů, strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*) 2–4 páry a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 20–30 párů. V roce 2009 byl v rámci celostátního monitoringu mapován moták pochop (*Circus aeruginosus*), u něhož došlo k výraznému poklesu na 3–4 páry. Každo-

Porovnání výsledků monitoringu lejska bělokrkého na bodových transektech v letech 2005–2010.
Comparison of the results of Collared Flycatcher monitoring at point transects in 2005–2010.

Rok Year	F %			Počet ex./1 bod – No. of individuals per point		
	Termín – Term					
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
2005	X	52,5	50,0	X	0,65	0,70
2006	57,5	62,5	27,5	1,00	1,00	0,33
2007	37,5	67,6	12,5	0,55	0,85	0,15
2005–2007	47,5	60,8	30,0	0,78	0,83	0,39
2008	30,0	55,0	25,0	0,38	0,93	0,30
2009	52,5	80,0	32,5	0,85	1,33	0,50
2010	75,0	67,5	45,0	1,18	1,13	0,50
2008–2010	52,5	67,5	34,2	0,80	1,13	0,43

ročně byl monitorován racek černohlavý (*Larus melanocephalus*) s kolísajícím stavem: 2008 – 6, 2009 – 11 a 2010 – 11 hnízdících párů. Racek černohlavý hnízdí v PO od roku 1997, v období 2002–2010 celkem 8× splnil kritérium min. 6 párů pro PO a je tudíž kandidátem na předmět ochrany PO.

Stav z hlediska ochrany přírody

V PO bylo zjištěno hnízdění 147 druhů ptáků: před rokem 1900 pravděpodobně hnízdilo 129 druhů, v letech 1901–1980 hnízdilo 135 druhů a v letech 1981–2014 126 druhů. PO je svojí polohou stále významnější tahovou zastávkou. Na tahu zde bylo zaznamenáno celkem 237 druhů, zimuje 84 druhů ptáků, celkem 4 zastižené druhy jsou v průběhu 20. století druhy introdukované nebo utečenci ze zajetí. Celkem v PO bylo zaznamenáno 246 druhů ptáků. Pro všechny tři kritériové druhy je v PO zajištěna ochrana hnízdních biotopů a jejich populace lze považovat za stabilní. Celkový počet hnízdících párů ledňáčka říčního významně kolísá v závislosti na klimatických podmínkách, průtoku a stavu vody, termínu a četnosti povodní. Z hlediska hnízdního výskytu strakapouda prostředního a lejska bělokrkého je vhodné preferovat podrostní a skupinovitě výběrný způsob obnovy lesa, z lesa nevyklízet souše, zlomy a odumírající starší stromy, při obnovní těžbě ponechávat výstavky odrostlých stromů, vč. stromů starých, v počtu min. 10–15 ks/ha. V roce 2010 byl na hnízdišti na Chomoutovském jezeře zaznamenán úhyn asi 1 440 ex. racka chechtavého. Pitva osmi uhynulých jedinců prokázala intoxikaci bromadiolonem (účinná látka rodenticidu Lanirat® MICRO), který byl aplikován v okolí lokality.

Zpracovali: K. Čihák, K. Poprach • Monitoring zajistili: Koordinace: K. Poprach • Ledňáček říční: P. Kovařík, T. Kozák, I. Machar, F. Možný, P. Mráček, K. Poprach • Strakapoud prostřední: K. Poprach • Lejsek bělokrký: K. Poprach • Racek černohlavý: K. Poprach.

Nádrž vodního díla Nechranice

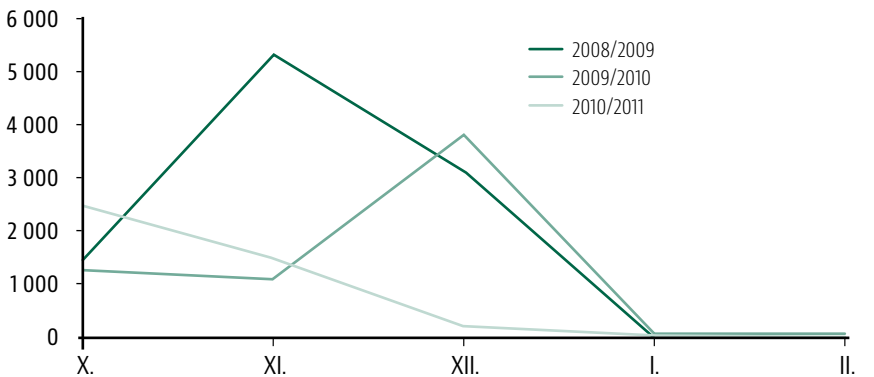
Kód: CZ0421003
Rozloha: 1 191,5 ha
Předměty ochrany: husa polní (*Anser fabalis*) a vodní ptáci na zimním shromaždišti v počtu vyšším než 20 000 ex.

Změny v ptačí oblasti

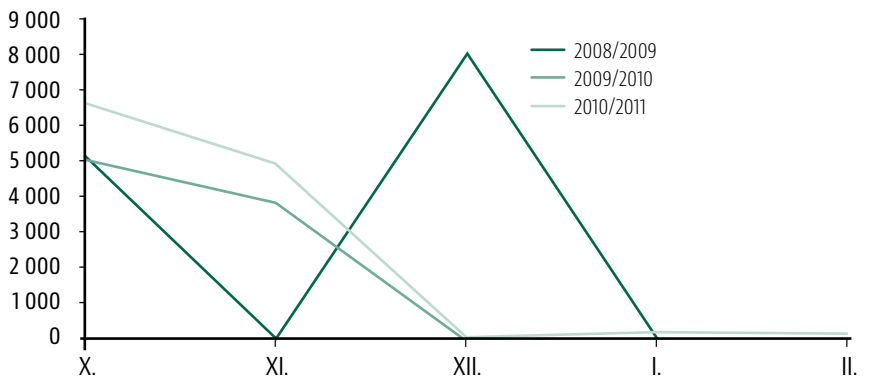
V průběhu sledovaného období nedošlo v PO k žádným významným změnám, jež by měly vliv na předmět ochrany. K změnám, a to výrazným, však došlo v oblasti pastvišť mimo PO, kde 50–60 % bývalé plochy obilovin je dnes oseto řepkou.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 každoročně v X.–II. 1× za měsíc hladinové sčítání všech vodních ptáků a sčítání hus při rozletu nebo na pastvištích či při večerním návratu.

Změny početnosti husy polní v zimách 2008/2009–2010/2011.
Pozn.: V XII. 2010 na pastvištích.
Changes in the numbers of the Bean Goose in the winters of 2008/2009–2010/2011.
Note: Data from feeding grounds for December 2010.

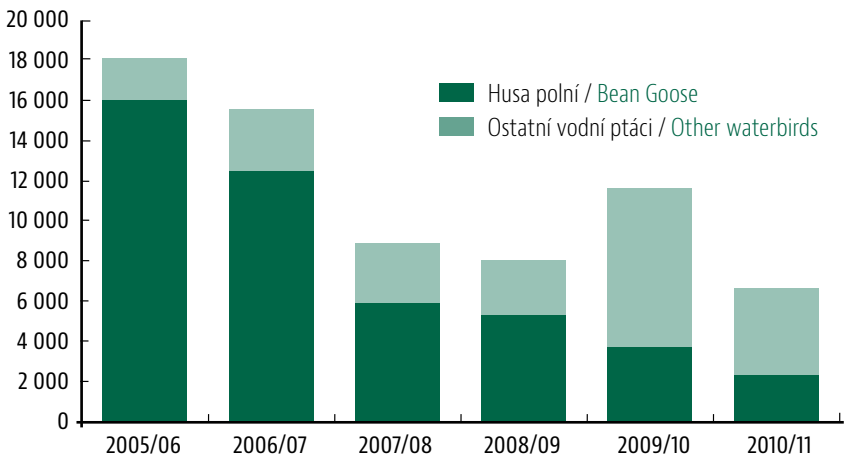
Změny početnosti vodních ptáků v zimách 2008/2009–2010/2011.
Changes in the numbers of waterbirds in the winters of 2008/2009–2010/2011.

Výsledky monitoringu

Ve všech třech zimách byla nádrž 2–3 měsíce zamrzlá:
2008/2009 v XII. 50 % a v I. a II. 100 %,
2009/2010 v I. a II. 100 %,
2010/2011 v XII. 100 %, v I. a II. 80–90 %.

Vývoj populací předmětů ochrany

Oproti zimám 2005/2006–2007/2008 došlo v zimách 2008/2009–2010/2011 jak k poklesu počtu hus polních, tak počtu všech vodních ptáků. Pokud jde o celkové počty vodních ptáků, nebyla opětovně ani v jedné zimě překročena hranice 20 000 ex. Tento pokles lze přinejmenším zčásti vysvětlit průběhem jednotlivých zim, kdy v posledních letech již v prosinci nádrž zamrzá. I když při oblevě část hladiny rozmrzne, husy se vrátí jen v malém počtu. Na poklesu početnosti hus se může rovněž podílet snižování možností k pastvě rozšiřováním pozemků osetých řepkou na úkor ozimů a strnišť. Část vodních ptáků mohou rovněž lákat nové velké vodní plochy vznikající po těžbě uhlí v Podkrušnohoří.

Nejvyšší počty husy polní a všech vodních ptáků v zimách 2005/2006–2010/2011 (zaokrouhleno na stovky).
The highest numbers of the Bean Goose and of all waterbirds in the winters of 2005/2006–2010/2011 (rounded to hundreds).

Druhy přílohy I směrnice o ptácích

Z druhů přílohy I na lokalitě hnízdí pouze ledňáček říční (*Alcedo atthis*) v počtu 1–2 páry. Pravidelně zimuje orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) – ve všech zimách 2 ex., v rámci celostátního monitoringu zimující populace orla mořského bylo provedeno sčítání v I. a II. 2010. Ani jednou se nevyskytl morčák bílý (*Mergellus albellus*), který se v počtu 2–5 ex. pravidelně zdržoval na Ohři nad nádrží.

Stav z hlediska ochrany přírody

V zimách 2008/2009–2010/2011 počty hus polních i celkové počty vodních ptáků dále poklesly, přičemž v druhém případě nebyla ani v jedné zimě dosažena hranice 20 000 ex. Příčinu lze zčásti hledat v zamrznutí hladiny nádrže ve všech zimách na 2–3 měsíce. Dal-

ším důvodem jsou změny na všech významných pastvištích, zejména v oblasti Postoloprt a Žatecka, kde měly husy ve všech třech zimách zhruba poloviční nabídku ozimů a strnišť než v předchozím období; na 50–60 % zemědělských pozemků obiloviny nahradila řepka.

Zpracovali: J. Hora, V. Tejrovský • Monitoring zajistil: V. Tejrovský.

Novodomské rašeliniště – Kovářská

Kód: CZ0421004
Rozloha: 15 962,6 ha
Předměty ochrany: tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*), žluna šedá (*Picus canus*).

Změny v ptačí oblasti

Lesní porosty v PO procházejí rychlým vývojem, který zásadně mění podmínky biotopu pro tetřívka obecného. Porosty náhradních dřevin na imisních plochách odrůstají, jsou plošně likvidovány a nahrazovány výsadbou hospodářských druhů, v převažující míře smrku ztepilého. Po zlepšení imisní situace se stromy rychle vyvíjí a lesní porosty se zahušťují, čímž přestávají být pro tetřívka vhodné.

Na rašeliništích, jakožto primárním biotopu tetřívka se projevují dlouhodobé důsledky odvodnění, pokračuje jejich degradace a rozvoj stromového patra na úkor bobulonosných keříků a rašelinné vegetace.

Na nelesní půdu je silný tlak v podobě projektů výstavby větrných elektráren, a to i na území PO. Na navazujících otevřených plochách těsně u hranic PO byly již dvě větrné farmy postaveny. Tetřívci tak ztrácejí možnost využívat k toku louky při lesních okrajích.

Metodiky a rozsah monitoringu

Tetřívek obecný
V letech 2008–2010 proběhlo každoročně jarní sčítání na tokaništích v celé PO. Mimo toto období probíhá mapování výskytu, včetně zaznamenávání pobytových stop.

Žluna šedá
V roce 2010 po 2 sčítáních (IV. a V.) na 5 liniích o celkové délce 13,2 km. Na jedné z linií ještě další 3 kontroly, tj. celkem 5 kontrol (III.–V.).

Výsledky monitoringu

Tetřívek obecný
2008: 103 ♂♂, 35 ♀♀,
2009: 65 ♂♂, 8 ♀♀,
2010: 63 ♂♂, 9 ♀♀.
Výsledky z let 2008–2010 potvrdily klesající početnost tetřívka obecného v této části Krušných hor. Došlo k úbytku zejména v oblastech s porosty náhradních dřevin, pokles však byl zaznamenán i na rozsáhlých rašeliništích – na Novodomském, Polském a Novoveském. Nelze ovšem vyloučit mírné zkreslení způsobené nedostatkem sčitatelů v jednotlivých letech a také nevhodným počasím během jarního monitoringu v roce 2009.

V PO Novodomské rašeliniště – Kovářská došlo v minulosti k silnému úbytku. Zdá se, že tento pokles se během období 2008–2010 zastavil nebo aspoň zpomalil. Nadále tetřívek mizí z porostů náhradních dřevin, což se projevuje např. v oblasti Medvědí skály, kde se zmenšují plochy otevřených prostor vhodných pro tok. Bez zjevných příčin došlo k snížení početnosti v oblasti velkých rašelinišť v širším okolí Hory svatého Šebestiána. Naopak stabilní i mírně se zvyšující počty byly zaznamenány v západní části PO – v oblasti kolem Meluzíny východně od Klínovce. V PO se téměř nevyskytují společná tokaniště, kde by bylo zaznamenáno více kohoutů. Individuálně tokající ptáci, jejichž vzdálenost nicméně umožňuje, aby se navzájem slyšeli, se nacházejí ve shlucích zpravidla v okolí větších rašelinišť.

Žluna šedá
V 1. i 2. termínu 3 teritoria, tj. 2,3 teritoria/10 km. Na linii kontrolované 5× nebyla žluna šedá zjištěna ani jednou.

Vývoj populací předmětů ochrany

Tetřívek obecný
Vývoj populace tetřívka obecného odpovídá vývoji jeho biotopu, zejména odrůstání a zahušťování porostů na bývalých imisních holinách. V roce 2008 došlo k razantnímu poklesu počtu tokajících ♂♂ o 15 % oproti předcházejícím rokům. Tento proces bohužel dále pokračoval, v roce 2009 už v PO tokalo téměř o polovinu méně ♂♂ než v roce 2007. V roce 2010 byl zjištěn obdobný počet jako v roce 2009. V populaci jistě dochází k menším či větším přirozeným výkyvům, takto významný pokles však nelze vysvětlit jinak než celkovým ústupem druhu.

I když početnost klesá, rozšíření tetřívka v PO se nemění, s výjimkou východní části v území jižně od Kálku a v okolí Medvědí skály, kde se tetřívci vyskytují v mnohem menším počtu. Změny početnosti probíhají zjevně v jakýchsi skocích, kdy po strmém poklesu dojde na určitou dobu ke stabilizaci. Je otázkou, jak bude populace tetřívka reagovat v budoucnosti. Pokud by se dařilo alespoň částečně zachovat stav rašelinišť, podíl listnatých dřevin a mozaikovitou strukturu v lesních porostech, mohli by tetřívci i v současných nízkých stavech ve středním časovém horizontu přežít.

Porovnání výsledků sčítání tetřívka obecného v letech 2005–2010.
Comparison of the results of the Black Grouse counts in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ♂♂ – No. of ♂♂	128	145	121	103	65	63
Počet ♀♀ – No. of ♀♀	24	30	25	35	8	9

Žluna šedá
V roce 2007 byla na liniích totožných s liniemi roku 2010 hodnota počtu teritorií na 10 km dvojnásobná (4,5 oproti 2,3 v roce 2010). Do jaké míry se na tomto rozdílu podílejí skutečné změny početnosti nebo jen meziroční rozdíly v hlasové aktivitě či další faktory nelze na základě dat ze dvou let rozhodnout. Přestože monitoring je situován do oblastí s nejvhodnějšími biotopy, nevypovídá o celkovém stavu druhu v PO. Zbytky starých porostů smrčin a bučin, v kterých žluna šedá nejčastěji hnízdí, jsou v PO zachovány jen v malých plochách, ale i v nich pokračuje těžba.

Porovnání výsledků monitoringu žluny šedé v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Grey-faced Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
2007	23,7	6	2,5
2010	13,2	3	2,3

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle 2 předmětů ochrany hnízdilo v PO v letech 2008–2010 dalších 14 druhů přílohy I, z toho 9 druhů vykazuje stabilní početnost: čáp černý (*Ciconia nigra*) 1–2 páry, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 1–3 páry, moták pilich (*Circus cyaneus*) 1–2 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 1–2 páry, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) 0–3 páry, datel černý (*Dryocopus martius*) 40–60 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 100–150 párů. Otázkou zůstává hnízdění datlíka tříprstého (*Picoides tridactylus*), jehož možný výskyt v letech 2008–2010 lze odhadnout na 1–2 páry v oblasti Meluzíny a Klínovce v západní části PO. Stejně vzácný je v PO jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), doklady o jeho výskytu se omezují na náhodná ojedinělá pozorování a odhadovaná početnost je 0–3 páry. Od minulého monitorovacího období došlo k poklesu u sýce rousného (*Aegolius funereus*) na 20–30 párů a u skřivana lesního (*Lullula arborea*) na 5–10 párů. Naopak nárůst početnosti je odhadován u chřástala polního (*Crex crex*) na 40–60 párů a u kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) a lejska malého (*Ficedula parva*) na 10–20 párů.

V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2008 monitorován chřástal polní, v roce 2009 kulíšek nejmenší a sýc rousný a v roce 2010 datel černý a datlík tříprstý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Pravidelný monitoring druhu ukazuje, že populace tetřívka obecného v PO kriticky poklesla. Ptáci se koncentrují do okolí rašelinišť, která představují jejich primární prostředí, opouštějí odrůstající lesní porosty a na otevřené plochy luk a pastvin se vracejí pouze v omezené míře.

Pokud nedojde k obnově přirozených procesů na rašeliništích a k úpravě hospodaření alespoň na části lesních pozemků, lze očekávat, že početnost tetřívka dále poklesne, případně dojde k jeho vymizení. Pozitivním faktem může být existence tohoto druhu v navazujících územích (PO Východní Krušné hory, část populace v západních Krušných horách, Sasko), odkud může být populace v PO dotována. Navíc rozloha rašelinišť uvnitř PO je značná a ve střednědobém horizontu by mohla k přežívání nepočetné populace druhu stačit. Trvalou hrozbu představuje fragmentace území PO způsobená tlakem na výstavbu větrných elektráren v užších částech PO, např. kolem Přísečnické přehrady.

Populace žluny šedé je odvislá od zachování vhodných biotopů, zejména starších a přestárlých porostů. Zatímco kolem lidských sídel a porostů kolem lesních cest nedošlo v uvedeném období k větším změnám, neplatí toto pro větší, listnaté a smíšené lesní komplexy, zejména pro staré bukové porosty, kde vlivem těžeb došlo k většímu úbytku vhodných biotopů. Při následné obnově je sice zachována vhodná skladba dřevin, nicméně z hlediska věkové skladby porostů došlo plošně ke zmenšení vhodných hnízdních lokalit. Řešením je odklad těžeb a alespoň mozaikovitě zachování starých a přestárlých listnatých a smíšených porostů.

Zpracovali: K. Čihák, V. Tejrovský, O. Volf • Monitoring zajistili: Koordinace: V. Tejrovský • Tetřívek obecný: V. Bejček, H. Beneš, M. Besta, O. Bušek, V. Dvořák, P. Hrota, M. Chaloupka, E. Chvojková, M. Ježek, M. Kopečková, P. Suvorov, P. Šímová, V. Tejrovský, R. Tuček, O. Volf, J. Závora • Žluna šedá: O. Bušek, V. Tejrovský • Chřástal polní: V. Tejrovský • Kulíšek nejmenší, sýc rousný: O. Bušek, V. Tejrovský • Datel černý: O. Bušek, V. Tejrovský • Datlík tříprstý: O. Bušek.

Novohradské hory

Kód: CZ0311039
Rozloha: 9 052,5 ha
Předměty ochrany: jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*).

Změny v ptačí oblasti

Změny v charakteru lesních porostů na území PO Novohradské hory se odvíjejí zejména od orkánu Kyrill v lednu 2007. Tato větrná kalamita nepostihla novohradské lesy celoplošně, místy však způsobila rozsáhlé polomy, po jejichž odstranění vznikly velké holiny, které jsou zpravidla uměle zalesňovány. Vznik různě velkých holin vedl i k místně významné fragmentaci lesních porostů. Jedním z míst, která byla výrazně ovlivněna větrnou kalamitou, bylo i nejvýznamnější ZCHÚ v PO – NPR Žofínský prales a jeho ochranné pásmo a další bezprostřední okolí. Poškozené stromy nebyly na území NPR nijak sanovány, naopak zůstaly ponechány samovolnému rozpadu spojenému se spontánní obnovou lesního porostu. Jiné lesní rezervace, které jsou významnými refugii obou kritériových druhů (NPP Hojná voda, PP Ulrichov, PP U tří můstků, PP Myslivna), nebyly větrnou kalamitou významněji zasaženy. V lesích mimo chráněná území probíhá běžná hospodářská činnost dle schváleného LHP, která v jednotlivých případech vede k těžbě v porostech využívaných nebo potenciálně vhodných jako hnízdiště nebo potravní stanoviště některého z kritériových druhů.

Metodiky a rozsah monitoringu

Jeřábek lesní
V roce 2010 na jaře (III.–V.) po 1 sčítání na 7 pěších liniích o celkové délce 59,2 km, na podzim (VII.–XI.) 2 ze 7 linií (13,7 km) byly kontrolovány opakovaně; 3,4 km ze 7. linie přesahujících za hranice PO je hodnoceno spolu s dalšími 3 liniemi vedenými mimo PO (celkem 29,4 km, z toho na podzim 12,7 km kontrolováno 2×). Metoda automobilových linií byla opuštěna.

Datlík tříprstý
V roce 2010 sčítáno na jaře (konec III. a IV.) 8 transektů se 185 body a na podzim (X.) kontroly na 175 bodech; na bodu 10 minut, po 5 minutách bez spontánního projevu použití provokace nahrávkou.

Výsledky monitoringu

Jeřábek lesní
Při monitoringu byla přítomnost druhu v PO registrována na jaře i na podzim shodně na jediném místě, na jaře prostřednictvím pobytových známek a na podzim byl v místě pobytových známek zaslechnut i hlas. Zcela totožný výsledek byl zaznamenán i na liniích mimo PO, přičemž na podzim byly jednou pobytové známky nalezeny také mimo tyto linie. Nad rámec monitoringu bylo z období let 2008–2010 od revírních LS Nové Hrady získáno celkem 38 údajů o výskytu jeřábka, z toho 21 údajů z PO a 17 údajů z území mimo PO. Z těchto údajů vyplývá, že podmínky v území navazujícím na PO druhu rovněž vyhovují, což je příznivé pro stabilizaci populace jeřábka v celém pohoří pro následující období.

Výsledky sčítání jeřábka lesního na pěších liniích v ptačí oblasti a mimo ni v roce 2010.
Results of the Hazel Grouse census at lines in the SPA and outside of it in 2010.

	Období Season	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií No. of territories	Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km
PO – SPA	Jaro Spring	59,2	1	0,2
	Podzim Autumn	72,9	1	0,1
Mimo PO Outside SPA	Jaro Spring	29,4	1	0,3
	Podzim Autumn	42,1	1	0,2

Datlík tříprstý
Jaro: obsazeno 41 bodů, tj. F 22,2 %, celkem 47 párů.
Podzim: obsazeno 38 bodů, tj. F 21,7 %, celkem 39 ex.
Výsledky sčítání na bodech na jaře a na podzim byly velmi vyrovnané, jak dokumentují hodnoty frekvence. Je však potřeba vzít v úvahu, že v podzimním období nebylo sčítáno 10 bodů v NPR Žofínský prales, kde je předpoklad, že by byly všechny body datlíkem obsazeny. Potom by byla hodnota frekvence v podzimním období o něco vyšší. Body v Žofínském pralese byly vynechány z toho důvodu, že odtud byl dostatek záznamů už z jarního období a přednost tedy byla dána sčítání na bodových transektech, kde byla menší frekvence záznamů. Vyšší hodnota frekvence v podzimním období vychází ze skutečnosti, že jsou zaznamenáváni i mladí ptáci vyvedení v uplynulé hnízdní sezóně.

Nejvýznamnějším jádrovým územím výskytu datlíka tříprstého v Novohradských horách je bezesporu NPR Žofínský prales. Tato pralesní rezervace, kde je dlouhodobě uplatňován bezzásahový režim, byla v lednu 2007 významně ovlivněna orkánem Kyrill. Poškozené a vyvrácené stromy nebyly na území rezervace nijak sanovány a došlo tedy k významnému zlepšení potravních příležitostí datlíka. V jarním období bylo na 9 z 10 sčítacích bodů umístěných přímo v rezervaci zaznamenáno celkem 13 ♂♂ s teritoriálními projevy (při vyloučení překryvu mezi body) a je tedy pravděpodobné, že zde hnízdilo minimálně 13 párů při velikosti rezervace cca 100 ha (teritoria některých ptáků mohla mít však přesah i mimo rezervaci). K odstranění poškozených a vyvrácených stromů však došlo v těsném sousedství rezervace, na těchto sčítacích bodech byl zaznamenán pokles výskytu datlíka oproti roku 2007, tj. ještě před likvidací následků orkánu. Dalšími významnými refugii jsou další lesní rezervace na území PO, kde je omezeno lesní hospodaření, zejména NPP Hojná voda (přestože jde o porost s významnou převahou buku, byla zde na rozloze necelých 10 ha zaznamenána 2 obsazená teritoria). Většina zaznamenaných výskytů je však roztýlena po území celé PO. Hnízdící ptáci jsou vázáni zejména na starší porosty s odumírajícími stromy, které nejsou z lesa průběžně odstraňovány. Většinou se nejedná o plochy významně zasažené orkánem Kyrill, ale o místa s jednotlivými poškozenými stromy.

Vývoj populací předmětů ochrany

Jeřábek lesní

Jarní výsledky vyjádřené počtem teritorií na 10 km linie byly v obou letech monitoringu 2007 a 2010 zcela totožné (0,2 teritoria/10 km), podzimní hodnoty nelze vzhledem ke značnému rozdílu v počtu a délce linií ve prospěch roku 2010 porovnávat. Nízký počet teritorií zjištěných v obou letech monitoringu 2007 a 2010 neumožňuje aktualizovat odhad 30–40 párů z návrhu PO (Zasadil 2002a) ani stanovit trend změn početnosti. Následky orkánu Kyrill by druhu měly dlouhodobě prospět, takže lze v PO očekávat vzestup početnosti.

Datlík tříprstý

Zatímco v letech 1997–2000 Zasadil (2002b) uvedl z území plánované CHKO a dnešní PO frekvenci 1,14 % (n = 612), jsou hodnoty frekvence z roku 2010 mnohonásobně vyšší. Zde je však potřeba zdůraznit, že v letech 1997–2000 probíhal na území Novohradských hor široce pojatý výzkum ptačích společenstev, ne monitoring cílený na zjištění datlíka. Sčítání probíhalo v druhé polovině V., tedy v období, kdy je hlasová aktivita datlíka již minimální, nebyla používána hlasová provokace a zahrnuty byly i body v porostech, které nejsou pro datlíka příliš vhodné, včetně okrajových oblastí Novohradských hor, kde se datlík pravidelně nevyskytuje. Lze tedy předpokládat, že ve výsledcích za toto období byl výskyt datlíka v Novohradských horách podhodnocen. V jarním období 2007 byl datlík zaznamenán na 8 ze 175 sledovaných bodů. Monitoring však tehdy proběhl brzy po větrné kalamitě způsobené orkánem Kyrill a byl poznamenán zvýšeným ruchem lesnické techniky, významnými zásahy do porostů i změnami v lesních porostech způsobenými větrnou kalamitou, problémy s průjezdností lesních cest i se vstupem do narušených porostů. Přesto se zdá, že už v průběhu roku 2007 se důsledky kalamity pozitivně projevily na nárůstu populace, tedy i na podzimních výsledcích monitoringu. Výsledky z roku 2007 naznačily, že početnost datlíka v PO stoupla oproti roku 2002 z odhadovaných 15–20 párů (Zasadil 2002a) na 20–30 párů. Monitoring v roce 2010 potvrdil očekávání, že větrná kalamita z ledna 2007 datlíkovi prospěla, a proto byl odhad zvýšen na 40–60 párů.

Porovnání výsledků jarního a podzimního sčítání datlíka tříprstého na bodech v roce 2007 a 2010.
Comparison of the results of the spring and autumn censuses of the Three-toed Woodpecker at point transects in 2006 and 2009.

Rok – Year	Jaro – Spring		Podzim – Autumn	
	Počet bodů – No. of points	F %	Počet bodů – No. of points	F %
2007	175	4,6	150	26,0
2010	185	22,2	175	21,7

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 2 předmětů ochrany v PO v letech 2008–2010 hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 9 druhů přílohy I: tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*) 3 poslední ex. při sčítání v roce 2008, chřástal polní (*Crex crex*) 20 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 20–30 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 20–40 párů. Pro odhady početností dalších druhů – čápa černého (*Ciconia nigra*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), sýce rousného (*Aegolius funereus*),

lejska malého (*Ficedula parva*) a ťuhýka obecného (*Lanius collurio*) nejsou k dispozici potřebné údaje. Výskyt strakapouda bělohřbetého (*Dendrocopos leucotos*) nebyl v období let 2008–2010 hlášen. V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 tetřívek obecný a chřástal polní, v roce 2009 kulíšek nejmenší a sýc rousný a v roce 2010 žluna šedá a datel černý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav populací jeřábka lesního a datlíka tříprstého lze v PO hodnotit jako příznivý. Změny v lesních porostech po orkánu Kyrill v roce 2007 byly na jedné straně pro oba druhy prospěšné, protože došlo k rozčlenění porostů, novému zmlazení a k vzniku pestřejších porostních skupin, na druhé straně však místy došlo k přílišné fragmentaci porostů a tím k omezení vhodných biotopů datlíka. Významnými refugii obou druhů jsou zejména lesní porosty ve zvláště chráněných územích (zejména NPR Žofínský prales), zde je potřeba i nadále zachovat bezzásahový režim, který se jeví pro oba druhy jako nejoptimálnější. Při hospodaření v nechráněných porostech je potřeba ponechávat v porostech staré a odumírající stromy jako nezbytnou potravní základnu datlíka.

Zpracovali: J. Hora, L. Šimek, P. Zasadil • Monitoring zajistili: Jeřábek lesní: L. Šimek, M. Šimek • Datlík tříprstý: P. Zasadil • Chřástal polní: P. Bürger, J. Pykal, J. Šebestian • Kulíšek nejmenší, sýc rousný: Jiří Bureš, P. Bürger, Vojtěch Kubelka, J. Neudert, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Pykal, J. Šebestian • Žluna šedá, datel černý: P. Zasadil.

Orlické Záhoří

Kód: CZ 0521015
Rozloha: 903,9 ha
Předmět ochrany: chřástal polní (*Crex crex*).

Změny v ptačí oblasti

V roce 2009 byl dokončen první pětiletý cyklus agroenvironmentálních programů, pro další pětileté období byl mimo původní vybrán jeden nový půdní blok. Jiné pozitivní změny pro hnízdění chřástala (ohrazení prameniště, úpravy nivy řeky či rezervací) nebyly uskutečněny. Hospodařící zemědělec pozměnil strojový park a výkonnější mechanizací se výrazně zrychlilo sekání trávy, což znemožňuje postupný přesun chřástalů na jiné plochy a radikálně ničí probíhající hnízdění.

Metodika a rozsah monitoringu chřástala polního

V letech 2008–2010 každoročně 2 noční sčítání volajících ♂♂ (přelom V. a VI., konec VI.) na linii o délce 7,6 km a ve stejných termínech 2 denní kontroly stavu biotopů. Nad rámec základního monitoringu mapování hnízdišť v celé PO. V případě, že se volající ♂ zdržuje na místě nejvýše 5 dní, jedná se o stanoviště, pokud přesáhne doba pobytu na místě 5 dní, jedná se o hnízdiště.

Výsledky monitoringu chřástala polního

Početnost stanovišť volajících ♂♂ a počet hnízdišť v průběhu tříleté periody monitoringu se výrazně snižovaly až na stav v roce 2010, kdy počet výrazně poklesl pod průměr za sledované období. Tomuto trendu odpovídaly i hodnoty zjištěné na stálých liniích.

Výsledky sčítání volajících samců chřástala polního na linii (7,6 km) v základních termínech sčítání v letech 2008–2010.
Results of the calling Corncrake male counts at a line (7.6 km) in the general census terms in 2008–2010.

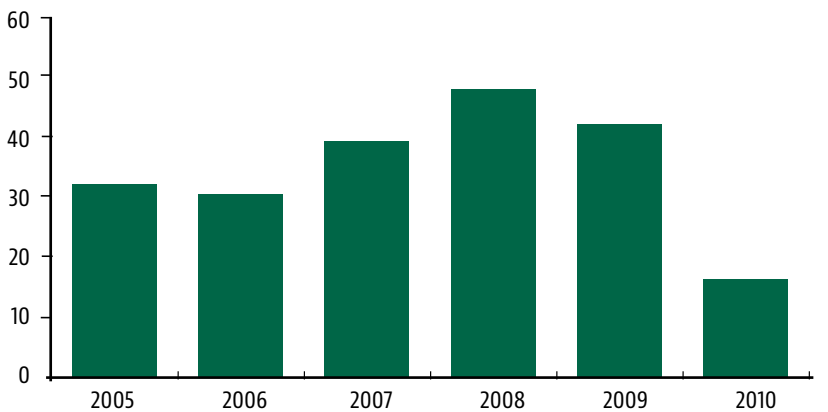
Rok Year	1. termín – 1st term		2. termín – 2nd term		Počet ♂♂/10 km – No. of ♂♂/10 km	
	Datum Date	Počet ♂♂ No. of ♂♂	Datum Date	Počet ♂♂ No. of ♂♂	1. termín 1st term	2. termín 2nd term
2008	31. 5.	9	30. 6.	18	11,8	23,7
2009	2. 6.	12	30. 6.	11	15,8	14,5
2010	27. 5.	3	22. 6.	9	3,9	11,8
Průměr Average		8,0		12,7	10,5	16,7

Počty hnízdišť a stanovišť chřástala polního v letech 2008–2010.
Numbers of breeding sites and calling sites of the Corncrake in 2008–2010.

Rok – Year	Hnízdiště Breeding site	Stanoviště Calling site	Celkem Total
2008	13	35	48
2009	19	23	42
2010	4	12	16
Průměr – Average	12,0	23,3	35,3

Vývoj populace chřástala polního

Populace chřástala polního v PO Orlické Záhoří vykazuje sestupný trend, což se projevilo zejména v posledním sledovaném tříletém období. I když byl pravděpodobně silný pokles v roce 2010 způsoben neobvyklým počasím, zdá se, že nastává čas na zavedení určitých ochranářských opatření na podporu hnízdění tohoto druhu. Intenzita zemědělské činnosti narůstá a chřástal reaguje tak, že svá hnízdiště umísťuje převážně do severovýchodní části PO, kde je intenzita zemědělské činnosti nejmenší. Využívá tak ke svému hnízdění jen malou a rok od roku se zmenšující část PO. Agroenvironmentální opatření se ukázala jako téměř neúčinná. V letech 2008–2010 byla na 55 ha vyhrazených tomuto programu zjištěna pouze 2 hnízdiště chřástala. Nebudou-li vůči narůstající intenzitě zemědělské činnosti učiněna včas účinná protiopatření na podporu hnízdění chřástala, je možno předpokládat další nepříznivý vývoj této populace.

Změny celkového počtu hnízdišť a stanovišť chřástala polního v letech 2005–2010.
Changes in the total numbers of breeding sites and calling sites of the Corncrake in 2005–2010.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Z ostatních druhů přílohy I hnízdí v PO žluna šedá (*Picus canus*) v počtu 1–3 páry a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 28–32 párů – tento druh je každoročně monitorován na celé ploše PO. Dřívější příležitostná pozorování jeřábů popelavých (*Grus grus*) se v posledních letech neopakovala. Při pravidelných odchytech byla v letech 2009 a 2010 opět zaznamenána pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*).

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav ochrany chřástala polního v PO Orlické Záhoří není příznivý a bylo by vhodné reagovat. Přitom je možno postupovat několika způsoby a zlepšit ochranu podle umístění hnízdišť v terénu úpravou prostředí nebo zlepšením stavu současných opatření:

1) Hnízdiště mimo půdní bloky (v PO Orlické Záhoří jsou to zejména travní porosty v nivě řeky Orlice a prameniště) vznikající rozpadem melioračních sítí jsou převážně neudržovaná sečením nebo pro chřástala nevhodně udržovaná (osazovaná stromy) a často vyžadují menší či větší vodohospodářské úpravy nebo ohrazení (ochrana před pastvou). Za zmínku stojí, že chřástal již řadu let nezahnízdil v žádné ze dvou rezervací v PO, ačkoliv obě mají za cíl ochranu lučních porostů.
2) Nastavení programu agroenvironmentálních opatření se jeví jako nevyhovující. Je třeba zejména pečlivěji vybírat vhodné půdní bloky do programu z hlediska jejich umístění, velikosti a s ohledem na výskyt ptáků. Velmi vhodné by bylo řešit tímto programem i hnízdění chřástalů na pastvinách. Cílem by měla být přiměřená účinnost programu vzhledem k vynaloženým nákladům.
3) Jelikož chřástal často mění hnízdiště, jeví se jako vhodná strategie individuální ochrana hnízdišť – vyhledávat hnízdiště přímo v terénu, označovat je a zajistit jejich ochranu po dobu hnízdění. Taková strategie je časově a organizačně náročnější, avšak také mnohem účinnější než předešlá dvě uvedená opatření.

Zpracovali: K. Čihák, M. Hromádko • Monitoring zajistili: Koordinace: M. Hromádko • Chřástal polní: J. Bartoníček, M. Bulla, K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), J. Hotový, K. Hromádko, M. Hromádko, V. Hromádková, P. Hůlka†, V. Kajerová, J. Kult, F. Laštovic, L. Petrilák, J. Porkert, J. Schovánek, J. Sládeček, V. Sládeček, K. Svádová, P. Světlík, O. Šreibr, L. Turčoková, B. Viltová, J. Zajíc, M. Zajícová • Ťuhýk obecný: K. Čihák, I. Čiháková (Máslová), K. Hromádko, M. Hromádko, O. Šreiber.

Pálava

Kód: CZ0621029
Rozloha: 8 539,4 ha
Předměty ochrany: čáp bílý (*Ciconia ciconia*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*), ťuhýk obecný (*Lanius collurio*).

Změny v ptačí oblasti

Žádné důležité změny v PO, které by vedly k významnějším pohybům početnosti u ptačích druhů, nebyly zaznamenány.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp bílý
V letech 2008–2010 každoročně opakované kontroly NPR Křivé jezero a známých hnízd v obcích.

Včelojed lesní
V letech 2008–2010 každoroční kontrola všech známých hnízd a vyhledávání nových v celé oblasti Milovického lesa (Bulharská a Klentnická obora, NPR Děvín): IV.–VI. sledování toku, kontrola známých hnízd a vyhledávání nových, VII.–VIII. záznamy krmících ptáků a zjišťování úspěšnosti hnízdění, X.–II. dohledávání hnízd po opadu listí.

Orel mořský – hnízdění
V letech 2008–2010 kontrola známých hnízd.

Orel mořský – zimování
V I. 2010 sčítání v rámci celostátního monitoringu zimující populace a koordinovaného sčítání na jižní Moravě (Mrlík 2010). V zimách 2008/2009 a 2010/2011 sčítání v lednových termínech Mezinárodního sčítání vodních ptáků v lokalitě NPR Křivé jezero.

Strakapoud jižní
V roce 2010 po 2 sčítáních (konec IV. a přelom V. a VI.) na 3 liniích o celkové délce 29,7 km.

Strakapoud prostřední
V roce 2010 po 2 sčítáních (zač. IV. a přelom IV. a V.) na 4 liniích o celkové délce 29,1 km.

Pěnice vlašská, ťuhýk obecný
V roce 2008 1 sčítání, v roce 2009 2 sčítání (10.–20. 5. a 21. 5. – 10. 6.) na transektu o 20 bodech, vzdálenost mezi body 300 m, vizuální i akustická registrace po dobu 5 minut na bodu.

Lejsek bělokrký
V roce 2008 1 sčítání, v letech 2009–2010 po 2 sčítáních (10.–20. 5. a 21. 5. – 10. 6.) na transektu o 20 bodech, vzdálenost mezi body 300 m, vizuální i akustická registrace po dobu 5 minut na bodu.

Výsledky monitoringu

Čáp bílý

Stará hnízda v NPR Křivé jezero rozpadlá, hnízdiště po celé tříleté období opuštěno. V obcích v roce 2008 a 2010 obsazena úspěšně 4 hnízda a z nich vyvedeno 12, resp. 9 mláďat, v roce 2009 na 2 ze 3 obsazených hnízd vyvedeno 7 mláďat.

Včelojed lesní

2008: 8 teritorií (9,4 teritoria/100 km^2), z toho 5 prokázaných hnízdění (2 úspěšná), 2 pravděpodobná a 1 hnízdění možné,
2009: 10 teritorií (11,8 teritoria/100 km^2), z toho 7 prokázaných hnízdění (4 úspěšná), 2 pravděpodobná a 1 hnízdění možné,
2010: 9 teritorií (10,6 teritoria/100 km^2), z toho 6 prokázaných hnízdění (2 úspěšná), 2 pravděpodobná a 1 hnízdění možné.

Orel mořský

2008: 2 hnízda – 1× zřejmě neúspěšné hnízdění, 1× k hnízdění nedošlo, i když hnízdo bylo dostavováno,
2009: 1 nové hnízdo, vyvedena 2 mláďata,
2010: 1 hnízdo, vyvedena 2 mláďata,
zima 2008/2009: 2 ex. (Křivé jezero),
zima 2009/2010: 16. 1. 4–5 ex. (Křivé jezero 2 ex., Milovický les 2–3 ex.),
zima 2010/2011: 4 ex. (Křivé jezero).

Strakapoud jižní

1. termín: 13 teritorií, tj. 4,4 teritoria/10 km,
2. termín: 9 teritorií, tj. 3,0 teritoria/10 km.

Strakapoud prostřední

1. termín: 28 teritorií, tj. 9,6 teritoria/10 km,
2. termín: 15 teritorií, tj. 5,2 teritoria/10 km.

Na 2 liniích monitorovaných i v roce 2007 v 1. termínu 15 teritorií (8,6/10 km) a ve 2. termínu 8 teritorií (4,6/10 km). V r. 2007 byly odpovídající hodnoty v 1. termínu vyšší (20 teritorií, 11,5/10 km), ve 2. termínu naopak nižší (7 teritorií, 4,0/10 km). Příčiny rozdílů lze hledat spíše v rozdílné hlasové aktivitě, než ve změnách početnosti. První sčítání v roce 2007 se uskutečnilo již koncem III., tj. v době vrcholu toku.

Pěnice vlašská

Druh vykazuje dlouhodobě vysokou stabilní početnost, kterou potvrzují i výsledky získané v monitorovacím období. Biotop, v kterém je bodový transekt umístěn, představuje pro pěnici vlašskou ideální prostředí.

Výsledky sčítání pěnice vlašské na bodovém transektu Turold v letech 2008–2009.
Results of the Barred Warbler counts at the point transect "Turold" in 2008–2009.

	1. termín – 1st term			2. termín – 2nd term
	2008	2009	Celkem – Total	2009
Počet bodů – No. of points	20	20	40	20
Počet obsazených bodů No. of occupied points	11	13	24	12
F %	55,0	65,0	60,0	60,0
Počet ex. – No. of individuals	13	17	30	16
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,65	0,85	0,75	0,80

Lejsek bělokrký

Lejsek bělokrký vykazuje dlouhodobě mírně rozkolísanou, přesto vysokou početnost, kterou podporují i výsledky ze současného monitoringu. Světlý les se spoustou otevřených prostor (paseky, louky) a vysokou potravní nabídkou představuje pro lejska bělokrkého velmi vhodný biotop.

Výsledky sčítání lejska bělokrkého na bodovém transektu Bulhary v letech 2008–2010.
Results of the Collared Flycatcher counts at the point transect "Bulhary" in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term		
	2008	2009	2010	Celkem Total	2009	2010	Celkem Total
Počet bodů – No. of points	20	20	20	60	20	20	40
Počet obsazených bodů No. of occupied points	10	15	11	36	11	10	21
F %	50,0	75,0	55,0	60,0	55,0	50,0	52,5
Počet ex. – No. of individuals	12	19	15	46	14	14	28
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,60	0,95	0,75	0,77	0,70	0,70	0,70

Ťuhýk obecný

Populace je stabilní, na klíčových biotopech je odpovídající hnízdní i potravní nabídka. Biotop, kterým bodový transekt prochází, je pro ťuhýka obecného ideální.

Výsledky sčítání ťuhýka obecného na bodovém transektu Turold v letech 2008–2009.
Results of the Red-backed Shrike counts at the point transect "Turold" in 2008–2009.

	1. termín – 1st term			2. termín – 2nd term
	2008	2009	Celkem – Total	2009
Počet bodů – No. of points	20	20	40	20
Počet obsazených bodů No. of occupied points	18	17	35	18
F %	90,0	85,0	87,5	90,0
Počet ex. – No. of individuals	27	24	51	27
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	1,35	1,20	1,28	1,35

Vývoj populací předmětů ochrany

Čáp bílý

Po zániku stromové kolonie v NPR Křivé jezero jsou pravidelně obsazovaná pouze hnízda v obcích. K 5 hnízdům přibylo v roce 2009 jedno nové na umělé podložce, které bylo hned následující rok obsazené.

Včelojed lesní

Kolísání počtu hnízdících párů včelojeda je minimální a populace druhu v PO byla od roku 2006 stabilní. Výsledky monitoringu a poznatky z biologie včelojeda lesního v Milovickém lese z období 2007–2010 shrnuli MRLÍK & CHOBOT (2011).

Porovnání výsledků monitoringu včelojeda lesního v letech 2006–2010.
Comparison of the results of the European Honey-buzzard monitoring in 2006–2010.

Rok – Year	2006	2007	2008	2009	2010
Počet teritorií No. of territories	8	5	8	10	9
Počet teritorií/100 km^2 No. of territories/100 km^2	9,4	5,9	9,4	11,7	10,5

Orel mořský

Pravidelně hnízdí 1 pár. Zimování bylo sledováno pouze na jedné malé lokalitě, která ve sledovaném období vykazuje nízkou, ale stabilní početnost zimujících ptáků. Počty zimujících orlů mořských jsou v PO výrazně ovlivňovány blízkými početnými zimovišti (VDNM, lužní lesy podél Dyje, Soutok), kde se situace rok od roku mění.

Strakapoud jižní

Výsledky monitoringu let 2007 a 2010 jsou téměř totožné a naznačují, že početnost strakapouda jižního je stabilní.

Porovnání výsledku monitoringu strakapouda jižního v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Syrian Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	29,7	13	10	4,4	3,4
2010	29,7	13	9	4,4	3,0

Strakapoud prostřední
Porovnání výsledků monitoringu jen ze dvou let nedovoluje zatím žádné závěry, populace nevykazuje výraznější kolísání.

Porovnání výsledku monitoringu strakapouda prostředního v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Middle Spotted Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

Rok Year	Délka linií (km) Length of lines (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		Termín – Term			
		1.	2.	1.	2.
2007	17,4	20	7	11,5	4,0
2010	29,1	28	15	9,6	5,2

Pěnice vlašská
Populace se zdá být stabilní. Základní typ biotopu, ve kterém se druh vyskytuje, se mírně mění v čase i prostoru, celkově jsou ale negativní změny biotopů (např. přechod na intenzivní vinohrad) vyvažovány těmi pozitivními (zarůstající opuštěné vinohrady, vznik dalších remízků). Pozitivně působí z hlediska potravní nabídky i časté přechody na tzv. zelený vinohrad.

Porovnání výsledků sčítání pěnice vlašské na bodovém transektu Turold v letech 2006–2009 (n = 20 bodů).
Comparison of the results of the Barred Warbler counts at the point transect "Turold" in 2006–2009 (n = 20 points).

Rok – Year	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
F %	50,0	65,0	55,0	65,0	40,0	50,0	X	60,0
Počet ex./1 bod No of. individuals per point	0,55	1,00	0,65	0,85	0,45	0,55	X	0,80

Lejsek bělokrký

Na základě výsledků sčítání na bodovém transektu v letech 2005–2010 lze populaci lejska bělokrkého v PO hodnotit jako stabilní.

Porovnání výsledků sčítání lejska bělokrkého na bodovém transektu Bulhary v letech 2005–2010 (n = 20 bodů).
Comparison of the results of the Barred Warbler counts at the point transect "Bulhary" in 2005–2010 (n = 20 points).

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005–2007	2008–2010
F % – 1. termín F % – 1st term	35,0	65,0	65,0	50,0	75,0	55,0	55,0	60,0
F % – 2. termín F % – 2nd term	35,0	60,0	40,0	X	55,0	50,0	45,0	52,5
Počet ex./1 bod – 1. termín No. of individuals per point – 1st term	0,40	0,70	0,80	0,60	0,95	0,75	0,63	0,77
Počet ex./1 bod – 2. termín No. of individuals per point – 2nd term	0,40	0,75	0,40	X	0,70	0,70	0,52	0,70

Ťuhýk obecný

Výsledky monitoringu naznačují stabilizovaný stav populace. Dlouhodobě vyvážený poměr negativních a pozitivních změn v biotopech sledované oblasti dává ťuhýku obecnému z hlediska hnízdních a potravních možností dobrou vyhlídku i do budoucna.

Porovnání výsledků sčítání ťuhýků obecných na bodovém transektu Turold v letech 2006–2009 (n = 20 bodů).
Comparison of the results of the Red-backed Shrike counts at the point transect "Turold" in 2006–2009 (n = 20 points).

Rok – Year	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term		
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2009
F %	85,0	85,0	90,0	85,0	65,0	75,0	90,0
Počet ex./1 bod No of. individuals per point	1,45	1,40	1,35	1,20	0,85	1,10	1,35

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Vedle předmětů ochrany hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo v PO Pálava dalších 8–9 druhů přílohy I. Stejná početnost jako v předcházející tříleté periodě monitoringu byla zaznamenána u druhů: luňák červený (*Milvus milvus*) 1 pár, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 4–7 párů, výr velký (*Bubo bubo*) 4–5 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 2–4 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 10–15 párů a datel černý (*Dryocopus martius*) 20–30 párů. Dříve uvažované hnízdění bylo potvrzeno u luňáka hnědého (*Milvus migrans*) – 1–2 páry, v roce 2010 ojediněle zahnízdil pár volavek červených (*Ardea purpurea)*. Nelze vyloučit také hníz-

dění páru čápa černého (*Ciconia nigra*). V roce 2009 byli v rámci celostátního monitoringu sledováni luňák červený a luňák hnědý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Stromová kolonie čápa bílého, jednoho z předmětů ochrany PO Pálava, na Křivém jezeru neexistuje již od roku 2005. Její zánik lze přisoudit zahnízdění páru orla mořského. Přítomnost hnízdících či nocujících orlů mořských nebo hnízdících orlů královských byla příčinou opuštění 3 dlouholetých kolonií v lužních lesích jižní Moravy v roce 2010 (Oskovec, Sekulská Morava, Obelisk). Nižší početnost zimujících orlů mořských souvisí s jejich přesunem do PO Soutok – Tvrdonicko. Stav populací ostatních předmětů ochrany, tj. včelojeda lesního, strakapouda jižního, strakapouda prostředního, pěnice vlašské, lejska bělokrkého a ťuhýka obecného, je stabilizovaný, bez významných změn v jejich prostředí a bez zásadního vlivu člověka.

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, J. Chytil • Monitoring zajistili: Koordinace: J. Chytil • Čáp bílý: J. Chytil, P. Macháček • Včelojed lesní: V. Mrlík • Orel mořský: V. Beran, D. Horal, J. Chytil (zima), V. Mrlík • Strakapoud jižní, strakapoud prostřední: O. Ryška • Pěnice vlašská, lejsek bělokrký, ťuhýk obecný: J. Chytil • Luňák hnědý, luňák červený: D. Horal, V. Mrlík.

Podyjí

Kód: CZ0621032
Rozloha: 7 665,7 ha
Předměty ochrany: strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*).

Změny v ptačí oblasti

Dlouhodobě pokračuje cílená přeměna lesních porostů směrem k jejich přirozené druhové skladbě, což se týká hlavně 2. zóny NP Podyjí. Nejvýraznějším důsledkem je úbytek jehličnatých dřevin. V posledních letech probíhá prosvětlování lesních okrajů a pokusně i vybraných lesních porostů v 1. zóně jako opatření zaměřené především na hmyz. V ochranném pásmu NP Podyjí se rozšiřuje pastva ovcí, místy i krav, přibývá výběhů s koňmi. Část orné půdy byla zatravněna a na některých plochách byl ponechán úhor. Všechny tyto změny se jistě nepřímo promítnou i do struktury avifauny PO.

Metodiky a rozsah monitoringu

Strakapoud jižní
V roce 2010 mapování hnízdních teritorií na 2 plochách s vhodnými biotopy, celkem 142 ha, 2 kontroly (3. dekáda III. a 3. dekáda IV.).

Pěnice vlašská
V letech 2009–2010 2 bodové transekty po 20 bodech (metoda JPSP), vzdálenost mezi body 300–1 500 m, na každém bodu vizuální a akustická registrace všech druhů ptáků po dobu 5 minut, po 1 sčítání ve 3. dekádě V. a ve 2. dekádě VI.

Výsledky monitoringu

Strakapoud jižní
1. termín: 4 teritoria, tj. 2,8 teritoria/1 km^2,
2. termín: 5 teritorií, tj. 3,5 teritoria/1 km^2.
Celkem: 6 teritorií, tj. 4,2 teritoria/1 km^2.
Monitoring proběhl jen na dvou vybraných lokalitách celého území, které druh v PO obývá. Tyto lokality jsou pro něj optimální, zjištěná hustota je zde vysoká. Mimoto však strakapoud jižní osidluje další části území, kde nenachází tak vhodné podmínky. Celkový počet párů v PO je tedy vyšší a hustota nižší, než je zde uvedeno. Zajímavým údajem z daného období je zimní výskyt samce mimo oblast tradičního výskytu, a to 7. 2. 2010 v Lukově. Je to nejzápadnější zjištěný výskyt druhu v PO.

Pěnice vlašská
V období 2008–2010 proběhlo sčítání na obou úsecích ve dvou po sobě následujících letech (2009 a 2010), přičemž populaci lze hodnotit jako víceméně stabilní. Obě základní charakteristiky (frekvence a počet jedinců na 1 bod) byly v 1. sčítacím termínu poměrně vyrovnané. V 2. termínu došlo v roce 2010 v případě transektu Východ NP Podyjí k výraznému propadu oproti roku 2009 (1 obsazený bod a 1 ex. v roce 2010 oproti 7 bodům a 10 ex. v roce 2009), zatímco na transektu Mašovická střelnice došlo v 2. termínu k obrácené situaci (8 obsazených bodů a 8 ex. v roce 2010 oproti 1 obsazenému bodu a 1 ex. v roce 2009). Pravděpodobně šlo spíše jen o aktuální útlum aktivity pěnic a tedy

jejich zjistitelnosti než o skutečné změny v populaci. Výsledky sčítání jsou uvedeny v tabulkách srovnávajících obě periody monitoringu v následující části.

Vývoj populací předmětů ochrany

Strakapoud jižní

Z výsledků a jejich srovnání s výsledky z minulého období monitoringu nelze usuzovat na nějakou významnější změnu v početnosti populace strakapouda jižního v PO. Odhad pro roky 2008–2010 je sice nižší než pro období 2005–2007 (8–10 párů oproti 10–12 párům), ale svými mezními hodnotami se odhady překrývají, takže populaci lze považovat dlouhodobě za stabilní.

Pěnice vlašská

Výskyt pěnice vlašské je soustředěn do jihovýchodní části PO Podyjí, avšak s ojedinělými výskyty až v nejzápadnějších výspách (srov. ŠKORPÍKOVÁ et al. 2012). Vedle zřejmě podhodnocených odhadů z dřívějších let byl na základě monitoringu v letech 2005–2007 a na základě podrobnějšího průzkumu území odhad stanoven nejméně na 75 párů

Výsledky sčítání pěnice vlašské na bodovém transektu Východ NP Podyjí v letech 2005–2007 a 2009–2010.
Pozn.: Bodový transekt z roku 2005 uvedený v publikaci HORA et al. (2010a) jako transekt Východ NP Podyjí byl ve skutečnosti transektem Mašovická střelnice. Zde uvedené výsledky z roku 2005 byly dodatečně převzaty z JPSP.
Results of the Barred Warbler counts at point transect "Východ NP Podyjí" in 2005–2007 and 2008–2010.
Note: The point transect from 2005 presented in HORA et al. (2010a) as transect "Východ NP Podyjí" was in fact the transect "Mašovická střelnice". The results presented here were later taken from the Breeding Bird Monitoring Programme.

Rok Year	Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term									
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005	20	20	11	9	55,0	45,0	19	12	0,95	0,60
2006	20	20	13	6	65,0	30,0	18	9	0,90	0,45
2007	20	20	11	5	55,0	25,0	18	12	0,90	0,60
Celkem Total	60	60	35	20	58,3	33,3	55	33	0,92	0,55
2009	20	20	9	7	45,0	35,0	12	10	0,60	0,50
2010	20	20	7	1	35,0	5,0	12	1	0,60	0,05
Celkem Total	40	40	16	8	40,0	20,0	24	11	0,60	0,28
Obě periody celkem Both periods total	100	100	51	28	51,0	28,0	79	44	0,79	0,44

(HORA et al. 2010a, ŠKORPÍKOVÁ et al. l. c.). Od té doby znovu zpřesňován nebyl. Z porovnání výsledků za období 2005–2007 a za období 2008–2010 v tabulkách vyplývá, že populace pěnice vlašské v PO vykazuje celkový pokles. Zejména v případě transektu Východ NP Podyjí je tento pokles zvláště patrný v obou základních charakteristikách (frekvence a počet jedinců na 1 bod). To může souviset jednak s přirozeným kolísáním početnosti druhu, jednak s lokálními změnami prostředí. Část lokalit s dřívějším výskytem pěnice vlašské na území PO poměrně rychle zarůstá a přestává být pro tento druh atraktivní. Proto probíhají managementové zásahy řízené Správou NP Podyjí, které ploškovitě znovu a znovu „startují" sukcesi ve vhodných křovinných biotopech. Než dorostou do optima, zabere to obvykle několik sezón. Dalším možným faktorem je rozšiřování vinic, při němž za posledních zhruba 10 let zmizelo velké množství křovinných pásů. Tento problém však nespadá pouze do sledovaného období a pro budoucnost je již ošetřen novým plánem péče o NP Podyjí, který byl schválen v roce 2012 (REITEROVÁ & ŠKORPÍK 2012). Vývoj populace v PO lze na základě dosavadních znalostí hodnotit jako mírně kolísající.

Výsledky sčítání pěnice vlašské na bodovém transektu Mašovická střelnice v letech 2005 a 2007 a 2009–2010.

Pozn.: Bodový transekt z roku 2005 byl v publikaci HORA et al. (2010a) mylně veden jako transekt Východ NP Podyjí.

Results of the Barred Warbler counts at point transect "Mašovická střelnice" in 2005 and 2007 and 2009–2010.

Note: In 2005 the point transect was mistakenly presented as transect "Východ NP Podyjí" in HORA et al. (2010a).

Rok Year	Počet bodů No. of points		Počet obsazených bodů No. of occupied points		F %		Počet ex. No. of individuals		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	Termín – Term									
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
2005	20	20	13	3	65,0	15,0	17	4	0,85	0,20
2007	20	20	9	5	45,0	25,0	12	6	0,60	0,30
Celkem Total	40	40	22	8	55,0	20,0	29	10	0,73	0,25
2009	20	20	9	1	45,0	5,0	15	1	0,75	0,05
2010	20	20	7	8	35,0	40,0	8	8	0,40	0,40
Celkem Total	40	40	16	9	40,0	22,5	23	9	0,58	0,23
Obě periody celkem Both periods total	80	80	38	17	47,5	21,3	52	19	0,65	0,24

Porovnání výsledků sčítání pěnice vlašské na bodových transektech Východ NP Podyjí (VNPP) a Mašovická střelnice (MS) v 1. a 2. periodě monitoringu a v obou periodách celkem.
Comparison of the results of the Barred Warbler count at point transects "Východ NP Podyjí" (VNPP) and "Mašovická střelnice" (MS) in the 1st and the 2nd period of monitoring and as a total in both periods.

Transekt Transect	F %		Počet ex./1 bod No. of individuals per point	
	1. termín – 1st term.	2. termín – 2nd term.	1. termín – 1st term.	2. termín – 2nd term.
VNPP 2005–2007	58,3	33,3	0,92	0,55
MS 2005–2007	55,0	20,0	0,73	0,25
VNPP 2008–2010	40,0	20,0	0,60	0,28
MS 2008–2010	40,0	22,5	0,58	0,23
VNPP 2005–2010	51,0	28,0	0,79	0,44
MS 2005–2010	47,5	21,3	0,65	0,24

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě strakapouda jižního a pěnice vlašské v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 14 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) v roce 2009 4 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) v roce 2009 9 párů, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 1–2 páry, raroh velký (*Falco cherrug*) 1 přeshraniční teritorium (hnízdo v Rakousku) v roce 2008, chřástal polní (*Crex crex*) 2–4 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 8–12 párů, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) 1–3 páry, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1–3 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 15–20 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 20–25 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 30–40 párů, skřivan lesní (*Lullula arborea*) v roce 2009 12 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 150–200 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 80–100 párů. V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 lelek lesní, 2009 čáp černý, včelojed lesní, výr velký, skřivan lesní a v roce 2010 žluna šedá, datel černý, strakapoud prostřední a ťuhýk obecný.

Oproti období 2005–2007 byly zaznamenány výraznější změny u několika druhů. Pokles zjištěného počtu párů se týká především čápa černého, zároveň byl zaznamenán i v rakouské části NP. O příčinách lze jen spekulovat – mohou jimi být nevhodná organizace lesních prací, nedostatek potravy vyplývající ze změny ve složení ichtyofauny v řece Dyji, která je zásadním lovištěm tohoto druhu (dokumentovány jsou úhyny mláďat na hnízdě nebo i po jeho opuštění), vyrušování u hnízd apod. Až následující roky však ukážou, zda jde o setrvalý stav či jen krátkodobý výkyv. Dalším druhem vykazujícím negativní trend je sýc rousný. V daném území byl však vždy zaznamenáván velmi vzácně, jeho lokální početnost je zde evidentně na hranici zjistitelnosti.

U dalších druhů byl naopak zaznamenán nárůst odhadované velikosti populace. Je to především výr velký, který kromě vlastního údolí řeky Dyje, tedy optimálních hnízdišť, obsadil i okrajová území PO. Aktuální hnízdní výskyty výra v lužních polohách okresu Znojmo současně svědčí o saturování PO a hledání dalších vhodných lokalit mimo ni. Zvýšen byl také odhad velikosti populace žluny šedé a datla černého. Částečně jde toto zvýšení na vrub lepšího poznání PO, částečně však odráží i to, že se oba druhy stále častěji vyskytují i na lokalitách dříve neobsazených a považovaných pro ně za nevhodné (blízké

okolí sídel, polní lesíky a větrolamy apod.). Stejný trend byl u výra velkého a žluny šedé zaznamenán i v rakouské části národního parku.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace strakapouda jižního a pěnice vlašské lze v PO Podyjí hodnotit jako stabilní, resp. mírně kolísající. V roce 2012 byl schválen nový Plán péče o národní park Podyjí a jeho ochranné pásmo 2012–2020 (REITEROVÁ & ŠKORPÍK l. c.), který již zohledňuje oba předměty ochrany PO. Důraz je v něm kladen na pečlivější zvažování při odstraňování stromů vhodných pro hnízdění strakapouda jižního, jakož i na doplňování odumírajících stromů tak, aby i v budoucnu měl tento druh k dispozici dostatek hnízdních možností v nelesní krajině PO. Dále je akcentována efektivnější péče o stávající křovinné biotopy (zamezování nadměrnému zarůstání nebo naopak úplné likvidaci těchto ploch) v rámci zajištění ochrany pro pěnici vlašskou. Vedle výše uvedeného se v návrhové části plánu péče hovoří i o nutnosti vyhodnotit dosavadní monitoring ptáků na území NP a případně projednat možnost rozšíření předmětů ochrany PO.

Zpracovali: J. Hora, V. Škorpíková, M. Valášek • Monitoring zajistili: Koordinace: V. Škorpíková • Strakapoud jižní: V. Křivan, V. Škorpíková • Pěnice vlašská: M. Valášek • Čáp černý: V. Škorpíková • Včelojed lesní: G. Čamlík, V. Křivan, V. Škorpíková, J. Vačkař, M. Valášek • Výr velký: V. Škorpíková, M. Valášek • Lelek lesní: V. Beran, J. Chalupa, V. Křivan, L. Prašivková, A. Reiter, H. Staňková, V. Škorpíková, M. Valášek • Žluna šedá, datel černý, strakapoud prostřední: V. Křivan, V. Škorpíková • Skřivan lesní: V. Křivan, V. Škorpíková, M. Valášek • Ťuhýk obecný: M. Valášek.

Poodří

Kód: CZ0811020
Rozloha: 8 042,6 ha
Předměty ochrany: bukač velký (*Botaurus stellaris*), moták pochop (*Circus aeruginosus*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), kopřivka obecná (*Anas strepera*).

Změny v ptačí oblasti

Pokračuje tlak na zábory pro stavby jak v PO (CHKO), tak v bezprostředním okolí. Na několika místech již území protínají přivaděče z dokončeného úseku dálnice D 47 upravené z původních silnic II. a III. třídy, což vedlo ke zvýšení intenzity dopravy. Šíří se nepůvodní druhy ohrožující místní flóru a faunu, přičemž hrozbu pro ptáky představuje norek americký.

Metodiky a rozsah monitoringu

Bukač velký
V letech 2008–2010 registrace volajících ♂♂ ze stabilních bodů, 4 noční kontroly (2× IV., V. a VI.), 23 lokalit ve 4 soustavách rybníků (Bartošovice, Jistebník, Albrechtičky, Studénka).

Moták pochop
V roce 2009 3 kontroly 30 lokalit (2 za hranicemi PO) v době toku a stavby hnízda, krmení mláďat a vyvádění mláďat.

Ledňáček říční
Vzhledem k opakovaným povodním v roce 2010 monitoring neproběhl v plánovaném rozsahu. Dvě kontroly (IV.–V. a VIII.) byly provedeny pouze na 4 úsecích přítoků řeky Odry (Jičínka, Lubina, Ondřejnice a Husí potok) o celkové délce 3,3 km a na 2 úsecích kanálu Mlýnka o celkové délce 5,2 km. Na toku Odry byl v 1. termínu (2. polovina IV.) pěšky kontrolován jen úsek o délce 12,2 km a v 2. termínu (1. polovina VIII.) byly na člunu propluty 2 úseky o celkové délce 26,0 km. V polovině IX. pak byly pěšky vyhledávány použité nory na úseku dlouhém 5,5 km.

Kopřivka obecná
V letech 2008–2010 každoročně 4 sčítání prováděná obcházením po obvodu rybníků (III.–VI.) v době jarního tahu a hnízdění na 17 rybnících ve 3 soustavách rybníků (Bartošovice, Albrechtičky, Studénka) – celkem 335 ha z cca 700 ha 58 rybníků v PO.

Výsledky monitoringu

Bukač velký
2008: výsledek negativní, mimo monitoring nalezeno 1 teritorium (ryb. Kukla Oderská 21. 4. – K. Pavelka, na vedlejším rybníku 6. 4. – J. Kašinský), v pohnízdní době (6. 7.) 1 pozorování u Polanky nad Odrou (J. Pospíšil); v hnízdní době (30. 6.) druh rovněž pozorován za hranicemi PO na rybníku Travný u Oder (I. Otáhal).
2009: výsledek negativní, žádné jiné zprávy o výskytu v PO.
2010: 1 teritorium (ryb. Kotvice), žádné další zprávy o výskytu v PO.
Během 3 let monitoringu byl druh zjištěn pouze v 1 roce (2010) na jediné lokalitě a mimo monitoring rovněž jen v 1 roce (2008). Jednou z příčin mohly být nízké stavy vody na ryb-

nících u Studénky v hnízdním období kvůli porušeným hrázím a kolísání vodní hladiny na rybnících u Albrechtiček na začátku hnízdního období.

Moták pochop
V roce 2009 bylo obsazeno alespoň v 1 termínu 20 (66,7 %) z 30 kontrolovaných lokalit: 13× 1 pár, 2× 3 páry, 2× lichá ♀ a 4× lichý ♂. Druh hnízdí především na větších rybnících s porosty rákosu nebo orobince. Z obsazených 20 lokalit jich bylo 14 na rybnících. Nejvíce (1/3) párů hnízdilo na rybniční soustavě u Jistebníku, která je největší soustavou s nejvyšším počtem vhodných rybníků. Terestrické rákosiny jsou z hlediska ohrožení predací pro hnízdění rizikovější (NĚMEČKOVÁ 2011).

Ledňáček říční
Výsledky sčítání v roce 2010 nelze považovat za reprezentativní, neboť opakované povodňové stavy nejenže znemožnily provedení monitoringu v plánovaném rozsahu, ale zároveň se podílely na nízké úspěšnosti hnízdění ledňáčků na toku Odry.

Výsledky sčítání ledňáčka říčního v roce 2010.
Results of the Common Kingfisher counts in 2010.

Vodní tok Stream	Délka (km) Length (km)		Počet párů No. of pairs		Počet párů/10 km toku No. of pairs/10 km of a stream	
	Termín – Term					
	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Odra	12,2	26,0	0	4	0	1,5
4 přítoky/ tributaries	3,3	3,3	0	0	0	0
Mlýnka	5,2	5,2	0	1	0	1,9
Celkem – Total	20,7	34,5	0	5	0	1,4

Kopřivka obecná
Na základě výsledků sčítání na rybnících ve 3 soustavách lze předpokládat, že v žádném roce v období 2008–2010 celkové stavy kopřivek v PO nepřekročily hranici 300 ex., tj. minimální počet pro PO. Výsledky monitoringu jsou ovlivněny neuskutečněním 1. kontroly rybníků u Studénky v letech 2009 a 2010. Na jarním tahu se druh nejpočetněji vyskytuje na rybnících u Albrechtiček. Počty hnízdních párů byly v jednotlivých letech poměrně vyrovnané, ovšem v rámci jednotlivých soustav kolísaly. Velké snížení počtů v V. 2010 bylo způsobeno povodněmi a přeplavením většiny rybníků vodou z Odry. Nejmenší početnost bývá zjišťována v červnovém termínu, kdy na rybnících zůstávají převážně jen úspěšně hnízdící páry.

Výsledky sčítání kopřivky obecné na jarním tahu a v době hnízdění v letech 2008–2010 (počet ex.).
Results of counts of the Gadwall during the spring migration and in the breeding season in 2008–2010 (individuals).

Soustava Pond system	Počet rybníků No. of ponds	1. termín 1st term			2. termín 2nd term			3. termín 3rd term			4. termín 4th term		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Bartošovice	4	5	7	28	57	27	46	59	40	9	42	18	48
Albrechtičky	4	91	101	44	82	60	48	51	66	34	21	31	10
Studénka	9	28	X	X	30	23	47	11	9	22	8	25	25
Celkem Total	17	124	108+	72+	169	110	141	121	115	65	71	74	83

Hnízdní populace kopřivky obecné na monitorovaných soustavách rybníků v letech 2008–2010.
Breeding population of the Gadwall at monitored pond systems in 2008–2010.

Soustava Pond system	Počet rybníků No. of ponds	Počet párů v hnízdní době No. of pairs in breeding season			Počet rodinek No. of families		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
Bartošovice	4	27	14	24	13	3	5
Albrechtičky	4	18	26	9	7	8	4
Studénka	9	12	4	25	9	3	20
Celkem Total	17	57	44	58	29	14	29

Vývoj populací předmětů ochrany

Bukač velký

Zatímco v 5 letech předcházejících návrhu PO byl druh registrován průměrně na 3 lokalitách a průměrný odhad byl 4 teritoria (PAVELKA et al. 2002, HORA et al. 2010a), počínaje rokem 2003 bukač velký neplnil kritérium (3 páry) pro PO a v období monitoringu 2005–2010 se počet zjištěných (i mimo monitoring) volajících ♂♂ nebo pozorovaných jedinců pohyboval v rozmezí 0–2. V monitoringu však není zahrnuta další potenciální hnízdní lokalita, rybníky u Polanky nad Odrou.

Moták pochop

Zatímco v roce 2006 bylo registrováno 27 párů na 18 (69,2 %) z 26 kontrolovaných lokalit, v roce 2009 bylo ze stejných lokalit obsazeno 13 (50 %) a na nich zjištěno jen 18 párů, tj. pokles o 1/3 (v obou případech nebyly do hodnocení zahrnuty výskyty lichých ♂♂). V roce 2009 na rybnících v PO (vč. rybníků nezahrnutých do výše uvedených 26 lokalit) hnízdilo 17 párů, tj. 74 % průměrného stavu hnízdní populace motáka pochopa na rybnících v období 2000–2007 (HORA et al. l. c.).

Výsledky sčítání motáka pochopa na 26 lokalitách v jednotlivých termínech v letech 2006 a 2009.
Results of the Western Marsh-harrier counts at 26 localities in each term of 2006 and 2009.

Termín – Term	1.		2.		3.	
Rok – Year	2006	2009	2006	2009	2006	2009
Počet párů No. of pairs	23	17	16	17	9	4
Počet lichých ♂♂ No. of solitary ♂♂	3	5	7	4	1	1
Počet lichých ♀♀ No. of solitary ♀♀	0	2	0	2	1	2
Počet vzletných mláďat No. of fledglings	-	-	-	-	16	10
Celkem ex. Total no. of individuals	49	41	39	40	36	21

Ledňáček říční

Populaci ledňáčka říčního v PO Poodří významně ovlivňuje četnost a rozsah povodní. V roce 2010 nebyl monitoring kvůli opakovaným povodním (III., V., VI.) proveden v plánovaném rozsahu, proto jeho výsledky neumožňují posoudit změny v populaci druhu od roku 2007, kdy bylo na 54 km vodních toků v 1. termínu zjištěno 16 párů, v 2. termínu po červencové povodni jen 3 páry a populace v PO odhadnuta na 20–25 párů (HORA et al. l. c.). Tříletá perioda monitoringu se pro stanovení trendu početnosti ukazuje jako nepříliš vhodná, proto se doporučuje posoudit možnosti změny periodicity.

Kopřivka obecná

Zatímco na 17 sledovaných rybnících od poloviny 90. let 20. století až do roku 2004 početnost při jarním průtahu i početnost hnízdící populace narůstala (PAVELKA et al. 2000, HORA et al. l. c.), v průběhu monitoringu 2005–2010 výrazně klesly jak stavy protahujících kopřivek, tak i počty hnízdících párů. Jelikož druh nachází v PO stále dostatek hnízdních příležitostí (především ostrovní deponie na rybnících) i potravy, je třeba hledat příčiny tohoto poklesu zřejmě mimo oblast Poodří a v letech 2009 a 2010 také v nepříznivých klimatických podmínkách v hnízdní době.

Výsledky dubnových sčítání kopřivky obecné na 17 rybnících ve 3 rybničních soustavách v letech 2005–2010.

Pozn: V tabulce s výsledky dubnových sčítání na str. 253 in HORA et al. (2010a) je nesprávně uveden počet párů místo počet ex.

Results of April counts of the Gadwall at 18 ponds in 3 pond systems in years 2005–2010.

Note: The table with results of April counts at pg. 253 in HORA et al. (2010a) should read individuals instead of pairs.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ex. – No. of individuals	250	224	165	168	110	138
%	100	89,6	66,0	67,2	44,0	55,2

Výsledky květnových sčítání kopřivky obecné na 17 rybnících ve 3 rybničních soustavách v letech 2005–2010.
Pozn.: Hodnoty procent jsou ve skutečnosti ještě nižší, protože v roce 2005 nebylo provedeno sčítání na 9 rybnících.
Results of May counts of the Gadwall at 18 ponds in 3 pond systems in years 2005–2010.
Note: The actual percentages are even lower as census was not carried out at nine ponds in 2005.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ex. – No. of individuals	255+	188	138	123	115	65
%	100	73,7	54,1	48,2	45,1	25,5

Změny v hnízdní populaci kopřivky obecné na 17 rybnících ve 3 soustavách v letech 2005–2010.
Changes in the breeding population of the Gadwall at 18 ponds in 3 pond systems in years 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet párů – No. of pairs	126	74	50	57	44	58
%	100	58,7	39,7	45,2	34,9	46,0

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 3 druhů přílohy I, které jsou předmětem ochrany, v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 14 druhů přílohy I: bukáček malý *(Ixobrychus minutus*) 3–5 párů v roce 2008 a 1–2 páry v roce 2010, kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*) každoročně 1–2 páry, čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 10–14 párů, čáp černý (*Ciconia nigra*) 0–3 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 2–3 páry, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) v roce 2010 první prokázané (neúspěšné) hnízdění po 100 letech (ZÁVALSKÝ 2011), chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 2–5 párů, chřástal malý (*Porzana parva*) 0–2 páry, chřástal polní (*Crex crex*) 5–10 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 10–15 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 5–10 párů, strakapoud prostřední *(Dendrocopos medius*) 5–8 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 250–300 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 10–15 párů. Vyloučeno též není hnízdění páru jeřába popelavého (*Grus grus*) a až 2 párů racka černohlavého (*Larus melanocephalus*). Spolu s bukačem velkým byli každoročně monitorováni bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý.

V letech 2009 a 2010 se výrazně zvýšila početnost tzv. severských hus na jarním tahu v II. a III., a to hlavně na rybničních soustavách u Bartošovic a Jistebníku. Byla zaznamenána hejna od 1 500 až do 4 700 ex. husy polní (*Anser fabalis*) a v těchto hejnech také až 200 ex. husy běločelé (*Anser albifrons*), která vytvářela i čistá hejna, přičemž největší čítalo dokonce 1 500 ex. (PAVELKA 2009, K. Pavelka, J. Kašinský a další unpubl.). Tento nárůst početnosti má zřejmě souvislost s novým velkým shromaždištěm severských hus v Polsku u našich hranic (Z. Polášek in verb.). Na rybníku Kotvice se po vyhnízdění shromažďuje 200–300 ex. husy velké (*Anser anser*).

Stav z hlediska ochrany přírody

Stav všech 4 druhů, které jsou předmětem ochrany PO, byl v druhé periodě monitoringu, resp. v letech, ve kterých monitoring jednotlivých druhů proběhl, nepříznivý. Bukač velký, stejně jako v předchozí tříleté periodě, ani v jednom roce nedosáhl minimální hodnotu

(3 páry) pro PO. Početnost dalších 3 druhů, tj. motáka pochopa, ledňáčka říčního a kopřivky obecné, ve srovnání s předchozími roky monitoringu výrazně poklesla. Jejich hnízdění i početní stavy zřejmě významně ovlivnily povodně v roce 2009 a hlavně v roce 2010, kdy v hnízdním období došlo dokonce ke dvěma povodním. Při déletrvajících srážkách se snížila početnost hlavní potravy motáka pochopa – hraboše polního, což mohlo negativně poznamenat reprodukční úspěšnost rodičovských párů. Párům hnízdícím na rybnících u Bartošovic přispěl k omezení jejich potravních zdrojů také značný úbytek počtu párů v kolonii racka chechtavého (KRESTOVÁ et al. 2011). K poklesu početnosti motáka pochopa přispívá také celá řada činností, a to jak uvnitř PO (zvyšující se rušení rekreačním a turistickým využívání území, hospodaření na rybnících a zemědělské půdě), tak vně PO, kam zasahují potravní stanoviště (zábory pro zástavbu, ochrana letiště Mošnov). Analýzu faktorů ovlivňujících stabilitu populace motáka pochopa v PO Poodří zpracovali NĚMEČKOVÁ & MRLÍK (2008) – viz též NĚMEČKOVÁ (l. c.).

Významnou událostí bylo schválení nového Plánu péče pro CHKO Poodří na období 2009–2018 (SPRÁVA CHKO POODŘÍ 2008, KOLEKTIV SPRÁVY CHKO POODŘÍ 2009). K prioritám Plánu péče patří zachování dynamického vodního režimu Odry, který je mimo jiné důležitou podmínkou pro prosperující populaci ledňáčka říčního. Bukač velký, moták pochop a kopřivka obecná budou mít prospěch z prosazování a podpory šetrného, přírodě blízkého obhospodařování rybníků. Součástí Plánu péče je rovněž příloha „Doporučená opatření k zachování populací druhů ptáků, které jsou předměty ochrany Ptačí oblasti Poodří, v příznivém stavu v dlouhodobém časovém horizontu“. K hlavním návrhům konkrétních opatření patří rozšíření porostů rákosin se střídajícími se plochami vody a porostů, zamezení kolísání vodní hladiny rybníků v hnízdním období a omezení rušivých činností, včetně rušení lovem na shromaždištích vodního ptactva. Důraz se klade i na aktivní management klíčových lokalit, např. na zajištění trvalého zavodnění mokřadů, pravidelné vyřezávání keřů a stromů na ostrovních deponiích rybníků apod.

Zpracovali: J. Hora, I. Němečková, K. Pavelka • Monitoring zajistili: Koordinace: K. Pavelka • Bukač velký: K. Pavelka • Moták pochop, ledňáček říční: I. Němečková, K. Pavelka • Kopřivka obecná: J. Košťál, P. Krečmer, K. Pavelka • Bukáček malý, chřástal kropenatý, chřástal malý: K. Pavelka.

Rožďalovické rybníky

Kód: CZ0211010
Rozloha: 6 613,1 ha
Předmět ochrany: moták pochop (*Circus aeruginosus*), jeřáb popelavý *(Grus grus*).

Změny v ptačí oblasti

V průběhu let 2008–2010 nedošlo v PO Rožďalovické rybníky k žádným významným změnám na lokalitách, ani v režimu obhospodařování. Po dohodě s Rybářstvím Chlumec nad Cidlinou, a.s. od roku 2006 nedochází ke kolísání výše vodní hladiny v hnízdním období. K plánovanému vybudování rekreačního střediska v blízkosti Pilského rybníka doposud nedošlo.

Metodiky a rozsah monitoringu

Moták pochop
V letech 2008–2010 každoročně 3 kontroly na 16 lokalitách v době toku a stavby hnízda (IV. a začátek V.), krmení a vyvádění mláďat (konec V. a VI.–VII.). Využití 2.–4. termínu monitoringu jeřába popelavého.

Jeřáb popelavý
V letech 2008–2010 každoročně kontroly všech vhodných lokalit ve 4 etapách hnízdění (podrobně viz text druhu).

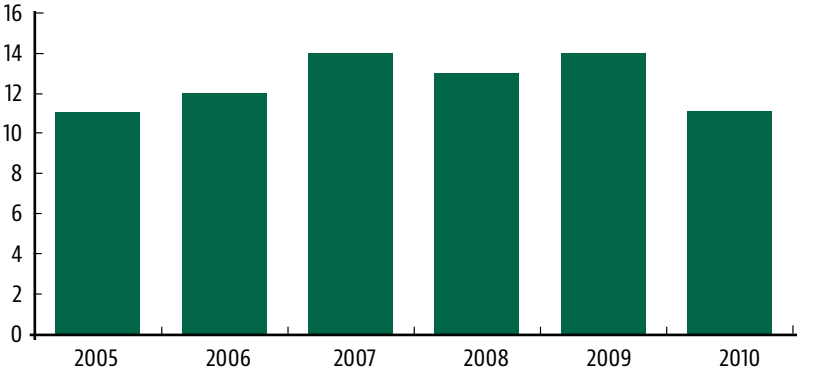
Výsledky monitoringu

Moták pochop
2008: 13 párů na 11 lokalitách, z toho 10 párů s mláďaty,
2009: 14 párů, z toho 8 párů s mláďaty, 11 lokalit,
2010: 11 párů, z toho 9 párů s mláďaty, 9 lokalit.
Početnost druhu v tříletém monitorovacím období byla víceméně vyrovnaná. Ze 16 kontrolovaných lokalit bylo obsazeno střídavě 9–11 lokalit.

Jeřáb popelavý
2008: 3 páry, 1 doložené hnízdění, 2 možná hnízdění,
2009: 5 párů, 1 doložené hnízdění, 1 pravděpodobné a 3 možná hnízdění,
2010: 4 páry, 1 doložené hnízdění, 3 možná hnízdění.
Početnost jedinců v PO mírně narůstá, většinou se ale jedná o nehnízdící ptáky a počet párů obsazujících lokality se výrazně nemění. Obsazeny byly nejen tradiční lokality, jimiž jsou Pilský a Lohovský rybník. Dá se očekávat obsazování nových hnízdních lokalit dospívajícími jedinci. Prvním takovým příkladem bylo pravděpodobné vyhnízdění páru na rybníku Nečas. Další velmi nadějnou hnízdní lokalitou se zdá být rybník Kojetín.

Vývoj populací předmětů ochrany

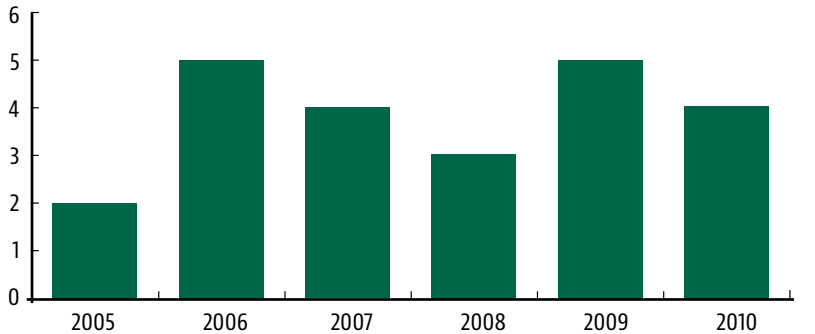
Moták pochop
Podmínky na lokalitách motáka pochopa v PO jsou dlouhodobě stabilní (dodržování výše hladiny vody, stabilita ploch vodního i terestrického rákosí), takže případné výkyvy v počtu hnízdících párů a úspěšnosti hnízdění jsou ovlivněny především počasím v dané hnízdní sezóně (vysoké teploty snižující vodní hladinu, dlouhodobé deště a chladné počasí vedoucí k prochladnutí mláďat).

Počty párů motáka pochopa v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Western Marsh-harrier in 2005–2010.

Jeřáb popelavý

V 90. letech minulého století byly prokázány 3 hnízdní lokality tohoto druhu (rybníky Pilský, Lohovský a Holský). Po nešetrném a nepovoleném odbahnění Holského rybníka v roce 2003 byly jedinými obsazovanými hnízdními lokalitami Pilský a Lohovský. Vzhledem k nepřehlednosti hnízdní lokality na Lohovském rybníku je velmi těžké zdejší hnízdění prokázat. Pravidelně se zde ale v hnízdní době zdržuje pár, který bývá pozorován na loukách u Mrliny u železničního viaduktu s vyvedeným mládětem. V oblasti se každoročně pohybují několikačlenné skupinky nehnízdících jedinců a jsou pozorovány na lokalitách, které poskytují vhodné podmínky pro hnízdění v PO (rybníky Krčský a Jakubský) i jejím blízkém okolí (rybníky Smrkovský u Vysokého Veselí a Smíchov u Slavhostic).

Počty párů jeřába popelavého v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Common Crane in 2005–2010.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Mimo předměty ochrany hnízdilo v letech 2008–2010 v PO pravidelně dalších 15 druhů přílohy I: bukač velký (*Botaurus stellaris*) 2 páry v letech 2008 a 2010, bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 1 pár, čáp černý (*Ciconia nigra*) 3–4 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 1 pár, luňák hnědý (*Milvus migrans*) 2 páry, luňák červený (*Milvus milvus*) 1 pár, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 pár, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) až 15 párů, chřástal

malý (*Porzana parva)* 2–3 páry, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1 pár, žluna šedá (*Picus canus*) 2 páry, datel černý (*Dryocopus martius*) 10 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 5 párů, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 2 páry, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 50–70 párů a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 20 párů. Po ukončení pravidelného sečení luk přiléhajících k rákosinám na severním břehu rybníku Zrcadlo klesly na této lokalitě počty chřástala kropenatého. K poklesu početnosti došlo i u ledňáčka říčního, zcela vymizel lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*). V rámci celostátního monitoringu byli v roce 2008 mapováni bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý. Při sčítání zimujících orlů mořských v I. a II. 2010 bylo zjištěno po 1 ex.

Stav z hlediska ochrany přírody

V letech 2008–2010 v PO nedocházelo k výrazným rušivým vlivům a podmínky stanovené nařízením vlády byly dodržovány. Hlavní dva požadavky obou předmětů ochrany, tj. přítomnost rozlehlých porostů rákosin a stabilní vodní režim na rybnících, jsou v PO splněny díky subjektům hospodařícím na rybnících (Rybářství Chlumec n. Cidlinou, a. s. a město Rožďalovice). Jeřáb popelavý spíše dává přednost rákosinám obklopeným rozvolněným listnatým lesem a nabídka takových lokalit je v PO větší, než dosud využívá (např. Komárovský rybník). Rekultivace rybníka Kojetín byla připravena s ohledem na požadavky ochrany přírody.

Pro hnízda obou druhů představují možné ohrožení poměrně vysoké stavy prasete divokého. Krmiště používaná při lovu by neměla být umísťována v blízkosti hnízdišť jeřábů. Stále zvyšující se rekreační využívání oblasti se v budoucnu může stát významným zdrojem rušení jeřába popelavého. Pro rekreační provozování vodních sportů jsou využívány hlavně velké rybníky (Zrcadlo, Bučický a Nečas).

Podrobné informace poskytuje souhrn doporučených opatření (LACINA et al. 2011).

Zpracovali: K. Čihák, J. Hora, V. Šoltys • Monitoring zajistili: Koordinace: V. Šoltys • Moták pochop, jeřáb popelavý: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys • Bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý: Z. Smolík, F. Stránský, V. Šoltys • Orel mořský – zimování: V. Šoltys.

Řežabinec

Kód: CZ0311035
Rozloha: 108,63 ha
Předmět ochrany: husa velká (*Anser anser*) – letní a podzimní shromaždiště.

Změny v ptačí oblasti

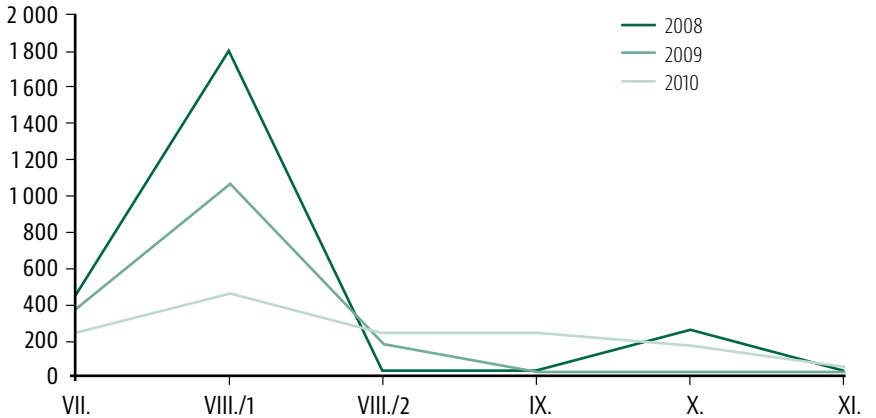
Po celé tříleté období monitoringu byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (HORA et al. 2010b).

Metodika a rozsah monitoringu husy velké

V letech 2008–2010 každoročně 6 hladinových sčítání – po 1 kontrole v VII. a IX.–XI. (vždy kolem poloviny měsíce), 2× v VIII. (1. a 2. polovina měsíce); mimo pravidelný monitoring další 4 sčítání v rámci výše jmenované studie.

Výsledky monitoringu

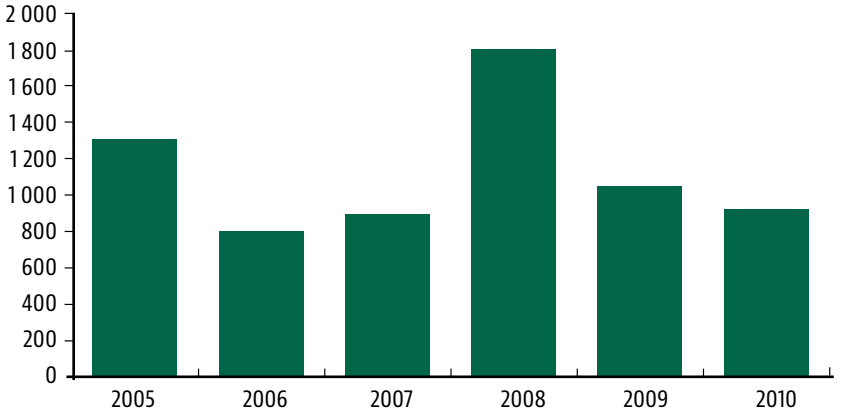
Maximální počty hus na shromaždišti v jednotlivých letech období 2008–2010 byly 1 800, 1 056 a 446 ex. (mimo termíny monitoringu 917 ex.), vždy před zahájením lovu hus (16. 8.).

Sezonní změny početnosti husy velké na letním a podzimním shromaždišti v letech 2008–2010.
Seasonal changes in the number of the Greylag Goose at the Řežabinec pond in summer and autumn of 2008–2010.

Vývoj shromaždiště husy velké

Ve srovnání s obdobím 2005–2007 průměr maximálních stavů v letech 2008–2010 mírně narostl – z 1 000 na 1 260 ex. V desetiletém období 2001–2010 maximální počty (bez započítání roku 2002 s velkou srpnovou povodní) kolísaly mezi 450 v roce 2004 a 1 800 husami v roce 2008.

Maximální počty na shromaždišti husy velké v letech 2005–2010.
The highest numbers of the Greylag Goose at the Řežabinec pond in 2005–2010.

Druhy přílohy I směrnice o ptácích

V letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 10 druhů přílohy I: bukač velký (*Botaurus stellaris*) po 1 páru v letech 2008 a 2009, bukáček malý (*Ixobrychus minutus*) 2 páry v roce 2008, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 1–2 páry, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 1 pár v roce 2008, chřástal malý (*Porzana parva*) každoročně 2 páry, rybák obecný (*Sterna hirundo*) 20–25 párů, rybák černý (*Chlidonias niger*) 1 pár pravděpodobně v roce 2008, v dalších letech jen výskyty v hnízdní době, žluna šedá (*Picus canus*) 1 pár v roce 2009, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 5–7 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 5 párů. Vysokých počtů dosahují hejna volavky bílé (*Egretta alba*) – maxima v jednotlivých letech 121, 81 a 169 ex. V PO zimují 2–4 orli mořští (*Haliaeetus albicilla*). V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý a chřástal malý, v letech 2008–2010 rybák obecný a rybák černý a v lednu a únoru 2010 orel mořský. Výsledky jsou uvedeny v textech dotčených druhů.

Stav z hlediska ochrany přírody

I když se na vlastním rybníku neloví, jsou husy rušeny lovem (od 16. 8.) a kachen (od 1. 9.) „na tahu“ na hranicích úzkého ochranného pásma NPR. Studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (HORA et al. l. c.) prokázala, že tento vliv rušení lovem je velmi významný. S výsledkem studie byli seznámeni myslivečtí hospodáři z honiteb přilehajících k PO. Velikost kolonie rybáka obecného se ustálila mezi 20–25 páry, úspěšnost hnízdění byla však velmi nízká. Hlavní příčinou bylo zaplavování hnízdiště, proto po výlovu na podzim roku 2010 byl v jiné části rybníka navršen nový ostrůvek. Z dosud neobjasněných příčin dochází k postupnému úhynu orobincových porostů.

Zpracovali: J. Hora, J. Šebestian • Monitoring zajistili: Koordinace: J. Šebestian • Husa velká: K. Pecl, J. Šebestian • Bukač velký, bukáček malý, chřástal kropenatý, chřástal malý: J. Šebestian • Orel mořský – zimování: M. Frencl • Rybák obecný, rybák černý: J. Šebestian.

Soutok – Tvrdonicko

Kód: CZ0621027
Rozloha: 9 575,61 ha
Předměty ochrany: čáp bílý (*Ciconia ciconia*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), luňák hnědý (*Milvus migrans*), luňák červený (*Milvus milvus*) – hnízdění, podzimní nocoviště, raroh velký (*Falco cherrug*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), žluna šedá (*Picus canus*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*).

Změny v ptačí oblasti

V roce 2010 a v menší míře i v roce 2009 proběhly v oblasti opakované záplavy. Poměrně tuhé zimy 2009/2010 a 2010/2011 mohly ovlivnit početnost hnízdní populace ledňáčka říčního v následujících letech, jakož i početnost zimující populace orla mořského. V letech 2008–2010 bylo při lesním hospodaření vytěženo každoročně v průměru necelých 60 ha starých porostů na polesí Soutok a necelých 30 ha na polesí Tvrdonice, což se – vzhledem k nevyrovnané věkové skladbě – nepochybně odrazilo či odrazí na početnosti lesních druhů ptáků, včetně předmětů ochrany PO.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp bílý
V letech 2008–2010 každoročně kontroly všech existujících hnízd v době jejich obsazování (IV.), sezení na vejcích (V.) a krmení vzrostlých mláďat (1. polovina VII.).

Včelojed lesní, luňák hnědý, luňák červený, raroh velký
V letech 2008–2010 každoročně kontrola známých hnízd a dohledávání nových hnízd na základě identifikace teritorií v době toku a krmení mláďat.

Ledňáček říční
Celoplošné vyhledávání hnízdišť a teritorií plánované na rok 2010 nemohlo být provedeno kvůli opakovaným záplavám. Byly využity údaje rakouských ornitologů z pohraničního úseku řeky Dyje od Břeclavi po soutok s Moravou.

Žluna šedá, strakapoud prostřední
V roce 2010 v 1. polovině IV. po 1 sčítání na 2 liniích o celkové délce 27,3 km (po jedné v polesí Soutok a polesí Tvrdonice), u žluny šedé rovněž celoplošné mapování okrsků.

Lejsek bělokrký
V letech 2008–2010 každoroční sčítání na bodovém transektu s 20 body, 1 kontrola (2008 a 2010), resp. 2 kontroly (2009); v roce 2010 monitoring populace hnízdící v budkách – kontrola 1 674 budek.

Výsledky monitoringu

Čáp bílý
Početnost čápa bílého během celé periody monitoringu byla stabilní. Nízký počet zahnízdivších i úspěšných párů v roce 2009 byl zjevně způsoben nepříznivým počasím, především dlouhotrvajícími dešti v 2. polovině VI. V tomtéž období také téměř zanikla lesní kolonie na Sekulské Moravě, kde ještě v roce 2004 hnízdilo 9 párů a v letech 2005–2007 2–4 páry.

V letech 2008–2010 tam hnízdil již jen poslední pár (v roce 2009 neúspěšně, ve zbylých letech úspěšně), v roce 2011 již nehnízdil ani ten. Opuštění této kolonie lze dát do souvislosti s blízkostí společného zimního nocoviště orlů mořských (cca 950 m), kde se nedospělí ptáci zdržují nejméně do dubna a při záletech na nocoviště dochází k častým interakcím s čápy, a s blízkostí hnízdiště orlů královských, kteří se v roce 2010 přesunuli blíže k čapí kolonii (na vzdálenost asi 900 m). Podobná situace se v roce 2010 odehrála i ve dvou dalších lesních čapích koloniích na jižní Moravě.

Početnost čápa bílého v lužních lesích v PO Soutok – Tvrdonicko v letech 2008–2010.
HPa: hnízda obsazená párem, HPm: páry s vyvedenými mláďaty.
Numbers of the White Stork in the floodplain forests of the Soutok – Tvrdonicko SPA in 2008–2010.
HPa: nests occupied by a pair, HPm: pair with fledged young.

2008		2009		2010	
HPa	HPm	HPa	HPm	HPa	HPm
38	32	32	21	39	27

Včelojed lesní

Na hnízdní úspěšnost má velký vliv počasí v daném roce. Např. v roce 2008 nebylo ze 4 dohledaných hnízd ani jedno úspěšné, což lze přisoudit nepříznivému počasí (chladno a deštivo) v 2. polovině V. V roce 2009 nebylo včelojedem obsazeno několik tradičních hnízdních lokalit, což mohlo rovněž způsobit nepříznivé počasí na počátku hnízdního období. V roce 2010 pak vzhledem k vysokým srážkovým úhrnům a dlouhému období s nízkými teplotami během hnízdní sezóny byla situace s hnízděním tohoto druhu mimořádně nepříznivá, navíc byly některé lokality v tomto roce (v menší míře i v roce 2009) obtížně přístupné či nepřístupné z důvodu opakovaných záplav, proto mohl být výsledný odhad podhodnocen, především na polesí Tvrdonice. Vzhledem k počasí lze ovšem předpokládat, že většina párů v roce 2010 vůbec nezahnízdila (v celé PO bylo pozorováno jediné vzletné mládě).

Výsledky monitoringu včelojeda lesního v letech 2008–2010.
Results of the European Honey-buzzard monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	Počet teritorií – No. of territories		
	Soutok	Tvrdonicko	Celkem – Total
2008	5–6	4–6	9–12
2009	7	2	9
2010	7	1	8

Luňák hnědý

Během tříleté periody monitoringu byla velikost populace luňáka hnědého v PO víceméně stabilní. Některá hnízdiště byla v roce 2010 (v menší míře i 2009) obtížně přístupná či nepřístupná z důvodu opakovaných záplav, proto byla přímo dohledána jen menší část hnízd a výsledný počet mohl být podhodnocen.

Výsledky monitoringu luňáka hnědého v letech 2008–2010.
Results of the Black Kite monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Soutok			Tvrdonicko			Celkem párů Total number of pairs
	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Celkem Total	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Celkem Total	
2008	7	3	10	3	0	3	13
2009	7	2	9	2	1	3	12
2010	2	12	14	1	1	2	16

Luňák červený

Během tříleté periody monitoringu byla velikost populace luňáka červeného v PO víceméně stabilní. Některá hnízdiště byla v roce 2010 (v menší míře i 2009) obtížně přístupná či nepřístupná z důvodu opakovaných záplav, proto byla přímo dohledána jen menší část hnízd a výsledný počet mohl být podhodnocen.

Výsledky monitoringu luňáka červeného v letech 2008–2010.
Results of the Red Kite monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Soutok			Tvrdonicko			Celkem párů Total number of pairs
	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Celkem Total	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Celkem Total	
2008	4	4	8	1	3	4	12
2009	8	5	13	0	2	2	15
2010	8	4	12	0	1	1	13

Raroh velký

Početnost byla po celé 3 roky stabilní, z nejasných příčin však některé páry nezahnízdily. V roce 2008 hnízdily 3 páry, přičemž u 1 páru bylo v hnízdě nalezeno mrtvé mládě (z náhradního hnízdění) ve stáří asi 30 dnů (nelze vyloučit úhyn jednoho či obou rodičů, popř. otravu kontaminovanou potravou); v roce 2009 ze 4 přítomných párů prokazatelně zahnízdil a úspěšně vyvedl mláďata jen 1 pár, u dalšího páru bylo hnízdění možné a 2 páry obsadily svá teritoria, ale nehnízdily (vliv počasí?); v roce 2010 opět úspěšně vyhnízdil

Výsledky monitoringu raroha velkého v letech 2008–2010.
Results of the Saker Falcon monitoring in 2008–2010.

Rok Year	Počet hnízd No. of nests	Počet teritorií No. of territories	Celkem párů Total no. of pairs	Počet vyvedených mláďat No. of fledged young
2008	3	0	3	6
2009	1	3	4	4
2010	2	1	3	4

1 pár, u druhého uhynula 3 mláďata ve stáří asi 3 týdnů za dlouhodobě chladného a deštivého počasí a 1 pár nezahnízdil.

Ledňáček říční
Na hraničním úseku řeky Dyje (15,5 km) zjistili rakouští ornitologové (M. Schmidt et al. in litt.) v roce 2008 11 párů, v roce 2009 6 párů. V roce 2010 nebylo možné monitoring provést z důvodu opakovaných záplav; předpokládá se, že žádný pár ani nezahnízdil, s jistotou žádný nevyvedl mláďata. Podobná situace byla zřejmě i na české straně.

Žluna šedá
V celé PO bylo v roce 2010 identifikováno celkem min. 17 teritorií (odhad 25–30 párů), z toho min. 13 (odhad 15–20 párů) na polesí Soutok a 4 (odhad do 10 párů) na polesí Tvrdonice.

Výsledky sčítání žluny šedé na liniích pro monitoring strakapouda prostředního v roce 2010 a jejich porovnání s výsledky roku 2007.
Results of the Grey-faced Woodpecker counts carried out in 2010 at the lines for the Middle Spotted Woodpecker monitoring and a comparison to the results from 2007.

Linie Line	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		2010	2007	2010	2007
Soutok	13,2	3	2	2,3	1,5
Tvrdonicko	14,1	2	2	1,4	1,4
Celkem – Total	27,3	5	4	1,8	1,5

Strakapoud prostřední
Na obou liniích byli ptáci sčítáni pouze v 1. termínu (1. polovina IV.); ve 2. termínu (přelom IV. a V.) sčítání provedeno nebylo z důvodu dlouhodobé nepřízně počasí a silné vytíženosti monitoringem dalších druhů.

Výsledky sčítání strakapouda prostředního na liniích v roce 2010 a jejich porovnání s výsledky roku 2007.
Results of the Middle Spotted Woodpecker counts at the lines carried out in 2010 and a comparison to the results from 2007.

Linie Line	Délka (km) Length (km)	Počet teritorií No. of territories		Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	
		2010	2007	2010	2007
Soutok	13,2	23	19	17,4	14,4
Tvrdonicko	14,1	16	24	11,3	17,0
Celkem – Total	27,3	39	43	14,3	15,8

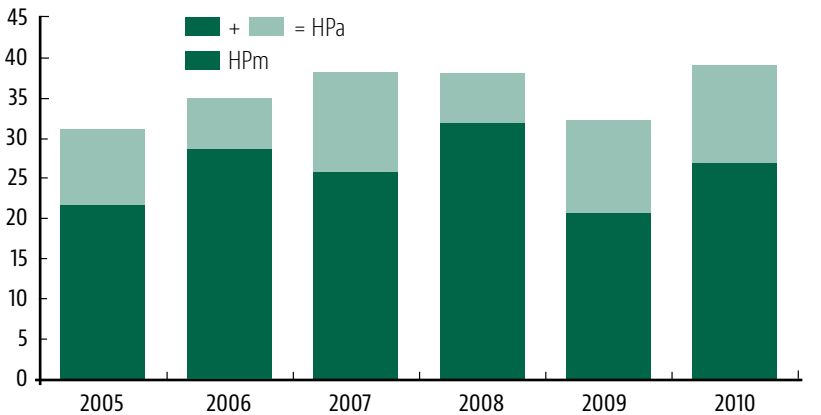
Lejsek bělokrký
V roce 2010 bylo obsazeno 724 (43,2 %) z 1 674 kontrolovaných budek. Výsledky sčítání na bodovém transektu byly zejména co do hodnoty frekvence velice vyrovnané po všechny 3 roky.

Výsledky sčítání lejska bělokrkého na bodovém transektu v letech 2008–2010.
Results of the Collared Flycatcher counts at point transects in 2008–2010.

	1. termín – 1st term				2. termín – 2nd term
	2008	2009	2010	Celkem – Total	2009
Počet transektů – No. of transects	1	1	1	3	1
Počet bodů – No. of points	20	20	20	60	20
Počet obsazených bodů No. of occupied points	11	11	11	33	8
F %	55,0	55,0	55,0	55,0	40,0
Počet ex. – No. of individuals	11	14	11	36	9
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	0,55	0,70	0,55	0,60	0,45

Vývoj populací předmětů ochrany

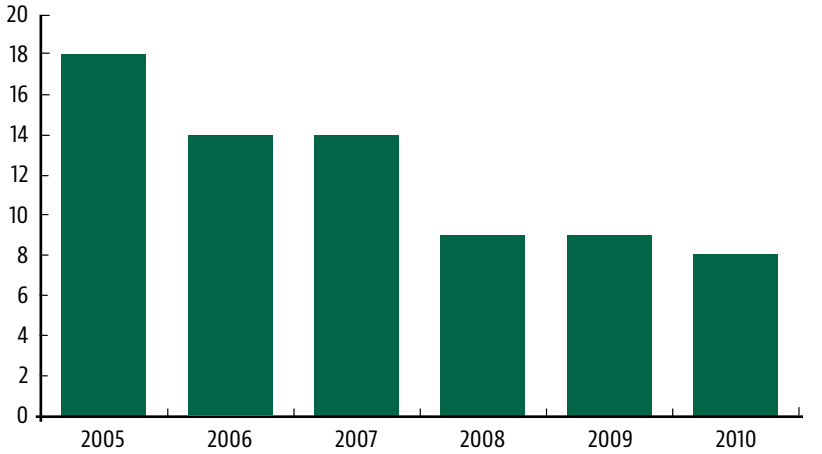
Čáp bílý
Během 6 let monitoringu byla populace čápa bílého v PO stabilní, předchozí výrazný pokles se tedy již zastavil a fluktuace byly spíše způsobeny počasím v jednotlivých letech, popř. průběhem záplav, které zase ovlivňují potravní nabídku. Na rakouské straně v celém území March-Thaya Auen (tj. luhy Dyje a Moravy až po soutok s Dunajem) byla v období let 2005–2010 populace čápa bílého stabilní a její velikost se pohybovala mezi 66 a 71 páry (T. Zuna-Kratky in litt.).

Počty obsazených (HPa) a úspěšných (HPm) hnízd čápa bílého v letech 2005–2010.
Numbers of occupied (HPa) and successful (HPm) nests of the White Stork in 2005–2010.

Včelojed lesní

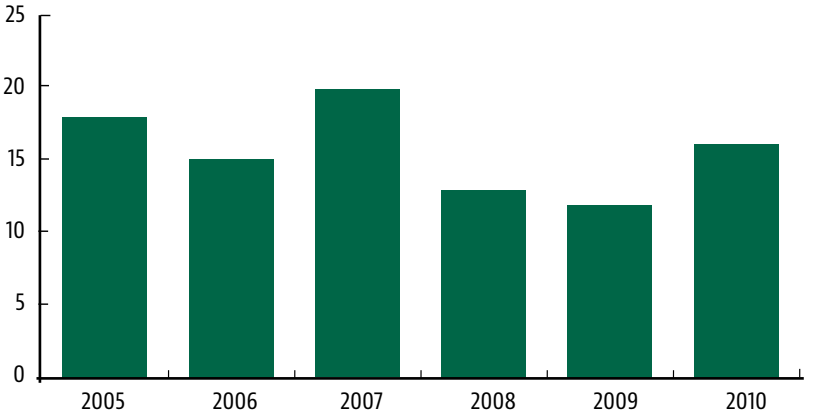
Oproti předchozí periodě monitoringu došlo ke značnému poklesu. V letech 2009 a 2010 jej lze zdůvodnit především nepříznivým počasím.

Počty párů včelojeda lesního v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2006 14–15 párů a v roce 2008 9–12 párů, v grafu použity spodní hranice.
Numbers of pairs of the European Honey-buzzard in 2005–2010.
Note: 14–15 pairs in 2006 and 9–12 pairs in 2008; lower values used in the graph.

Luňák hnědý

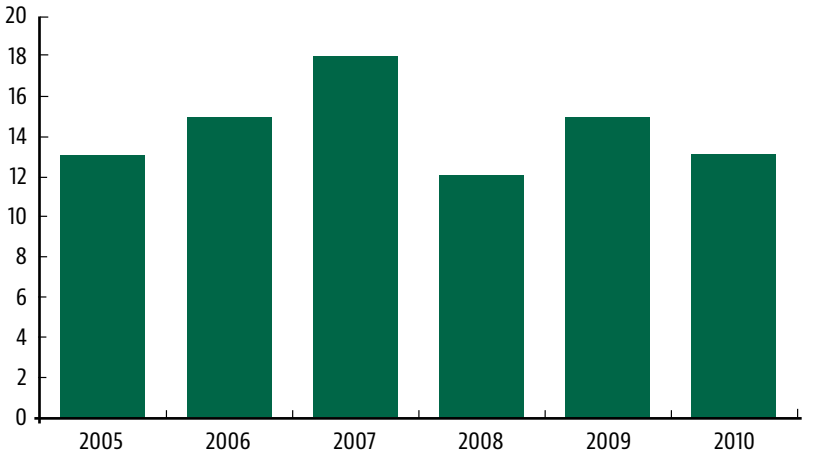
Během 6 let monitoringu byla velikost populace luňáka hnědého v PO kolísající či mírně klesající. Luňák hnědý je oproti luňáku červenému více vázán na staré lužní porosty, především v bezprostřední blízkosti vodních toků (viz např. HORÁK 2002).

Počty párů luňáka hnědého v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Black Kite in 2005–2010.

Luňák červený

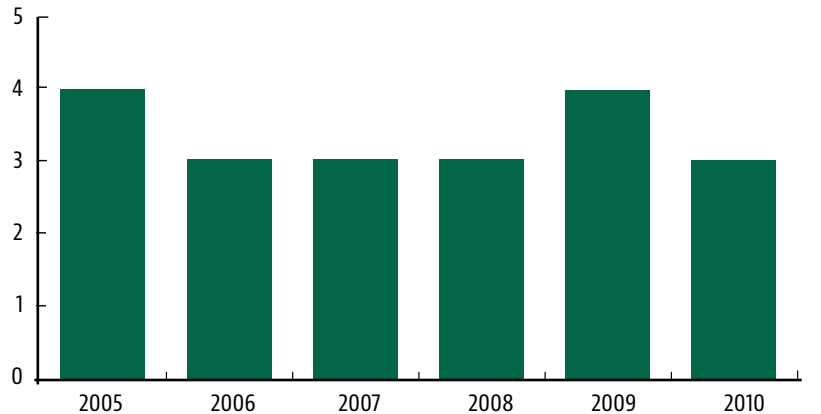
Během 6 let monitoringu byla populace luňáka červeného v PO přes určité meziroční výkyvy stabilní.

Počty párů luňáka červeného v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Red Kite in 2005–2010.

Raroh velký

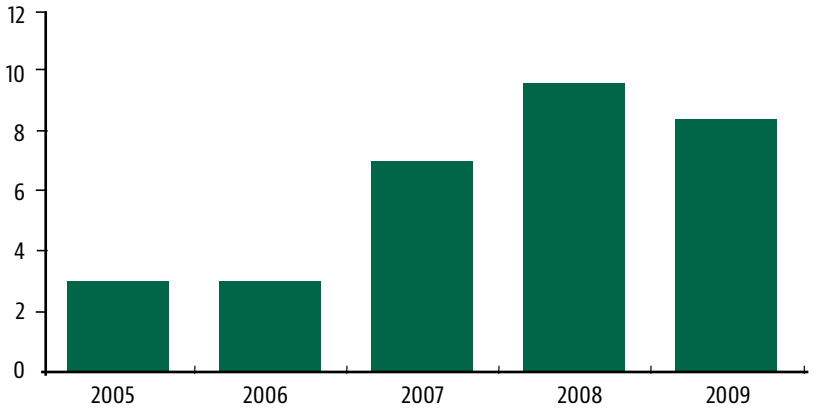
Velikost populace raroha velkého v PO je sice dlouhodobě stabilní (2005–2010 ve 4 letech 3 páry a 2× 4 páry), produktivita ovšem ve druhé periodě monitoringu výrazně poklesla: zatímco v letech 2005–2007 bylo úspěšně vyvedeno 25 mláďat, v letech 2008–2010 to bylo pouhých 14 mláďat.

Počty párů raroha velkého v letech 2005–2010.
Numbers of pairs of the Saker Falcon in 2005–2010.

Ledňáček říční

Populace ledňáčka v PO velmi výrazně fluktuuje v závislosti na teplotním průběhu zim a průběhu záplav v jednotlivých letech; záplavy navíc znemožňují důsledný monitoring, relevantní údaje jsou k dispozici pouze z pohraničního úseku řeky Dyje díky intenzivnímu cílenému monitoringu rakouských kolegů.

Počty párů ledňáčka říčního na hraničním úseku Dyje v letech 2005–2009 (M. Schmidt et al. in litt.).
Numbers of pairs of the Kingfisher at the border section of the Dyje river in 2005–2009.

Žluna šedá

Výsledky na obou monitorovaných liniích v letech 2007 i 2010 byly vyrovnané, avšak při celoplošném průzkumu byl na polesí Soutok zaznamenán pokles ze 17–20 teritorií (odhad 25 párů) na 13 teritorií (odhad 15–20 párů), který lze přičíst pokračující těžbě starých porostů.

Strakapoud prostřední

Zjištěné výsledky ukazují v porovnání s 1. periodou monitoringu buď na stabilní populaci nebo mírný pokles v reakci na pokračující těžbu starých porostů. Interpretace výsledků z pouhých 2 linií pro celou PO je však obtížná.

Lejsek bělokrký

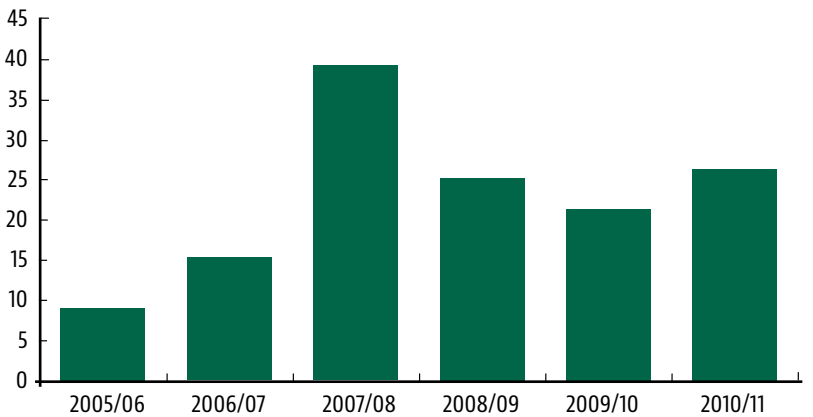
Podle výsledků ze sčítání na bodovém transektu v rámci JPSP došlo v letech 2008–2010 oproti 1. periodě monitoringu 2005–2007 k výraznému poklesu početnosti (u tříletého průměru hodnot frekvence o třetinu a u tříletého průměru počtu ex./1 bod téměř na polovinu), což může být způsobeno pokračující těžbou starých porostů. Výsledky z jediné linie však nelze zobecnit pro celou PO. Obsazenost budek byla v roce 2007 a 2010 poměrně vyrovnaná, 46,4 %, resp. 43,2 %.

Porovnání výsledků sčítání lejska bělokrkého na bodovém transektu v letech 2005–2010 (1. termín).
Comparison of the results of the Collared Flycatcher counts at point transects in 2005–2010 (1st term).

Rok – Year	2005	2006	2007	2005–2007	2008	2009	2010	2008–2010
F %	85,0	85,0	80,0	83,3	55,0	55,0	55,0	55,0
Počet ex./1 bod No. of individuals per point	1,10	1,15	0,95	1,10	0,55	0,70	0,55	0,60

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 9 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO Soutok – Tvrdonicko hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 9 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) v letech 2008–2010 každoročně 2 prokázaná hnízdění a další 1–2 předpokládané páry, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) v letech 2008–2010 každoročně 2–3 páry (přičemž u 3. páru se pravděpodobně jednalo pouze o fenomén tzv. „zimního hnízda“), orel královský (*Aquila heliaca*) v letech 2008 a 2009 1 pár a v roce 2010 2 páry, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) pouze v roce 2010 (5–6 volajících ♂♂), chřástal polní (*Crex crex*) 8 volajících ♂♂ (2008), v obou letech 2009 a 2010, kdy neprobíhal řádný monitoring, odhad 10–15 ♂♂, výr velký (*Bubo bubo*) – prokázané hnízdění v roce 2009 a opakované registrace i v letech 2008 a 2010 a dále datel černý (*Dryocopus martius*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) a ťuhýk obecný (*Lanius collurio*), u kterých není dostatek dat pro přesnější odhad. Oproti předchozím letům zřejmě nehnízdil chřástal malý (*Porzana parva*), který byl zastižen pouze v roce 2009 – 1 volající ♂ počátkem VII. a tedy zřejmě již na průtahu. V území zimuje ve významném počtu orel mořský – od zimy 2004/2005 vzestup z 8–9 ex. na 39 ex. v zimě 2007/2008, během zim 2008/2009 až 2010/2011 stabilní početnost v rozmezí 21–26 ex. Na rozdíl od předešlých let nebylo ve druhé periodě monitoringu zjištěno společné nocování motáků pilichů (*Circus cyaneus*), vyskytovali se pouze jednotliví ptáci, stejně jako u kalouse pustovky (*Asio flammeus*). V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 chřástal kropenatý, chřástal malý a chřástal polní, v roce 2009 čáp černý a v roce 2010 datel černý, každoročně jsou monitorováni orel mořský (hnízdění i zimování), orel královský a zimní shromaždiště motáka pilicha a kalouse pustovky.

Nejvyšší počty orla mořského v zimách 2005/2006–2010/2011.
The highest numbers of the White-tailed Eagle in the winters of 2005/2006–2010/2011.

Stav z hlediska ochrany přírody

Na základě vyhodnocení dvou period monitoringu je stav z hlediska ochrany přírody nepříznivý u všech rozptýleně hnízdících lesních druhů vázaných na staré lužní porosty, tj. žluny šedé, strakapouda prostředního a lejska bělokrkého. Zde se jednoznačně odráží nevyrovnaná věková skladba a úbytek starých porostů při lesních těžbách. Stav čápa bílého je možno považovat za příznivý – úbytek se zastavil, populace je stabilní a odrážejí se na ní pouze vlivy počasí. Opuštění kolonie na Sekulské Moravě kvůli blízkému nocovišti orlů mořských a hnízdu orla královského se na celkové početnosti čápa bílého neprojevilo.

Podobně u ledňáčka říčního je stav příznivý, jeho populaci ovlivňuje především průběh záplav a průběh zim, ale s výjimkou plánů na regulace řek, popř. na povolení turistického splavnění řeky Dyje, není tento druhy antropicky ohrožen. Z dravců lze stav z hlediska ochrany přírody považovat za příznivý u včelojeda lesního (pokles během 2. periody monitoringu lze přisoudit především počasí), raroha velkého (populace stabilní, nízká hnízdní úspěšnost rovněž způsobena počasím) a luňáka červeného. U luňáka hnědého se již jedná o stav nepříznivý, což koresponduje jak s klesajícím trendem v celé ČR, tak s větší závislostí tohoto druhu na starých lužních porostech (HORÁK l. c).

Z dalších druhů splňují kritéria pro zařazení mezi předměty ochrany PO orel královský a orel mořský. Orel královský stále nebyl zařazen mezi zvláště chráněné druhy živočichů, což představuje úskalí při zajištění jeho účinné ochrany.

Pro období 2010–2019 platí nový lesní hospodářský plán, který však byl schválen až v polovině roku 2011. Do jeho přípravy aktivně zasahovala i AOPK ČR, které se podařilo do něj zapracovat některé, zdaleka však ne všechny, potřebné požadavky. Vybrané starší porosty – významná ptačí hnízdiště – budou ponechány bez zásahu nebo v nich bude obnova odložena nejméně o jedno decenium (dohromady cca 500 ha). Při obnovních těžbách jsou (již od podzimu 2007) ponechávány výstavky v průměrném počtu 10 ks na hektar (HORAL & RIEDL 2009) a je omezeno používání celoplošné přípravy půdy, spojené s hloubkovým frézováním. Bohužel se nepodařilo prosadit požadavek prodloužení obmýtí u hlavních hospodářských dřevin, především u dubu (ze 140 na 160 let), který z hlediska ochrany ptáků považujeme rovněž za klíčový. Navíc je třeba si uvědomit, že výše uvedená opatření nepatří mezi tzv. závazné ukazatele LHP.

V roce 2009 byly zahájeny práce na přípravě vyhlášení nové chráněné krajinné oblasti (s pracovními názvy „Soutok“ nebo „Dolní Pomoraví“, viz např. HORAL, RIEDL a kol. 2009), která by zahrnula celou PO Soutok – Tvrdonicko a dále evropsky významnou lokalitu Nivu Dyje (tj. lužní lesy podél řeky Dyje mezi Novými Mlýny a Břeclaví). Bohužel tyto práce byly přerušeny a další osud návrhu je nejistý. Zřízení CHKO považujeme za krok, který by mohl významně posílit funkční ochranu ptáků i ochranu přírody obecně v tomto území.

Podrobné informace o stavu populací druhů, které jsou předmětem ochrany PO, o nárocích těchto druhů, ohrožujících faktorech a navrhovaných opatřeních poskytuje Souhrn doporučených opatření (HORAL & HORÁK 2011).

Zpracovali: J. Hora, D. Horal • Monitoring zajistili: Koordinace: D. Horal • Čáp bílý: D. Horal, J. Macháček, J. Zaňát • Včelojed lesní, luňák hnědý, luňák červený, raroh velký: D. Horal • Ledňáček říční: D. Horal (ve spolupráci s rakouskými kolegy) • Žluna šedá, strakapoud prostřední: D. Horal • Lejsek bělokrký: J. Chytil, F. Krause • Čáp černý: D. Horal • Orel mořský, orel královský: D. Horal • Moták pilich a kalous pustovka (zimní shromaždiště): D. Horal • Chřástal malý, chřástal kropenatý, chřástal polní: D. Horal.

Střední nádrž Vodního díla Nové Mlýny

Kód: CZ0621030
Rozloha: 1 047,5 ha
Předměty ochrany: orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) – zimování, rybák obecný (*Sterna hirundo*), shromaždiště vodních ptáků: husa velká (*Anser anser*), husa běločelá (*A. albifrons*), husa polní (*A. fabalis*), vodní ptáci v počtu vyšším než 20 000 ex.

Změny v ptačí oblasti

Po celé tříleté období monitoringu byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (Hora et al. 2010b).

Metodiky a rozsah monitoringu

Orel mořský – zimování
V letech 2008–2010 v období XI.–II. 1× měsíčně při pravidelném sčítání zimujících vodních ptáků + 3× při ranním rozletu hus.

Rybák obecný
V letech 2008–2010 každoročně 2× sčítání hnízd v kolonii, okolo 1. 6. a 20. 6., dále 3 kontroly stavu hnízdiště v rámci sčítání vodních ptáků.

Vodní ptáci (vč. husy velké, husy běločelé a husy polní)
V letech 2008–2010 celoročně 1× měsíčně (vždy okolo poloviny měsíce) hladinové sčítání, husy navíc sčítány při ranním rozletu 1× měsíčně v XII.–II.

Výsledky monitoringu

Orel mořský – zimování
V zimách 2008/2009–2010/2011 bylo nejvíce zimujících orlů mořských napočítáno v poslední monitorované zimě, v lednu a únoru 2011, naopak nejméně jich bylo v zimě 2008/2009.

Počty zimujících orlů mořských v průběhu jednotlivých zim a počátkem jara.
Numbers of wintering White-tailed Eagles throughout the winter and early spring.

	XI.	XII.	I.	II.	III.
2008/2009	0	1	1	7	5
2009/2010	1	6	12	12	10
2010/2011	1	9	19	17	1
Průměr – Average	0,7	5,3	10,7	12,0	5,3

Rybák obecný

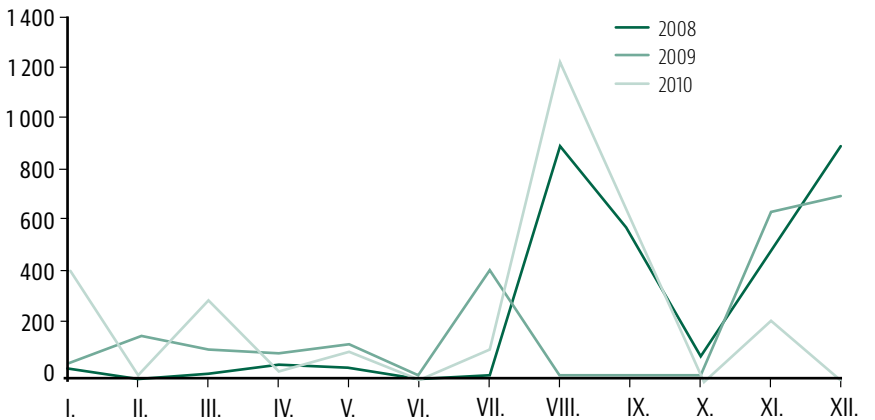
Hnízdění rybáků obecných na Střední nádrži v letech 2008–2010 lze charakterizovat jako velice špatné co do počtu hnízdících párů i úspěšnosti hnízdění. V roce 2008 klesl počet hnízd na nejnižší úroveň v historii pravidelného hnízdění rybáků na nádrži (od r. 1982) – dne 12. 6. 34 hnízd, z toho 4 opuštěná, desítky vajec mimo hnízda a jen 4 mláďata. V roce 2009 nebyla situace o mnoho lepší – dne 3. 6. 48 hnízd s vejci, později většina vajec zničená či vyplavená vlnami a napočítáno celkem 13 mláďat. Teprve v roce 2010 po předchozích úpravách hnízdišť počet hnízd vzrostl na 89, mimo hnízda bylo méně vajec, ale úspěšnost hnízdění byla nižší kvůli chladnému a deštivému počasí.

Husa velká

Výsledky monitoringu potvrdily, že význam Střední nádrže jako shromaždiště husy velké poklesl na úkor Lednických rybníků. Maxima se v tříletém monitorovacím období pohybovala v rozmezí 700–1 230 ex., při začlenění údajů mimo termíny monitoringu mezi 1 400 až 2 500 hus, přičemž tyto hodnoty byly dosahovány, na rozdíl od Lednických rybníků, i v době lovu hus. S poklesem významu letního shromaždiště se zřejmě snížila i atraktivita lovu hus velkých na březích rozlehlé nádrže. Změny početnosti husy velké v závislosti na rušení lovem v letech 2008–2010 analyzovali HORA et al. (2010b).

Nejvyšší počty husy velké v době letního a podzimního shromažďování v letech 2008–2010.
The highest numbers of the Greylag Goose recorded during the summer and autumn gathering periods of 2008–2010.

	2008		2009		2010	
	Datum Date	Počet ex. No. of individuals	Datum Date	Počet ex. No. of individuals	Datum Date	Počet ex. No. of individuals
Monitoring	14. 8.	900	11. 12.	700	16. 8.	1 230
Mimo monitoring Outside the monitoring	22. 8.	2 503	7. 9.	1 542	15. 9.	1 400

Sezonní změny početnosti husy velké v letech 2008–2010.
Seasonal changes in the numbers of the Greylag Goose in 2008–2010.

Husa běločelá, husa polní

Počty hus běločelých a hus polních v jednotlivých zimách výrazně kolísaly, především v závislosti na zamrznutí nádrže, sněhové pokrývce a potravní nabídce na okolních zemědělských pozemcích. Nepříznivá pro zimování byla zima 2009/2010 s nízkými teplotami a vysokou sněhovou pokrývkou.

Změny početnosti severských hus (husy běločelé a husy polní vč. neurčených ex.) v průběhu jednotlivých zim 2008/2009–2010/2011.
Changes in the numbers of northern goose species (Greater White-fronted Goose, Bean Goose and undetermined individuals) throughout the winters of 2008/2009–2010/2011.

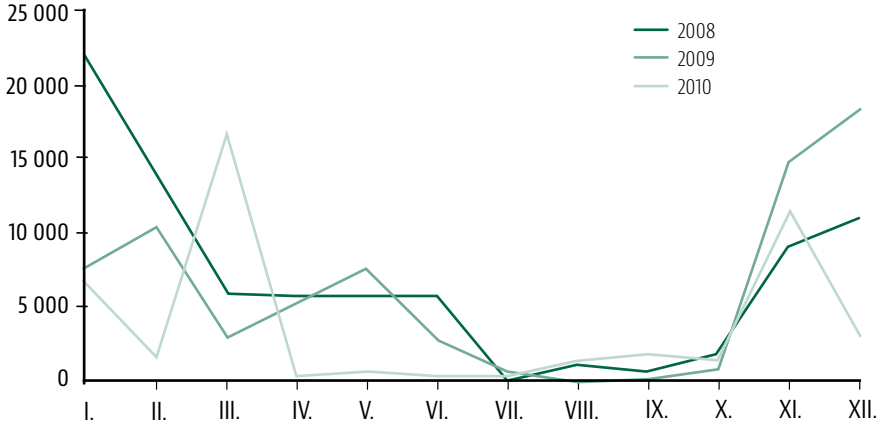
	XI.	XII.	I.	II.	III.
2008/2009	3 500	5 000	5 000	8 870	1 950
2009/2010	6 100	14 500	4 400	0	2 900
2010/2011	3 900	0	12 000	10 000	5 240

Změny početnosti husy běločelé a husy polní v průběhu jednotlivých zim 2008/2009–2010/2011.
? – u všech či části hus nerozlišeny druhy.
Changes in the numbers of the White-fronted Goose and Bean Goose throughout the winters of 2008/2009–2010/2011.
? – all or some of the geese were not identified to a specific species.

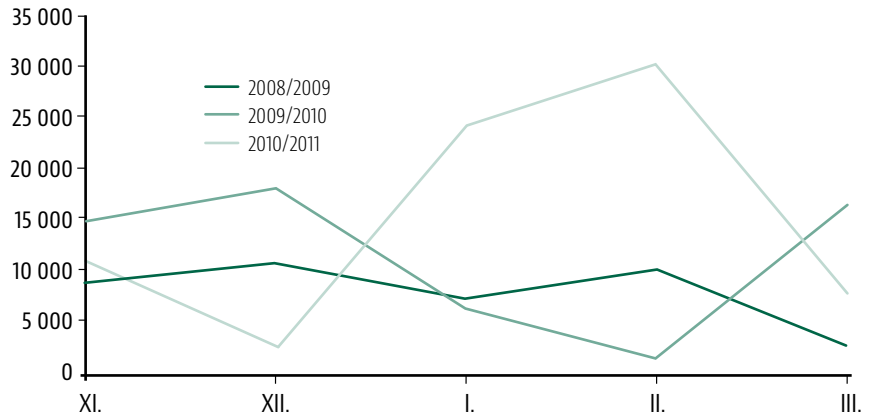
Zima – Winter	Druh – Species	XI.	XII.	I.	II.	III.
2008/2009	Husa běločelá White-fronted Goose	3 400	4 700	4 500	8 100	1 950
	Husa polní Bean Goose	100	300	500	770	0
2009/2010	Husa běločelá White-fronted Goose	5 700	12 500	400	0	100
	Husa polní Bean Goose	400	2 000	4 000	0	2 800
2010/2011	Husa běločelá White-fronted Goose	1 800	0	?	?	?
	Husa polní Bean Goose	400	0	?	?	?

Vodní ptáci

Kritérium nejméně 20 000 vodních ptáků bylo při započítání celé zimy 2010/2011 překročeno v lednu 2008 a poté až v lednu a únoru 2011, kdy se na nádrži shromáždil mimořádně vysoký počet kachen divokých – 11 100, resp. 19 300 ex.

Sezonní změny početnosti shromažďujících se vodních ptáků v letech 2008–2010.
Seasonal changes in the numbers of congregatory waterbirds in 2008–2010.

Změny početnosti vodních ptáků v zimách 2008/2009–2010/2011 (vč. III.).
Seasonal changes in the numbers of waterbirds in the winters of 2008/2009–2010/2011 (including March).

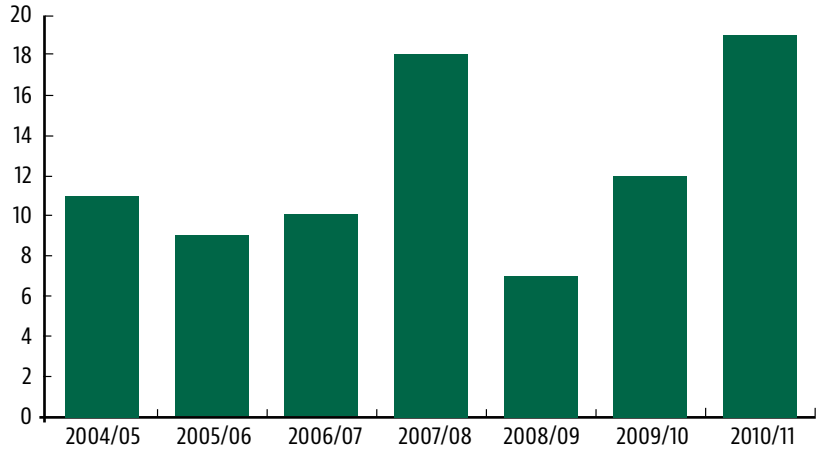
Vývoj populací předmětů ochrany

Orel mořský

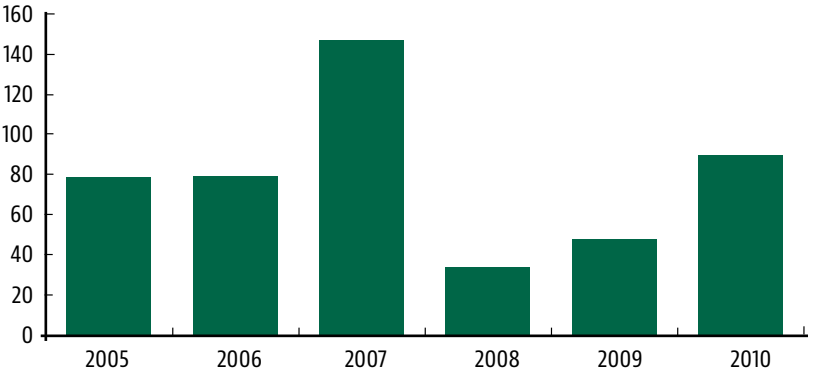
Počínaje zimou 2004/2005 počty orlů mořských zdržujících se v zimě na Střední nádrži poklesly zhruba na polovinu, což zřejmě souvisí se vznikem zimoviště na Soutoku a zvyšováním počtu orlů na něm právě od uvedené zimy (Hora et al. 2010a). Tomu nasvědčuje i skutečnost, že počty orlů zimujících na jižní Moravě jinak rostou (Mrlík 2010).

Rybák obecný

V období 2008–2010 stavy rybáků obecných oproti předchozí tříleté periodě monitoringu poklesly, při vyjádření trendu tříletými průměry ze 101 na 57 hnízd, tj. 1,8×. Ve srovnání s průměrným počtem 233 párů v letech 1995–2001 (nepřetržitě přes 200 párů) je to však pokles čtyřnásobný. V roce 2002 počty rybáků náhle poklesly pod 100 párů a od té doby se přes tuto hranici dostaly jen nepatrně 2× a na nádrži hnízdí průměrně 82 párů.

Nejvyšší počty orlů mořských v zimách 2004/2005–2010/2011.
The highest numbers of the White-tailed Eagle in the winters of 2004/2005–2010/2011.

Počty hnízd rybáka obecného v letech 2005–2010.
Numbers of nests of the Common Tern in 2005–2010.

Husa velká

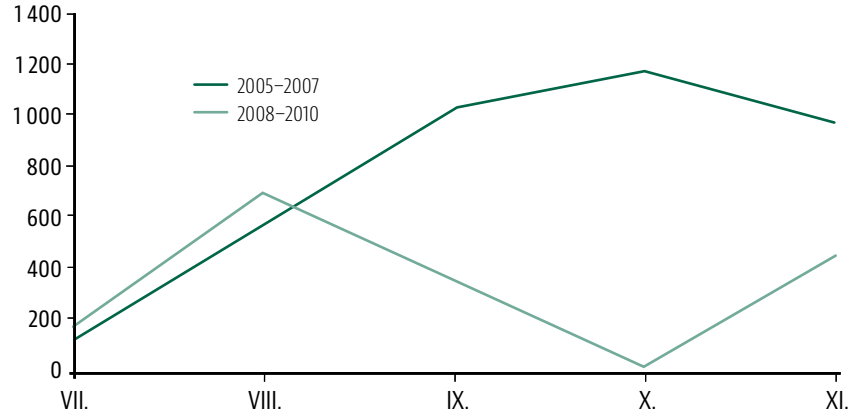
Monitoring potvrdil snížení významu Střední nádrže jako letního shromaždiště husy velké, které trvá od roku 2000 (MACHÁČEK et al. 2008).

Husa běločelá, husa polní

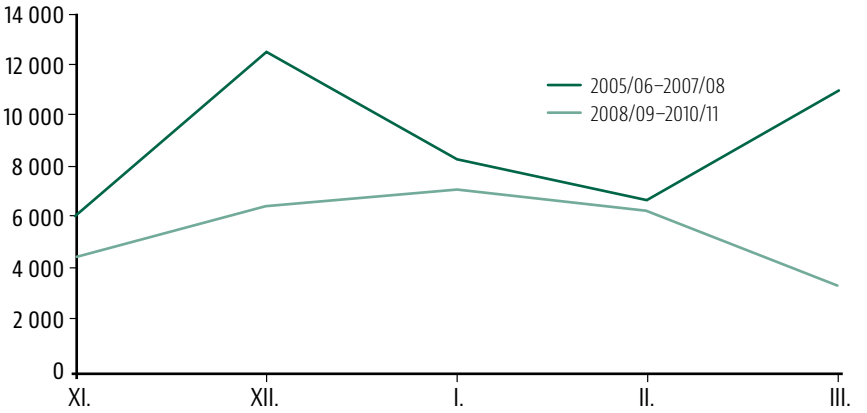
Početnost severských hus zimujících na Střední nádrži kolísá především v závislosti na zamrznutí hladiny, sněhové pokrývce a aktuální potravní nabídce na okolních zemědělských pozemcích. Významný vliv může mít i nadměrné rušení lovem.

Vodní ptáci

Ve srovnání s předcházejícími třemi zimami byla v zimách 2008/2009 – 2010/2011 jen v jedné zimě překročena hranice 20 000 ex. Jarní početnost je ovlivňována sílou průtahu severských hus v III., podzimní početnost pak příletem hus v XI. Na snižování jarních a letních stavů vodních ptáků se podílel pokračující pokles v počtu hnízdících racků chechtavých. Za posledních 20 let se snížil počet hnízdících párů více než 8× (z 19 853 v roce 1991 na 2 385 v roce 2010).

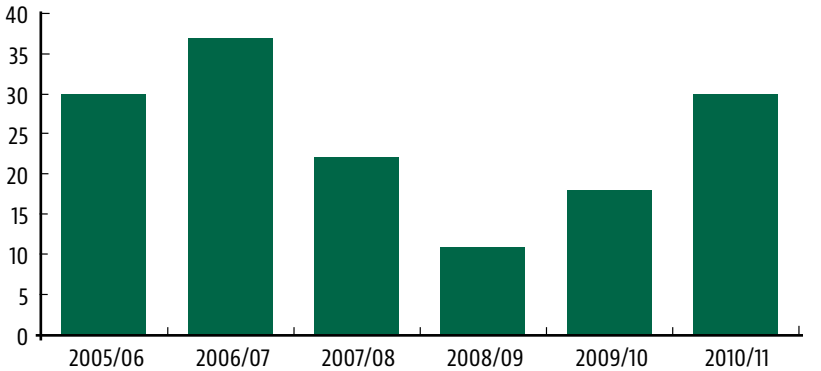
Sezonní změny početnosti husy velké v době shromažďování, vyjádřené tříletými měsíčními průměry v letech 2005–2007 a 2008–2010.
Seasonal changes in the numbers of the Greylag Goose during the gathering expressed as 3-month averages in 2005–2007 and 2008–2010.

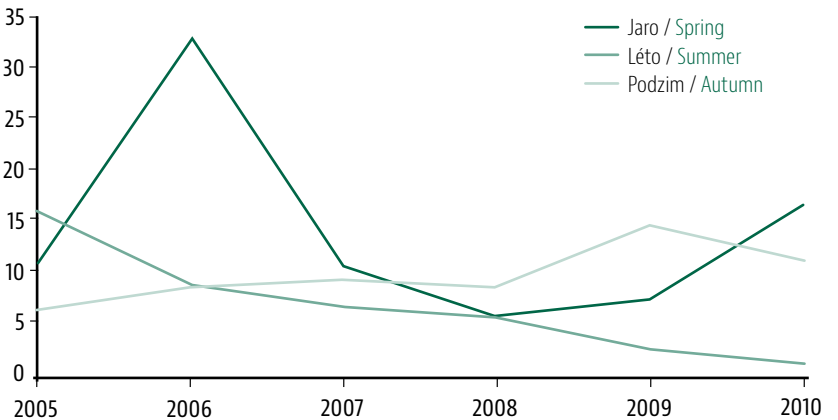
Sezonní změny početnosti severských hus, vyjádřené tříletými měsíčními průměry v zimách 2005/2006–2007/2008 a 2008/2009–2010/2011.
Seasonal changes in the numbers of the northern goose species expressed as 3-month averages in the winters of 2005/2006–2007/2008 and 2008/2009–2010/2011.

Nejvyšší stavy severských hus v zimách 2005/2006–2010/2011.
The highest numbers of the northern goose species in the winters of 2005/2006–2010/2011.

Zima – Winter	2005/06	2006/07	2007/08	Průměr Average	2008/09	2009/10	2010/11	Průměr Average
Datum – Date	19. 3.	19. 12.	11. 1.		17. 2.	11. 12.	14. 1.	
Počet ex. No. of individuals	25 000	20 200	14 500	19 900	8 900	14 500	12 000	11 800

Nejvyšší počty vodních ptáků (v tisících) v zimách 2005/2006–2010/2011.
The highest numbers of waterbirds (in thousands) in the winters of 2005/2006–2010/2011.

Nejvyšší počty vodních ptáků (v tisících) na jaře, v létě a na podzim v letech 2005–2010.
The highest numbers of waterbirds (in thousands) in the spring, summer and autumn in 2005–2010.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě rybáka obecného v letech 2008–2010 v PO hnízdily nebo pravděpodobně hnízdily další 4 druhy přílohy I: moták pochop (*Circus aeruginosus*) 1–3 páry, racek černohlavý (*Larus melanocephalus*) 0–3 páry v roce 2008, 19 hnízd a 1 pravděpodobně hnízdící pár v roce 2009 a 1–2 páry v roce 2010, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 1 pár, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 1 pár. Mezi zimujícími druhy byli v PO zaznamenáni berneška rudokrká (*Branta ruficollis*) max. 6 ex. 11. 2. a 17. 2. 2009 a morčák malý (*Mergellus albellus*) max. 32 ex. 16. 3. 2010. V rámci celostátního monitoringu byl monitorován každoročně racek černohlavý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Kritická situace, v které se nachází rybák obecný, se v roce 2008 a 2009 ještě více prohloubila, a i když se v roce 2010 po provedení úprav hnízdišť počet hnízdících párů zvýšil, je stav stále nepříznivý a trvá již 10 let. Možné zlepšení se očekává od vybudování nových ostrovů, projekt je ale pouze ve fázi úvah. Význam nádrže jako letního shromaždiště husy velké dále poklesl ve prospěch Lednických rybníků a zřejmě i Pohořelických rybníků, nic-

méně na podzim se počty zvyšují. Počty zimujících severských hus značně kolísají v závislosti na průběhu zim a představují hlavní podíl v celkovém počtu vodních ptáků zdržujících se v zimě na nádrži. I nadále lze však stav husy běločelé a husy polní hodnotit jako příznivý. Totéž platí i pro zimujícího orla mořského, i když jeho počty poklesly se vznikem nového zimoviště v PO Soutok – Tvrdonicko. Celkové stavy vodních ptáků dále poklesly v jarním a letním období, na čemž se hlavně podílí trvalý pokles počtu hnízdících párů racka chechtavého (za 20 let o 17 500 párů).

Zpracovali: J. Hora, J. Chytil, P. Macháček • Monitoring zajistili: J. Chytil, P. Macháček.

Šumava

Kód: CZ0311041
Rozloha: 97 492,99 ha
Předměty ochrany: čáp černý (*Ciconia nigra*), jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*), tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*), chřástal polní (*Crex crex*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), datel černý (*Dryocopus martius*), datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*).

Změny v ptačí oblasti

Po větrné smršti v lednu 2007 byly některé plochy lesních porostů zejména ve vrcholových partiích ponechané bez zásahu, v jiných částech PO docházelo k rozsáhlým asanacím polomů a lesních porostů následně postižených kůrovcovou gradací. Koncem roku 2010 Nejvyšší správní soud zrušil 7 nařízení Správy NP a CHKO Šumava z roku 2009, kterými byla vymezena „území s omezeným vstupem“ s cílem zajistit klidový režim v cenných částech NP mimo první zóny.

Metodiky a rozsah monitoringu

Čáp černý
V letech 2008–2010 kontrola známých hnízd, registrace teritorií a vyhledávání nových hnízd.

Jeřábek lesní
V roce 2010 po 1 sčítání v hnízdním období (zač. V.– 2. dekáda VI.) na 14 liniích o celkové délce 110,6 km, v VII. na 1 linii 12,9 km a na podzim (IX.–X.) na 8 liniích o celkové délce 44,2 km.

Tetřívek obecný
V letech 2008–2010 každoroční sčítání na tokaništích. V letech 2008 a 2010 kontrola všech známých tokanišť na celém území PO, v roce 2009 nekontrolováno několik tokanišť v jihočeské části PO.

Tetřev hlušec
V letech 2008–2010 každoročně jarní sčítání kohoutů a slepic (pol. III. až pol. V.): v roce 2008 Kvildské pláně v centrální části Šumavy a Trojmezná v jižní části území (celkem 610 ha), 2009 celá západní část – Královský hvozd, Kochánovské pláně, Debrnická hornatina – a opětovně Trojmezná (celkem 1 047 ha) a v roce 2010 masiv Poledníku a oblast Luzenského údolí v centrální části Šumavy (643 ha). Doplňkově celoroční registrace všech pozorování včetně záznamů pobytových známek (stopy, peří, trus, oštipy, skořápky vajec, zbytky hnízda).

Chřástal polní
V roce 2008 po 2 sčítáních (poslední dekáda V. a poslední dekáda VI.) na 4 liniích o celkové délce 125,9 km (2 linie zčásti mimo PO, na části další linie vedoucí po hranici PO započítáni i ♂♂ vně této hranice). Na dlouhodobé modelové ploše bylo provedeno sčítání také v roce 2010.

Kulíšek nejmenší a sýc rousný
Na jaře roku 2009 po 1 sčítání na 18 liniích o celkové délce 46,3 km a na třech transektech se 79 body. Na podzim též po 1 sčítání na 18 liniích o celkové délce 59,6 km a na 1 transektu s 20 body. V západočeské části Šumavy byl monitoring soustředěn do okolí Křemelné, do Debrnické hornatiny a Svojší, v jihočeské části pak do oblasti Boubín – Zátoňská hora – Jedlová, na Stožecko včetně lesů mezi Jeleními Vrchy a Stožcem, na širší oblast Plechého a Třístoličníku a na Smrčinu.

Datel černý a datlík tříprstý
V roce 2010 po 1 sčítání v hnízdním období (V. – začátek VII.) na 25 liniích o celkové délce 169,4 km a na podzim na 14 liniích o celkové délce 72,1 km. Jarní linie byly umístěny do jižní části PO do prostoru Smrčiny, Plechého a Třístoličníku, Stožecka včetně Radvanovického hřbetu a porostů mezi Stožcem a Jeleními Vrchy, v západní části pak na Poledník. Na podzim byl monitoring soustředěn jen do západočeské části – na vrcholové polohy Polomu, Plesné, Ždánidel a Poledníku s přilehlým Jezerním hřbetem a do oblasti Hůreckých slatí. Při hodnocení výsledků monitoringu jsou rovněž využity výsledky získané na modelových plochách pro výzkum reakcí ptačích společenstev na větrné a kůrovcové disturbance a na různé přístupy k řešení následků těchto disturbancí (ČSO 2009, 2010).

Výsledky monitoringu

Čáp černý
V průběhu tříletého období monitoringu bylo v PO každoročně obsazeno jediné hnízdo, na kterém bylo odchováno celkem 9 mláďat. Další hnízdo bylo obsazeno jen první 2 roky (celkem 3 odchovaná mláďata). Vzhledem k rozsáhlosti a členitosti území PO a časové náročnosti dohledávání nových teritorií, resp. hnízdišť, není populace čápa černého monitorována v dostatečném rozsahu. Větší pozornost je třeba věnovat centrální a jižní části PO.

Výsledky monitoringu čápa černého v letech 2008–2010.
Pozn.: V závorkách počty mláďat na jednotlivých hnízdech.
Results of the Black Stork monitoring in 2008–2010.
Note: In parentheses number of young per individual nests.

Rok– Year	2008	2009	2010
Počet kontrolovaných hnízd No. of checked nests	3	3	4
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	2	2	1
Počet mláďat No. of young	3 (2 + 1)	6 (4 + 2)	3
Počet teritorií No. of territories	2	4	3
Celkem párů Total number of pairs	4	6	4

Jeřábek lesní
Jaro: 3 teritoria, tj. 0,3 teritoria/10 km,
VII.: negativní výsledek,
podzim: 5 teritorií, tj. 1,1 teritoria/10 km.
Výsledky monitoringu jeřábka lesního jako skrytě žijícího druhu jsou do jisté míry negativně ovlivněny nižší úspěšností použité metody a také ruchem v lesních porostech a na lesní cestní síti, který souvisí s lesními pracemi a odvozem dřeva po orkánu v roce 2007, resp. následné kůrovcové gradaci.

Tetřívek obecný
2008: sečteno 54 a odhad 55–65 ♂♂,
2009: sečteno 40 a odhad 55–65 ♂♂,
2010: sečteno 42 a odhad 50–60 ♂♂.
V období let 2008–2010 početnost mírně poklesla, je však obtížné posoudit, zda jde o skutečný pokles či krátkodobou fluktuaci nebo o pouhou rozdílnou nepřesnost sčítání v jednotlivých letech. V západočeské části PO se tetřívci v nepatrném počtu vyskytovali na posledních dvou lokalitách – na Vysokých Lávkách (pouze 1 ♂ v roce 2008 a 2010) a v oblasti Jezerní slatě (max. 4 ♂♂ v roce 2010, v roce 2009 s 2 ♂♂ 4 ♀♀). V jihočeské části byla početnost stabilní s mírnými fluktuacemi na jednotlivých tokaništích. Klíčovou oblastí je tu Vltavský luh, kde se po celé 3 roky vyskytovalo více než 40 % z celkového počtu ♂♂ tetřívka v PO. Významnou lokalitou je také prostor Pestřice až se 7 tokajícími ♂♂ v roce 2009 a lokality v okolí Borových Lad až se 6–8 tokajícími ♂♂ v roce 2010.

Tetřev hlušec
V letech 2008–2010 bylo na modelových plochách napočítáno celkem 66 ♂♂ a 31 ♀♀. Mimo monitoring bylo v celém území PO zaznamenáno celkem 51 ♂♂, 37 ♀♀ a 12 mláďat z 3 hnízdění, přičemž ve 2 případech v po sobě následujících letech se mohlo jednat o stejnou vodící ♀. Nalezeno bylo 1 hnízdo s 4 vejci. Shromážděno bylo rovněž množství záznamů pobytových známek při monitoringu i mimo něj a v roce 2010 také při cíleném sběru trusu pro účely analýzy stresového zatížení v rámci společného projektu NP Bavorský les a NP Šumava. Podrobné údaje o výsledcích sčítání v modelových plochách a o výskytu tetřeva hlušce v celé PO mimo monitoring v letech 2008–2010 jsou uvedeny v tabulkách v textu druhu.

Chřástal polní
1. termín: 99 volajících ♂♂, tj. 7,9 ♂/10 km,
2. termín: 116 volajících ♂♂, tj. 9,2 ♂/10 km.
Na jednotlivých liniích kolísaly hustoty v 1. termínu roku 2008 v rozmezí 5,2–9,4 ♂/10 km a ve 2. termínu v rozmezí 5,4–12,7 ♂/10 km, přičemž nejvyšší hodnoty v jednotlivých termínech byly zaznamenány na různých liniích. Při červnových sčítáních na modelové ploše v jihočeské části Šumavy bylo registrováno v roce 2008 39 ♂♂ (P. Bürger & J. Pykal) a v roce 2010 27 ♂♂ (P. Bürger). Peksa (2011) v oblasti mezi Hartmanicemi, Novou Hůrkou, Prášily a Srním (v úseku Hartmanice – Nová Hůrka – Keply překryv s linií monitoringu) napočítal v roce 2008 39 ♂♂, 2009 19 ♂♂ a 2010 15 ♂♂. Vezme-li se v úvahu rozsah nekontrolovaných vhodných biotopů, pak lze početnost ♂♂ chřástala polního v PO Šumava v roce 2008 odhadnout nejméně na 180 ♂♂.

Kulíšek nejmenší
Jaro – linie: 4 teritoria, tj. 0,9 teritoria/10 km,
podzim – linie: 21 teritorií, tj. 3,5 teritoria/10 km.
Bodové transekty: na jaře i na podzim výskyt druhu nezjištěn.
Velice nápadný rozdíl mezi jarními a podzimními výsledky ve prospěch podzimu odráží zejména rozdíly v hlasové aktivitě i v reakcích na provokaci. Podobně tomu bylo v roce 2009 na modelové ploše v komplexu Plechý – Třístoličník (ČSO 2009) a v roce 2010 na Poledníku (ČSO 2010). Na hlasovou aktivitu má vliv průběh zimy, počasí a načasování monitoringu.

Sýc rousný
Jaro – linie: 11 teritorií, tj. 2,4 teritoria/10 km,
podzim – linie: 4 teritoria, tj. 0,7 teritoria/10 km.
Jaro – bodové transekty: obsazeno 5 bodů, tj. F 6,3 %,
podzim – bodový transekt: obsazen 1 bod, tj. F 5,0 %.
Oproti kulíškovi byla hlasová aktivita sýce rousného vyšší na jaře. Oběma metodami bylo na jaře napočítáno 16 teritorií a na podzim jen 5 teritorií. Jarní aktivita byla rovněž vyšší v roce 2009 na modelové ploše Plechý – Třístoličník (ČSO 2009) a v roce 2010 na Poledníku (ČSO 2010).

Datel černý
Hnízdní období: 18 teritorií, tj. 1,1 teritoria/10 km.
Podzim: 15 stanovišť, tj. 2,1 stanoviště/10 km.
Poledník 2010 (1 001–1 315 m n. m.): obsazeny 2 (0,8 %) z 240 bodů (ČSO 2010).
Druh byl monitorován na liniích určených prioritně pro datlíka tříprstého, tudíž linie byly převážně vedeny ve vyšších polohách, kam datel vystupuje častěji až po vyvedení mláďat a na podzim. Při sčítání na bodech na modelových plochách ČSO v letech 2009 a 2010 z celkového počtu 11 bodů s výskytem druhu se pouze 3 body nacházely v nadmořské výšce nad 1 100 m. Na vyšších podzimních hodnotách se podílejí vyvedená mláďata.

Datlík tříprstý
Hnízdní období: 32 teritorií, tj. 1,9 teritoria/10 km.
Podzim: 45 ex. na 33 stanovištích tj. 4,6 stanoviště, resp. 6,2 ex./10 km.
Poledník 2010 (1 001–1 315 m n. m.): obsazeno 18 (7,5 %) z 240 bodů (ČSO 2010).
Monitoring se uskutečnil jak v bezzásahových lokalitách s různými stádii gradace kůrovce a rozpadu porostů, tak v lokalitách s různým rozsahem zasahování proti kůrovci. Nejvyšší hustoty druh dosahoval v bezzásahových zónách, zejména na Poledníku, kde právě probíhala gradace kůrovce – na jaře 7,3 teritoria/10 km linie. Nejnižší hustota – 0,25 teritoria/10 km – byla naopak zaznamenána na Stožci, kde byla opatření proti kůrovci realizována bez omezení.
Reakce na průběh gradace kůrovce a rozpadu porostů potvrzují i studie z modelových ploch (ČSO 2009, 2010). Na podzim početnost zvyšují vyvedená mláďata.

Vývoj populací předmětů ochrany

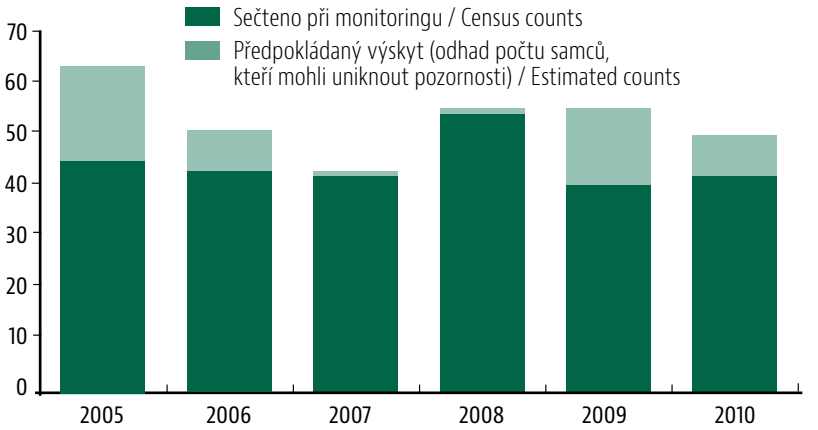
Čáp černý
Nedostatečný rozsah monitoringu v rozsáhlém a členitém území PO neumožňuje stanovit přesnější odhad a trend populace druhu.

Jeřábek lesní

Výsledky jarního monitoringu v letech 2010 a 2007 jsou srovnatelné (0,3 a 0,4 teritoria/10 km), na podzim roku 2010 byla hustota oproti roku 2007 téměř trojnásobná (1,1 a 0,4 teritoria/10 km). Tyto výsledky ovlivněné různými faktory (lokalizace monitoringu z hlediska nadmořské výšky a typu porostů, efektivita metodiky aj.) jsou však nedostatečné jak pro aktualizaci odhadu populace jeřábka v PO, tak pro stanovení trendu vývoje početnosti. Doporučuje se rozšířit monitoring o několik stálých linií tak, aby byly pokryty vhodné biotopy v celém výškovém gradientu, přičemž linie je třeba umístit do porostu či na nepoužívané lesní cesty. Rovněž se doporučuje doplnit monitoring o zjišťování pobytových stop na sněhové pokrývce v zimě či předjaří.

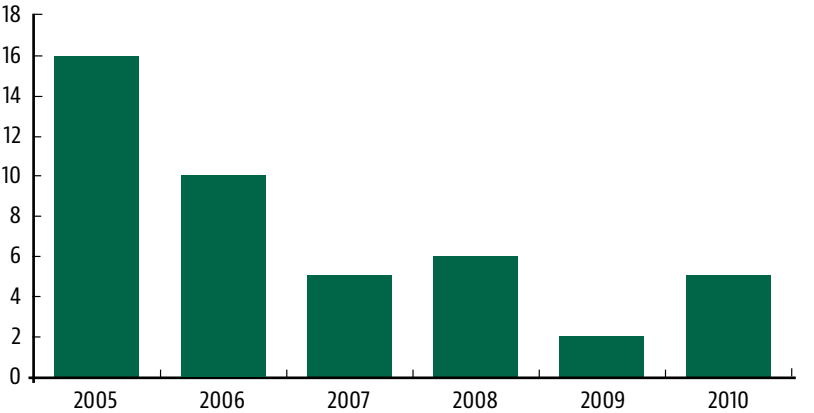
Tetřívek obecný

Každoroční monitoring od roku 2005 naznačuje, že se pokles početnosti zastavil. Nicméně i přes tuto stabilizaci je situace druhu nepříznivá. To se týká hlavně západní části Šumavy, kde existují již jen 3 tokaniště s nízkým počtem tokajících ♂♂, přičemž klíčovou lokalitou je Jezerní slať jak kvůli nejvyšší lokální populaci tetřívka, tak kvůli charakteru biotopu. V jižní části PO se klíčová tokaniště nacházejí ve Vltavském luhu, kde se však začíná negativně projevovat značné rušení, zejména ze strany fotografů.

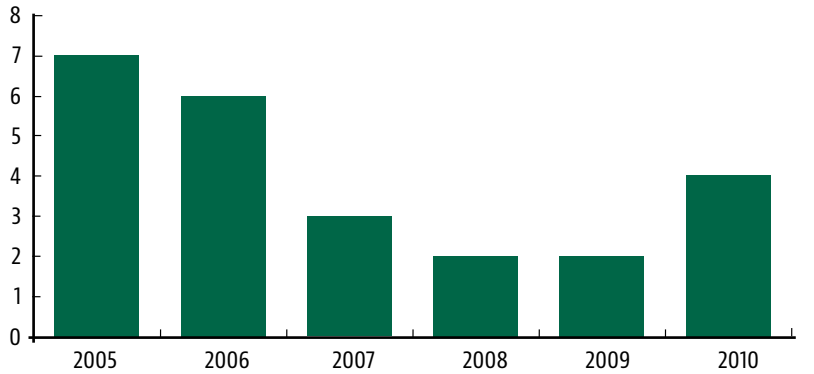

Výsledky sčítání tokajících kohoutů tetřívka obecného v PO Šumava v letech 2005–2010 a odhadované stavy na základě analýzy přesnosti sčítání.

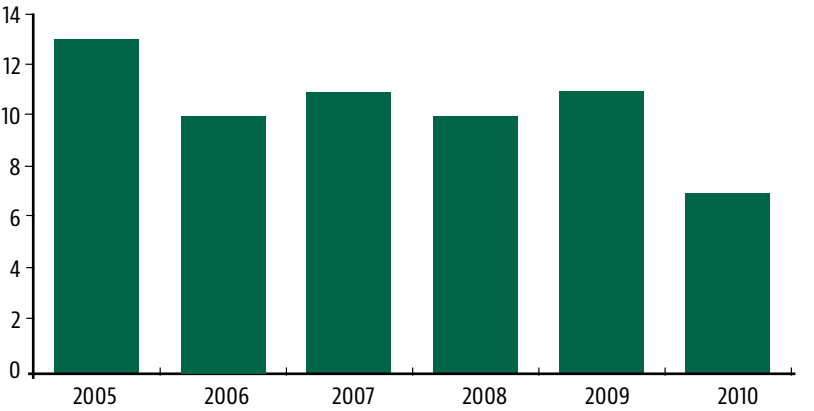
Results of the Black Grouse lekking male census in the Šumava SPA in 2005–2010 and population estimates based on census accuracy analysis.

Změny počtu tokajících kohoutů tetřívka obecného v západní části Šumavy v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of the Black Grouse lekking males in the western Šumava in 2005–2010.

Změny počtu tokajících kohoutů tetřívka obecného na Jezerní slati v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of Black Grouse lekking males in the western Šumava mountains in 2005–2010.

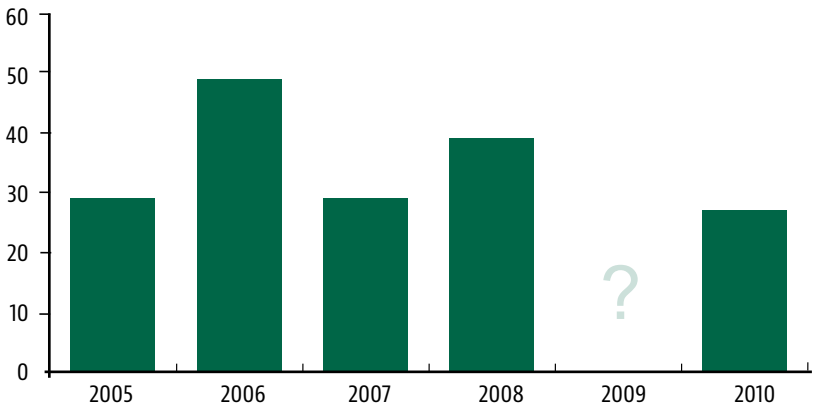
Změny počtu tokajících kohoutů tetřívka obecného v Dobré na Šumavě v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of Black Grouse lekking males at Dobrá na Šumavě in 2005–2010.

Tetřev hlušec

Monitoring doložil pozvolné zvyšování početnosti i šíření tetřeva v PO. K roku 2010 byl odhad populace na české straně Šumavy zvýšen z 200–250 ex. (BUFKA 2011, HORA et al. 2010a) na 250–300 jedinců. Jádrovou oblastí výskytu tetřeva v PO Šumava je území zahrnující komplex Poledníku, Modravské slatě a Černou horu s více než 100 tetřevy. Klíčovými lokalitami jsou také komplexy Jezerní hora – Svaroh a Třístoličník – Trojmezná – Plechý, v nichž žije zhruba po 30 jedincích. Na dalších 7 lokalitách se početnost pohybuje mezi 10–15 tetřevy. Celá populace na české i bavorské straně Šumavy byla odhadnuta na 450–480 tetřevů, z toho 300–350 ex. v obou NP (RÖSNER 2011). Podrobnou analýzu vhodnosti biotopů pro tetřeva provedli TEUSCHER et al. (2011) a mimo jiné konstatovali, že druh nachází vhodné podmínky jen na pouhých 17 % území obou NP. Důležitý je rovněž poznatek, že tetřevům vyhovují i velké plochy rozpadajících se kůrovcových porostů, které jsou ponechány bez zásahu.

Chřástal polní

Oproti roku 2005 byly stavy roku 2008 v obou termínech vyšší – v 1. termínu téměř o 1 ♂/10 km linie (7,1 vs. 7,9 ♂/10 km) a ve 2. termínu dokonce o více než 3 ♂♂/10 km (5,8 vs. 9,2 ♂/10 km). Na základě dlouhodobého monitoringu na modelové ploše od roku 1993 (P. Bürger et al. in HORA et al. l. c.) lze červnový stav roku 2008 (39 ♂♂) hodnotit jako nadprůměrný (průměr 1993–2008 35,6 ♂), oproti maximu 59 ♂♂ v letech 2000 a 2003 jako dvoutřetinový a naopak oproti minimu 17 ♂♂ v roce 1997 více než dvojnásobný. V roce 2010 byl červnový stav na modelové ploše (27 ♂♂) naopak podprůměrný a oproti maximu méně než poloviční.

Zdroje dat – Data sources: P. Bürger & J. Pykal.
Modelová plocha – Model area: Strážný – Cazov – Krásná Hora – České Žleby – Stožec – Dobrá – Vltavský luh (Chlum – Pěkná – Záhvozdí – Slunečná – Želnava – Bělá a Ovesná).

Změny počtu volajících samců chřástala polního při jednorázových červnových sčítáních na modelové ploše na Šumavě v letech 2005–2010.
Changes in the numbers of Corncrake calling males during singular June counts at a model area in Šumava in 2005–2010.

Kulíšek nejmenší

V roce 2009 byly výsledky monitoringu vyjádřené počtem teritorií na 10 km linie podstatně lepší než v roce 2006. Výrazný rozdíl byl zaznamenán na podzim – v roce 2006 0,3 teritoria/10 km a v roce 2009 3,5 teritoria/10 km, na jaře byly odpovídající hodnoty 0,4, resp.

0,7 teritoria/10 km. Podobné sezonní a meziroční rozdíly byly zaznamenány i na modelových plochách Plechý – Třístoličník (ČSO 2009) a Poledník (ČSO 2010). Tyto rozdíly ovšem neodrážejí změny početnosti, ale spíše značné rozdíly v hlasové aktivitě.

Porovnání výsledků monitoringu kulíška nejmenšího v roce 2006 a 2009.
Comparison of the results of the Eurasian Pygmy-owl monitoring in 2006 and 2009.

	Jaro 2006 Spring 2006	Jaro 2009 Spring 2009	Podzim 2006 Autumn 2006	Podzim 2009 Autumn 2009
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	0,4	0,9	0,3	3,5

Hustoty (počet teritorií/10 km²) kulíška nejmenšího na modelových plochách (ČSO 2009, 2010).
Density (number of territories per 10 km²) of the Eurasian Pygmy-owl at model areas.

Plocha Area	Rok Year	Jaro Spring	Podzim Autumn
Plechý – Třístoličník	2007	3,5	2,5
Plechý – Třístoličník	2009	0	4,0
Poledník	2010	6,6	2,2

Sýc rousný

Výsledky z let 2006 a 2009 dokumentují silné kolísání hlasové aktivity, přičemž na jaře roku 2006 nebyl oběma metodami (51,8 km linií a 85 bodů) zaregistrován dokonce ani jeden sýc. Na modelové ploše Plechý – Třístoličník (20,1 km²) v letech 2007 a 2009 (ČSO 2009) a na Poledníku (9,1 km²) v roce 2010 (ČSO 2010) byly jarní výsledky téměř totožné, vždy vyšší než podzimní.

Porovnání výsledků monitoringu sýce rousného v roce 2006 a 2009.
Comparison of the results of the Boreal Owl monitoring in 2006 and 2009.

	Jaro 2006 Spring 2006	Jaro 2009 Spring 2009	Podzim 2006 Autumn 2006	Podzim 2009 Autumn 2009
Počet teritorií/10 km No. of territories/10 km	0	2,4	2,1	0,7
F %	0	6,3	X	5,0

Hustoty (počet teritorií/10 km²) sýce rousného na modelových plochách (ČSO 2009, 2010).
Density (number of territories per 10 km²) of the Boreal Owl at model areas.

Plocha Area	Rok Year	Jaro Spring	Podzim Autumn
Plechý – Třístoličník	2007	3,5	2,0
Plechý – Třístoličník	2009	3,5	1,0
Poledník	2010	3,3	1,1

Datel černý

Podle jarních výsledků monitoringu v letech 2007 a 2010 je populace datla černého v PO stabilizovaná. Při hodnocení výsledků z modelových ploch ČSO je nutné přihlédnout k rozpětí nadmořských výšek, na kterém závisí přítomnost vzrostlých buků, kterým datel při hnízdění dává přednost.

Porovnání výsledků monitoringu datla černého v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Black Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

	Délka (km) Length	Počet stanovišť No. of stands	Počet stanovišť/10 km No. of stands/10 km
Monitoring 2007 – hnízdní období Breeding season 2007	131,3	12	0,9
Monitoring 2010 – hnízdní období Breeding season 2010	169,4	18	1,1
Monitoring 2007 – podzim Autumn 2007	65,5	9	1,4
Monitoring 2010 – podzim Autumn 2010	72,1	15	2,1

Změny početnosti datla černého na modelových plochách (ČSO 2009).
Changes in the numbers of the Black Woodpecker at model areas.

Plocha Area	Nadm. výška (m) Elevation (m)	Počet bodů No. of points	F %
Smrčina 2006 – plocha 2009	930–1 338	156	1,3
Smrčina 2009		146	0,7
Plechý – Třístoličník 2007 – plocha 2009	880–1 378	545	2,0
Plechý – Třístoličník 2009		416	1,9

Datlík tříprstý

Jarní i podzimní hodnoty počtu stanovišť/10 km linie byly v roce 2010 vyšší než v roce 2007, což dokládá pozitivní reakci druhu na gradaci kůrovce po orkánu Kyrill. Na základě těchto výsledků i poznatků z dalších lokalit byl odhad populace v PO zvýšen na 180–240 párů. Nejvyšší hustotu druh dosahuje v čerstvě napadených porostech, poté s postupujícím rozpadem porostů početnost opět klesá. Konkrétní poznatky přináší studium reakcí ptačích společenstev na větrné a kůrovcové disturbance a na různé přístupy k řešení následků těchto disturbancí na modelových plochách (ČSO 2007, 2009, 2010, v NP Bavorský les např. SCHERZINGER 2006b). Na Smrčině i v komplexu Plechý – Třístoličník početnost vyjádřená hodnotou frekvence výskytu na bodech narostla, avšak na Trojmezné (součást plochy Plechý – Třístoličník) s horskou smrčinou v pokročilém stádiu rozpadu se již nárůst zastavil a naopak začíná fáze poklesu. Datlík je druhem horských smrčin a optimum jeho hnízdního výskytu se nachází v polohách nad 1 100 m. Na třech modelových plochách v PO s rozpětím nadmořské výšky 830–1 378 m byl nejníže položený výskyt datlíka za-

znamenán na bodu v nadmořské výšce 925 m, jsou však známy i hnízdní lokality z poloh 800–850 m n. m. (J. Hora, T. Lorenc) a v pohnízdním období byl datlík zastižen ve zhruba 650 m n. m. (L. Bufka in verb.). V blízké PO Boletice datlíci sestupují i do poloh kolem 700 m n. m. (B. Kloubec), přičemž nejnižší výskyt byl zaznamenán v 670 m n. m. (J. Bureš).

Porovnání výsledků monitoringu datlíka tříprstého v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the Three-toed Woodpecker monitoring in 2007 and 2010.

	Délka (km) Length	Počet stanovišť No. of stands	Počet stanovišť/10 km No. of stands/10 km
Monitoring 2007 – hnízdní období Breeding season 2007	131,3	20	1,5
Monitoring 2010 – hnízdní období Breeding season 2010	169,4	32	1,9
Monitoring 2007 – podzim Autumn 2007	65,5	20	3,1
Monitoring 2010 – podzim Autumn 2010	72,1	33	4,6

Změny početnosti datlíka tříprstého na modelových plochách (ČSO 2009).
Changes in the numbers of the Three-toed Woodpecker at model areas.

Plocha Area	Nadm. výška (m) Elevation (m)	Počet bodů No. of points	F %
Smrčina 2006 – plocha 2009	930–1 338	156	1,3
Smrčina 2009		146	3,4
Plechý – Třístoličník 2007 – plocha 2009	880–1 378	545	5,0
Plechý – Třístoličník 2009		416	5,5
Trojmezná – horské smrčiny 2007	1 200–1 378	102	15,7
Trojmezná – horské smrčiny 2009		68	14,7

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 9 předmětů ochrany v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 13 dalších druhů přílohy I: včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 10–15 párů, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 1 pár, moták pilich (*Circus cyaneus*) 2–5 párů, sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) 5 párů v letech 2008 (viz též LORENC et al. 2010) a 2009 a 6 párů v roce 2010, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 3–6 párů, výr velký (*Bubo bubo*) 1–5 párů, puštík bělavý (*Strix uralensis*) 10–15 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 8–12 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 20–30 párů, strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*) 3–5 párů, skřivan lesní (*Lullula arborea*) 5–10 párů, slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 2–5 párů, lejsek malý (*Ficedula parva*) 20–40 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 150–200 párů. Vyloučena nejsou ani ojedinělá zahnízdění luňáka červeného

(*Milvus milvus*), motáka pochopa (*Circus aeruginosus*), orla křiklavého (*Aquila pomarina*) a chřástala malého (*Porzana parva*). V rámci celostátního monitoringu se monitorovali každoročně sokol stěhovavý, v roce 2008 chřástal kropenatý a chřástal malý, v roce 2009 puštík bělavý a v roce 2010 žluna šedá, strakapoud bělohřbetý, slavík modráček středoevropský a lejsek malý.

Stav z hlediska ochrany přírody

Populace většiny druhů, které jsou předmětem ochrany PO, se nacházejí v příznivém stavu a jsou buď stabilizované, nebo, u tetřeva hlušce a datlíka tříprstého, mírně narůstají. Jediným druhem, jehož stav lze hodnotit jako nepříznivý, zůstává tetřívek obecný. Nicméně ochranu všech druhů provázejí problémy, které postupně narůstají. Zejména u tetřeva hlušce hrozí, že se dosavadní příznivý trend obrátí. Ochraně lesních druhů, které jsou předmětem ochrany PO, nepřispívají spory nad přístupem k řešení větrných a kůrovcových disturbancí a způsoby realizace lesnických opatření. Příkladem je kácení v jádrových lokalitách tetřeva v době hnízdění. Poznatky o vývoji populací lesních druhů, které jsou předmětem ochrany PO, doplňují poznatky získané v rámci studií reakcí ptačích společenstev na větrné a kůrovcové disturbance a na různé přístupy k řešení následků těchto disturbancí (od bezzásahovosti až po velkoplošné asanace s následným opětovným osázením) na modelových plochách (ČSO 2007, 2009, 2010). V rozporu s požadavky na ochranu tetřeva je výstavba pletivových oplocenek v lokalitách tohoto druhu, i když je známo, že se kurovití ptáci o drátěná oplocení zabíjejí (Catt et al. 1994, Müller 2002, Baines & Andrew 2003, Unger & Klaus 2009, Saniga 2011). V zahraničí jsou doporučení nepoužívat v lokalitách tetřeva pletivové oplocenky nedílnou součástí plánů péče o tetřeva, a to i mimo chráněná území (např. Mollet et al. 2008), a je žádoucí, aby toto doporučení (např. ČSO 2009, 2010) bylo respektováno i v PO Šumava.

Dalším problémem, zejména pro tetřeva hlušce a tetřívka obecného, je zvyšující se rušení v důsledku nekoncepčního přístupu ke zpřístupňování Šumavy turistickým aktivitám. K této situaci přispělo i zrušení tzv. „území s omezeným vstupem“, resp. bývalých klidových území Nejvyšším správním soudem koncem roku 2010. Východiskem by měla být analýza stávající fragmentace území PO a jejího vlivu na dotčené druhy, která by určitě vyřešila značnou část sporů kolem návrhů nových hraničních přechodů a nových turistických tras. Vážný negativní vliv na PO (i NP a EVL) by měla realizace záměru lanovky Klápa – Hraničník s doprovodnými stavbami.

Na nelesních stanovištích působí dva protichůdné vlivy. Na jedné straně je to zarůstání ploch ponechaných samovolnému vývoji, na které reaguje opuštěním těchto lokalit nejdříve tetřívek obecný a v pokročilejších fázích také chřástal polní. Na druhé straně představuje problém zemědělské využívání pozemků (pastva, kosení luk) s nízkým využitím agroenvironmentálního titulu pro chřástala polního a také zástavba nelesních stanovišť v okolí šumavských obcí v rámci jejich rozvoje.

Stejně jako v předchozí tříleté periodě monitoringu i v období let 2008–2010 splnili kritéria pro zařazení mezi předměty ochrany PO sokol stěhovavý a puštík bělavý. Od prvního novodobého hnízdění sokola koncem 80. let 20. století stav vzrostl na 6 párů v roce 2010. Populace puštíka bělavého v PO je odhadována na 10–15 párů (celá šumavská populace na 15–20 párů).

Zpracovali: J. Hora, T. Lorenc • Monitoring zajistili: Koordinace: T. Lorenc, J. Hora, B. Kloubec • Čáp černý: T. Lorenc, J. Procházka (AOPK ČR) • Jeřábek lesní: J. Hora, A. Horová, T. Lorenc •

Tetřívek obecný: T. Lorenc, J. Procházka (AOPK ČR), J. Šťastný, Jakub Vlček • Tetřev hlušec: V. Baštýř, V. Fišr, E. Chvojková, T. Lorenc, K. Malík, J. Mokrý, N. Pagon, L. Pospíšil, J. Procházka (AOPK ČR), M. Suk, J. Šťastný, J. Zollpriester • Chřástal polní: P. Bürger, J. Pykal, J. Šebestian, Jiří Vlček • Kulíšek nejmenší, sýc rousný: J. Fišer, J. Hora, M. Hora, A. Horová, J. Hruška, B. Kloubec, Z. Křenová, A. Kučera, L. Lešák, T. Lorenc, E. Mikulášková, D. Poláček, M. Šemnická, A. Trublová, O. Vojtěch, L. Vozábal, S. Vyhnal, J. Zollpriester • Datel černý, datlík tříprstý: J. Hora, A. Horová, T. Lorenc, M. Šemnická, A. Trublová • Sokol stěhovavý: J. Hruška, T. Lorenc • Puštík bělavý: J. Hora, A. Horová, J. Hruška, B. Kloubec, Z. Křenová, T. Lorenc, E. Mikulášková, D. Poláček, O. Vojtěch • Žluna šedá: J. Hora, A. Horová, A. Trublová • Strakapoud bělohřbetý, lejsek malý: J. Hora • Slavík modráček: L. Vozábal.

Třeboňsko

Kód: CZ0311033
Rozloha: 47 360,3 ha
Předměty ochrany: volavka bílá (*Egretta alba*) – shromaždiště, kvakoš noční (*Nycticorax nycticorax*), čáp černý (*Ciconia nigra*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) – hnízdiště a zimoviště, moták pochop (*Circus aeruginosus*), rybák obecný (*Sterna hirundo*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*), žluna šedá (*Picus canus*), datel černý (*Dryocopus martius*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*), skřivan lesní (*Lullula arborea*), slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) a shromažďující se druhy husa velká (*Anser anser*), kopřivka obecná (*Anas strepera*) a lžičák pestrý (*Anas clypeata*).

Změny v ptačí oblasti

V období 2008–2010 v PO nedošlo k zásadním změnám ani v lesním hospodářství, ani na rybnících a zemědělské půdě. Po celé tříleté období byla PO s okolními zemědělskými plochami zařazena mezi lokality, kde probíhala studie „Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké“ (Hora et al. 2010b). Vyhodnoceny byly dlouhodobé změny v avifauně NPR Velký a Malý Tisý na základě záznamů v denících terénní stanice ČSO a výsledků monitoringu prováděného Správou CHKO Třeboňsko (Hora et al. 2009).

Metodiky a rozsah monitoringu

Volavka bílá
V letech 2008–2010 sčítání při pravidelných hladinových sčítáních vodních ptáků a cílené kontroly velkých rybníků v době jejich výlovů.

Kvakoš noční
V letech 2008–2010 v zimě sečtení hnízd z předchozí hnízdní sezóny. V hnízdní době kontroly stavu kolonie v rámci pravidelných sčítání vodních ptáků.

Čáp černý
V letech 2008–2010 kontrola známých hnízd a lokalizace nových hnízd na základě vyhodnocení cílené registrace tokajících párů či krmících ptáků z pozorovacích stanovišť, monitoringem bylo pokryto cca 75 % PO (350 km^2).

Včelojed lesní
V letech 2008–2010 kontrola známých hnízd a lokalizace nových hnízd na základě vyhodnocení cílené registrace tokajících párů či krmících ptáků z pozorovacích stanovišť, kontrolováno cca 60 % PO (275 km^2).

Orel mořský – hnízdění
V letech 2008–2010 kontrola známých hnízd a dohledávání nových hnízd na základě registrace tokajících párů či krmících ptáků. Zjišťování úspěšnosti hnízdění.

Orel mořský – zimování
V letech 2008–2010 koordinované sčítání ve 2 termínech – v I. a II. (v roce 2008 2. sčítání znemožnily meteorologické podmínky). Metodika byla upravena tak, že se kontrolovaly všechny z předchozích dnů známé lokality s pravidelným výskytem orlů, tj. především místa s nabídkou potravy jako jsou myslivecká újediště, krmiště zřizovaná Správou CHKO apod. Sčítání vždy probíhalo od 8 hod. do 12 hod. a zúčastnilo se ho mezi 5–10 osobami.

Moták pochop
V roce 2009 3 kontroly 127 rybníků v době toku a stavby hnízda, krmení mláďat a jejich vyvádění.

Rybák obecný
V letech 2008–2010 3 kontroly (od poloviny IV. do poloviny VI.) ostrůvků z břehu v rámci sčítání vodních ptáků, sečtení hnízd na přelomu V. a VI.

Kulíšek nejmenší a sýc rousný
V roce 2009 po 1 sčítání na jaře (3. dekáda III. a 1. polovina IV.) na 11 liniích o celkové délce 45,0 km.

Lelek lesní
V roce 2008 po 2 sčítáních na 6 liniích o celkové délce 55,4 km a po 1 sčítání na 3 liniích o délce 9,3 km v 1. termínu monitoringu a na 4 liniích o délce 17,8 km v 2. termínu monitoringu. Celkem v 1. termínu (zač. VI.) 9 linií o délce 64,7 km a v 2. termínu (1. polovina VII.) 10 linií o délce 73,2 km. Do hodnocení nezahrnuty 3 linie o délce 9,8 km kontrolované (s negativním výsledkem) již v polovině V., tj. mimo stanovený termín monitoringu.

Ledňáček říční
V roce 2010 kontrolováno celkem 58,1 km vodních toků: po 1 sčítání v V. na 2 úsecích 2 vodních toků (Dračice, Koštěnický potok) o celkové délce 13,9 km a v VII. na 1 úseku (Lužnice vč. Staré řeky) o délce 26,3 km a 2 sčítání (V. a VII.) na 1 vodním toku (Zlatá stoka) o délce 17,9 km. Dále byly prováděny příležitostné kontroly výpustních stok rybníků.

Žluna šedá a strakapoud prostřední
V roce 2010 v III. sčítání na 9 liniích o celkové délce 90,8 km a v 1. polovině V. opakování sčítání na 5 liniích o celkové délce 52,1 km.

Datel černý
V roce 2010 po 1 sčítání (od konce 2. dekády III. do konce III. a 1× v IV.) na 14 liniích o celkové délce 154,0 km.

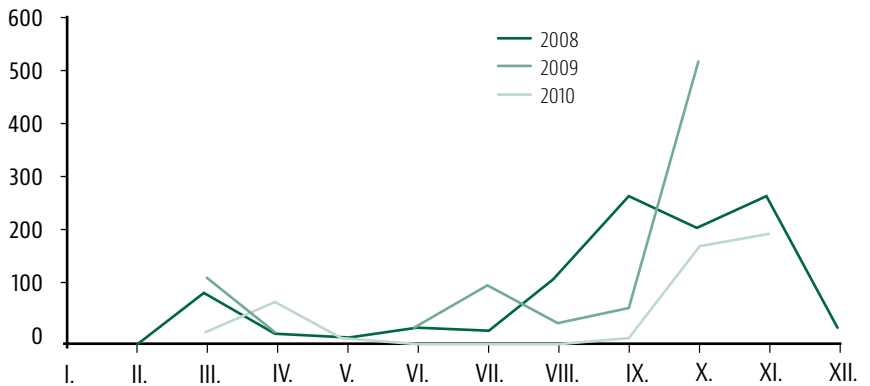
Skřivan lesní
V roce 2009 2 kontroly (2. polovina IV. a 1. polovina VI.) 16 lokalit (7× pastvina, louka a kamenité pole, 5× pískovna, 2× lesní školka, 1× řídký bor, 1× písečný přesyp) o celkové rozloze 789,7 ha (9 lokalit o rozloze 520,6 ha shodných s rokem 2006), přičemž 11 lokalit o rozloze 461,4 ha se nacházelo na území PO a 5 lokalit s rozlohou 328,3 ha mimo PO.

Slavík modráček středoevropský
V roce 2010 v IV. sčítání na 80 bodech a v VI. opakování sčítání na 48 bodech, v IV. a V. 1 linie na lodi podél litorálních porostů o délce 5,5 km, v V. 1 pěší linie kolem rybníka o délce 7,2 km.

Husa velká, kopřivka obecná, lžičák pestrý
V letech 2008–2010 hladinové sčítání na 69 rybnících 1× měsíčně, v zimě podle klimatických podmínek. Místo výsledků srpnových sčítání husy velké byly v každém roce použity výsledky 2 sčítání v 1. a 3. dekádě VIII. v rámci studie HORA et al. (2010b).

Výsledky monitoringu

Volavka bílá
Při pravidelných sčítáních vodních ptáků byly nejvyšší počty zaznamenány v době podzimních výlovů rybníků: 2008 271 ex., 2009 522 ex., 2010 197 ex. Největší hejno čítající 300 ex. bylo zaznamenáno 5. 3. 2008 při výlovu na Ponědražském rybníku. V průběhu roku se volavky bílé objevují ve větším množství během jarních měsíců (III. a IV.), poté početnost klesá a opět narůstá přibližně v období od VIII. do podzimu. Výsledky hladinového sčítání zejména v VIII. mohou být ovlivněny početností hlodavců na strništích, na která se volavky bílé stahují. Tradiční jsou podzimní početná seskupení na bahnech lovených rybníků: max. 241 ex. 20. 10. 2009 na Horusickém rybníku. Podrobnější údaje z monitoringu jsou uvedeny v textu druhu.

Výsledky sčítání volavky bílé v letech 2008–2010 (n = 69 rybníků).
Pozn.: V XII. 2009 10–20 ex., v grafu použita spodní hodnota.
Results of the Great White Egret counts in 2008–2010 (n = 69 ponds).
Note: 10–20 individuals in XII. 2009, lower value used in the graph.

Kvakoš noční
Po celé tříleté období narůstala početnost kolonie na Bošileckém rybníku na úkor kolonie na rybníku Dvořiště, která téměř zanikla. Není vyloučena neregistrovaná existence menších kolonií na jiných lokalitách.

Výsledky sčítání hnízd kvakoše nočního v letech 2008–2010.
Results of the counts of the nests of the Black-crowned Night-heron in 2008–2010.

Kolonie – Colony	2008	2009	2010
Bošilecký rybník	64	82	107
Dvořiště (mimo PO)	15–20	10	5
Celkem – Total	79–84	92	112

Čáp černý
2008: 4 teritoria, tj. 1,1 páru/100 km^2,
2009: 2 obsazená hnízda a 5 teritorií s nedohledanými hnízdy, tj. 2 páry/100 km^2,
2010: 1 obsazené hnízdo (3 mláďata) a 4 teritoria s nedohledanými hnízdy, ve všech v VII. pozorována vylétaná mláďata, celkem 1,4 páru/100 km^2.
Hnízdění bylo na základě nálezů hnízd, pozorování dospělých ptáků v hnízdní době a vyvedených mláďat zjištěno nebo předpokládáno ve všech kontrolovaných větších lesních komplexech na území PO. Výsledky monitoringu v roce 2008 byly na některých lokalitách negativně ovlivněny zvýšeným rušením a obtížnou přístupností některých lokalit v důsledku zpracovávání polomů.

Včelojed lesní
2008: 10 párů – 3 hnízda, 6× vyvedená mláďata, 1× dospělí ptáci s potravou; 3,6 páru/100 km^2; 3 lokality s pozorováním jednotlivého ptáka,
2009: 11 párů – 8× vyvedená mláďata, 3 teritoria; 4,0 páru/100 km^2,
2010: 8 párů – 8× vyvedená mláďata; 2,9 páru/100 km^2; 2 lokality s pozorováním jednotlivého ptáka.
Nejvyšší počty teritorií včelojeda lesního byly zaznamenány v jižní a východní části PO na pravém břehu Lužnice mezi Suchdolem nad Lužnicí a Stráží nad Nežárkou, zejména v oblasti pahorkatiny v okolí Chlumu u Třeboně. V centrální části PO v okolí Lomnice nad Lužnicí pravidelně hnízdí až 3 páry.

Orel mořský – hnízdění
Populace byla po celé monitorované období stabilní. Každým rokem bylo obsazeno 9 hnízd a existence dalších 4–5 hnízd byla pravděpodobná. Celkem tedy v PO hnízdilo 13–14 párů. Počet vyvedených mláďat ze známých hnízd dosáhl maxima v roce 2009, kdy jich bylo vyvedeno nejméně 16. Za nízký počet mláďat v roce 2008 (6 mláďat) je odpovědná především vichřice, která několik hnízd poškodila. V roce 2010 se jeden pár hnízdící poblíž státní hranice zřejmě přesunul do Rakouska. Souhrnné výsledky hnízdění v letech 2008–2010 jsou součástí tabulky v části „Vývoj populací předmětů ochrany“.

Orel mořský – zimování
Při sčítání v lednovém termínu roku 2008 (20. 1.) bylo napočítáno nejméně 55 exemplářů (max. odhad 63 ex.), z toho 10 dospělých. Pokud uvážíme, že v oblasti hnízdí nejméně 10 párů, které se v této době podle předchozích pozorování zdržují většinu dne v blízkosti hnízd, můžeme předpokládat výskyt dalších 10 dospělých ptáků. Celkový odhad zimního výskytu v roce 2008 je tedy více než 70 orlů mořských.

V 1. termínu roku 2009 (17. 1.) bylo napočítáno minimálně 60 nedospělých orlů + pravděpodobný výskyt 16 dospělých ptáků zdržujících se v této době v blízkosti hnízdišť. V 2. termínu (13. 2.) byl potvrzen přibližně stejný počet. Na krmišti na rybníku Rožmberk bylo opakovaně pozorováno až 27 orlů pohromadě (13. 2. 21 ex., 15. 2. 27 ex., 18. 2. 25 ex.). Ve skupinách orlů se výjimečně zdržují dospělí ptáci.
V roce 2010 bylo v 1. termínu (16. 1.) zjištěno minimálně 50 nedospělých orlů + pravděpodobný výskyt dalších 20 dospělých ptáků v blízkosti hnízdišť. V 2. termínu (1. 3.) byl zjištěn stejný počet, tj. nejméně 50 nedospělých orlů.

Moták pochop
Obsazeno bylo 13 (10,2 %) kontrolovaných lokalit, celkem registrováno 15 teritorií a u 9 párů prokázáno hnízdění. Největší koncentrace hnízdišť byla zaznamenána v centrální části PO v okolí Břilic, kde na 5 z 13 kontrolovaných rybníků bylo 6 párů pochopů, naopak na Chlumecké soustavě ve východní části PO na 8 desítkách rybníků hnízdily pouze 3 páry.

Rybák obecný
Každoročně rybáci obecní hnízdili na ostrůvku Bošileckého rybníka: 2008 50–60 párů, 2009 72 hnízd, 2010 zahnízdilo 55 párů, avšak v deštivém a chladném počasí zřejmě celá kolonie byla neúspěšná a ptáci se přesunuli k náhradnímu hnízdění na ostrůvek rybníka Koclířov, kde ve 2. polovině VI. hnízdilo nejméně 75 párů – dne 23. 6. 2010 při vyrušení dravcem vzlétlo nad ostrůvek cca 150 ex., přičemž další rybáci byli zřejmě v okolí na lovu (J. Ševčík). Na bývalém hnízdišti na rybníku Velký Tisý rybáci v celé tříleté periodě monitoringu nehnízdili, stejně jako v letech 2008 a 2009 na rybníku Koclířov.

Výsledky sčítání rybáka obecného v době příletu a v hnízdním období na 69 rybnících Třeboňska v letech 2008–2010 (v závorce stav na Bošileckém rybníku).
Results of the Common Tern census at the time of arrival and during the breeding season at 69 ponds of Třeboňsko in 2008–2010 (numbers for the Bošilecký pond in parentheses).

	IV.	V.	VI.
2008	30 (26)	74 (66)	81 (74)
2009	39 (31)	144 (0)	128 (80)
2010	56 (50)	106 (80)	182 (50)

Kulíšek nejmenší
Při jarním sčítání v roce 2009 bylo zaznamenáno 5 teritorií, tj. 1,1 teritoria/10 km. Nejvíce teritorií bylo registrováno jižně od Třeboně (Zámecké polesí).

Sýc rousný
Při jarním sčítání v roce 2009 bylo zaznamenáno jediné teritorium, tj. 0,2 teritoria/10 km. Z tohoto výsledku nelze dělat žádné závěry.

Lelek lesní
1. termín: 14 teritorií, tj. 2,2 teritoria/10 km,
2. termín: 14 teritorií, tj. 1,9 teritoria/10 km.
Nejvýznamnější oblastí výskytu lelka bylo Zámecké polesí jihovýchodně od Třeboně s převážně kulturními bory na rašelinném podloží s početnými zalesněnými a čerstvými holinami po sněhových a větrných kalamitách v letech 2006, 2007 a 2008, kde bylo v průběhu sezony zaznamenáno celkem 13 teritorií, počet párů byl ovšem menší, neboť na později zaznamenaná teritoria se mohly páry přesunout k druhému hnízdění. Významnou lokalitou jsou také bory na píscích při pravém břehu Lužnice mezi Koskami a Klikovem, kde byla zaznamenána 4 teritoria.

Ledňáček říční
Na vodních tocích byla v V. zaznamenána 2 teritoria, tj. 0,6 teritoria/10 km, v VII. 3 teritoria, tj. 0,7 teritoria/10 km. Celkem byla na tocích registrována 4 teritoria, tj. 0,7 teritoria/10 km. Dále byla zaznamenána 2 hnízdění a 1 pravděpodobné hnízdění ve výpustních stokách rybníků. Výsledky monitoringu potvrdily pokles početnosti, který následoval po 2 silnějších zimách.

Žluna šedá
1. termín: 12 teritorií, tj. 1,3 teritoria/10 km, na 5 liniích kontrolovaných i v 2. termínu 9 teritorií, tj. 1,7 teritoria/10 km,
2. termín: 7 teritorií, tj. 1,3 teritoria/10 km.
Monitoring byl zaměřen především na staré hrázové porosty v oblasti Staré a Nové řeky, Chlumecké a Nadějské rybniční soustavy, Rožmberka a NPR Velký a Malý Tisý. Dvě linie byly situovány i do lesních porostů Holenského polesí. Polovina (6) ze všech zjištěných teritorií v březnovém termínu byla zaznamenána na liniích v okolí Staré a Nové řeky a na Chlumecké rybniční soustavě (35 % z celkové délky všech linií).

Datel černý
Druh byl zaznamenán na všech kontrolovaných liniích celkem v 32 teritoriích, tj. 2,1 teritoria/10 km. Linie procházely většinou velkých lesních komplexů a po hrázích přiléhajících rybníků (Chlumecká a Nadějská soustava) a Nové řeky. V oblasti na jih od Třeboně (oblast Nové řeky, Chlumecká soustava, lesní komplexy podél hranic s Rakouskem) se starými duby, resp. zachovalými listnatými (bukovými) porosty, byla zjištěna vyšší hustota (2,4 teritoria/10 km) než v oblasti na sever od Třeboně (1,7 teritoria/10 km).

Strakapoud prostřední
1. termín: 64 teritorií, tj. 7,0 teritoria/10 km; na 5 liniích kontrolovaných i v 2. termínu 38 teritorií, tj. 7,3 teritoria/10 km,
2. termín: 25 teritorií, tj. 4,8 teritoria/10 km.
Monitoring probíhal současně s monitoringem žluny šedé, tj. především na liniích vedených po hrázích se starými porosty a zčásti i lesními komplexy s významnějším zastoupením starých listnáčů. Nejvyšších hustot teritorií dosahoval strakapoud prostřední ve starých dubových porostech Novořecké hráze (19,4 teritoria/10 km) a na hrázích Nadějské rybniční soustavy (10,8 teritoria/10 km) a Rožmberka (12,0 teritoria/10 km v 1. termínu a dokonce 20,0 teritoria/10 km v 2. termínu).

Skřivan lesní
Celá monitorovaná oblast
1. termín: 8 (50 %) obsazených lokalit, 15 teritorií, tj. 0,19 teritoria/10 ha,
2. termín: 11 (68,7 %) obsazených lokalit, 16 teritorií, tj. 0,20 teritoria/10 ha.
Celkem: 11 (68,7 %) obsazených lokalit, 20 teritorií, tj. 0,25 teritoria/10 ha.
Pouze PO
1. termín: 5 (45,5 %) obsazených lokalit, 9 teritorií, tj. 0,20 teritoria/10 ha,
2. termín: 8 (72,7 %) obsazených lokalit, 11 teritorií, tj. 0,24 teritoria/10 ha.
Celkem: 8 (72,7 %) obsazených lokalit, 13 teritorií, tj. 0,28 teritoria/10 ha.
Monitoring proběhl především v širším okolí Suchdola nad Lužnicí (v jižní části PO a částečně mimo PO) a v několika dalších lokalitách, kde byl výskyt zaznamenán v minulých letech. Oproti roku 2006 byla monitorována i oblast mezi Novosedly nad Nežárkou a Kolenci (pastviny a pole s mozaikou borových lesíků). Právě v této oblasti (včetně pastvin u Jemčiny a pískovny u Stráže nad Nežárkou) byla zaznamenána většina (60 %) z celkového počtu zpívajících ♂♂ zjištěných v květnovém termínu.

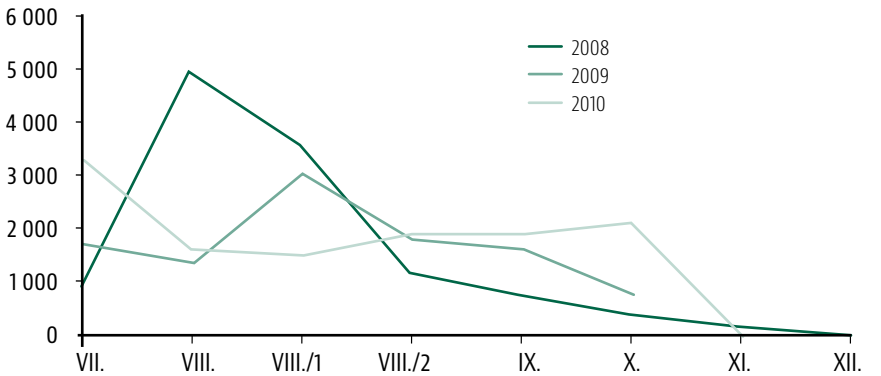
Slavík modráček středoevropský
1. termín: 48 (60,0 %) obsazených bodů, 68 teritorií, tj. 0,9 teritoria/1 bod,
2. termín: 23 (47,9 %) obsazených bodů, 26 teritorií, tj. 0,5 teritoria/1 bod.
Linie na lodi: v IV. 8 teritorií, tj. 1,5 teritoria/1 km, v V. 7 teritorií, tj. 1,3 teritoria/1 km.
Pěší linie: v V. 5 teritorií, tj. 0,7 teritoria/1 km.
Linie v V. celkem: 12 teritorií, tj. 0,9 teritoria/1 km.
Monitoring se uskutečnil na více než 20 lokalitách mezi Veselím nad Lužnicí na severu a Chlumem u Třeboně na jihu a zahrnul všechny klíčové lokality (oproti roku 2007 vč. Rožmberka). V 1. termínu bylo zaznamenáno celkem 81 ♂♂, z toho 22,2 % (18 ♂♂) na Novořeckých močálech a 17,3 % (14 ♂♂) v NPR Velký a Malý Tisý.

Husa velká
Při hladinovém sčítání vodních ptáků 1× měsíčně jsou napočítané stavy ovlivňovány dvěma hlavními faktory. V době sčítání se husy ještě mohou nacházet na potravních stanovištích v polích a zásadní vliv na výsledky má, jak doložila specializovaná studie (Hora et al. 2010b), stanovení termínu sčítání vzhledem ke dnům lovu, přičemž největší dopad má umístění termínu sčítání před či po srpnovém zahájení lovu hus. Proto z těchto důvodů bude metodika změněna: v VIII. se bude sčítat mimo termín hladinového sčítání ve 2 ter-

Maximální srpnové počty husy při hladinovém sčítání vodních ptáků a při cíleném sčítání v rámci studie Hora et al. (2010b) v letech 2008–2010.
The highest August numbers of the Greylag Goose recorded during the regular waterbird census and at counts carried out within the study by Hora et al. (2010b) in 2008–2010.

	2008		2009		2010	
	Datum Date	Počet ex. No. of individuals	Datum Date	Počet ex. No. of individuals	Datum Date	Počet ex. No. of individuals
Hladinové sčítání Waterbird census	15. 8.	4 972	24. 8.	1 367	19. 8.	1 582
Studie – Study	15. 8.	4 972	17. 8.	3 910	17. 8.	3 240

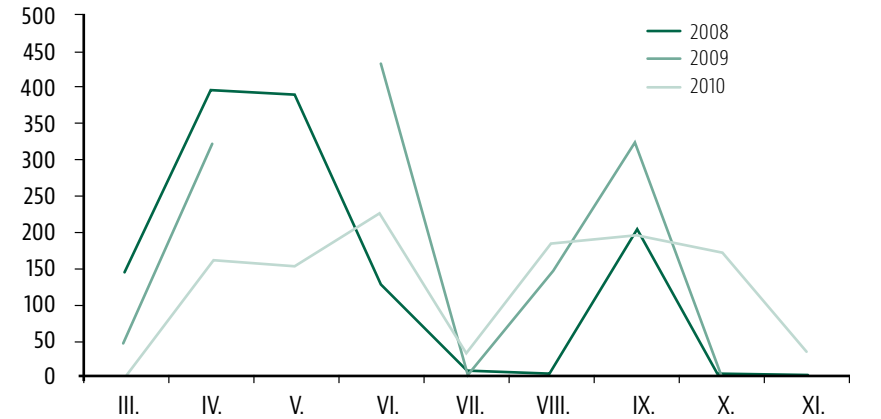
mínech, a to před a po zahájení lovu a ne pouze na rybnících, ale na celém území PO, kde se mohou husy vyskytnout. Pro období 2008–2010 byly využity výsledky získané v rámci studie HORA et al. (2010b).

Výsledky sčítání husy velké v období shromažďování v letech 2008–2010 (n = 69 rybníků).
VIII./1 a VIII./2: Výsledky ze sčítání v rámci studie HORA et al. (2010b) v 1. dekádě (8. 8. 2008, 7. 8. 2009 a 6. 8. 2010) a na přelomu 2. a 3. dekády (22. 8. 2008, 24. 8. 2009 a 19. 8. 2010).
Results of the Greylag Goose census during the gathering periods in 2008–2010 (n=69 ponds).
VIII./1 and VIII./2: Results of the counts carried within the study by HORA et al. (2010b) in the first third of August and around August 20th.

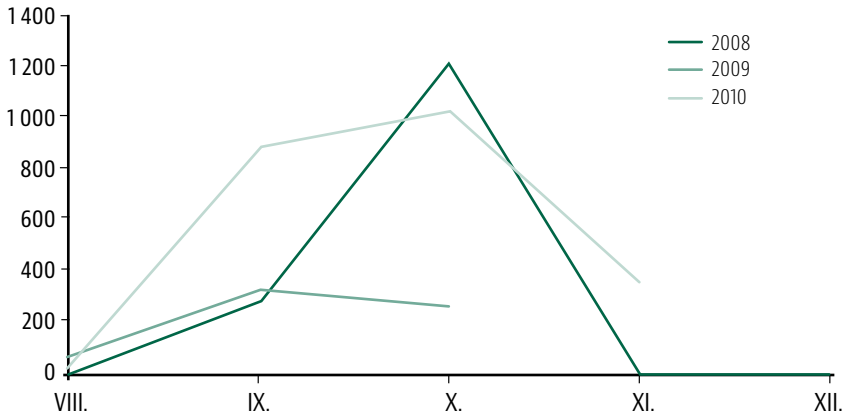
Kopřivka obecná

V době jarního průtahu v průběhu let 2008–2010 stavy postupně klesaly, aby v roce 2010 klesly na pouhých 41 % stavu roku 2008. V letech 2009 a 2010 byla maxima překvapivě dosažena v hnízdní době, v VI. Patrně se jednalo o soustředění nehnízdících ptáků (převažovali ♂♂) na místech s trvale vysokou nabídkou potravy: v roce 2009 bylo 388 ex. (90 %) z celkového počtu 432 ex. soustředěno na 2 rybnících (Velký Tisý a Obojský) a v roce 2010 176 ex. (60 %) z celkem 229 ex. rovněž na 2 rybnících (Víra a Bošilecký). Naproti tomu 397 ex. napočítaných v IV. 2008 bylo rovnoměrně rozptýleno po většině z kontrolovaných lokalit.

Výsledky sčítání kopřivky obecné v letech 2008–2010 (n = 69 rybníků).
Results of the Gadwall counts in 2008–2010 (n = 69 ponds).

Lžičák pestrý
Na rozdíl od jarního tahu, kdy jsou registrovány počty lžičáků pestrých řádově v desítkách, je na podzim pro tento druh charakteristický víceméně pravidelný výskyt kompaktních hejn stovek jedinců na některém z velkých rybníků v severní a střední části PO (X. 2008 Rožmberk 995 ex., IX. 2009 Horusický 322 ex., IX. 2010 V. Tisý 874 ex.). Celkové počty na 69 rybnících 2× ve sledovaném období přesáhly hranici 1 000 ex. (X. 2008 1 209 ex., X. 2010 1 019 ex.). V hnízdní době se v PO vyskytují pouze jednotlivé kusy.

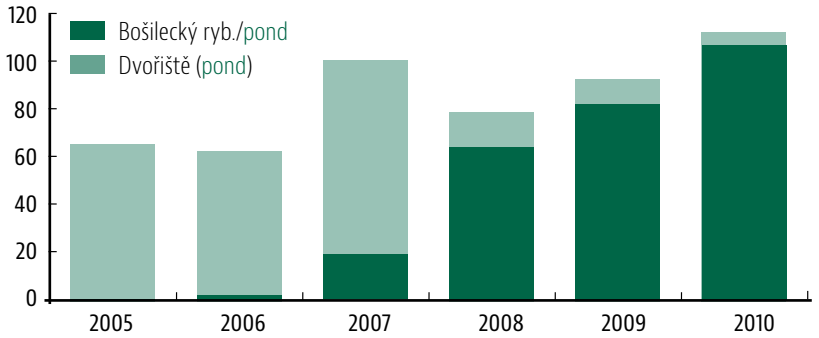

Výsledky sčítání lžičáka obecného v době podzimního tahu v letech 2008–2010.
Results of the Northern Shoveler counts during the autumn migration in 2008–2010.

Vývoj populací předmětů ochrany

Volavka bílá
V tříletém období monitoringu 2008–2010 byly zaznamenány 2 rekordy: v roce 2008 dosud nejvyšší počet volavek bílých na jaře – mimo termíny sčítání 5. 3. cca 400 ex., z toho 300 ex. na Ponědražském rybníku – a v roce 2009 nejvyšší počet při sčítání vodních ptáků (od roku 1986) – 20. 10. 522 ex., z toho téměř polovina na Horusickém rybníku. Další informace jsou uvedeny v textu druhu. Vývoj početnosti nehnízdících volavek bílých na rybníku Velký Tisý vyhodnotili HORA et al. (2009).

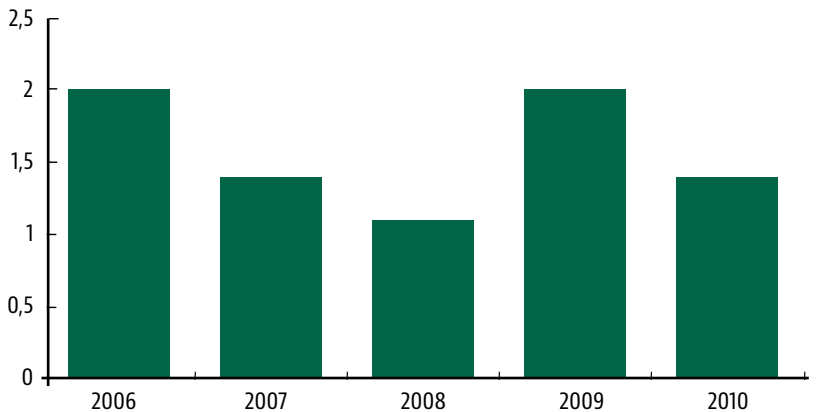
Kvakoš noční
V první tříleté periodě monitoringu byla většina populace kvakoše na Třeboňsku soustředěna na rybníku Dvořiště těsně za hranicemi PO. Poté, co se v roce 2006 kvakoši vrátili na své dřívější hnízdiště na Bošileckém rybníku, které zaniklo v roce 2004, začal postupně narůstat význam této kolonie na úkor kolonie na Dvořišti, kde v roce 2010 zbylo jen několik posledních hnízd. Od roku 2007 lze početnost kvakoše na Třeboňsku hodnotit jako poměrně stabilní.

Vývoj populace kvakoše nočního v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2006 na Bošileckém rybníku 3–5 párů a celkem 63–65 párů, v roce 2008 na Dvořišti 15–20 párů a celkem 79–84 párů, v grafu použity spodní hodnoty; rybník Dvořiště se nachází vně hranice PO.
Development of the population of the Black-crowned Night-heron in 2005–2010.
Notes: 3–5 pairs at the Bošilecký pond and a total of 63–65 pairs in 2006; 15–20 pairs at the Dvořiště pond and a total of 79–84 pairs in 2008; lower values used in the graph; the Dvořiště pond is outside the SPA.

Čáp černý

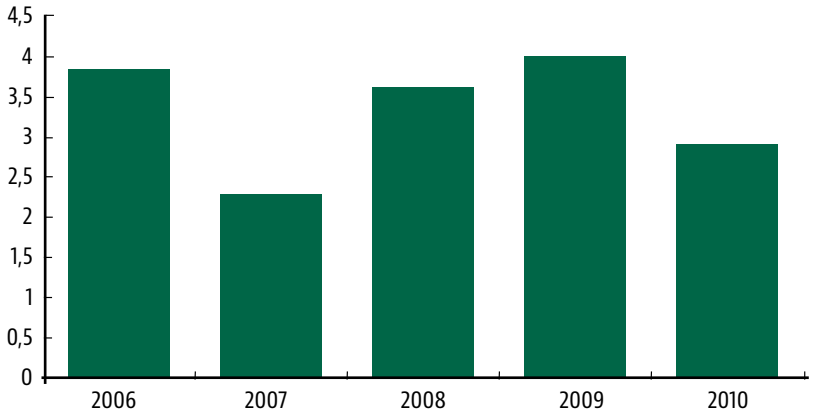
Hustota teritorií v jednotlivých letech období 2006–2010 kolísala, přičemž toto kolísání alespoň částečně připadá na různou úspěšnost monitoringu v jednotlivých letech. S přihlédnutím k podmínkám v severní třetině PO, která nebyla kontrolována, lze odhadnout, že populace čápa černého v PO kolísala v rozmezí 7–10 párů, tj. zhruba 70 % stavu, který v návrhu PO odhadli BUREŠ et al. (2002).

Změny početnosti čápa černého v letech 2006–2010 (počet párů/100 km^2).
Changes in the numbers of the Black Stork in 2006–2010 (number of pairs/100 km^2).

Včelojed lesní

Stavy včelojeda z roku na rok kolísají, nicméně populaci tohoto druhu v PO lze hodnotit jako stabilizovanou. Vzhledem k tomu, že většina hnízdišť je registrována až v době, kdy jsou na hnízdech či v jejich okolí vzrostlá mláďata, unikne pozornosti část neúspěšně hnízdících párů. S přihlédnutím k této skutečnosti i k podmínkám na nekontrolované části PO lze odhadnout, že populace včelojeda v PO kolísá v rozmezí 20–30 párů.

Změny početnosti včelojeda lesního v letech 2006–2010 (počet párů/100 km²).
Changes in the numbers of the European Honey-buzzard in 2006–2010 (number of pairs/100 km²).

Orel mořský – hnízdění

Po celé období monitoringu od roku 2005 byla hnízdní populace stabilní, s výjimkou 13 párů v roce 2009, v ostatních letech vždy 12 párů. Z hlediska úspěšnosti hnízdění byl nejúspěšnější rok 2009, kdy orli na 8 z 9 známých hnízd odchovali 16 mláďat. Opačným extrémem byl rok 2008, kdy bylo vyvedeno jen 6 mláďat ze 4 hnízd, přičemž několik neúspěšných hnízdění zavinila vichřice.

Souhrnné výsledky monitoringu hnízdící populace orla mořského v letech 2005–2010.
Summary of the results of the monitoring of the breeding population of the White-tailed Eagle in 2005–2010.

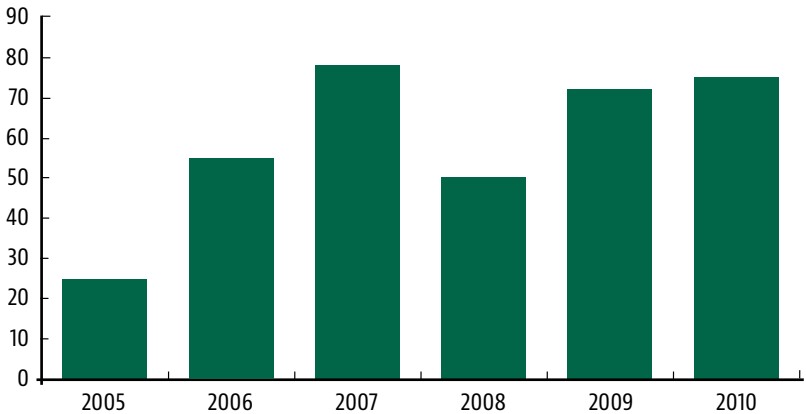
Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet známých hnízd No. of known nests	11	11	11	12	11	12
Počet obsazených hnízd No. of occupied nests	6	7	8	9	9	9
Počet teritorií s nedohledaným hnízdem No. of territories without a traced nest	6	5	4	5	4	4
Celkem párů Total no. of pairs	12	12	12	14	13	13
Počet vyvedených mláďat No. of fledglings	> 6	12	12	6	16	13

Orel mořský – zimování

Oproti roku 2007, kdy se v I. v PO zdržovalo nejméně 60 ex., zimní stavy orlů mořských v dalších letech vzrostly na více než 70 ex. Podobně narůstají i počty ptáků shromažďujících se zejména na lokalitách s újedišti a krmelišti. Pravidelnými shromaždišti jsou především rybník Rožmberk, okolí Vitmanova, Velký Tisý, jelení farma u Širokého blata a Novořecká hráz. Na Nové řece se orli pravidelně přiživují na rybách vytažených na led vydrami.

Moták pochop
Oproti roku 2006 s 10,6 % obsazených rybníků a 18 páry nedošlo v roce 2009 k zásadní změně – obsazeno 10,2 % rybníků a zjištěno 15 párů. Odhad početnosti v roce 2009 činí, stejně jako odhad k roku 2006 (HORA et al. 2010a), 30–40 párů pro celou PO. Přetrvávajícím negativním faktorem je redukce litorálních porostů na některých lokalitách a patrně i nelegální odstřel či likvidace hnízd na rybnících s vypuštěnými kachnami divokými.

Rybák obecný
Vyjma roku 2005, prvního roku monitoringu, kdy rybáci hnízdili na hromádkách hnoje na rybníku Naděje, byl jediným hnízdištěm ostrůvek na Bošileckém rybníku, odkud se po neúspěšném hnízdění v roce 2010 rybáci přesunuli k náhradnímu hnízdění na ostrůvek rybníka Koclířov. Na rybníku Velký Tisý, na bývalém tradičním hnízdišti, rybáci naposledy hnízdili či se přinejmenším pokoušeli o hnízdění v letech 2000–2003 a 2006 (HORA et al. 2009).

Vývoj populace rybáka obecného v letech 2005–2010.
Pozn.: V roce 2008 50–60 párů, v grafu použita spodní hodnota, v roce 2010 nejdříve neúspěšné hnízdění kolonie 55 párů, poté vznik nové kolonie 75 párů.
Development of the population of the Common Tern in 2005–2010.
Note: 50–60 pairs in 2008 (lower value used in the graph), in 2010 unsuccessful breeding of a colony of 55 pairs followed by the formation of a new colony of 75 pairs.

Kulíšek nejmenší
Při srovnatelné délce linií v letech 2006 (40,3 km) a 2009 (45,0 km) hustota klesla z 1,7 teritoria/10 km na 1,1 teritoria/10 km, na čemž se ovšem mohou podílet spíše rozdíly v hlasové aktivitě než skutečný pokles početnosti. To potvrzují nálezy nových teritorií na liniích mimo termíny monitoringu. Rozsah monitoringu není dostatečný pro posouzení změn v populaci tohoto předmětu ochrany PO.

Sýc rousný
Na rozdíl od 4 teritorií na 40,3 km linií (1,0 teritoria/10 km) na jaře v roce 2006 byl ve stejném období roku 2009 registrován na 45,0 km linií jediný volající ♂ (0,2 teritoria/10 km). Stejně jako u kulíška lze tento rozdíl přisoudit spíše rozdílům v hlasové aktivitě než skutečnému úbytku. Pro posouzení změn v početnosti druhu v PO rozsah monitoringu ani pouhé 2 roky jeho realizace neposkytují dostatek údajů.

Lelek lesní
Při srovnatelných délkách linií vzrostly hodnoty počtu teritorií/10 km linie z 0,3 v obou termínech roku 2005 na 2,2 v 1. termínu a 1,9 v 2. termínu roku 2008. Příčiny výrazného nárůstu lze hledat v příznivějších klimatických podmínkách v roce 2008, ve vzniku nových biotopů po větrných a sněhových kalamitách a zčásti také i ve zkvalitnění monitoringu v Zámeckém polesí. Zatímco populace lelka na celém Třeboňsku byla na základě mapování v letech 2001–2004 odhadnuta na 10–15 párů (J. Cepák in HORA et al. 2010a), aktuální odhad pouze pro území PO je 15–20 párů.

Ledňáček říční
Po dvou tvrdších zimách početnost ledňáčka v PO poklesla, což dokumentují i hodnoty celkového počtu teritorií na délku 10 km vodního toku – 2007 1,0–1,1, 2010 0,6–0,7. Proto odhad početnosti populace v PO k roku 2010 byl snížen z 20–30 (HORA et al. 2010a) na 15–20 párů.

Žluna šedá
Oproti roku 2007 poklesla v roce 2010 březnová hodnota počtu teritorií/10 km linie téměř 3× (z 3,7 na 1,3). Tento pokles je obtížně vysvětlitelný, neboť v uvedeném období nedošlo k žádné významné změně prostředí. Nelze však vyloučit vliv tvrdých zim, které mohly mít negativní dopad na přežívání mladých ptáků. Projevit se ale mohly i rozdíly v hlasové aktivitě.

Datel černý
Výsledky monitoringu v obou letech, vyjádřené počtem teritorií/10 km linie byly poměrně vyrovnané (2,4 v roce 2007 a 2,1 v roce 2010), což naznačuje na stabilitu populace druhu v PO. Výsledky z obou let monitoringu naznačují, že odhad 80–100 párů v návrhu PO (BUREŠ et al. l. c.) byl zřejmě nadhodnocen, a že skutečný odhad je předběžně 60–80 párů.

Strakapoud prostřední
Oproti roku 2007 poklesla v roce 2010 hodnota počtu teritorií/10 km linie v obou termínech velmi výrazně: z 11,8 na 7,0 v 1. termínu a z 11,5 na 4,8 v 2. termínu. V roce 2010 tak byla početnost v celé PO při spodní hranici odhadu 100–150 párů z roku 2007. Příčiny tohoto poklesu, podobně jako v případě žluny šedé, jsou nejasné, neboť nedošlo k žádné významné změně prostředí. Spíše než nezachycení vrcholu hlasové aktivity se může jednat o důsledek tvrdých zim způsobujících zvýšenou mortalitu mladých ptáků.

Skřivan lesní
Na 9 lokalitách sledovaných v letech 2006 i 2009 (rozloha 520,6 ha) nedošlo k výraznější změně početnosti – hustota teritorií se mírně zvýšila z 0,15 na 0,19 teritoria/10 ha. Vzhledem k tomu, že část monitorovaných lokalit se nachází mimo PO, činí celkový odhad početnosti hnízdní populace v PO 15–25 zpívajících ♂♂. Pokles početnosti byl zaznamenán na rekultivovaných vytěžených pískovnách zalesňovaných borovicí – např. na pískovně u Halámek bylo v roce 1995 zaznamenáno 9 ♂♂, v roce 2009 pak již žádný. K podobnému poklesu o 50 % mezi roky 1995 a 2009 došlo i na pískovně u Stráže nad Nežárkou. Naopak nově se jednotliví zpívající ♂♂ objevují v mozaikovité zemědělské krajině s polními lesíky v oblasti Chlumecké pahorkatiny nebo v oblasti mezi Novosedly nad Nežárkou a Lomnicí nad Lužnicí.

Porovnání výsledků monitoringu skřivana lesního na 9 lokalitách, které byly monitorovány v letech 2006 i 2009.
Comparison of the results of the Wood Lark monitoring carried out in 2006 and 2009 at 9 localities.

Rok Year	Obsazené lokality (%) Occupied localities (%)			Počet teritorií No. of territories			Počet teritorií/10 ha No. of territories/10 ha		
	1. termín 1st term	2. termín 2nd term	celkem total	1. termín 1st term	2. termín 2nd term	celkem total	1. termín 1st term	2. termín 2nd term	celkem total
2006	33,3	33,3	44,4	7	4	8	0,13	0,08	0,15
2009	33,3	66,7	66,7	5	9	10	0,10	0,17	0,19

Početnost skřivana lesního na pískovnách před a po rekultivaci vytěžených ploch.
Numbers of the Wood Lark at sandpits before and after the post-extraction recultivation.

Pískovna – Sandpit	1995	2006	2009	Poznámka – Note
Halámky	9	4	0	Vytěžená zalesněná pískovna (borovice, cca 5 m) Exploited and forested sandpit (pines, ca. 5 m in height)
Stráž nad Nežárkou	6	2	3	Částečně těžená pískovna, většina vytěžených ploch zalesněna (borovice, cca 5 m) Partially exploited sandpit, most of the exploited plots are forested (pines, ca. 5 m in height)

Slavík modráček středoevropský

Při srovnatelném počtu bodů jsou výsledky monitoringu let 2007 a 2010 totožné. To platí i pro Opatovický rybník, kde při sčítání s použitím lodi bylo v IV. v obou letech registrováno 8 teritorií. Populace modráčka v PO je stabilizovaná již od přelomu 20. a 21. století, kdy byla odhadnuta na 140–180 párů (Bureš et al. l. c.). Vznik a vývoj populace v NPR Velký a Malý Tisý vyhodnotili Hora et al. (2009).

Porovnání výsledků monitoringu slavíka modráčka na bodových transektech v letech 2007 a 2010.
Comparison of the results of the White-spotted Bluethroat monitoring at point transects in 2007 and 2010.

Rok Year	1. termín (n = 78, resp. 80 bodů) 1st term (n = 78 and 80 points, resp.)		2. termín (n = 46, resp. 48 bodů) 2nd term (n = 46 and 48 points, resp.)	
	F %	Počet teritorií/1 bod No. of territories per point	F %	Počet teritorií/1 bod No. of territories per point
2007	60,3	0,9	45,7	0,5
2010	60,0	0,9	47,9	0,5

Husa velká

Početnost husy velké v době letního a podzimního shromažďování kolísá jak v průběhu sezony, tak z roku na rok. Velký vliv na výsledek sčítání má od poloviny VIII. lov, proto je důležité s ohledem na tento vliv stanovit termín sčítání. Vliv lovu se může projevit značným

úbytkem, nebo naopak se mohou do oblasti (většinou na Velký Tisý) přesunout husy vyplašené střelbou na Českobudějovicku (Hora et al. 2010b). Monitoring potvrdil pokles počtu hus velkých na tradičním shromaždišti v NPR Velký a Malý Tisý, ke kterému došlo po posunu zahájení lovu hus z 1. září na 16. srpna v roce 2002 (Vyhl. MZe č. 245/2002 Sb.). Hora et al. (2009) uvádějí pokles z průměrného srpnového maxima 4 800 ex. v pětiletém období 1997–2001 na 2 500 ex., tj. téměř na polovinu, ve stejně dlouhém období let 2004–2008.

Nejvyšší stavy husy velké v době letního a podzimního shromažďování napočítané v letech 2005–2010 při hladinovém sčítání.
The highest numbers of the Greylag Goose recorded during the summer and autumn gathering periods of 2005–2010 by the regular waterbird census.

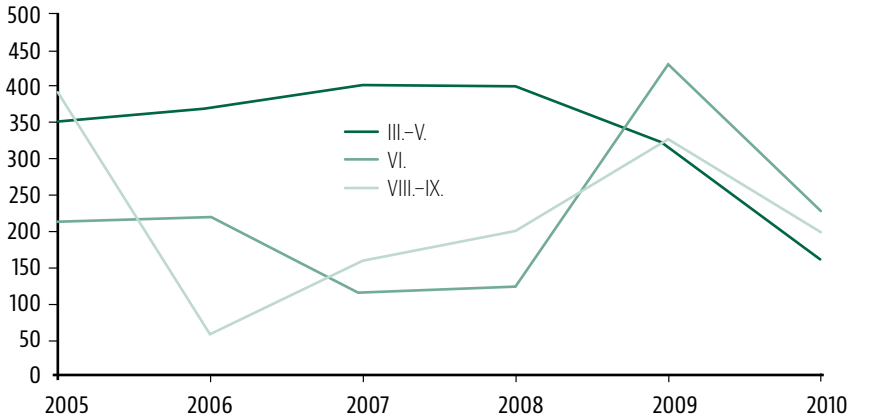
Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ex. No of. individuals	1 210	2 824	7 915	4 972	1 734	3 321
Měsíc Month	VIII.	VIII.	VIII.	VIII.	VII.	VII.

Změny početnosti husy velké na Třeboňsku po prvním dnu (v roce 2008 víkendu) lovu (Hora et al. 2010b).
Changes in the numbers of the Greylag Goose in Třeboňsko after the first day (first weekend in 2008) of the open season (Hora et al. 2010b).

Rok – Year	2008	2009	2010
Počet ex. den před zahájením lovu No. of individuals one day before opening the season	4 972	3 190	3 240
Počet ex. po 1. dnu (víkendu) lovu No. of individuals after the first day (first weekend) of hunting	1 025	3 910	1 892
% ex. po 1. dnu (víkendu) lovu – ve srovnání se dnem před zahájením lovu % of individuals after the first day (first weekend) of hunting – in comparion to the day before opening the season	20,6	122,6	58,4

Kopřivka obecná

Až na rok 2010 byl jarní průtah v celém období monitoringu od roku 2005 poměrně vyrovnaný. Vůbec nejvyšší početnost, 432 ex. (většinou ♂♂) a z nich 90 % na 2 rybnících, však byla zaznamenána v VI. 2009. Oproti nejvyšším stavům v období 1999–2001 (798, 636 a 649 ex.) je pokles maxim v letech 2008–2010 velice výrazný. Početnost kopřivky v době migrací je zásadně ovlivněna nabídkou potravy, k největším dlouhodobým koncentracím dochází na částečně vypuštěných rybnících s mělčinami zarostlými vegetací.

Nejvyšší stavy kopřivky obecné při jarním a podzimním průtahu a v hnízdní době v letech 2005–2010 (počet ex.).
The highest numbers of the Gadwall during the spring and autumn migration and in the breeding period in 2005–2010 (individuals).

Lžičák pestrý

Nejvyšší stavy v letech 2008 a 2010 jsou po 1 286 ex. v IX. 2001 2. a 3. maximem od roku 1998. Totéž platí i pro největší shromaždiště: IX. 2001 1 103 ex., Bošilecký rybník, X. 2008 995 ex., Rožmberk, IX. 2010 874 ex., Velký Tisý.

Nejvyšší stavy lžičáka pestrého v době podzimního tahu v letech 2005–2010.
The highest numbers of the Northern Shoveler during the autumn migration in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ex. No. of individuals	300	312	564	1 209	326	1 019
Měsíc Month	XI.	XII.	X.	X.	IX.	X.

Zdroje dat – Data sources: 2005 a 2007–2010 J. Ševčík a kol., hladinové sčítání vodních ptáků, 2006 M. Frencl, deník terénní stanice ČSO Velký Tisý.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě 15 druhů přílohy I (16. druh, volavka bílá, dosud nehnízdí), které jsou předmětem ochrany, v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo 10 dalších druhů přílohy I: čáp bílý (*Ciconia ciconia*) 2 páry, luňák hnědý (*Milvus migrans*) 2–4 páry, luňák červený (*Milvus milvus*) 1–3 páry, chřástal kropenatý (*Porzana porzana*) 0–5 párů, chřástal malý (*Porzana parva*) 0–2 páry, chřástal polní (*Crex crex*) 4–8 párů, jeřáb popelavý (*Grus grus*) 1–2 páry, výr velký (*Bubo bubo*) 10–15 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 300–400 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 70–140 párů. Vyloučeno není ani zahnízdění bukače velkého (*Botaurus stellaris*), bukáčka malého (*Ixobrychus minutus*), volavky červené (*Ardea purpurea*), motáka pilicha (*Circus cyaneus*), jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*) a rybáka černého (*Chlidonias niger*). V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2008 bukač velký, chřástal kropenatý a chřástal malý a v roce 2010 lejsek bělokrký.

Stav z hlediska ochrany přírody

U 17 z 19 druhů, které jsou předmětem ochrany PO (16 druhů přílohy I a 3 shromažďující se druhy vodních ptáků), lze stav hodnotit jako příznivý, i když u několika z nich jsou výsledky monitoringu slabší než v předcházející periodě (ledňáček říční, žluna šedá, strakapoud prostřední). Jako nepříznivý je hodnocen stav dvou druhů, čápa černého a motáka pochopa, jejichž početnost, stejně jako v první periodě monitoringu, je o několik desítek procent nižší než v době návrhu PO. V roce 2008 byla potěšující zvýšená početnost lelka lesního, který byl na základě výsledků v roce 2005 řazen mezi druhy s nepříznivým stavem. Jde o reakci na vznik příhodných podmínek, které jsou však přechodného charakteru. Úspěšnost hnízdění rybáka obecného závisí značně na klimatických podmínkách a patrně ji ovlivňují i kormoráni, kteří rybáčí ostrůvky bez vegetace s oblibou vyhledávají. Problémem pro skřivana lesního jsou rekultivace vytěžených pískoven. Negativně se začíná projevovat zarůstání některých lokalit slavíka modráčka středoevropského křovinami. Tříletá studie vlivu rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké (HORA et al. 2010b) doložila značné rušení lovem. Zatímco počet úlovků nepředstavuje pro populaci husy velké zřejmě žádný významný zásah, velice silný lovecký tlak zejména v VIII., kdy jsou husy jedinou lovenou vodní pernatou zvěří, je zdrojem jejich značného rušení na shromaždištích a pastvištích a na přeletech mezi nimi. Při střelbě není dodržována účinná vzdálenost a střílí se i za špatné viditelnosti. Důsledkem je vysoký počet výstřelů na jeden úlovek, což pravděpodobně vede ke značnému počtu postřelených ptáků. Zahraniční studie, např. v Dánsku (NOER & MADSEN 1996, NOER et al. 2007) a v Německu (KENNTNER et al. 2008), dokládají, že podíl hus nesoucích v těle broky může být velmi vysoký a lze ho snížit dodržováním účinné střelecké vzdálenosti.

Zpracovali: J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Monitoring zajistili: Koordinace: J. Cepák, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Volavka bílá: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Kvakoš noční: Jiří Bureš, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Mráz, J. Ševčík • Čáp černý: J. Cepák, J. Mráz • Včelojed lesní: J. Cepák, J. Mráz • Orel mořský – hnízdění: J. Kotrba, J. Mráz, J. Ševčík • Orel mořský – zimování: V. Bartuška, F. Bumba, Jiří Bureš, F. Divoký, L. Dvořáčková, M. Hátle, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Mráz, L. Rektoris, L. Šimek, J. Ševčík • Moták pochop: V. Bartuška, J. Cepák, J. Mráz • Rybák obecný: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Kulíšek nejmenší, sýc rousný: Jiří Bureš, M. Hátle, J. Hlásek, J. Kotrba, J. Ševčík • Lelek lesní: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, V. Fliegelová, J. Hora, J. Mráz, Z. Neudertová (Venkrbcová) • Ledňáček říční: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová), R. Voneš • Žluna šedá, datel černý, strakapoud prostřední: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová) • Skřivan lesní: J. Cepák • Slavík modráček středoevropský: V. Bartuška, Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, L. Viktora • Husa velká, kopřivka obecná, lžičák pestrý: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Bukač velký, chřástal kropenatý, chřástal malý: J. Cepák, J. Hora • Tenkozobec opačný: H. Chobotská, J. Kotrba, Z. Neudertová (Venkrbcová), J. Ševčík • Lejsek bělokrký: Jiří Bureš, J. Cepák, J. Hora, Z. Neudertová (Venkrbcová).

Údolí Otavy a Vltavy

Kód: CZ0311034
Rozloha: 18 368,1 ha
Předměty ochrany: výr velký (*Bubo bubo*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*).

Změny v ptačí oblasti

Biotopy na území této PO dlouhodobě nepodléhají významným změnám. Struktura krajiny s lesními komplexy, enklávami otevřené krajiny a skalnatými kaňony řek je dlouhodobě stabilní a podle současných informací není ohrožena ani plánovanými rozsáhlejšími stavbami.

Metodiky a rozsah monitoringu

Výr velký

V letech 2008–2010 každoročně odposlech hlasových projevů při 2 nočních kontrolách v II. a III. (podle klimatických podmínek) na tradičních i potenciálních hnízdištích a v době od poloviny IV. do poloviny V. denní kontrola stanovišť s cílem pokusit se ze vzdálenějších pozorovacích míst zjistit přítomnost mláďat, případně nalézt pobytové stopy a prověřit stav hnízdiště. V roce 2008 kontrolováno 21 lokalit, v roce 2009 19 lokalit a v roce 2010 19 lokalit.

Kulíšek nejmenší

V roce 2009 v době od poloviny II. do začátku IV. sčítání na 16 liniích o celkové délce 51,9 km (na 12 liniích po 1 sčítání, na 4 liniích po 2 sčítáních – v případě rozdílných výsledků započítáno sčítání s vyššími výsledky).

Výsledky monitoringu

Výr velký

2008: 16 lokalit, tj. 76,2 % kontrolovaných lokalit,
2009: 16 lokalit, tj. 84,2 % kontrolovaných lokalit,
2010: 17 lokalit, tj. 89,5 % kontrolovaných lokalit.

Nejvíce hnízdišť je soustředěno podél Otavy a Vltavy: na úseku toku 49,9 km v roce 2008 14 teritorií, tj. 2,8 teritoria/10 km toku, v roce 2009 12 teritorií, tj. 2,4 teritoria/10 km toku a v roce 2010 15 teritorií, tj. 3,0 teritoria/10 km toku. Ve středočeské části PO se z důvodů vyšší zátopy nádrží a hustší zástavby břehů rekreačními objekty nenachází tak velké množství vhodných hnízdních lokalit a populace výrů je zde menší.

Kulíšek nejmenší

Na 51,9 km linií bylo v roce 2009 zjištěno 14 teritorií, tj. 2,7 teritoria/10 km. Celkem bylo v PO evidováno 17 teritorií, přičemž byla zkontrolována přibližně jedna třetina vhodných biotopů v oblasti. Z důvodů podobného složení lesních porostů i způsobů hospodaření na celém území PO je předpoklad, že rozšíření kulíšků je v lesích na území PO rovnoměrné, v dalších letech je ale vhodné soustředit monitoring i do komplexů lesů, které nebyly detailněji sledovány (okolí Kozárovic, Klučenic a Kostelce nad Vltavou).

Vývoj populací předmětů ochrany

Výr velký

Výsledky monitoringu výrů v letech 2006–2010 (v roce 2005 nebyl úplný monitoring proveden) ukazují na stabilitu populace. Nižší stav v roce 2007 může být spíše způsoben tím, že při malé četnosti návštěv nelze vždy s jistotou prokázat přítomnost páru na hnízdišti a aktivita ptáků je ovlivněná i dostatkem potravy a momentálním vývojem počasí.

Výsledky monitoringu výra velkého v letech 2006–2010.
Results of the Eurasian Eagle-owl monitoring in 2006–2010.

Rok – Year	2006	2007	2008	2009	2010
Počet teritorií v PO No. of territories in the SPA	19	11	16	16	17
Počet teritorií/100 km² No. of territories per 100 km²	10,3	6,0	8,7	8,7	9,3
Počet teritorií/10 km toku Otavy a Vltavy No. of territories/10 km of the Otava and Vltava rivers	3,2	2,0	2,8	2,4	3,0

Kulíšek nejmenší

Výsledky sčítání na liniích v letech 2006 a 2009 (2,6 teritoria/10 km, resp. 2,7 teritoria/10 km) dokládají stabilitu populace, která v obou letech monitoringu byla odhadnuta na 40–50 párů. V uvedeném období nebyly zjištěny žádné významnější změny ve způsobech hospodaření či kvalitě lesních porostů, které by mohly mít významný vliv na populaci kulíšků.

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Kromě výra velkého a kulíška nejmenšího v letech 2008–2010 v PO hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo dalších 14 druhů přílohy I: čáp černý (*Ciconia nigra*) 3 páry, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 5–10 párů, luňák červený (*Milvus milvus*) 1–3 páry, moták pochop (*Circus aeruginosus*) 5–10 párů, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) 2–3 páry, jeřáb popelavý (*Grus grus*) 1 pár, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 20–30 párů, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 3–5 párů, žluna šedá (*Picus canus*) 20–25 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 40–50 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 25–35 párů, lejsek malý (*Ficedula parva*) 5–10 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 100–150 párů, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 30–40 párů. Vyloučeno není ani hnízdění páru luňáka hnědého (*Milvus migrans*). V rámci celostátního monitoringu byli monitorováni v roce 2009 sýc rousný a v roce 2010 ledňáček říční, žluna šedá, datel černý, strakapoud prostřední a lejsek bělokrký.

Stav z hlediska ochrany přírody

V biotopech, na které jsou vázány oba druhy sov, které jsou předmětem ochrany PO, nedochází k významným změnám, které by se projevovaly na vývoji počtů těchto druhů. V období 2008–2010 zde ani nebyly navrženy či vyhlášeny žádné nové lokality formou některé z kategorií zvláště chráněných území. V letech 2008–2009 se objevily návrhy výstavby rozsáhlejších ploch fotovoltaických elektráren v lučních enklávách v okolí obcí Zbonín a Varvažov. Realizace těchto návrhů ale nebyla povolena. Podobný osud měl i záměr

výstavby malé vodní elektrárny na říčce Skalici vyžadující stavbu nového jezu a dlouhého (cca 1 km) přívodního kanálu, který by výrazně ovlivnil zbytkový průtok v řece. Problematickou aktivitou je horolezectví, i když ke sporům dochází pouze na jedné lokalitě. Na skalním masivu u obce Jickovice, kde je jedno z pravidelných hnízdišť výrů, probíhá dlouhodobě horolezecký výcvik, který ovlivňuje úspěšnost hnízdění. Členové patronátní skupiny zde ve spolupráci s krajským úřadem opakovaně jednají s organizací, která sdružuje zdejší horolezce, jsou zde umísťovány informační tabule a část masivu bývá pro výcvik v době hnízdění uzavřena. Přesto přetrvávají problémy s neorganizovanými lezci, kteří tabule nerespektují.

Zpracovali: Jiří Bureš, J. Hora • Monitoring zajistili: Koordinace: Jiří Bureš • Výr velký: Jiří Bureš, M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, Josef Veselý, P. Volf, R. Všetečka • Kulíšek nejmenší a sýc rousný: Jiří Bureš, M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka • Ledňáček říční: M. Frencl, L. Hlásek, P. Volf • Žluna šedá, datel černý, strakapoud prostřední: M. Frencl, L. Hlásek, L. Mráz, P. Volf, R. Všetečka • Lejsek bělokrký: Jiří Bureš, M. Frencl, P. Volf.

Východní Krušné hory

Kód: CZ0421005
Rozloha: 16 367,7 ha
Předmět ochrany: tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*).

Změny v ptačí oblasti

Největší změny v rámci PO se odehrávají na lesní půdě. V souvislosti se zlepšením imisní situace dochází k opětovnému zalesňování holin a pasek a odrůstání porostů náhradních dřevin a jejich přeměně na hospodářské dřeviny, hlavně smrk ztepilý. Návrhy na revitalizaci odvodněných rašelinných ploch se dařilo realizovat pouze částečně a na malých rozlohách.

V blízkosti sportovních areálů dochází k mírné intenzifikaci turistického ruchu, která však není nijak zásadní a daří se ji omezovat na méně citlivá místa z hlediska ochrany ptáků.

Neustává tlak na výstavbu obnovitelných zdrojů elektrické energie, zejména větrných elektráren – některé projekty již byly realizovány, a to i na místech s tokaništi i hnízdišti tetřívka obecného.

Metodika a rozsah monitoringu tetřívka obecného

V letech 2008–2010 proběhlo každoročně sčítání tetřívků během jarního toku plošně na celém území PO.

Výsledky monitoringu tetřívka obecného

2008: 86 ♂♂, 12 ♀♀,
2009: 67 ♂♂, 14 ♀♀,
2010: 81 ♂♂, 15 ♀♀.

V roce 2009 došlo oproti roku 2008 k značnému poklesu počtu zjištěných tokajících tetřívků. Tento jev byl do značné míry způsoben nepříznivými klimatickými podmínkami (dlouhou sněhovou pokrývkou a mrazy) v zimním období a zejména v době toku. Nelze ovšem vyloučit ani meziroční kolísání početnosti populace tetřívka, svoji roli hraje i celkový ústup druhu. Úbytek v roce 2010 nepokračoval, naopak byl zaznamenán opětovný mírný nárůst počtu tokajících tetřívků.

V oblasti existovalo v období 2008–2010 několik společných tokanišť, která indikují relativně dobrý stav populace tetřívka. Např. na Oldřišském vrchu, kde tokaniště existuje dlouhodobě, počet zjištěných ♂♂ v toku osciloval mezi 2–5 jedinci. Další hromadná tokaniště byla zaznamenána hlavně ve východní části PO. Zde byla minimálně 4 tokaniště se 2–3 ♂♂, na nejvýznamnějším se však počet pohyboval mezi 7–9 ♂♂. Dvě z tokanišť, kde byli v roce 2008 zjištěni 2–3 ♂♂, v průběhu popisovaného období téměř zanikla – v roce 2010 zde tokal jen 1 tetřívek. Převážná většina ptáků v PO však toká individuálně. Vzdálenost mezi jednotlivci, která většinou nepřesahuje desítky metrů, umožňuje zřejmě hlavně akustický kontakt.

Vývoj populace tetřívka obecného

Oproti předcházejícímu tříletému období (HORA et al. 2010a) došlo v letech 2008–2010 k poklesu počtu tokajících tetřívků téměř na dvě třetiny. Vzhledem k stejné používané metodice a obdobnému týmu sčitatelů tento trend nelze vysvětlit jinak než razantním úbytkem druhu.

Hlavním důvodem je velmi pravděpodobně vývoj lesních porostů, kdy plošná výsadba smrku a jeho odrůstání způsobují zmenšování ploch vhodného biotopu. Důsledkem je úbytek listnatých dřevin (jeřáb, bříza, olše atd.), zahušťování porostů a mizení otevřených ploch na bývalých pasekách. Tomu odpovídá plošné rozdělení ústupu tetřívka v rámci PO. Nejnápadnější je pokles početnosti v západní třetině území PO, kde je postup přeměny lesních porostů nejrychlejší. V okolí Černého rybníka, masivu Pestrého a Jelení hlavy a uvnitř Flájské obory již tetřívci takřka vymizeli z porostů na bývalých imisních holinách. Citelný je i úbytek v okolí Grünwaldského vřesoviště. Zde sice zůstávají v relativně dobrém stavu rašelinné biotopy, které jsou tetřívky využívány mimo období toku, bezprecedentní je však přeměna otevřených lučních prostor, které sloužily k toku. Zde státní podnik Lesy ČR provedl plošné zalesnění luk smrkovými monokulturami, sázenými v rovnoběžných řadách, s častým použitím oplocení bez odpovídajícího zabezpečení proti zabíjení letících ptáků. Na významných místech tak vznikly stromové plantáže na výrobu dřevní hmoty, bez jakékoliv biologické hodnoty.

Poněkud lepší stav je ve střední části PO, kde je situace dosud poměrně stabilní nebo není úbytek tetřívka tak nápadný. Zachovala se zde mozaika rašelinišť, imisních porostů, pasek a luk a tetřívci zde nacházejí poměrně vhodné podmínky.

Nejstabilnější situace byla ve východní otevřené části zhruba od Fojtovic po Petrovice. Přesto zde došlo k zániku některých tokanišť, téměř zcela byl bez zjevných příčin opuštěn vojenský prostor Tisá. Mezi patrně nejhorší ohrožující faktory patří záměry na výstavbu větrných elektráren a také vysoké stavy predátorů, hlavně prasat divokých, které zapříčiňují nízkou reprodukční úspěšnost druhu.

Výsledky monitoringu tetřívka obecného v letech 2005–2010.
Results of the Black Grouse monitoring in 2005–2010.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet ♂♂ – No. of ♂♂	103	103	133	86	67	81
Počet ♀♀ – No. of ♀♀	35	15	35	12	14	15

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

V letech 2008–2010 hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo v PO dalších 15 druhů ptáků patřících do přílohy I. U 6 druhů je odhadovaný stav srovnatelný s předcházejícím tříletým obdobím monitoringu: čáp černý (*Ciconia nigra*) 1–2 páry, moták pilich (*Circus cyaneus*) 1–2 páry, sýc rousný (*Aegolius funereus*) 30–50 párů, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) 1–2 páry, žluna šedá (*Picus canus*) 5–10 párů, datel černý (*Dryocopus martius*) 40–50 párů.

Odhadované počty hnízdících párů chřástala polního (*Crex crex*) vykazují mezi jednotlivými roky mírné kolísání – pro roky 2008 a 2009 odhad 20–25 párů a pro rok 2010 15–20 párů. To je však velmi pravděpodobně způsobeno přirozenými výkyvy v populaci, nikoliv změnami prostředí, které je pro tento druh v PO dosti stabilní.

K nárůstu došlo u kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) na 3–5 párů a lejska malého (*Ficedula parva*) na 5–10 párů, u obou druhů na dvojnásobek původního odhadu. I tak se jedná o poměrně malé počty způsobené absencí vhodného prostředí. Do území PO nebyly zahrnuty rozsáhlé bukové porosty na svazích Krušných hor, které hostí počet-

nou populaci lejska malého – k hnízdění na náhorní planině tak tento druh může využívat pouze fragmenty bučin, které byly ušetřeny před přeměnou na smrkové monokultury. Pokles na 40–60 párů, který se zdá být prokazatelný, zřejmě nastal u ťuhýka obecného (*Lanius collurio*) a souvisí také s úbytkem otevřených prostor a vývojem lesních porostů. Nově bylo zjištěno hnízdění 1–2 párů včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), jehož přehlédnutí vzhledem k poměrně skrytému způsobu života v předcházejícím období nelze vyloučit. Byla upřesněna hnízdní populace luňáka červeného (*Milvus milvus*) na 1–3 páry, počet hnízdících párů motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) osciluje meziročně mezi 0–3 páry. Vyloučeno není hnízdění 1–2 párů výra velkého (*Bubo bubo*), stejně tak je pravděpodobné hnízdění 0–3 párů skřivan lesního (*Lullula arborea*).

V rámci celostátního monitoringu byl v roce 2009 mapován sýc rousný, jehož aktuální početnost úzce souvisí s vývojem populací zemních hlodavců a v PO je také závislá na umělých hnízdních příležitostech v budkách. Výsledky jsou uvedeny v kapitole druhu.

Stav z hlediska ochrany přírody

Vzhledem k aktuálně zjištěným populačním trendům je nutné označit stav populace tetřívka obecného v PO za kritický. Nejen na území PO, ale v celém pohoří dochází k setrvalému úbytku druhu a nelze vyloučit jeho naprosté vymizení v řádu několika let.

Subjekty hospodařící v lesích pokračují v rozsáhlé přeměně porostů listnatých dřevin na smrkové monokultury, brání revitalizaci dříve odvodněných ploch a přitom využívají dotační programy ochrany přírody pro vlastní hospodářskou činnost. Obnova rašelinišť, která jsou primárním prostředím tetřívka, se tak daří prosazovat pouze velmi omezeně, v maloplošných zvláště chráněných územích. Poněkud lepší je situace na nelesní půdě – proběhla revitalizace povodí Černého potoka, které spravuje AOPK ČR.

Také se pomalu daří angažovat myslivecká sdružení – v přípravě je oblast chovu tetřívka, v níž by mohl být snížen predační tlak, zejména ze strany prasat divokých.

Nedaří se vždy kontrolovat přípravu a realizaci projektů výstavby větrných elektráren, která je mnohdy lokalizována na zcela nevhodných místech z hlediska ochrany tetřívka a ptáků obecně.

Na lesní půdě došlo k použití rodenticidů, jejichž negativní vliv na ptáky (dravci, sovy, ťuhýk obecný) nebyl dosud vyloučen. Otevřené bezlesé plochy jsou v ohnisku zájmu investorů do větrné energie, což s sebou nese rizika nejen pro populaci tetřívka, ale také např. pro chřástala polního a bekasinu otavní (*Gallinago gallinago*) a další ptačí druhy. Na řadě zemědělsky využívaných ploch je v rámci agroenvironmentálních dotačních titulů prováděno hospodaření vhodné pro chřástala polního.

Zpracovali: K. Čihák, V. Tejrovský, O. Volf • Koordinace: V. Tejrovský • Monitoring zajistili: • Tetřívek obecný: V. Bejček, P. Benda, V. Čeřovský, V. Dvořák, A. Hýlová, E. Chvojková, M. Ježek, M. Kopečková, P. Kříž, E. Mikolášková, H. Pumprová, J. Reif, K. Šťastný, V. Tejrovský, V. Tomášek, R. Vlček, O. Volf • Sýc rousný: A. Hýlová, M. Kouba, K. Šťastný, V. Tomášek.

Žehuňský rybník – Obora Kněžičky

Kód: CZ0211011
Rozloha: 1 963,9 ha
Předmět ochrany: bukáček malý (*Ixobrychus minutus*), chřástal kropenatý (*Porzana porzana*).

Změny v ptačí oblasti

V období 2008–2010 došlo v důsledku omezení kosení k pokročilému zarůstání zbytků luk terestrickými rákosinami a křovinami (růže šípková, trnka obecná, svída krvavá). To znamenalo další zhoršení podmínek pro hnízdění chřástala kropenatého. Nežádoucí sukcesní změny postihly břehové i luční porosty na obou březích rybníka, výrazně horší poměry však panují na jižním břehu, východně od obce Choťovice, kde řada luk již zcela zmizela. K dalším negativním jevům patří relativně velké kolísání vodní hladiny v době hnízdění a zejména její pokles v důsledku velmi proměnlivých klimatických poměrů.

Metodika a rozsah monitoringu

V letech 2008–2010 registrace hlasových projevů na 30 bodech v dosahu vhodných břehových porostů na severním a jižním břehu Žehuňského rybníka a na Dlouhopolském rybníku, 5 nočních kontrol (V. – zač. VII.) mezi 21:00–6:00.

Výsledky monitoringu

Bukáček malý

V průběhu tříleté etapy monitoringu došlo k mírnému poklesu početnosti bukáčka, maximální počty byly v roce 2008 6 volajících ♂♂ na kontrolu, v letech 2009–2010 shodně 5 ♂♂. Zatímco v letech 2008–2009 byly rozdíly mezi jednotlivými kontrolami minimální, v roce 2010 byla hlasová aktivita ♂♂ výrazně nižší.

Výsledky monitoringu bukáčka malého v letech 2008–2010.
Results of the Little Bittern monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	Termín – Term					Mimo monitoring Outside of the monitoring	Počet párů No. of pairs
	1.	2.	3.	4.	5.		
2008	6	6	6	5	3	2 ♂♂, 1 ♀	8
2009	5	4	3	5	5	2 ♂♂, odchyt 8 ex.	7
2010	2	1	5	3	1	1 ♂	5

Chřástal kropenatý

V letech 2008–2010 byla většina termínů kontrol negativní, každoročně zjištěn maximálně 1 volající ♂. Další ptáci byli zaznamenáni mimo termíny monitoringu přímým pozorováním.

Výsledky monitoringu chřástala kropenatého v letech 2008–2010.
Results of the Spotted Crake monitoring in 2008–2010.

Rok – Year	Termín – Term					Mimo monitoring Outside of the monitoring	Počet párů No. of pairs
	1.	2.	3.	4.	5.		
2008	1	1	0	0	0	1 ex.	2
2009	0	0	0	1	0	2 ♂♂, odchyt 9 ex.	1
2010	0	1	0	1	0	1 ad. + 3 pull.	2

Vývoj populací předmětů ochrany

Bukáček malý

Početnost bukáčka se již od roku 2004 drží na stejné úrovni, mírný pokles z posledního roku monitoringu může souviset s teplotními výkyvy v průběhu hnízdní sezóny.

Porovnání výsledků monitoringu a odhady počtu okrsků bukáčka malého v letech 2005–2010.
Comparison of the results of monitoring and estimates of the territories of the Little Bittern in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2007	2008	2009	2010
Max. počet volajících ♂♂ Maximal number of calling ♂♂	7	6	6	5	5
Odhad počtu okrsků Estimated number of territories	7–8	7	8	7	5

Chřástal kropenatý

Stav druhu v PO zůstává stabilně na nízké úrovni a dlouhodobě nesplňuje kritéria zařazení mezi předměty ochrany.

Porovnání výsledků monitoringu a odhady počtu okrsků chřástala kropenatého v letech 2005–2010.
Comparison of the results of monitoring and estimates of the territories of the Spotted Crake in 2005–2010.

Rok – Year	2005	2007	2008	2009	2010
Max. zjištěný počet Maximal count	1 ♂	1 ex.	1 ♂	1 ♂	1 ♂
Odhad počtu okrsků Estimated number of territories	2	1–2	2	1	2

Další druhy přílohy I směrnice o ptácích

Mimo předměty ochrany hnízdilo nebo pravděpodobně hnízdilo v PO dalších 13 druhů přílohy I: bukač velký (*Botaurus stellaris*) 1 pár, včelojed lesní (*Pernis apivorus*) 1 pár, orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) v letech 2008 a 2009 1 pár, moták pochop (*Circus aeruginosus*) pravidelně 4 páry, chřástal malý (*Porzana parva*) 3–6 párů, chřástal polní (*Crex crex*) v roce 2008 2 volající ♂♂, ledňáček říční (*Alcedo atthis*) 2–3 páry, datel černý (*Dryocopus martius*) 3–5 párů, strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) 4–6 párů, slavík mod-

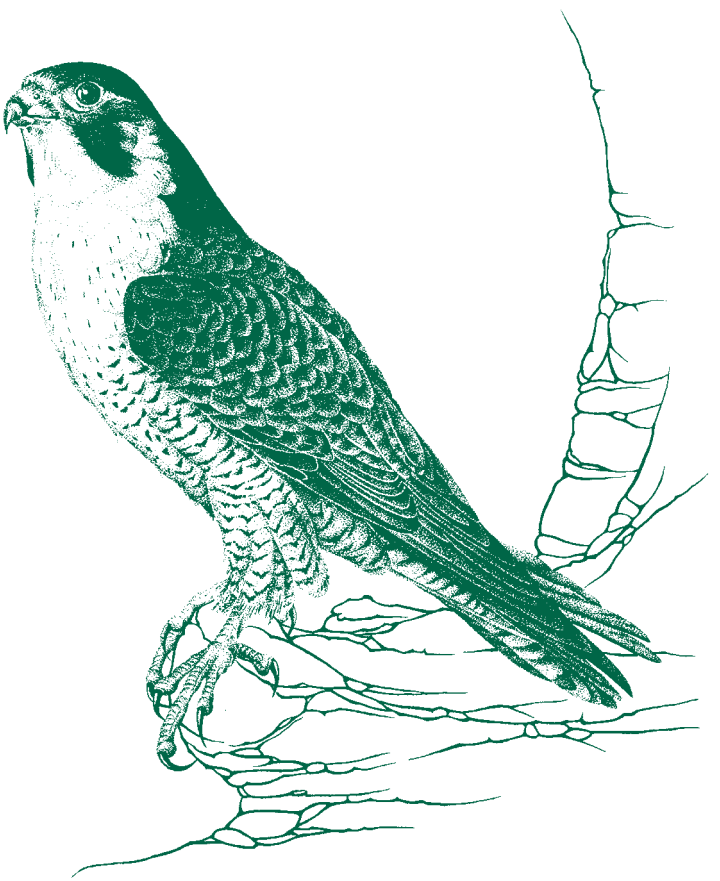
ráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) 12–18 párů, pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) 3–7 párů, lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) 35–50 párů, maximum 50–60 párů v roce 2010, ťuhýk obecný (*Lanius collurio*) 15–25 párů. Ojedinělé hnízdění motáka pilicha (*Circus cyaneus*) v roce 2005 se již neopakovalo. Každoročně sledováno zimování orlů mořských, v roce 2010 ve dvou termínech v rámci celostátního monitoringu orli pozorováni nebyli, ale během zimy 2009/2010 bylo zjištěno 5–8 zimujících ptáků. Dalšími druhy sledovanými při celostátním monitoringu byli bukač velký a chřástal malý v roce 2008, moták pochop v roce 2009 a slavík modráček středoevropský v roce 2010.

Stav z hlediska ochrany přírody

Na Žehuňském rybníku přetrvávají negativní změny v důsledku nedostatečného managementu lokality, které vedou k zarůstání luk rákosem. Bez trvalé a systematické péče nelze doufat v obnovení počtu hnízdících párů chřástala kropenatého tak, aby opět splňoval kritéria vyhlášení PO. Naopak, díky redukci nežádoucích rákosin na lukách v okolí Dlouhopolského rybníka se zde objevili chřástal malý i bukáček malý. Velikým problémem je také vysoký stav prasat divokých, kterých i přes zvyšující se odstřel (až 100 kusů ročně) stále přibývá. Černá zvěř v důsledku své rycí činnosti především mění poměry na rozhraní litorálu a mokřadních luk a dále se podílí na likvidaci hnízd. Přeryté plochy dosahují řádu desítek hektarů a při omezeném kosení pak tyto plochy zarůstají ruderální vegetací. Dalším trvalým problémem zůstává vysoká rybí obsádka včetně býložravého amura bílého (*Ctenopharyngodon idella*) a přikrmování ryb. V důsledku rycí činnosti kaprů pokračuje rozpad litorálních rákosin a tím dochází k přímému ohrožení bukáčka malého.

Zpracovali: K. Čihák, M. Jelínek, L. Urbánek • Monitoring zajistili: Koordinace: L. Urbánek • Bukač velký, bukáček malý, orel mořský, moták pochop, chřástal kropenatý a malý: M. Jelínek, L. Urbánek, J. Vyskočil • Slavík modráček středoevropský: M. Jelínek, L. Urbánek.

Souhrnné hodnocení

Souhrnné hodnocení

V publikaci jsou hodnoceny výsledky druhého tříletého cyklu monitoringu druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2008–2010. S pomocí 438 spolupracovníků bylo opětovně získáno velké množství dat o stavu sledovaných druhů ptáků v ČR i o stavu jednotlivých ptačích oblastí, resp. druhů, které jsou v nich předmětem ochrany.

Druhy přílohy I směrnice o ptácích

1. V letech 2008–2010 bylo monitorováno 52 druhů přílohy I, z toho u jednoho druhu, slavíka modráčka, samostatně dva poddruhy. Oproti období 2005–2007 byla navíc monitorována linduška úhorní. Celkem 47 druhů bylo monitorováno v hnízdní době, 3 druhy (orel mořský, moták pilich, drop velký) v době hnízdění a v zimě, 1 druh (luňák červený) v době hnízdění a na podzimním a zimním společném nocovišti, 1 shromažďující se, v ČR nehnízdící druh (volavka bílá), od jara do podzimu a 1 druh (kalous pustovka) pouze na zimních shromaždištích.
2. Na základě doporučení z publikace s výsledky monitoringu v období 2005–2007 (Hora et al. 2010a) byl proveden monitoring lindušky úhorní a strnada zahradního v hnědouhelných těžebních oblastech na Mostecku, přičemž tam byli současně sčítáni i slavík modráček středoevropský a ťuhýk obecný. O několik oblastí byl rozšířen monitoring luňáka hnědého a červeného a lelka lesního.
3. U 12 druhů a 1 poddruhu byly získány (s výjimkou tetřívka obecného každým rokem) údaje o velikosti celostátních populací. Podchycena byla opakovaně také celá populace čápa bílého hnízdící v jihomoravských lužních lesích.
4. Monitoring potvrdil pokračující nárůst početnosti a šíření jeřába popelavého, orla mořského, sokola stěhovavého a puštíka bělavého.
5. Orel královský od svého prvního zahnízdění v ČR v roce 1998 hnízdil až do roku 2007 pouze v PO Soutok – Tvrdonicko, v roce 2008 poprvé zahnízdil mimo tuto PO a v roce 2010 již bylo hnízdění zjištěno ve 4 jihomoravských oblastech v celkovém počtu 5 párů.
6. Pokračoval vzestup početnosti kvakoše nočního – mezi roky 2005 a 2010 o téměř 60 %.
7. Velká hejna volavek bílých se již nevyskytovala jen v tradičních jihočeských a jihomoravských rybničních oblastech, ale byla zastižena i na jiných místech ČR. Hnízdění tohoto druhu ale doloženo nebylo.
8. Pokračoval nárůst stavů tetřeva hlušce na Šumavě, v Beskydech početnost naopak dále poklesla a žádné výskyty již nebyly hlášeny z Krkonoš a Jeseníků.
9. Sčítání v době toku v roce 2008 zaznamenalo další pokles stavů i zmenšení rozšíření tetřívka obecného v ČR. Zatímco mezi roky 2000 a 2005 se snížil počet tokajících samců tetřívka obecného o 16 %, mezi roky 2005 a 2008 to bylo jen o 4 %.
10. Populace motáka pilicha v ČR již zřejmě klesla k hranici 10 párů. V období 2008–2010 byla nahlášena jen 2 doložená hnízdění.
11. Vzácnými, pouze v několika párech hnízdícími druhy zůstávají volavka stříbřitá, kolpík bílý a tenkozobec opačný. Dále se nešíří ani racek černohlavý, jehož zahnízdění mimo 3 pravidelná hnízdiště jsou jen přechodného charakteru.
12. Jediným pravidelným hnízdištěm lindušky úhorní v ČR jsou povrchové hnědouhelné doly v Podkrušnohorské pánvi. Druh tam hnízdí ve výrazně vyšším počtu, než se předpokládalo. Žije tam i největší populace strnada zahradního na území ČR.
13. Po roce 2006, kdy bylo poprvé od roku 1996 doloženo hnízdění dropa velkého, již další hnízdění druhu do roku 2010 v ČR zaznamenáno nebylo.

14. Opětovně bylo potvrzeno vymizení dytíka úhorního. Poslední hnízdění tohoto druhu bylo doloženo v roce 1995 a poslední výskyt, který nasvědčoval pravděpodobnému hnízdění, byl zaznamenán v roce 2003.
15. Na pokraji vymizení je rybák černý, který v ČR již zřejmě hnízdí jen nepravidelně. V období 2008–2010 jeho hnízdění nebylo doloženo, pravděpodobně hnízdil (1 pár) jen v roce 2008 v PO Řežabinec. Pokud tam skutečně k hnízdění došlo, určitě nebylo úspěšné.
16. Nepříznivý stav z hlediska ochrany přírody v ČR mají kromě již uvedených motáka pilicha, tetřívka obecného a rybáka černého také bukač velký, bukáček malý, tetřev hlušec, chřástal kropenatý, chřástal malý, lelek lesní, linduška úhorní a strnad zahradní.
17. V roce 2010 byly opuštěny 3 dlouholeté kolonie čápa bílého, přičemž ve všech případech, stejně jako dříve v případě NPR Křivé jezero v PO Pálava, lze příčinu opuštění hledat v přítomnosti hnízdících či nocujících orlů mořských nebo hnízdících orlů královských.

Ptačí oblasti

1. K 1. 6. 2008 vstoupilo v platnost vyhlášení PO Heřmanský stav – Odra – Poolší, o kterém vláda rozhodla již v roce 2007, a až k 26. 10. 2009 byly vyhlášeny také PO Českobudějovické rybníky a PO Dehtář. Tím počet PO stoupl na 41 o celkové rozloze 703 428 ha, tj. 8,9 % území ČR. Průměrná rozloha PO je 17 157 ha, rozloha kolísá mezi 108,6 ha (Řežabinec) a 97 493 ha (Šumava). Všechny PO jsou významnými ptačími územími (IBAs) nebo jejich součástí.
2. V ptačích oblastech je předmětem ochrany celkem 41 druhů přílohy I směrnice o ptácích, 6 shromažďujících se druhů a shromaždiště nejméně 20 000 vodních ptáků podle článku 4.2 směrnice o ptácích.
3. Identifikováno bylo 6 oblastí, které splnily kritéria pro PO, mezi nimi všech 5 oblastí identifikovaných v letech 2005–2007.
4. V 9 PO byly identifikovány druhy, které jsou kandidáty na nové předměty ochrany.
5. Deset (26 %) z 38 hnízdících druhů a poddruhů, pro které byly ptačí oblasti vyhlášeny, hnízdí v těchto oblastech v počtu vyšším, než je polovina jejich celostátní populace. Výši tohoto pokrytí ovlivňuje charakter výskytu (soustředěný či rozptýlený) a počet ptačích oblastí (1 pro bukače velkého až 10 pro chřástala polního), který závisí na velikosti celostátní populace druhu a od ní se odvíjejícího kritéria.
6. Všemi ptačími oblastmi byla pokryta více než polovina celostátní populace 16 (42 %) z 38 hnízdících druhů a poddruhů, pro které jsou vyhlášeny ptačí oblasti. Tato hodnota dokumentuje význam ptačích oblastí objektivněji než hodnota předchozí, neboť je ovlivňována, v menším rozsahu, jen velikostí celostátní populace a charakterem výskytu druhu.
7. Ve srovnání s rokem 2005 pokleslo do roku 2010 pokrytí celostátních populací ptačími oblastmi hlavně u druhů, které se v ČR šíří, např. orla mořského z 55 na 34 % a sokola stěhovavého z 84 na 69 %, u jeřába popelavého ale zůstaly na stejné úrovni.
8. Nárůst početnosti mimo ptačí oblasti snížil pokrytí např. u kvakoše nočního (kolonie na Pohořelických rybnících) a rybáka obecného (instalace plovoucích ostrůvků).
9. Ptačí oblasti jsou také významné pro řadu vzácných druhů, které nejsou předmětem ochrany v žádné PO. V letech 2008–2010 hnízdili pouze v 1 PO kolpík bílý a v letech 2008 a 2010 volavka stříbřitá. V roce 2010 hnízdilo v ptačích oblastech 89 % racků černohlavých či 64 % chřástalů malých.

10. Po celé tříleté období monitoringu neplnili kritéria bukač velký v PO Poodří, čáp bílý v PO Pálava (kolonie v lužním lese zanikla), chřástal kropenatý v PO Žehuňský rybník – Obora Kněžičky, moták pilich a kalous pustovka v PO Komárov a strnad zahradní v PO Hovoransko – Čejkovicko. Uvedené ptačí oblasti jsou proto klasifikovány jako oblasti s nepříznivým stavem z hlediska ochrany přírody.
11. V ptačích oblastech ve vojenských újezdech je problémem utlumení vojenské činnosti a následné zarůstání otevřených ploch náletovými dřevinami.
12. V PO Horní Vsacko v reakci na těžby ve zbytcích starých porostů značně poklesly stavy strakapouda bělohřbetého, datlíka tříprstého a zejména lejska malého (z 60–100 párů v roce 2006 na 30–60 párů). Podobně jsou postupně těženy staré a přestárlé porosty bučin v PO Doupovské hory a i tam je nejohroženějším druhem lejsek malý. Lesní hospodaření je v různé míře ohrožujícím faktorem i v dalších PO.
13. V nepříznivém stavu se dále nacházeli zejména moták pochop v PO Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a PO Třeboňsko, tetřívek obecný v PO Šumava, tetřev hlušec v PO Beskydy, rybák obecný v PO Českobudějovické rybníky a PO Střední nádrž VDNM a zřejmě také lelek lesní v PO Doupovské hory.
14. Studie hodnotící vliv lovu a dalších zdrojů rušení na shromaždiště husy velké v ptačích oblastech v letech 2008–2010 (HORA et al. 2010b) potvrdila nárůst rušení a pokles početnosti na shromaždištích po zahájení lovu (16. srpna).

Doporučení

1. Vzhledem k nárůstu populace orla mořského přejít, jak už bylo doporučeno v publikaci HORA et al. (2010a), z celostátní registrace hnízdících a pravděpodobně hnízdících párů pouze na monitoring v modelových oblastech.
2. Z dalšího monitoringu tetřívka obecného vyřadit oblasti, v kterých druh nebyl zjištěn v letech 2005 a 2008.
3. Posoudit možnosti zmenšení rozsahu, případně i periodicity monitoringu u dalších druhů.
4. V ptačích oblastech s nepříznivým stavem z hlediska ochrany přírody identifikovat, zda se na tomto stavu u dotčených druhů podílí působení vnějších vlivů (ubývání druhu na mezinárodní či celostátní úrovni, přirozené kolísání početnosti, vliv klimatických podmínek), či jde o důsledek nárůstu zdrojů rušení nebo změn ve stanovištích druhů v PO vyvolaných změnou využívání území.
5. Společně s Lesy ČR, s. p., VLS, s. p. i soukromými vlastníky lesů řešit problematiku ochrany zbytků starých lesních porostů.
6. Analyzovat možný dopad optimalizace vojenských újezdů na ptačí oblasti Boletice, Doupovské hory a Libavá a navrhnout potřebná opatření.
7. Analyzovat dodržování a efektivitu nařízení vlády, kterými byly vymezeny ptačí oblasti, i využívání souhrnů doporučených opatření pro ptačí oblasti.
8. Identifikovat druhy přílohy I, které vyžadují aktivní ochranu a vypracovat pro ně plány péče, případně záchranné programy.
9. Využít výsledky monitoringu druhů přílohy I k aktualizaci seznamu zvláště chráněných druhů ptáků.
10. Využívat výsledky monitoringu druhů přílohy I a ptačích oblastí při biologických hodnoceních lokalit, hodnoceních vlivů záměrů a koncepcí na ptačí oblasti („naturových hodnoceních“) v dokumentacích EIA.

Summary

The monitoring of Birds Directive Annex I species and SPAs within the Natura 2000 network in the Czech Republic is organized in three-year cycles. This publication presents the results of the second monitoring cycle in 2008–2010. The monitoring was coordinated by the Czech Society for Ornithology (CSO) together with the Nature Conservation Agency of the Czech Republic (NCA CR), and was carried out by members of the Czech Society for Ornithology, together with employees of the Nature Conservation Agency of the Czech Republic and national park administrations and other co-workers, with a total of 438 people involved.

The Annex I species were monitored in SPAs, in which they are a target species, and also on territories which play host to significant populations of the given species, both in SPAs in which they are not a target species and outside of SPAs. During the three-year cycle the individual species were monitored once during three years, or every year. In the second case this was either carried out only in SPAs – (1) species for which the government regulation requires that landowners be informed of nesting sites (Black Stork, European Honey-buzzard, Black Kite, Red Kite, Eurasian Eagle-owl), (2) the Corncrake in selected SPAs, (3) winter gathering sites, respectively, autumn roosting sites (Red Kite, Northern Harrier, Short-eared Owl) and (4) gatherings of water birds, or nationally – (1) species nesting in colonies (Black-crowned Night-heron, Little Egret, Eurasian Spoonbill, Mediterranean Gull, Common Tern), as well as the White-tailed Eagle, Saker Falcon, Peregrine Falcon (which also belong to the species for which the government regulation requires that landowners be informed of nesting sites) and the Common Crane. The White Stork was also counted every year in the south Moravian alluvial forests, and the last traditional localities in south Moravia were also searched for the possible occurrence of the Great Bustard and the Eurasian Thick-knee. The total number of monitored Annex I species in the Czech Republic was 52 (the two sub-species of Bluethroat were counted separately), while the Tawny Pipit was included in the monitoring for the first time.

The basic methods used to monitor Annex I species were: Point and line transects with one or two censuses during the season, checking of known nests, searching for new nests and identifying territories in a defined region (Black Stork, birds of prey, Eurasian Eagle-owl); counting nests in colonies, either after the birds leave the colony and the leaves fall (Black-crowned Night-heron) or during the nesting season using a tripod-mounted telescope (Little Egret, Eurasian Spoonbill) or by counting nests by visiting the colony (Mediterranean Gull, Common Tern); counting on the lekking sites (Black Grouse, Western Capercaillie); counting at water bird gathering sites, at winter roosts of Northern Harriers and Short-eared Owls, autumn and winter roosts of Red Kites; recording the territories and burrows of the Common Kingfisher; coordinated censuses of wintering White-tailed Eagles and further specific methods.

The texts on the species include the following sections: Czech, Latin and English name of the species, list of SPAs in which it is a target species, and a list of other SPAs in which the species nested or gathered in the years 2008–2010, both in alphabetical order; new references to information on the species published in important domestic and foreign publications, about management plans, international conferences, etc.; methods and extent of the monitoring; results of the monitoring, including maps of the Czech Republic with a 10´ × 6´ grid network, outlines of the SPAs, borders of the regions with details of the monitoring results in a specific year or during the whole period 2008–2010; development of the populations of target species in the Czech Republic; authors of the texts; a list of

regions with the names of the field workers. The structure of the newly included text on the Tawny Pipit (*Anthus campestris*) is the same as the structure of the texts evaluating the results for species from the years 2005–2007.

The structure of the texts on SPAs is as follows: name, code and area of the SPA and a list of the target species; changes in the SPA in the period 2008–2010; methods and extent of the monitoring of individual target species; results of the monitoring; development of the population of the target species; further species from Annex I of the Birds Directive and species monitored on a nation-wide scale; evaluation of the conservation status of the SPA and the target species; authors of the text, the name of the coordinator of monitoring in the SPA and a list of co-workers who carried out the monitoring of individual species. The species are classified according to the system in the following order: (1) target species in the SPA, (2) further Annex I species and (3) species according to Article 4 of Paragraph 2 of the Birds Directive.

English names of the species are taken from the book Birds in Europe (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004a).

Birds Directive Annex I species

A total of 52 Birds Directive Annex I species were monitored during the years 2008–2010, whereby the two sub-species of Bluethroat were monitored separately. Forty seven species were monitored during their nesting seasons, 3 species (White-tailed Eagle, Northern Harrier and Great Bustard) were monitored during the nesting season and in the winter, one species (Red Kite) during the nesting season and at autumn and winter roosting sites, one congregatory species (Great Egret) from spring to autumn and one species (Short-eared Owl) only at winter gathering sites.

Data on the size of the national populations were collected every year for 12 species and 1 sub-species (except for the Black Grouse). The entire population of White Storks nesting in the south Moravian alluvial forests was also monitored repeatedly.

The monitoring confirmed the continuing increases in the numbers and distribution of the White-tailed Eagle, Peregrine Falcon, Common Crane and Ural Owl. From its first recorded nesting in the Czech Republic in 1998, 1–3 pairs of Imperial Eagles nested only in the Soutok – Tvrdonicko SPA. Imperial Eagles nested outside this SPA for the first time in 2008 and nesting was confirmed in 2010 in 4 south Moravian districts, with a total of 5 nesting pairs.

The numbers of the Black-crowned Night-heron continued to increase – by nearly 60 % between 2005 and 2010. Large flocks of Great Egrets do not only occur nowadays in the traditional south Bohemian and south Moravian fishpond regions, but they have been recorded at other localities in the Czech Republic. However, nesting by this species has not been confirmed.

The population of the Western Capercaillie in the Šumava Mountains continues to increase, whereas the population in the Beskydy Mountains continues to decrease and no birds have been reported in recent years from the Krkonoše Mountains and Jeseníky Mountains. Counts at the time of the lek in 2008 discovered further reductions in the numbers and the reduced range of the Black Grouse in the Czech Republic. Whereas between the years 2000 and 2005 the numbers of lekking Black Grouse males fell by 16 %, between the years 2005 and 2008 the decrease was only by 4 %.

The population of the Northern Harrier in the Czech Republic has clearly fallen to around 10 pairs. Only 2 confirmed cases of nesting were reported in the period 2008–2010.

The Little Egret, Eurasian Spoonbill, Imperial Eagle and Pied Avocet continue to be rare species, with only several pairs nesting in the country. The Mediterranean Gull is also not spreading and its nesting outside of the three traditional nesting sites is only of a temporary character.

The only regular nesting sites for the Tawny Pipit in the Czech Republic are the open-cast brown coal mines in the Podkrušnohorská pánev Basin, although the species nests there in much larger numbers than were expected. The largest population of the Ortolan Bunting on the territory of Czech Republic also lives there.

After 2006, when the nesting of the Great Bustard was confirmed for the first time since 1996, further nesting by this species in the period up to 2010 was not recorded. The disappearance of the Eurasian Thick-knee was again confirmed. The last confirmed record of nesting was in 1995 and the last recorded sighting, which suggested probable nesting, was recorded in 2003. The Black Tern, which clearly only nests irregularly in the Czech Republic, is on the verge of disappearing. Its nesting was not confirmed in the years 2008–2010, and it probably only nested at the Řežabinec SPA in 2008. In addition to the aforementioned Northern Harrier, Black Grouse and Black Tern, further species which suffer from an unfavourable conservation status are the Great Bittern, Little Bittern, Western Capercaillie, Spotted Crake, Little Crake, Eurasian Nightjar, Tawny Pipit and Ortolan Bunting.

Three long-term colonies of White Storks were abandoned in the year 2010, in all cases, just as in the case of the colony in the Pálava SPA which was abandoned earlier, the reason for the abandonment is due to the presence of nesting or roosting White-tailed Eagles or nesting Imperial Eagles.

Special Protected Areas

The declaration of the Heřmanský stav – Odra – Poolší SPA came into effect on 1/6/2008 and the declaration of the Českobudějovické rybníky SPA and the Dehtář SPA came into effect from 26/10/2009. This increased the number of SPAs to 41, covering a total area of 703,428 ha, i. e. 8.9 % of the territory of the Czech Republic. The average area of an SPA is 17,157 ha, ranging from 108.6 ha (Řežabinec) to 97,493 ha (Šumava). The target species in the SPAs include 41 Birds Directive Annex I species, 6 congregatory species and the gathering sites of at least 20,000 water birds protected under Article 4.2 of the Birds Directive.

All of the SPAs are Important Bird Areas (IBAs) or part of them.

A further 6 regions which meet the criteria to become SPAs have been identified, including all 5 of the regions identified in the years 2005–2007. Species which are candidates to become new target species have been identified in 9 SPAs.

Nine (24 %) of the 38 nesting species and sub-species, for which SPAs have been declared, nest in these areas in numbers which represent more than half of their national population. The level of this coverage is influenced by the character of the occurrence (concentrated or scattered) and the number of SPAs (1 for the Great Bittern up to 10 for the Corncrake), which depends on the size of the national population of the species and the criteria derived from this. For 15 (40 %) of the 38 nesting species and sub-species, for which SPAs have been declared, more than half of the national population is covered by all of the SPAs. This value confirms the importance of the SPAs more objectively than the previously mentioned values, as it is influenced, to a lesser extent, only by the size of the national population and by the character of the occurrence of the species.

In comparison with the year 2005, by the year 2010 the coverage of the national population by SPAs mainly fell for species which are expanding in the Czech Republic, e.g. for the White-tailed Eagle from 55 to 34 % and for the Peregrine Falcon from 84 to 69 %, whereas with the Common Crane it remained at the same level. The increase in the population outside of SPAs reduced the coverage, e.g. for the Black-crowned Night-heron (colony at the Pohořelické rybníky Fishponds) and the Common Tern (installation of floating islands on several stillwaters).

SPAs are also important for a range of rare species, which are not the target species in any of the SPAs. In the years 2008–2010 the Eurasian Spoonbill only nested in 1 SPA, which was also true for the Little Egret in the years 2008 and 2009 (in 2010 in 1 SPA and at another locality). In the year 2010 89 % of the Mediterranean Gulls and 64 % of the Little Crakes nested in SPAs.

Species which did not meet the monitoring criteria during the whole three-year period were the Great Bittern in the Poodří SPA, the White Stork in the Pálava SPA (the colony in the alluvial forest was abandoned), the Spotted Crake in the Žehuňský rybník – Obora Kněžičky SPA, the Northern Harrier and the Short-eared Owl in the Komárov SPA and the Ortolan Bunting in the Hovoransko – Čejkovicko SPA. Thus, these SPAs are classified as regions with an unfavourable status from a nature protection standpoint.

The main problem in SPAs in Military Training Areas is the reduction of military activities, which leads to the shooting ranges and other forest-free areas becoming overgrown by shrubs and trees. In the Horní Vsacko SPA the populations of the White-backed Woodpecker, Three-toed Woodpecker and especially the Red-breasted Flycatcher, fell considerably (from 60–100 pairs in 2006 to 30–60 pairs) in reaction to the increased felling of remnants of old growth forests. Mature and over-mature beech stands are also gradually harvested in the Doupovské hory SPA, where the most endangered species is also the Red-breasted Flycatcher. Forest cultivation is an endangering factor, to a lesser or greater extent, in further SPAs.

Further species which suffer from an unfavourable status include the Western Marsh-harrier in the Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady SPA and the Třeboňsko SPA, the Black Grouse in the Šumava SPA, the Western Capercaillie in the Beskydy SPA, the Common Tern in the Českobudějovické rybníky SPA and the Střední nádrž VDNM SPA, and clearly also the Eurasian Nightjar in the Doupovské hory SPA.

The study evaluating the influence of hunting and other sources of disturbance on the gathering sites of the Greylag Goose in SPAs in the years 2008–2010 (HORA et al. 2010b) confirmed the significant increase in disturbance and the reduction in numbers at gathering sites after the opening of the hunting season (August 16th).

Recommendations

On the basis of the results of the monitoring and current experience it is recommended that:
With regard to the increasing population of White-tailed Eagles, and as already recommended in the publication by HORA et al. (2010a), to change from nationwide registration of nesting and probably nesting pairs, to monitoring only in model regions.

During further monitoring of the Black Grouse, to eliminate regions in which the species was not recorded in the years 2005 and 2008.

To evaluate the reduction of the extent, respectively, of the periodicity of monitoring of further species.

In SPAs with an unfavourable conservation status, to identify whether this unfavourable

status for the relevant species, is due to the effects of external influences (decline of the species at an international or national level, natural fluctuations in the numbers of the species, influence of climatic conditions), or whether it is a consequence of the increases in disturbance or changes to the habitat types in the SPA caused by changes in the usage of the territory.

To deal with issues concerning the protection of remnants of old growth forests, in co-operation with the Forests of the Czech Republic state company, the Military Forests and Farms state company, and private landowners.

To analyse the possible consequences of the optimalisation of Military Training Areas on the Boletice, Doupovské hory and Libavá SPAs and to propose necessary measures.

To analyse the compliance with, and effectiveness of, the government regulation which established the SPAs, and the utilisation of the Outlines of Recommended Measures for SPAs.

To identify the Annex I species which require active protection and to prepare management plans or rescue plans for them.

To utilise the results of monitoring of Annex I species to update the list of specially protected bird species.

To utilise the results of the monitoring of Annex I species and SPAs in biological evaluations of localities and impact assesments of planning applications on the SPAs and in EIA documentation.

Výsledky celostátních sčítání druhů přílohy I směrnice o ptácích v letech 2008–2010.
1 – celostátní populace, 2 – počet PO pro daný druh, 3 – celkový stav v PO, v nichž je druh předmětem ochrany, 4 – % celostátní populace v PO, v nichž je druh předmětem ochrany, 5 – počet dalších PO, v nichž druh hnízdí nebo pravděpodobně hnízdí, 6 – celkový stav druhu ve všech PO, 7 – % celostátní populace druhu ve všech PO. Pokud není uvedeno jinak, početnost je uvedena v párech. Hodnoty % jsou zaokrouhleny na celé číslo. Data pro tetřívka obecného jsou z roku 2008, u všech ostatních druhů jsou uvedeny údaje ze všech 3 let pod sebou v pořadí 2008 – 2009 – 2010.

Results of the national census of Annex I species in 2008–2010.
1 – national population, 2 – number of SPAs for the species, 3 – population in SPAs designated for the protection of the species, 4 – % of national population covered by SPAs designated for the protection of the species, 5 – number of other SPAs, with confirmed or probable breeding of the species, 6 – population in all SPAs, 7 – % of national population in all SPAs. Numbers of pairs unless otherwise stated. Values in % rounded to whole numbers. Data for the Black Grouse are from 2008, in all other species, the sequence of three numbers represents the years 2008 – 2009 – 2010.

Druh – Species	1	2	3	4	5	6	7
Kvakoš noční *Nycticorax nycticorax*	726–731	4	619	85	0	619	85
	833	4	702	84	0	702	84
	890–900	4	758–768	85	0	758–768	85
Volavka stříbřitá *Egretta garzetta*	3	0	0	0	1	3	100
	2–3	0	0	0	1	2–3	100
	4	0	0	0	1	3	75
Čáp bílý *Ciconia ciconia* lužní lesy floodplain forests	63	3	54	86	1	56	89
	52	3	45	87	1	47	90
	51	3	39	76	1	49	96
Kolpík bílý *Platalea leucorodia*	7	0	0	0	1	7	100
	4–6	0	0	0	1	4–6	100
	3–5	0	0	0	1	3–5	100
Orel mořský *Haliaeetus albicilla*	55	2	16	29	10	31	56
	61	2	14	23	10	29	48
	87	2	14	16	10	30	34
Orel královský *Aquila heliaca*	2	0	0	0	1	1	50
	3	0	0	0	1	2	67
	5	0	0	0	1	2	40

Druh – Species	1	2	3	4	5	6	7
Raroh velký *Falco cherrug*	16	1	3	19	1	4	25
	17	1	4	24	1	5	29
	15	1	3	20	1	4	27
Sokol stěhovavý *Falco peregrinus*	42	2	14	33	6	32	76
	47	2	15	32	6	32	68
	54	2	14	26	9	37	69
Tetřívek obecný *Tetrao tetrix*	568–571 ♂♂	5	447–450	79	4	526–529	93
Jeřáb popelavý *Grus grus*	45	2	17	38	4	22	49
	49	2	19	39	4	25	51
	51	2	18	35	6	27	53
Tenkozobec opačný *Recurvirostra avosetta*	1	0	0	0	1	1	100
	1	0	0	0	1	1	100
	1	0	0	0	0	0	0
Racek černohlavý *Larus melanocephalus*	13	0	0	0	3	11	85
	39	0	0	0	4	38	97
	19–20	0	0	0	4	17–18	89
Rybák obecný *Sterna hirundo*	370–443	4	194–229	52	3	276–315	75
	361–390	4	182–192	50	3	252–264	70
	435–476	4	231–251	53	3	314–341	72
Slavík modráček tundrový *Luscinia s. svecica*	29 ♂♂	1	29	100	0	29	100
	21 ♂♂	1	21	100	0	21	100
	17 ♂♂	1	17	100	0	17	100

Pokrytí celostátních populací dalších monitorovaných hnízdících druhů přílohy I směrnice o ptácích ptačími oblastmi v letech 2008–2010.

1 – odhad celostátní populace (páry), 2 – rok/období odhadu: A = Atlas hnízdního rozšíření 2001–2003 (ŠŤASTNÝ et al. 2006), M + rok = monitoring, L = LANDSFELD et al. 2010, CH & P = CHUTNÝ & PAVEL 2009, 3 – % celostátní populace v PO, v nichž je druh předmětem ochrany, 4 – % celostátní populace ve všech PO, v nichž druh (pravděpodobně) hnízdí. Hodnoty % jsou počítány z minimálních hodnot odhadu početnosti v ptačích oblastech a odhadu celostátní populace, zaokrouhleny na celé číslo. V tabulce nejsou zahrnuty monitorované druhy, které v letech 2008–2010 v ČR nehnízdily (drop velký, dytík úhorní), či nehnízdily v ptačích oblastech (moták lužní, rybák černý, linduška úhorní).

Coverage of the national populations of the addtional breeding Birds Directive Annex I species with SPAs in 2008–2010.

1 – estimate of national population (pairs), 2 – year/period of the estimate: A = Atlas of breeding birds (ŠŤASTNÝ et al. 2006), M + year = monitoring, L = LANDSFELD et al. 2010, CH & P = CHUTNÝ & PAVEL 2009, 3 – % of national population covered by SPAs designated for the protection of the species, 4 – % of national population in all SPAs. Values in % are calculated using minimal values of both the SPAs and the national species estimates and rounded to whole numbers. Monitored species, which did not nest in the Czech Republic (Great Bustard, Eurasian Thick-knee) or in the SPAs (Montagu's Harrier, Black Tern, Tawny Pipit), are not included in the table.

Druh – Species	1	2	3	4
Bukač velký *Botaurus stellaris*	40–50	M 2008	3	35
Bukáček malý *Ixobrychus minutus*	100–120	M 2008	18	48
Čáp černý *Ciconia nigra*	300–400	A	17	34
Včelojed lesní *Pernis apivorus*	650–1000	A	9	20
Luňák hnědý *Milvus migrans*	40–60	A	30	56
Luňák červený *Milvus milvus*	70–100	A	21	63
Moták pochop *Circus aeruginosus*	1 300–1 700	A	9	14
Moták pilich *Circus cyaneus*	ca. 10	M 2009	0	40
Jeřábek lesní *Bonasa bonasia*	min. 1 200	M 2007	74	75
Tetřev hlušec *Tetrao urogallus*	270–330 ex.	M 2010	97	98
Chřástal kropenatý *Porzana porzana*	60-80	M 2008	7	58
Chřástal malý *Porzana parva*	25–35	M 2008	0	64
Chřástal polní *Crex crex*	1 700–2 000	M 2008	59	67
Výr velký *Bubo bubo*	600–900	A	11	18
Kulíšek nejmenší *Glaucidium passerninum*	1 200–2 000	A	30	43
Puštík bělavý *Strix uralensis*	41–50	L	37	73

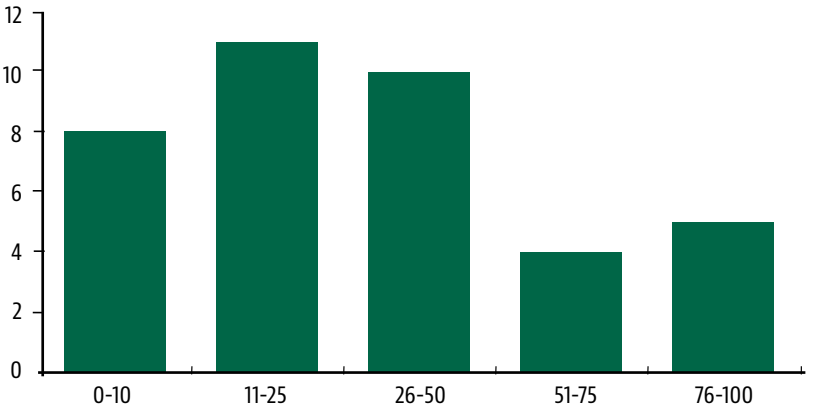
Druh – Species	1	2	3	4
Sýc rousný *Aegolius funereus*	1 500–2 000	A	16	33
Lelek lesní *Caprimulgus europaeus*	400–700	A	28	31
Ledňáček říční *Alcedo atthis*	500–900	A	16	31
Žluna šedá *Picus canus*	3 000–5 000	A	7	16
Datel černý *Dryocopus martius*	4 000–8 000	A	12	27
Strakapoud jižní *Dendrocopos syriacus*	1 000–1 400	A	10	11
Strakapoud prostřední *Dendrocopos medius*	3 000–6 000	A	38	41
Strakapoud bělohřbetý *Dendrocopos leucotos*	170–250	M 2010	71	74
Datlík tříprstý *Picoides tridactylus*	350–500	M 2010	77	81
Skřivan lesní *Lullula arborea*	600–1 100	A	39	45
Slavík modráček středoevropský *Luscinia svecica cyanecula*	500–1 000	CH & P	41	49
Pěnice vlašská *Sylvia nisoria*	3 000–6 000	A	29	36
Lejsek malý *Ficedula parva*	1 200–2 400	A	19	29
Lejsek bělokrký *Ficedula albicollis*	35 000–70 000	A	23	28
Ťuhýk obecný *Lanius collurio*	30 000–60 000	A	7	13
Strnad zahradní *Emberiza hortulana*	100–160	M 2010	1	1

Nové oblasti splňující kritéria pro ptačí oblast.
New areas, which fulfil SPA criteria.

Oblast Area	Druh – Species	Počet PO pro druh No. of SPAs for species	Odůvodnění Reason
Bílé Karpaty	strakapoud bělohřbetý *Dendrocopos leucotos*	3	5. nejlepší oblast v ČR, 15–30 párů 5th best area in the Czech Republic, 15–30 pairs
Hlučínsko	moták lužní *Circus pygargus*	0	cca 15 párů ca. 15 pairs
	strnad zahradní *Emberiza hortulana*	1	2. nejlepší oblast v ČR, v letech 2008–2010 21–29 zpívajících ♂♂ 2nd best area in the Czech Republic, 21–29 singing ♂♂ in 2008–2010
Chřiby	strakapoud bělohřbetý *Dendrocopos leucotos*	2	4. nejlepší oblast v ČR, 20–25 párů 4th best area in the Czech Republic, 20–25 pairs
Moravskobudějovicko	moták lužní *Circus pygargus*	0	min. 30 párů minimum of 30 pairs
Mostecko	linduška úhorní *Anthus campestris*	0	nejlepší oblast v ČR the best area in the Czech Republic
	strnad zahradní *Emberiza hortulana*	1	nejlepší oblast v ČR the best area in the Czech Republic
Pohořelické rybníky	kvakoš noční *Nycticorax nycticorax*	4	kolonie od roku 2003, v roce 2010 3. největší kolonie (127 párů) colony since 2003, 3rd greatest colony in 2010 (127 pairs)
	husa velká *Anser anser*	6	pravidelné shromaždiště > 200 ex. regular gathering site more of 200 individuals

Kandidáti na nové předměty ochrany ve stávajících ptačích oblastech.
Pozn.: Pro každý druh přílohy I směrnice o ptácích se vyhlašuje 5 nejlepších lokalit/oblastí, pokud lokalita/oblast hostí pravidelně nejméně 1 % celostátní populace.
New target species candidates in existing SPAs.
Note: Top five areas for each Annex I species is designated if such an area regularly hosts at least 1 % of national population of the species.

Druh – Species	PO – SPA	Počet PO pro druh No. of SPAs for species	Pořadí mezi PO Order among SPAs
Luňák červený *Milvus milvus*	Doupovské hory	1	2.
Orel mořský *Haliaeetus albicilla* zima – winter	Soutok –Tvrdonicko	3	3.–4.
Orel královský *Aquila heliaca*	Soutok – Tvrdonicko	0	jediná PO v ČR only SPA in the Czech Republic
Sokol stěhovavý *Falco peregrinus*	Jeseníky	2	2.
	Šumava		3.
Chřástal kropenatý *Porzana porzana*	Rožďalovické rybníky	2	1.
Racek černohlavý *Larus melanocephalus*	Litovelské Pomoraví	0	1.
Rybák obecný *Sterna hirundo*	Heřmanský stav – Odra – Poolší	4	5.–6.
	Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví		5.–6.
Puštík bělavý *Strix uralensis*	Šumava	1	2.
Sýc rousný *Aegolius funereus*	Boletice	4	5.
Pěnice vlašská *Sylvia nisoria*	Boletice	4	3.

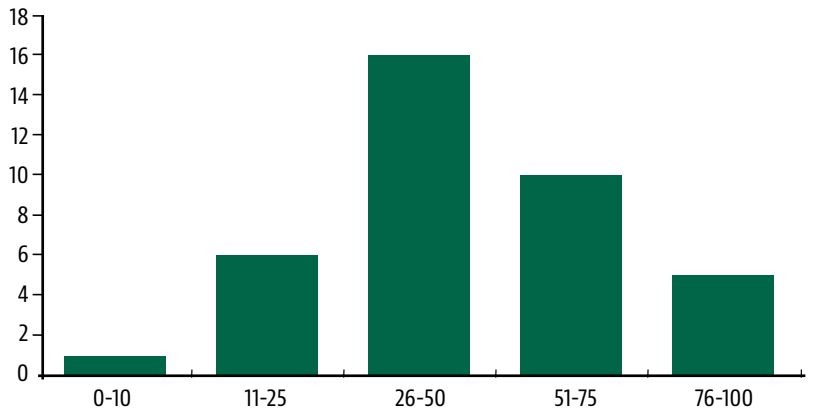

Pokrytí (%, osa x) celostátních populací 37 hnízdících druhů přílohy I (počet druhů, osa y) ptačími oblastmi, v kterých jsou tyto druhy předmětem ochrany.

Pozn.: Zahrnut není čáp bílý, oba poddruhy slavíka modráčka jsou započítány samostatně, u celostátně sčítaných druhů jsou použity hodnoty z roku 2010.

Coverage (%, axis x) of national populations of 37 breeding Annex I species (No. of species, axis y) by SPAs, in which these species are the target species.

Note: White Stork is not included, both subspecies of the Bluethroat are included in evaluation, in nation-wide censused species values of 2010 are used.

Pokrytí (%, osa x) celostátních populací 37 hnízdících druhů přílohy I (počet druhů, osa y), pro které byly ptačí oblasti vyhlášeny, všemi ptačími oblastmi.

Pozn.: Zahrnut není čáp bílý, oba poddruhy slavíka modráčka jsou započítány samostatně, u celostátně sčítaných druhů jsou použity hodnoty z roku 2010.

Coverage (%, axis x) of national populations of 37 breeding Annex I species (No. of species, axis y), for which were SPAs designated, by all SPAs.

Note: White Stork is not included, both subspecies of the Bluethroat are included in evaluation separately, in nation-wide censused species values of 2010 are used.

Literatura

Literatura

ARLETTAZ R., MAUERER M. L., MOSIMANN-KAMPE P., NUSSLÉ S., ABADI F., BRAUNISCH V. & SCHAUB M. (2012): New vineyard cultivation practices create patchy ground vegetation, favouring Woodlarks. – Journal of Ornithology 153: 229–238.

ARROYO B. E. & BRETAGNOLLE V. (2000): Evaluating the long-term effectiveness of conservation practices of Montagu's Harrier (*Circus pygargus*). – In: Chancellor R. D. & Meyburg B.-U. [eds], Raptors et Risk, Proceedings of the 5th World Conference on Birds of Prey and Owls, 1998, pp. 403–408, World Working Group on Birds of Prey and Owls, Berlin and Hancock House, Blaine, WA.

BAINES D. & ANDREW M. (2003): Marking of deer fences to reduce frequency of collisions by woodland grouse. – Biological Conservation 110: 169–176.

BASHTA A.-T. (2009): Ural Owl *Strix uralensis* Population Dynamics and Range Expansion in Western Ukraine. – Ardea 97: 483–487.

BAŤOVÁ L., MATOUŠKOVÁ H., MIKESKA M., PRAUSOVÁ R., REJL J., ŠEBESTA D. & VESELÝ J. (2005): Plán péče o Národní přírodní rezervaci Bohdanečský rybník na období 2005–2014. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

BAUER Z. (2013): Sledování fenologie hnízdění sýkory koňadry a lejska bělokrkého v lužním lese v letech 1951–2010. – Živa 58(3): 84–86.

BECKER P. H. (2010): Das Individuum im Blickpunkt: Lebensstrategien der Flussseeschwalbe. – Der Falke 57: 150–155.

BEINTEMA A. J., VAN DER WINDEN J., BAARSPUL Z., DE KRIJGER J. P., VAN OERS K. & KELLER M. (2010): Black Terns *Chlidonias niger* and their dietary problems in Dutch wetlands. – Ardea 98: 365–372.

BEJČEK V. & ŠŤASTNÝ K. (1984): The succession of bird communities on spoil banks after surface brown coal mining. – Ekologia Polska 32: 245–259.

BEJČEK V. & TYRNER P. (1980): Primary succession and species diversity of avian communities on spoil banks after surface mining of lignite in the Most basin (North-Western Bohemia). – Folia Zoologica 29: 67–77.

BEJČEK V., BENDA P. & KLITSCH M. (2005): Návrh lesnických zásahů pro zlepšení existenčních podmínek populace tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*) na LHC Děčínský Sněžník. – Ms. [Depon. in: Správa CHKO Labské pískovce.]

BEJČEK V., LACINA D., MÁLKOVÁ P., ŠŤASTNÝ K., TEJROVSKÝ V. & VOLF O. (2009): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast Východní Krušné hory. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

BĚLKA T. (2002): 13. Komárov. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 13/1–13/2, ČSO, Praha.

BĚLKA T. & HORAL D. (2009): The White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*) in the Czech Republic. – Denisia 27: 65–77.

BĚLKA T. & HORAL D. (2011): White-tailed Eagle in the Czech Republic: Species on the rise. – Referát, Konference „Protection of White-tailed Eagle in the Danube-valley", Szekszárd, 18th – 19th October 2011.

BĚLKA T. & LACINA D. (2007): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast Komárov. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

BENDA P. (2007): Sokol stěhovavý zpátky v Labských pískovcích. – Ptačí svět, časopis České společnosti ornitologické 1/2007: 8.

BENDA P. (2008a): Čáp černý – report IV. České Švýcarsko. – Zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko 7/2: 2.

BENDA P. (2008b): Monitoring vybraných druhů ptáků v Ptačí oblasti Labské pískovce v roce 2008. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 4: 3–4.

BENDA P. (2008c): Nález hnízdní lokality strakapouda prostředního (*Dendrocopos medius*) v Labských pískovcích. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 4: 10–11.

BENDA P. (2009a): Čáp černý – report V. České Švýcarsko. – Zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko 8/1: 2.

BENDA P. (2009b): Čáp černý, report – VI. České Švýcarsko. – Zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko 8/2: 5.

BENDA P. (2010a): Čáp černý – report VII. České Švýcarsko. – Zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko 9/2: 8.

BENDA P. (2010b): Ornitologické střípky 2010. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 6: 3–5.

BENDA P. (2010c): Výsledky monitoring u vybraných druhů ptáků v roce 2010. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 6: 8–9.

BENDA P. & ROHLÍK M. (2010): Nová lokalita strakapoudů prostředních (*Dendrocopos medius*) v Labských pískovcích. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 6: 14–15.

BENDA P., KALÍK M. & KURKA P. (1998): První prokázané hnízdění jeřába popelavého (*Grus grus*) ve Šluknovském výběžku. – Fauna Bohemiae Septentrionalis 23: 33–34.

BENDA P., ŠENA V. & SOJKA V. (2009): Monitoring Ptačí oblasti Labské pískovce v roce 2009. – Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích 5: 4–6.

BERAN V. (2008): Závěrečná zpráva k hnízdění a monitoringu sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice v roce 2008. – Ms. [Interní zpráva; depon. in: MŽP ČR a AOPK ČR.]

BERAN V. (2009a): Závěrečná zpráva k hnízdění a monitoringu sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice v roce 2009. – Ms. [Interní zpráva; depon. in: MŽP ČR a AOPK ČR.]

BERAN V. (2009b): Závěrečná zpráva z „Vyšetření hnízdního výskytu strnada zahradního, lindušky úhorní a bělořita šedého v těžebních lokalitách SHP." – Ms. [Zpráva; depon. in: Krajský úřad Ústeckého kraje.]

BERAN V. (2010): Závěrečná zpráva k hnízdění a monitoringu sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice v roce 2010. – Ms. [Interní zpráva; depon. in: MŽP ČR a AOPK ČR.]

BERAN V. (2011): Nejen linduška úhorní či strnad zahradní v hnědouhelných těžebních oblastech ústeckého kraje v letech 2009–2011. – Sborník abstraktů z konference České společnosti ornitologické „Ornitologie věda pro každého", Mikulov 2011: 44–45.

BERAN V., HORÁK P., HORAL D. & ŠKORPÍKOVÁ V. (2010): Vývoj hnízdní populace raroha velkého (*Falco cherrug*) v České republice v letech 1999–2010. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 76–94.

BERNARDY P. (2009) [ed.]: Ökologie und Schutz des Ortolans (*Emberiza hortulana*) in Europa. IV. Internationales Ortolan Symposium. – Naturschutz Landschaftspfl. Niedersachsen 45: 1–173.

BIERBAUMER M., HORAL D. & WICHMANN G. (2011): Steppenvogel im Aufwind. Der Kaiseradler in den March-Thaya Auen. – Sonderband „March-Thaya Auen". Wissenschaftlichen Mitteilungen aus dem Niederösterreichischen Landesmuseum 22: 129–152.

BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004a): Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – BirdLife International, Cambridge (BirdLife Conservation Series No. 12).

BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004b): Birds in the European Union: a status assessment. – BirdLife International, Wageningen.

BREJŠKOVÁ L., TEJROVSKÝ V. & VOLF O. (2009): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast Novodomské rašeliniště – Kovářská. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

BROŽEK J. & ROZTOČIL O. (2009): Umělá hnízdní nora pro ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*). – In: Čech P. [ed.], Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum, Sbor. ref. z II. mezinár. semináře, Vlašim, 15. listopad 2008, pp. 25–27, ČSOP Alcedo Vlašim.

BŘEZINA S., FLOUSEK J., CHVOJKOVÁ E., HARČARIK J., VANĚK J. & BAUER P. (2011): Kumulace vlivů zástavby na krkonošských loukách. – Ochrana přírody 66(2): 12–15.

BUFKA L. (2011): Verbreitung und Populationsentwicklung im Böhmerwald (Šumava). Rozšíření a vývoj populace na Šumavě. – In: Stautner C. & Braun H. [eds], Das Auerhuhn im Oberen Bayerischen Wald und Böhmerwald, Tetřev hlušec v Horním Bavorském lese a na Šumavě, pp. 119–131, Naturpark Oberen Bayerischen Wald, Cham.

BÜHLER U. (2009): Totholz – existenziell für den Weissrückenspecht in Nordbünden. – Schweizerische Zeitschrift Forstwesen 160(7): 210–217.

BUREŠ J., HÁTLE M., HLÁSEK J., KLOUBEC B. & ŠEVČÍK J. (2002): 33. Třeboňsko. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 33/1–33/8, ČSO, Praha.

BUTET A. & LEROUX A. B. A. (1993): Effect of prey on a predator´s breeding success. A 7-year study on Common vole (*Microtus arvalis*) and Montagu's harrier (*Circus pygargus*) in a west France Marsh. – Acta Oecologica 14: 857–865.

CANDIDO R. & ALLEN D. (2006): Nocturnal hunting by Peregrine falcons at the Empire State building, New York City. – The Wilson Journal of Ornithology 118(1): 53–58.

CARTER I. (2001): The Red Kite. – Arlequin Press, Chelmsford.

CASTAÑO J. P. (1995): Efecto de la actividad de siega y causas del fracaso reproductivo en una población de Aguilucho Cenzio (*Circus pygargus*) en el SE de Ciudad Real. – Ardeola 42: 167–172.

CATT D. C., DUGAN D., GREEN R. E., MONCRTIEFF R., MOSS R., PICOZZI N., SUMMERS R. W. & TYLER G. A. (1994): Collisions against Fences by Woodland Grouse in Scotland. – Forestry 67(2): 105–118.

CEPÁK J. & KLVAŇA P. (2009): Zpráva kroužkovací stanice Národního muzea za rok 2008. – Kroužkovatel, 8: 1–22.

CEPÁK J., KLVAŇA P., ŠKOPEK J., SCHRÖPFER L., JELÍNEK M., HOŘÁK D., FORMÁNEK J. & ZÁRYBNICKÝ J. [eds] (2008): Atlas migrace ptáků České republiky a Slovenska. – Aventinum, Praha.

CIACH M. (2015): Rapid decline of an isolated population of the black grouse *Tetrao tetrix*: the crisis at the southern limit of the range. – European Journal of Wildlife Research 61(4): 623–627.

CZERNIK A. (1997): Linduška úhorní (*Anthus campestris*) hnízdila ve Slezsku v roce 1994. – Acrocephalus 17: 12–13.

CZESZCZEWIK D. (2009): Marginal differences between random plots and plots used by foraging White-backed Woodpeckers demonstrates supreme primeval quality of the Białowieża National Park, Poland. – Ornis Fennica 86: 30–37.

ČAMLÍK G., GAHURA V., ŠIMEČEK K. & ZAŇÁT J. (2010): Významná hnízdní koncentrace čejek chocholatých (*Vanellus vanellus*) a vodoušů rudonohých (*Tringa totanus*), hnízdění tenkozobce opačného (*Recurvirostra avosetta*) a pozorování dalších bahňáků v PO Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví v roce 2009. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 26–43.

ČECH P. (2007): Vytváření nových hnízdních příležitostí pro ledňáčka říčního. – In: Čech P. [ed.], Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum, Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 34, pp. 58–64, 02/19 ZO ČSOP Alcedo Vlašim.

ČECH P. [ed.] (2009a): Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum. – Sbor. ref. z II. mezinárodního semináře, Vlašim, 15. listopad 2008. ČSOP Alcedo Vlašim.

ČECH P. (2009b): Současné příčiny ohrožující výskyt ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*) na území České republiky. Způsoby ochrany jeho hnízdišť, zkušenosti s vytvářením náhradních hnízdních příležitostí. – In: Čech P. [ed.], Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum, Sbor. ref. z II. mezinárodního semináře, Vlašim, 15. listopad 2008, pp. 16–24, ČSOP Alcedo Vlašim.

ČECH M. & ČECH P. (2011): Potrava ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*) v závislosti na typu obývaného prostředí: shrnutí výsledků z České republiky. – Sylvia 47: 33–47.

ČEJKA J., HONCŮ M., LACINA D., LORENCOVÁ T., POŘÍZEK L. & PROCHÁZKA J. (2010): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast Českolipsko–Dokeské pískovce a mokřady. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

ČÍP D. & ŠPAČEK P. (2006): Problematika ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*) v povodí horního Labe. – In: Čech P. [ed.], Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum, Sbor. ref. z mezinárodního semináře, Vlašim, 1. října 2005, pp. 89–92, ČSOP Alcedo Vlašim.

ČSO (2007): Ornitologický průzkum lesního komplexu Plechý – Třístoličník (Ptačí oblast Šumava). – Ms. [Studie; depon. in: Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk.]

ČSO (2009): Ornitologický monitoring lesních komplexů Trojmezná, Smrčina a Knížecí stolec (Ptačí oblast Šumava a Boletice). – Ms. [Studie; depon. in: Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk.]

ČSO (2010): Ornitologický monitoring lesních komplexů Poledníku (Ptačí oblast Šumava). – Ms. [Studie; depon. in: Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk.]

DAVID F. [ed.] (2009): Red Kite International symposium, October, 17th & 18th 2009, Montbéliard, France. – Proceedings. LPO. URL: http://rapaces.lpo.fr/sites/default/files/milan-royal/63/actesmilan150.pdf.

DIXON N. & DREWITT E. J. A. (2012): A 15-year study of the diet of urban-nesting Peregrines. – Devon Birds 26(1): 19–30.

DOLEŽAL R. [ed.] (2010): Zajímavé ornitologické údaje z Jihomoravského kraje v roce 2009. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 190–207.

DUSÍK M. & PLESNÍK J. (2010): Zvyšování početnosti, výběr prostředí a potravní ekologie dutinových ptačích predátorů v horských oblastech severních a východních Čech. – Ochrana přírody 65(5): 22–26.

DUSÍK M., DVOŘÁK L., HERTL I., KODET V., POPRACH K., SCHRÖPFER L. & ZAJÍC J. (2010): Sýc rousný (*Aegolius funereus*). – Zpravodaj SOVDS 10: 22–23. URL: http://www.sovds.info/.

DUSÍK M., BUCHTA J., DVOŘÁK L., HERTL I., HÝLOVÁ A., KODET V., POPRACH K., SCHRÖPFER L., ŠKORPÍKOVÁ V. & ZAJÍC J. (2011): Sýc rousný (*Aegolius funereus*). – Zpravodaj SOVDS 11: 33–36. URL: http://www.sovds.info/.

DVORAK M., DONNERBAUM K. & DENNER M. (2009): Beobachtungen zu Frühjahrszug und Brutzeit 2009 in Ostösterreich (Wien, Niederösterreich, Burgenland). – Vogelkundliche Nachrichten aus Ostösterreich 20, 1–4/2009: 26–58.

FASOLA M., MERLI E., BONCOMPAGNI E. & RAMPA A. (2011): Monitoring heron populations in Italy, 1972–2010. – Journal of Heron Biology and Conservation 1: 8. URL: http://www. HeronConservation.org/vol1/art8.

FIDLÓCZKY J., BAGYURA J. & PROMMER M. (2010): Results of the LIFE06 NAT/H/000096 „Conservation of *Falco cherrug* in the Carpathian Basin" LIFE-Nature project. – In: Anonymus, Conservation of the Saker Falcon (*Falco cherrug*) in Europe, p. 4, Bükk National Park Directorate, Eger, Hungary, 16.–18. September 2010.

FIŠR V. & BENDA J. (2011): Das Auerhuhn im Čerchovgebiet. Tetřev hlušec na Čerchově. – In: Stautner C. & Braun H. [eds], Das Auerhuhn im Oberen Bayerischen Wald und Böhmerwald, Tetřev hlušec v Horním Bavorském lese a na Šumavě, pp. 193–207, Naturpark Oberen Bayerischen Wald, Cham.

FLOUSEK J. (2010a): Datlík tříprstý. Tak přece tu žije!? – Krkonoše 43(9): 12–13.

FLOUSEK J. [ed.] (2010b): Plán péče o Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo (2010–2020). Část B – Návrh. – URL: http://www.krnap.cz/data/File/legislativa/plan_pece_2010_2020/pp-krnap_cast-b_text-final.pdf: 1–54 a přílohy.

FLOUSEK J. (2011): Koncepce monitoringu a výzkumu v Krkonošském národním parku. – Ochrana přírody 66(3): 15–19. (plná verze: http://www.krnap.cz/data/File/vyzkum/koncepce-monit-krnap_komplet.pdf).

FLOUSEK J. & GRAMSZ B. (1999): Atlas hnízdního rozšíření ptáků Krkonoš (1991–1994). – Správa Krkonošského národního parku, Vrchlabí.

FLOUSEK J. & VOLF O. (2012): Nechováme se k tetřívkovi macešsky? – Ochrana přírody 67(3): 17–20.

FRANKOVÁ L. & PEŘINA V. (2014): Revitalizace Bohdanečského rybníka. – Ochrana přírody 69(2): 11–13.

FUCHS R. & MLÍKOVSKÝ J. (2001): Ptactvo Petřína. – In: Zavřel J. et al., Pražský vrch Petřín, pp. 59–62, Paseka, Praha – Litomyšl.

GAHURA V. (2009): První prokázané hnízdění jeřába popelavého (*Grus grus*) v Moravskoslezském kraji. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 122–125.

GAHURA V., BĚLKA T., BERAN V., ČAMLÍK G., HORAL D., LANDSFELD B., MRÁZ J., SCHRÖPFER L., ŠEVČÍK J. & ŠKORPÍKOVÁ V. (2011): Luňák hnědý (*Milvus migrans*). – Zpravodaj SOVDS 11: 18. URL: http://www.sovds.info/.

GARCÍA P. (2009): Assessment of two methods for estimating Little Bittern *Ixobrychus minutus* populations in fluvial habitats in Central Spain. – Revista Catalana d´Ornitologia 25: 54–58.

GATTER W. & MATTES H. (2008): Ändert sich der Mittelspecht *Dendrocopos medius* oder die Umweltbendingungen? Eine Fallstudie aus Baden-Württemberg. – Vogelwelt 129: 73–84.

GEDEON K., GRÜNEBERG C., MITSCHKE A., SUDFELDT C., EIKHORST W., FISCHER S., FLADE M., FRICK S., GEIERSBERGER I., KOOP B., KRAMER M., KRÜGER T., ROTH N., RYSLAVY T., STÜBING S., SUDMANN S. R., STEFFENS R., VÖLKER F. & WITT K. (2014): Atlas Deutscher Brutvogelarten. Atlas of German Breeding Birds. – Stiftung Vogelmonitoring Deutschland und Dachverband Deutscher Avifaunisten. Münster.

GILBERT G. (2002): The status and habitat of Spotted Crakes *Porzana porzana* in Britain in 1999. – Bird Study 49: 79–86.

GORMAN G. (2010): Mrtvá kachna (*Anas platyrhynchos*) jako potrava datla černého (*Dryocopus martius*). – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 159–160.

GORMAN G. (2011): The Black Woodpecker: A Monograph on *Dryocopus martius*. – Lynx Edicions, Barcelona.

HACHLER E. (1954): Pohled do ornithologické reservace „Lednické rybníky". – Ochrana přírody 9(9): 261–265.

HAJNÝ L. (2009): Nové ptačí druhy v Jeseníkách. – Campanula 1/2009: 9

HALUZÍK M. (2001): Hnízdění racka černohlavého na karvinských rybnících. – Živa 49(3): 133.

HALUZÍK M. (2009): Ornitologický průzkum Karvinských rybníků v roce 2008. – Acrocephalus 25: 36–45.

HERMANN CH., KRONE O., STJERNBERG T. & HELANDER B. (2011): Population development of Baltic Bird Species: White-tailed Sea Eagle (*Haliaeetus albicilla*). – HELCOM Indicator Fact Sheet 2011. URL: http://www.helcom.fi/baltic-sea-trends/environment-fact-sheets/biodiversity/population-development-of-white-tailed-sea-eagle/. (cit. 28. 8. 2015).

HERTL I., KODET V. & SAVICKÝ J. (2011): Výsledky podzimního mapování kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*). – Zpravodaj SOVDS 11: 3–7. URL: http://www.sovds.info/.

HLAVÁČ V. & BERAN V. (2006): Metody monitoringu druhů přílohy I směrnice ES o ptácích: Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Aktualizace listopad 2006. – Ms. [Depon. in: ČSO, Praha.]

HLAVÁČ V. & BERAN V. (2011): Návrat sokola stěhovavého – úspěch ochrany přírody, nebo důsledek samovolného vývoje? – Ochrana přírody 66(1): 8–11.

HONCŮ M. (2011): Ptačí oblast Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady. – Ptačí svět 18(2): 6–7.

HORA J. & KLOUBEC B. (2009): Reakce ptačích společenstev na změny v lesních porostech komplexu Knížecí stolec – Lysá po orkánu Kyrill. – Ms. [Studie; depon. in: VLS, divize Horní Planá.]

HORA J. & KLOUBEC B. (2010): Orkán Kyrill a ptáci ve VÚ Boletice. – Časopis VLS 5(4): 7–9.

HORA J., CEPÁK J., KLOUBEC B., BUREŠ J. & ŠEVČÍK J. (2009): Ptáci Národní přírodní rezervace Velký a Malý Tisý. Změny v avifauně a biotopech v období let 1947–2009. – Ministerstvo životního prostředí, Praha.

HORA J., BRINKE T., VOJTĚCHOVSKÁ E., HANZAL V. & KUČERA Z. [eds] (2010a): Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2005–2007. – AOPK ČR, Praha.

HORA J., BUREŠ J., CEPÁK J., FILÍPEK P., KLEJDUS J., CHOBOTSKÁ H., KLOUBEC B., KOTRBA J., KUBELKA V., MACHÁČEK P., MRÁZ J., NEUDERTOVÁ Z., PECL K., PRÁŠEK V., PYKAL J., ŠEBESTIAN J., ŠEVČÍK J., ŠKORPÍKOVÁ V. & ZÁVORA J. (2010b): Vliv rušení na letní a podzimní shromaždiště husy velké. Závěrečná zpráva 2008–2010. – Ms. [Studie; depon. in: MŽP ČR, Praha.]

HORÁK P. (1998): Úspěšné zahnízdění orla královského (*Aquila heliaca*) na Moravě. – Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 12: 27–28.

HORÁK P. (2002): Hnízdění luňáka hnědého (*Milvus migrans*) a luňáka červeného (*Milvus milvus*) na jižní Moravě v letech 1991–2000. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 18: 9–20.

HORAL D. (1999): Smíšené hnízdění racka černohlavého (*Larus melanocephalus*) a racka chechtavého (*Larus ridibundus*) na jižní Moravě v roce 1997. – Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 13: 14–22.

HORAL D. (2009): Hnízdění orla mořského *(Haliaeetus albicilla*) na jižní Moravě v letech 2006–2008. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 70–75.

HORAL D. (2011a): Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) in the Czech Republic. – Acta Zoologica Bulgarica, Suppl. 3: 55–59.

HORAL D. (2011b): Zastřelený orel královský nalezen v oblasti Soutoku. – Ptačí svět 18(2): 20.

HORAL D. & BĚLKA T. (2013): Poznámky k údajným hnízděním sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) na stromech na území České republiky. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 32: 95–104.

HORAL D. & HORÁK P. (2011): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast Soutok – Tvrdonicko. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

HORAL D. & RIEDL V. (2009): Výstavky v lužních lesích jižní Moravy. – Ochrana přírody 64(3): 13–14.

HORAL D., RIEDL V. a kol. (2010): Soutok – nová CHKO na jižní Moravě? – Ochrana přírody 65(3): 7–11.

HORAL D. & ŠKORPÍKOVÁ V. (2011): Euroasian eagle owl (*Bubo bubo*) colonizing lowland floodplain forests in south Moravia (Czech Republic) and cases of its breeding in wooden nestboxes. – Slovak Raptor Journal 5: 125–127.

HORAL D., BARTONÍČEK J., BĚLKA T., BERAN V., ČAMLÍK G., GAHURA V., LANDSFELD B., MATUŠÍK H., MRÁZ J., SCHRÖPFER L., ŠEVČÍK J. & ŠKORPÍKOVÁ V. (2010a): Luňák hnědý (*Milvus migrans*). – Zpravodaj SOVDS 10: 7. URL: http://www.sovds.info/.

HORAL D., BARTONÍČEK J., BERAN V., ČAMLÍK G., MATUŠÍK H., MRÁZ J., POPRACH K. a spol., SCHRÖPFER L. & ŠEVČÍK J. (2010b): Celoplošný monitoring dravců a sov – Luňák červený (*Milvus milvus*). – Zpravodaj SOVDS 10: 8. URL: http://www.sovds.info/.

HRUŠKA F. (2010): Hnízdní rozšíření sýce rousného (*Aegolius funereus*) v Jihlavských vrších. – Cinclus 20: 3–15.

HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. [eds] (2005): Fauna ČR. Ptáci II/1 a II/2 (2., přepracované a doplněné vydání). – Academia, Praha.

HUDEC K., ČAPEK M., HANÁK F., KLIMEŠ J. & PAVÍZA R. (2003): Soustava a české názvosloví ptáků světa. – Muzeum Komenského v Přerově.

HUŠEK J., ADAMÍK P., CEPÁK J. & TRYJANOWSKI P. (2009): The influence of climate and population size on the distribution od breeding dates in the red-backed shrike (*Lanius collurio*). – Annales Zoologici Fennici 46: 439–450.

CHAVKO J. (2010): Trend and conservation of saker falcon (*Falco cherrug*) population in western Slovakia between 1976 and 2010. – Slovak Raptor Journal 4: 1–22.

CHAVKO J. (2011): Orliak morský (*Haliaeetus albicilla*). – Dravce a sovy 7(1): 8.

CHODKIEWICZ T., NEUBAUER G., MEISSNER W., SIKORA A., CHYLARECKI P., WOŹNIAK B., BZOMA S., BREWKA B., RUBACHA S., KUS K., ROHDE Z., CENIAN Z., WIELOCH M., ZIELIŃSKA M., ZIELIŃSKI P., KAJTOCH Ł., SZAŁAŃSKI P. & BETLEJA J. (2012): Monitoring populacji ptaków Polski w latach 2010–2012. – Biuletyn Monitoringu Przyrody 9: 1–44.

CHUTNÝ B. (1991): Sledování populace slavíka modráčka tundrového (*Luscinia svecica svecica*) v Krkonoších. – Panurus 3: 123–136.

CHUTNÝ B. (1992a): Problematika ochrany slavíka modráčka tundrového (*Luscinia svecica svecica*) v Krkonoších. – In: Hora J., Kaňuch P. a kol. [eds], Významná ptačí území v České a Slovenské republice, Sborník příspěvků ze semináře IBA, pp. 18–21, Třeboň 1992, Čs. sekce ICBP, Praha.

CHUTNÝ B. (1992b): Sledování populace slavíka modráčka tundrového (*Luscinia svecica svecica*) v Krkonoších – nejzávažnější výsledky za rok 1991. – Zprávy ČSO 34: 3–5.

CHUTNÝ B. (1996): Modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*) v Krkonoších už i s bílou hvězdou. – Panurus 7: 31–37.

CHUTNÝ B. & PAVEL V. (2009): Slavík modráček – nenápadný klenot naší ptačí říše. – Živa 57(3): 129–131.

CHVOJKOVÁ E., VOLF O., KOPEČKOVÁ M., HUMMEL J., ČÍŽEK O., DUŠEK J., BŘEZINA S. & MARHOUL P. (2008): Příručka k hodnocení významnosti vlivů na předměty ochrany lokalit soustavy Natura 2000. – MŽP ČR, Praha.

CHYTIL J. & MACHÁČEK P. (2000): Vývoj hnízdních populací rackovitých (*Laridae*) a rybákovitých (*Sternidae*) na nejjižnější Moravě. – Sylvia 36: 113–126.

CHYTIL J., POPRACH K. & HALUZÍK M. (2010): Migrační chování české populace racka černohlavého (*Larus melanocephalus*). – Sylvia 46: 107–123.

JERONIM K. & KOOP B. (2011): Untersuchungen zu den verbreitet auftretenden Vogelarten des Anhangs I der EU-Vogelschutzrichtlinie in Schleswig-Holstein 2011 – Schwarzspecht, Mittelspecht, Zwergsschnäpper. – Ms. [Gutachten, Ornithologische Arbeitsgemeinschaft für Schleswig-Holstein und Hamburg (OAG) im Auftrag des Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein, Kiel.]

JINDROVÁ M. (2009): Vyhodnocení hnízdního rozšíření čápa černého (*Ciconia nigra* L.) v ČR. – Ms. [Dipl. pr.; depon in: ČZU, Praha.]

JIRSÍK J. (1955): Naši pěvci. Část I. – Československá akademie věd, Praha.

KADAVA L. & VOSÁHLOVÁ S. (2009): Výskyt a hnízdění luňáka hnědého (*Milvus migrans*) a luňáka červeného (*Milvus milvus*) na Novobydžovsku v roce 2008. – Panurus 18: 29–33.

KADAVA L., BARTONÍČEK J. & VOSÁHLOVÁ S. (2010): Hnízdění motáka lužního (*Circus pygargus*) na Novobydžovsku a Hořicku. – Panurus 19: 93–96.

KAJTOCH Ł. (2009): Występowanie dzięciołów: trójpalcastego *Picoides tridactylus* i bialogrzbietego *Dendrocopos leucotos* w Beskidzie Wyspowym. – Notatki Ornitologiczne 50: 85–96.

KAJTOCH Ł., FIGARSKI T. & PEŁKA J. (2013): The role of forest structural elements in determining the occurrence of two specialist woodpecker species in the Carpathians, Poland. – Ornis Fennica 90: 23–40.

KAMIENIARZ R. (2007): Zmiany wystepowania cietrzewia (*Tetrao tetrix*) w Polsce miedzy latami 1993–94 i 2006–2007 [Changes in distribution of black grouse (*Tetrao tetrix*) in Poland during 1993–94 and 2006–2007]. – In: Conservation of the Forest Grouse. Abstracts of the 1st International Conference, Janow Lubelski: 9.

KENNTNER N., HEINICKE T., POLDERDIJK K. & KRONE O. (2008): Prävalenz der Schrotbelastung bei Wildgänsen in Deutschland – Vorläufige Ergebnisse. – Vogelwelt 46: 298–299.

KLÁPŠTĚ J. & KLÁPŠŤOVÁ J. (2009): Slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) vyhnízdil na rybníku Žabakor v Českém ráji. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 149–152.

KLEINSTÄUBER G., KIRMSE W. & SÖMMER P. (2009): The return of the Peregrine to eastern Germany – re-colonisation in the west and east; the formation of an isolated tree-nesting subpopulation and further management. – In: Sielicki J. & Mizera T. [eds], Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21th century, pp. 641–676, TURUL/Poznan University of Life Sciences Press, Warsaw/Poznan.

KLEJDUS J. (2004): Hnízdění bukačů velkých (*Botaurus stellaris*) v některých rybničních lokalitách na Znojemsku. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 22: 72–77.

KLEJDUS J. (2007): Poznatky z hnízdní biologie a chování bukače velkého (*Botaurus stellaris*) na Šumickém horním rybníce v letech 2001–2007. – Sylvia 43: 139–153.

KLEJDUS J. (2009a): Poznatky z hnízdní biologie a potravní ekologie bukačů velkých (*Botaurus stellaris*) na Miroslavském rybníku v roce 2008. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 48–59.

KLEJDUS J. (2009b): První prokázané hnízdění rybáka obecného (*Sterna hirundo*) na Znojemsku. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 126–127.

KLEJDUS J. (2010a): Nové poznatky z hnízdní biologie a chování bukače velkého v ČR. – Živa 58(4): 183.

KLEJDUS J. (2010b): Několik poznámek k zimování bukačů velkých (*Botaurus stellaris*). – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 141–144.

KLOUBEC B. (1992): Metody zjišťování výskytu kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum* L.). – Tichodroma 4: 43–52.

KLOUBEC B. (2007): Dlouhodobý monitoring sov v ptačích oblastech: vliv variability cirkadiánní, sezónní a meziroční hlasové aktivity sov. – Buteo 15: 59–74.

KLOUBEC B. & PAČENOVSKÝ S. (1996): Hlasová aktivita sýce rousného (*Aegolius funereus*) v jižních Čechách a na východním Slovensku: cirkadiánní a sezónní průběh, vlivy na její intenzitu. – Buteo 8: 5–22.

KLOUBEC B., BUFKA L. & OBUCH J. (2005): Puštík bělavý (*Strix uralensis*) na Šumavě: nárůst populace, další prokázaná hnízdění a poznatky o skladbě potravy. – Buteo 14: 69–75.

KLOUBEC B., HORA J., GRULICH V. & VYDROVÁ A. (2006): Natura 2000 a Vojenský újezd Boletice: Problematika Evropsky významné lokality a Ptačí oblasti Boletice ve vztahu k lesnímu hospodaření. – Ms. [Studie; depon. in: ČSO Praha & Calla Č. Budějovice.]

KLOUBEC B., BUFKA L. & LORENC T. (2007): History and current status of the Ural Owl (*Strix uralensis*) on the Czech side of Bohemian Forest. – In: Müller J., Scherzinger W. & Moning C. [eds], European Ural Owl workshop – Bavarian Forest National Park, pp. 64–71, Nationalparkverwaltung Bayerischer Wald, Grafenau.

KLVAŇA P. & CEPÁK J. (2010): Zpráva Kroužkovací stanice Národního muzea za rok 2009. – Kroužkovatel 10: 1–24.

KLVAŇA P. & CEPÁK J. (2011): Zpráva Kroužkovací stanice Národního muzea za rok 2010. – Kroužkovatel 12: 1–24.

KNÍŽEK M. [ed.] (2011): Výskyt lesních škodlivých činitelů v roce 2010 a jejich očekávaný stav v roce 2011. – Zpravodaj ochrany lesa, supplementum, VÚLHM, v. v. i., Strnady.

KOFFIJBERG K. & SCHOPPERS J. (2009): Kwartelkoningen in Nederland in 2008 en evaluatie van het Beschermingsplan Kwartelkoning. – Ms. [SOVON-informatierapport 2009/02; SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.]

KOHL I. & LEDITZNIG CH. (2012): Einsatz der Telemetrie zur Unterstützung der Wiederansiedlung des Habichtskauz *Strix uralensis* im Wildnisgebiet Dürrenstein (Österreich). – Eulen-Rundblick 62: 14–22.

KOKS B. J., TRIERWEILER Ch., VISSER E. G., DIJKSTRA C. & KOMDEUR J. (2007): Do voles make agricultural habitat attractive Montagu's Harrier *Circus pygargus*? – Ibis 149: 575–586.

KOLEČEK J. (2011): Výzdoba hnízda jako výstraha. – Vesmír 90(3): 132–133.

KOLEKTIV SPRÁVY CHKO POODŘÍ (2009): CHKO Poodří má nový plán péče. – Poodří 12(3): 1–76.

KONDĚLKA D. (1981): Linduška úhorní (*Anthus campestris*) na Horšovskotýnsku a Tachovsku. – Sylvia 21: 106.

KOUBA M. & ŠŤASTNÝ K. (2011): Studie chování a mortalita vzletných mláďat sýce rousného (*Aegolius funereus*) v Krušných horách pomocí radiotelemetrie. – In: Sedláček O. et al. [eds], Ornitologie – věda pro každého, celostátní konf. ČSO Mikulov, Sborník abstraktů z konference 7. až 9. října 2011, pp. 24–25, ČSO, Praha.

KRÁL M., ADAMÍK P., KRAUSE F., KRIST M., STŘÍTESKÝ J., BUREŠ S., ŠEVČÍK J., PAVELKA J., ČERVENKA P., NEORAL E. & KOŠŤÁL J. (2011): Fenologie lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) na Moravě. – Sylvia 47: 17–32.

KRAMER S. (in prep.): Vom Aufstieg der Gebäudebrüter. – In: Saar C. [ed.], Die Wiederkehr des Wanderfalken, in Vorbereitung. URL: http://www.wanderfalke-bayern.de/page2.html.

KRESTOVÁ M., PAVELKA K. & KOŠŤÁL J. (2011): Racek chechtavý v CHKO Poodří – minulost a budoucnost. – Poodří 14(3): 69–70.

KRIŠTÍN A., MIHÓK J., DANKO Š., KARASKA D., PAČENOVSKÝ S., SANIGA M., BOĎOVÁ M., BALÁSZ C., ŠOTNÁR K. & OLEKŠÁK M. (2007): Distribution, abundance and conservation of the Ural Owl *Strix uralensis* in Slovakia. – In: Müller J., Scherzinger W. & Moning C. [eds], European Ural Owl workshop – Bavarian Forest National Park, pp. 8–15, Nationalparkverwaltung Bayerischer Wald, Grafenau.

KRUPIŃSKI D., LEWTAK J. & SZULAK K. (2010): Semicolonial nesting and conservation of the Montagu's harrier (*Circus pygargus*) in rapeseed fields in Southern Podlasie (eastern Poland). – Slovak Raptor Journal 4: 37–40.

KŘENEK D. (2006): Vymezení jádrových území a navržení přírodě blízkého hospodaření v lesích s ohledem na zachování ptačích druhů jako předmětů ochrany v ptačích oblastech Horní Vsacko a Beskydy. – Ms. [Studie, Arion – Sdružení přírodovědců a ochránců přírody; depon. in: AOPK ČR – Správa CHKO Beskydy.]

KŘENEK D. & PAVELKA J. (2013): Vymezení nových maloplošně chráněných území v Ptačí oblasti Horní Vsacko a zhodnocení významu klíčových lesních porostů a komplexů pro předmětné a zvláště chráněné druhy. – Ms. [Studie; depon. in: ČSOP, ZO 76/06 Orchidea Valašsko a Hnutí DUHA Olomouc.]

KUBELKA V. & PYKAL J. (2012): Hnízdění vzácných bahňáků na Českobudějovicku v první dekádě 21. století s významným rokem 2007. – Ptáci v kulturní krajině II., Sborník Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, přírodní vědy 52, suppl.: 7–21.

KUNSTMÜLLER I. (2008): Změny početnosti a rozšíření bukače velkého (*Botaurus stellaris*) na Českomoravské vrchovině a v přilehlých regionech. – Cinclus 19: 5–34.

KUNSTMÜLLER I. (2009a): Výskyt a hnízdění luňáka červeného (*Milvus milvus*) v kraji Vysočina. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 99–110.

KUNSTMÜLLER I. (2009b): První prokázané hnízdění orla mořského (*Haliaeetus albicilla*) v kraji Vysočina. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 94–98.

KUNSTMÜLLER I. (2009c): Rozšíření a hnízdní výskyt orla mořského (*Haliaeetus albicilla*) v kraji Vysočina. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 29: 76–93.

KUNSTMÜLLER I. (2013): Rozšíření, početnost, hnízdní prostředí a úspěšnost výra velkého (*Bubo bubo*) v kraji Vysočina v letech 1989 až 2012. – Zpravodaj SOVDS 13: 13–30. URL: http://www.sovds.info/.

KUNSTMÜLLER I. & KODET V. (2005): Ptáci Českomoravské vrchoviny. Historie a současnost hnízdního rozšíření v kraji Vysočina. – ČSOP Jihlava & Muzeum Vysočiny Jihlava.

KUNSTMÜLLER I. & KODET V. (2008): Ochrana hnízd motáka lužního (*Circus pygargus*) v kraji Vysočina v roce 2007. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 28: 42–56.

KUNSTMÜLLER I. & KODET V. (2011): Hnízdění motáka lužního na Vysočině. – Ptačí svět 18(2): 8.

KUNSTMÜLLER I., SKŘÍČEK T. & HOBZA P. (2007): Populační dynamika a hnízdní úspěšnost motáka lužního (*Circus pygargus*) v kraji Vysočina. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 27: 138–149.

KUNSTMÜLLER I., BARTONÍČEK J., HERTL I., HLAVÁČ V., HOBZA P., KODET V., PETERA V., POPRACH K., SKŘÍČEK T. & VLČEK J. (2010a): Moták lužní (*Circus pygargus*). – Zpravodaj SOVDS 10: 9–10. URL: http://www.sovds.info/.

KUNSTMÜLLER I., HERTL I., HOBZA P., LANDSFELD B. & SAVICKÝ J. (2010b): Výr velký (*Bubo bubo*). – Zpravodaj SOVDS 10: 25. URL: http://www.sovds.info/.

KUNSTMÜLLER I., GAHURA V., HLAVÁČ V., HOBZA P., KODET V., POPRACH K., SKŘÍČEK T. & RAK D. (2011a): Moták lužní (*Circus pygargus*). – Zpravodaj SOVDS 11: 19–20. URL: http://www.sovds.info/.

KUNSTMÜLLER I., BUCHTA J., DVOŘÁK L., GAHURA V., HERTL I., HOBZA P., HRUŠKA F., CHOBOT J., CHYTIL J., LANDSFELD B. & MIŠKOVSKÝ M. (2011b): Výr velký (*Bubo bubo*). – Zpravodaj SOVDS 11: 32. URL: http://www.sovds.info/.

KURKA P. (1991): První prokázané hnízdění jeřába popelavého (*Grus grus*) v Československu. – Sylvia 28: 89–94.

KÜRTHY A. (2008): K výskytu ďatľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*) na Borskej nížine (Z Slovensko). – Tichodroma 20: 149–151.

LACINA D., SMOLÍK Z., STRÁNSKÝ F., ŠOLTYS V. & URBÁNEK L. (2011): Souhrn doporučených opatření pro Ptačí oblast. Rožďalovické rybníky. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

LANDSFELD B., KŘENEK D. & LORENC T. (2010): Puštík bělavý (*Strix uralensis*). – Zpravodaj SOVDS 10: 17. URL: http://www.sovds.info/.

LANGGEMACH T., SÖMMER P., KIRMSE W., SAAR C. & KLEINSTÄUBER G. (1997): Erste Baumbrut des Wanderfalken *Falco p. peregrinus* in Brandenburg: zwanzig Jahre nach dem Aussterben der Baumbrüterpopulation. – Vogelwelt 118: 79–94.

ŁAWICKI Ł., LONTKOWSKI J., WYLEGAŁA P. & ZELIŃSKI P. (2013): Wymieranie populacji lęgowej błotnika zbożowego *Circus cyaneus* w Polsce. – Ornis Polonica 54: 1–11.

LORENC T. (2009): Puštík bělavý. Znovunalezená sova Šumavy: vývoj populace a její současný stav. – Šumava léto 2009: 18–19.

LORENC T., HRUŠKA J. & MELICHAR D. (2010): Vývoj populace a praktická ochrany sokola stěhovavého na Šumavě. – Šumava podzim 2010: 16–17.

LUČAN R. (2000): Výrazné snížení početnosti strakapouda bělohřbetého (*Dendrocopos leucotos*) v roce 1999 v Hostýnských vrších. – Zprávy ČSO 50: 32.

LUDWIG T., STORCH I. & WÜBBENHORST J. (2008): How the Black Grouse was lost: historic reconstruction of its status and distribution in Lower Saxony (Germany). – Journal of Ornithology 149: 587–596.

LUMPE P. (1996): Hnízdění jeřábů popelavých ve Šluknovském výběžku. – Fauna Bohemiae Septentrionalis 21: 35.

MACHÁČEK P. (2007): Vliv letnění Nesytu v roce 2007 na jarní průtah ptáků. – RegioM, Sbor. Regionálního muzea v Mikulově 2007: 4–12.

MACHÁČEK P. (2009): Ptáci Lednických rybníků. – Regionální muzeum v Mikulově, Mikulov.

MACHÁČEK P. & CHYTIL J. (2001): Vývoj hnízdních populací volavkovitých (*Ardeidae*) a kolpíka bílého (*Platalea leucorodia*) na nejjižnější Moravě. – Sylvia 37: 67–78.

MACHÁČEK P., PYKAL J., ŠEVČÍK J. & CHOBOTSKÁ H. (2008): Výsledky dlouhodobého monitoringu vodních ptáků na jižní Moravě a v jižních Čechách. – MŽP ČR ve spolupráci s AOPK ČR a Regionálním muzeem v Mikulově, Brno.

MACHAR I. (2009): Ochrana ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*) v Ptačí oblasti Litovelské Pomoraví – důsledky pro management lužního lesa. – In: Čech P. [ed.], Ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jeho ochrana a výzkum, Sbor. ref. z II. mezinárodního semináře, Vlašim, 15. listopad 2008, pp. 28–37, ČSOP Alcedo Vlašim.

MACHAR I. (2010): Naturové hodnocení vlivů na ptačí oblasti. Případová studie: Zámecký park v Lednici. – Zpravodaj EIA – IPPC – SEA 15(1): 2–7.

MANDÁK M., HALUZÍK M. & ŠUHAJ J. (2011): Avifauna stojatých vod VPÚ Heřmanský stav – Odra – Poolzí v polovině dubna 2008–2010. – Acrocephalus, Ostrava 26: 36–46.

MARTIŠKO J. [ed.] (1994): Hnízdní rozšíření ptáků. Jihomoravský region. Část 1. Nepěvci. – Moravské zemské muzeum a Český svaz ochránců přírody.

MARTIŠKO J. [ed.] (1997): Hnízdní rozšíření ptáků. Jihomoravský region. Část 2. Pěvci. – Moravské zemské muzeum a ZO ČSOP Pálava, Brno.

MARTIŠKO J. & REJMANOVÁ K. (1990): Volavkovití v oblasti dolního Podyjí. – Živa 38(4): 182–183.

MARTIŠKO J., REJMANOVÁ K. & SLECHAN J. (1994): Nález hnízda lindušky úhorní (*Anthus campestris*) na Znojemsku. – Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 3: 35–37.

MATĚJKA R. (1958): Hnízdění bramborníčka černohlavého (*Saxicola torquata*) v okolí Loun. – Sylvia 15: 236–238.

MATYSEK M. & KAJTOCH Ł. (2010): Dzięcioł bialogrzbiety *Dendrocopos leucotos* i dzięcioł trójpalczaty *Picoides tridactylus* w Beskidzie Średnim. – Ornis Polonica 51: 231–234.

MEBS T. (2007): Summary on pouplation and conservation status of the Ural Owl (*Strix uralensis*) in Europe. – In: Müller J., Scherzinger W. & Moning C. [eds], European Ural Owl workshop – Bavarian Forest National Park, pp. 6–7, Nationalpark Bayerischer Wald, Grafenau.

MEWES W. (2010): Bestandsentwicklung, Verbreitung und Siedlungsdichte des Kranichs *Grus grus* in Deutschland und seinen Bundesländern. – Die Vogelwelt 131: 75–92.

MICHALCZUK J. & MICHALCZUK M. (2006): Reaction to playback and density estimations in the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* in agricultural areas of south-eastern Poland. – Acta Ornitologica 41(1): 33–39.

MICHALCZUK J., MICHALCZUK M. & CYMBAŁA R. (2011): The usefulness of various methods of monitoring the population size of the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus*. – Ornis Polonica 52: 280–287

MIKULE V. (2007): Strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*) ve Žďárských vrších. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 27: 159–160.

MIKUSEK R. (2012): Ochrona strefowa ptaków. – Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków.

MILES P. (1978): Slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*) hnízdí v Krkonoších. – Prunella 4(1): 3–7.

MILES P. & FORMÁNEK J. (1989): Slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica* L.) hnízdí v Krkonošském národním parku. – Opera Corcontica 26: 117–130.

MILLON A. & BRETAGNOLLE V. (2008): Predator population dynamics under cyclic prey regime: numerical responses, demographic parametres and growth rates. – Oikos 117: 1500–1510.

MILLON A., BOURRIOUX J. L., RIOLS C. & BRETAGNOLLE V. (2002): Comparative breeding biology of Hen Harrier and Montagu's Harrier: an 8-year study in north-eastern France. – Ibis 144: 94–105.

MITRUS C. & SOĆKO B. (2008): Breeding success and nest-site characteristics of Red-breasted Flycatchers *Ficedula parva* in a primeval forest. – Bird Study 55(2): 203–208.

MITRUS C., MITRUS J. & SIKORA M. (2010): Changes in nestling diet composition of the red-breasted flycatcher *Ficedula parva* in relation to chick age and parental sex. – Animal Biology 60(3): 319–328.

MOLITOR P. (2009): Hnízdění motáka lužního (*Circus pygargus*) na Opavsku v roce 2009. – Acrocephalus, Ostrava 25: 70–72.

MOLLET P., STADLER B. & BOLLMANN K. (2008): Aktionsplan Auerhuhn Schweiz. Artenförderung Vögel Schweiz. – Umwelt-Vollzug Nr. 0804. Bundesamt für Umwelt, Schweizerische Vogelwarte, Schweizer Vogelschutz SVS/BirdLife Schweiz, Bern, Sempach und Zürich.

MOLLET P., ZBINDEN N. & SCHMID H. (2009): Steigende Bestandszahlen und anderen Vogelarten dank Zunahme von Totholz? – Schweiz Zeitschrift Forstwessen 160(11): 334–340.

MONTADERT M. & KLAUS S. (2011): Hazel Grouse in open landscapes. – Grouse News 41: 13–22.

MRLÍK V. (2010): Zimování orlů mořských (*Haliaeetus albicilla*) v regionech jižní Moravy a na Vysočině 2006/07–2009/10. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 66–75.

MRLÍK V. & CHOBOT J. (2011): Včelojed lesní v Milovickém lese (CHKO Pálava). – RegioM, Sborník Regionálního muzea v Mikulově 2011: 42–45.

MÜLLER F. (2002): Forstzäune als Gefährdungs- und Mortalitätsfaktoren für Auerhühner. Gefahr erkannt – Gefahr gebannt? – Berichte aus der Bayerischen Landesanstalt für Wald und Forstwirtschaft 35: 70–76.

MÜLLER J., SCHERZINGER W. & MONING C. [eds] (2007): European Ural Owl workshop – Bavarian Forest National Park. – Nationalpark Bayerischer Wald, Grafenau.

MÜLLER J., PÖLLATH J., MOSHAMMER R. & SCHRÖDER B. (2009a): Predicting the occurence of Middle Spotted Woodpecker *Dendrocopos medius* on a regional scale, using forest inventory data. – Forest Ecology and Management 257: 502–509.

MÜLLER D., SCHRÖDER B. & MÜLLER J. (2009b): Modelling habitat selection of the cryptic Hazel Grouse *Bonasa bonasia* in a montane forest. – Journal of Ornithology 150: 717–732.

MUSIL P., MUSILOVÁ Z., STRNAD M. & NEUŽILOVÁ Š. (2008): Rozšíření a početnost hojnějších druhů vodních ptáků v lednu 2006 a 2007. – Aythya 1: 14–66.

MUSIL P., MUSILOVÁ Z. & HAAS M. (2009): Rozšíření a početnost hojnějších druhů vodních ptáků v lednu 2008 a 2009. – Aythya 2: 10–62.

MUSÍLEK J. (1940): O rozšíření a tahu lindušky úhorní velké (*Anthus c. campestris* [L.]) u nás. – Sylvia 5(2–3): 26–30.

MUSÍLEK J. (1946): Ptactvo Pardubicka. – Pardubice.

MUSILOVÁ Z., MUSIL P., HAAS M., STRNAD M. & SKUHROVÁ M. (2009): Mezinárodní sčítání vodních ptáků v České republice v lednu 2008 a 2009. – Aythya 2: 1–9.

MUSILOVÁ Z., MUSIL P. & HAAS M. (2010): Mezinárodní sčítání vodních ptáků v České republice v lednu 2010. – Aythya 3: 19–30.

NĚMEČKOVÁ I. (2011): Vliv krajinných struktur na hnízdní biologii motáka pochopa (*Circus aeruginosus*). – Poodří 14(3): 71–74.

NĚMEČKOVÁ I. & MRLÍK V. (2008): Podmínky zachování lokální populace motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) v ptačí oblasti Poodří a analýza faktorů ovlivňujících její stabilitu. – Ms. [Studie; depon. in: Slezská ornitologická společnost – pob. ČSO, Ostrava.]

NĚMEČKOVÁ I., DOUPAL L., LANDSFELD B., MIŠKOVSKÝ M., MRLÍK V. & PAVELKA K. (2011): Moták pochop (*Circus aeruginosus*). – Zpravodaj SOVDS 11: 27–28. URL: http://www.sovds.info/.

NOER H. & MADSEN J. (1996): Shotgun pellet loads and infliction rates in pink-footed geese *Anser brachyrhynchus*. – Wildlife Biology 2: 65–73.

NOER H., MADSEN J. & HARTMANN P. (2007): Reducing wounding of game by shotgun hunting: effects of a Danish action plan on pink-footed geese. – Journal of Applied Ecology 44: 653–662.

NOGA M. (2013): Communal roosting and the seasonal dynamics of the hen harrier *Circus cyaneus* in the Záhorie region. – Slovak Raptor Journal 7: 49–58.

NOGA M. & DOBRÝ M. (2013): Nesting and non-nesting occurrence of the short-eared owl *Asio flammeus* in the Záhorie region (SW Slovakia). – Slovak Raptor Journal 7: 73–80.

NOVÁK J. & SLODIČÁK M. [eds] (2009): Zalesnění velkoplošných holin po větrných kalamitách (Kyrill, Emma) – technologie zpracování kalamity, aspekty ochrany lesa, myslivosti a pěstování. – Sborník přednášek odborného semináře, Horní Planá 14. 10. 2009, VÚLHM, v. v. i., Výzkumná stanice Opočno.

ONDRA P. (2012): První doložené hnízdění volavky stříbřité (*Egretta garzetta*) na Pohořelických rybnících v roce 2010. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 31: 111–114.

PACLÍK M. (2006): Plán monitoringu: Ptačí oblast Bohdanečský rybník. – In: Metodika monitoringu ptačích oblastí. URL: http://www.nature.cz/publik_syst2/files08/12_bohdanecsky rybnik.pdf.

PACLÍK M. (2012): Zimování jeřába popelavého (*Grus grus*) na Bohdanečsku. – Panurus 21: 97–102.

PACLÍK M., HOLUB A., KRAUSOVÁ H. & HAMPL R. (2003): Stav poznání avifauny Bohdanečského rybníka v letech 1995 až 2002 – byl dosavadní výzkum dostačující? – Sylvia 39: 53–66.

PASINELLI G., WEGGLER M. & MULHAUSER B. (2008): Akionsplan Mittelspecht Schweiz. Artenförderung Vögel Schweiz. – Umwelt-Vollzug Nr. 0805. Bundesamt für Umwelt, Schweizerische Vogelwarte, Schweizer Vogelschutz SVS/BirdLife Schweiz Bern, Sempach & Zürich.

PAVEL V. & CHUTNÝ B. (2007): Populační trendy slavíka modráčka tundrového (*Luscinia svecica svecica*) v Krkonoších. – Opera Corcontica 44/2: 557–565.

PAVEL V. & CHUTNÝ B. (2010): Zajímavý zdroj barevných kroužků na ptáky. – Sylvia 46: 165–169.

PAVEL V., SVOBODA A. & CHUTNÝ B. (2006): Herbivorní savci ovlivňují hnízdní úspěšnost na zemi hnízdících pěvců ve vrcholových partiích Krkonoš. – Panurus 15: 73–78.

PAVEL V., CHUTNÝ B., PETRUSKOVÁ T. & PETRUSEK A. (2008): Blow fly *Trypocalliphora braueri* parasitism on Meadow Pipit and Bluethroat nestlings in Central Europe. – Journal of Ornithology 149: 193-197.

PAVELKA J. (2008): Mapování a ochrana sov v CHKO Beskydy. – Ms. [Zpráva z realizace projektu; depon. in: ZO ČSOP č. 76/06 Orchidea Valašsko.]

PAVELKA K. (2009): Ptačí tahy v Poodří. Díl první: Jaro. – Poodří 12(2): 4–9, foto příloha II–IV.

PAVELKA K., KOŠŤÁL J. & POSPÍŠIL J. (2000): Avifauna na rybnících a řece Odře v IBA-CHKO Poodří v letech 1992–1998 a činnost patronátní skupiny v letech 1995–1998. In: Málková P. & Jandová J. [eds], Významná ptačí území na konci tisíciletí, Sborník příspěvků ze semináře IBA, pp. 65–91, Mikulov 1999, ČSO, Praha.

PAVELKA K., KOČÁREK P. & SOVÍKOVÁ L. (2002): 20. Poodří. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 20/1–20/4, ČSO, Praha.

PAŽOUT O. (2009): Vývoj populace a strategie péče o tetřívka obecného v Ptačí oblasti Krkonoše. Západní část. – Ms. [Bak. pr.; depon. in: Lesnická fak. ČZU, Praha.]

PECBMS (2012): Population Trends of Common European Breeding Birds 2012. – CSO, Prague.

PEKSA M. (2011): Vliv způsobu obhospodařování lučních ekosystémů na výskyt samců chřástala polního ve vybrané části NP a CHKO Šumava. – Ms. [Dipl. pr.; depon. in: Zemědělská fak. JČU, České Budějovice.]

PERNEGR V. (2011): Pokus o reintrodukci tetřeva hlušce v Brdech. – Časopis VLS 6(6): 4–5.

POJER F. (2009): Hnízdí u nás naši čápi černí? – Ochrana přírody 64(4): 18–22.

POJER F. (2011): Čáp černý hnízdí na Křivoklátsku už nejméně od roku 1958. – Bohemia centralis 31: 413–420.

POLÁŠEK Z., HALUZÍK M. & RUSEK K. (2002): 21. Heřmanský stav-Odra-Poolzí. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 21/1–21/4, ČSO, Praha.

POPRACH K. (2009): Zpráva z monitoringu hnízdní populace luňáka červeného (*Milvus milvus*) a luňáka hnědého (*Milvus migrans*) v obvodu MÚ Neratovice v roce 2009. – Ms. [Závěrečná zpráva; depon. in: Městský úřad Neratovice.]

POPRACH K. (2010): Mapování hnízdního rozšíření ptáků v CHKO Jeseníky. – Ms. [Závěrečná zpráva; depon. in: Správa CHKO Jeseníky.]

POPRACH K., HALUZÍK M. & CHYTIL J. (2006): Rozšíření a početnost hnízdní populace racka černohlavého (*Larus melanocephalus*) v České republice. – Sylvia 42: 66–80.

POPRACH K., MACHAR I. & VRBKOVÁ J. (2013): Population trend, distribution and habitat requirements of the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) in central Moravia (Czech Republic). – Sylvia 49: 111–134.

PRAUSOVÁ R. (2005): Změny biologické rozmanitosti v souvislosti s řízenými zásahy v NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka. – Ochrana přírody 60(5): 137–140.

PROBST R. (2011): The White-tailed Eagle in Austria. Part 1: Monitoring. – Referát, Konference „Protection of White-tailed Eagle in the Danube-valley", Szekszárd, 18th – 19th October 2011.

PROCHÁZKA J. (2008): Pták Kokořínska v roce 2007. Lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*). – Kominíček, Zpravodaj Severočeské pob. ČSO 7: 16–20.

PROMMER M. & BAGYURA J. (2010): Satellite-tracking sakers (*Falco cherrug*) – evaluating sakers´ post-fledging dispersal, migration, roaming and habitat use from a conservation point of view. – In: Anonymus, Conservation of the Saker Falcon (*Falco cherrug*) in Europe, pp. 8–9, Bükk National Park Directorate, Eger, Hungary, 16.–18. September 2010.

RAAB R., KOVACS F. J., JULIUS E., RAAB S., SCHÜTZ C., SPAKOVSZKY P. & TIMAR J. (2010): Die Grosstrappe in Mitteleuropa. Erfolgreicher Schutz der westpannonischen Population. – APG, Wien.

RAJCHARD J. & NOVÁK R. (1998): Hnízdění volavky stříbřité (*Egretta garzetta*) a kolpíka bílého (*Platalea leucorodia*) v kolonii kvakoše nočního (*Nycticorax nycticorax*) na Českobudějovicku. – Sylvia 34: 93–96.

REIF J. & MARHOUL P. (2010): Ptáci v opuštěných vojenských výcvikových prostorech v České republice: druhová skladba a ochranářská hodnota. – Sylvia 46: 87–105.

REIF J., MARHOUL P., ČÍŽEK O. & KONVIČKA M. (2011): Abandoned military training sites are an overlooke refuge for at-risk open habitat bird species. – Biodiversity and Conservation 20: 3645–3662.

REIT Ł. (2004): Nocturnal feeding of young by urban peregrine falcons (*Falco peregrinus*) in Warsaw (Poland). – Polish Journal od Ecology 52(1): 63–68.

REITEROVÁ L. & ŠKORPÍK M. [eds] (2012): Plán péče o Národní park Podyjí a jeho ochranné pásmo 2012–2020. – Ms. [Depon. in: Správa Národního parku Podyjí, Znojmo.]

REPEL M., CHRAŠČ P., PAČENOVSKÝ S. & UHRÍN J. (2009): Migrácia a prvé doložené hniezdenie žeriava popelavého (*Grus grus*) na Slovensku. – Tichodroma 21: 73–77.

RESETARITZ A. (2006): Ökologie überwinternder Rotmilane *Milvus milvus* (Linné, 1758) im Nordharzvorland. – Jahresbericht zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas 4. Sonderband: 1–123. Halle / Saale. URL: http://www.birdlife.org/datazone/speciesfactsheet.php?id=3353.

RÖSNER S. (2011): Auf der Suche nach einem sensiblen Phantom. – Unser wilder Wald (Informationsblatt Nationalpark Bayerischer Wald) 30: 12–13.

RŮŽEK P. (2008): Včelojed lesní (*Pernis apivorus*), jeho výskyt a hnízdění v západních Čechách v letech 1989–2004. – Erica 15: 86–93.

RŮŽEK P. (2009a): Zpráva o hnízdění čápa černého v západních Čechách v roce 2009. – Columba 15(2): 39.

RŮŽEK P. (2009b): Výskyt a hnízdění luňáka červeného (*Milvus milvus*) a luňáka hnědého (*Milvus migrans*) na Domažlicku. – Sluka 6: 85–95.

RŮŽEK P. (2010): Zpráva o hnízdění čápa černého v západních Čechách v roce 2010. – Columba 16(2): 30.

RŮŽEK P. (2012): 20 let (1992–2011) sledování čápa černého (*Ciconia nigra*) v západních Čechách. – Sluka 8: 73–86.

RŮŽIČKA T. (2008): Pozorování strakapouda bělohřbetého (*Dendrocopos leucotos*) z Moravského krasu. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 28: 154–156.

RZOŃCA Z. (2011): Hodowla głuszców w Nadleśnictwie Wisła. – Nadleśnictwo Wisła, Wisła.

ŘEHOUNEK J., ŘEHOUNKOVÁ K. & PRACH K. [eds.] (2010): Ekologická obnova území narušených těžbou nerostných surovin a průmyslovými deponiemi. – Calla, České Budějovice.

ŘEPA P. (2007): Skřivan lesní v CHKO Slavkovský les. – Arnika 2/2007: 31–33.

ŘEPA P. (2010): Dravci (*Falconiformes*) okresu Tachov, jihozápadní Čechy. – Sluka 7: 5–72.

SANIGA M. (2011): Why the capercaillie population (*Tetrao urogallus* L.) in the West Carpathians decline? – Grouse News 41: 6–13.

SAVICKÝ J., KODET V. & HERTL I. (2010): Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*). – Zpravodaj SOVDS 10: 24. URL: http://www.sovds.info/.

SERGIO F., BLAS J., BLANCO G., TANFERNA A., LÓPEZ L., LEMUS J. A. & HIRALDO F. (2011): Raptor Nest Decorations Are a Reliable Threat Against Conspecifics. – Science 331: 327–330.

SHURULINKOV P., NIKOLOV I., DEMERDZHIEV D., BEDEV K., DINKOV H., DASKALOVA G., STOYCHEV S., HRISTOV I. & RALE A. (2007): A new census of heron and cormorant colonies in Bulgaria (2006). – Bird Census News 20(2): 70–84.

SCHÄFFER N. (1999): Habitatwahl und Partnerschaftssystem von Tüpfelralle *Porzana porzana* und Wachtelkönig *Crex crex*. – Ökologie der Vögel (Ecology of Birds) 21: 1–267.

SCHÄUBLIN S. & BOLLMANN K. (2011): Winter habitat selection and conservation of Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*) in mountain forests. – Journal of Ornithology 152: 179–192.

SCHERZINGER W. (2006a): Die Wiederbegründung des Habichtskauz – Vorkommens *Strix uralensis* im Böhmerwald. – Ornithologischer Anzeiger 45: 97–156.

SCHERZINGER W. (2006b): Reaktionen der Vogelwelt auf den großflächigen Bestandeszusammenbruch des montanen Nadelwaldes im Inneren Bayerischer Wald. – Vogelwelt 127: 209–263.

SCHRÖPFER L. [ed.] 2011: Celoplošný monitoring dravců a sov – Luňák červený (*Milvus milvus*). – Zpravodaj SOVDS 11: 17. URL: http://www.sovds.info/.

SCHUSTER A., NEMETH E., GRÜLL A. & RÖSSLER M. (1998): Der Seidenreiher (*Egretta garzetta*) – ein neuer Brutvogel für Österreich. – Egretta 41: 61–66.

SIELICKI J. (2010): Tree Nesting Peregines. – International Journal of Falconry, Summer 2010: 21–23.

SLOBODNÍK V., BOHUŠ M., LENGYEL J. & SLOBODNÍK R. (2011): Hniezdenie šabliarky modronohej (*Recurvirostra avosetta*) v roku 2010 na JZ Slovensku. – Tichodroma 23: 68–70.

SOUČEK J. (2010): Datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*) v Hrubém Jeseníku. – Sylvia 46: 157–161.

SPRÁVA CHKO POODŘÍ (2008): Plán péče o CHKO Poodří na období 2009–2019. – URL: http://poodri.ochranaprirody.cz/o-chko-poodri/.

STAUTNER C. & BRAUN H. [eds] (2011): Das Auerhuhn im Oberen Bayerischen Wald und Böhmerwald. Tetřev hlušec v Horním Bavorském lese a na Šumavě. – Naturpark Oberen Bayerischen Wald, Cham.

STERMIN A. N., PRIPON L. R., DAVID A. & COROIU I. (2011): Wetlands management for Little Crake (*Porzana parva*) conservation in a „Natura 2000" site. – International Proceedings of Chemical, Biological and Environmental Engineering 4: 91–94.

SUDFELDT C., DRÖSCHMEISTER R., FLADE M., GRÜNEBERG C., MITSCHKE A., SCHWARZ J. & WAHL J. (2009): Vögel in Deutschland 2009. – DDA, BfN, LAG VSW, Münster.

SUK M. (2009): Zalesňování kalamitních holin na divizi Horní Planá. – Časopis VLS 4(4): 8–9.

SVOBODOVÁ J., BEJČEK V., MÁLKOVÁ P. & ŠŤASTNÝ K. (2011a): Nízké přežívání tetřívků obecných (*Tetrao tetrix*) v sukcesních stádiích lesních porostů Krušných hor. – Sylvia 47: 77–89.

SVOBODOVÁ J., SEGELBACHER G. & HÖGLUND J. (2011b): Genetic variation in Black Grouse populations with different lekking systems in the Czech Republic. – Journal of Ornithology 152: 37–44.

SYCHRA J. & ČAMLÍK G. (2012): Členská exkurze Jihomoravské pobočky ČSO do Ždánického lesa v roce 2010. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 31: 95–101.

SYCHRA J., DANIHELKA J., HERALT P., HORAL D., HORSÁK M., CHYTIL J., KUBÍČEK F., KVĚT J., MACHÁČEK P., PŘIKRYL I. & ROLEČEK J. (2008): Letnění rybníka Nesyt v roce 2007. – Živa 56(4): 189–192.

ŠAFRÁNEK J., LOREK K. & VERMOUZEK Z. (2011): Betonové plovoucí ostrůvky pro rybáky obecné. – URL: http://www.mos-cso.cz/cz/ochrana-ptaku/betonove-ostruvky.

ŠIMEČEK K. (2009): The distribution of the Ortolan Bunting in South Moravia, Czech Republic. – In: Bernardy P. [ed.], Ökologie und Schutz des Ortolans in Europa, IV. Internationales Ortolan-Symposium, Naturschutz und Landschaftspflege in Niedersachsen 45, pp. 27–28.

ŠKORPÍKOVÁ V. & HORÁK P. (2004): Dytík úhorní (*Burhinus oedinemus*) na Znojemsku v posledních deseti letech. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 22: 56–58.

ŠKORPÍKOVÁ V. & KŘIVAN V. (2013): Kalousi pustovky (*Asio flammeus*) na lesním shromaždišti kalousů ušatých (*Asio otus*). – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 32: 145–148.

ŠKORPÍKOVÁ V., REITER A., VALÁŠEK M., KŘIVAN V. & POLLHEIMER J. (2012): Ptáci Národního parku Podyjí / Thayatal. Die Vögel des Nationalparks Podyjí / Thayatal. – Správa Národního parku Podyjí, Znojmo.

ŠKROTT M., BARTOŠOVÁ D., KŘENEK K., PAVELKA J., PAVELKA J. & VAŠÁT A. (2002). 23. Horní Vsacko. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 23/1–23/6, ČSO, Praha.

ŠOLTYS V., STRÁNSKÝ V. & SMOLÍK Z. (2003): Jeřáb popelavý (*Grus grus*) na Jičínsku. – Panurus 13: 89–92.

ŠŤASTNÝ K. & BEJČEK V. (2003): Červený seznam ptáků České republiky. – Příroda 22: 95–120.

ŠŤASTNÝ K. & BEJČEK V. (2004): Analysis of bird communities in the former Soviet military training areas of Ralsko and Mladá (Czech Republic). – In: Anselin A. [ed.], Bird Numbers 1995, Proceedings of the International Conference and 13th Meeting of the European Bird Census Council, Pärnu, Estonia, pp. 145–155, Bird Census News 13 (2000).

ŠŤASTNÝ K. & HUDEC K. [eds] (2011): Ptáci 3/I (2. přepracované a doplněné vydání). – Academia, Praha.

ŠŤASTNÝ K., RANDÍK A. & HUDEC K. (1987): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77. – Academia, Praha.

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. (1996): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985–1989. – Nakladatelství a vydavatelství H&H, Jinočany.

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. – Aventinum, Praha.

ŠŤASTNÝ K., ZÁRYBNICKÁ M., HANEL J., HÝLOVÁ A., KOUBA M., MENCLOVÁ P. & TOMÁŠEK V. (2011): Třináct let výzkumu sýce rousného (*Aegolius funereus*) v imisních oblastech Krušných hor. – In: Sedláček O. et al. [eds], Ornitologie – věda pro každého, celostátní konf. ČSO Mikulov, Sborník abstraktů z konference 7. až 9. října 2011, p. 19, ČSO, Praha.

ŠŤASTNÝ V. (2009): Slavík modráček středoevropský (*Luscinia svecica cyanecula*) vyhnízdil u Turnova v Českém ráji. – Panurus 18: 43–52.

ŠTEFAN R. (2009): Vývoj populace a strategie péče o tetřívka obecného v Ptačí oblasti Krkonoše. Východní část. – Ms. [Bak. pr.; depon. in: Lesnická fak. ČZU, Praha.]

ŠTĚRBA O. (2010): Hnízdní rozšíření výra velkého (*Bubo bubo*) v okrese Pelhřimov a jeho hnízdní úspěšnost. – Cinclus 20: 17–27.

TEJKAL M. (2010): Využití akustických metod při monitoringu sov (*Strigiformes*) v lesních ekosystémech. – Ms. [Dipl. pr.; depon. in: Kat. ekologie, Fak. ŽP ČZU, Praha].

TEJROVSKÝ V. (2002): 2. Doupovské hory. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice. Návrh ptačích oblastí, pp. 2/1–2/5, ČSO, Praha.

TEUSCHER M., BRANDL R., RÖSNER S, BUFKA L., LORENC T., FÖRSTER B., HOTHORN T. & MÜLLER J. (2011): Modelling habitat suitability for the Capercaillie *Tetrao urogallus* in the national parks Bavarian Forest and Šumava. – Ornithologischer Anzeiger 50 (2/3): 97–113.

THIEL D., JENNI-EIERMANN S., PALME R. & JENNI L. (2011): Winter tourism increases stress hormone levels in the Capercaillie *Tetrao urogallus*. – Ibis 153: 122–133.

TICHAI M. (2009): Výskyt chřástala polního (*Crex crex*) na území CHKO Křivoklátsko v letech 1998–2009. – Columba 15(2): 37–38.

TURČOKOVÁ L., OSIEJUK T. S., PAVEL V., GLAPAN J. & PETRUSKOVÁ T. (2010): Song divergence of two Bluethroat subspecies (*Luscinia* s. *svecica* and *L*. s. *cyanecula*). – Ornis Fennica 87(4): 168–179.

UHL H. & ENGLEDER T. (2008): Artenschutzprogramm Wachtelkönig in Oberösterreich. – Ms. [Projektbericht 2008 an das Land Oberösterreich, Naturschutzabteilung.]

UHL H. & ENGLEDER T. (2009): Artenschutzprogramm Wachtelkönig in Oberösterreich. – Ms. [Projektbericht 2009 an das Land Oberösterreich, Naturschutzabteilung.]

UHL H. & ENGLEDER T. (2010): Artenschutzprogramm Wachtelkönig in Oberösterreich. – Ms. [Projektbericht 2010 an das Land Oberösterreich, Naturschutzabteilung.]

UNGER C. & KLAUS S. (2009): Lebenserwartung und Verlustursachen umgesiedelter Auerhühner *Tetrao urogallus* in Thüringen. – Ornithologischer Anzeiger 48: 50–55.

VAN DER WINDEN J. (2008): A review of population estimates of the Eurasian Black Tern *Chlidonias niger niger* [Revision der Bestandsschätzung für die eurasische Population der Trauerseeschwalbe *Chlidonias niger niger*]. – Vogelwelt 129: 47–50.

VAN DER WINDEN J. & KLAASSEN O. (2008): Totaal aantallen sterns in het Ijsselmeergebied in heden en verleden aan de hand van slaapplaatstellingen. – Bureau Waardenburg rapport nr. 08-047/ SOVON-Onderzoekrapport 2008/04. URL: http://www.sovon.nl/nl/content/totale-aantallen-sterns-het-ijsselmeergebied-heden-en-verleden-aan-de-hand-van.

VAN WEPEREN M. (2008): Habitat selection of the Corncrake (*Crex crex*) in floodplains along the Dutch Rhine River branches. – Ms. [Report, Department of Environmental Science of the Radboud University Nijmegen & SOVON Dutch Centre for Field Ornithology.] URL: http://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Report_crex_rivers_vanWeperen.pdf.

VAVŘÍK M. (2011): Zpráva Faunistické komise ČSO za rok 2010. – Sylvia 47: 159–174.

VÍTEK O. (2007): Proč a jak se letní Nesyt. – Ochrana přírody 62(5): 10–11.

VLČEK J., PYKAL J. & VOLF P. (2011): Obsazování dotačních ploch v jižních a západních Čechách chřástalem polním (*Crex crex*). – Prezentace na Aktivu spolupracovníků Kroužkovací stanice Národního muzea, Klatovy, 5.–6. listopadu 2011.

VLČEK M. (1972): Obratlovci státní přírodní rezervace Raná v Českém Středohoří. – Ochrana přírody 27, Ochranářský průzkum 2: 5–9.

VOLF O. (2008): Návrh managementu území Posádkového chemického cvičiště Tisá z hlediska ochrany tetřívka obecného *Tetrao tetrix* i vybraných cenných nelesních přírodních stanovišť. – Ms. [Depon. in: MŽP ČR, Praha.]

VOSSMEYER A. (2006): 10 Jahre Artenschutzprojekt Trauerseeschwalbe *Chlidonias niger* am Niederrhein – Bilanz und Ausblick. – Charadrius 42(2): 49–55.

VOSSMEYER A. (2009): Artenschutzprojekt Trauerseeschwalbe *Chlidonias niger* – Zahlreiche Haubentaucher *Podiceps cristatus* nisten sich in der einzigen Brutkolonien in NRW ein. – Charadrius 45(2): 57–61.

VRÁNA J. (2008): Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) na Broumovsku a v Krkonoších v roce 2008. Závěrečná zpráva. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

VRÁNA J. (2009): Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*) na Broumovsku a v Krkonoších v roce 2009. Závěrečná zpráva. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

VRÁNA J. (2010): Výskyt a ochrana sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v PO Broumovsko v r. 2010. Závěrečná zpráva. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Praha.]

VYMAZAL M. (2011): Výskyt datlíků tříprstých (*Picoides tridactylus*) v Hostýnských vrších. – Zprávy MOS 69: 46–51.

WAHL V. (1941): Pozorování ptactva v okolí Bělé p. Bezdězem za rok 1938 a 1939. – Sylvia 6: 10–12 a 17–22.

WAHL V. (1942): K rozšíření lindušky úhorní /*Anthus campestris* /L.// v okolí Prahy. – Sylvia 7(3–4): 33.

WESOŁOWSKI T., MITRUS C., CZESZCZEWIK D. & ROWIŃSKI P. (2010): Breeding bird dynamics in a primeval temperate forest over thirty-five years: Variation and stability in the changing world. – Acta Ornithologica 45: 209–232.

WHITE G., PURPS J. & ALSBURY S. (2006): The bittern in Europe: a guide to species and habitat management. – The RSPB, Sandy.

WILK T., JUJKA M., KROGULEC J. & CHYLARECKI P. [eds] (2010): Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. – OTOP, Marki.

WYLEGAŁA P. & ROSIN Z. (2010): High number of the Spotted Crake *Porzana porzana* in the Middle Noteć River Valley during floods in 2010. – Ornis Polonica 51: 305–306.

ZÁLIŠ Z. (2008): Čáp černý v Orlických horách. – Panorama 16: 63–70.

ZÁMEČNÍK V., HROMÁDKO M. & ŠEBESTIAN J. (2010): Účinnost agroenvironmentálních programů při ochraně chřástala polního. – Prezentace na konferenci Využití výzkumu a monitoringu pro ochranářský management. Olomouc, 14.–18. září 2010.

ZAŇÁT J., ČAMLÍK G. & BERKA P. (2010): Hnízdění rybáka obecného (*Sterna hirundo*) v okrese Hodonín v roce 2009. – Crex, Zpravodaj Jihomoravské pob. ČSO 30: 127–138.

ZÁRYBNICKÁ M., RIEGERT J. & ŠŤASTNÝ K. (2011): Tengmalm's owl diet composition: a comparison of camera surveillance and pellet analysis. – Ornis Fennica 88: 147–153.

ZASADIL P. (2002a): 39. Novohradské hory. – In: Hora J., Marhoul P. & Urban T. [eds], Natura 2000 v České republice: Návrh ptačích oblastí, pp. 39/1–39/4. ČSO, Praha.

ZASADIL P. (2002b): Ptačí společenstva lesních ekosystémů Novohradských hor. – In: Papáček M. [ed.], Biodiverzita a přírodní podmínky Novohradských hor, pp. 267–271, Jihočeská univerzita a Entomologický ústav AV ČR.

ZÁVALSKÝ O. (2011): Orel mořský zahnízdil v CHKO Poodří. – Poodří 14(3): 74–75, barevná příloha p. 89.

ZEILER H. P. & GRÜNSCHACHNER-BERGER V. (2009): Impact of wind power plants on black grouse, *Lyrurus tetrix* in Alpine regions. – Folia Zoologica 58(2): 173–182.

ZINK R. & PROBST R. [eds] (2009): Aktionsplan Habichtskauz (*Strix uralensis*) – Grundlagen & Empfehlungen. – Forschungsinstitut für Wildtierkunde und Ökologie – Veterinärmedizinische Univerzität Wien & BirdLife Österreich, Wien.

Rejstříky druhů – Indexes of species

Bukač velký 18
Bukáček malý 22
Čáp bílý 41
Čáp černý 36
Chřástal kropenatý 102
Chřástal malý 106
Chřástal polní 110
Datel černý 173
Datlík tříprstý 191
Drop velký 120
Dytík úhorní 125
Jeřáb popelavý 116
Jeřábek lesní 88
Kalous pustovka 150
Kolpík bílý 45
Kulíšek nejmenší 142
Kvakoš noční 26
Ledňáček říční 162
Lejsek bělokrký 221
Lejsek malý 216
Lelek lesní 158
Linduška úhorní 199
Luňák červený 56
Luňák hnědý 52
Moták lužní 74
Moták pilich 71
Moták pochop 67
Orel královský 78
Orel mořský 61
Pěnice vlašská 211
Puštík bělavý 147
Racek černohlavý 126
Raroh velký 80
Rybák černý 135
Rybák obecný 129
Skřivan lesní 195
Slavík modráček středoevropský 206
Slavík modráček tundrový 203
Sokol stěhovavý 84
Strakapoud bělohřbetý 187
Strakapoud jižní 179
Strakapoud prostřední 182
Strnad zahradní 230
Sýc rousný 153
Tenkozobec opačný 122
Tetřev hlušec 98
Tetřívek obecný 93
Ťuhýk obecný 226
Včelojed lesní 48
Volavka bílá 31
Volavka stříbřitá 29
Výr velký 137
Žluna šedá 167

Aegolius funereus 153
Alcedo atthis 162
Anthus campestris 199
Aquila heliaca 78
Asio flammeus 150
Bonasa bonasia 88
Botaurus stellaris 18
Bubo bubo 137
Burhinus oedicnemus 125
Caprimulgus europaeus 158
Chlidonias niger 135
Ciconia ciconia 41
Ciconia nigra 36
Circus aeruginosus 67
Circus cyaneus 71
Circus pygargus 74
Crex crex 110
Dendrocopos leucotos 187
Dendrocopos medius 182
Dendrocopos syriacus 179
Dryocopus martius 173
Egretta alba 31
Egretta garzetta 29
Emberiza hortulana 230
Falco cherrug 80
Falco peregrinus 84
Ficedula albicollis 221
Ficedula parva 216
Glaucidium passerinum 142
Grus grus 116
Haliaeetus albicilla 61
Ixobrychus minutus 22
Lanius collurio 226
Larus melanocephalus 126
Lullula arborea 195
Luscinia svecica cyanecula 206
Luscinia svecica svecica 203
Milvus migrans 52
Milvus milvus 56
Nycticorax nycticorax 26
Otis tarda 120
Pernis apivorus 48
Picoides tridactylus 191
Picus canus 167
Platalea leucorodia 45
Porzana parva 106
Porzana porzana 102
Recurvirostra avosetta 122
Sterna hirundo 129
Strix uralensis 147
Sylvia nisoria 211
Tetrao tetrix 93
Tetrao urogallus 98

Barred Warbler 211
Black Grouse 93
Black Kite 52
Black Stork 36
Black Tern 135
Black Woodpecker 173
Black-crowned Night-heron 26
Boreal Owl 153
Collared Flycatcher 221
Common Crane 116
Common Kingfisher 162
Common Tern 129
Corncrake 110
Eurasian Eagle-owl 137
Eurasian Nightjar 158
Eurasian Pygmy-owl 142
Eurasian Spoonbill 45
Eurasian Thick-knee
(Stone Curlew) 125
European Honey-buzzard 48
Great Bittern 18
Great Bustard 120
Great Egret 31
Grey-faced Woodpecker 167
Hazel Grouse 88
Imperial Eagle 78
Little Bittern 22
Little Crake 106
Little Egret 29
Mediterranean Gull 126
Middle Spotted Woodpecker 182
Montagu's Harrier 74
Northern Harrier 71
Ortolan Bunting 230
Peregrine Falcon 84
Pied Avocet 122
Red Kite 56
Red-backed Shrike 226
Red-breasted Flycatcher 216
Red-spotted Bluethroat 203
Saker Falcon 80
Short-eared Owl 150
Spotted Crake 102
Syrian Woodpecker 179
Tawny Pipit 199
Three-toed Woodpecker 191
Ural Owl 147
Western Capercaillie 98
Western Marsh-harrier 67
White Stork 41
White-backed Woodpecker 187
White-spotted Bluethroat 206
White-tailed Eagle 61
Wood Lark 195

Restřík ptačích oblastí – Index of SPAs

Beskydy	234
Bohdanečský rybník	246
Boletice	249
Broumovsko	253
Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví	257
Českobudějovické rybníky	263
Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady	270
Dehtář	276
Doupovské hory	279
Heřmanský stav – Odra – Poolší	290
Hlubocké obory	294
Horní Vsacko	297
Hostýnské vrchy	304
Hovoransko – Čejkovicko	306
Jaroslavické rybníky	309
Jeseníky	311
Jizerské hory	315
Komárov	319
Králický Sněžník	321
Krkonoše	324
Křivoklátsko	331
Labské pískovce	341
Lednické rybníky	346
Libavá	352
Litovelské Pomoraví	355
Nádrž vodního díla Nechranice	359
Novodomské rašeliniště – Kovářská	362
Novohradské hory	365
Orlické Záhoří	369
Pálava	372
Podyjí	379
Poodří	384
Rožďalovické rybníky	390
Řežabinec	393
Soutok – Tvrdonicko	395
Střední nádrž Vodního díla Nové Mlýny	405
Šumava	413
Třeboňsko	425
Údolí Otavy a Vltavy	442
Východní Krušné hory	445
Žehuňský rybník – Obora Kněžičky	448

Publikováno online/Published online 16. 1. 2022
Publikováno (tisk)/Published (print) 19. 9. 2015